
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
15 E
8

LAZARI
RIVERII
PRAXIS MEDICA,
CVM
THEORIA.

LAZARVS RIVERIVS REGIS CONSILIARIVS ET MEDICVS ET IN MONSPELIENSI VNIVERSITATE MEDICINÆ PROFESSOR AN 1653
Riuerium iures, pictum si videris, idem:
Hippocrates, librum si mediteris, erit.

LAZARI
RIVERII,
CONSILIARII,
ET MEDICI REGII,

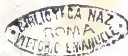
ATQVE

In Monſpelienſi Vniuerſitate Medicinæ Profeſſoris, & Doctorum Monſpelienſium Decani.

PRAXIS MEDICA
CVM THEORIA.

EDITIO VLTIMA.

Cui acceſſit, Index rerum ampliſſimus.

LVGDVNI,
Sumpt. IOANNIS-ANTONII HVGVETAN, & MARCI-ANTONII RAVAVD.

M. DC. LX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO

REVERENDISSIMOQVE DOMINO,

D. CLAVDIO DE REBE,

ARCHIEPISCOPO ET Primati Narbonensi, Præsidi nato Generalium Comitiorum Occitaniæ, Christianissimi Regis Consiliario, Sacri Ordinis Sancti Spiritus Commendatario Torquato, &c.

SAL.

VLGARIBVS tantùm, & malè feriatis hominibus ascribendum est, quod passim iactatur à multis: iniurias

acceptas marmori, beneficia vero arenæ inſcribi. Ingenuis viris, quia diſparem longè ſortiti ſunt indolem, ita & diſcrepantes longè ſunt mores: Hi nempe marmori beneficium inſculpunt, non verò arenæ committunt, ne peſtilens obliuioſi temporis aura quidquid erat inſcriptum obliteret, diſperdátque quod æternitati commenſurari deſiderant. Scite profectò, ſapientérque Seneca, dum acceptorum beneficiorum memoriam apud omnes perennare voluit, conſeneſcere nunquam; iuuenes ſcilicet à Veteribus depingi Gratias, æquiſſimas dandorum, reponendorúmque munerum præſides audierat, in quibus quò minùs eſſet ætatis, plus quoque foret memoriæ. Veritatis

tatis huius conſcia Monſpelienſis Vniuerſitas (ARCHIPRÆSVL ILLVSTRISSIME) infinitis Munificentiæ tuæ obſtricta nominibus, recentem beneficiorum à te acceptorum memoriam non marmori tantùm, ſed & faſtis omnibus inſculpere: nec agere tantùm gratias, ſed & referre geſtiret; niſi excelſa tua, & tenuis ſua fortuna remunerandi facultatem adimeret. At quod vnicum ſupereſt, ea perpetuò commemorare non deſinit, Hoc pulpita noſtra quotidie perſonant, hoc paſſim audiunt literati viri, Vniuerſitatem hanc ſingulari tuo præſidio conſiſtere. Cùm enim difficillimis Galliæ temporibus Profeſſorum ſtipendia minimè procederent, & priſtinis defecta viribus

vix in ſterilibus pulpitis ſuis hiſceret eorum vox; indoluiſti ſtatim, quâ es humanitate, communi non eorum tantùm, ſed & ſtudentium omnium damno; ac ne diutiùs elangueſceret Doctorum induſtria, paterno affectu, in huiuſce prouinciæ Occitanicæ Comitiis (quæ humeris patriæ ſalutem geſtant) decreto ſancitum eſſe voluiſti, vt apud Regem, ſacrúmque eus Conſiſtorium, per ipſos Comitiorum legatos, prouentus noſtri de more deinceps repræſentandi accurarentur. Quinetiam priuatis literis aulæ Proceres monuiſti, quanto huius prouinciæ, & Galliæ totius detrimento, ſuppreſſa eſſent Profeſſorum ſtipendia. Cum autem inſolita, quod exhauſtum affirmabant, ærarij

ærarij penuria conatus illos irritos fecisset; tu tandem eo anno, quo legationem Comitiorum suscepisti, ab ærarij Præfectis, aliisque sacri Consistorij Proceribus, autoritate & gratiâ, quâ polles maximâ, ius nobis in stipendia nostra integrum præsens obtinuisti, simulque pristinum Academiæ splendorem restituisti. Quo nomine quantæ tibi referendæ sint gratiæ, nemo nostrûm ignorat. Hoc certè vnusquisque satagit, vt nullam tanti beneficij prædicandi occasionem omittat. Ego pro meo symbolo, hanc satis insignem aripiendam censui, vt illius magnitudo longè latéque propagetur. Efficiet fœtus iste meus, quem Celsitudini tuæ supplex offero, consecróque lubens, vt tota intelligat

ligat Europa (quam breui peragraturus est) paternâ tuâ curâ, piáque sollicitudine huius Vniuersitatis decus omne constitisse. Non ignoro pro tanto, ac tam singulari beneficio, longè maiora atque illustriora tibi à me deberi, tuúmque nomen omnibus à me literis, atque ingenij monumentis celebrari oportere. Verùm neque tu id expectas, neque ego, si omnes animi & ingenij vires in hac re profundam, vllam partem tuarum laudum ac meritorum cùm in me, tùm in alios mei ordinis, assequi me posse confidam. Apud omnes liquidò constat, te pro illa animi tui magnitudine, non aliam ex benefactis quærere vel gloriam, vel fructum, præter eam voluptatem, quam bene-

nefa

nefaciendo aliis bonus quiſque in ſeipſo experitur. Officiorum viciſſitudo eas amicitias continet, quibus inter ſe eiuſdem ſortis homines, aut certè non admodum diſpares, deuinciuntur. Vobis, quos ſupra cæterorum conditionem euectos in ipſo rerum humanarum faſtigio diuina Prouidentia locauit, illud cum corporibus cœleſtibus commune eſt, quòd vt illa efficientiam quidem declarant in inferiora hæc, veréſque in ea exercent ſuas ſed ab iis nihil viciſſim accipere poſſunt: ſic vos poteſtatis veſtræ, atque auctoritatis documenta ſubleuandis inferoribus datis; ipſi viciſſim quicquam ab iis, præter laudem ac prædicationem, teſtem grati ac memoris animi, percipere

non

non poteſtis. Hoc igitur vnicum nobis ſupereſſe videretur, vt tuarum laudum præconio debitum ſoluere niteremur. Verum cùm te laus omnis inferior ſit, non aliter laudari pro dignitate potes, niſi vt omnem tibi laudem imparem eſſe fateamur. Eâ enim cœli facie ac compoſitione natus videris, vt omnem omnium in te aſtrorum contractam felicitatem eſſe nemo non iudicet, quorum impreſſionibus abſolutiſſimam corporis & animi præſtantiam conſequutus es. *Si enim* (vt de Traiano Imperatore à Plinio iuniore dictum) *proceritas corporis, honor capitis, & dignitas oris, ætatis indeflexa maturitas, & feſtinatis ſenectutis inſignibus, ad augendā maieſtatem ornata cæſaries, longè latéque principem*

pem ostentant: Hæc tua certè cum tanto Imperatore similis effigies, te, si minus orbis vniuersi, saltem Ecclesiæ Imperiorum omnium moderatricis Principem, vbique gentium suspiciendum exhibet. Exigua tamen hæc sunt, si cum excelsis animi tui dotibus comparentur. Etenim magna & sublimis mentis agitata perfectio, quam dictorum, factorumque constantia, splendor & veritas ostendit: quam summa pietas, prudentia, temperantia, iudicium acerrimum, doctrina singularis, diuina sapientia, omniumque virtutum splendida congeries cumulatè declarant, summam in hominum animis admirationem excitauit. Quæ quidem animi decora in priuato

etiam,

etiam, & à publicis Christianæ Reipublicæ curis semoto conspicua forent: At quantò illustriora in intento te semper operosis non Occitaniæ modò, sed totius etiam Galliæ discutiendis ac expediendis negotiis. Gaudet nempe perpetuo motu, & iugi sese agitatione mens tua vegetat: & quidquid homines vocamus laborem, natura tua est. Verùm hîc me cohibeo, atque vt id præstem innuit animi tui moderatio, cui neglectâ gloriæ segete, semen gloriæ spargere propositum semper fuit. Desiderio itaque tuo eò pareo lubentiùs, quòd eximia tua decora cultâ satis oratione commendare non possum. Mihi ergo satis esse duxerim (ARCHIPRÆSVL ILLVSTRISSIME) Celsitudinem tuam
etiam

etiam atque etiam deprecari, vt munuſculum hoc minimum re, voluntate non minimum, amoris in te noſtri debitíque pignus, iis oculis, eóque vultu excipias, quo tu intuentium omnium oculos rapis. Id ſi impetrari abs te ſines, ſummo rerum omnium effectori ac moderatori Deo coniunctis omnes votis ſupplicabimus, vt cùm fauſta tibi, ac fortunata omnia; tum placidam ſolidiſque gaudiis affluentem ſenectutem indulgeat, vtque integerrimæ vitæ tuæ curſum definias, non annorum numero, ſed ſatietate viuendi. Non ij ſumus nos, quos minùs gratos appellat Seneca, *qui aliquid incommodi cupiunt iis, quibus obligati ſunt, vt probent affectum beneficij memorem; optant*

inopiam

inopiam, ut magis desideranti donent; optant morbum, vt assideant. Cum autem ingentes opes tuæ supra omnes fortunæ casus ita emineant, vt circa eas non nisi inania vota quispiam fundere valeat; superest tantum circa humanos casus hæc vota facere, vt potius ingratissimi toto orbè videamur, quàm vt integra tua valetudo aliquid detrimenti capiat, vnde nobis quædam reponendi beneficij occasio præbeamur. Vale.

Celsitudinis tuæ obseruantissimus, tibíque ad omnia obsequia paratissimus,

LAZARVS RIVERIVS.

Lectori beneuolo S.

NTE *quindecim annos* (LECTOR BENEVOLE) *Auditorum meorum votis satisfacturus, methodicam internorum morborum Therapiam exponendam susceperam; quæ vt breuiori tempore absolueretur, integram ferè Theoriam suppresseram, gnarus satis studiosis omnibus expeditum fore, variis eam ex Autoribus depromere: quod tamen iis circa curationem ita procliue non erat, ob infinitam penè remediorum multitudinem ac varietatem, quibus scatent eorum qui de Practica Medicina scripsere, commentarij, quibusve sic obruuntur tyrones Medici, vt*

**

ancipites hæreant, & quam sese tandem in partem vertant, vix habeant. Iis ego vtilissimum fore duxi, si è tanta præsidiorum silua selectiora tantùm, vsuque frequentiora seponerem, eúmque in ordinem digererem, quem in ipsa Medicinæ praxi morborum curationibus incumbentes obseruare consueuimus. Hæc Candidatis nostris adeò placuit docendi methodus, vt quotquot post eam à nobis absolutam, hanc Vniuersitatem studiorum causa confluerent, certatim omnes exscribendam sibi postularent; ex iisque non pauci frequenter hortarentur, & obnixè rogarent, eam vt typis committerem, sicque cunctos à tædioso descriptionis labore subleuarem. Ego verò, cui nunquam in mentem venerat, vtpote à philautia maximè alieno, tanti esse lucubrationes meas, vt in vulgus emanare possent, istas præsertim, quæ rudibus à me inchoatæ commentariis excidissent, ad quo-

tidianarum prælectionum pensum exoluendum festinanter editas, & dimidia sui parte mutilas: malui certè conscientiæ meæ, quàm fauentiori eorum existimationi credere. Hoc insuper animo reuoluebam, periculi plenum esse hominum omnium iudiciis, ad quod plerumque fit, nonnullorum etiam inuidiæ, famam meam arrodendam subiicere; elimato hoc præsertim sæculo, tersis & perpolitis ingeniis affluenti, quibus opera summa etiam industria elaborata vix placeant, quique maculas id exerto nubibus sole curiosiùs inuestigent. At verò præcocem hunc fætum meum, quem pressum apud me, abditúmque volueram, foras emisit è discipulis meis vnus qui rude illud opus, incultum atque impolitum, me inscio atque inuito, Typographo Parisiensi excudendum dedit; placuitque partus iste meus, quem abortiuum putabam, & alienis oculis conspectus est benigniùs, quàm paternis; om-

nia enim prioris illius editionis exemplaria breui distracta fuere. Secunda editio, ac postmodùm tertia ab eodem Typographo procuratur, quibus tota Europa exemplaribus impleta est. Attamen post aliquot annos, tres aliæ editiones intra biennium prodiere, vna Lugduni, ac duæ aliæ in Hollandia, Goudæ nimirum & Hagæ Comitis impressæ. Interim ex præcipuis Galliæ, Germaniæ, Hollandiæ & Italiæ Ciuitatibus, literæ quamplurimæ à Medicinæ Doctoribus mihi notis, dum in hac Vniuersitate Medicinæ studio incumberent, ad me veniunt, grauiter expostulantes mutilum opus esse, vtpote morborum. Theoria destitutum: monentes insuper pretium operæ facturum me, si hanc in rem vigiliarum mearum partem aliquam deriuarem. Æquis eorum postulatis assentiendum tandem ratus, quantum mihi per otium & valetudinem licuit, hac in Theoria integrè publico danda tam contento studio elabo-

raui, vt eam (Deo sit laus & gloria) ad vmbilicum tandem perduxerim. Hanc tu (LECTOR BENEVOLE) *grato animo excipe Therapiæ coniunctam, vt eadem serie singulorum morborum naturam, differentias, causas, diagnosim, prognosim & curationem videre possis Summam opinor, apud te gratiam merebitur fœtus iste meus, nunc in omnibus suis partibus exornatus, & ad maiorem longè perfectionem promotus; quique in fasciis & incunabulis placuit, auctior & in iustam corporis celsitatem prouectus, non, vti spero, displicebit. Tu bonis auspiciis fruere, & quidquid inde hauseris, in proximi solatium Christiana charitate impende. Hoc etiam admonendus es, in priores editiones typographorum incuria innumeros irrepsisse errores, quos ego sedulò correctos pro hac editione tradidi. Prætereà quamplurima remedia, eaque selectißima anteà editis curationibus ad-*

adiunxi, quæ ad felicem morborum difficilium Therapiam non parùm conferre poterunt. Vale. Datum Monſpelij in Muſæo noſtro, die prima menſis Iulij anni 1653.

INDEX Librorum, & Capitum Praxeos Medicæ.

LIBER I.

De affectibus capitis.

** 4

LIBER II.

De affectibus oculorum.

LIBER III.

De affectibus aurium.

LIBER IV.

De affectibus narium.

LIBER V.

De affectibus linguæ.

LIBER VI.

De affectibus dentium, gingiuarum, faucium, vuulæ, & laryngis.

LIBER VII.

De morbis thoracis.

LIBER VIII.

De affectibus cordis.

LIBER IX.

De affectibus ventriculi.

LIBER X.

De affectibus intestinorum.

SVMMA

Summa Priuilegij.

CAVTVM eſt Ludouici XIV. Franciæ & Nauarræ Regis Priuilegio, ne quis in Regno ipſius, intra nouem proximos annos ab hac impreſſione numerandos, excudat, vendat, aut excudendum vel vendendum curet, librum qui inſcribitur, ***Lazari Riuerij Praxis Medica integrâ Theoriâ & multis remediis ſelectiſſimis in hac Editione aucta***, præter IOANNEM-ANTONIVM HVGVETAN & MARCVM ANTONIVM RAVAVD, aut quibus conceſſerint. Ne quis item ex Regis ſubditis librum eundem extra Regni fines excudendum curet, aut excuſum vendat ſine conſenſu dictorum HVGVETAN & RAVAVD, ſub pœna confiſcationis librorum, & aliis contra delinquentes, expreſſis in diplomate dato Pariſiis die vigeſima quinta menſis Aprilis, anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo tertio.

CONRART.

Hæc vltima Editio typis mandata eſt, 3. Iulij 1660.

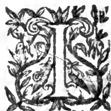

PRAXEOS MEDICÆ,

LIBER PRIMVS.

De affectibus capitis.

PRÆFATIO.

IN capitis affectuum ſerie illos omnes comprehendimus,qui cerebri ſubſtantiam , aut meninges occupant. Licèt enim oculi, aures, lingua, dentes, gingiuæ, fauces,& columella,capitis conſtitutionem ingrediantur:earum tamen partium affectus, clarioris doctrinæ gratiâ , ſeparatis libris exponere viſum eſt, & cerebri ac meningum morbos,capitis affectuum nomine,per excellentiam,inſignire. Illi autem affectus ex cerebri actionum læſionibus erunt deſumendi : quæ quidem actiones ſenſum,& motum reſpiciunt,tum etiam actiones naturales,quæ ad illius nutritionem ſpectant.Senſus verò diuiduntur in internos , & externos. Interni principes actiones comprehendunt , imaginationem , & ratiocinationem , &

memoriam; tum etiam somnum, & vigiliam. Ad quarum, functionum symptomata referuntur, phrenitis, mania, melancholia, coma, lethargus, carus, apoplexia, catoche, & coma vigil. Sensus verò externi quinque vulgò statuuntur, visus, auditus, olfactus, gustus, & tactus. Quia tamen quatuor prioribus partes peculiares, tanquam priora eorum organa, destinatæ sunt, quæ varios patiuntur morbos, in propriis libris explicandos; ideò in hoc libro symptomata tantùm exponemus, quæ sensum tactus respiciunt; quandoquidem illa à cerebro affecto, vel illius membranis, immediatè procedunt: & vel paralysim in sensu tactus abolito, aut imminuto; vel dolorem capitis in deprauato, respiciunt. Motus autem voluntarij læsiones reperiuntur in conuulsione, epilepsia, paralysi, apoplexia, vertigine, tremore. Denique affectus ad actiones cerebri naturales spectantes, in intemperie consistunt, vel in excretorum vitio, ex quo catarrhus generatur. Nos omnes illos affectus ad propria capita reducimus, eo tamen ordine, qui ad therapiam instituendam magis conueniens est. Atque ita primùm frigidam cerebri intemperiem proponimus; mox omnes affectus, qui ab illa oriuntur, subiungimus; quia eorum curationis fundamentum ab illius curatione desumi debet. Postmodum verò affectus à calida intemperie, & calidis humoribus oriundos, exponimus. Quæ omnia in singulorum capitum perlustratione clariùs apparebunt.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De frigida cerebri intemperies.

OMnes intemperies vulgò diuiduntur in pathologia in ſimplices & compoſitas, materiales & immateriales. Simplices raró inueniuntur;tum etiam immateriales;nec niſi à cauſis procatarcticis producuntur; & vel ſponte,vel leuiſſimis remediis euaneſcunt: Materiales verò,omnes capitis affectus producunt: illarum ideò tractationi ſedulo incumbendum eſt;quod tamen ſeorſim pauciſſimi auctores præſtiterunt: propterea quod in expoſitione affectuum, qui ab illis intemperiebus producuntur, earum etiam explicatio ſufficienter proponitur. Nos itaque eorum veſtigiis inhærentes, calidæ cerebri intemperiei, tum etiam humidæ & ſiccæ theoriam ad affectuum qui ab iis producuntur, tractiones remittimus. Sed quia maximus capitis affectuum numerus à frigida & pituitoſa cerebri intemperie dependet, operæ pretium cenſuimus,illius theoriam in huius tractionis limine ſeorſim proponere, vt poſtmodum illius curatio ſit veluti baſis curationum omnium, quæ dictis affectibus erunt adſcribendæ, & remedia quæ eorum cauſæ debebuntur, ex hoc capite depromi valeant: atque ita inanis eorum repetitio, (qua omnes propemodum practicæ Medicinæ ſcriptores laborare ſolent, & inde ſua volumina inutiliter augere,artémque difficiliorem, ac magis tyronibus laborioſam atque tædioſam reddere,) à nobis euitetur.

Frigida igitur cerebri intemperies compoſita, & cum materia coniuncta vtplurimùm pituitoſa eſt; quia cerebrum eſt metropolis pituitæ, & frigiditas diu durans ſibi ac cerſit humiditatem. Quamuis enim inter-

dum humori melancholico copulata sit, rarò tamen ille humor in cerebro gignitur, quemadmodum pituita; sed in hypochondriis vt plurimum cumulatur, & ad cerebrum transmittitur, in eóque grauissima symptomata producit.

Causæ, frigidæ ac pituitosæ cerebri intemperaturæ sunt:

Alimenta frigida & humida, quæ facilè in pituitam abeunt; tum etiam, dum concoquuntur, ventriculum & hepar refrigerando, faciunt, vt multam pituitam producant, quæ postmodum magnâ copiâ ad cerebrum transmittitur.

Nimia alimentorum, non solùm frigidorum, sed etiam laudabilium quantitas, quæ calorem natiuum obruit, & cruditates gignit.

Cibi assumpti statim à somno, vel ante somnum, vel antequam priores sint concocti: ex iis enim cruditates plurimæ oriuntur, quæ materiam pituitosam cerebro suppeditant.

Omissa naturalis consueto pituitam euacuandi per vomitum, aut secessum; vel artificialis per medicamenta purgantia, diüretica, & sudorifica, vel frequentes exercitationes.

Ortus ex parentibus frigida cerebri intemperie laborantibus.

Ætas senilis, quæ propter caloris inopiam multam generat pituitam; tum quoque puerilis, propter ingluuiem & incautam victus rationem.

Regio frigida & humida, quales sunt, quæ stagnis, paludibus, aut maioribus fluminibus sunt vicinæ, ac boreæ, niuibus, imbribúsque expositæ, & quæ sunt magis septentrionales.

Somni longi & profundi, præsertim à cibo.

Vita sedentaria, otiosa, sine curis, studio, mœrore,

aut cum his valdè excedentibus; quia calorem natiuum dissipando, præcipuè in cerebro, illud refrigerant.

Ad has causas etiam referri potest hepar calidum & humidum, quod multos vapores transmittit ad cerebrum, qui in eo concrescunt,& in materiam pituitosam abeunt.

Signa frigidæ intemperaturæ cerebri desumuntur tum à causis suprà propositis,quarum præsentia intemperiei huius magnam coniecturam faciet;tum præcipuè ab effectibus,qui,vt sigillatim examinari queant, à suis fontibus illos mutuabimur, nempè ab actionibus passionibus, excrementis, & habitu corporis.

Actiones animales frigidam cerebri intemperiem indicantes, sunt mens torpida & hebes, ingenium tardum & obtusum, infœlix memoria, maxima ad somnum propensio, & somni longiores ac profundiores, nisi catarrhus, dolor capitis, aut animi pathemata obstiterint.

Insomnia frigoris, aquarum, nempe pluuiarum, niuium, fluminum, stagnorum, marium, & rerum albarum.

Sensuum omnium inertia & hebetudo.

Motus tarditas, sed in eo duratio; quia spiritus crassiores minus dissoluuntur.

Passiones frigidam cerebri intemperiem indicantes sunt,morbi frigidi, vt paralysis, lethargus, catarrhus, & alij quamplurimi;quibus si æger antea obnoxius fuerit, eum hac intemperie laborare coniiciendum est.

Idipsum confirmabit, si æger cœlo sereno, & in calida & sicca aëris constitutione meliùs habeat:in frigida verò & humida, hyemali nempe, pluuiosa & austrina, peiùs.

Excrementa pituitosa per os & nares frequenter, &

copiosè reiecta manifestissimè humoris pituitosi redundantiam in cerebro ostendunt.

Ex habitu corporis desumuntur signa, tam generalia, quàm specialia huius intemperiei.

Generalia ex toto habitu corporis desumuntur. Si enim totus corporis habitus frigidus sit & humidus, cerebrum proculdubio, omnium corporis partium frigidissimum & humidissimum, tale futurum est.

Cutis ergo ad tactum frigida, eadem mollis, læuis & alba, totus corporis habitus mollis & obesus, non autem carnosus, & venarum angustia frigidam temperiem significant.

Signa specialia frigidam cerebri temperiem indicantia in capite considerantur, vt sunt. Faciei pallor, venarum carentiâ in oculis, capilli molles, læues, ac tenues ab inititio, tardè orientes, deinde rufi ac minimè crispi, ac totâ vitâ sine caluitio perseuerantes; à frigore externo capitis facilis læsio, & calefacientibus iuuamentum.

Quod ad prognosim attinet, hæc intemperies curatu difficilis est, & sæpè grauissimos capitis affectus producit. Quæ à longo tempore contracta est, difficiliùs curatur; quæ à natiuitate, nunquam; tum etiam quæ est hæreditaria, & quæ in corpore senili reperitur, si per longum tempus illud obsederit. Tempus hybernum huic curationi idoneum non est, æstate verò meliùs curatio succedit.

Curatio duabus indicationibus perficitur, nimirum pituitæ redundantis euacuatione, & ipsius intemperiei per contraria correctione. Quibus indicationibus debet satisfieri triplici instrumento, dietetico, chirurgico, & pharmaceutico.

Diæta calefaciens & exsiccans instituenda est. Ac primum eligatur aër purus, ad calidum & siccum ver-

gens, qui tamen in caliditate non multùm excedat; humores enim in capite contentos fundere ac liquare posset, sicque catharros aliósque affectus producere; quod sæpè contingit iis, qui sub Solis radiis morantur, vel caput ad ignem calefaciunt. In siccitate verò non potest nimium excedere, modo in actiuis qualitatibus sit temperatus; ad calidum magis tamen, quàm ad frigidum deflectat. Cubiculum in quo æger degere consueuit, non augustum sit, nec depressum, nec humescens, aut aliquo situ obductum, sed peruium & perflatum, siccioribus ventis expositum. Temporibus humidis, nebulosis, ac frigidis, alterari interdum poterit aër cubiculis herbis calidis ac odoratis pauimento stratis, vt saluiâ, maiorana, lauendula, roremarino, thymo, serpillo, vel etiam iisdem in ignem coniectis, aut etiam lignis siccioribus in igne accensis, vt præcipuè iuniperino. Ignis autem sit luculentus, qui aërem conclauis sufficienter exsiccet. Suffitus in ædibus excitati, nisi admodum graues sint, siccando, absumendóque humiditatem, non parùm conferre possunt. In eorum tamen vsu cautio magna adhibenda est, tum vt moderatissimi excitentur. Si enim nimij sint, quoscumque homines offendunt, & humores fundendo, graues catarrhos excitant. Tum etiam, vt patientis constitutio aduertatur; nonnullorum enim capita ita facilè replentur, & à suffitibus alterantur, vt quilibet odor capitis dolorem inducat. Suffitus temperatus & vtilis parabitur ex succino puriore, cuius tenuia ramenta carbonibus erunt iniicienda. Minus grauis est, & optimè siccat, roborátque cerebrum suffitus ex Indico succino, quod *gummi animæ* nominatur, vel magis compositus ita præscribi poterit.

℞. Ligni aloës & benjoini, ana ℥. ij. styracis calamitæ ℥. j. ß. thuris & sandaracæ, an. ℈. ij. gummi

animæ & garyophyllor. an.ʒ.ß. Fiat puluis crassior supra prunas iniiciendus.

Vitetur aër austrinus & pluuiosus, tum quoque nocturnus, & in primis caput non exponatur radiis lunaribus, qui cerebro mirum in modum sunt infensi. Vitandus quoque est aër valdè frigidus & aquilonaris, præcipuè quando subitò ad eum ab austrino fit mutatio. Is enim cerebrum humidis excrementis refertum, non minus quàm manus comprehensam madentem spongiam, exprimit, & in partes subiectas deturbat.

Secundò, alimentorum ratio maxima habenda est, quandoquidem, (vt docet Hipp. *lib. de natura humana*) morbi fiunt partim à victu, partim à spiritu, cuius attractione viuimus. Itaque cibi sint boni succi facilis coctionis, nec frigidi, nec excrementij. Atque adeò in frequenti vsu erunt carnes veruecinæ, hœdinæ, vitulinæ; his verò præcellunt pulli columbini, gallinacei, capones, gallineæ, perdices, turdi, & omne genus auicularum montanarum, & ouorum recentium vitelli. Prædictæ carnes magis assæ, quàm elixæ vsurpentur. Vitentur autem carnes duræ & concoctu difficiles, vt bouinæ, porcinæ, ceruinæ, leporinæ, anserum, anatum, aliarúmque auium aquatilium: ad hoc genus referuntur capita, intestina, extrema, & interanea animalium. Piscium vsus sit rarissimus, iique eligendi, qui carnem habent solidam & friabilem, in riuis rapidè fluentibus, aut iuxta saxa viuentes, saxatiles ideò dicti, in vino præcipuè decocti, addendo acetum, butyrum, & aromata, quorum vsus etiam in aliis cibis concedendus est, nisi calida hepatis intemperies contra indicet. Ex his præcipuè sunt nux moschata, garyophylli, cinnamomum. Herbarum refrigerantium & humectantium, vt lactucæ, portulacæ, spinaciæ, nul-

lus aut rariſſimus ſit vſus. Æſtiuo tamen tempore, earum quæ mediocriter refrigerando ſiccare aliquantulum, & membris robur addere, maſſæque ſanguinis, quo minùs euaporet, firmitudinem qualemcumque conciliare valent, mediocris vſus concedi poteſt. Tales ſunt endiuia, cichorium, acetoſa, quæ tamen coctæ, non crudæ vſurpandæ ſunt. Conueniunt autem radices petroſelini, dauci, & paſtinacæ, folia menthæ, hyſſopi, naſturtij. Vitanda quoque omnia quæ facilè caput tentant, illudque replent: eáque duorum ſunt generum. Vnum eorum, quæ acrimoniâ ſua humores fundunt, vt cepe, allium, ſinapi, eruca, raphanus. Alterum eorum, quæ craſſis vaporibus caput replere ſolent, vt lac, & lacticinia omnia, & legumina; ex quibùs tamen minùs nocent cicera rubra, propter eximiam aperiendi & detergendi vim quâ prædita ſunt; ideò conceduntur, præcipuè iuſcula eorum. Fructus omnes recentes, & præcicipuè fugaces multa aqua humiditate præditi, vt frequens cruditatum materia, vitandi. In bellariis fructus ſicciores vſurpari poterunt, vt paſſulæ, amygdalæ, nuclei pinei, dactyli & ſimiles; quorum tamen vſus parcus eſſe debet, quia maiori ex parte difficilè concoquuntur. Pyra cocta ſaccharo contecta, vel conditura corticis citri, limonis, arantij in fine menſæ vſurpari poterunt. Sed multò vtilius erit pulueris digeſtiui cochlear vnum ſumere poſt paſtum, cuius vapor aromaticus, & cerebro amicus cum alimentorum vaporibus ſurſum eleuatur, ſícque cerebrum roborat & exſiccat. Parabitur ex coriandro, fœniculo, aniſo, cinnamomo, nuce moſchata, cum dupla quantitate ſacchari roſacei. Panis ex optima tritici farina conflatus ſit, benè coctus & fermentatus, cui etiam aliquid ſalis & aniſi vtiliter addi poterit; in maiori intemperie biſcoctus erit vtilior.

Potus ſit vinum tenue ac oligophorum, quod caput vaporibus non replet, & aqua multa dilutum. Tum etiam valde conferet per horam ante paſtum, vinum aquâ miſcere, vt illius vapores infringantur; necnon coriandri tantillum in aqua decoquere, quo vis roborandi cerebrum & ventriculum ipſi conciliabitur. In grauiori affectu, ſi vinum etiam cum prædictis cautionibus vſurpatum, ſuſpectum eſſe videatur; illius loco hydromel tenue ſubrogari poterit. Hoc autem in omni cibatione ſemper obſeruandum, vt cibi moderata quantitate ſumantur, & cœna ſit leuior prandio. Sobrietas, vt in omnium morborum curatione & præcautione magni momenti eſt: ſic præcipuè in omnibus capitis affectibus maximè commendatur; à plurimo enim ingeſto alimento caput vaporibus & humoribus repletur, & contrà ab eiuſdem penuria plurimùm inanitur.

Tertiò, corporis exercitatio moderata eſſe debet, & ſingulis diebus, quantum fieri poterit, continuari. Otium enim & quies corporis nimia, calorem natiuum debilitat, ac torpidum reddit; ita vt coctiones ſuas non ritè peragat, & corpus excrementis repleat; contrà verò motus & exercitatio calorem natiuum ſuſcitat, concoctiones adiuuat, excrementa diſcutit, ſpiritus purificat & exhilarat. Debet autem fieri exercitatio ante ſingulos paſtus, & vtilius eſt à paſtu per aliquot horas quieſcere, aut ſaltem non valde citatio motu corpus mouere.

Quartò in ſomno & vigilia modus adhibendus eſt. Vt enim ſomno mediocri reficiuntur vires; ita longiore torpeſcit corpus, refrigeratur & oneratur excrementitiis humoribus, præcipuè verò cerebrum. Nimia verò vigilia corpus extenuat, ſpiritus abſumit, & quod in corpore ſanum eſt depaſcitur. Somnus itaque longior non ſit, is tamen metiendus pro conſuetudine, &

rebus incidentibus. Vulgò ſeptem horis determinatur. Quod ſpatium produci, vel abbreuiari poteſt pro ægrotantis ætate, vel conſuetudine. Si in alterutro peccetur, præſtat in vigilia immodica, quàm in ſuperfluo ſomno delinquere. Non ſtatim à cœna ſomno indulgendum eſt, ſed duabus ſaltem horis interiectis, in quibus leuis deambulatio prodeſt. Capite altiore & in alterutrum latus dormiendum. Supinus decubitus improbatur.

Quintò, omnium corporis partium excrementa ſuis temporibus ſunt euacuanda, cerebri potiſſimum, atque adeò quotidiè manè ſcreando è palato, emungendo à naribus, pectinando & linteo aſpero, vel ſpongia caput confricando, è ſuturis cerebri ſuperfluitates euocandæ. Aluus libera & mollis ſeruanda eſt, & ſi ſponte non obediat, glande vel enemate ſollicitanda, vel etiam interdum leuia medicamenta purgantia per os exhibenda. Non ſolùm enim alui excrementa iſtis auxiliis euocantur; ſed etiam paulatim, & ſucceſſiuè reuellitur aliquid à capite, aut ſaltem retinetur deriuatúrque, quod eo; tanquam ad partem imbecilliorem, amandabatur.

Denique animi affectuum maxima ratio habenda eſt, vtpotè à quibus corpus noſtrum mirum in modum alteratur, & de ſede ſua deiicitur. Inter cæteros maximè cauenda eſt triſtitia, & ira: illa calorem natiuum imminuit, & ſpiritus conterit; vnde concoctiones infœliciter obeuntur, & multus fit excrementorum prouentus: hæc verò magnam ſanguinis ebullitionem, & ſpirituum agitationem efficit, vnde humores funduntur, liquantur & commouentur; & ſi quæ pituitoſa excrementa in cerebro fuerint, affatim in partes debiles infirmáſque præcipitantur, grauiſſimóſque affectus parere conſueuerunt.

Reliqua duo inſtrumenta medica, nempe chirurgia, & pharmacia, huius affectus curationi in ſequentem modum aptari poterunt.

Generalis euacuatio in omnibus ferè morbis humoralibus fieri ſolet venæ ſectione, & purgatione.

Sanguinis euacuatio ratione pituitæ conſentanea non eſt. Si tamen in reliquo corpore ſanguis abundet, hepar ſit calidius, ætas florens, aut conſiſtens, eum detrahere conuenit. Sic enim vaporum ad caput effumatio impeditur, & ſuperfluum alimentum demitur; vt natura poſtea quidquid crudum & pituitoſum in ſanguine eſt, faciliùs concoquat; & purgantia medicamenta tutius poſtea vſurpari valeant.

At verò, niſi plethora vehementer vrgeat, melius erit venæ ſectioni præmittere potionem phlegmagogam, bolum, pilulas, aut puluerem. Quorum formulæ tales eſſe poterunt.

℞. Sennæ mundat. ℥.ß. ſem. aniſi, & caryophyl. ana ʒ.ß. fol. menthæ, & bethonicæ, ana M. ß. ſummitatum thymi P.ß. Coquantur ad ℥.iiij. In colat. infunde agarici recenter trochiſcati ℈.ij. cinnamomi ℈.ß. In expreſſo diſſolue diaphœn. ʒ.iij. ſyrupi roſat. ℥.j. Fiat potio, quæ detur cum regimine. Vel.

℞. Catholici duplicati, & diaphœn. ana ℥. ß. Cum ſaccharo fiat bolus. Cui poteſt etiam addi electar. diacart. ad ʒ.j. vel ij. detrahendo partem diaphœn. quantitatem; tum etiam catholicum pro arbitrio detrahi, & bolus ex diacartamo & diaphœnicone componi poterit. Vel

℞. Maſſæ pilular. cocciar. min. ℈. ij. Malaxentur cum aqua betonicæ. Formentur pilulæ v. vel vj. deauratæ, quas capiat ſummo mane, præcedente leui cœnâ.

Pilulæ de agarico, & cocciæ maiores huic etiam vſui accommodari poterunt. Vel

℞. Sennæ mundat. turbith, hermodactyl. ana ℈. j. diagridij ℈.ß. caryophyl. n.j. Fiat puluis, qui detur cum iuſculo.

Poſt venæ ſectionem, ſi quidem neceſſaria fuerit, aut eâ omiſsâ, ſi minùs vtilis videatur, ſtatim ad humoris præparationem, & purgationem veniendum eſt; quod fiet apozemate ſequenti.

℞. Rad. cyperi, ireos Florent. angelicæ zedoariæ, & enulæ campanæ, ana ℥. j. fol. beton. maioran. meliſſæ, pulegij, origani, calamenthi, ana M.j. ſummitatum thimi & ſaluiæ, ana M. ß. ſem. aniſi, ſeſeleos, & fœniculi, ana ʒ.iij. liquiritiæ raſæ, & paſſularum mundat. ana ℥.j. fol. ſennæ mundatæ aquâ vitæ irroratæ ℥.ij. ſem. carthami contuſi, & polypod. querc. recentis, ana ℥.j. agarici recenter trochiſcati, turbith, hermodactyl. ana ʒ. iij. zinziberis & caryophyll. ana ʒ.j. flor. ſtœchados, anthos, ſaluiæ, & lauendulæ, ana P.j. Coquantur ad quartaria v. In colatura diſſolue ſacchari albi ℥. iiij. Fiat apozema clarif. & aromatizat. ʒ.ij. cinnam. electi pro iiij. doſibus matutinis.

In prima & vlt. doſi diſſolue electarij diacarthami, vel diaphœnici ʒ.iij. Capiat cum regimine.

Vel ſi nihil addatur vltimæ doſi, poſtridie illius, pilulæ purgantes exhiberi poterunt, quales ſuprà deſcriptæ ſunt.

Poſt purgationem, vt cerebrum alteretur & roboretur, & purgantium noxa corrigatur, capiat æger bolum ſequentem.

℞. Theriacæ veter. ʒ.j. conſeruæ anthos & roſarum, ana ℈. ij. Cum ſaccario fiat bolus, quem capiat manè, duabus horis ante paſtum, ſuperhauſto vini diluti momento.

Quia verò malum hoc ſæpe pertinax eſt, & generoſis etiam remediis ſemper non cedit, ad potentiora præſidia confugere neceſſe eſt. Ac primùm corpore purgato diæta ſudorifica inſtituenda eſt, quæ cerebrum & totum corpus calefacit & exſiccat; crudos humores concoquit, craſſos attenuat, viſcidos icidit, lentos abſtergit, & quidquid aquoſum eſt, per vrinam educit, ac per ſudores aut inſenſilem tranſpirationem diſcutit. Ad quæ omnia multum etiam facit tenuior illa victus ratio, quæ tempore diætæ adhiberi ſolet.

Illa autem diæta componi poterit, vel ex decocto guaiaci ſolius, vel addendo lignum ſaſſafras aut radicem ſalſæparillæ, aut etiam cephalica ſpecifica; prout videbitur Medico prudenti, varias corporum diſpoſitiones, variáque temperamenta ſedulo contemplanti. Quorum etiam reſpectu longiorem, aut breuiorem illius vſum imperabit, v.g. xv. xx. vel xxx. dierum ſpatium. Decoctum verò ſudorificum in hunc, aut ſimilem modum componi poterit.

℞. Raſuræ ligni guaiaci & radic. ſalſæparillæ, ana ℥.ij. Infundantur per 24. horas in ℔. iiij. aquæ fontis ſupra cineres calidos. Bulliant lento igne, & ſine fumo ad mediæ partis conſumptionem. Colentur per manicam Hippocratis. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo; de qua capiat ℔. ß. calidè, manè, corpus tegendo plus ſolito, vt excitentur ſudores.

℞. Radic. ſalſæparillæ ℥. ij. Infundantur per horas xij. in ℔. xij. aquæ fontis. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Colentur per manciam Hippocratis, addendo coriandri, & liquiritiæ, vel ſacchari, & cinamomi quantum ſatis ad ſaporis gratiam. Fiat bochetum, quo vtatur pro potu ordinario toto diætæ tempore, vtendo interea pane biſcocto & aniſato, carnibus aſſis & non

elixis,amygdalis torrefactis,passulis, nucleis pineis,prunis cum saccaro coctis, & similibus.

In vsu decocti sudorifici hoc perpetuo obseruandum est,vt semel in septimana purgans aliquod medicamentum propinetur,omissa eâ die potione sudorificâ. Quandoquidem per sudores tenuior humorum portio tantùm educitur, remanente crassiore , quæ per aluum expurganda est. Præterea, quia vtplurimùm in vsu diætæ aluus constringitur,clyster tertio aut quartò quoque die iniiciendus est.

Si adhuc pluribus machinis morbus iste oppugnandus videatur, durante diætâ sacculi sequentes capiti admoueri poterunt.

℞.Sem.anisi, fœniculi & baccarum lauri contus.ana ℥.iij. milij ℔.j. salis communis ℔. ß. Torrefiant omnia in sartagine, sensim affundendo vini generosi quantum satis. Iisque impleantur duo sacculi , qui applicentur sincipiti raso,calidè,vicissim,post assumptam potionem sudorificam.

Deterso sudore emplastrum caput roborans capiti admoueatur in sequentem modum compositum.

℞. Succini pellucidi,thuris,mastiches, ana ʒ.j.ß. galbani,opopanacis,ana ℈.j. visci quercini ʒ.ij. sem. pæoniæ maris ʒ.ß. olei nucis moschat.q.s. Fiat ex omnibus massa emplastri , quæ extendatur super alutam in formam oualem,& applicetur sincipiti raso post detersum sudorem.

Vel admoueri potest emplastrũ caput roborans,quod in officinis Monspel.Pharmacopæorum habetur,licèt in dispensoriis non reperiatur ; cuius descriptio talis est.

℞. Storacis , benjoini, ladani, ana ℥.iiij. radic. pæoniæ,ireos Flor. visci quercini,mastiches, ana ℥.j. styracis liquid.q.s. Fiat emplastri massa,de cuius ℥.j. fiat emplastrum oualis figuræ , applicandum suturæ coronali.

Si verò emplastrum magis attrahens & resoluens habere cupias, quod epispasticum vulgò nominatur, in hunc modum parari poterit.

℞. Massæ emplastri de mucilag. ℥.ij radic. ireos Florent. hermodactyl. pyrethri, sem. staphysagriæ, cubebarum, stercoris columbini, & sem. sinapi, ana ʒ.j. nucis moschat. caryophyll. cinam. piperis longi & nigri, ana ℈.ß. styracis liquidæ q.s. Fiat massa emplastri, cuius portio extendatur super alutam in formam oualem, & sincipiti applicetur.

Post vniuersales euacuationes, particulares etiam commodè vsurpari poterunt: quæ fiunt per errhina, sternutatoria, & apophlegmatismos; quorum formulæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Flor. maioranæ, saluiæ, & betonicæ, ana M.j. Terantur in mortario marmoreo, sensim affundendo aquæ betonicæ, & vini albi, ana ℥.ij. Exprimatur succus, & fiat errhinum, quod paulò acrius efficietur, si radic ireos ʒ.ß. prædictis adiiciatur.

Vsus hodie inualuit folia nicotianæ sicca & digitis contrita in nates immittere, vel puluerem eorum naribus attrahere: sicque paratu facile errhinum habetur, quo magna humoris copia è cerebro elicitur.

Sternutatoria verò sic parari poterunt.

℞. Fol. maioranæ, saluiæ & rorismarini siccorum, ana ʒ. ß. radic. pyrethri, & hellebori albi, ana ℈.j. moschi grana iij. Fiat puluis, quæ pennæ tubulo insuffletur in nares. Vel

℞. Radic. zinziberis, & ireos Florent. ana ℈.j. castorei ℈.ß. euphorbij gr.vj. Fiat sternutatorium. Præstantissimum sternutatorium fit ex helleboro nigro, cum parte æquali sacchari candi in subtilissimum puluerem redacto. Quod etiam ad catarrhi curationem plurimum confert.

Apophle-

Apophlegmatiſmi componuntur in formam maſticatorij, vel gargariſmatis. Maſticatorium ita parari poterit.

℞. Rad. pyrethri ʒ. ij. ſem. ſinapi, & ſtaphiſagriæ ana ʒ. j. Excipiantur cera albâ, & formentur globuli, quorum vnus maſticetur prono capite manè, continuò ſpuendo.

In vulgari vſu habetur radix ireos Florentiæ maſticata, quæ in leuioribus affectibus poteſt ſufficere. Mitior adhuc eſt maſtiche ſola, quæ humorem attrahit ad os citra illius calefactionem: quod reliqua non præſtant.

Gargariſma verò in hunc modum erit præſcribendum.

℞. Sem. ſtaphiſagr. ℥. ß. ſem. ſinapi ʒ. iij. rad. pyrethri ʒ. j. Coquantur in hydromelite ad ℥. iij. in quibus diſſolue oxymelit. ſcillit. ℥. ij. Fiat gargariſma.

In vſu tamen horum remediorum hoc obſeruandum eſt, eam euacuationem, quæ per palatum fit, eſſe commodiorem, quandoquidem illa à natura cerebri expurgationi ſimpliciter deſtinata eſt. At naſus, odoratus & reſpirationis gratiâ, factus eſt, eóque natura abutitur, quando humores in cerebro maiori copia redundantes per hanc viam expurgat. Præterea per palatum via ſecurior eſt, neque eà excretione tantoperè cerebrum concutitur, quemadmodum illâ quæ fit per nares. Attamen errhina humores potentius educunt, quia non ſolùm medicamenti qualitas, aut vapor, vt in apophlegmatiſmis; ſed & ipſa eius ſubſtantia cerebrum ſtimulat.

Obſeruandum etiam errhinorum vſum eſſe ſuſpectum, dum oculi ſunt affecti, vel nares vlceribus obnoxiæ, vel æger in hæmorrhagiam facilè incidit, aut etiam vertiginem, quam ſternutatoria in primis excitare valent, cerebrum vehementiùs concutiendo.

Errhina liquida in nares ex vola manus attrahuntur, vel supino corpore naribus infunduntur; ore tamen prius aqua, vel vino repleto, ne liquor per palatum in os influat; quanquam quod sic influit, etiam humores efficaciter per fauces educit.

Apophlegmatismi cautè vsurpandi sunt in iis, qui fluxioni in pectus, & tabi sunt obnoxij.

Ad particularem etiam capitis euacuationem vtiliter adhibentur vesicatoria posteriori parti ceruicis, in formam emplastri, quod à Pharmacopœis Monspeliensibus compositum habetur, licèt in ordinariis dispensatoriis non habeatur. Illius autem formula talis est.

℞. Galbani, ammoniac. ana ℥.v. pulueris cantharid. ℔.j ß. sinapi, piperis, ana ℔.ß. viridis æris, pyrethri, ana ℥.ij.ß. euphorbi ℥.j ß. ceræ ℔.j. ß. picis, resinæ, terebinth. ana quartaria iij. olei parùm. Fiat massa emplastri; cuius ℥. j. vel ij extenditur super alutam, & posteriori parti ceruicis admouetur.

Exteriùs capiti admouentur pulueres, & cucufæ, quibus cerebrum roboratur, eiusque calor intenditur, ac humoris reliquiæ discutiuntur.

℞. Pulueris ireos Florent. ℔.ß. storacis & benjoini, ana ℥. ij. Fiat puluis tenuissimus, capillis inspergendus in lecti introitu, & manè pectine decutiendus.

Hic puluis est odore gratissimus, cerebrum roborat, & capillos valdè exsiccat, ita vt à delicatioribus in vsum vocari valeat. Si tamen illius efficaciam intendere volueris, caryophyllos, nucem moschatam, & cinamomum addere licebit.

℞. Flor. stœchados, anthos, & rosar. rub. ana P. ß. betonicæ siccæ ℈. ij. sem. coriandri, ligni rodij, thuris, mastiches, nucis moschatæ, ireos Florent ana ℈ j. benjoini, vernicis, macis & caryophyll. ana ℈. ß. Fiat omnium puluis, qui excipiatur rasurâ scarlatæ, vel coto-

ne moſchato,& cum panno ſerico rubro fiat cucufa interpunćta,puleo aſſuenda, vel informam calanticæ perpetuò geſtanda.

Sequenti etiam ſuffumigio caput non parùm exſiccari poterit.

℞. Ligni aloes, thuris, maſtiches, ſuccini pellucidi, ſantali citrini, roſar. rubr. & fol. betonicæ ſiccorum, ana ʒ.j. cinnamomi, macis, caryophyllor. ſtyracis calamitæ, ana ℈.j. Fiat ex omnibus puluis craſſior, qui aſpergatur ſuper prunas, & fumum hauriat manè ieiuno ſtomacho; ore, & naribus apertis, capite linteo circmmuoluto, ne fumus tam facile exhalet, eóque vtatur bis, aut ter in ſeptimana.

Vel ſi à ſuffumigio dolor capitis excitetur, eo ſaltem ſuffumigentur ſingulis noćtibus operimenta capitis. In quem vſum poteſt etiam præſcribi ſequens paratu facilius.

℞. Thuris,maſtiches,ſtyracis calamitæ, benjoini, & ſandaracæ, ana ℥.ß. macis & caryophyll. ana ʒ.ij. Fiat puluis craſſior pro ſuffitu.

Quia verò huiuſmodi intemperies contumaciſſima eſt, nouúmque pituitæ prouentum, etiam poſt vniuerſales & particulares euacuationes,ſolet efficere; vſualia etiam remedia præſcribenda ſunt, quibus per interualla humor educatur, & in cerebro melior illa diſpoſitio. quæ prædićtis remediis indućta eſt, diutiùs conſeruetur. In hunc finem ſyrupus magiſtralis componi poterit ex materia in apozematis ſuprà propoſitis, triplicata, purgantium doſi, quo vtetur bis, aut ter in menſe ad ℥.ij. vel iij.cum decocto betonicæ & maioranæ.

Vel in locum ſyrupi, ſequentibus pilulis vſualibus aſſueſcere poterit.

℞. Aloës optimæ ℥. ß. turbith gummoſi, hermodaćtyl. & agarici recenter trochiſcati, ana ʒ. ij. diagry-

dij ʒ.j.zinziberis & caryophyll. ana ℈.ß. croci & salis gemmei, ana gr. vij. Pulverentur omnia,& perfundantur succo maioranæ, ac denuò exsiccentur in vmbra. Postea excipiantur oxymelyte scillitico,& fiat massa pilularum,de qua capiat ʒ.ß. vel ℈.ij. semel in septimana, duabus horis ante prandium.

Postridiè syrupi, aut pilularum, tum etiam bis, aut ter in septimana capiat dosim opiatæ sequentis.

℞. Conser. rad.acori, aut zinziberis & corticis citri condit. ana ℥.j. conseru. flor.saluiæ & rorism. ana ʒ.vj. nuscis moschatæ condit. ℥.ß. myrobal. condit. n.j.theriacæ veteris, & confectionis alkermes, ana ʒ.iij. pulueris electarij diambræ & diamoschi dulcis ana ʒ. j. Cum syrupo conditūræ corticis citri fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem castaneæ manè duabus horis ante pastum, superbibendo parùm vini generosi mediocriter diluti.

Potentiùs cerebrum roborabit balsamum sequens, cuius guttæ iij. vel iv. per interualla sumi potuerunt cum vino, vel iusculo.

℞. Ol.nucis moschatæ ʒ.iij.pulu.maioranæ,anthos, & carabes,an.ʒ.ß. moschi, ambræ grisæ, an.℈.j. Cum sufficienti quantitate olei cranij humani, reducantur ad balsami consistentiam.

Oleum cranij humani huic vsui idoneum parabitur, ponendo rasuram cranij non humati in retorta cum vini albi s. q. & digerantur in B. M. per aliquot dies, postea distillentur in arena ad siccitatem prodibit oleum aquæ supernatans.

Hòc balsamo possunt etiam inungi nares interiores hora somni, ad cerebrum efficaciter roborandum. Aliud tamen balsamum paratu facilius ad nares saltem interiùs inungendas, & valde efficax componi poterit in hunc modum.

℞. Ol.è flor. arantiorum ℥.iij. ceræ albæ ℥.j. Liquentur leuissimo calore. Deinde adde ol. succini purissimi ℥. ß. olei stillatitij saluiæ, & rorismarini, ana gutt. xv. olei spicæ gut.v. Fiat balsamum.

Vtilissimum etiam erit causticum inurere posteriori partis ceruicis, vt materia, quæ in cerebro sensim colligitur, per hanc etiam viam sensim euacuetur.

Denique ad cerebrum exsiccandum atque roborandum efficacissimæ sunt aquæ thermales sulphureæ, nitrosæ, ac bituminosæ, quales sunt nostræ Belilucanæ. Ex quibus fiunt embrocationes, seu irrigationes capitis per aliquot dies, præmissis vacuationibus vniuersalibus: eatúmque vsu grauissimos capitis affectus discuti quotidiana docet experientia.

Vtilissimæ etiam erunt aquæ thermales in potu vsurpatæ ad roborandum stomachum, qui cerebro maximè compatitur. Ad eundem finem præscribendus erit puluis digestiuus in hunc modum.

℞. Coriandri præpar. ℥. j. sem. anisi, & fœniculi dulc. ana ℨ. iij. cinam. & nuc. mosch. ana ℨ. ij. coralli præparat. rasuræ eboris, & marg. præp. ana ℈. j. sacchari rosat. ad pondus omnium, vel pro delicatioribus, pondus omnium duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl. j. post singulos pastus, nihil desuper comedendo, vel bibendo.

CAPVT II.

De affectibus soporosis, comate, lethargo, caro, & apoplexia.

SOmni præternaturalis quatuor præcipuæ proponuntur differentiæ, coma, lethargus, carus, & apo-

plexia; quæ cùm vtplurimùm ab iisdem caufis oriãtur eandem curationem poftulant, ideò vnico hoc capite comprehendi poffunt.

Differunt autem inter fe quatuor ifti affectus, quòd in comate, feu cataphora, feu fubeta Auicennæ eft quidem fomnus profundus, fed à quo æger excitatur, & oculos aperit & refpondet, móxque iterum profundè dormit: in lethargo eft fomnus comati fimilis, fed cum febre & delirio: in caro æger febre caret, vt in comate, fed in eo fomnus eft profundior, ita vt æger excitatus oculos vix aperiat, & non refpondeat, ficuti in prædictis; attamen vellicatus fentiat,& integra maneat refpiratio. In apoplexia fomnus eft profundiffimus, & omnimoda fenfus & motus priuatio, excepta refpiratione; atque ita ægri neque oculos aperiunt, neque refpondent, neque fentiunt & refpirationem habent difficilem.

Caufæ horum affectuum plurimæ affignari poffunt.

Prima & potiffima eft humor pituitofus, vel aquofus in cerebro præternaturaliter contentus, qui in minori copia cumulatur, & cerebri fubftantiam irrorans, ac refrigerans, eiúfque meatus infenfiles obturans,coma generare folet. Si verò in eadem copia collectus putredinem concipiat, fiue in tumorem collectus fit fiue per totam fubftantiam difperfus, lethargum producit. Quando verò maiori copia collectus eft fine putredine, & totius propemodum cerebri fubftantiæ imbibitus, carum efficere confueuit. Ac denique fi copia adhuc maiori affluens non folùm cerebri fubftantiam, fed etiam ventriculos oppleat, aut faltem mole cerebri concidente comprimat & anguftet; necnon principium neruorum in bafi caluariæ à cerebro prodiens premat, & fpiritui animali tranfitum præcludat, apoplexiam facit.

Secundò à sanguine etiam redundante in cerebro, soporosi affectus generari solent, si nimirùm nimia copia in illius vasis contentus crudior, serosior, ac frigidior fuerit, spiritus animales condensat, & motui ineptos efficit, tum copia cerebrum grauando, liberum eorum commeatum impedit, ac pro maiori, vel minori copia maiori, vel minori frigiditate grauiorem, aut leuiorem affectum producit; sicque tum coma, tum carus, tum apoplexia ab hac causa generari potest.

A sanguine etiam extrauasato, & cerebri ventriculos opplente, vel comprimente, affectus soporosi, præsertim apoplexia, generari solet. Id autem contingit rupta vena in cerebro, vel ob plethoram ad vasa, vel ob contusionem capitis insignem, vel etiam ob vulnus punctim, aut cæsim factum, quo venæ in cerebro diuidi, multúmque sanguinem profundere consueuerunt. Sola etiam cranij fractura cerebrum comprimendo stuporem ac comatosum affectum producere potest.

Tertiò à tumore in cerebro genito, & pondere suo grauante, comatosum affectum generari posse dubium non est. Et huius rei exemplum refertur à Platero in Barone quodam obseruatum, qui longo tempore attonitus, & somnolentus, nihil secundum rationem agebat, cibum nec petebat, nec nisi per vim intrusum capiebat, nec lectum nisi coactus accedebat, sed ad mensam tota die brachio innixus, oculisque clausis veluti dormiens sedebat, nec nisi interrogatus sæpiúsque admonitus quicquam, sed tunc quoque quæ ad rem minimè pertinebant, respondebat. At post obitum illius aperta caluaria, inuenta est in cerebro glandula magna dura supra callosum corpus genita, cuius causa esse potuit ictus quem in capite longè ante morbi principium acceperat.

Quartò vapores immodici ad cerebrum delati comatosi affectus sympathici causa esse possunt. Si enim copiosi & halituosi sint, spiritus animales aggrauant,& veluti caligine suffundunt, quemadmodum nubes in maiori mundo Solis radios obtenebrant. Si verò cruditores fuerint, cerebrum adeò humectant, vt languidum ad actiones obeundas fiat. Sic ebrij sopore profundissimo à vaporum ex vino, & crudis alimentis eleuatorum copia, detinentur. Sic pueri lumbricis laborantes comatosis affectibus corripiuntur, à crassis & copiosis vaporibus ex crudorum & pituitosorum humorum copia eleuatis. Sic in febribus nonnullis intermittentibus sopor inexpugnabilis accessionis initio contingit,ob crudorum, & putrescentium in venis humorum, præsertim mesaraicis contentorum, copia;qui à calore febrilis paroxysmi attenuati, multos vapores ad caput transmittunt, talémque soporem inducunt, qui interdum cessante frigore, vel rigore cessat,interdum verò vsque ad finem paroxysmi permanet, prout vapores crassiores, aut tenuiores magis,aut minùs copiosi faciliùs, aut difficiliùs discutiuntur.

Quintò à medicamentis narcoticis nimia copia assumptis somnus ita profundus excitatur, vt multi ex imprudenti opij vsu in somnum perpetuum demersi fuerint. Talis etiam vis narcotica in quibusdam animalibus reperitur, vt in torpedine. Sic etiam ex morsu Aspidis soporem lethalem induci refert Plutarchus in Cleopatræ interitu. In humanis etiam corporibus qualitas hæc narcotica generatur ex maligna humorum putredine, quæ in malignis ac pestilentibus febribus reperitur, vnde comatosus affectus in huiusmodi febribus sæpissimè contingit, qui malignitatis certissimus est index, & futuræ mortis non rarò prænuncius.

Signa diagnostica varias soporosorum affectuum differentias indicantia, in earum distinctione in principio huius capitis fuere proposita. At signa causarum hos affectus producentium ita se habent.

A pituitosis humoribus in cerebro restagnantibus affectus soporosos produci testantur habitus pituitosus, ætas senilis, aut puerilis, regio & tempestas frigida & humida, consuetæ per os & nares pituitosæ excretionis suppressio; & quòd æger ante inuasionem capitis grauitate, oculorum obtenebratione, & totius corporis segnitie affectus fuerit, quódque non rarò in ipso morbo pituita per os & nares effluat, aut in gulam defluens ab ægro frequenter deglutiatur.

A sanguine verò soporosum affectum generari significant, plethorica dispositio, rubor faciei, & capitis dolor affectum præcedens.

Tumor in cerebro genitus vix vllis indiciis internosci potest, sed sola caluariæ apertione post obitum ægrotantis detegitur, vt in casu suprà proposito ostenditur.

Sympathicum affectum & à vaporibus ad cerebrum eleuatis oriundum ostendunt, primò absentia eorum signorum, quæ idiopaticum affectum significant. Secundò signa indicantia peculiarem affectum partium, à quibus vapores ad cerebrum transmittuntur. Sic à ventriculo vapores huiusmodi eleuari testantur, crapula præcedens, ructus acidi, aut nidorosi, aliáque crudorum humorum in ventriculo, aliísque partibus ventris inferioris redundantium indicia. Si verò à lumbricis oriantur, propria eorum signa apparebunt, proprio capite descripta.

Quod ad prognosim attinet: omnis soprosus affectus periculosus est; sed quò maior & profundior est somnus, à quo æger difficiliùs expergiscitur, eò maius

portendit vitæ periculum. Atque ita carus comare, & lethargo periculosior est; apoplexia caro, quæ si fortis fuerit, omninò incurabilis censetur ab Hipp. *Aphor.*42. *sect.*2. qui sic habet. *Apoplexiam fortem soluere est impossibile, debilem verò non facile.* Fortis verò dicitur apoplexia, in qua respiratio inæqualis, inordinata & interdum intermittens est. Si verò ita se habens respiratio magna vi exerceatur, fortior censenda est: si autem respiratio penitus prohibeatur, fortissima est. Contrà verò vbi respiratio aliquem seruat ordinem, debilior existit, quæ doctrina proponitur à Gal. *comment. Aphor. prædicti.*

Valdè periculosus est comatosus affectus, qui acutissimo morbo superuenit. Vel enim caloris natiui extinctionem significat, vel malignam & venenatam qualitatem, quæ in febribus malignis cerebrum plerumque solet impetere. Qui per consensum partium inferiorum fit comatosus affectus, & à vaporibus ex iis eleuatis, minus infert periculum.

Lethargo affecti in septem diebus moriuntur; si verò hos effugerint, sani euadunt. Hipp. *secundo de morbis.*

Affectus comatosi in senibus vtplurimum lethales esse consueuerunt. Cùm enim propter caloris natiui inopiam, debilem habeant facultatem concoctricem, & expultricem, fit, vt materiam mobificam superare & expellere nequeant eam in primis quæ in cerebro redundat; siquidem cerebrum cùm sit pars corporis frigidissima, aduentante senio caloris imminutionem, & tandem extinctionem, citiùs quàm reliquæ, pati consueuit.

In lethargo parotides superuenientes, vel pus ex auribus effluens cum immunitione symptomatum, salutare; significat enim dominium naturæ supra causam

morbificam, quam vel expellit ad emunctoria nondum perfectè concoctam, vel in pus conuersam per ductus naturales euacuat.

Qui ex lethargo seruantur, empyici fiunt, ex Hip. *in Coac. & 3. de morbis*. Hæc sententia, vt sonat, & vt plerique interpretantur, experientiæ non respondet. Vix enim verum empyema ex lethargo genitum, vlli videre contigit. Sed veritati est consentanea Mercurialis interpretatio, quæ vel empyicos, seu supperatos hoc loco esse intelligendos, quibus per aures, vel nares materia purulenta euacuetur. Docuit enim Gal. *com. Aphor. 7. sect. 5. & Aphor. 44. sect. 7.* per empyema Hippocratem non solùm quæ in thorace, sed quæ etiam in singulis partibus fit, suppurationem intelligere.

Soporoso affectui à causa frigida oriundo phrenitidem succedere bonum: quandoquidem à calore intensiore phrenitidem efficiente materia pituitosa, affectum soporosum producens, concoquitur.

Apoplectici in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. Hip. 2. *de morbis, & Aphor. 51. sect. 6.* Illa autem febris acuta esse debet, & essentialis, ab humorum, & spirituum efferuescentia oriunda, vt possit materiam morbificam discutere. Si autem remissior fuerit, & symptomatica, qualis apparere consueuit in apoplexia, quæ à dispositione inflammatoria cerebri, & nimia sanguinis copia in venis illius contenta, exoritur, morbum non imminuit; quin potiùs phrenitica quædam symptomata accersit, quæ facultates animales debilitant. Et in hac causa phrenitis soporoso affectui superueniens non est bona, vt in superiori prognostico dicebatur. Præterea febris morbum solutura alia conditione indiget, vt nimirum à principio morbi accidat, dum natura adhuc in suo robore consistens validos co-

natus exercere potest; quæ enim iam progressu morbo superuenit, salutaris non est, vt docuit Hipp. in Coacis. *Apoplecticæ*, inquit, *affectiones derepente exolutorio modo fientes, febre temporis progressu accidente, perniciosæ.*

Apoplecticis ἱδρῶσις superueniens mala; illa enim sudatiuncula summam naturæ oppressionem significat.

Ad horum affectuum curationem, sicut & reliquorum omnium, tria instrumenta medica necessaria sunt, diæta, chirurgia, & pharmacia.

Diæta in horum affectuum principio tenuissima est imperanda, quia morbi sunt acutissimi; ideò solis iusculis ægri nutriendi sunt, per dilucida interualla vsurpatis. In declinatione verò, & in curatione prophylactica eadem diæta conuenit, quæ in frigida cerebri intemperie descripta est.

Reliqua duo instrumenta sequenti methodo sunt vsurpanda.

Quandoquidem huiusmodi affectus soporosi præcipites sunt, & periculo pleni, sedulam Medici diligentiam postulant, & in talibus casibus remedia festinanter administranda sunt.

Primo igitur Medicus ad affectum aliquem soporosum vocatus, ægrum confestim à graui illo somno excitare conabitur, omnibus sensibus obiecta vehementia offerendo. Atque adeò oculi radiis solaribus, & luci splendidæ obiiciendi.

Aures clamoribus, strepitu, & sonitu concutiendæ, & in primis æger proprio nomine magnâ voce sæpè appellandus est.

Naribus acria, vt ruta, castoreum, acetum, obiicienda. In os & palatum itidem acria iniicienda.

Tactus frictionibus, vellicationibus, pilorum euul-

sionibus, ligaturis, digitorum complicationibus, & aliis huiusmodi irritandus.

Clyster laxans præscribatur, primùm ex decocto communi, vt citius paretur, in hunc modum.

℞. Decocti communis clysteris ℔. j. ß. hieræ picræ, & diaphœn. ana ℥. j. ol. lilior. & rutac. ana ℥. j. ß. mellis anthosati ℥. ij. salis ʒ. j. Fiat clyster, iniiciendus statim.

Dum hæc fiunt, seriò apud se meditari debet Medicus, an venæ sectio celebranda sit quandoquidem in hisce affectibus, quod dixit Celsus de apoplexia, sanguinis detractio, vel occidit, vel liberat. Conuenit autem venæ sectio, si sanguis causæ principalis, vel adiuuantis, vel sine qua non rationem habeat, viresque ferant.

Vires autem non actionum animalium ablatione æstimandæ sunt, sed quales ante morbi inuasionem fuerant. Si, enim tum satis fortes fuerunt, etiam nunc permittunt, nisi plane fortis sit apoplexia. Neque vires sunt debiles per resolutionem, sed per oppressionem.

Si verò nullo modo sanguis peccet, aut vires sint verè deiectæ, aut æger admodum senex, venæ sectio omittenda.

Statim verò & sine omni mora, siue noctu, siue interdiu, affectu quis corripiatur, venæ sectio instituatur, & quidem ante clysterem, si quamprimùm iniectus non fuerit. Fricetur tamen priùs corpus, & aperiatur vena in brachio.

Hoc etiam aduertendum est, vtilius ac tutius esse non vnâ vice mittere quantum opus est sanguinis, sed per vices, intra tamen paucarum horarum spatium. Nam per iteratam illam sanguinis missionem, & materia faciliùs mouetur, & vires non deiiciuntur. Inspiciatur post primam venæ sectionem ægri facies, & pulsus exploretur. Et si color faciei viuidior reddatur, & respi-

ratio facilior, ac pulsus benè habeat, optimè sperandum,& confidentiùs venæ sectio repetenda.

Vulnus in venæ sectione fiat ampliori foramine: aliàs enim sanguis,qui crassior est, statim subsistit.

Quò magis abundat sanguis, eò liberalius detrahi debet. Si verò pituita magis luxuriet, parciori manu mittendus est, ne calor natiuus, ad hunc affectum discutiendum tantoperè necessarius, quadamtenus infringatur.

Copiosæ & frequentis sanguinis detractionis in apoplexia exemplum singulare proponitur à Zacuto Lusitano, *lib.* 1. *historia Medicorum principum*, *hist.* 33. his verbis. *Nobilis quædam fœmina iuuencula, in omnium rerum obliuionem, deinde in veram apoplexiam cum menstrui effluuio incidit. Cui cùm plurima, tam in superioribus, quam in inferioribus partibus essent celebrata auxilia, per ligaturas, acres clysteres, scarificatas cucurbitas dorso applicatas, neglectâ indicatione, quæ à menstruo actu fluente desumitur, ob vrgens ex procrastinatione periculum, cùm viribus esset valentibus, factis frictionibus crurum, & cucurbiculis femoribus appositis, octo horarum spatio, quater è cephalica copiosè sanguinem mitto, à quo præsidio loqui cœpit, & conualuit.*

Quidam practi recentiores audent in apoplecticis iugulares venas aperire, sicque omnes propemodum liberari affirmant: in eáque apertione hac methodo progrediuntur. Primò collum leuiter constringunt linteo, apertione facta statim laxant, sanguis spontè fluit sine ligatura, quæ posset sanguinem ad caput attrahere; vulnus postea occludunt emplastro glutinante sine ligatura, eóque facilè sanguinem cohiberi asserunt. Quod confirmat Zacutus Lusitanus, qui tamen ligaturam adhibet, *obseruat.* 79. *lib.* 1. *Praxis Medicæ admirandæ*; vbi refert historiam anginæ acutissimæ, in qua peritis-

simorum Medicorum consilio venæ iugulares apertæ fuerunt vnde sequutus est irreparabilis (vt ipse loquitur,) sanguinis fluxus, quo æger in omnimodam virium iacturam lapsus est. Vocatus Zacutus accurrit, emplastrum Galenicum superimposuit, quo ipse *lib. 5. meth. c. 4.* ad arteriarum, & iugularium hæmorrhagias fœliciter vtitur: sicque collo commodè ligato, æger iam exhaustus reficitur, à morbo liberatur. Emplastrum verò componitur ex thure, aloë, & pilis leporinis, albumine oui subactis, duplâ thuris ad aloën quantitate, vt docet Gal. *loco citato*; aliquando verò æquali vtriusque quantitate, in durioribus scilicet corporibus. Superiorem operationem Gal. comprobat, cùm dicit hoc emplastrum venarum iugularium profluuium citra vinculum sistere. Hoc etiam animaduerti velim, in apoplexia sanguinem ex vena aperta tanto impetu non profluere, quemadmodum in angina; quia in illa sanguis est refrigeratus, ac veluti congelatus; vt docuit Hippocrates *. de morbis*, & eâ ratione creditur venas & arterias carotides obstruere; in hac verò feruidus est ac tenuis, cùm anginosi febre acutissimâ laborare soleant.

Purgatio instituatur paucis horis post venæ sectionem, neglectâ temporum electione. Neque enim in purgando cunctabundus nimis, aut timidus esse debet Medicus, cùm morbus valdè vrgeat, & breui sua percurrat tempora. Et illa purgatio forti medicamento debet fieri, quia humor contumax est, & obruta facultas, nec nisi vehementioribus irritatur.

Illud autem medicamentum vulgò fieri solet ex ℥. j. electarij diacarthami, dissoluta cum aqua betonicæ, addendo castorei ℈. ß. Vel

℞. Turbith. electi ℈. iiij. agarici recenter trochisc. ʒ. ij. zinzib. ℈. ij. sem. fœniculi ℈. j. castorei gr. vj. Infundantur in sufficienti quantitate aquæ betonicæ. In co-

lat. ℥.iij. dissolue electarij diacarthami ʒ. iij. syrupi rosſ. ℥.j. fiat potio. Vel.

℞. Massæ pilul. coch. min. ʒ.j. castorei gr.iij. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ septem; & si æger non possit deglutire, dissoluantur in aqua saluiæ, lauendulæ, vel betonicæ. Vel

℞. Missæ pilul. coch. mai. & de agarico, ana ʒ. ß. trochisc. alhandal, diagrydij & castorei, ana gr. iij. Fiat massa cum melle anthosato, quæ dissoluatur in aqua saluiæ. Vel fiat talis potio.

℞. Fol. sennæ ℥. ß. agar. albi ʒ. j. ß. turbith elect. ʒ. j. zingib. & galangæ, ana ʒ. ß. Coquantur in aqua saluiæ & rorismar. Colat. ℥. ij. ß. adde electarij diacarthami ʒ. ij. castorei ℈. ß. oxymelitis simplicis ℥. ß. Fiat potio.

In lethargo purgatio ab initio mitior esse debet, propter febrem continuam coniunctam, ex agarico, cui aliquid rhab. addi potest, vel scammonij; aut pilulis de hiera cum agarico, cùm bilis plerumque humorum ad caput vehiculum sit. In morbi tamen progressu, cùm iam materia ad caput fluxit, & in hæret, purgantibus etiam prædictis vtendum est.

Trallianus scammonij ℈. j. cum castorei ℈. ij. in oxymelite exhibet, quo multos lethargicos deploratos se restituisse refert. Et Oribasius ex Ruffo Ephesio refert, nullum aliud esse lethargo correptis æquè vtile, atque efficax medicamentum ad purgandam pituitam, quam bilis admixta in caput detulit, quàm scammonium cum castoreo exhibitum.

Sæpè verò accidit facultates esse ita oppressas, vt medicamenta in actum minimè deducantur, atque adeò etiam nihil operentur; quod mali ominis est, & ita affecti vt plurimùm pereunt. Attamen, quia, vt inquit Celsus, quando huiusmodi tempestates ingruunt, remedia

mediã etiam cum aliqua temeritate rapienda sunt, & omninò periculum in hoc morbo aliquid tentare permittit. Nam vt Serenus habet, *Medici hac potiora putant, quàm dulci morte perire.* Et, vt idem Celsus, *multa in pracipiti periculo rectè fiunt, qua alias essent omittenda.* Ideò propositis remediis non proficientibus, ad ea quæ ex antimonio parantur, licet transcendere, præsertim ea, quæ minùs vehementia sunt, qualis est aqua benedicta, ex croco metallorum composita; quæ per superiora & inferiora potenter expurgans, tantam pituitæ copiã nõ solùm è ventriculo, partibusque inferioribus, sed etiam è cerebro educit, vt hac euacuatione interdùm ægri liberentur. Et bonâ fide testari possum, me virum nobilẽ ex primoribus huius ciuitatis vidisse, ter intra biennium ab apoplexia hoc solo remedio liberatum. Quamuis autem nõnulli etiam viri doctissimi vomitoriorum vsum in hisce affectibus improbent; tamen experientiæ magis credendum est; quæ etiam nos docet quotidianis experimentis pueros comate affectos sale vitrioli vomitiuo promptiùs & tutiùs, quàm vllo alio remedio liberari.

Tinctura nicotianæ in aqua vitæ extracta, & ad ʒ. ij cum melle excepta, & in os infusa potenter educit.

Interim medicamento purgante exhibito, antequam operari incipiat, & dum etiam operatur reuellentia omnium generum in vsum reuocanda sunt, non solùm frictiones, & ligaturæ anteà propositæ, sed etiam cucurbitulæ dorso, scapulis, brachiis, & femoribus affixæ, sine scarificatione, si sanguinis missio sufficiens celebrata sit; & cum scarificatione, saltem earum aliquæ, si phlebotomia fuerit omissa.

In apoplexia non admoueantur cucurbitulæ posteriori thoracis parti, aut hypochondriis, ne contractis thoracis & abdominis musculis, respiratio magis impediatur.

Summum & vnicum remedium habentur, præsertim in apoplexia, cucurbitulæ capiti impositæ. Quod remedij genus insignis ille Medicus Fracastorius apoplexia correptus matribus suis indicasse fertur; sed non intellectus periit.

Zacutus Lusitanus *hist.* 31. *lib.* 1. *de Modicorum principum historiis*, refert desperatam apoplexiam, cucurbitulâ bis occipiti admotâ cum profundis scarificationibus, a se curatam fuisse.

Vesicatorium posteriori parti ceruicis & scapulis admoueatur.

Clysteres acres iniiciantur duo, vel tres eadem die.

℞. Fol. parietar. hyssopi, calamenti, origani, saluiæ, rutæ, & centaurij minoris, ana M. j. sem. carthami ℥. ß. sem. fœniculi & cumini, ana ʒ. ij. agarici albi in nodulo inclusi ʒ. ij. pulpæ colocynth. in eodem nodulo inclusæ ʒ. j. ß. Coquantur ad lb. j. In colat. dissol. hieræ picræ ℥. ß. diaphœnici ℥. j. olei rutacei ℥. ij. Fiat clyster.

Chymici clysteribus admiscent aquæ benedictæ ℥. ij. vel iij. & sic potenter purgant.

Aquæ autem huius dosis augeri potest ad ℥. iv. & ℥. iv. Imò verò antequam è phiala educatur, aliquantulum agitari debet, vt nonnihil pulueris in fundo residentis admisceatur, vnde vires efficaciores euadunt. Ideò vtplurimùm clysteres ex aqua benedicta, seu vino Emetico, hac formulâ præscribere soleo, qui in multis affectibus, præsertim colicis doloribus, miranda præstant.

℞. Decocti emollientis lb. j. diaphœnici ℥. j. aquæ benedictæ turbidæ ℥. iv. Fiat clyster.

Si clyster debito tempore non reddatur, glande aluus proritetur.

℞.Pulu.hieræ picræ Gal. ℥.ij. pulpæ colocynthidos, agarici albi, ana ℥. ß. diagrydij ℈. j. salis gemmei ℥. ij. mellis ad debitam consistentiam cocti quantum satis; fiant suppositoria.

Sæpè tamen accidit, vt sphincter aui resoluatur, vnde anus planè pateat, ac clysteres sine fructu iniiciantur cùm retineri non possint; qui casus plerumque desperatus est.

Naribus admoueantur castoreum cum aceto, quæ specificâ proprietate somnum excutere creduntur.

Efficax etiam remedium est, si acetum acerrimum supra laminam candentem effundatur, & vapor ab ægro naribus excipiatur. Adhuc efficacius erit, si aceto addatur semen nigellæ, rutæ, & castoreum. Ipsum etiam acetum modicè calefactum & naribus adhibitum excitat potenter, si acerrimum sit, & adhuc potentiùs, si ei piper & castoreum admisceantur. Excitat etiam à somno suffitus sulphuris.

Pili capræ vsti, & cornu cerui & capræ vstum, & naribus admotum, potentissima sunt ad excitandum altissimè dormientem.

Succini albi fumus ad apoplecticos excitandos præstantissimus est, situm illius oleo tempora & nares sæpè illinantur.

Fiant etiam frictiones in plantis pedum cum sale & aceto, manibus inunctis oleo rutaceo & de castoreo: lingua & palatum inungatur theriacâ veteri, in aqua cælesti, aut apoplectica dissolutâ. Sed aduertendum est, ne theriaca recens adhuc sit, nam ratione opij somnum inducit. Ad eundum vsum reuocari poterit aurea Alexandrina, & confectio ancardina. Sinapi etiam potest coqui in vino forti, & eo palatum inungi. Pyrethri radices in oxymelite coctæ idem præstant. Omnibus verò hisce castoreum vtiliter admiscetur.

Vniuersali euacuatione peractâ, & purgato corpore, caput euacuandum est, tam sensibiliter, quàm insensibiliter.

Sensibiliter per nares, & palatum, errhinis,& sternutatoriis, in curatione frigidæ intemperiei cerebri propositis, & inunctionibus palati suprà descriptis. Hisce omnibus addantur ruta,castoreum, acetum.

At de sternutatoriis hoc aduertendum, si affectus perseueret, & æger difficulter excitetur, eorum vsum commodissimum esse; non tamen diutiùs in iis persistendum, ne caput repleant,humores commoueant, ac fundant. Sed initio morbi ab intempestiuo sternutatoriorum vsu abstinendum, cùm magis ab iis tum materia fundatur, & partibus impingatur; vnde morbus fit contumax, vel interdum leuior affectus in apoplexiam degenerat.

Tandem insensibiliter resoluentia applicanda,quæ in sequentem modum componi poterunt.

℞. Baccarum lauri & iuniperi, ana ℥.j. ß. radic.angelicæ,zedoariæ, imperatoriæ, ana ℥. j. fol. beton. saluiæ, rorismar. ana M.j.rutæ, satureiæ, maioranæ, flor.lauendulæ, ana M. ß. Coquantur in aceti sufficienti quantitate. Hoc decocto spongia,aut linteum imbutum, aut stupæ,capiti calidè applicentur. Mirum quantum auxilij soporosis affectibus hoc remedium afferat. Brachia quoque & manus eo abstergantur, eóque crura & pedes fricentur.

℞. Castorei ℥. ß. capil. hominis vstorum ʒ.iij. succi rutæ, aceti, & olei communis, ana ℥. ij. Coquantur ad vnguenti consistentiam, quo illinatur caput calidè post fotum. Vel

℞. Olei costini, castorei, & de euphorbio, ana ℥.j. pulu. sinapi, euphorbij, ana ʒ. j. aceti cochlear j. ceræ quantum satis. Misce, fiat vnguentum.

Si prædictis remediis non cesserit affectus, vesicatorium magnum vertici, & sincipiti erit applicandum.

Efficacius multò euadet vesicatorium, si euphorbium ei addatur, quod è profundioribus capitis partibus humores attrahit ad superficiem.

Nonnulli etiam, cùm morbi vis maxima est, audent cauterium actuale occipiti inter primam & secundam vertebram applicare.

Zacutus Lusitanus plura eodem tempore applicuit, cum fœlici successu; vt testatur *lib.* 1. *praxis admirandæ, obseruat.* 14. his verbis. *Vocatus vt inuiserem ægrum, qui post dies triginta inexpugnabili dormiendi necessitate correptus, cum febricula lenta, ægrè palpebras attollere poterat, profundo somno immersus. Hic varia reuellentia, & vacuantia erat expertus, quibus cum non leuaretur, ad cauterium accessi cum vtilitate summa. Quare cadenti ferramento crustas in verticè capitis excitaui, in occipite vnam, & circumcirca multas: ex quibus cùm excitaretur æger, & ichores effluerent, expergefactus ad mentem rediit. Hoc auxilio præter omnium spem, omnibus tentatis, memini me bis careticos persanasse. Hi enim ignis ope, liquatâ, pituita, & per multos dies, per os, & nares excretâ conualuere.*

Alij, ex antiquorum præscripto, sartaginem candentem capiti admouent eâ distantiâ, vt pilos, non cutim capitis possit comburere.

Commodè quoque in huiusmodi affectibus, aliquid aquæ cœlestis, vel apoplecticæ ægro infunditur. Aquæ enim hæ ob summam penetrandi vim, præstantissimum sæpè afferunt auxilium, (& multos ab imminente apoplexia, vel etiam iam præsente liberarunt) modò sanguis non valdè abundet, qui aquarum istarum vsu posset fundi.

Aquarum autem apoplecticarum multæ descriptiones habentur apud Languium, VVecchernm, Quercetanum, Crollium & alios. Vnam tantùm, exempli gratia, ex selectioribus simplicibus à nobis compositam hîc afferre lubet.

℞. Radic. pœoniæ, visci quercini, ana ℥. ij. calami aromat. galangæ, cyperi, ana ℥. j. fol. beton. saluiæ, maioranæ, ana M. j. sem. pœoniæ, anisi, fœniculi, caui, ana ʒ. iij. flor. lauendulæ, stechados, & rorismar. ana P. j. nucis moschat. macis, caryophyl. cubebar. granor. paradisi, cardamomi, ana ℥. ß. cinamomi ℥. ij. croci ʒ. j. ß. specierum diambræ, & diamoschi, ana ʒ. ij. Contundatur & incidantur, vt artis est, & reponantur in alembico vitreo, desuper affundendo spiritus vini optimè rectificati q. s. vt tribus digitis materia supereemineat. Digerantur in B. M. per octo dierum spatium, postea destillentur, & aqua seruetur in vase vitreo bene clauso.

Si tandem morbus ad declinationem translatus esse videatur, somnúsque ille profundus iam discussus fuerit, omissis prædictis remediis, soli roborationi cerebri incumbendum est Quod satis commodè fiet vsu quotidiano opiatæ cephalicæ, pro frigida intemperie cerebri descriptæ. Vel si potentiùs agendum est, aqua apoplectica vsurpari poterit.

In primis verò castorei vsus continuetur, si malum protrahatur, & manè per aliquod dies eius grana iij. vel iv. cum oxymelite simplici, vel scill. exhibeantur; testatur Trallianus, multos isto morbo victos, hoc solo remedio mortem euasisse.

Exteriùs etiam vtiliter admouentur balsama apoplectica, quorum variæ extant formulæ apud Chymiatros. Nos vnicam, e. g. hîc tantùm subiiciemus.

℞. Olei nucis moschat. per expressionem parati ℥. ß. ambræ grisеæ, moschi optimi & zibetæ, ana ℈. j.

ol. destillati lauendulæ.succini, cinnamomi, rorismar. caryophyll. ana ℈.ß.Misce, fiat balsamum, quod naribus & auribus instilletur, palatóque illinatur singulis diebus manè.Ad hanc rem etiam valdè commendatur oleum nucis moschatæ destillatum, eodem modo vsurpatum.

Denique in horum affectuum generali curatione diligenter aduertendum est, in iis qui fiunt à sanguine, minùs calefacientia medicamenta esse adhibenda, at phlebotomiam largiori manu celebrandam,postea venam frontis aperiendam : tum etiam purgantibus phlegmagogis esse admiscenda.

Qui hisce affectibus semel affecti,ab iisque liberati sunt, in eos vt plurimum solent recidere. Quod vt præcaueatur, frigidior cerebri intemperies corrigenda est, eadémque illius cura instituenda, quæ suprà fuit proposita. Eadémque viâ, & methodo imminens apoplexia, vel carus, vel lethargus, vel coma præcauebitur. Et si cerebrum valdè refrigeratum est,post vniuersales vacuationes,aqua apoplectica in vsu frequenti esse poterit. Vel etiam vti poterit tabellis in sequentem modum compositis.

℞. Ambræ griseæ ℈.ß.olei destillat, anisi, cinnamomi, nucis moschat. ana guttulas ij. olei caryophyll. gutt.j.sacchari in aqua flor. aurantiorum dissoluti ℥. iv. Fiant tabellæ, capiat ʒ.j. vel duas manè.

Pilulæ caput roborantes etiam vsurpari poterunt, in hunc modum compositæ.

℞. Cubeb. mastiches, nucis moschat. caryophyll. ana ʒ. j. ambræ griseæ ʒ. ß. moschi gran. vj Cum succo maioranæ tormentur pilulæ,capiat ℈.j.horâ somni, bis in septimana.

Commendatur etiam,& apud multos in vsu est hic puluis.

℞. Succini albi ℥. ß. pulu. electar. diarrhod. abbatis ʒ.ij. radic.pœoniæ ʒ.j.ß.Fiat puluis,de quo capiat ʒ. j. in aqua conueniente ante nouilunium.

Vtile quoque est nucem moschatam sæpè ore detinere, & masticare.

Tum etiam odoramenta sæpè naribus admouenda sunt,& in primis balsama apoplectica.

Aromata in cibis vsurpentur: post pastus puluis digestiuus, in curatione frigidæ intemperiei cerebri descriptus.

Si à sanguinis copia affectus soporosus metuitur, illius in primis quantitas imminuenda est, dandaque sedulò opera, vt hæmorrhoides profluant, quo nihil vtilius esse potest.

His etiam purgationes instituendæ sunt, ex senna & rhab. eáque remedia eligenda, quæ minùs calefaciunt.

Si denique ab humore melancholico metuatur apoplexia, fluxus hæmorrhoidum etiam vtilissimus est, purgatio iterata humoris melancholici, & medicamenta proposita ad roborandum cerebrum; præcipuè verò puluis ex succino, diarrhodone & pœonia suprà descriptus.

CAPVT. III.

De comate vigili.

Licet coma ἀγρυπνον, seu vigil ad soporosos affectus referri soleat, quia tamen longè diuersam à cæteris conditionem obtinet; ideò seorsim in hoc capite explicandum est.

Est autem coma vigil affectus, in quo ægri clausis

oculis decumbunt, vt dormire videantur, cùm tamen vigilent, & delirent: ac si eos tetigeris, statim oculos aperiunt, & toruè aspiciunt, & iterum delabuntur in somnum, qui variis imaginibus & deliramentis impeditur, ita vt vigilare cogantur. Hunc affectum Gal. medium constituit inter phrenitidem & lethargum, & typhomaniam appellat.

Causa huius affectus vulgatissima, est bilis cum pituita permista, à quibus humoribus cerebrum tantum irrigatur, vel tumorem atque inflammationem concipit, vnde erysipelas œdematosum, vel œdema erysipelatosum exoritur. Cùm autem ea humorū miscella variis modis proportionibus fieri valeat, sic varij in diuersis ægrotantibus isti affectus apparent. Si enim bilis in mixtione præualeat, delirium maius est, & ægri, licèt clausos habeant oculos, minùs dormiunt; si verò pituita prædominetur, ægri magis dormiunt, minùs delirant, & expergefacti minùs vociferantur, ac desipiunt.

Fit etiam coma vigil per sympathiam à vaporibus biliosis, & pituitosis simul mixtis in cerebrum translatis: quod non raro solet contingere in febribus ex humorum miscella oriundis, præcipuè hemitritæis ex tertiana & quotidiana compositis. Non est tamen inconueniens asserere, vapores simpliciter calidos & humidos in febribus satis intensis hunc affectum producere, quia ab humiditate fit somnus, à calore autem vigilia.

Diagnosis huius affectus ex iis quæ antea dicta sunt satis elucescit. In eo enim laborantes clausis oculis permanent, & somnum capere videntur; attamen dormire nequeunt, & se variis modis exagitant, sese subitò erigunt, è lecto surgere nituntur, & iterum in somnum relabuntur. Causarum varietas ex prædictis etiam facilè dignoscitur.

Periculosus affectus maximè censendus est. Siue enim tumore & inflammatione cerebrum afficiatur, graue malum esse consueuit, seu alio quouis modo à prædictis humoribus obsideatur, siue à vaporibus ex febrium malignarum materia oriundis afficiatur.

Deliria vehementiora in comate vigili conuulsionem efficiunt: fiunt enim ab humore, vel vapore acerrimo, qui partes neruosas feriendo, conuulsionem facilè concitare potest.

Curatio comatis vigilis idiopathici iisdem instrumentis perficitur, quibus phrenitis & lethargus curari consueuit: quod si magis ad phrenitidem deflectat, illius remedia magis adhibentur. Si verò magis ad lethargum inclinet, eiusdem remedia magis vsurpantur. Sympathici verò comatis curatio à febris malignæ curatione dependet, à qua sumit originem. Peculiariter tamen remedia vapores illos à cerebro reuellentia, & repellentia vsurpanda sunt in principio, vt phlebotomia ex brachio, & malleolo, & oxyrrhodina fronti & sincipiti admota; quibus accedent clysteres frequenter iniecti, cucurbitulæ tum siccæ, tum humidæ scapulis, dorso, natibus, & cruribus affixæ; vesicatoria ceruici, brachiis, & femoribus admota: & siquid cerebro infixum videatur, deriuatio per apertionem venæ frontis, aut hirudines ponè aures, & temporibus affixas molienda erit, simúlque resolutio procuranda animalibus tenellis calentibus capiti admotis.

CAPVT IV.

De Catoche, seu catalepsi.

QVædam apud authores confusio reperitur circa catochi nomen, quod alij pro comate vigili, alij

pro catalepsi vsurpent; illis autem occasionem dedit Paulus, qui *lib.3 cap.8.* de duplici catoche agit, & primùm sub illius nomine de comate vigili tractat: in fine verò sub eodem nomine catalepsim explicat. Vsus tamen inualuit, vt catochus, & catalepsis pro vno & eodem morbo apud omnes propemodum authores habeatur. Latini vulgò congelationem appellant.

Rarissimus est affectus, & admiratione dignissimus, & quicumque ex authoribus aliquem eius casum viderunt, obseruatione dignissimum censuerunt, eiusque historiam descripserunt. Primus omnium Gal. *comment. in 1. prorrhet. sect. 2. partic. 56.* cuiusdam condiscipuli sui historiam proponit, qui cùm assiduo studio se fatigaret, catalepsi correptus est; *Iacebat*, inquit, *veluti lignum prorsùs inflexus rigidiusque, atque extensus. Videbaturque oculis apertis ita nos intueri, vt ne conniueret quidem nihil tamen loquebatur. Is quoque eodem tempore quæ loqueremur audire se dixit, quamquam non euidenter claréque; nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentesque omnes se conspicere dixit; ita vt quorundam actiones recordatus exponeret; sed neque loqui posse, neque membrum vllum mouere.* Fernelius verò *lib. 3. de morborum partibus cap. 2.* duas refert historias, quæ sic habent. *Vnus dum literis & chartis sedulò inuigilaret, repentè hoc vitio perculsus ita quidem obriguit, vt sedens calamumque digitis premens, oculis in libros defixis, putaretur in eadem studia incumbere, donec vocatus ac impulsus, deprehensus est omni sensu, atque motu carere. Alterum mortui ritu iacentem inuisi, qui neque cernebat, neque audiebat, neque compunctus sentiebat quicquam. Facilis tamen inerat respiratio, & quicquid in os ingerebatur, promptè vorabat; è lectulo sublatus, solus insistebat, impulsusque incedebat, & quocumque vel manus, vel brachium, vel crus inflecteretur, illic quasi fixum, vel stabile permanebat; expressam*

quandam dixisses laruam, aut arte progredientem statuam.

Similes historias videre est apud Schenkium, Marcellum Donatum, Rondeletium, Iacotium, & alios. Ex quibus colligitur, in hoc affectu sensuum internorum & externorum abolitionem cum membrorum rigiditate vt plurimùm reperiri; interdum tamen sensus non esse prorsus abolitos, ita vt ægri colloquentes audiant; interdum etiam membra non esse rigida, sed ab adstantibus flecti posse, & in varios situs moueri.

Causæ huius affectus variæ assignari possunt. Gal. *com. Aphor.* 3. *sect.* 2. frigidæ & siccæ cerebri intemperiei catalepsis generationem tribuit, quæ quidem intemperies partem cerebri posteriorem præcipuè occupat, eam constipat, & condensat; vnde nerui ab ea oriundi etiam condensantur, & tensi ac rigidi euadunt. Talis etiam intemperies totum neruosum genus occupare potest, ab externa, vel interna causa producta. Hanc tamen causam nonnulli in dubium reuocant, existimantes tantam frigiditatem in viuente corpore reperiri non posse, quæ talem neruis congelationem inferat. Verùm hos tacitè redarguit Gal. *lib. de diff. morb. cap.* 5. ratione ab experientia desumptâ, his verbis. *Nam iꝗ quos in itinere vsque ad mortem frigus oppressit, talibus rigoribus corripiuntur, quales Græci emprosthotonos, opisthotonos, tetanosque appellant; nonnulli verò his passionibus quas congelationes nominant, affliguntur.* Docet igitur Gal. à frigore externo catalepsim generari posse. Et ratio facilè persuadet, in iis qui in itinere ex intenso frigore rigescunt & intereunt, rigiditatem mortem præcedere, atque adeò minorem frigiditatem eam posse inducere, quàm sit illa, quæ mortem inducit; sicque congelatio neruorum, seu catalpsis à frigida intemperie produci poterit,

quæ citiùs talem affectum pariet, si siccitatem comitem habuerit.

Frequentiùs tamen generatur hic affectus ab intemperie frigida & sicca cum materia coniuncta. Illa autem materia est humor, aut vapor melancolicus, à quibus constipatio partis cerebri posterioris, & neruorum tensio, atque rigiditas inducitur, non solùm qualitate sua frigida & sicca; sed etiam quantitate, quæ replendo distentionem facit.

Aëtius *lib.6. cap.4.* à sanguine etiam fieri posse catalepsim asseruit, cui subscribit Rondeletius, dicens illud contingere quando venæ & arteriæ cerebri opplentur, vnde rigescit corpus, & distentum in modum corporum à frigore congelatorum conspicitur. Hanc sententiam confirmat historia nobilis mulieris febre synocho laborantis, quæ 19. die catalepsi correpta est, sed largo tandem fluente è naribus sanguine liberata.

Sennertus nouam excogitauit causam, quam dicit esse spiritum quemdã congelantem, à quo spiritus animales figuntur, & immobiles redduntur: illam autem vim congelatiuam, & fixatiuã ab intemperie frigida & siccá dependere negat: sed à qualitate quadam occulta exoriri asserit, cuiusmodi spiritus congalantes in Macrocosmo reperiuntur; vt in fulmine, à quo interdum homines rigidi, & veluti congelati redduntur; quemadmodum refert Cardanus octo messores sub quercu cœnãtes, fulmine percussos fuisse, & eandẽ figuram corporis seruasse, vt vnus comedere videretur, alter manum poculo admouere, alius bibere, licèt omnes essent exanimati. Vulgò etiã asseritur vinũ in dolio à fulminis spiritu interdum congelari, in terræmotibus aliquando spiritus quosdam è terra erumpere, à quibus homines, & reliqua animalia repentè consistunt, & rigida manet. Addit Sennertus vim congelandi in nitro & pluribus aliis mineralibus

insignem reperiri. Exempla eorũ non affert. Nos vnum proponimus ex plumbo desumptum, cuius vapor mercúrium ita figit, & congelat, vt mal abilis euadat. Hoc Sennerti inuentum non esset prorsus reiiciendum, nisi ille hanc vnicam catalepseos causam statuens reliquas omnes expungeret, quæ cùm à Gal aliisque præstantissimis Medicis stabilitæ sint temerè non sunt reiiciendæ. Neque vlla necessitas cogit ad causas occultas confugiendi quando manifestæ habentur, talem effectum producendi capaces, vt in earum enumeratione satis demonstratum est. Et cùm Sennertus huiusmodi spiritum congelantem ab humore melancholico excitari dicit, illius sententia à communi parùm distat, quæ humori, aut vapori frigido & sicco, atque adeò melancholico catalepsis generationem tribuit.

Diagnosis huius affectus satis manifesta est ex historiis suprà ex Gal.& Fernel. propositis; malum enim subitò hominem inuadit, eumque in eo statu detinet, in quo primò eum offendit. Sicque immotum seruat, ac si congelatus esset. Diuersitas verò symptomatum in differentiis proposita sensibus ipsis discernitur.

Prognosis huius affectus eadem propemodùm instituenda est, qualis in soporosis affectibus fuit proposita: nempè affectum esse periculosum, & pro maiori, aut minori intensione symptomatum, maius aut minus portendere periculum.

Curatio autem duplex instituenda est; vna in paroxysmo, altera extrema paroxysmum. In paroxysmo ad ægrum excitandum conuenient ea remedia quæ in soporosis affectibus descripta sunt. Extra paroxysmum curatio melancholiæ morbi hîc omnino conueniet, si catochus ab humore, aut vapore melancholico generetur; quæ quidem causa frequentissima est. Si autem frigida intemperies sola, à causa externa, vel interna

productâ, huic malo originem dederit; quæ illam emendant remedia è capite primo huius libri erunt depromenda. Ac denique si copia sanguinis hunc affectum generet, vel foueat, illius imminutio per venæsectionem erit consentanea.

Victus ratio calefaciens & humectans præscribenda erit, sicut in affectibus ab humore melancholico oriundis.

CAPVT V.

De Paralysi.

PAralysis est priuatio motus & sensus in quibusdam partibus ob impeditum influxum spirituum animalium.

Variæ sunt illius differentiæ. Vel enim omnes quæ sub capite sunt partes occupat, & παραπληγία dicitur, vel dimidiam tantùm corporis partem, & ἡμιπληγία nominatur; vel vnicam tantùm particulam obsidet, & paralysis particularis appellari solet. Quamuis nonnulli authores paralysim, hemiplegiam, paraplegiam, paresim, & resolutionem pro vna & eadem motus, & sensus priuatione, quæ dimidiam corporis partem occupat, indiscriminatim vsurpent.

Duplex iterum paralysis constituitur. Vna perfecta, in qua motus & sensus omninò abolentur. Altera imperfecta, in qua functiones ista tantùm imminuuntur; & si leuis sit earum imminutio, nondum paralysis, sed torpori, vel stuporis nomen obtinet, quia via est ad veram paralysim, & quasi prodromus illius.

Alia etiam est species imperfectæ paralysis, quando motus læditur illæso sensu, vel vice versa.

Causæ paralysis in genere sunt illæ omnes, quæ spirituum animalium influxum in neruos & musculos impedire possunt.

Omnium frequentissima est humor pituitosus, qui neruos obstruendo, comprimendo, densando, vel refrigerando, dictum spirituum animalium influxum prohibere solet.

Humor ille pituitosus influit à cerebro in neruos & medullam spinalem. Sic apoplexia leuis degenerat in paralysim, quia humor illam efficiens è cerebro excutitur in medullam & principium neruorum: sicque vel in eorum substantiam sese insinuat, meatusque insensiles, per quos spiritus influunt, occludit; vel per cauitatem vertebrarum dorsi descendens, & spinalis medullæ ac neruorum ductus sequens, eos comprimit & angustat, sícque spirituum animalium commeatum etiam impedit. Potest etiam idem humor frigiditate sua nerui substantiam densare, vt deinceps spiritibus animalibus peruia non sit. Ac denique simplici intemperie frigidiori humidiorique spirituum influxum impedire potest, quandoquidem dum natiuum nerui temperamentum, & calor illius insitus à nimia refrigeratione destructus est, spiritus animalis officio suo fungi non potest; calor enim illius influens cum partis calore insito coniungi debet, ad propriam illius actionem obeundam.

De aliis humoribus controuertitur, num paralysis causæ esse possint. Attamen licèt infrequentiores sint, non sunt omnino abdicandæ.

Trallianus *lib.* 1. *cap.*6. refert, quemdam in paralysim ex mœrore incidisse, deinde sumptâ hierâ adeò læsum, vt totus immobilis fieret, & propemodùm interiret, nisi in contrarium mutatus fuisset, & humectantibus omnibus, cum potibus, tum cibis, & aliis quæ tempe-

ratum

ratum ipsum redderent vsus fuisset, maximè verò balneis compluribus, vnctionibus ex hydrelæo.

Paulus *lib.*3.*cap.*28 *&* 43. paralysim proponit ex colica biliosa, cui refrigerantia maximè conferunt. Et nostro sæculo notissima est colica Pictonum, quæ in paralysim vtplurimùm degenerat, eamque ab humore bilioso produci apud omnes in confesso est, de qua fusiùs agetur in colici doloris theoria.

Eiusdem rei exemplum proponitur à Foresto, *obseru.* 97. *lib.* 10. cuiusdam adolescentis, cum earumdem partium extenuatione & atrophia; cumque calefacientium & exsiccantium medicamentorum vsu, ab aliis Medicis præscriptorum, in peius continuò rueret; tandem solis humectantibus assumptis & admotis ab eo restitutus est.

Ratio idipsum conuincit. Bilis enim, & melancholia, & quiuis alius humor & neruos influens, meatus eorum insensiles occludere potest, si eorum interiora petat; vel eosdem comprimere, si extrinsecus ambiat.

Neque rationes Rondeletij contrarium sentientis vllo modo conuincunt, dum ait bilem & melancholiam siccare potiùs quàm emollire neruos; bilem ad conuulsionem magis, mordendo & vellicando, quam ad paralysim efficiendam esse idoneam; siquidem emollitio neruorum, vt in paralysi à pituita concedi potest, in omni tamen paralysi necessaria non est, licet vulgo paralysis, neruorum resolutio nominetur; cum illius essentia à sola priuatione influxus spirituum animalium dependeat; quæ dum à compressione neruorum, aliisque causis producitur, eorumdem emollitio ad illius generationem minimè concurrit. Huius autem relaxationis & emollitionis neruorum opinio inde exorta est, quod partes paralyticæ tensione desti-

tutæ, emollitæ videantur. Motus enim membrorum fit per tensionem musculorum & contractionem versùs suam originem, quâ tensione cessante, resoluta dicuntur, licet nulla humectatio, aut emollitio extraordinaria illis acciderit. Deinde cùm bilis variæ sint species, variique gradus, non est necesse, vt omnis talem habeat acrimoniam, quæ conuulsionem efficere valeat. Adde quòd varia sit humorum permixtio, & pituita, aut serosus humor bili paralysim producenti misceri potest, quæ illius acrimoniam contemperet. Talis permixtio in febribus tertianis nothis præcipuè contingit, quales esse credibile est eas, quas dicit Fernelius in paralysim migrare.

Denique res manifesta euadit, ex paralysi scorbutica, quæ conuulsionem sæpè habet comitem, vt docet Eugalenus multis in locis, & Sennertus *lib. de scorbuto cap.* 5. Et licèt verus scorbutus nostris regionibus penè ignotus sit, non rarò tamen scorbuticas quasdam affectiones nobis videre contingit, in quibus nonnulla huius morbi symptomata elucebant. Vnde duo exempla paralysis scorbuticæ, cui conuulsiones frequenter superueniebant, recensuimus in obseruationibus nostris, nempè obseruatione 74. cent. 1. & obseruatione 98. centur. 2.

Aliæ causæ paralyseos minùs frequentes, variæ esse possunt. Ac primùm frigida & humida intemperies nuda, & sine materia, tum spiritus congelando, eorum influxum impedire potest; tum nerui temperiem destruendo, eum reddere potest ineptum ad spiritum animalem recipiendum, eáque excitari potest ab aëre ambiente frigidiore, & cuiusuis rei frigidæ contactu, quemadmodum docet Gal. 4. *de locis aff. cap.* 4. quemdam tempore frigido ac pluuioso, cùm madidum pallium collo ditiùs obuoluisset, in manus paralysim in-

cidisse, neruis qui à spinali medulla ad manum feruntur, nimirum refrigeratis & humectatis.

A vi etiam narcotica, medicamentis, venenis, & ipsis interdùm humoribus insita, paralysim generari posse, neoterici nonnulli censuerunt; & ab hac causa produci paralysim existimant, quæ ex contractu torpedinis exoritur, quamuis ab hoc animali stupor quidam potiùs quàm vera paralysis excitari soleat. Eiusdem generis est, quæ à contractu hydrargyri contingit aurifabris, & iis artificibus, qui specula parare solent, quod Veneriis frequenter conspicitur. Vinum etiam virtute narcotica censetur à Platero stuporem & paralysim inducere, licet alij aliter sentiant. Fernelius tamen huic sententiæ fauere videtur, asserens loco suprà citato; se vidisse aliquando vniuersam corporis cutem ex crapula & vinolentia, stupore affectam fuisse. Et Petrus Fabius Diuersus *in notis in Altimarum cap.* 14. refert historiam cuiusdam tonsoris, qui cùm vino & gulæ nimiùm indulsisset, nocte media expergefactus incidit subitò in paralysim omnium corporis partium infra faciem existentium: in qua adeò motus & sensus erant deperditi, vt nec acu profundè perforatus, nec gladiolo scarificatus quicquam sentiret. Hic tamen soluta in totum ebrietate & crapula, intra tertium diem omninò sanatus est, factis tantummodo nonnullis reuulsionibus, ac inunctionibus quibusdam resoluentibus ad spinam. Attamen hic author non virtuti narcoticæ, sed vaporibus crassis ex crapula oriundis, & neruos obstruentibus, paralysis huius generationem adscribit. Quam causam supra propositis addere non est à ratione alienum. In humoribus etiam corruptis, & malignam qualitatem adeptis vim narcoticam residere, in soporosorum affectuum expositione ostensum est; qui humores, si ad neruos deferantur, actionum eorum labefactare

possunt. Et cùm humores scorbutum producentes malignam qnalitatem adepti sint, vis illius narcoticæ possunt esse participes, quæ etiam ad paralysim scorbuticam efficiendam concurrere potest, quamuis sola obstructio, vel compressio ad eum affectum producendum sufficiat, vt anteà monuimus

Tumores etiam iuxta spinam aut neruos concreti, eos comprimendo, paralysim sine dubio efficere possunt.

Sic etiam præcisio neruorum, & quæcumque continuitatis solutio eumdem effectum parit.

Luxatio vertebræ, aliorumque articulorum spinam & neruos comprimendo idem præstat.

Ac denique condensatio neruorum spirituum influxum impedire potest: eáque fit, vel exsiccatione nimia; vel ab humore crassiori & terrestriori eorum substantiæ imbibito. Sic in elephanticis perit sensus multarum partium, propter earum densitatem nimiam, quæ inducitur ab alimento crasso & terrestri, quo illæ nutriuntur.

Causæ differentiarum huiusmodi se habent. In perfecta paralysi, quæ integram motus & sensus priuationem supponit, materiæ morbificæ copia maior est, quæ integram nerui obstructionem, vel astrictionem producit: in imperfecta verò minor, quæ spirituum animalium influxum penitùs non impedit, sed aliquam eorum portiunculam commeare sinit.

Motus læditur interdum illæso sensu, quia ad motum efficiendum maior virtus requiritur, quàm ad sensum, quia sentire est quoddam pati; motus verò in actioni omninò consistit. Sensus autem læditur illæso motu, quia in aliquibus partibus nerui aut eorum ramuli sensui inseruientes, motui non inseruiunt, quemadmodum illi, qui ad cutem feruntur. Si igitur illi

nerui tantùm afficiantur, solus sensus læditur. Quod tantùm contingit in paralysi particulari, quæ vnicam particulam occupat; si enim afficiantur nerui insigniores, qui ad musculos feruntur, non potest lædi sensus illæso motu.

Diagnosis huius affectus ad tria dirigenda est; affectus speciem, partem affectam, & causam affectum producentem. Affectus species per se notissima est, cum motus impotentia, & sensus priuatio, aut in minutio oculis ipsis pateat.

Partis affectæ dignotio difficilior est; ea tamen vniuersa ex anatome desumitur, in quâ neruorum origines, & insertiones docentur.

Si enim pars faciei dextra, vel sinistra resoluatur, reliquis partibus illæsis, cerebrum tantùm afficitur secundùm eam partem, à qua nerui ad partes eas deferuntur. Si verò partes capiti subiectæ vnà cum facie lædantur, spina dorsi & cerebrum afficitur. Et si partes subiectæ lædantur facie illæsa, in sola spina vitium consistit. Et quidem in principio illius, si omnes simul, lædantur. Si verò dimidia pars corporis paralytica sit, dimidia tantùm spinæ portio obsidetur. Cruribus resolutis affectio est circa finem spinalis medullæ, iuxta vertebras ossis sacri. Sic in cæteris inquirendus est locus à quo nerui exoriuntur, qui ad partem paralyticam deferuntur.

Aliquando etiam causæ externæ inquisitio ad loci affecti dignotionem plurimùm confert: cuius rei exempla duo apud Galenum iuueniuntur, quorum vnum suprà propositum *ex 4. de loc. affect. cap. 4.* cuiusdam hominis, qui cùm tempore frigido ac pluuioso madidum pallium collo diutiùs obuoluisset, in manus paralysim incidit. Alterum habetur *1. de loc. aff. cap. 5.* de Pausanina Syro, qui in tribus digitis sensum amiserat,

quem cùm Galenus è vehiculo in dorsum prolapsum cognosceret, coniecturam fecit, in primo exortu nerui post septimam vertebram prodeuntis, partem quamdam ab ictu fuisse læsam. Ideóque medicamentum digitis frustrà admotum, huic parti apposuit, & curatio subsequuta est.

Causarum diagnosis ex causis procatarcticis, morbis prægressis, & temperamento ægrotantis eruitur. Atque adeò causæ externæ refrigerantes & humectantes prægressæ, ætas senilis, aut temperamentum pituitosum, tempus hyemale, victus frigidus & humidus, apoplexia præcedens, à frigida intemperie, & humore pituitoso morborum exoriri significant.

Paralysim verò à bilioso humore, aut melancholico exoriri testantur, febres prægressæ, & interdum præsentes; temperamentum biliosum, aut melancholicum, tempus æstiuum, vel autumnale, vsus aromatum, salsorum, aliorumque ciborum calidorum, animi pathemata grauia, & diuturna, humorum biliosorum, aut melancholicorum, vel seri acidi, aut acris excretio. Fluxiones acres in varias partes decumbentes, & dolores in iis concitantes; ac denique cum motus & sensus imminutione adest dolor, & conuulsio; & huiusmodi laborantes à calefacientibus, & exsiccantibus remediis læduntur, à frigidis & humidis iuuantur. Tumores, luxationes, & solutiones continui paralysim efficientes, per se satis innotescunt.

Quoad prognosim attinet: paralysis ab humore pituitoso neruorum substantiæ impacto genita, curatu difficilis est, quia ægerrimè discutitur, propter frigiditatem partis, eiusque debilem expultricem, quæ cum remediis cooperari debet; & situm spinæ, neruorumque profundum, ita vt ad eas partes vis remediorum integra peruenire non possit. Et cùm diuturnus eorum

vsus necessarius sit, ægri vtplurimùm tædio affecti, curationi adeò protractæ se subiicere nolunt.

Paralysis apoplexiæ succedanea rarissimè curatur, & plerúmque in apoplexiam iterum degenerat, ex nouo eiusdem materiæ ad cerebrum affluxu, quod ex prior morbo debilitatum est.

Tremor paralysi superueniens, salutaris. Significat enim meatus neruorum aliquo modo aperiri, per quos aliquid spiritus animalis ad musculorum motum efficiendum transire incipit.

Si pars paralytica calore actuali prædita sit, sanitatis spes est; si verò actu frigida continuò sentiatur, difficillimè curatur.

Atrophia, aut insignis extenuatio parti paralyticæ adueniens, & pallor ingens, curationis spem adimit. Non solùm enim spiritus animalis defectum, sed & calorem naturalem propemodùm extinctum arguit.

Si resoluti lateris oculus imminuatur, exigua curationis spes est: summam enim spirituum penuriam in ea corporis parte significat.

Crurum & pedum resolutio faciliùs curatur, quàm partium superiorum, quia illi nerui duriores, ac robustiores sunt.

In senibus paralysis incurabilis est, ob caloris natiui inopiam.

Hyemis tempore paralysis curari nequit, vere autem & æstate curatio obtineri potest, si cætera consentiant.

Paralysi febris valida superueniens, bona: materiam enim morbificam absumere potest.

Paralysi debili & recenti diarrhœa superueniens, bona: dicit enim Rhasis 1. *contin.* se multos paralyticos ex diarrhœa superueniente curatos vidisse.

Curatio paralysis iuxta varietatem causarum varianda est. Et cùm vtplurimùm fiat à pituita,& frigida intemperie, huius causæ ablationi præcipuè incumbendum est. Hæc autem ab vniuersalis totius corporis euacuatione inchoanda est.

Et quidem venæ sectionem quod attinet, vix ea conferre potest,cùm sanguis non peccet, sed pituita;& plerumque hoc malum senibus, pituitosis, ac natura frigidis accidere soleat. Si tamen crudi sanguinis copia humorem pituitosum producere videatur,eúmque fouere, venam in brachio partis sanæ aperire licet,attamen parcâ manu, ne languidus calor extinguatur.

Prætermissâ igitur phlebotomiâ, aut parcâ manu, vt dictum est, celebratâ, reliqua curatio inchoanda est à sublatione causæ antecedentis, quæ est frigida cerebri intemperies; cuius curatio eadem omninò instituenda est,quæ anteà fuit proposita, per apozema,pilulas, diætam sudorificam,sacculos, emplastra, errhina, sternutatoria,apophlegmatismos,vesicatoria, pulucrem cephalicum,cucufam,suffumigium, syrupum magistralem,pilulas vsuales,opiatam roborantem,causticum, puluerem digestiuum,& aquas thermales.

Diæta ad hunc affectum parari debet ex decocto guaiaci folius & corticis eiusdem. Post cuius haustum admouendi partibus paralyticis lateres igniti,extincti in decocto cephalico, facto in vino albo cum pauco aceto,& inuoluti linteo, vt partium calor languidus excitetur. Et quarto,aut quinto quóque die purgatio repetenda. Melius tamen erit, si decocto sudorifico purgans præmittatur ad xv. dies, vt tota humorum crudorum saburra melius educatur, ac postmodùm illorum reliquiæ per habitum corporis discutiantur. Illud autem ita parari poterit.

℞. Rasuræ lignis guaiaci ℥. iij. cort. eiusdem ℥. j.

aquæ fontis ℔. iiij. Infundantur per xxiiij. horas. Deinde bulliant ad mediæ partis consumpt. addendo sub finem, sennæ mund. ℥. j. turbith, hermodact. ana ʒ. ij. Colaturæ capiat ℔. ß. manè, sine sudore per xv. dies.

Causticum applicetur occipiti, vel brachio sano, si alterum sit affectum; vtrique, si tibiæ tantum laborent.

Post diætàm vtatur pro potu ordinario bocheto ex guaiaco, vel hydromelite, in quo tantillum rorismar. bullierit, à vino abstinendo, quod in hoc affectu valdè nociuum est. Si tamen ægrum vini cupiditas teneat, betonica & saluia in eo infundantur. Et longè efficacius erit, si tempore vindemiarum prædictæ herbæ in dolium vino recenti plenum coniiciantur.

Si affectus sit contumax, post diætæ vsum, omissis syrupo magistrali, & pilulis vsualibus prædictis fortiores vsurpandæ sunt, in hunc modum compositæ.

℞. Missæ pilul. fœtidar. maior. & cochiar. min. ana ʒ. ß. trochisc. alhandal. gran. iiij. Capiat semel in septimana.

Sed quia humor ante quamlibet purgationem præparatione indiget, ideò per biduum, aut triduum, ante singulas doses pilul. capiat ℥. iij. vel iiij. aquæ sequentis, manè duabus horis ante pastum.

℞. Rasur. ligni guaiaci ℥. iiij. corticis eiusdem ℥. j. radic. salsæ paril. ℥. j. ß. rad. chinæ ℥. j. ligni sassafras ʒ. vj. ligni aloës, galang. ana ʒ. j. ß. rad. angel. pœoniæ, fœniculi, ana ʒ. iij. sem. pœoniæ ʒ. ij. Infundantur per 24. horas in aquæ fontis ℔. vj. vini albi ℔. iiij. Posteà adde fol. betonicæ, iuæ arthet. saluiæ, ana M. j. flor. tiliæ, primulæ veris, stœchados & anthos, ana P. ij. lauendulæ P. j. theriacæ vet. ℥. ß. sem. & cortic. citri, ana ʒ. ij. ß. polypod. ℥. ß. cinnamomi ʒ. vj. Fiat secun-

dùm artem destillatio in B. M. Pro lb ij.ß. linguoris destillati, adde manus Christi cum oleo cinnam. paratæ ℥. iv. Vel loco illius aquæ opiata caput roborans, in frigida cerebri intemperie descripta, vsurpari poterit. Sed multò efficaciùs, & cum maiori fructu, opiata Montagnanæ, in epilepsiæ curatione descripta.

Cæteris purgantibus parùm proficientibus, haud erit inutile ad vomitoria chymica transcendere, si æger satis robustus sit, qualia in soporosis affectibus fuere proposita. Illa enim humores contumaces ex alto trahunt, & morborum interdùm, qui vulgaribus remediis extirpari nequiuerunt, curationem absoluunt.

Diebus vacuis ab vsu aliorum remediorum, vtatur opiatâ cephalicâ, descriptâ in curatione frigidæ intemperiei cerebri, vel aquâ apoplecticâ, vel tabellis pro soporosis affectibus propositis.

Post vniuersales euacuationes ad topica veniendum est, quæ & parti resolutæ applicanda, ad calorem & spiritus reuocandos; & spinali medullæ, vbi vtplurimùm mali causa hæret, ad eam exsiccandam & discutiendam.

Pars ergo affecta pannis calentibus quotidiè fricetur, sed leniter: ne quod de naturali calore, & spiritibus attractum est, iterùm dissipetur.

Cucurbitulæ etiam applicentur captibus musculorum partis affectæ, eæque sint angustioris orificij, & cum multa flamma adhibeantur; ne tamen diu affixæ maneant, ne quoad attractum est dissipetur. Posteà emplastr. ex pice & resina pini applicetur, vt quoad attractum est, ibi conseruetur. Vel membrum resolutum vrticis viridibus leniter percutiatur, aut ipsi sinapismi imponantur, donec pars rubescere incipiat: ea tamen non sunt tam diu in parte relinquenda, vt vesicas excitent, sic enim spiritus & sanguis dissiparentur; sed tam diu

solum, donec pars rubicunda digito pressa non albescat, sed rubicunda permaneat.

Posteà inunctiones fiant & parti affectæ & spinali medullæ, oleis, vnguentis & balsamis, quorum descriptiones apud autores numerosæ habentur. Ad hanc rem peculiaris est efficaciæ, balsamum Guidonis, quod apud Pharmacopœos nostros perpetuò paratum inuenitur. Hoc vel solo vtimur, vel cum aliis permixto in nunc modum.

℞. Ol. vulpini, lumbricorum & de castoreo, ana ℥. j. balsami Guidonis ℥. iij. aquæ vitæ ℥. ß. olei rorismar. destill. ʒ. j. ß. Misce fiat linimentum, quo inungatur tota spina dorsi, & partes resolutæ calidissimè, supertegendo linteis calidiusculis. Sequens etiam vnguentum à Valeriola in obseruationibus plurimùm laudatur.

℞. Fol. saluiæ, maioranæ, betonicæ, lauri, rorism. & primulæ veris, an. M. j. radic. acori veri, & ireos recentis, an. ℥. iij. olei vulpini, de nuce Indica, & rutacei, an. lb. j. olei terebinthinæ lb. ß. vini potentissimi lb. j. aquæ vitæ lb. ß. Coquantur simul ad vini consumptionem, & colentur. Colaturæ adde serapini, opopanac. bdellij, an. ʒ. ij. castorei ℥. ß. macis, nucis mosch. styracis calamitæ, benjoini, an. ʒ. iij. piperis longi, pyrethri, an. ʒ. j. axungiæ cati pinguioris, axungiæ serpentis, & anseris, an. ℥. j. medullæ cruris bouis ℥. ij. succorum ebuli, saluiæ, & melissæ, an. ℥ iiij. ceræ propoleos ℥. ij. Misce, & cum ceræ s. q. in prædictis oleis liquatæ, reducantur omnia ad formam vnguenti mediocris consistentiæ, quo vniuersa dorsi spina calidè inungatur, desuper admotis lanis mollibus, vel linteis calidis.

Maioris etiam efficaciæ, & minoris operæ vnguentum parari potest in hunc modum.

℞. Succi scillæ ℥. iiij. succi cucumeris syluestris, succi rutæ, an. ℥.j. euphorbij, castorei, sagapeni, ammoniaci, bdellij in aceto solutorum, an. ʒ.j. ß. myrrhæ, thuris, pyrethri, nitri, an. ʒ. j. olei sambuci, terebinthinæ, & de euphorbio, an. ℥. ß. cera q. s. Fiat vnguentum secundùm artem.

Huiusmodi linimentis præcipuè vtendum est tempore diætæ, post detersum sudorem, & in vsu thermarum etiam post sudorem; quia tunc temporis pori cutis & partium reserati, vnguenti penetrationem faciliùs admittunt.

Lintea post inunctiones applicanda suffumigentur, & incalescant suffitu sequenti.

℞. Succini, mastiches, myrrhæ, ana ʒ. j. thuris ℈. ij. coryophyl. nucis moschat. cinnam. macis, ana ʒ. ß. ligni aloës ℈. ß. Puluerisata irrorentur spiritu vini, postea exsiccentur, & iterum irrorentur quinquies, & exsiccentur. Et fiat puluis, qui iniiciatur prunis pro suffumigio.

Si his malum non cedat, cerata & emplastra supra spinam dorsi erunt applicanda.

℞. Massæ empl. de beton. melilot. & de baccis lauri, ana ℥. j. thuris ℥. ß. castorei, euphorbij, ana ʒ. j sem. nigell. nasturtij, sinapi radic. pyrethri, salis nitri, ana ℥. ß. Cum oleo de latiribus redigantur in formam emplastri, quod super alutam extensum applicetur. Longè maioris erit efficaciæ emplastrum in hunc modum compositum.

℞. Picis naualis, galbani, sagapeni, & gummi ammoniaci, an. ℥. j. rad. pyrethri, & sem. sinapi, an. ℥. ß. euphorbij ʒ. ij. ceræ flauæ ʒ. iij. olei terebinth. q. s. Fiat massa emplastri.

Sudores quoque in parte prouocare vtile fuerit, per euaporationes ex decocto herbarum & radicum ce-

phalicarum cum vino albo,ita parato, vt halitus partem affectam attingant. Si nimirum decoctum calens in vas aliquod infundatur, in quo æger ieiunus ita sedeat contectus, ne decoctum attingat, sed vaporem tantùm excipiat. Vel in balneo sicco, quod stupham vulgò appellant; vapor ex decocto prædicto, silicibus candentibus inspersо excipiatur.

Ad sudores huiusmodi mouendos valdè commendatur decoctum rad. bardanæ,seu lappæ maioris. At nostrates mulieres ad hos affectus,& dolorem artuum diuturnos, vtuntur decocto ebuli, quo sudores copiosi eliciuntur. Vbi æger satis sudarit, in lecto componatur, exhibitâ theriacæ ℥.j.cum aqua conueniente.Eiusmodi autem balneis bis, aut ter in septimana vtendum est. Autumni quoque tempore, vinaceis efferuescentibus membra per horam vnam,aut longius spatium,immergere, & posteà linimento conuenienti inungere, toto vindemiarum tempore, summè vtile fuerit.

Denique thermæ sulphureæ nitrosæ, & bituminosæ suprà recensitæ maximè conueniunt, & reliquorum remediorum vires plerumque superare solem, si iis æger vtatur per aliquot dies in potu, balneo, & lotione capitis, & post sudores vngatur linimentis prædictis.

Chymicicommendant multa remedia ad huius morbi curationem. Ex quibus non infimum locum obtinent elixir proprietatis, spiritus tartari & balsamum galbani.

Toto morbi decursu partes resolutæ probè muniantur pellibus vulpinis, leporinis, agninis & similibus.

Paralysis verò, quæ à bilioso humore, aut malancholico producitur, eandem curationem postulat, quæ ad melancholiam hypochondriacam præscripta est:ita

tamen, vt in affectu magis bilioso, remedia magis ad frigiditatem inclinantia eligantur.

CAPVT VI.

De Conuulsione.

SPasmus, seu conuulsio est neruorum, musculorumque versùs suam originem inuoluntaria & perpetua retractio.

Duplex autem est conuulsio. Vna propriè dicta, cui iam proposita definitio competit. Altera impropria, quæ potiùs motus conuulsiuus dici debet. Et ita distinguuntur, quod in vera conuulsione retractio musculorum est perpetua, seu continua & indesinens; in motu verò conuulsiuo retractio est interpolata. Prætereà in vera conuulsione membrum est immobile; in motu conuulsiuo variè agitatur, vt in epilepsia, quæ inter motus conuulsiuos principem locum obtinet.

Differunt etiam inter se ratione causarum; vera enim conuulsio fit à repletione, vel inanitione: motus verò conuulsiuus ab irritatione. Denique in eo distinguuntur, quòd conuulsio à solo morbo fit; motus verò conuulsiuus à sola facultate. Quæ vt rectè à iunioribus intelligantur, sciendum est ex Gal. 2. *de sympt. caus. cap.* 1. deprauati motus symptomata ita inter se distingui, quòd alia solius naturæ sint opera, quæ tamen à morbosa quapiam causa violenter moueri sit coacta; alia morbosos comitentur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minimè ferente; alia denique concurrente simul naturâ, & morbo fiant. Naturæ autem nomine Galenus facultatem intelligit. Facultatis

ergo opera ſunt ſternutatio, tuſſis, oſcitatio, pandiculatio, & ſingultus. Vnius autem morbi opera ſunt palpitatio, & conuulſio. Vtriuſque verò, morbi ſcilicet, & facultatis opera ſunt tremor & imperfecta reſolutio.

Ex Galeni dictis ſuprà propoſitis grauis difficultas emergit, cùm ille ſingultum recenſet inter opera quæ à facultate fiunt; fit enim perpetuò ab irritatione, & eſt motus conuulſiuus: conuulſionem verò inter opera quæ à ſolo morbo fiunt, Gal. recenſet. Attamen Hipp. *Aphor.* 39. *ſect.* 6. conuulſionem & ſingultum à repletione & inanitione fieri affirmat, cùm tamen repletio & inanitio veram tantùm conuulſionem efficiant. Ad cuius difficultatis reſolutionem dicendum eſt, repletionis nomen latè ſumptum irrationem etiam comprehendere, iuxta multorum autorum ſententiam; quia cauſæ irritantes materiales ſunt, atque adeò replent aliquo modo partes in quibus continentur. Sed hoc modò repletio non eſt cauſa proxima ſingultus, ſed tantùm medita, quatenus partem in qua eſt, quantitate, vel qualitate ſua irritat ad expulſionem.

Denique ſciendum eſt, & diligenter annotandum, Hippocratem & Galenum motum conuulſiuum communi & generico conuulſionis nomine: ſimpliciter enuntiare; ita vt nonniſi per ſuprà propoſitas differentias inuicem diſtingui poſſint.

Vera autem conuulſio rurſùm diuiditur in vniuerſalem, quâ totum ferè corpus contrahitur; & particularem, quâ certum aliquod membrum conuellitur.

Vniuerſalis, vel cauſam habet in cerebro, quando nimirùm cum vniuerſo corpore, muſculi etiam faciei conuelluntur: vel in exortu ſpinalis medullæ, cùm muſculi caput & ſpinam mouentes, vel anteriores, vel poſteriores, vel vtrique conuelluntur; vnde tres exur-

gunt conuulsionis differentiæ. Prima Emprosthotonos dicitur, quando corpus cum ceruice, & capite violenter ad anteriora contrahitur, vt mentum pectori annectatur, & corpus carinam nauis referre videatur; imò verò interdum in arcum contorqueatur, & quandoque in orbem, ægrique caput genibus annexum habeant. In hac differentia duo musculi caput ad anteriora flectentes præcipuè afficiuntur. Secunda Opisthotonos nominatur, quando corpus ad posteriora conuellitur, & in ea musculi duodecim caput extendentes, aut eorum nonnulli conuelluntur. Tertia Tetanos dicitur, quando musculi & nerui, tam anteriores, quàm posteriores contrahuntur æqualiter, partésque ab oppositis musculis attractæ, velut in æquilibrio positæ, rigidæ & erectæ permanent; & ille motus Tonicus appellatur, qui omnium violentissimus est, cum ex omnium musculorum contentione oriatur.

Particularis conuulsio fit ex contractione musculi partis alicuius à neruo illius motioni destinato malè affecto, & interdum ab effectu, vel symptomate peculiare nomen sortitur. Sic conuulsio musculorum oculos mouentium, strabismus nominatur: mandibularum & musculorum temporum σεισμὸς dicitur: oris conuulsio ex contractione lati musculi ex vna tantùm parte oriunda, spasmus cynicus, conuulsio canina, & oris tortura nominatur; si verò in vtraque parte contractio fiat, risus sardonicus appellatur. Interim tamen oris tortura sine conuulsione contingit, nempè ex paralysi alterius musculi, quo relaxato, eius antagonista os ad partem sanam contrahit, & distortio in ea apparet, quæ conuulsio impropriè nominatur. Musculorum penis conuulsio satyriasis, vel priapismus dicitur. Reliquæ verò conuulsiones propriis nominibus destituuntur.

Causæ

Cauſæ veræ conuulſionis immediatæ, iuxta Hippocratis, & Gal. placita, ad repletionem, & inanitionem referuntur, vt anteà dictum eſt. Et confirmatur hæc doctrina exemplo chordarum, quæ in lyris & citharis tendi conſueuerunt, quod ſæpè, & elegantiſſimè inculcatur à Galeno, nempè *lib. de tremore, palpit. & conuulſ. cap.8. tertio de locis affectis cap. 6. ſecundo de ſympt. tom. cauſ. cap.2. & comment. Aphor.39. ſect.6.* Dum enim chordæ ab humore replentur, quod in auſtrinis conſtitutionibus ſolet contingere, tenduntur & diſrumpuntur. Si verò præter modum areſcant, vt in conſtitutione Aquilonia fit, contrahi, & diſrumpi etiam contingit. Eodem modo lora propè ignem ſicceſcentia tenduntur & contrahuntur. Idem neruis omninò ſolet contingere, vel ab humore repleti, vel nimiùm arefacti, tenduntur & contrahuntur, & muſculos ſimul ad quos inſeruntur, retrahunt ad ſuum principium, vnde totum membrum conuellitur.

Cauſæ mediatæ conuulſionis, quæ repletionem, aut inanitionem efficere poſſunt, variæ ſunt. Ac primùm cauſæ repletionis referuntur à Galeno *lib. de tremore cap. vlt.* ad humoris pituitoſi affluxum, & inflammationem. Humor pituitoſus ad neruos influens, eos diſtendere cenſetur ſecundùm latitudinem, vnde ſecundum longitudinem contrahi neceſſe eſt.

Verùm hîc grauiſſima ſeſe offert difficultas, quæ à quamplurimis auctoribus propoſita eſt, nondum tamen plenè & perfectè reſoluta, quænam ſcilicet differentia ſit conſtituenda inter cauſam paralyſis, & conuulſionis, quando vtraque fit ab humore pituitoſo, in neruos influente; cur materia paralyſim efficiens, neruos ita replendo, vt omnes illius meatus occludantur, vnde ſpirituum animalium tranſitus impeditur, non faciat nerui diſtenſionem in latitudinem, atque adeò conuul-

ſionem; Et cur materia conuulſionem efficiens, neruos replendo, meatus illorum non obſtruat, vt paralyſim efficiat, cùm tamen in conuulſione ſenſus integer maneat, & pars affecta vtplurimùm grauiſſimo dolore torqueatur? In hoc dubio reſoluendo auctores variè ſe torquent, & qui inter ſubtiliſſimos principem locum obtinent, ingenij ſui captum ſuperare fatentur. Acutiſſimus Auerroës *tertio colliget* in hæc verba erumpit. *Vtinam ſcirem cur diſtendantur in latum nerui, & non in longum.* Mox ſubiicit. *Scias Medicorum verba in hoc ſymptomate vniuersè propiora eſſe verbis muſicorum, ſeu fabellas canentium, quàm demonſtratorum* Et ſubtiliſſimus Argenterius *comment. Aph.26. ſect.2.* ſic loquitur. *Non eſt facile profectò reddere omnium rationem; & præſertim cur pituita, quæ reſolutionis neruorum, & conuulſionis cauſa dicitur, nunc vnum, nunc aliud ex iis malis inferat: cùm enim eadem materia ſit, & eadem pars affecta, nempè neruus, cur idem non ſemper ſit affectus?* Hæc Argenterius. Summa rei difficultas in varias ſententias auctores diſtraxit, ita vt nonnulli ab Hipp. & Gal. doctrina omnino deſciuerint, inter quos recenſeri poſſunt, Auerroës, Eraſtus, Platerus, Cæſalpinus, Sennertus aliique, quorum varias cogitationes, & prolixas hac de re diſputationes recenſere, inſtituti noſtri ratio non patitur, qui ſummam breuitatem in hoc opere affectamus, & omnes controuerſias ablegamus, iis tantùm inhærentes, quæ ad medicinam faciendam maximè neceſſaria ſunt. Saniorum deciſio à Galeni placitis recedere nolentium eò reuoluitur, conuulſionem fieri ab humore craſſiori, qui neruos ſecundùm latitudinem extendit, & ſecundùm longitudinem coarctat; paralyſim verò fieri ab humore tenui, qui per nerui ſubſtantiam decurrit, eamque emollit, poros autem illius non extendit. Hæc tamen animum veritatis

auidum omnino non explent. Si enim humor crassus neruum replendo, eum latitudinem extendit, cur poros illius, & meatus insensiles non implet, & spirituum animalium influxum non impedit, atque adeò paralysim inducit; Et cur paralysi saltem successu temporis non succedit conuulsio, cùm humor tenuis in parte diu hærens, necessariò crassescat; ita vt etiam serosa materia arthritidem efficiens, longâ morâ in parte, tophaceam materiam acquirat. Alij dicunt in conuulsione partem tantùm nerui exteriorem & membranosam ab homore obsideri, in paralysi verò medullarem. Sed hoc multò minùs satisfaciat. Cum enim nerui maiori parte exiles admodùm sint, non est facile concipere, quomodo humor partem tantùm nerui exteriorem occupet, illæsa interiori, aut vice versa. Vel saltem si hoc ita posset contingere, paralysi vtplurimùm conuulsio succederet, & conuulsioni paralysis, multiplicata materia morbifica, & quæ exteriorem partem solùm, vel interiorem tantùm ab initio occupabat, successu temporis totum neruum inuaderet.

Nos igitur licèt in tanta difficultate nobis ipsis satisfacere nequeamus, donec certiora ab aliis proponantur, existimamus prædicta obiectiones dilui posse, dicendo, conuulsionem, & paralysim in eo differre, quòd paralysis ab humore pituitoso puro, & impermixto generetur, qui quidem humor tensionem non efficit in partibus, sed eas potiùs relaxat, vt in œdemate videre est; conuulsio verò ab eodem humore fiat, non quidem sincero, sed plurimis flatibus permixto, à quibus flatibus præsertim tenduntur nerui ac musculi, & versùs suam originem contrahuntur. Nulla enim causa excogitari potest aptior ad tam vehementem contractionem efficiendam, quam spiritus flatuosus, quam etiam agnouit

Galenus 2. *de sympt. cauſ. cap.* 2. & docet experientia maximas diſtenſiones à flatibus præſertim fieri, vt videre eſt in hydrope tympanitè, & colico dolore. Adde quod in conuulſione vtplurimùm grauiſſimi dolores reperiuntur, quos à flatibus diſtendentibus fieri credibile eſt. Hac decìſione dilui poſſunt omnes obiectiones ſuprà propoſitæ. Si enim quæratur, cur pituita conuulſione efficiens paralyſim non afferat, ſpiritus animalis influxum impediendo, dicere poterimus eam eſſe in perexigua quantitate, vt meatus nerui inſenſiles occludere non poſſit, & multis flatibus permixtam ita attenuari, vt obſtructionem parere non valeat. Vel certè dicamus ſpiritum flatuoſum præcipuam eſſe cauſam conuulſionis, quam Galenus agnouit *loco citato*. Et *lib.6. de loc. affect. cap. vlt.* priapiſmi (qui à membri virilis conuulſione fit,) cauſam vnicam propoſuit, ſpiritum flatuoſum.

Altera cauſa conuulſionis à repletione factæ, quam proponit Gal. *loco citato*, eſt inflammatio partium neruoſarum, præcipuè in neruorum principio, aut prope ipſum, qua nerui tenduntur, & contrahuntur. Et excitatur illa inflammatio, vel à cauſa interna ſola, nempè à fluxu ſanguinis in partem; vel à cauſis externis, vt vulnere, contuſione, & punctura nerui.

Cauſæ conuulſionis ab inanitione ſunt omnes immodicæ euacuationes per hæmorrhagiam, vomitum, alui fluxum, ſudores; tum etiam maximæ humidi primigenij conſumptiones, quæ contingunt in febribus ardentibus & colliquantibus, laboribus immodicis, vigiliis, ſollicitudinibus, venere immodica, fame & ſiti, & vſu diuturno alimentorum, & medicamentorum calefacientium & exſiccantium.

Hæc etiam conuulſio ab inanitione à non paucis

relicitur, exiſtimantibus tantam ſiccitatem in corpore viuente reperiri non poſſe, vt inde nerui contrahi valeant; illa enim in febre hectica & maraſmo præcipuè contingeret: quibus tamen abundè ſatisfieri poteſt, dicendo non omnem inanitionem, aut ſiccitatem idoneam eſſe conuulſionem efficere, ſed eam tantùm, quæ confertim & inæqualiter fit, quandoquidem ſubitò interni humidi facta inanitione, partes conniuent, & in ſe concidunt, vacuum fugientes. Si verò æqualiter vndique, & ſenſim exhauriatur humiditas, nulla fit contractio, quia inanitæ partes ingreſſu aëris occupantur.

Motus conuulſiuus fit à materia pungente, vellicante, & irritante partes neruoſas; eſtque vtplurimùm humor, vel vapor, acrimonia, aut alia qualis maligna qualitate prӕditus; qualis in febribus malignis ſæpiſſimè contingit. Fiunt autem iſti motus conuulſioni plerumque cerebro & neruis per ſympathiam affectis, & conuulſio ſympathica nominatur. Compatiuntur autem vel per nudam condolentiam, & generis, officij, aut vicinæ ſocietatem; aut à praua qualitate, vel aura venenata ad initium neruorum tranſmiſſa. Sæpiſſimè autem fit per conſenſum oris ventriculi à bile æruginoſa, vermibus, veneno, aut alia materia acri, & vellicante: tum etiam per conſenſum vteri, ſicut in hyſtericis affectibus contingit.

Diagnoſis conuulſionis ex iis quæ in principio huius capitis propoſita ſunt, facilè elicitur. In vera enim conuulſione pars contrahitur, ac rigida & immota manet, vt flecti, aut moueri pro arbitrio non valeat. In motu vero conuulſiuo pars variè concutitur & agitatur.

Quod ad prognoſim attinet, conuulſio quæ multas

partes, & præſertim cerebro vicinas occupat, periculoſior eſt. Tùm etiam quæ muſculos thoracis obſidet; metus enim eſt, ne ob difficilem reſpirationem æger ſuffocetur.

A copioſo ſanguinis fluxu, vel hypercatharſi conuulſio lethalis, ex Hippocr. in Aphoriſmis, quia, vt docet Galenus in commentariis, talis conuulſio ab inanitione fit. Attamen fieri poteſt, vt talis conuulſio interdum ab irritatione fiat, commotis humoribus acribus bilioſiſque, & ad partes neruoſas tranſlatis, vel à qualitate maligna venenati medicamenti, vt ex aſſumptione hellebori contingit.

A phrenitide conuulſio lethalis. Aërius affirmat ſe neminem ex iis, qui ita conuulſi ſunt, ſeruatum vidiſſe, neque qui vidiſſet, audiuiſſe.

Febrem conuulſioni ſuperuenire, melius eſt, quàm febri conuulſionem, *Aph.* 57. *ſect.* 2. febris enim conuulſioni ſuperueniens, illius cauſam abſumit. Conuulſio autem febri ſuperueniens à materia maligna oritur, quæ vitæ periculum minatur.

Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt, ſi verò hos effugerint, ſani fiunt, *Aph.* 6. *ſect.* 5. Maxima enim tenſio omnium muſculorum, reſpirationem impedit, ita vt ægri ſuffocati moriantur. Et notanda eſt cauſa interitus in conuulſione, quæ non videtur alioqui periculoſa ratione cauſæ neruos obſidentis, quemadmodum paralyſis à ſimili ferè cauſa oriunda, ad multos annos producitur. Sed lethalis euadit conuulſio, ex eo ſolùm quod ſuffocationem inducit, conuulſis muſculis reſpirationi dicatis.

Curatio huius affectus varia eſt pro varietate cauſarum. Quæ ab inanitione fit, rariſſimè contingit, & incurabilis eſt, ideò illius therapiæ non immorandum. Authores humectantia omnis generis præſcribun

& inunctiones ex oleis chalaſticis. Ea verò quæ fit ab irritatione, ab aliis morbis dependet, & illorum curationi ſubiicitur. Supereſt igitur vt conuulſionis à repletione curationem proponamus, quæ cum à pituita & flatu potiſſimùm dependeat, ad illorum ſublationem dirigenda eſt. Eaque primùm à venæ ſectione auſpicanda, ſi ſanguis abundet, & vires ſint validæ. In qua tamen euacuatione ſatius eſt peccare in defectu, quàm in exceſſu; cùm illa cauſæ principali, quæ pituita eſt, contraria ſit.

Poſt venæ ſectionem, aut ea omiſſa, ſi conueniens non ſit, purgatio inſtituenda eſt per pilulas, quæ ſatis potenter euacuent (habita tamen virium ratione,) iuxta formula in frigida cerebri intemperie deſcriptas. His verò adiungenda ſunt caſtorei. gr. iij.

Si pilulas faſtidiat æger, potionis, pulueris aut alterius medicamenti forma vſurpari poterit, prout dicto capite habentur.

Poſt purgationem admoueantur cucurbitulæ cum ſacrificatione, ſi ſanguis non fuerit detractus; aliqui ſiccæ: primò quidem partibus remotioribus, poſtea affectæ parti vicinis. At ſi crura ſint conuulſa, natibus & lumbis applicentur: ſi brachia, collo & ſcapulis. Hoc in omnibus obſeruando, vt fluxio versùs originem retrahatur.

Veſicatorium etiam partibus affectæ oppoſitis vtiliter admouebitur.

Interim poſt primam purgationem, materia præparanda eſt apozemate deſcripto in curatione intemperiei frigidæ. Purgante quidem, ſi vires & reliqua conſentiant: ſin minùs, detractis purgantibus.

Finito apozemate iterùm pilulæ exhibendæ, caſtoreum illis, & omnibus purgantibus adiiciendo.

Si apozema tantum alterans vſurpetur, per illius

vſum clyſteres acres frequenter iniiciendi, quales in ſoporoſis affectibus fuerunt propoſiti.

Fiant etiam inunctione ſupra partem affectam linimento conuenienti.

℞. Vnguenti de althæa ℥.vj. ol. terebinth. & chamæmel. ana ℥.j. ol. lauendulæ ʒ.iij. ol. vulpini ℥.ß. ſtyracis liquidæ ℥.ij. Fiat linimentum, quo inungatur pars affecta calidè frequenter, & ſpina dorſi. Vel

℞. Ol. anetini & chamæm. ana ℥. j. vnguenti martiati ℥. ß. ol. petrolei & de ſpica, ana ʒ. j. ſpiritus vini ʒ.iij. Miſce.

Maximè laudatur axungia anatis, in ſequentem modum parata.

℞. Anſerem pinguem deplumatum, & exenteratum, quem reple materia ſequenti.

℞. Fol. ſaluiæ, maioranæ, & ſtœchados, ana M.j. gummi ammoniaci & bdellij, ana ℥. j. calami aromat. nucis moſchat. macis, caryophyll. ana ℥.ß. Contundantur in mortario, & malaxentur cum ol. lumbricorum, poſteà includantur ventri anſeris, qui benè conſuatur, ne quid effluat, & in veru aſſetur. Pinguedo extillans excipiatur vaſe aceto ſemipleno, eáque illinantur partes affectæ.

Efficaciùs operabitur, ſi vſurpetur in ſequentem modum.

℞. Pinguedinis prædictæ ℥. vj. oleor. ceræ, nucis moſchat. & ſaluiæ arte chymica extractorum, ana ʒ.ij. Miſce fiat linimentum.

Poſt inunctionem partes conuulſæ contegantur pelle arietis adhuc calente: & cùm refrixerit, ſi nouarum non ſit copia, recaleſcat oleo anethino, aut ſimili valdè calente.

Vtiliter etiam parti conuulſæ adhibentur pulmones veruecini calentes, tum etiam pulli columbini, catuli,

galli, gallinæ per medium sectæ.

Pars etiam affecta in intima bouis, aut veruecis, aut maioris alius animalis recens cæsorum immittitur. Et ibi tamdiù detinetur, quamdiù animal calet.

Balnea ex decocto herbarum cephalicarum etiam conueniunt, addita olei tertia parte, vel iunctis mox à balneo partibus conuulsis.

Alij hoc emplastrum commendant.

℞. Colophoniæ ℥. ij. resinæ, picis naualis, ana ℥. j. thuris, mastiches, cerussæ, ana ℥. ß. sanguinis draconis, salis communis, salis ammoniaci, terebinth. ana ʒ. ij. ceræ nouæ ℥. ij. vitrioli albi ʒ. ij. matris perlarum ℥. ij. lapidis magnetis ℥. ß. succini flaui ʒ. j. ß. ol. ouor. rosac. ana ʒ. ij. Fiat secundùm artem emplastrum, quod alutæ inductum imponatur.

Præstantissima verò sunt balnea sulphurea, in diuturnis præcipuè conuulsionibus. Conueniunt etiam balnea sicca seu vaporosa ex decocto saluiæ, rorismar. stœchados, chamæp. origani & similium cum vino albo, lapidibus ignitis, aut scoriis ferri ignitis infulso.

Optimum etiam est fouere occiput & ceruicem aqua vitæ calente.

Penotus sequens linimentum mirè prædicat, ad conuulsionem breui tempore dissoluendam.

℞. Ol. terebinth. ℥. ß. ol. caryophyll. gutt. vj. mucaginis bryoniæ q. s. ad consistentiam linimenti. Misce, inunge locum affectum cum radice sui nerui.

Alij oleum seu spiritum salis cum oleo terebinthinæ, ceræ, chamæmeli & similium commixtum, membra conuulsa citò restituere asserunt.

Linimentum sequens eximiæ est efficaciæ.

℞. Butyri rancidi, & laridi veteris, an quart. j. bdellij, ammoniaci, an. ℥. j. myrrhæ, castorei, an. ʒ. ij.

flor. ſtœchad. & anthos, an. P. j. nucis moſchat. & garyophyll. an. ʒ. j. catum paruum exenteratum excoriatum,& in fruſtra diuiſum. His inferciatur anſer,& conſuatur, ac torreatur in veru. Primus qui ſtillabit ſuccus magis aqueus abiiciatur; ſecundus verò pinguior,colligatur in vaſe aceto ſemipleno, eóque illinantur partes conuulſæ,& tota dorſi ſpina.

Interdùm verò dolor ita intolerabilis ſentitur, vt ad eum priùs cura dirigenda ſit. Illi igitur conuenit ſequens linimentum.

℞. Olei violacei,lilior.& chamæmeli, ana ℥.j.ß.olei amygdalarum dulcium, maſtiches, & roſac. ana ℥. j. Miſce,inungatur pars affecta. Si potentiùs agendum ſit, paretur ſequens balneum.

℞. Rad. altheæ, & liliorum, ana ℔. ß. fol. maluæ, violariæ, origani,ſaluiæ, abſinthij, ana M.ij. ſem. lini & fœnugr. ana ℔.j. Decoquantur pro balneo, in quo diu non immoretur æger, ſed dolore ſedato confeſtim egrediatur; ſufficiet autem partes conuulſas tantùm immergere.

Alij parant balneum ex oleo puro,& ſi æger ſit diues, in eo decoquunt vulpem vnam,aut alteram.

Dum hæc fiunt, cerebri expurgationi incumbendum eſt, apophlegmatiſmis & errhinis; ſuis capitibus deſcriptis.

Tum etiam eadem pars roboranda eſt opiatâ cephalicâ, aquâ apoplectica, theriacali, aut alia erumdem virium.

Rondeletius de qua ſua hirundinum hæc habet. *Aqua ex hirundinibus & caſtoreo parata, exhibita conuulſionem à repletione ſubitò ceſſare facit.* Eius diſcretio eſt in cap. de epilepſia apud Authorem dictum.

CAPVT. VII.

De Epilepsia.

EPilepsia est conuulsio totius corporis non perpetua, sed interpolata, cum mentis & sensuum læsione.

Conuulsionis nomen hîc propriè, & strictè non sumitur pro vera conuulsione, sed impropriè pro motu conuulsiuo. Est enim epilepsia motus conuulsiuus, non vera conuulsio. Sed conuulsionis nomen retinere voluimus, imitatione Galeni, qui eam passim conuulsionem appellat.

Hac autem definitione ex Gal. desumpta 3. *de loc. aff. cap.* 7. *& lib. de diff. sympt. cap.* 3. perfectam & integram Epilepsiam proponimus, in qua totum corpus conuellitur, & omnes sensus tum interni, tum externi abolentur. Dantur tamen imperfectæ Epilepsiæ, in quibus caput tantùm, vel brachium, vel tibia, & femur, vel dimidia corporis pars conuellitur. Datur etiam Epilepsia, in qua mens integra remanet, & sensus etiam exteriores vigent, nec non quarumdam partium motus voluntarius. Vidi Monialem, quæ in paroxysmis Epilepticis contractiones varias patiebatur, nunc brachiorum, nunc crurum, nunc capitis, nunc trunci totius corporis; videbat tamen astantes & loquebatur; imò verò contra motum partium quæ conuolebantur, motu voluntario obtinebatur, ita vt motum inuoluntarium quodammodò minueret; in paroxysmo leuiori interdùm stabat, & in cubiculo ambulabat, sed motu admodùm inordinato, saltando scilicet, & motus præposteros edendo instar histrionum: quibus, reliquis Monialibus risum concitabat; & ipsa cum illis etiam

ridesbat, & pro arbitrio loquebatur.

Omnis motus conuulſiuus, vt ſuperiori capite dictum eſt, fit ab irritatione. Irritatio autem fit à materiæ quantitate, vel qualitate: quantitas materiæ morbificæ naturam grauans, eam irritat ad expulſionem eius quod ſibi moleſtum eſt. Vnde ſtabilitur Geleni doctrina, à quamplurimis neotericis variè exagitata, qua ſancitum eſt, ab obſtructione imperfecta ventriculorum cerebri Epilepſiam generari. Si enim humor obſtruens naturæ moleſtus eſt, quidni cerebrum inſurgere poterit ad illius excluſionem? De qualitate nulla eſt difficultas. Omnes enim in eo conſentiunt, facultatem expultricem ſingularum partium irritari ab acrimonia & praua quauis qualitate naturæ infenſa.

Cauſæ irritantes vel in ipſo cerebro continentur, & Epilepſiam idiopathicam efficiunt, vel aliunde ad cerebrum tranſmittuntur, & ſympathicam Epilepſiam generant.

Illa autem irritatio Epilepſiam facit, quandoquidem cerebrum, dum rem noxiam expellere conatur, ſeipſum concutit, & conſequenter neruos ſibi adnexos.

Triplex à Galeno conſtituitur Epilepſiæ differentia, & ab omnibus propemodùm authoribus recipitur. Prima, qua cerebrum afficitur, conſiſtente in ipſo affectu. Secunda, in qua cerebrum per ventriculi conſenſum afficitur. Tertia, cùm ab aliis corporis partibus ad cerebrum affectus tranſmittitur. Et propria etiam nomina apud nonnullos ſortitæ ſunt iſtæ differentiæ. Prima enim tanquam præcipua generis nomine Epilepſia nominatur; ſecunda analepſia; tertia catalepſia. Verùm (pace Galeni, aliorumque dixerim) ſuperflua eſt illa diu ſio & fruſtrà ſuperatur Epilepſia à ventriculo genita, ab aliis quæ per aliarum partium ſympathiam

oriuntur; cùm omnes vno sympathicæ Epilepsiæ nomine comprehendi debeant. Neque satisfacit dicere Epilepsiam à ventriculo seorsim enuntiari, tanquam frequentissimam: siquidem ea quæ ex vteri, aut lienis consensu oritur, non minùs frequens, aut certè frequentior esse consueuit.

Diuidatur ergo Epilepsia in idiopathicam, & sympathicam. Sympathica rursùm iuxta varias partes à quibus vapores acres, aut maligni ad cerebrum transmitti possunt. Nulla autem propemodùm pars in toto corpore reperitur, à qua malignus vapor ad cerebrum transmitti nequeat. Harum historiæ duæ proponuntur à Galeno *loco citato*. Vna de puero decimumtertium ætatis annum agente, in qua paroxysmus à tibia initium capiebat, mox illinc rectà ascendebat per femur, & superposita illa, ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret, quod cùm primùm tangeret, ipse haudquaquam sibi constabat. Altera est de adolescente, qui inuadentis paroxysmi initio veluti frigidam auram ascendere sentiebat.

A ventriculo autem, intestinis, & materia verminosa, tum etiam ab vtero, aliisque partibus Epilepsiam plerumque generari notissimum est, & variorum authorum historiis confirmatur.

Constat igitur ex prædictis, quomodo defendi possit Galeni doctrina, ab imperfecta ventriculorum cerebri obstructione idiopathicam Epilepsiam generari asserentis, quam tamen causam perpetuam esse defendere non possumus, vt Galenus innuere videtur, nullam aliam proponens; quin potiùs eam cæteris infrequentiorem esse confiteri cogimur.

Neque tamen argumenta aduersùs Galenum proposita vllo modo conuincunt; quorum præcipua hæc sunt.

Primò enim inquit Fernelius, si Epilepsia ab humoris copia fieret, in sopore ea maximè contingeret, in quo magna humoris copia reperitur. Respondeo, humorem à quo sopor excitatur, esse in substantia cerebri, non in ventriculis, & ideò facultatem expultricem non irritare, quæ in ventriculis magis residet.

Secundò, ex eodem Fernelio, cùm Epilepsia citò soluatur, desineret in paralysim, vt apoplexia excusso in neruos humore. Respondeo in apoplexia humores excuti ad partes viciniores propter debilitatem expultricis à copia humoris oppressæ, quæ cùm liberior sit in Epilepsia, ad vias naturales expurgationi dicatas humores amandat. Falsum tamen est quod asserit Fernelius, numquam Epilepsiam desinere in paralysim; nos enim paralysim Epilepsiæ succedaneam vidimus. Et non rarò apoplectici in prima inuasione conuulsionibus Epilepticis corripiuntur, nondum perfecta obstructione ventriculorum cerebri; tum etiam multi Epileptici tandem apoplexia pereunt, quando dimidiata obstructio in integram degenerat.

Tertiò, contra Galenum nonnulli ita argumentantur. Sicut completa ventriculorum obstructio functiones penitùs tollit in apoplexia, ita incompleta eas tantùm imminueret, non deprauaret, neque motus illos conuulsiuos ederet, sanis plerumque validiores. Respondeo, naturam omninò oppressam ab integra obstructione non excitari ad expulsionem; in dimidiata verò obstructione satis habere vitium, vt cerebrum commoueat, & exagitet ad expulsionem. Confirmatur hæc doctrina exemplo catarrhi in pulmonem delabentis, qui si totum pulmonem repleat, summam spirandi difficultatem efficit sine vlla tussi, vt in asthmate contingit. Si verò minor fluentis humoris copia extiterit, pulmo irritatur ad expulsionem, vnde tussis excitatur.

Signa Epilesiæ diagnostica in tres ordines distribuenda sunt, quæ scilicet imminentem Epilepsiam significant; quæ præsentem demonstrant, & quæ illius differentias patefaciunt.

Imminentis Epilepsiæ signa dupliciter considerari possunt, vel prout primam morbi inuasionem præsagiunt, vel prout imminentem paroxysmum significant. Eadem autem signa vtrique iudicio inseruiunt, sed multò certiùs in iis, qui ab Epilepsia actu possidentur, imminentem insultum indicant. In iis enim qui nunquam hactenus morbo affecti sunt, æquiuoca maiori ex parte sunt huiusmodi signa, & multos alios capitis affectus prænuntiare possunt; integra tamen eorum congeries aliquam certitudinem afferre potest.

Omnia igitur imminentis Epilepsiæ signa proponenda sunt, hanc præmissa admonitione, non omnia in omnibus epilepticis concurrere, sed nonnulla in his, alia in illis, pro varia causarum & corporum dispositione. Vt autem ea debito ordine poponantur, fontes signorum percurrendi sunt, qui ab actionibus animalibus, vitalibus & naturalibus, excrementis, qualitatibus immutatis, & propriis accidentibus scaturiunt.

Ratione functionum animalium, epilepsiam minantur, animi & corporis insueta conturbatio; capitis grauitas, cephalàlgia, vertigo, vigiliæ, aut plurimus, somnus, à quo nullum leuamen emergit; insomnia turbulenta; mentis torpor, vel anxietas, obliuio, mœstitia, pauor, formido, segnities, artuum grauitas. Saltus & tremores membrorum, sensuum hebetudines, obtutus defixus, scintillæ oculis obseruantes, & interdùm nubeculæ, aut marmaryges. Aurium tinnitus, fœdi odoris perceptio, lingua inflexibilis, eiúsque inordinata motio, oscitatio, sternutatio.

Ratione functionum vitalium Epilepsiam minantur

cum aliorum ſignorum concurſu. Iracundia, cordis palpitatio, pectoris conſtrictio, anhelitus mutatio.

Ratione functionum naturalium, Epilepſiæ prodromi ſunt, cibi faſtidium, aut appetitus immodicus, nauſea moleſta, cardiogmos, ſeu oris ventriculi morſus.

Ratione excretorum, Epilepſiam portendunt, ſaluiæ per os effluuium, vrinæ tenues & crudæ; pollutio nocturna frequentior.

Ratione qualitatis mutatæ, & propriorum accidentium, Epilepſiam portendunt faciei pallor, & præcordiorum inflatio.

Præſens Epilepſia etiam vulgo notiſſima eſt, ſi omnibus ſuis numeris abſoluta ſit; multas tamen habet differentias, quæ difficilem interdùm faciunt diagnoſim, vt ex ſequentibus videre eſt.

In paroxyſmo epileptico integro & abſoluto ſenſus omnes tum interni, tum externi intercipiuntur. Æger ſubitò in terram concidit, & totum corpus, aut partes tantùm nonnullæ variis motibus concutiuntur; adeſt præthereà oculorum prominentia, ſtridor dentium, reſpiratio ſuffocatoria, velut in iis qui laqueo ſtrangulantur; ſemen, ſtercus & vrina inuoluntariè aliquando profunditur; & circa finem acceſſionis ſpuma per os & nares effluit: quæ non niſi in vehementi Epilepſia contingunt, & finita acceſſione rerum omnium quæ in paroxyſmo actæ ſunt, obliuio remanet.

Antiquorum nonnulli tres Epilepſiæ differentias faciunt; vnam quæ ſomno ſimilis altiſſimo videtur; aliam quæ variis motibus corpus exagitat; tertiam denique ex vtriuſque commixtione conflatam. Primam ſpeciem recentiores quidam admittere nolunt, dicentes, illam coma potiùs, aut carum eſſe, quàm Epilepſiam, & non alia ratione diſtingui inter ſe hos duos affectus,

affectus quàm ex eo quòd in comate eſt ſomnus profundus ſine conuulſione, conuulſio verò eſt ſignum pathognomonicum Epilepſiæ. Verùm aliter docet Auicenna; dicens ſæpè euenire Epilepſiam ſine ſpaſmo ſenſato, id eſt, nulla conuulſione apparente. Et docet experientia multos epilepticos habere paroxyſmos comati perſimiles. Eſſe autem Epilepſiam, non coma, vel carum, ex eo tantùm cognoſcitur, quòd ſopor ille per interualla, & periodicè recurrit, cùm coma ſemel tantùm inuadat, neque periodico recurſui obnoxium ſit.

Idiopathica Epilepſia à ſympathica diſtinguitur, quòd in idiopatica multa apparent cerebri affecti indicia, Mentis torpor, vel tarditas, memoriæ imminutio, inſomnia turbulenta, ſenſuum hebetudo, corporis grauitas & ſegnities, capitis dolor, aliaque; prætereà æger venientem paroxyſmum non percipit, ſed ab eo incautus ſubitò opprimitur; tum paroxyſmus in coitu Solis, & Lunæ vtplurimùm contingit. Hanc diagnoſim confirmat bona partium inferiorum diatheſis, & nullum vitium in iis apparens.

Dextram verò, aut ſiniſtram capitis partem magis affici, & mali mineram continere ex eo dignoſcitur, quòd viſio alterius oculi obtuſior eſt, vel auditus in altera aure hebetior, aut tinnitus eam afficit, & ſi partes dextræ, vel ſiniſtræ ad motum, aliaſque actiones ignauiores fuerint.

A quo verò humore præſertim Epilepſia generetur, ex ſignis pituitam aut bilem, aut melancholiam in toto corpore, & capite præſertim redundantem, indicantibus dignoſcere poterimus.

Sympathica verò Epilepſia inde dignoſcitur, quòd nulla apparent cerebri affecti ſigna; æger venientem paroxyſmũ percipit, & interdùm veluti auram quandam à partibus inferioribus ad cerebrum aſcendentẽ; aut pars

aliqua inferior peculiari quodã vitio labefactata est,aut tempore inuasionis graui aliquo symptomate affecta.

Sic à ventriculo communicare Epilepsiæ causam ostendunt, cibi fastidium, difficilis inediæ tolerantia, nausea, vomitus, ventriculi dolor, erosio, compunctio; vel distensio,vel etiam interdùm cordis palpitatio, ventriculo cordi affectum communicante.

Ab hepate,vel liene malum oriri significant, flatuum frequens & copiosa excretio, ventris inflatio, rugitus, & borborygmi, ructus acidus, præcordiorum molesta coarctatio, eorumque dolor ad dorsum vsque interdùm procedens. Quibus addere licet vitia peculiarem ventris inferioris partem obsidentia.

Ab vtero affectum procedere indicat hysterica passio, conuulsionibus epilepticis implicis, tùm si mensium aut seminis retentio præcesserit.

Si à parte aliqua externa Epilepsia oriunda sit, aura quædam percipitur à parte illa eleuari, & minera morbi in ea delitescens, vellicat interdùm,aut titilla, quod imminentem paroxysmum prænuntiat; & si pars illa constringatur vniculo, impeditur paroysmus.

Denique à lumbricis procedere affectum ostendunt sina lumbricos indicantia, vt anhelitus fœtor acidus, narium pruritus, ventris dolor, fæces cineritiæ, stridor dentium,sopor,& similia:tum præcipuè si lumbrici per aluum interdùm excernantur.

Rariores verò causæ & extraordinariæ, vt abscessus, ossis caries vrinæ suppressio, anadrome, & similia, ex propriis signis mutuari poterunt.

Quod ad prognosim attinet, Epilepsia morbus est diuturnus,& contumacissimus, & in infantibus vt plurimùm lethalis.

Epilepsia hæreditaria incurabilis est;quæ verò à causis externis, & praua victus ratione ducit originem, curationem admittit.

Epilepsia ante pubertatem eueniens curabilis est; eadem verò post 25. annum curationem non admittit, ex Hipp. *Aph.7. sect. 5.* Siquidem in pubertate magna fit caloris natiui eclampsis, quæ causas morbificas discutere potenter valeat. Adde quod tunc temporis in fœminis menstrua erumpere incipiunt, per quæ impuritates corporis expurgari solent. Licet autem post 25. annum incurabilis dicatur Epilepsia ab Hipp. hoc tamen non est perpetuæ veritatis: multos enim ætate prouectos ab hoc morbo liberatos fuisse plurimis obseruationibus relatum est; quamuis tamen hoc rarò contingat: sicque Aphorismum prædictum, vt plurimùm, & ferè semper verum esse statuendum est.

Vehemens Epilepsia sæpè in paroxysmo ægrotantem abripit, & de medio tollit; vel enim in apoplexiam degenerat, vel propter prauitatem symptomatum, & violentam cerebri concussionem, tota illius œconomia euertitur, vt interdùm particulæ illius diffringantur; & contigerit aliquando processuum mamillarium particulas per nares explosas fuisse.

Epilepsia à melancholico humore oriunda in melancholicam insaniam nonnumquam degenerat; quando videlicet ille humor à ventriculis cerebri in substantiam eiusdem transmittitur. Idem etenim humor dum cerebrum afficit, vt partem instrumentalem, ventriculos illius obstruendo, aut tunicas eorũ diuellendo Epilepsiã efficit: dum verò ipsam cerebri substantiã, quæ functionum principum sedes est, vt similarem partem offendit, naturale ipsius temperamentum vitiando & animales spiritus corrũpendo, atque obtenebrando, delirium melancholicũ inducit. Vnde apud Hipp. *6. epid. sect. 8. textu* 40. melancholici plerumque fiũt epileptici, & epileptici fiunt melãcholici. Degenerãt autẽ isti affectus in se inuicẽ duplicite r, vel per materiæ morbificæ trãspositionẽ

ſede derelicta,& ſic vno exoriente alter deſinit; vel per materiæ propagationem, & tùm vterque affectus permanet.

Epilepſia pituitoſa in apoplexiam, vel paralyſim degenerat.

Quartana febris Epilepſiæ ſuperueniens, & diù perſeuerans, eam ſoluit,quandoquidem à calore febrili materia morbifica ſenſim abſumitur, ſi pituitoſa ſit; vel ſi melancholica fuerit, à parte affecta tranſmittitur in locum vbi minera morbi reſidet, vt nouis paroxyſmis materiam ſuppeditet.

Curatio Epilepſiæ duplex inſtituitur, alia in paroxyſmo,alia extra paroxyſmum.

Ad paroxyſmi curationem rarò vacantur Medici, niſi ipſe interdùm longiùs protrahatur, quo in caſu conueniunt eadem remedia, quæ pro ſoporoſis affectibus fuere propoſita. Præſertim verò aqua apoplectica, cinamomi, aqua vitæ, & aliæ multum ſpirituoſæ, ad paroxyſmi materiam diſcutiendam efficaciſſimæ.

Extra paroxyſmum curatio varianda eſt pro verietate cauſarũ.Ac primùm Epilepſiæ idiopathicæ curatio proponenda.eſt,quæ in totius corporis euacutione,materiæ morbificæ diſcuſſione,prauæque illius qualitatis emendatione, & cerebri roboratione conſiſtit. Cùm autem materia peccans in idiopathica Epilepſia, vtplurimùm pituitoſa ſit, nos ad illius oppugnationem curationem vniuerſam dirigemus,tyrones alioqui admonentes, vt ſi humores bilioſi,aut melancholici in vitio eſſe videantur,medicamenta illos præparantia & expurgantia ſubſtituantur. Specifica verò remedia, à quacumque cauſa morbus oriatur, eadem perpetuò vſurpanda ſunt.

Adintegram ergo curationem ſequenti viâ procedendum eſt. Primò potio phlegmagoga erit propinanda, aut aliud medicamentum, ægrotatis naturæ

accommodum, ex iis quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt proposita, iniecto priùs clystere, si aluus non sit libera.

Posteà si plenitudinis notæ appareant, aut æger sit sanguineo temperamento præditus, phlebotomia erit celebranda: sin minus, omittenda.

Mox cura vniuersalis frigidæ intemperiei cerebri suprà proposita sigillatim celebranda erit, hoc obseruando, vt decoctis, apozematis, diætæ sudorificæ, & syrupo magistrali, tum etiam masticatoriis, & pulueribus cephalicis, addantur radix & semen pæoniæ, & viscus quercinus, quæ proprietate specificâ epilepsiam curare tota credidit antiquitas.

In diæta verò ex sudorificis guaiacum præferatur; cuius vsu se multos epilepticos curasse refert Iachinus. Continuetur autem per triginta, vel quadraginta dies.

Singulis dosibus decocti sudorifici aliquot guttæ spiritus vitrioli addantur, qui etiam specificus creditur ad epilepsiam.

Notandum est purgantia vsualia, nimirùm pilulas, aut syrupum magistralem, in frequenti vsu habenda, nempè semel, aut bis in septimana, prout vires ægrotantis ferre poterunt; & per plures menses purgationes esse continuandas: imò ad fortiora interdùm purgantia esse transeundum, iuxta præceptum Massariæ, qui hinc fieri dicit, quòd epilepsia raro curetur, quòd Medici semper in leuioribus hæreant.

Hâc ratione Chymici purgantia mineralia vsurpare solent, quæ à remotissimis partibus humores attrahunt; at non sine periculo, præsertim si à peritissimo artifice præparata non fuerint. Si tamē in hoc casu fœlix euentus ex huiusmodi remediis aliquando contingat, ille in primis sperandus est ex mercurio, per se, vel cùm auro calcinato in furno arenæ, longo ignis regimine; probè

cauendo,ne qua illius portio cruda adhuc & volatilis maneat, quæ summam vehementiam medicamento conciliaret, alioqui satis blandè purganti, si cum pilulis cochiis, aut, quod melius erit, cum extracto aliquo phlegmagogo, vel panchymagogo, pondere gr.iv.vel v. vsurpetur.

Recens autem Epilepsia sale vitrioli aliquando curatur; quemadmodùm refert Angelus Sala, ex hoc remedio, quarto quóque die exhibito, se epilepsiam tertiâ exhibitione curasse. Posteriùs verò *curat*.77. *cent*. 2. gloriatur se stibio calcinato ter exhibito puellam vndecim annorum ab epilepsia hæreditaria liberasse.

Syrupus de peto Quercet. maximam vim habet ad curandam epilepsiam. Sed non nisi à prudenti Medico vsurpandus, quia vehementissimum est medicamentum.

Loco opiatæ dicto loco propositæ, sequens, magis huic affectui specifica, erit subroganda.

℞. Conseruæ flor. anthosis, pœoniæ, buglossi, ana ℥.ß. corticis citri saccharo cōditi ʒ.ij. pulu. visci querni, sem. pœoniæ decrescente lunâ collecti, & vngulæ alces, ana ʒ. ß. cranij humani non humati, ad albedinem calcinati ʒ. j. ß. coral. præp. margarit. præp. & cornu cerui præp. ana ℈. iv. lapid. bezoard. veri ℈. j. diamoschi dulcis, diatriasant. ana ℈. ij. theriac. vet. & confect. de hyacinth. ana ʒ. j. spiritus vitrioli gutt. xv. Cum syrupo conditurae corticis citri, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem auellanæ, supperbibendo aquæ cinam parùm.

Sequens verò efficacissima est ad morbum radicitùs tollendum, post diligentem corporis purgationem.

℞. Conseruæ flor. betonicæ, & rorism. ana ℥. ij. ß. rad. eryngij conditæ, & mithridatij, ana ℥. j. pulu. ligni

ſaſſafras ʒ. vj. caſtorei ʒ.iij.cranij humani non humat vngulæ alces, ana ʒ. ij. rad. ſem. pœoniæ, ſem.nigellæ. rutæ ſylueſtris,& rad. pyrethri, ana ʒ.j. oxymel.q.ſ. Fiat opiata, de qua capiat ʒ. ij.vel iij. Reliquas omnes efficacia ſuperat opiata Montagnanæ, cuius beneficio multi epileptici liberantur. Illius deſcriptio talis eſt.

℞. Rad.pœoniæ,maris, ſtœchados, coſti, an.ʒ. x. agarici ʒ. v. pyrethri, carui, ſem. anethi, aſſæ fœtidæ, & ariſtol. rot. ana ʒ. ij. ß. ſucci ſcillæ, & mellis electi, an. ℔.j. & ℥.ij. Scilla & mel ſimul coquantur lento igne vſque ad bonam conſiſtentiam; deinde ſuperadditis ſpeciebus fiat electarium, de quo capiat æger ʒ.ii. iij. vel iiij. pro ætatis ratione, continuando per 20.

Poſt vſum emplaſtri, epiſpaſtici,veſicatorium etiam ſincipiti erit admouendum, & cauterium poſteriori parti ceruicis.

At ſetaceum multò efficaciùs humores extrahit à cerebro. Reférrque Fabricius Hildanus, ſe iuuenem quotidie Epileſiâ laborantem, & cui fruſtrà alia remedia adhibita fuerant, & puellam 8. annorum, ab ipſa infantia epilepticam, ſolo ſetaceo reſtituiſſe.

Si coniectura ſit, vapores ad cerebrum exhalantes à partibus inferioribus, affectum producere, vel fouere; vtiliſſimum erit cauſticum ſincipiti admouere, vitatis ſuturis: refert enim Carolus Piſo, duos Epilpeticos hoc cauterio fuiſſe curatos. Tum etiam ſi à partibus inferioribus affectus producatur, aquæ acidulæ mirabiles ſæpè effectus producunt, & morbum interdùm radicitus tollunt, ſi priùs euacuationes vniuerſales, & venarum inferiorum ſectiones celebrentur.

Peculiariter verò ab vtero procedens Epileſia curationem ſortitur, puluere granorum actes à Quer-

cet.descripto in Pharmacop. restit. per triduum exhibito ad ʒ.j.cum aqua quadam hysterica.

Si cætera non profuerint, extremum remedium erit sinciput terebello perfodere, vitatis suturis, vt hoc veluti spiraculo aura maligna exhalare possit. Hoc remedio aliquando desperatæ epilepsiæ curatæ sunt; & sine periculo celebrari potest, si periti Chirurgi manus adhibeatur.

Vtatur æger pro potu ordinario hydromelite,vel bocheto ex guaiaco,& rad.pæoniæ.

Sacculus de collo suspensus continuò gestabitur, in sequentem modum paratus.

℞. Rad. pæoniæ, visci querc.ana ℥.j.vngulæ alcesʒ. ij.nucis mosch. caryophyll. macis, ana ʒ. ij. fol.rutæ & hyssopi, ana ʒ.j.ß.Puluerentur, & rubrà sindone excipiantur. Fiat sacculus, deferat appensum collo, sæpè illum odorando.

Post vniuersales euacuationes, inter aliorum remediorum vsum, specificis præsertim morbus oppugnandus est, quorum infinitus ferè numerus reperitur apud Autores. Nos ex selectioribus nonnulla proponemus, præter opiatas suprà descriptas, quæ ad hunc morbum expugnandum non infimum locum obtinent.

Rondeletius maximè commendat aquam hirundinum, quam etiam ab eo mutuatus est. Quercetanus in Pharmacopœa. Non minoris est pretij aqua theriacalis cephalica,& syrupus antepilepticus, ab eodem Quercetano dicto loco discriptus.

Radix valerianæ syluestris à Fabio Columna tantopere celebratur,vt semel,aut bis exhibitam ab epilepsia libere affirmet. Refértque se hanc multis amicis dono dedisse, qui deindè, diuino priùs numine & fautore glorificato, puluere huius radicis sibi restitutam sanitatem affirmarunt. Dosis autem est cochleare semis

cum vino, aqua, lacte, aut quouis liquore appropriato. Pueris verò in minori dosi cum lacte datur.

Chymici valdè commendant mixturam spiritalem, quâ in epilepsia nullum medicamentum præstantius exoptari posse asserunt. Illius autem compositio talis est.

℞. Spiritus vitrioli partem vnam, spiritus tartari partes tres, aquæ theriacalis camphoratæ partes qnatuor. Misceantur, & vitro benè clauso, per tres, aut quatuor septimanas digerantur. Dosis est ʒ. j. in conuenienti vehiculo.

Rulandus oleum ligni heraclei (quod corylinum esse affirmant Chymiatri,) in frequenti vsu habebat; & nonnullas historias refert in centuriis, eorum qui huius medicamenti vsu ab eo morbo liberati sunt. Dosis autem est trium, vel quatuor guttarum, cum liquore idoneo, per quinque dies.

Huic nullo modo cedit, aut fortè multò præstantius est oleum succini albi, à perito artifice extractum, quod nullum empyreuma redolet, imò verò fragrantissimum expirat odorem. Dosis à ℈. ß. ad ℈. j.

Oleum buxi ad gutt. iv. cum pari quantitate spiritus sulphuris, & aquæ flor. tiliæ arboris ℥. iv. per aliquot dies exhibitum, insignis est efficaciæ, & à multis creditur verum ligni heraclei oleum; & per descensum elicitur.

Crato cinnabarim natiuam epilepsiæ magnetem vocat, ex eáque talem puluerem parat.

℞. Cinnabaris natiuæ pellucidæ limatæ, & in tenuissimum puluerem tritæ ℥. ß. coralli rubri & margarit. præparat. ana ℈. ij. croci orientalis ℈. j. fol. auri n. x. v. Terantur omnia subtilissimè super lapidem. Dosis in ipsa accessione à granis vj. ad ℈. j. in aquis appropriatis.

At non minoris virtutis censetur à non paucis Chy-

miatris,cinnabaris antimonij, quæ post mercurij vitæ extractionem elicitur.Si enim æquali pōdere iungatur cum magisteriis perlarum, corallorum, & cranij humani, specificum esse aiunt in epilepsia etiam inueterata. Dosis à granis x. ad xv.in liquore idoneo.

Sympathicæ epilepsiæ curatio ad partem primariò affectam dirigenda est. Eáque remediis cōuenientibus, è propriis capitibus desumendi, euacuanda, & roboranda est;non omissis specificis, & antepilepticis, quæ in omni epilesia perpetuò vsurpanda sunt. Attamen si à parte aliqua externa concitetur epilepsia, præter curationem vniuersalem, ad eam peculiariter respiciendum est, & materia maligna in ea contenta educenda cucurbitulis scarificatis,vesicatoriis,& cauteriis admotis.Et si malum perseueret,supra cauterium post eschara casum cucurbitula frequenter admoueantur; ac tandem vrgente necessitate ad cauterium actuale confugiendum est. Si à crani carie malum oriatur, trepano & vstione illa auferenda est.

CAPVT VIII.

De Epilepsia puerorum.

QVia iste morbus pueris familiaris est, in iisque plerumque acutus & valdè periculosus esse consueuit; ideò peculiaris illius curatio hîc seorsim subnectenda est, vtpotè ab adultiorum curatione valde diuersa.

Primò igitur suppositorio vel clystere aluus soluenda est.

Posteà, & ferè eodem tempore, purgans medicamentum exhibendum satis validum pro ætatis robore,

ita vt non dubitemus in puerulis vnius anni electarium diacarthami ad ℥.ij.exhibere, si fiat ex lacte corrupto.

℞. Hieræ picræ ℈.ß. vel ℈. j. pulu. de gutt. ℈.ß. Cum liquore specifico, vel cum melle rosato dentur.

Cucurbitulæ scapulis & lumbis admoueantur, & cum scarificatione, si puer sit grandior.

Vesicatorium applicetur posteriori parti ceruicis.

Si purgatio non rectè processerit, aut parùm profecerit, vomitus prouocandus est vitriolo albo præparato, vel etiam sale vitrioli. Quod bis, ter, & quater exhiberi poterit, si affectus protrahatur. Puluis epilepticus, *de gutteta* vulgò nominatus, frequenter exhibeatur cum lacte, iusculo, & panatellis à ℈.ß. ad ℈.j.

Ille autem puluis de guttera in vulgaribus Pharmacopœis descriptus non habetur, sed in Monspeliensibus officinis vulgò componitur ex traditiua descriptione, quæ talis est.

℞. Rad. pœoniæ, sem. eiusdem, dictamni albi, visci querc. ana ℥.ß. sem. atriplicis ʒ.ij. cranij humani ʒ. iij. corall. rubr. præparati, hyacinthorum præpar. ana ʒ.j.ß. vnguiæ alces præpar. ℥. ß. moschi ℈. j. fol. auri. ʒ.j Misce, fiat puluis.

Exhibetur etiam aquæ alicuius antepilepticæ cochlear exiguum, vel earum defectu aquæ cinam. vel imperialis vel guttulæ aliquot mixturæ spiritalis cum liquore idoneo.

Occipiti admouentur emplastrum de ammoniaco deraso capillitio: fluxionem enim impedit à capite in spinam ruentem per partes exteriores.

Sinciputa verò sequenti puluere sinapisetur.

℞. Nucis mosch. ʒ. ß. granor. pœoniæ ʒ. j. ß. flor. lauendulæ P. j. succini ℈. ij. Fiat puluis.

Vel roborans emplaſtrum applicetur, in curatione frigidæ intemperiei cerebri deſcriptum.

Olei ſuccini guttæ ij. vel iij. cum pari quantitate ſpiritus vitrioli, in aqua betonicæ exhibitæ, puerulos à paroxyſmo epileptico ſtatim plerumque liberant. Idem oleum naribus illitum multùm confert. Loco olei ſuccini, oleum buxi per deſcenſum paratum vtiliter exhibetur; tum etiam aqua fl. tiliæ arboris; aqua betonicæ vtilior in hoc caſu cenſetur.

Fumus tabaci pueros ab inſultu epileptico liberat, ſi miniſter eum tubulo attractum in os pueri apertum frequenter inſufflauerit.

Spina dorſi, & membra quæ contrahuntur, inungantur ſequenti linimento.

℞. Ol. rutacei, lumbricorum, ana ℥. ij. ol. de caſtoreo ʒ. j. aquæ vitæ parùm. Fiat linimentum.

℞. Theriacæ vet. ʒ. j. confect. alkermes, & de hyacintho, ana ℈. j. aquarum betonicæ, ſaluiæ, maioranæ, & cinam. ana ℥. ß. Miſce, foueantur nares, tempora, & aures.

Eiuſdem aquæ cochlear. j. per os poterit exhiberi.

Maiori tamen efficaciâ inunguntur nares, tempora, & vertex capitis balſamo apoplectico, ad ſoporoſos affectus deſcripto.

Interim etiam os, & palatum, vrgente neceſſitate, eodem balſamo inungi poteſt.

Skenkius exotericorum experimentorum cent. 5. num. 85. ex Georgio Kufnero hæc habet. *De epilepſia puerorum expertum medicamentum. Detur de moſcho fino ex mero ſubtili, bis vel ter in die parùm, & ſic perfectè, curantur.*

Dum hæc omnia fiunt, clyſteres ſemel, aut bis in die niiciendi ſunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. aristol. rotundæ, polypodij quercini, sem. carthami, ana ℥. ß. sem. pœoniæ, cumini, ana ʒ. iij. flor. chamomil. & anthos, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. De colat. cape ℔. ß. hieræ picræ ʒ. ij mellis anthosati ℥. j. olei rutacei & liliorum, ana ʒ. iij. Fiat clyster.

Inter specifica duo sunt maximè laudata, quæ ideo merentur ad experimentum reuocari.

Vnum est radix valerianæ syluestris, suprà à Columna commendata: quam ipse asserit in puluerem redactam, & cum lacte exhibitam, mutos puerulos liberasse.

Alterum est fel catelli lactentis, quod ab Vntzero hisce verbis prædicatur. *Sume catellum paruum nigrum adhuc sugentem (pro fœmella verò epileptica sume catellam) cúmque strangula ac interfice. Ex interfecti, & per sectionem aperti corpore extrahe totam cystim felleam vix iij. vel. iiij. guttas sinceræ bilis in se habentem. Illum biliosum succum omnem puerulo, in paroxysmo epileptico, cum pauxillo aqua flor. tibia propina, & miraculi instar videbis illum ab hoc morbo è vestigio sanari, & curari.*

Si puer epilepticus adhuc lac sugat, habenda est cura nutricis: illiúsque lac diligenter examinandum, ne vitio aliquo laboret. Victu nihilominus attenuante vtatur, & laudabili. Vino interdicatur, bibat aquam, vel hydromel, vel bochetum salsæparillæ.

Pueri denique nonnulli ita huic morbo obnoxij sunt, vt semel curati, tamen soleant recidere. Imò verò in quibusdam familiis omnes liberi hoc morbo solent interfici. Ideo tum iis qui nuper in lucem editi sunt, tum qui ad morbo conualuerunt, debetur prophylaxis.

Primò igitur recens natis, antequam lactari incipiant, detur pulueris de gutteta ℈. j cum pauco lacte, eademque dosis ter repetatur intra duos dies.

Iisdem verò post aliquot dies à partu, tum etiam iis qui semel epilepsià correpti sunt, causticum occipitio inurere vtilissimum est. At multò vtilius cauterium actuale, quod apud nostrates neutiquam vsurpatur, à vehementioribus remediis, aut terrorem aliquem incutientibus, abhorrentes. Rondeletius tamen huiusmodi cauterium actuale Florentiæ ita vsitatum esse affirmat, vt ipsæ mulieres illud, vt torrem ignitum, plerumque applicare soleant. idipsum testatur Aquapendens in operationibus chirurgicis, & modum applicandi docet cap. proprio de exustione occipitij in infantibus & pueruliis.

Purgetur puer bis in mense, cum manna, syrupo rosaceo, aut de cichorio cum rhabarbaro.

Singulis interluniis capiat dosim pulueris epileptica de gutteta dicti.

Paretur cucufa cerebrum roborans, & suffumigium pro tegumentis capitis, iuxta descriptiones in curatione frigidæ intemperiei cerebri propositas. Tum etiam poterit inspergi capillis puluis ad curationem huius affectus suprà descriptus.

Nonnulli denique ad præseruationem hoc remedium commendant.

℞. Spiritus vini ℔. iv. castorei ℥. j ad pœoniæ ℥. iij. Macerentur. & colentur. Colatura totum corpus infantuli abluatur calidiusculè.

CAPVT IX.

De Vertigine.

Vertigo eſt falſa imaginatio,in qua omnia obiecta & caput ipſum rotari ac circumagi videntur,vt æger ſæpè in terram decidat, niſi propinquis adminiculis nitatur.

Obiici poteſt, in vertigine non eſſe læſam imaginationem; quia ſi hoc eſſe, vertiginoſi putarent obiecta verè in gyrum verti, quemadmodum phrenitici, & melancholici verè putant illud eſſe quod imaginantur. Reſpondemus,in vertigine rationem manere integram, quæ congnoſcit imaginationis errorem; in phrenitide verò & melancholia rationem cum imaginatione affici.

Duæ illius proponuntur differentiæ. Vna vertigo ſimpliciter, δῖνος Græcis nominatur, in qua viſio illæſa permanet. Altera σκότωμα, ſeu σκοτόδινος, & tenebticoſa vertigo nominatur, in qua oculi ſimul obtenebrantur, iiſque veluti fumus, aut nubes quædam offertur.

In vtraque vertiginis ſpecie viſio aliquantulum læditur, quia ſpiritus qui ad oculos tendere recta ſolent, per neruos viſorios tranſuerſim mouentur, vnde oculus illis non ita commodè fruitur. Sed in vertigine tenebricoſa vehementior eſt ſpirituum commotio, ita vt minùs ad oculos ferantur, vnde viſio obtenebratur.

Cauſa proxima vertiginis eſt circumuolutio ſpirituum, producta à materia vaporoſa, vel flatulenta, quæ in cerebri ventriculos, ac plexum choroidem irruens, ſpiritus animales exagitat,& in gyrum commo-

uet, vndè ſpecies obiectorum per ſpiritus illos delatæ pari motu cientur; atque ita obiecta ipſa eodem motu cieri videntur.

Verùm hîc dubitare licet, cùm vertigo ſit ſymptoma actionis læſæ,& omnis actio læſa ab aliquo morbo immediatè dependeat, quomodo circumuolutio ſpirituum poteſt eſſe cauſa proxima vertiginis, cùm illa nullum morbi genus referri valeat. Cui dubitationi reſpondendum eſt, circumuolutionem ſpirituum eſſe morbum in ſitu;tunc enim ſpiritus non ſeruant eum ſitum quem naturaliter debet obtinere, ſed perperam, & præternaturaliter mouentur.

Hæc tamen reſponſio grauem patitur inſtantiam. Morbus enim eſt affectus veræ partis, ſpiritus autem non ſunt veræ partes.Reſpondemus,axioma illud verum eſſe vtplurimùm, non autem perpetuò.Et vt conſiſtere poſſit Galeni doctrina,qua ſancitum eſt;illud quod primò,& per ſe actionem lædit,eſſe verum morbum:dicendum eſt nomen partis latiùs paulò vſurpari debere, vt ea omnia comprehendat, quæ ad corporis conſtitutionem concurrunt; & quæcumque alicuius partis actionem lædunt, morbi nomine eſſe afficienda. Sic color flauus in oculo viſionem lædit immediatè, & ideò dicitur eſſe morbus in numero.Sic ſapor amarus in lingua, & ſonitus aurium ſunt morbi in numero excedente, quatenùs in iis partibus eſt aliquid præter illa, ex quibus naturaliter conſtituuntur, quod actionibus officit. Eodem modo circumuolutio ſpirituum in ventriculis cerebri eſt morbus in ſitu propter rationem dictam.

Vapores autem illi ex prauis humoribus eleuantur, non continenter & aſſiduò, ſed per circuitus & interualla, quoties à cauſa aliqua externa excitantur. Illi autem humores ſunt quicumque vapores vel flatus emittere nati ſunt, ſanguis nimirùm, bilis, pituita, melancho

lancholia, & humor serosus; cùm tam calidus, quàm frigidus vapor vertiginem excitare possit, vt doce Gal. 3. *de loc. affect. cap.* 8. *&* *commentar. Aphorism.* 13 *sect.* 3.

Humores illi praui vel continentur in cerebro, vel in partibus inferioribus; hinc duplex emergit vertigini differentia, idiopathica scilicet, & sympathica.

Humores aquei & pituitosi, in cerebro cumulati, flatus & vapores emittunt ad ventriculos eiusdem, qui in iis rotantur, & vertiginem excitant. Atque adeò vertigo idiopathica plerumque est epilepsiæ, aut apoplexiæ prænuntia.

In partibus verò inferioribus, ventriculo præsertim, & liene humores contenti facilè ad cerebrum vapores transmittunt, qui si ventriculos & arterias imperant, vertiginem efficiunt.

Causæ externæ sunt quæcumque humores subitò fundere, & in vapores dissoluere, vel flatibus illis, & spiritibus motum inordinatum conciliare possunt. Inter illas recensetur ab Hip. *Aphor.* 17. *sect.* 3. austrina constitutio, & subita aëris mutatio. His addantur Solis ardor, cibi vaporosi, & flatulenti, allium sinapi, raphanus, legumina, tum etiam ebrietas, ingluuies, exercitia immodica, & intempestiua, euacuatio solita suppressa, ira, balneum, inedia maximè in pichrocolis, frequens ac diuturna corporis circumgeratio, diuturnus rotarum, & rerum circulum motarum intuitus, & aquarum præcipiti cursu labentium, prospectus ex loco altissimo in profundum, casus, ictus, & percussio capitis vehemens; fractura, vel depressio cranij cerebri compressionem inducens.

Diagnosis huius affectus in genere nulla proponenda est, quando quidem affectus satis per se patet. Attamen in specie signa partem affectam, & morbi mine-

ram continentem,tum etiam humorem peccantem indicantia proponenda sunt.

Idiopathicam vertiginem ex cerebri affectione ortam ostendunt capitis dolor, & grauitas & alicuius sensus oblæsio; vt visus caligo, seu hebetudo;aurium tinnitus, vel grauis auditus, olfactus, gustusque imminutio. Arteriarum capitis pulsatio, & aliarum partium incolumitas.

Materiam peccantem signa indicantia hæc sunt. Pituitam exuberantem significant sensuum interiorum, & exteriorum hebetudo,capitis grauitas, ad motum pigrities, somnolentia, spuitio multa, inappetentia, sitis carentia, vrina alba, & cruda & reliqua pituitæ redundantis indicia.

Biliosam verò materiam peccare ostendunt vigiliæ, iracundia,actionum promptitudo,sitis,oris amaror,pulsus celeritas,vrina tenuis & flaua similia.

Atrabilarium humorem significant timor, mœstitia, cogitationes turbulentæ, vigiliæ importunæ, insomnia horrenda,ructus acidi,& similia.

Sanguinem verò redundare ostendunt, venarum tensio & tumor,faciei rubor & calor, pulsatio temporum, capitis grauitas ac tensio,somni longiores,in somnia rerum rubratum, lassitudo, pandiculatio, vrina rubra & crassa, aliquando tenuis & perspicua ex translatione sanguinis ad caput.

Vertigo sympathica dignoscitur ex absentia symptomatum à capite manantium, & quòd nullum vitium in cerebro appareat, potiùs quin aliqua pars inferior sensibilem noxam patiatur.

A ventriculo procedere vertiginem ostendunt,inappetentia,nausea,ructus acidi,vel nidorosi, dolor ventriculi,aut inflatio.

Iecoris, lienis aut vteri consensu fieri vertiginem

ostendunt eadem signa, quæ pro epilepsia sympathica, ab iisdem partibus oriunda, superiore capite fuere proposita.

Prognosis huius morbi in hunc modum instituenda est.

Vertigo recens, & rarò inuadens, & quæ non nisi à causis externis excitatur, leuior est ac curatu facilior: contrà verò quæ grauior est, frequentior & antiqua in epilesiam, aut in apoplexiam plerumque degenerat.

Vertigo in senibus magis periculosa, quia ipsorum cerebrum frigidius ac debilius est, pituita verò abundans.

Vertigo in qua non solùm res externæ, sed etiam caput, & totum corpus circumagi videntur, & quæ cum visus læsione accidit, periculosior, maiorem enim causæ vehementiam significat. Et si æger in terram concidat, imminentem epilesiam aut apoplexiam prænuntiat.

Vertigo à calidis humoribus oriunda citiùs soluitur, quàm quæ à frigidis, quia humores calidi faciliùs discutiuntur.

Curatio vertiginis cum epilepsiæ curatione multùm conuenit, cùm ab iisdem propemodùm causis vterque affectus oriatur, vnde fit vt vertigo sæpè in epilepsiam degeneret. Attamen cùm vertigo sit leuior affectus, non tanto indiget remediorum apparatu, vt epilesia; sed ea sufficient quæ nos hîc summatim indicabimus, quæque hic morbus peculiariter desideret, breuiter exponemus.

Primò itaque si sanguis in toto corpore, vel in capite abundet, phlebotomia celebranda est, & sanguis per interualla educendus, clystere præmisso aliquantùm acriori.

Deinde purgatio solennis instituatur apozemate proposito in curatione frigidæ intemperiei cerebri.

Postea ad particulares cerebri euacuationes veniendum est,per errhina, sternutaroria, & apophlegmatismos dicto loco propositos.

Cucurbitulæ tum siccæ, tum scarificatæ, frictiones partium extremarum, & apertio hæmorrhoidum celebrentur reuulsionis gratiâ.

Vesicatoria & cauteria ad deriuationem applicentur; tandémque adhibenda, quæ cerebrum roborant, vapores & humores discutiunt, tam interna, quàm externa. vt opiata, puluis & cucufa, secundùm formulas dicto loco descriptas.

Neque omittatur puluis digestiuus, qui ventriculi imbecillitas ad huius morbi generationem sæpissimè concurrit.

Ac denique vsurpanda ea remedia, quæ proprietate specificâ vertiginem curare æstimantur; qualia sunt ea quæ pro epilepsia curanda fuerunt proposita?nimirùm aquæ antepilepticæ,balsamum pro inunctione narium, temporum, & verticis capitis, oleum succini, puluis ex cinnabari,& alia permulta.

Laudatur etiam à Quercetano in Pharmacopœa *cap.* 10. remedium stercore pauonis, cuius præparationem,& vtendi modum apud Autorem videre est.

Si morbus pertinaciter obsistat remediis propositis ad diætam ex guaiaco veniendum est.

Conserua florum calendulæ à nonnullis, tanquam specificum vertiginis maximè commendatur.

Cauterium sincipiti admotum maximè laudatur à Zacuto Lusitano. *lib.* 1. *Praxis admirandæ*, *obs.* 28. his verbis. *Virquidam tenebricosa vertigine adeò vexabatur, vt illi cerebrum ferè continuò in gyrum ageretur: cumque plura expertus esset auxilia, & de futura apoplexia timor esse*

nullo alio præſidio (præter vacuationes vniuerſales, & particulares, celebratâſque in variis partibus fontanellâ, ſectionemque nuchæ affixum) quàm cauterio bregmati impoſito, potuit perſanari. Quo ſolo plurimos cerebri morbi exitialibus correptos, præter Medicorum votum, ad ſanitatem, vlceribus diu fluidis permanentibus, perduxi.

CAPVT X.

De Tremore.

TRemor Græcis τρόμος dictus, eſt motus voluntarius deprauatus, quo membrum viciſſim eleuatur, & deprimitur, ex mutua facultatis, & grauitatis membri contentione.

Dicitur motus deprauatus à Gal. 1. *de ſympt. cauſ. cap.* 1. idemque repetit *lib. de ſympt. different cap.* 3. ſibi tamen videtur contradicere dum *lib. de tremore, cap.* 4. tremorem recenſet inter motus diminutos. Verum conciliari poteſt illa contradictio, dicendo motum dupliciter conſiderari poſſe, vel ſecundum ſeipſum, vel ratione facultatis. Si conſideretur ſecundum ſeipſum, eſt deprauatus, quia non ſit eo pacto quo deberet. Si ſecundùm facultatem, eſt motus diminutus, quia fit à facultate debili quæ ſatis fortes motus edere non poteſt.

Inſtabit aliquis à facultate debili ſemper imminutàm actionem fieri, non autem deprauatam. Reſpondeo, id verum eſſe ſi tota actio à ſola facultate dependeat. Sed tremor fit partim à facultate, partim à grauitate partis, ideò eſt motus deprauatus.

Facultas motrix membrum attollere, & in eo ſitu continere nititur; grauitas verò membri illud deorſùm exprimit, vnde motus ille tremulus contingit.

Causa proxima tremoris est imbecillitas facultatis motricis, seu potiùs instrumenti proximi illius, nempè spiritus animalis, qui non sufficit ad motum voluntarium perfectè exercendum.

Debiliores fiunt spiritus, vel ob vitium proprium ipsorum, vel ob neruorum defectum, qui sunt canales per quos illi deferuntur, & actiones suas exercent.

In spiritibus vitium residet, vel quando sufficienti copiâ non generantur, vel geniti dissipantur.

Non generantur in sufficienti copia, vel ob frigidam; cerebri intemperiem, vt senibus plerumque contingit, vel ob inopiam vitalium spirituum, qui sunt materia animalium.

Dissipantur verò spiritus à multis causis externis, vt immodicis euacuationibus, venere immoderata, & intempestiua, dolore magno, & diuturno, ieiunio, mœrore, & morbis vehementioribus diuturnis.

Neruorum defectu vitiantur spiritus, ad debiliores fiunt, cum illi vel frigida intemperie laborant vel maligna quadam qualitate inficiuntur, vel obstruuntur, vel comprimuntur.

Frigida intemperie afficiuntur ab aëre valdè frigido, vsu alimentorum frigidorum & largo frigidæ potu, mutatione frequentis, in aqua frigida, & aliis huiusmodi.

Maligna qualitate afficiuntur ab vsu opij, hyoscyami, papaueris, vel ab hydrargyri vapore, vt in aurifabris contingit, & lue venerea affectis, qui per cinnabaris suffitum curati sunt. Sic in febribus malignis tremores ab eadem causa sæpè contingunt; qui tamen ad motus conuulsiuos potiùs referendi, & ab irritatione partium neruosarum frequenter oriuntur.

Obstruuntur non totaliter, vt in paralysi, sed multò

leuiùs,ab eadem tamen causa, humore nempè pituitoso neruos leuiter irrigante, qùi à crapula, vinolentia aliisque causis produci solet.

Denique à neruorum compressione potest interdùm fieri tremor,quando humores excrementitij in toto habitu redundantes neruos comprimunt, & liberum spiri tuum animalium influxum impediunt.

Hercules Saxonia præter causas propositas,à Galeno mutuatas, alium tremorem agnoscit, à flatibus excitatum,& Cardanus alium qui à vellicatione partium neruosarum fiat.Verùm in eo decipiuntur, quòd motus ab illis causis oriundi ad palpitationem, aut motum conuulsiuum referri debeant.

Diagnosis huius affectus nulla alia necessaria est, siquidem tremor per seipsum patet. Causæ verò illum producentes ex propriis signis dignoscendæ sunt; tum causæ externæ quæ processerunt diligenter inuestigandæ.

Quod ab prognosim attinet; tremor per se periculosus non est, sed inclinante ætate adueniens, ad mortem vsque ægrum comitatur.Per accidens tamen lethalis esse potest,quatenùs paralysim;aut apoplexiam sæpè præcedere solet.

Curatio tremoris eadem instituenda est quæ pro paralysis curatione fuit proposita,vt eam hîc frustra repetere non opus sit.

CAPVT XI.

De Phrenitide.

PHrenitis est inflammatio cerebri, & membranarum eius cum delirio perpetuo,& febre acuta continua.

Inflammationis nomine verum tumorem intelligimus, qui vulgò systrophica inflammatio nominatur, ex sanguine extrauasato,& in partis substantiam effuso, oriunda. Ille autem sanguis calidus, atque biliosus est, & in cerebri membranis, ipsaque substantia erysipelas exquisitum,vel erysipelas phlegmonodes,vel phlegmonem erysipelatodem inducit.

Per delirium autem ratiocinationis errorē præcipuè intelligimus;nam imaginationis solius errorem sine vitio ratiocinatricis in phrenitide contingere non posse censemus, quidquid alij sentiant Galeni authoritate persuasi, qui *lib. de symp. different. cap.* 3. exemplum proponit Theophili medici, qui tibicines quosdam angulum domus vbi decumbebat, occupasse, assiduéque sonare putabat, atque illos se intueri rebatur partim stantes, partim verò sedentes, & continuò exclamabat vt foras eiicerentur. In eòque dicit Galenus imaginationem fuisse læsam, illæsâ ratiocinatione. Primò enim dicere possemus. Theophilum illum phrenitide non fuisse affectum, Galenus enim hunc morbum ipsi non ascribit, cuius verba hæc sunt,de delirio verba faciens, *quod genus Theophilo medico ægrotanti contingit*; sed eum potiùs melancholia morbo affectum fuisse:quandoquidem melancholici non rarò errant tantùm circa vnum obiectum, & in reliquis constant & bene habent. Sic De Theophilo dicit Galenus, quod in reliquis illi prudentia supererat, & disputandi, & præsentes exactè noscendi. Verùm vlteriùs dicimus in Theophilo, non solùm imaginationem, sed etiam ratiocinationem fuisse læsam. Quia verò putabat tibicines adesse, eosque eiici cupiebat. Nam quando sola imaginatio læditur, ratio illæsa illum imaginationis errorem agnoscit, vt in vertigine contingit, in qua ægris videntur omnia circumuolui. Attamen ratio cognoscit

non reuera ita fieri, ſed in eo imaginationem errare.

Neque tamen recipienda eſt in hoc caſu Euſtachij Rudij ſententia, qui ſtatuit nunquam fieri poſſe, vt imaginatio lædatur, ratiocinatione illæsâ; Quia ratiocinatio circa phantaſmata operatur ab imaginatione recepta, atque adeò ſi ratiocinationi abſurda phantaſmata offerantur, neceſſe eſſe putat, vt intellectus praua illa phantaſmata ſpeculando, prauè quoque, & abſurdè ſpeculetur. Et hinc colligit Euſtachius Rudius, in vertigine non eſſe imaginationem deprauatam, ſed meram fieri & ſimplicem viſionis hallucinationem. Dicimus enim intellectũ de vno ad aliud diſcurrere, & circa ſpecies memoria recentas etiam occupari. Atque adeò licèt phantaſia aliquid abſurdi menti offerat, attamen ſi ſpecies anteà perceptæ in memoria adhuc retineantur, & rationi offerantur, ideò errorem illum phantaſiæ cognoſcere, & corrigere poteſt: ſi nempè iudicet abſurda illa phantaſmata, quæ illi ab imaginatione deprauata offeruntur, neque loco, neque tempori, neque aliis circonſtantiis, quæ adhuc in memoria habentur, & vera eſſe ſcit conuenire. Sic in vertigine ratio benè ſe habens rerum omnium externarum, quæ viſui offeruntur, vt parietum, laquearium, & pauimentorum circumuolutionem impoſſibilem eſſe iudicat, atque adeò falsò imaginationi repræſentari. Sic Philoſophus ille, qui à cane rabido demorſus fuerat, dum illi imaginatio lædi incipiebat, balneum ingreſſurus, falſam canis imaginem in balneo percipiebat, quem tamen imaginationis errorem ratio adhuc integra redarguens, hæc illi verba ſuppeditauit, *quid cani cum balneo*? Et ſtatim in balneum ſe coniecit, cuius ope à morbi imminentis, nempè hydrophobiæ periculo liberatus eſt.

Phrenitidis ſpecies duæ ſunt præcipuæ. Vera nempè,

& legitima, quæ propoſita definitione exprimitur. Alia non vera, & ſpuria, quæ paraphrenitis appellatur. Vera phrenitis alia eſt in diſpoſitione, quæ frequentiſſima eſt; alia verò in habitu, quæ hectica nominatur, in qua billioſi humores altiùs in cerebro figuntur, & plures illius partes occupant, ac tincturæ inſtar adhærent. Paraphrenitis verò fit dum calida intemperies cerebro communicatur, vel à toto corpore, vt in febribus ardentibus contingit; vel ex cuiuſdam partis inflammatione, ventriculi v.g. hepathis, pulmonis, & potiſſimùm diaphragmatis, quod inflammatione affectum delirium veræ phrenitidis æmulum, ſcilicet perpetuum excitare ſolet. Quod fit ex magno conſenſu qui inter cerebrum & diaphragma intercedit, propter neruos inſignes qui ad illud feruntur, & ex motu perpetuo diaphragmatis, cuius ratione perpetuos vapores ad cerebrũ tranſmittit.

Cauſa veræ phrenitidis eſt ſanguinis bilioſus, cui etiam bilis excrementitia vtplurimùm admixta eſt; & pro variis illius gradibus, maiori ſcilicet, vel minori feruore, aut aduſtione, grauiorem aut leuiorem phrenitidem producit; ſic bilis pallida omnium mitiſſimam, aduſta verò ferinam excitat phrenitidem.

Vt verò fiat inflammatio cerebri, & membranarum, oportet ſanguinem illum bilioſum extrauaſari, & in dictarum partium ſubſtantiam effundi, quod duobus præcipuè modis fieri conſueuit, vel cerebro primario affecto, vel ſecundario.

Primario afficitur cerebrum, quando immediatè à cauſa aliqua externa incaleſcit, vt radiis ſolaribus, meri potu, irâ, & ſimilibus, vt ſanguis in venis cerebri commotus extra vaſa feratur; quod etiam à vulnere, percuſſione, contuſione capitis fieri poteſt. Et phrenitis hoc modo genita primaria phrenitis dici poteſt.

Secundaria verò phrenitis illa eſt, quæ febribus ar-

dentibus,vel malignis ſuccedit,quando humoris morbifici portio ad cerebrum detruditur.

Fit enim plerumque in huiuſmodi febribus, vt natura à cauſæ morbificæ malitia perturbata, illius portionem ad viſcus aliquod deponat:vnde videmus pleuritides, peripneumonias, anginas, hepatides, aliarumque partium inflammationes illis febribus ſuperuenire. Ita ſi humores illi ad cerebrum tranſmittantur, veram phrenitidem efficiunt; & tunc febris delirium præcedit: in primariis verò delirium ab initio cum febre apparet.

Signa phrenitidem imminentem indicantia ſunt, vigiliæ, ſomni turbulenti, ſermo immodicus, vrina primùm craſſa, mox tenuis, & diaphana; calor capitis. Hæc enim indicant materiam calidam ad caput ferri. Oculi immutantur, quia læſo cerebro ſpiritu animali deſtituuntur.Dolor circa occiput perſentitur, quia venæ iugulares ad eam partem feruntur, & ſanguinem bilioſum refundunt.

Præſentem verò phrenitidem indicant,delirium aſſiduum, quia cerebrum indeſinenter afficitur: vigiliæ turbulentæ, ab intemperie calida cerebri productæ; reſpiratio magna & rara, quia phrenitici reſpirare obliuiſcuntur. Cùm enim per obliuionem, aut maximam mentis occupationem ab infinitis phantaſmatis, quæ in imaginatione delira repreſentantur, & ſpiritus animales auocant, rara fiat reſpiratio, magnitudine raritas compenſatur. In phrenitide etiam ſitis nulla eſt, aut ſaltem perexigua, quamuis præſentes ſint intenſæ ſitis cauſæ, quia mens ægrotat,& quia animales ſpirituum ob læſum cerebrum non mittunt radios ſufficientes ad eos ventriculi ſuperius, ad quod ſitis pertinet. Pulſus paruus eſt, quia cor compatitur:durus,aut membranam inflammatam; celer & frequens, propter magnam neceſſitatem;

nonnihil vndosus, quia cerebrum afficitur. Febris etiam est continua, quia inflammatio cerebri necessariò febrem accersit. Lingua denique aspera, & admodum nigra, vel citrina, propter vapores biliosos illius humiditates absumentes.

Hectica phrenitis ex eo dignoscitur, iuxta Hippocr. præceptum 1. *prorrhet. text.* 33. quod in ea delirium sit mite, & obscurum, ægri non loquantur, & quieti maneant, atque dormire videantur.

Phrenitis vera à paraphrenitide distinguitur, ex eo quod affectus qui hanc producit, multò citius manifestatur, quàm delirium, & eo in grauescente, vel mitescente delirium intenditur, vel minuitur; imò per vices intermittit, & non est continuum. At verò paraphrenitis ex septi transuersi inflammatione orta, in qua delirium est continuum, aliis signis distinguitur. Quod nimirùm in vera phrenitide respiratio est magna & rara; in ista verò parua & frequens. Parua quidem, propterea quod diaphragma inflammatione obsessum, non potest facilè extendi & dilatari; frequens verò propter necessitatem, vt frequentia paruitas compensetur. Deinde in vera phrenitide vox est grauis, & in ea ægrotantes admodum vociferantur; in hac verò vox acuta, quia respirationis organum est impeditum. Ac denique in septi transuersi inflammatione hypochondria sunt sursum reuulsa, secundùm Hippocrat. *in Coacis*. Et ratio, quia diaphragma inferiori parte tegitur membrana, à peritonæ, mutuata, atque ita dum inflammatur, peritonæum retrahit, & cum peritonæ hypochondria.

Causarum denique signa ex humoris in toto corpore prædominio, tum etiam ex modo delirij mutuari poterunt. Pallida etiam bilis phrenitidem efficit mitiorem, flaua ferociorem, adusta ferocissimam. Sanguis verò

biliosus, omnium mitissimam & cum vsu coniunctam.

Prognosis huius affectus, vt plurimùm lethalis est; pauci enim euadunt, quia pars nobilis grauissimè afficitur.

Maximam tamen solutionis spem præbent delirium cum risu, omnium symptomatum vehementia minor, virium constantia, tum si post summum morbi vigorem insignis aliqua euacuatio contingat, per sudores, hæmorrhagiam, alui fluxum.

Lethalem verò affectum ostendunt, lingua & manus tremulæ, stridor dentium, conuulsio, rigor in principio morbi apparens, & quando ægri floccos & sarcinas colligunt, festucas carpunt. Eiusdem efficaciæ sunt ad prognosim lethalem efficiendam, stilla sanguinis nigri è naribus emanans, albæ deiectiones, vrinæ albæ & pellucidæ. Hæc enim omnia significant magnam cerebri oppressionem, vel bilis à toto corpore in partem affectant translationem.

Ad huius affectu curationem sanguis ad caput affluens euacuandus, reuellendus, deriuandus, repellendus, intercipiendus; qui iam affluxit euacuandus, & discutiendus est. Partis intemperies corrigenda, robur illius & totius corporis conseruandum.

Hæc omnia præstari poterunt sequentibus remediis.

Ante omnia mox ab initio, & quacunque diei horâ quia morbus est acutissimus, venæ sectio instituendo est, præmisso clystere, ex cephalica: vel si magna adsit sanguinis copia, ex basilica, vel mediana primùm, & post aliquot horas ex cephalica.

Si ex mensium, vel lochiorum, vel hæmorrhoidum suppressione malum oriatur, saphena in pede aperienda. Posteà da cephalicam veniendum, vt quod in capite receptum est, vel proximè in id mouetur, educi valeat.

Vnica phlebotomia ad huius affectus curationem vtplurimùm non sufficit, sed bis, ter & ampliùs in principio vel augmento morbi, pro humoris copia & conditione, ægrotantis ætate, temperie & viribus, repetenda.

Si febre continuâ laboranti phrenitis superuenerit (vt non rarò fit in earum febrium augmento vel statu, naturam errantem, & materiæ morbificæ malignitate perturbatam, biliosos humores ad caput transmittere,) licèt anteà ratione febris sanguis detractus fuerit, repetenda est venæ sectio. Sed quia vires à febre, & prægressa euacuatione; debilitatæ sunt parciùs sanguis detrahendus est. Ideò tunc temporis vena cephalica aperiatur, vel si vires id non ferant, saphena in alterutro pede vel vtroque, cuius venæ in talibus morbi apertio plurimum vtilitatis affert. Neque minoris tamen est efficaciæ hæmorrhoidum apertio per hirudines.

In omni autem venæ sectione, quæ præsente delirio fit, hoc oseruandum, vt foramen non amplum fiat. Sic enim vulnus citò coalescit; quod etiam accuratè obligandum est, ne ab ægro dissoluatur. Tum ad promptiorem coalitum vtile erit emplastrum ex aloë, albumine oui, & pilis leporinis paratum applicare.

Post venæ sectionem prouocetur somnus. Nam si à sanguine euacuato procedant vigiliæ, de nouo accensis humoribus æger ferocior euadit. Conciliatur verò somnus tum repellentibus remediis sincipiti admotis, tum etiam refrigerantibus, & hypnoticis, quorum seriem infrà proponemus.

Cùm venæ sectioni non est locus; cucurbitulæ cum scarificatione profunda applicentur, primò partibus inferioribus, posteà superiotibus. Tum etiam cucurbitulæ non scarificatæ cruribus & alis partibus applicentur.

Frictiones in iisdem partibus, & ligaturæ in tibiis celebrentur reuulsionis gratiâ. Vesicatoria etiam scapulis & brachiis vtiliter admoueri poterunt.

Clysteres singulis diebus iniiciantur, ex refrigerantibus & humectantibus parati: his enim humorum acrimonia temperatur, eorumque motus ad inferiora promouetur. Eorum autem formula talis esse poterit.

℞. Radicum althææ ℥.j. foliorum maluæ, violarum, lactucæ, parietariæ, betæ, ana M.j. florum nymphææ & sumit. anethi, ana P.j. prunorum par.vj. Coquantur in aqua hord. In colaturæ ℔.j. dissolue cassiæ recenter extractæ, & diaprun. simpl. ana ʒ.vj. sacchari rubri ℥.j. Fiat clyster.

Huiusmodi clysteribus ne misceatur olea, quia facilè inflammantur.

Purgatio in Phrenitide primaria, quæ scilicet alteri morbo non succedit, nullo modo conuenit. In ea, verò, quæ febri continuæ superuenit, aliquando confert. Si nimirùm magna sit cacochymia, & phrenitis incipiens: tunc enim materia est errabunda, & pro turgente habetur, atque adeò ex consilio Hip. *Aphor.* 22. *sect.* 1. per initia statim euacuanda est.

Purgatio autem debet institui ex decocto refrigerante, cum purgantibus benignioribus, vt sennâ, rhab. cassiâ, tamarindis, catholicone, & syrupo rosaceo.

Statim verò post venæ sectionem ad repellentia veniendum est, quæ humorum ascensum impediunt, capútque refrigerant. In hunc finem oxyrrhodina vsurpantur, quæ ex oleo rosaceo, & aceto ab antiquis componebatur. Recentiores verò aquas stillatitias & succos herbarum adiiciunt; & magis vel minùs refrigerantia ac repellentia fiunt, prout magis vel minùs fluxio & inflammatio vrget, cui rei diligenter attendendum est. Ideò plures eorum formulas hîc describemus,

vt casibus particularibus aptiores eligi possint.

℞. Ol.rosac.℥.iij.aceti rosac.℥.j.aquæ rosar. & plantaginis,ana ʒ.ij. Admoueantur sincipiti raso, & temporibus cum pannis quadruplicatis. Vel

℞.Aquæ rosar.℥.iv. olei rosac. ℥. ij. aceti rosac. ℥.ß. albumina ouorum n.ij.Conquassata misceantur. Vel

℞.Ol.violar.rosar.nymphææ,an. ℥.ß. aquæ rosar. lactucæ,semperuiui,ana ʒ.ij.aceti ℥.ß.Misce. Vel

℞.Succi lactucæ,portulacæ, solani , vmbilici Vener. ana ℥.ij.ol.rosac.℥.iij.aceti rosac.℥.j.Misce. Vel

℞.Ol.rosac.omphac.℥.j.ß.vnguenti popul. recentis, (nam vetus qualefacit) ℥. j. aceti rosac. ℥.ß. albumen oui n.j. Agitentur omnia simul, excipiantur stupis canabinis,& applicentur.

Lac mulieris quæ puellam peperit,cum succo lactucæ, & oleo rosaceo subactum,instar oxyrrhodini admotum, mirè delirium cedat.

Circa huiusmodi refrigerantia hoc obseruandum, vt cautè,& cum iudicio vsurpentur , cùm cerebrum suapte natura frigidum sit , & membrum princeps : ac metus sit,ne diuturniori horum remediorum vsu æger in contrarium affectum , scilicet comatosum , inducatur , præsertim si senex fuerit , aut admodùm debilis. Ac licèt nunc longiori , nunc breuiori tempore eorum vsus continuandus sit , tamen circiter ad dies tres potest extendi.

Vt verò ista medicamenta non facilè diffluant , sicque oculos & faciem aliásque partes inquinent , corona ex panno lineo,vel lana conuoluta anteriori capitis parti imponatur , vt caput circumdet parte anteriore, in media fronte , lateribus , supra aures. Parte posteriore , versùs occiput , & in medio coronæ remedia applicentur. Ista verò remedia , iuxta Gal. præceptum. 2. *de compos. med. cap.* 2. hyeme actu calida , vel tepida,

tepida, æstate frigida applicanda sunt. In sene tamen aut debili melius est actu frigida non admouere.

Si inflammatio ad cutem & partes exteriores vergere videatur, quod nunquam accidit, tunc temporis à repellentibus, præsertim fortioribus, abstinendum est, ne materia ad cerebrum repulsa grauius malum efficiat.

Ad humoris quoque ad caput fluentis impetum intercipiendum, fasciæ aquâ rosar. & aceto madidæ inter initia collo circumiiciendæ.

Caustica tibiis admota humorum reuulsionem ad inferiora plurimum adiuuant.

Interim dum hæc fiunt, quæ totum corpus & præcipuas partes refrigerant, tum interna, tum externa, in vsum reuocanda sunt.

Interiùs vsurpari poterunt iulepi, emulsiones, & electuaria.

℞. Aquar. lactucæ, portulac. rosar. & papau. rhœados, ana ℥. iij. syrupi violac. & granat. ana ℥. j. ß. salis prunellæ ʒ. iij. Fiat iulep. pro. iij. dosibus, bis aut ter in die sumendis. Vel.

℞. Flor. lactucæ, portulacæ, plantag. ana M. ij flor. nymphææ, & violar. ana P. j. Coquantur in aqua hord. ad ℔. j. In colat. dissolue syrupi violac. ℥. iij. salis prunellæ ʒ. iij. Fiat iulep. pro iij. dosibus.

Iulepis perpetuò præter salem prunellæ, optimum erit spiritum sulphuris, aut vitrioli admiscere, his enim bilis feruor optimè temperatur.

℞. Quatuor seminum frigidorum mai. mundat. ʒ. vj. sem. papau. albi ʒ. ij. aquæ hord. ℔. ß. aquar. lact. & nymphææ, ana ℥. ij. aquæ rosar. ℥. j. Fiat emulsio secundùm artem pro duabus dosibus, addendo syrup. violac. ℥. ij.

℞. Conseruæ violar. & rosar. ana ℥. j. conseruæ flor. nymphææ, & caulium lactucæ condit. ana ℥. ß. pulu.

electarij diamarg. frig. ʒ. ß Cum syrupo violaceo fiat electuarium.

Parari etiam potest electuarium ex sem.papau. albi in mortario marmor. contuso, & cum saccaro permixto; quod diacodium album potest nominari; humores enim calidos & acres temperat, & somnum conciliat. Fit ex sem. papau.℥.j. contuso cum tantillo aquæ rosar.deinde adde sacchari ℥.ij.vel vtriusque partes æquales.

Exterius verò admouentur epithemata refrigerantia cordi & hepati.

℞.Aquæ rosar.℥.iv.aquar. borrag. bugloss. & acetos. ana ʒ.ij.aceti vini albi ʒ.ß. puluer.trium santal.ʒ.j.ß.spodij ʒ.ß.ligni aloës ℈.j.croci grana viij. camphoræ g.vj. Fiat epithema cordi.

℞. Aquar. lactuc. & rosar. ana ℥.iij. aquarum endiuiæ & portulac.ana ℥.ij. aceti rosac. ℥.j. santali albi,rubri,spodij,ana ℈.j. camphoræ, & spicæ nard. ana gr.vj. puluer.electarij diarrhod.abbat.ʒ.j.Fiat epithema hepati.

Item hepatis & lumborum regio inungatur sequenti linimento.

℞. Vnguenti rosac.℥.j.ß. cerati santalin. ℥.j. succi lactuc.& olei rosac.ana ʒ.ß. Fiat linimentum.

Pectus etiam oleis relaxantibus, vt violaceo, inungatur.

Testes linteis oxycrato madadis inuoluantur, vel quod erit præstantius, aqua rosarum cum tantillo aceti vsurpetur.

Lotio pedum ex decocto refrigerante achi calido commendatur: nam calore humido eas partes relaxat, & humorum motum ad inferiora promouet. Frigiditas verò illius potentialis per neruos toti corpori,& cerebro in primis communicatur, somnúsque conciliatur. Illius autem formula talis est.

℞. Fol. violar. maluæ, salicis, vitis, nymphææ, ana

M.ij. flor.nymphææ,rosar. ana M.j. cap.papauerum n.x. Fiat decoctio ad vsum dictum.

Aqua pura ad lotiones pedum sufficere potest,in qua subfrigida si pedes ægrotantis mergantur per tres aut quatuor horas,à delirio liberatur,somnusq; conciliatur.

Similem effectum præstat sedum maius contusum instar cataplasmatis , & plantis pedum admotum ; tum etiam cucurbita contusa, & eodem modo apposita.

Odoramenta etiam naribus frequenter admota cerebrum refrigerant,in sequentem modum parata.

℞. Florum violarum, nymphææ, ana P.j .rosar.P.ij. santali citrini ℈. j. Ligentur in nodulo raro, qui aqua rosar.adspersus naribus offeratur.Vel

℞. Santali citrini,flor.rosar.nymphææ, ana ʒ.j.camphoræ ℈. ß. Includantur in vase angusti orificij cum aqua rosar.& supra ignem ebulliant , vapórque naribus excipiatur.

Quia verò in hoc affectu vigiliæ maximè vrgent,omni arte somnus conciliandus est, ab ipso morbi initio. Cui vsui non parùm conferunt repellentia medicamenta anteà proposita. Præsertim si ante oxyrrhodini admotionem caput oleo violaceo frigido perfundatur; quod in vigiliis maximè proficuum est,tum etiam conuulsionibus ex hoc morbo oriundis.Idipsum tamen efficacius sequentia præstare poterunt.

℞.Capit,papau.albi cum sem.n.vj.florum nymphææ P.ij.Contundantur omnia,& cum aquæ rosar.& lactucæ q.s.Fiat instar cataplasmatis,quod fronti applicetur duobus linteis incrusum.

Nota, in medicamentis somnum conciliantibus acetum non esse permiscendum,ni si quantitate paucissima, quia vigilias excitat.Vel

℞. Flor.lactu.M.j.ß rosar.M .ß.sem. papau.albi ℥.ß. Coquantur in aqua ad mollitiem. Contusis adde fari-

næ hordei, lactis muliebris, ana ℥. ß. ol. violac. q. s. Misceantur pro frontali. Vel

℞. Gl. violac. nymphææ, vnguenti popul. recent. ana ʒ. iij. opij, olei nuc. moschat. ana gr. iij. Misce; fiat linimentum, quo frons & tempora inungantur.

Sedum maius contus. & cum lacte muliebri mixtum, sincipiti admodum mirè sedat phrenitidem, & somnum conciliat: Sed statim ac dormire cœperit æger, detrahendum, ne in coma præcipitetur. Ramenta cucurbitæ recentis idem præstant, & minori periculo.

Penotus sequens epithema miris laudibus effert; quod sic habet.

℞. Moschi gr. xij. camphoræ gr. xx. aquæ ros. rubrar. cum tinctura santalorum rubror. impraegnatæ ℥. xx. Misce. Capite deraso madefiant lintea duplicata in hoc liquore, & tepida per omnes capitis suturas applicentur. Vbi resiccata fuerint, iterum imbibe, & per 24. horas applicationem continua, & somno conciliato, cerebroque confirmato, ægrum mirificè conualescentem pro species, nisi ipsamet cerebri substantia fuerit corrupta.

Interiùs verò cum iulepis; aut emulsionibus interdum exhiberi poterit syrup. de papau. ℥. j.

Vel ladani opiati gr. iv. aut v. exhiberi poterunt, quod etiamnum in clysteribus vsurpatum; satis potenter, & tutius somnum conciliat.

Attamen in narcoticorum vsu cautus esse debet Medicus. Exhiberi enim non debent, si vires sint valdè debiles, ne spiritus & calor ab iis extinguatur.

Celebratis sufficienter prædictis materiæ fluentis euacuationibus, reuulsionibus, deriuationibus, & interceptionibus; ad materiæ fluxæ eductionem veniendum est. At primùm vena frontis aperienda, si manifesta sit, & secari possit, fascia collum non astringendo, vt vulgò solet fieri; sic enim sanguis sursum impellitur.

Vtilissimè etiam aperientur venæ narium, & si vllo modo morbus est sanabilis, hoc præcipuè curabitur: sanguísque satis copiosè per eas emittendus, idque satis maturè, & statim post vniuersales euacuationes faciendum est. Aperiuntur autem huiusmodi venæ, nares interius setis aliisque asperis frequenter pungendo atque lancinando. Vel adhibitis post aures, naribus, fronti, podici, hirundinibus sanguis exsugendus est.

Capiti verò applicentur resoluentia simul cum repellentibus, eâ proportione, vt primò parum addatur de resoluentibus; quo verò morbus magis ad declinationem vergit, eorum quantitas augeatur, vt tandem sola resoluentia vsurpentur, ad materiæ morbificæ reliquias discutiendas. In hunc finem vsurpari poterit oleum chamæmel. vel anethinum, cum oleo rosac. permixtum.

Sed inter resoluentia primas obtinent animalia tenella mactata, capiti statim admota, vel eorum partes; vt pulli columbini, gallinacei, catelli per spinam secti, & pulmo veruecinus: suo enim calore naturali partem roborant humorem discutiunt, illiúsque acrimoniam contemperant.

Quibus vno aut altero die tentatis, si nihil commodi consequaris, docet Mercatus summo capiti cucurbitulam affigere, vt per suturas aliquid expiret euoceturque ad cutem: ac si rubor compareat ac tumor subtus cucurbitulam, ipsam scarificare. Quo auxilio asserit Medicum consequi posse, quod reliquis omnibus non valuerit, maximè si mox adhibeatur lauacrum, aquæ dulcis, in quo aliquid ex discutientibus coctum sit. Hoc tamen monet, in ea solùm inflammatione faciendum esse, quæ per se inceperit, non autem aliis febribus superuenerit.

Hoc remedium confirmat Zacutus Lusitanus, referens se desperatam phrenitidem curasse, admota sin-

cipiti cucurbitulâ cum scarificatione.

Quidam maiori audaciâ vesicatorium sincipiti admouent,quod aliquando successisse aiunt;sed maxima indiget præmeditatione.

Pro potu vtatur æger decocto hordei,vel rad.acetosæ, cum syrupo granatorum,berberis,aut limonum. Vel sequens infusum propinetur.

℞.Aquæ fontis ℔.ij.fol.acetosæ, & papau. rhœados, ana M.ß.flor.borrag.nymphææ, violar.ana P.ß.spiritus vitrioli ʒ.j. santali rubri limati ℈. ij. Stent in infusione per aliquot horas frigidè.Colentur per chartam emporeticam,addendo sacchari albi q. s. ad saporis gratiam.

Vrina in hoc morbo vt plurimùm supprimitur, quia ægri eam emittere negligunt , vnde partes illæ distenduntur,ac tandem inflammationem concipiunt,quæ vel sola ægro interitum afferre potest. Itaque ægri ad vrinam reddendam sæpiùs incitandi sunt. Mox vesicæ regio fouenda aquâ tepidâ Dein manu comprimendo vrina propellenda,aut ea elicienda penem contrectando. Et si leuioribus hisce symptoma non cedat , ad sequentia veniendum erit.

℞.Fol parietariæ M.ij.petrosel.cum rad.M.j.Fiat decoctio. In colatura dissolue olei scorpionum ℥. iij. Fiat fotus supra pectinem.

Huius decocti residentia frigatur in sartagine cum oleo scorpionum,& post fotum applicetur.

Si decoctum efficacius desideretur,adde sem apij,petroselini,milij solis,seseleos,ana ʒ.ij.

Vtiliter etiam post fotum,sequens vnguentum potest applicari.

℞.Pinguedinis cuniculi,olei scorpionum,ana ℥.ij.sem. apij, petros. asari, & seseleos subtiliss. puluerat. ana ʒ.ß. Fiat vnguentum.

CAPVT XII.

De cerebri abscessu, & sphacelo.

CErebri abscessus, & sphacelus à paucissimis Autoribus describitur, licèt ab Hippocrate annotatus fuerit 3. *de morbis*, & in vsu practico interdum occurrat, minusque exercitatos Medicos alterius morbi specie deludat.

Est autem cerebri sphacelus substantiæ cerebri suppuratio, vel corruptio, quæ gangræna, vel syderatio etiam nominatur.

Causa illius immediata est cerebri substantiæ inflammatio. Quæ tamen à phrenitide distinguitur ex eo quod in ea membranæ potissimum inflammantur, & ab iis inflammatio parti tantùm exteriori & contiguæ communicatur. In hac verò inflammatio partes cerebri interiores, ac totam propemodum illius substantiam occupat. Magna autem illa inflammatio in parte mollissima & humidissima breui sphacelum accersit.

Huius inflammationis causa est sanguis supercalefactus, vel admodum biliosus, in cerebri corpus & partes eius internas affatim irruens.

Causæ procatarcticæ sunt illæ omnes, quæ sanguinem calidum copiosum in toto corpore cumulare, & ad caput transferre valent, vt exercitatio vehemens, insolatus, vel capitis ad ignem calefactio, ira, & similia. Sed frequentiùs hunc affectum inducere solent vulnera capitis grauia, & contusiones. Ab hac tamen causa oriundus abscessus, vel sphacelus, à prædicto diuersus aliquo modo est. Quia ex contusione factus abscessus, tot cerebri partes vtplurimum non occupat,

ſed vni præcipuè adhæret. Vnde ſymptomata leuiora, ſaltem ab initio eſſe ſolent, & affectus ad plures dies prorogatur.

Signa abſceſſus & ſphaceli, qui ſine vulnere aut contuſione producitur, ita ſe habent.

Inuadente affectu ingens capitis dolor ægrotantem adoritur, qui per occiput collo & vniuerſæ ſpinæ communicatur. Cui mox ſuccedit ſenſuum omnium tum internorum, tum externorum abolitio, ſicut in apoplexia contingit, à qua tamen ſignis infrà deſcribendis diſtinguitur.

Variis motibus & inordinatis ſeſe ægri exagitant, vt vix in vno loco contineri valeant. Manibus interdum partes ſuperiores inuadunt, eaſque diuellere ac laniare conantur, faciem vnguibus dilacerant, crines auellunt. At procedente morbo corpus langueſcit, & ad motum impotens efficitur.

Febris acutiſſima & intenſiſſima hunc perpetuò comitatur affectum, quæ ab ingenti cerebri inflammatione procedit.

Denique in hoc affectu ægrotantes neque cibum, neque potum admittunt, vixque aliquid in ſtomachum illorum quocumque artificio ingeri poteſt, vnde cita aduenit virium exolutio.

Abſceſſus ex vulnere aut contuſione genitus ſequentibus ſignis dignoſcitur. Poſt acceptam contuſionem capitis torpor quidam & mœſtia apparet, animalibus ſpiritibus à materia extrauaſata labefactari incipientibus. Morbo inualeſcente, febricula exoritur, materiâ putreſcere incipiente. His capitis dolor ſuccedit, & ſomnolẽtia. Mox aucta putredine omnia ſymptomata ingraueſcunt. Febris intenſior euadit; æger è profundiori ſomno emergens ſubitò vociferatur, ſurgit è lecto, ſtatimque iterùm decumbit. Frequenter manum ad caput adducit,

Ex his plerique ante obitum purulentam materiam, & virescentem ore, aut naribus reiiciunt.

Quod ad prognosim spectat, affectus iste periculosissimus est, & vtplurimùm lethalis, imò intra triduum ægrotantes interimit, vt docet Hipp. *Aphor.* 51. *sect.* 7. *Quibus*, inquit, *cerebrum sphacelatum est, in tribus diebus pereunt; si verò hoc euaserint, sani fiunt.* Galenus *in comment.* docet per spacelum hîc non esse intelligendam factam & completam partis corruptionem, quoniam hæc sanationem non admittit; sed quæ est in fieri, imminetque ob inflammationis magnitudinem.

In iis qui conualescunt (quod rarissimè contingit) nulla est præteritorum memoria: ægri enim neç morbi, nec alterius rei ad morbum pertinentis meminerunt.

Ad curationem huius affectus magna festinatione opus est. Nisi enim in principio illius remedia statim adhibeantur, nullus ampliùs superest curationi locus.

In prima igitur morbi inuasione statim sanguis detrahendus est; magnâ copiâ; & iteratis vicibus, bis, ter, quater eadem die, quantum vires ferre possunt; in hoc enim vnico remedio tota curationis spes residet. Cùm enim magna sanguinis copia cerebri substantiam, occupet, (quæ magna est, mollis & humidissima,) ab ea sufficienter reuelli ac deriuari nequit, nisi totus ferè sanguis in venis contentus educatur. Et in hoc casu locum habet vulgaris illa Celsi sententia, multa in præcipiti periculo rectè fiunt, quæ aliàs essent, omittenda.

Cum venæ sectionibus clysteres acriores incidendi sunt; vt humores superiora petentes ad inferiora reuellantur, & singulis diebus iterandi.

Eodem tempore oxyrrhodina admouenda sunt sincipiti, & fronti, qualia in phrenitide descripta sunt.

Ad maiorem reuulsionem & deriuationem, cucurbitulæ scapulis & dorso cum profundis scarificationibus admouendæ sunt, frictiones & ligaturæ extremorum celebrandæ, venæ primùm malleoli, posteà frontis, & arteriæ temporum aperiendæ; hirundines ponè aures, & hæmorrhoidibus applicandæ; vesicatoria ceruici & brachiis admouenda, & reliqua remedia vsurpanda, quæ in phrenitidis curatione à nobis proposita sunt.

Ac tandem si morbus ad declinationem vergat, leniter resoluentia capiti admouenda sunt, inter quæ pulmones veruecini ex animali ex tempore mactato calentes, principem locum obtinent.

CAPVT VIII.

De Mania.

Mania est delirium sine febre, cum furore, & audacia.

A phrenitide distinguitur, quia in ea febris acuta viget, à cerebri & membranarum eius inflammatione oriunda. Mania verò febre caret, saltem ratione propriæ essentiæ; nihil enim impedit, quin febris cum mania complicari possit, sed ab alia causa oriunda, non autem ab ea quæ maniam producit. Atque adeò in phrenitide febris est symptomatica; in mania essentialis & primigenia, ab alia causa procedens; & sic Gal. *cap.* 3. *de loc. affect. cap.* 7. explicandus est. *Quemadmodum*, inquit, *alter atræ bilis succus, qui ex præassata flaua bile nascitur, forina deliramenta inducit, modo sine febre, modò cum febre.*

A melancholia distinguitur per symptomata pathognomonica; siquidem mania est cum furore & audacia, melancholia verò cum timore & mæstitia.

Causa maniæ proxima & immediata, iuxta Galeni mentem, est calida & sicca intemperies ab humore atrabilario oriunda; quæ tamen grauissimis vrgetur difficultatibus.

Si enim tanta esset intemperies in cerebro, vt mentem de sua sede deiicere valeret, febrem deberet parere, cùm calor remissior delirium efficere non valens, febrim pariat, qualis est ea quæ ab insolatu exoritur.

Ad hoc dubium varij varia respondent. Solidiorum responsio est, calorem qui febrem excitat, debere esse fuliginosum, vt ad cor delatæ fuligines febrem efficiant; & calorem fuliginosum, in materia humida consistere debere, qualis est materia febrium putridarum; In mania verò humores esse adustos & incineratos, ita vt ab iis nullæ eleuentur fuligines. Vno verbo aiunt; calor in mania est velut in pruna, in febribus verò vt in flamma.

Hæc tamen responsio fortissimâ vrgetur instantiâ, Quod nimirum in febre hectica maior sit humiditatum cõsumptio, quàm in mania. Attamen febris vsq; ad integram & absolutã omnium humiditatũ, & ipsius humidi primigenij consumptionem, ægriq; interitum perseueret.

Platerus hac ratione aliisque nonnullis persuasus, existimat præter calidam & siccam intemperiem, adesse queque malignam & venenatam quandam qualitatem, quæ sit præcipua causa delirij. Magna huius sententiæ probabilitas inde elici pote[illegible], quòd furor vterinus à semine corrupto & malignam ac venenatam qualitatem adepto exoritur. Quòd hydrophobia, quæ est species maniæ, à morsu venenato canis rabidi in quocumque temperamento sine atræ bilis cõ-

cursu inducitur; morbus qui à morsu Tarantulæ exoritur, quædam etiam maniæ species appellatur, ac denique venena quædam maniam inferre possunt, vt de cerebro mustelæ & solano maniaco referunt. Ideò verisimile est, peculiare quoddam venenum in corpore humano genitum maniæ causam esse præcipuam; cùm etiam febres malignæ, quæ non raro mitissimæ sunt, vt in iis pulsus ac vrinæ sanis simillimæ appareant, deliria producere soleant potius quàm febres ardentes malignitatis expertes. Et docet experientia, maniam contingere frequenter, non tantùm atrabilario temperamento præditis, sed etiam omnibus naturis & ætatibus, præsertim si hæreditario iure contingerit, ac denique illam calidioribus medicamentis, specifica virtute præditis, non raro curari. Et si diffiteri minimè oporteat in melancholicis & atrabilariis hunc morbum frequentiùs & vt plurimùm produci, quia ille humor tali veneno suscipiendo magis idoneus est. Et Galenus ipse malignitatē istam humori atrabilario aduenientem agnoscere videtur *comment. Aphor. 56. tract. 6.* vbi dicit maniæ causam esse melancholicum homorem, non semper, sed cùm supra modum exustus aut putrefactus malignam induerit acritudinem.

Sed manet adhuc difficultas ex eo desumpta, quòd maniaci frigus externum etiam hyemis tempore nudato corpore innoxiè patiuntur, & prætereà ad tactum calidi sentiuntur, quod indicat calorem intensissimum in iis vigere.

Verùm respondemus hoc in omnibus maniacis minimè contingere, & multos hybernum frigus auersari, vestibusq; plurimis gaudere. Alios verò ab aëre externo non affici, propter consuetudinem, quia ab assuetis non fit passio. Sic videmus puellas delicatulas hyemis tēpore pectus denudatū habere, quod tactu calidū sentitur,

quamuis ex Hippocrate frigus sit pectori valdè inimicũ.

Materia hunc affectum producens in venis & arteriis continetur, vel totius corporis, vel cerebro propriis, vel ipsis cerebri vasis: & ex locorum varietate varia symptomata eaque grauiora, vel leuiora emergunt. Non rarò etiam in vteri vasis; ex sanguine vel semine corrupto, materia morbifica continetur, ex qua furor vterinus generatur.

1. Si materia peccans est in omnibus venis, aut cerebro vicinis; insania fit perpetua & indesinens. Si verò in parte tantùm aliqua concludatur, delirium tunc temporis quasdam habet intermissiones; & per interualla recurrit.

Signa diagnostica alia imminentem, alia præsentem maniam significant.

Ad imminentem vel futuram maniam dignoscendam primò consideranda est ægrotantis natiua dispositio; quæ scilicet ad biliosam seu atrabilariam temperiem acedit. Sic apud Hippoc. 2. *epid.* 5. *cui vena in cubito pulsat; furibundus est, & ad iracundiam praeceps; cui verò sensim mouetur, torpens ac stupidus.* Arterias nomine venarum Hippocrates afficit. Non autem simplicem pulsationem intelligit; sed vehementem, cui opponit illud; *quandò sensim mouetur*; vt census huius sententiæ ita se habeat. Qui habent pulsum magnum velocem & vehementem à natiua constitutione ad iram & furorem maximè procliues sunt: qui verò tardum habent pulsum, torpidi sunt & stupidi.

Secundò, sexus ratio habenda est. Viri enim frequentiùs furore exagitantur; quàm mulieres. Quod intelligendum est de affectu primogenio; ex vtero enim mulieres non rarò in furorem aguntur.

Tertio, ætas consideranda est. Iuuenibus enim frequentiùs mania contingit, quàm pueris & senibus.

Quartò anni tempus aduertendum. Sæpè enim verno tempore contingit hic affectus, sæpiùs æstate, sæpissimè autumno, ex Hip. & Gal. *sententiis Aphor.* 20. 21. & 22. *sect.* 3. Vere humores aliis temporibus geniti, & per hyemem asseruati ac quiescentes, commouentur & exagitantur, morbosque analogos pariunt. Æstate multa bilis, non solùm flaua, sed etiam atra in dispositis gignitur, quæ maniam efficit eodem tempore, vel ad autumnum vsque maiori copia cumulata, morbum tunc temporis producit.

Hæc signa remotiora sunt, & in genere tantùm dispositionem ad hunc morbum significant. Proxime verò imminentem affectum ostendunt, dolor capitis assiduus, vigiliæ contumaces, somni leuissimi atque breuissimi, insomnia turbulenta, curæ & sollicitudines molestæ, terrores ex leui causa, præceps & frequens iracundia ex minima vel nulla occasione, splendores oculis obuersantes, aurium sonitus, procliuitas ad venerem insueta, pallutio nocturno frequentior, risus præter assuetudinem & rationem, loquacitas insueta, & ferè assidua, & interdum taciturnitas meditabunda. Posteriora hæc incipientem maniam significant.

Factam verò, & præsentem maniam ostendunt ea quæ in definitione prolata sunt, nempè delirium sine febre, cum furore & audacia. Varia tamen sunt huiusmodi deliria in variis ægrotantibus, tum etiam in iisdem, diuersis temporibus, pro maiori vel minori causæ vehementia. Alij enim feroci iracundia rapiuntur, & obuios quosque inuadunt, proprias vestes proscindunt, & sibi interdum violentas manus inferunt, sibique vitam eripere conantur. Alij verò mitiores & pacatiores sunt, nullamque astantibus noxam inferunt, sed tantùm varios sermones & ridiculos proferunt; interdùm canunt & rident, & variis deliramentis afficiuntur, ac

symptômata patiuntur iis aliquo modo similia, quæ in melancholia & stultitia solent contingere.

Ex illa autem varietate symptomatum, causarum varietas dignoscitur. Risus enim immodicus, hilaritas & cantillatio materiam peccantem multo sanguine dilui significant; iracundia verò, inquietudo, clamor, percussio, pallidus & flauescens faciei color, bilem flauam in vitio esse ostendunt. Insania verò admodum furiosa, vt ægri obuios impetant, & aliquando interficiant, à flaua bile exusta, quæ atra bilis dicitur; ducit originem. Si verò atra bilis non ex flaua bile, sed à melancholia exusta & præassata generetur; ægri truculento vultu prædìti sunt, manet interdum in diuturno silentio, quod nonnunquam in sermonem importunum erumpit, immites sunt, pertinaces, ingenti mœrore interdum ac luctibus afficiuntur.

Prognosis huius affectus in hunc modum instituenda est.

Mania grauissimus est affectus, & non solùm per menses, sed per annos aliquando & vsque ad mortem perseuerat, præsertim si hæreditaria sit. Cùm omnes morbi ab atra bile sint curatu difficillimi, iste præ cæteris difficilior est, quod ægri medicis non obtemperent, & necessaria remedia vsurpare minimè velint.

Faciliùs curatur mania quæ cum risu, & mitioribus symptomatis copulata est, quàm quæ cum studio ac furore.

Breui successuram morbi curationem ostendunt quæcumque euacuationes ex motu naturæ contingentes, per sudores, alui fluxum, hæmorrhagiam per nares, aut hæmorrhoides, aut si varices superuenerint: vnde Hipp. *Aphor. 21. sect. 6. Si insanis varices, aut hæmorrhoides contigerint, morbi solutio fit.*

Dysentaria, aut hydrops, aut febris tertiana, vel quartana maniæ superueniens, eam tollit: fit enim metastasis humorum à cerebro ad partes inferiores, in quibus nouum morbum producunt.

Ad huius morbi curationem materia peccans euacuanda, reuellenda & repellenda est; calida intemperies corrigenda, cerebrum aliæque partes principes roborandæ. Quæ omnia sequentibus præsidiis adimpleri poterunt.

Primò sanguinis missio celebranda est, præmisso clystere, ex vena brachij insigniori: postridie verò iteranda ex altero brachio, idemque remedium frequenter vsurpandum. Asserit enim Platerus innumeros hac ratione curatos fuisse à Chirurgis & aliis, qui ex professo hisce morbis curandis operam dabant, qui vigesies, imò sexagesies venas aperiebant. Non solùm enim venæ brachij vtriusque, sed etiam malleoli, frontis, narium, hæmorrhoidum, etiam varices si appareant, & saluatellæ; idque per interualla, interiectis clysteribus, & medicamentis purgantibus infrà describendis. Cucurbitulæ etiam scapulis & dorso cum sacrificatione admotæ post multas venæ sectiones: tum etiam hirudines temporibus, & ponè aures, vtilissimæ sunt.

At frequentibus illis phlebotomiis materiæ peccantis præparationes & purgationes interiiciendæ sunt; eæque diu, multumque continuandæ. Cui vsui conferent ea omnia, quæ ad bilis & melancholiæ præparationem & expurgationem vsurpari solent, quibus & sequentia, vtpote selectiora, adiicere possumus.

℞. Lapid. lazuli ʒ.j.ß. diagryd. ʒ.ß. turbith. ʒ.j. sennæ. ℥.ß. epithymi, cremor. tartari, ana ʒ.ij. cinam. & cort. citri, ana ℈.j. croci ℈.ß. fiat puluis, cuius dosis erit ʒ.j. vel ℈.iv. cum iusculo, vel liquore appropriato.

℞. Rament. helleb. nigri ℥.j. Infundantur per triduum

in

in aquæ pluuiæ, ℥.iiij. Decoquantur lento igne ad tertias. Colaturæ adde mellis optimè despumati ℥. ij. Misce, capiat cochlear j. cum iusculo pingui. Vel

℞. Extracti hellebori nigri ℈. ß. syrupi violac. ℥.j. Misce pro vna dosi.

Omnia medicamenta ex helleboro confecta, vt vinum, syrupus & oxymel, ad huius affectus curationem plurimùm conferunt. Vnde olim ferunt Melampum Amythaonis Medici filium, vino helleborato Prœti Argiuorum regis filias, quæ se boues existimabant, liberasse.

Antimonium in hoc morbó non solùm à Chymiatris, sed etiam Galenicis omnibus commendatur,tum quòd humorem attrabilarium è toto corpore euacuat: tum quia eo ægrotantes commodè falli possunt, remedia alioqui insuauia renuentes Dosis varia est pro variis illius præparationibus.

Balnea aquæ tepidæ frequenter & post singulas purgationes vsurpanda sunt.

Ordo medicamentorum purgantium in hoc morbo talis est,vt primò apozema alterans & purgans per tres aut quatuor dies exhibeatur, post venæ sectionem in vtroque brachio celebratam. Deinde purgantia mediocria ex potionibus, pulueribus, aut syrupo magistrali bis in septimana exhibeantur. Vehementia verò bis in mense, interiectis continuo venæ sectionibus, vt anteà dictum est.

Diebus verò intermediis balnea, iulepi præparantes, aut iuscula alterantia,tum etiam opiathæ roborantes exhibeantur.

Præter iulepos vulgares, sequens ex succis paratus erit vtilissimus.

℞.Succorum borrag.bugloss.& pomor. redol.an.℥. iij. aquar. fumariæ & cichor.ana ℥. iv. sacchari albi ℥.

I

vj. Coquantur,deputentur, & aromatiſentur ſantaro citrino.Capiat ℥.vj.manè & ſerò.

Opiata etiam in ſequentem modum concinnari poterit.

℞.Conſeruæ roſar.violar.& bugloſſ.an.℥.j.conſeruæ flor. tamariſci & caryophylli hortenſis, caulium lactuc. condit.& cortic. citri condit.ana ℥. ß. myrobal.emplic. condit. n. j. confect. alkerm. & d ehyacint. ana ʒ. iij. pul.elect.diamarg.frig.& lætif.Gal.ana ʒ.j.coral.præpar. & margarit. præpar.ana ʒ.ß. Cum ſyrupo de pomis redol. fiet opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ,ſuperbibendo parùm iulepi,aut aquæ cuiuſdam appropriatæ.

Tabellæ etiam vſurpari poterunt , in hunc modum compoſitæ.

℞. Confect. alkerm.ʒ.ij. pulu.electar. de gemmis,& diamarg. frig. ana ʒ.ß. ſacchari in ſucco pomorum diſſoluti ℥. iiij. Fiant tabellæ pond. ʒ.ij. Capiat vnam pro doſi.

Interdum etiam tentari poterunt ſpecifica & amuleta, quorum non exiguum numerum collegit Sennertus. Nos verò vnum adiiciemus,quod in illuſtri, quadam familia Monſpelienſi,pro ſecreto gentilitio,& hereditario habetur,illiúſque deſcriptio talis eſt.

℞.Fol.meliſſæ M.j.incidantur minutim, & infundantur in ſpiritus vini ℥.iiij.Deinde adde margar.præp.ʒ.ß. Miſce.Doſis eſt cochlear.ij.

Interim dum hæc fiunt,ſomnus omni arte conciliandus eſt,& ſomnifera per interualla vſurpanda. Quæ non alia eſſe debent , quàm quæ in phrenitidis curatione propoſita ſunt,tam interna,quàm externa.

Ac præter ſomnifera externa , admouenda quoque capiti ſunt topica medicamenta,quæ æſtum ac furorem vehementem temperent ac demulceant. Illa verò non

solùm refrigerantia,sed multò magis humectantia sint, & in principio morbi nonnihil repellentia.

Ideò in principio morbi oleum rosac.conueniet, cum violac. anethino , & chamæmelino ; posteà verò eadem olea detracto rosac. Vbi verò magis refrigerandum est , olea ex semine cucurbitæ & papau. addenda erunt. Ac denique vt in formam linimenti reduci queant , mucilagines sem.lini, fœnugr. & butyrum addi poterunt.

Plurimùm etiam confert epithema,in sequentem modum compositum.

℞.Aquæ nymphææ ℔.j.salis prunellæ ℥.j.camphoræ ℈.j. Misce, & cum linteis complicatis admoueatur tepidè sincipiti.

Epithema ex sale Saturni , & aqua rosarum vtilissimum est.

Vtilissimum quoque erit epithema ex aqua rosarum, santali rubri tinctura imprægnata , cum moscho & camphora composita , quæ superiori capite descripta est.

Chymici verò balsamo Saturni palmam tribuunt,eóque caput inungunt instar linimenti.

Maximè etiam conueniunt in summo furore animalia tenella per medium secta;vel eorum partes , ac præsertim pulmo vetuecinus : qui vbi semel refrixerit, iterùm potest calefieri in aqua feruente.

In declinatione nonnulli discutientia validiora adhibent,Imò verò in ipso vigore morbi, post euacuationes sufficientes, fomentum sequens admirandæ creditur efficaciæ.

℞. Herbarum cephalicarum cum floribus q. s. Decoquantur in aqua fontana. Deinde ℞. baccarum lauri & rad. hellebori nigri veri , ana q. s. Contundantur rassiusculè , & insuantur sacculo oblongo

interbaſtato. Sacculus parùm bulliat in prædicto decocto.

Tandem per nouem dies continuos ℞. iſtius decocti ℔. ij. Eóque calefacto foueatur caput raſum per integram horam, cum linteis duplicatis. Poſteà ſacculum iſtum applica ſuturæ coronali cum bona ligatura, linteis calidis inuoluendo. Patiens decumbat in lecto, & ſi fieri poteſt, quieſcat. Tum mirè expurgatur per omnia capitis emunctoria, & aluus ſimul aliquantulum fluit. Sic enim fuligines iuhærentes cranio & cerebro mirabiliter diſſoluuntur, quod vix alia remedia præſtare poterunt.

Denique cauterium ſuturæ coronali applicatum maximè probatur à Gordonio, eiúſque vtilitatem confirmat hiſtoriâ cuiuſdam maniaci: cui cùm eſſet vulnus inflictum capiti cum cranij fractura, quandiu fuit vulnus apertum, tandiu benè habuit; vulnere ſanato reuerſa eſt mania.

Quamuis autem cerebrum in hoc affectu præcipuè laboret, tamen aliæ partes alterandæ, præcipuè cor & hepar, epithematis & linimentis in phrenitidis curatione propoſitis.

CAPVT XIV.

De Melancholia.

MElancholia eſt delirium ſine febre cum timore & mœſtitia.

A phrenitide diſtinguitur, per carentiam febris, & à mania per timorem & mœſtitiam, quia hæc eſt cum furore & audacia.

Dicimus autem febrem abeſſe ab hoc affectu, quod

intelligendum eſt ex propria natura,& per ſe; attamen ex accidenti febris cum illa copulari poteſt. Nihil enim impedit, quin febris continua, vel intermittens, in melancholia laborante contingat; ſed illa febris non erit de eſſentia melancholiæ, quemadmodum in phrenitide febris eſt eſſe de eſſentia illius.

Dubitare licet, quomodo timor & mœſtitia dicantur eſſe de eſſentia melancholiæ; cùm in multis melancholicis gaudium & lætitia maximè vigere videantur. Alij enim continuò rident, alij canunt, alij ſe ditiſſimos, a 1, Reges & Monarchas eſſe putant.

Reſpondemus varios eſſe melancholiæ gradus, & varias humoris melancholici cum aliis humoribus permixtiones, indéque maximam deliriorum varietatem emergere. Ita vt qui multum ſanguinis, aut pituitæ cum humore melancholico permixtum habent, gaudio & lætitia affici poſſint. Aſt ille affectus nunc temporis non eſt vera, & legitima melancholia; ſed potiùs ad ſtultitiam & fatuitatem accedit.

Ex varia autem humoris melancholici diſpoſitione maxima deliriorum varietas emergit: vnde alij ſe Reges, Principes, vates, alij vitreos, teſtas fragiles, grana tritici à gallinis deuoranda; alij ceram igne liquabilem; alij ſe canes, feles, lupos, cuculos, luſcinias, gallos eſſe putant, horumque aut aliorum animalium voces imitantur. Alij ſe mortuos eſſe, nec quicquam edendum, aut bibendum eſſe, imaginantur. Alij mingere non audent, ne diluuium inde oriatur. Alij ſe capite, vel membris truncatos eſſe, vel orbem digito ſuſtinere, vel paſſeres in capite, ſerpentes, ranas, mures, aliaque animalia in ventre habere arbitrantur.

Cauſa melancholiæ proxima & immediata eſt ſpiritus tenebricoſus, & (vt Galeni verbis vtar,)

nigro colore infectus. Cùm enim ſpiritus animales, naturâ ſuâ puri, tenues & perſpicui eſſe debeant ad actiones cerebri alacriter exercendas, & alacritatem ac lætitiam inducendam, ſi ab ea conſtitutione deiiciantur, & opaci ac tenebricoſi euadant, mœſtitiam, & timorem inducunt. Vnde Galenus 2. *de ſymptom. cauſ. cap.6.* à tenebris exterioribus mutuato exemplo rem explicat. *Eorum*, inquit, *quæ extra corpus ſunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ: ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti ſunt circumfuſæ, neceſſe eſt hominem timere qui ſemper vnà cum corpore, ſui timoris cauſam circumferat.*

Cauſa verò prauæ huius ſpirituum diſpoſitionis eſt humor melancholicus, qui craſſitie, opacitate & colore nigro præditus, ſpiritus animales inficit, & tenebricoſos reddit. Et cùm humor melancholicus frigida & ſicca temperie donatus ſit, ad figendos & denſandos ſpiritus maximè conducit, quæ quidem denſatio & fixatio ſpirituum ad mœrorem & triſtitiam neceſſaria eſt. Si enim humor tenuis ſit & calidus, qualis eſt atrabilis, à qua mania producitur, furorem potiùs & audaciam excitat. Ergo cauſa proxima melancholiæ eſt opacitas, & tenebroſitas ſpirituum animalium. Conditio verò neceſſaria & ſine qua non eſt frigida & ſicca intemperies.

Si quis verò inſtauerit, in melancholia hypochondriaca, ex Galeno 3. *de loc. affect. cap.7.* eſſe inflammationem in hypochondriis, atque adeò calidam intemperiem præualere.

Reſpondebimus illam inflammationem, ſeu potiùs phlogoſim hypochondriorum fieri ex eo quod ſanguis melancholicus in liene & venis meſaraicis diutiùs retentus propter obſtructiones incaleſcit, vnde multi vapores eleuantur ad cerebrum, qui licet calidi ſint, vin-

cuntur tamen à frigiditate cerebri, & facilè ad temperiem humori melancholico propriam, nempe frigidam & ſiccam, reducuntur. Si verò tantus ſit illorum vaporum calor, vt cerebri temperiem inuertat, & in calidam & ſiccam permutet, tunc mania, non melanchòlia generatur. Ita vt mania & melancholia in eo præſertim d fferant, quòd in illa eſt calida & ſicca intemperies, in hac verò frigida & ſicca.

Prædicta ſpirituum tenebroſitas à Galeno ſancita reiicitur ab Auerroë, ex eo quòd tenebræ ſpiritibus animalibus inductæ,&color niger humoris melancholici non poſſint afficere, ſenſus internos; iuxta vulgatum illud axioma, *Nihil eſt in intellectu, quod priùs non fuerit in ſenſu*; atque a leò cùm color ille niger, aut tenebræ interiores oculis non offerantur, à ſenſibus externis percipi non poſſint.

Reſpondemus colorem nigrum humoris melanchòlici, aut ſpirituum tenebroſitatem non afficere ſenſus internos ſub ratione coloris; ſed quatenùs aliquid præter naturam exiſtens in cerebro, quo actiones illius lædat. Quia nimirùm ſpiritus animales ad actiones cerebri perfectè obeundas debent eſſe puri, tenues & perſpicui. Si contrà impuri, craſſi & tenebricoſi extiterint, actiones cerebri vitiant; quatenus ſpecies à ſenſoriis tranſmiſſas inficiunt veluti,& inquinant; ſicut vitrum coloratum, aut aliter infectum ſpecies obiectorum eodem modo infectas oculis repræſentat.

Frigida etiam & ſicca intemperies, quæ tanquam conditio neceſſaria propoſita eſt ad melancholiam efficiendam, hoc argumento impugnari poteſt, ab Auicennæ authoritate deſumpto, qui *fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 18. *Balbi*, inquit, *ſunt plurimùm diſpoſiti ad melancholiam.* Sed balbi ſunt valdè humido temperamen-

to donati, quod probatur ex Gal. *coment. Aphor.* 32. *sect.*6.vbi Hippocrates sic habet. *Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur.* Galenus verò dicit balbos habere humidorem temperaturam, quemadmodum & pueros, ratione cuius alui profluuio sunt maximè obnoxij.

Respondemus contextum Auicennæ non de verè balbis esse intelligendum, qui literam R. pronunciare non possunt, de quibus loquuti sunt Hippoc. & Galenus *Aphor. prædicto*, & illi quidem humidiori temperie prædicti sunt; sed de illis qui trauli nominantur, qui scilicet eandem syllabam sæpiùs repetunt, antequam verbum integrum pronuntiare valeant. Quod fit ex præcipitatione mentis, cum celeriùs loqui contendunt; tunc enim lingua sese implicat, & in verborum prolatione hæsitare cogitur. Et illi trauli sunt melancholico temperamento donati.

Denique dubitare licet, quomodo tenebrositas spirituum sit causa immediata delirij melancholici, cùm omnis actio læsa dependeat immediatè ab aliquo morbo; hæc autem tenebrositas ad nullum morbi genus referri valeat.

Respondemus tenebrositatem illam esse morbum in numero, quatenùs illius accessu augetur numerus eorum quæ necessaria sunt in cerebro ad actiones animales obeundas. Instantia verò quæ contra hanc responsionem afferri potest, quòd scilicet morbus sit affectus veræ partis, in vertiginis explicatione resoluta est.

Signa melancholiæ pathognomica in decisione proposita sunt, timor nempè & tristitia sine causa manifesta, quæ in omni melancholiæ specie reperitur. At verò singulæ melancholiæ species propriis signis innotescunt. Sicque primariam in solo capite residentem melancholiam significant, cerebri vitiosa constitutio, aut morbi calidi prægressi, quibus sanguis in ve-

nis illius contentus, exustus & torrefactus est: tandemque in humorem melancholicum conuersus Somni breues & interrupti, insomnia turbulenta, vertigines: aurium tinnitus, & symptomatum in reliquo corpore, ac præsertim ventre inferiori absentia.

A toto corpore prouenire hunc affectum ostendunt, habitus totius corporis melancholicus, vel n aturalis, qui ex colore nigro, hirsutie, macilentia, aliisque dignoscitur: vel ascititius ex curis,laboribus,vigiliis, victu crasso & similibus contractus.

Ab hypochrondiis procedere hunc affectum testantur, æstus in præcordiis sine siti,sputatio frequens, ructus acidi, flatus per superiora vel inferiora frequenter emissi, ventris rugitus, compressio interdum diaphragmatis,anxietas,nausea,appetitus interdùm insatiabilis,cordis palpitatio, tumor aliquando & retinentia in hypochondriis. Et reliqua quæ fusiùs in affectione hypochondriaca exponentur.

Ab vtero affectum procedere indicant ea signa quæ hystericas affectiones prodere in loco dicentur.

Prognosis huius affectus in hunc modum instituenda est.Chronicus est iste morbus, & contumacissimus, si semel altas corpore radices egerit. Humor enim melancholicus, præcipuè qui per adustionem genitus est, & ad atræ bilis naturam acedit, vim remediorum eludit, mitiora contemnit, & à fortioribus efferatur. Vnde humor melancholicus flagellum Medicorum crux seu opprobrium Medicorum vulgò nominari consueuit.

Recens tamen melancholia, & à causis procatarcticis oriunda facilè curatur. Refert enim Gal. 3. *de loc. affect. cap.* 7. se melancholiam incipientem solo aquæ

dulcis balneo frequenter curasse.

Melancholicis hæmorrhoides ; aut varices superuenientes, curationem interdum afferunt, si critice à natura humores ad illas partes inferiores detrudantur. Interdum enim symptomaticè contingunt, & per epigenesim multiplicatâ materiâ morbificâ, indéque ad plures partes diffusa.

Soluitur etiam interdum melancholia per fluxum hæmorrhoidum, & per scabiem aliosque cutaneos affectus.

Quod ad curationem spectat , vndecumque morbus primam traxerit originem , duo perpetuò aduertenda sunt. Primum, vt totum corpus ab humore melancholico omnique aliorum humorum illuuie liberetur. Rarissimè enim contingit , vt vnica pars hoc humore obsideatur. Secundùm, vt ab hypochondria curatio præcipua semper dirigatur; quandoquidem in hepate & liene prima humoris melancholici generatio , & in iisdem partibus totáque hypochondriaca regione illius collectio fieri consueuit : ideò curatio pro affectione hypochondriaca proposita ad reliquarùm melancholiæ specierum curationem sufficere poterit. Vix enim hypochondria ab illius humoris redundantia , & noua eiusdem generatione liberari possunt , quin totum corpus consequenter ab eodem immune fiat.

Pro omnium igitur melancholiæ specierum curatione sufficient ea remedia , quæ in affectionis hypochondriacæ curatione proposita sunt.

CAPVT XV.

De Catharro.

CAtharrus eſt humoris excrementitij è capite in ſubiectas partes præternaturalis effluxus.

Eſt ergo ſymptoma tertij generis, nempè vitium in excretis.

Cerebri ſubſtantia eximia mole prædita multo indiget alimento, ex quo neceſſariò copioſa generantur excrementa, concurrente potiſſimùm frigida humidáque partis temperie: quæ ſi naturalem & modicam quantitatem ſeruauerint, in prioribus cerebri ventriculis excipiuntur, & per choanam ſeu infundibulum ad glandem pituitariam tranſmittuntur, ac per palatum quotidiè excernuntur. Si verò paulò vberiùs redundauerint, in ſtatu tamen naturali conſtituta, circa cerebrum & meninges diſperguntur; commodè tamen, non ſolùm per palatum, ſed etiam per nares expurgantur.

Cùm verò cerebrum intemperie atque imbecillitate affectum eſt, vel alimentum copioſius & improportionatum recipere cogitur, quod ſufficienter concoquere nequeat, magnus fit excrementorum prouentus. Adde quod cerebrum (vt inquit Hipp.) tanquam cucurbicula corpori impoſita, humores & vapores à partibus inferioribus attrahere non deſinit: hinc non parùm adaugetur excrementorum cumulus, quæ quantitate & qualitate ſuâ facultatem expultricem ſtimulantia & retentricem ſuperantia, quâ data porta, ruunt immodicè & inordinatè per vias & loca non conferentia, magna cum corporis afflictione.

Cùm igitur fluxio ſit motus materiæ ab vna parte in aliam,in ea perpetuò,(vt in omni motu,) quinque conſideranda ſunt. Terminus à quo,terminus ad quem mouens, mobile,& viæ per quas ipſa mouetur. Terminus à quo, eſt cerebrum; terminus ad quem, partes cerebro ſubiectæ;mouens eſt facultas expultrix irritata,vel retentrix debilitata; mobile eſt humor excrementitius; viæ per quas mouetur,ſunt ductus patentes,nempè palatum nares,oculi,aures & meatus inſenſiles, tùm etiam venæ, arteriæ & nerui.

In termino à quo,ſeu parte mandante duo cauſarum genera conſideranda ſunt: vnum eſt earum, quæ humoris pituitoſi copiam in corpore gignunt, & cumulant; alterum earum, quæ fluxum eiuſdem excitant & promouent, illæ generantes, hæ impellentes dici poſſunt.

Generantes conſiſtunt in fruſtratione facultatis concoctricis,quæ contingit vel vitio ipſius facultatis,vel vitio alimenti.

Concoctrix cerebri facultas læditur potiſſimùm ab intemperie,eáque frigida vel calida.

Frigida intemperies efficit,vt alimentum ad cerebrum delatum malè concoquatur, & in pituitam commutetur: tum etiam vt vapores à partibus inferioribus tranſlati ſufficienter non diſcutiantur, ſed in aqueum humorem condenſentur.

Calida verò intemperies copioſius alimentum & copioſiores vapores allicit, vt non poſſint à natura ſufficienter diſcuti ac reſolui.

Vitio alimenti concoctrix cerebri fruſtratur, cum illud vel nimia copia cerebro ſuppeditatur, vel alienis qualitatibus infectum difficiliùs concoquitur. Sic frigida, craſſa, & viſcida alimenta immoderatius ingeſta perfectè concoqui nequeunt, & crudum alimentum

cerebro suppeditant. Sic alimenta acria & vaporosa multos vapores ad cerebrum transmittunt.

His adiungendæ sunt causæ externæ, quæ superfluâ humiditate caput replere solent, vt austrina constitutio, somnus longus, præcipuè meridianus; vita deses & otiosa, & alia huiusmodi.

Licet autem cerebrum pars mandans præcipuè dici soleat, non est tamen perpetuò causa fluxionis præcipua, sed plerumque fluxionis materia aliunde ad cerebrum transmittitur. Postquam enim vitiosi humores vel in toto venoso genere, vel in aliqua parte peculiari, ventriculo nimirùm, hepate, liene, mesenterio, vtero aliisque collecti sunt, non solùm ab iis ad caput vapores multi ascendunt, sed etiam ipsi humores vitiosi ad caput feruntur, & inde rursùm ad subiectas partes descendunt; istorum autem viscerum vitia præcipua ad catarrhos generandos idonea sunt, intemperies variæ & obstructiones.

Calida viscerum intemperies copiosam facit anathymiasin, ex qua velut in alembico destillationes generantur; frigida verò, propter concoctionis defectum, humores crudos, generat qui datâ occasione ad caput transferuntur.

Obstructiones verò partium infimi ventris liberam excrementorum expurgationem impediunt, vnde fit vt illa sensim cumulata, cum liberum exitum non inueniant per vias naturales & ordinarias, ad superiora refluant, & ad cerebrum transferantur. Ad hoc autem opus eo modo perficiendum concurrere necessariò debet cerebri imbecillitas, horum excrementorum receptioni idonea, quandoquidem, (vt anteà dictum est,) partes robustiores ad debiliores sese exonerant: frequentissimè autem contingit, vt cerebrum sit debilius reliquis partibus, propter substantiam suam mollem &

laxam, quæ compactis & solidioribus minorem habet resistentiam.

Causæ in pellentes sunt nimia cerebri calefactio, vel refrigeratio, aut alia quæuis humorum commotio. Nimia cerebri calefactio humores in eo contentos attenuat & fundit, meatusque reserat, per quos illi fluere consueuere: talis est capitis calefactio à sole, igne, nimio capitis tegumento, olfactu aromatum calidiorum, ira, alioque animi pathemate excedente.

Refrigeratio verò cerebrum comprimit & humores in eo contentos exprimit, vt in spongia aqua repleta & manu compressa contingit; talis alteratio hyeme frequens est, sed præcipuè contingit in subitis aëris mutationibus, quando scilicet constitutio austrina calida & humida, in aquiloniam frigidam & siccam conuertitur, vel quando aliquis è loco calido egrediens, aëri frigido subitò se exponit. His annumeranda est pedum refrigeratio; quæ sympathicè per neruos cerebro communicatur.

Prædictam cerebri compressionem à frigore factam multi negant, quia frigus humores densat & incrassat, minusque fluidos reddit. Neque quadrare videtur exemplum spongiæ aqua repletæ, quæ aëri exposita nullo modo comprimitur.

Verùm hæc sententia ab Hipp. tradita *lib. de locis in homine*, veritati consentanea est; *Fluxiones*, inquit, *propter frigus fiunt, cum caro in capite & vena tensa fuerint: hæ enim horrente carne & ad angustias perueniente, adstrictáque ac excludente, humiditatem exprimunt. Et simul carnes ipsæ contra exprimunt ad angustias peruenientes, & capilli sursùm erecti fiunt, vtpotè simul vndiquaque fortiter compressi: quidquid igitur inde expressum fuerit, idipsum, quocunque contigerit, fluit.*

Ex quibus coarctationē & compressionē partiū à frigo-

re fieri, indeque humorum exprimi manifeſtum eſt.

Neque obſtat denſatio humorum & incraſſatio à frigore facta ſuprà propoſita; ſiquidem hæc locum habere poteſt quando totum corpus ſenſim & æqualiter refrigeratur. At cùm à frigore ſubitò irruente partes externæ offenduntur, tunc illæ ſubitò coarctantur, & humores intùs coërcitos exprimunt.

Multò minoris eſt efficaciæ, quod de ſpongia dicebatur eam nimirum à frigore aëris non exprimi. Alia enim eſt ratio partium viuentium, quarum calor & ſpiritus ad frigoris ſenſum refugiũt, & partes iis deſtitutæ conſequenter coarctãtur, quod in ſpongia aqua repleti non pòteſt.

Attamen confiteri oportet non hunc vnicum eſſe modum, quo fluxio à frigore excitatur. Etenim refrigeratio pedum catharrum inducit, intemperie frigida cerebro communicata per neruos inſignes, qui ab eo ad pedes deferuntur per ſpinæ medullam; illa autem refrigeratio intimas cerebri partes petit, non verò externas vt frigiditas aëris, caput immediatè afficiens, facere conſueuit. Ideò potiùs exiſtimandum eſt in hoc caſu retentricem cerebri facultatem debilitari, eo refrigerato vt non poſſit humores ſuperfluos in eo contentos, (ſi quidem illi copia luxurient,) ampliùs retinere, ſed eoſdem effluere patiatur.

Eſt & alius modus admodum efficax & frequens quo catharrus à frigore generari conſueuit, nempè pororum externorum conſtipatio, eo præſertim tempore facta, quo maxima fieri ſolet per corporis habitum diaphoreſis, vnde fit vt excalefacti, frigidum aërem ſubitò incurrentes, catharris maximè afficiantur. Sic in primis autumni frigoribus catarrhi maximè fiunt, quia per æſtatis decurſum habitu corporis rarefacto, & poris valdè apertis; multa fit per tranſpirationem inſenſilem excrementorum diſſipatio, quæ ſi derepentè, con-

ſtricto corporis habitu,cohibeatur,vapores & humores in centrum cerebri & corporis repercuſſi fluxionibus materiam ſuppeditant; ita vt circa autumni initia, non ſolùm catharrhi contingant, ſed etiam copioſa fiat in omnibus ferè hominibus ſeroſæ materiæ per vrinas excretio,& in nonnullis per aluum, vnde alui fluxus dictis temporibus frequentes eſſe conſueuerunt.

Si quis verò quæſierit, cur per totum hyemis decurſum catarrhi non perſeuerent, cùm perpetua fiat à frigore ambientis pororum externorum conſtrictio, reſpondebimus,naturam per alias vias ſuperfluitates expurgare hyemis tempore magis, quàm per diaphoreſim, nempè per aluum, vrinas & ſputa.

Quàm copioſa autem ſit euacuatio illa quæ per inſenſilem tranſpirationem fieri conſueuit, luculenter docetur à Sanctorio, *libello de Statica medicina*, vbi dicit, perſpirationem inſenſilem eſſe longè pleniorem, quàm omnes euacuationes ſenſiles ſimul vnitas, ita vt ſi cibus & potus vnus diei ſit ponderis octo librarum,tranſpiratio inſenſilis ad quinque circiter libras aſcendat. Curioſa & laborioſa iſthæc circa tranſpirationis menſuram ſpeculatio, quantam lucem in morborum cauſis introſpiciendis, eorumque curationibus inſtituendis, afferre valeat, peritioribus & ſolertioribus quibuſque indicandum relinquo.

In parte recipiente conſideranda eſt imbecillitas,vel alia quæuis diſpoſitio fluxioni recipiendæ,vel attrahendæ idonea. Ratione imbecillitatis vulgatiſſimum eſt Medicorum axiomia, partes robuſtiores in debiliores perpetuo onus ſuperfluum deponere, ſicut in Republ. Magnates & potentiores in debiliorem plebem grauia onera deponunt.

Imbecillitas vero partium,vel inſita eſt & natiua,vel aduentitia. Inſita imbecillitas pendet à mollitie & laxitate

tate partium, vnde glandulæ & pulmo fluxiones facilè recipiunt. Aduentitia verò imbecillitas fit ab intemperie vel solutione continui.

Frigida intemperies calorem natiuum debilitando facit, vt pars minorem habeat resistentiam, sicque facilius humorem influentem recipiat.

Solutio continui partẽ etiam debilitando eam fluxioni recipiẽdæ magis reddit idoneã. Hinc ortus eſt cauteriorum vſus, quia parte vlcere debilitatâ humores ab aliis partibus eò decurrunt. Sic etiã pulmo in phthiſi vlceratus humores à cerebro & toto corpore influẽtes recipit.

Inter alias verò diſpoſitiones, fluxioni attrahendæ idoneas, calor præcipuè annumerandus eſt, vnde videmus partes inflammatas copioſos humores attrahere. Sic etiam in phthiſi non ſolùm propter vlcus, ſed etiam propter calidam pulmonis intemperiem humores copioſi à capite proliciuntur. Vnde Hip. 1. *de morbis* agens de phthiſi ſic loquitur: *Pulmo à calore ad ſe trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite. Caput verò calefactum ex corpore hanc putreſcentem ſuberaſſam expuit.*

Viæ, per quas humores feruntur à capite in partes ſubiectas, duplices ſtatuuntur, internæ, & externæ. Internæ ſunt, cum è partibus ſub caluaria contentis, potiſſimum è ventriculis cerebri humor defluit per vias interiores, & pro natura partium, ad quas defertur varios morbos variaque ſymptomata producit, quorum nonnulla propria nomina ſortita ſunt, iuxta vulgares illos verſiculos ſcholæ Salernitanæ.

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma, catarrhus,
Si ad fauces, branchus, ſi ad nares, eſto coryza.

In pectus defluente humore, affectus generis nomen retinet, ad fauces verò & aſperam arteriam, branchus, ſeu raucedo, generatur; ſi verò ad nares defluat, non ſolùm coryzam, ſed etiam ozænam, & polypum efficit,

ſi humor inſignior eſt.

In aliis etiam partibus varios producit affectus; in neruis torporem, paralyſin, conuulſionem, tremorem; in auribus ſurditatem, tumorem; in oculis ophthalmiam, lachrymas, cœcitatem; in vulua tumorem, laxitatem, vlcus; in gutture anginam, in pectore & pulmone pleuritidem, peripneumoniam, tuſſim, aſthma, hæmoptoën, phthiſin; in ventriculo vomitum, inappetentiam; in inteſtinis diarrhœam & dyſenteriam; ita vt maxima morborum corpus humanum infeſtantium pars à capite ortum ducere iure merito cenſeatur.

In venas etiam cum ſanguine humor à cerebro defluit, vnde febris catarrhalis generatur, quando ſcilicet natura ad humoris ſuperflui expulſionem acriùs commouetur, vnde commoti vehementer ſpiritus accenduntur, & febrem Ephemeram efficiunt, hinc catarrhus inter febris Ephemeræ cauſas recenſetur. Sic ante inuaſionem arthritidis, aut Eryſipelatis eruptionem, tales febres ſæpiiſſimè contingunt.

Externæ autem viæ, per quas humor à capite defluit ſunt illæ, quæ caluariæ adiacent, & ſub cute continentur; vnde cenſuit Fernelius, inter carnem & cutem humores vtplurimùm deferri, quamuis etiam per continuitatem muſculorum, membranarum & neruorum, tum etiam per venas & arterias defluere ſoleant in oculos, dentes, maxillas, ceruicem, ſcapulas, brachia, articulos & alias partes externas.

Differentiæ catarrhi nonnullæ ab authoribus proponuntur, quarum præcipuæ ſunt, quòd alius dicatur ferinus, alius ſuffocans, alius epidemicus.

Catarrhus ferinus ille eſt, qui ſua acrimonia pulmonem exulcerat, & tabem inducit, fitque ab humore acri & ſalſo in hepate feruido genito, & in cerebrum tranſlato, vndè in pulmones propellitur. Suffocans verò

catarrhus fit, quando fluxio in bronchia pulmonis confertim irruit, ac subinde renouatur, vnde suffocationis impendet periculum. Catarrhus denique epidemicus malignâ qualitate prædirus est, & populariter grassatur, à vitio aëris dependens.

Diagnosis huius affectus ad tria dirigitur, subiectum, morbum, & causam.

Subiectum vel corpus catarrhis obnoxium indicant rara corporis & capitis textura, facilem aëri frigido, vel calido penetrationem præbens: tum etiam eadem textura nimis densa, liberam transpirationem impediens: cerebrum frigidum & debile vapores ad se transmissos discutere non valens, vel proprium alimentum sufficienter non concoquens: cerebrum item calidum vapores copiosos attrahens: ventriculi & hepatis ἀντιπραξία, vt vnum sit calidum, alterum verò frigidum.

Signa morbum indicantia, vel imminentem prænuntiant, vel præsentem ostendunt.

Imminentem catarrhum prænuntiant causæ prædictæ, sed magis præcisè capitis grauitas, sensuum hebetudo & torpor, somni longiores, sternutatio frequens, emunctio narium, & expuitio solito copiosior, alui segnities & flatuum copia.

Præsentis verò catarrhi indicia manifesta sunt. Humor enim à cerebro defluens vel manifestè percipitur, vel tumoribus ac doloribus in partibus quas inuadit, satis manifestatur.

Signa causarum satis etiam conspicua sunt. Si enim ab humore frigido catarrhus excitetur, aderit sensus frigoris, faciei pallor, sapor pituitæ dulcis, ructus acidus, materia viscosa vel aquosa, & in vniuersum, temperamentum corporis pituitosum.

Calidum verò humorem distillantem ostendunt ru-

bor faciei, fitis, falfedinis, vel acrimoniæ fenfus in ore, inflammationes, dolores & vlcera in partibus affectis & temperamentum totius corporis biliofum.

Fluxio verò externa ab interna dignofcitur; quòd in illa dolor magis externus fit, imprimis fub cute verticis, vbi interdum tumor mollis percipitur; fæpiùs verò pilorum inuerfio dolorificata eft; fæpè etiam ægri humorum defcenfum per partes exteriores cum dolore, calore aut frigore perfentiunt.

Prognofis huius affectus à Cornelio Celfo eleganter proponitur his verbis: *Si ex capite in nares diftillat humor, leue eft; fi in fauces, peius, fi verò in pulmonem, peffimum eft.* Hippocrates verò in valdè fenibus catarrhum difficillimè concoqui afferuit.

Vbi magna humorum copia redundat, fiue ea à plethora fit, fit fiue à cacochymia, periculofus inducitur catarrhus; metuendum enim eft, ne affatim irruens copiofus humor fuffocationem, aut graue aliquod aliud malum inducat.

Huius affectus curatio duplex inftituenda eft, vna quæ frigidum catarrhum, alia quæ calidum refpiciat.

Tota catarrhi frigidi curatio in eo confiftit, vt materia peccans præparetur & euacuetur; & fi ad pectus aliámve partem influat, reuellatur, illiúfque motus inhibeatur; tandemque intemperies cerebri corrigatur.

Primò itaque fi materia copiofa fit, aut nimio impetu ruat, & metus fit ne à reliquo etiam corpore affluat, præfertim fi hepar fit calidum, (contingit enim non rarò, vt catarrhis obnoxij habeant cerebrum frigidum, & hepar calidum,) fanguis mittendus eft, fed parciori manu. Si verò materia fit pauca, & lentè

moueatur, ætas verò senilis, aut temperamentum hepatis minimè calidum, vnde nulla an sit suspicio humorem aliunde cerebro suppeditari, venæ sectio omittenda est.

Materia verò peccans primùm imminuenda est potione, aut pilulis, vel alio quouis medicamento purgante, ex his, quæ in frigida cerebri intemperie fuerunt proposita.

Mox reliquiæ humoris præparandæ apozemate dicto loco descripto; aut si nimia humoris exagitatio non metuatur, apozema purgans poterit institui.

Ac tandem pilulis fortioribus, aut alio catharctico integra purgatio erit absoluenda.

Si catarrhus admodum contumax fuerit, ad vomitoria confugiendum est, quæ illius materiam potenter eradicant.

Colocynthis ad cerebrum potenter expurgandum efficacissima est, sed summo amatore infensa est, vehemensque illius est operatio. Corrigitur vtrumque infusione in vrina, sic enim amaritudinem deponit, & ferè insipiendum remedium euadit; tum vehementia illius ita infringitur, vt ad ʒ. j. tutò exhiberi valeat; fitque excellens ad omnes capitis morbos à causa frigida oriundos remedium.

Interdum verò contingit, vt humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum sublati, catarrhum efficiant. Motum autem illum præternaturalem nanciscuntur, obstructis meatibus ordinariis, per quos humores illi expurgari solebant. Et tunc temporis opportunissimè curatur catarrhus apertione viarum, tum etiam blandâ, miti, & continuâ purgatione; quia humores ἀναῤῥοπεῖ ad partes inferiores deturbantur, iisque motus contrarius sensim conciliatur.

Huiusmodi autem purgationes blandæ fieri possunt,

per decocta, vel iuscula, ad multos dies vsurpata. Interim tamen roborantia medicamenta non erunt omittenda.

Ad reuulsionem verò admouebuntur cucurbitulæ, & vesicatorium scapulis & ceruici, tum etiam cauteria occipiti, vel brachio. Zacutus Lusitanus *lib. 2. Praxis admirandæ, obseruat.* 160. cauterium retrò aures, tanquam præstantissimum, ad omnes destillationes à capite manantes, remedium, plurimùm commendat. Et nos in fluxionibus, oculorum præsertim, laudabiles effectus vidimus. Errhina, sternutatoria, apophlegmatismi, & masticatoria erunt vsurpanda; eâ tamen adhibitâ cautione, vt quando catarrhus in fauces, pulmones, aut ventriculum decumbit, errhina & sternutatoria tantùm vsurpentur; quando verò in oculos & nares influit, masticatoria & apophlegmatismi.

Horum omnium formulæ capite prædito fuerunt propositæ. In his tamen aduertendum, quando materia tenuitatis cuiusdam particeps est, ne fortius resoluentia vsurpentur: his enim humoris impetus ad pectus & pulmonem, aliásque partes adaugeri potest; sed nonnulla incrassantia, aut humoris impetum cohibentia admiscenda, vt rosæ rubræ, mastiche, coriandrum, nux moschata, aliáque in catarrho calido fusiùs proponenda. In hunc sensum errhinum in sequentem modum componi poterit.

℞. Aquæ maioranæ ℥. iv. succi betonicæ ℥. j. sem. nigellæ puluerat. ʒ. ß. nuc. mosch. ℈. j. Fiat errhinum. Pro ditioribus addi poterunt moschi, & ambræ griseæ, ana gr. ij. Vel

℞. Ligni guaiaci limitati ℥. j. aquæ puræ ℔. j. Infundantur per noctem supra cineres calidos deinde coquantur ad mediæ partis consumpt. addendo sub finem maioranæ, & rosarum rubr. ana P. ij.

Sic etiam masticatorium, subtenui existente mate-

riâ, vel fiet ex mastiche sola, vel in hunc modum.

℞. Nucis mosch. ʒ.j. mastiches, gummi arabici, ana ʒ. ß. Redigantur in puluerem, & cum aqua rosar. fiant troschisci masticatorij.

Præstans sternutatorium componitur ex hellebori nigri, & sacchari partibus æqualibus, quod cerebrum potenter expurgat.

Extractum nicotianæ cum aqua vitæ paratum, linguæ impositum ad ipsi magnitudinem, magnam pituitæ copiam instar apophlegmatismi per os educit. Verùm si nimiâ copia vsurpetur, aut si in ventriculum effluere sinatur, vomitum excitat etiam vehementem.

Suprà dictum est cauteria brachiis, occipiti, & pone aures iniusta plurimum conferre; quod etiam efficaciter præstant posteriori parti ceruicis & inter scapulas admota; quæ hodie in maximo vsu sunt, & à practicis nostris passim vsurpantur. Nouus etiam locus à quibusdam inuentus est; nempè in ceruice prope venas iugulares, in musculorum interstitio; & huius cauterij beneficio catarrhus inueteratus raucedinem efficiens in duobus curatus est.

Tandem post conuenientes euacuationes, cerebrum roborantia & exsiccantia tam interna, quàm externa, erunt vtilissima, vt opiatæ, pulueres, cucufæ, suffitus, prout in curatione frigidæ intemperiei cerebri descripta fuerunt.

Notandum autem est, opiatæ prædictæ, aut aliis similibus, in catarrhi curatione conseruam rosarum, nucem moschatam, & thus albiss. vtiliter admisceri.

Decoctum ligni lentiscini, in modum decocti sudorifici vsurpatum, cerebrum exsiccat, & fluxionem cohibet.

Præterea sequentes morsuli ad hunc vsum vtilissimi sunt.

℞. Sem. coriandri præparati ℥.ß. nucis mosch. thuris, ana ʒ. iij. glycyrrhizæ, mastiches, ana ʒ. ij. cubebar. ʒ.j. conseruæ rosar. rubr. ℥.j. sacchari albi in aqua rosar. dissoluti ℥.x. Fiat confectio in rotulis, pond. ʒ. iij. Capiat vnam manè & vesperi.

Trochisci sequentes valdè commendantur à Solenandro *conf.* 10. *sect.* 4 quos ab antiquis, tum Græcis, tum Arabibus mutuatur.

℞. Thuris masculi, succi liquiritiæ ana ʒ.j. opij, croci, myrrhæ, ana ℈.j. Cum syrupo papau. forma trochiscos, vel pilulas vrgente catarrho exhibendas per interualla. Dosis erit ℈.ij vel ʒ.ß.

Tabellæ etiamnum sequentes vsui esse poterunt.

℞. Puluer. electar. diambræ, & diamoschi dulcis, ana ʒ.j. succini albi ℈ j ol. anisi gutt. iii. sacchari in aqua lauendulæ dissoluti ℥.iv. Fiant tabellæ pond. ʒ. ij. Capiat vnam manè & serò.

Inter remedia interna, capite de intemperiē frigida cerebri descripta, summæ est efficaciæ ad catarrhi inueterati curationem, balsamum cephalicum ibidem post opiatam descriptum, quod intùs assumi poterit, & in narium cauitates immitti.

Lac sulphuris, & flores eiusdem ad catarrhum exsiccandum maximè laudantur à Chymiatris; tum etiam Galenici in tabellis flores sæpissimè vsurpant.

In recenti catarrho aqua nucum cum hydromelite exhibita hora somni per triduum, eum valde imminuit.

Ad cohibendum catarrhum vtiliter admouetur sincipiti raso cataplasma ex fermenti ℥.ij & carabes ʒ.ij. compositum. Si verò æger caput radere noluerit, supra ipsum capillitium aliqua ex parte detonsum; sacculus ex chamæpit. & carabe conflatus apponi poterit.

Præter suffitus prædictos, qui ex gummi Tacama-

haca fit, summæ est efficaciæ; catarrhum enim exsiccat, eiúsque motum cohibet, neque vehemens est illius odor, ita vt conclaue ægrotantis eo sine molestia perfundi valeat.

Commôdissimum etiam est caput exsiccare sacculi ex furfure, milió, sale; foliis saluiæ, betonicæ, stœchados; sem. fœniculi, anisi, & similibus.

Denique si affectus sit contumax, omnia conuenient remedia, quæ pro frigidæ cerebri intemperiei curatione fuerunt proposita.

Calidus catarrhus curatur remediis materiam peccantem euacuantibus, incrassantibus & reuellentibus; tum etiam partium mandantium & recipientium intemperiem corrigentibus.

In hunc finem primô phlebotomia instituenda est si cætera consentiant, qua humor fluens reuellitur, eiúsque acrimonia temperatur.

Deinde humoris eiusdem portio educenda est blando cathartico, quod humores nullo modo commoueat, in hunc aut similem modum.

℞. Rhab. electi ℈. iv. myrobalan. citrinor. ol. amygdal. dulc. confricat. ʒ. ß. santali citrini ℈. ß. Infundantur in aqua lactucæ & portulacæ. In expressione dissolue mannæ granat. & syrup. rosar. solut. ana ℥. j. Fiat potio.

Vel loco aquarum prædictarum potest fieri decoctio ex herbis refrigerantibus, & tamarindis, cui purgantia prædicta permisceantur.

Deinde humor alterandus & incrassandus est iulepis conuenientibus.

℞. Fol. lactucæ, portulac. & plantag. ana M. j. sem. quatuor frig. mai. & papaueris albi, ana ʒ. ij. flor. violar. nymphææ & papaueris rhœados, ana P. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. dissolue syrupi violac. & rosat. sic-

car. ana ℥.j.ß. Fiat iulep. pro tribus dosibus, bis in die sumendis.

Vel loco decocti, aquæ stillatitiæ prædictarum herbarum, vel emulsiones quatuor sem. frigidorum mai. substitui poterunt.

Deinde purgatio paulò fortior vsurpanda, addendo purgantibus prædictis sennam, catholicum, diaprunum, & similia.

Leue ac blandum remedium incrassans, humorisque acrimoniam demulcens, desumitur ex vitellis ouorum recentium, quorum duo in vnciis quinque vel sex aquæ fontis dissoluantur addendo sacchari albi ℥. j. Coquantur parùm sine ebullitione, semper mouendo, & capiat calidè quantùm ferre poterit, manè & sero per triduum.

Ac tandem maiori humorum incrassationi & fluxus cohibitioni incumbendum est, quod fiet syrupo sequenti.

℞. Syrupi violac. & de rof. siccis, ana ℥.j. syrupi de papauere ℥.ß. Detur ex cochleari ℥.j. horâ somni.

In eundem finem vsurpari poterit opiata sequens.

℞. Conseruæ rosar. antiquæ ʒ. vj. pulueris electar. diatrag. frig. ʒ.ij. boli armeni loti in aqua rosar. ℈. ij. Cum syrupo rosar. siccarum, fiat opiata; capiat ad magnitudinem auellanæ horâ somni.

Hordeatum sequens vtilissimum etiam est.

℞. Hord. mundat. q. s. Maceretur per horas vj. posteà coquatur perfectè, & traiiciatur. Deinde accipe amyg dulc. excort. ℥. iij. sem. cucurbitæ mundat. ℥.j.ß. sem. melon. ℥.j. papau. albi, lactuc. ana ℥.ß. Contusis omnibus cum aqua hord. eliciatur lac, quod cum ℔.ij. pulpæ hord. permixtum coquatur parùm, addendo sacchari portionem. Bibat ℥. x. aliquot matutinis superdormiendo, & nonnunquam in introitu lecti. Tum

etiam trochiſci ſequentes in ore frequenter erunt detinendi.

℞. Gummi tragacanthi & arabici, ana ʒ. ij. boli armen. terræ ſigillat. lotor. in aqua roſac. ana ʒ. j. ſem. papau. albi, ſucci liquiritiæ, ana ʒ. ß. ſacchari penidiat. ℥. j. Cum mucilag. ſem. cydon. extract. cum aqua roſar. fiant orbiculi parui, quos diu noctúque in ore detineat.

Spiritus ſulphuris & vitrioli ad gutt. iij. vel iv. exhibitus manè, & ſerò cum liquore idoneo, contra omnes fluxiones magnas vires habet, præſertim verò eas quæ à calida viſcerum intemperie ducunt originem. Poteſt etiam in minori doſi potui permiſceri, quia cum eo venas omnes peruadit, & motum humorum cohibet.

Cryſtallum etiam minerale ad eundem vſum iulepis, aliiſque remediis admiſceri poteſt.

His nihil proficientibus neceſſitas cogit vti narcoticis. Inter quæ principatum obtinet laudanum opiatum; ad gr. iv. vel v. horâ ſomni exhibendum. Vel ſyrupi de papau. ℥. ß. vel ℥. j. exhiberi poterit. Hæc ab initio morbi vſurpata miranda præſtant. Eandem habet vim theriaca recens ad ℈. j. vel ʒ. ß. noctu exhibita.

Benedictus Fauentinus ſequentibus pilulis vſus eſt in catarrho ſalſo, fœliciſſimo cum ſucceſſu.

℞. Succi glycyrrhizæ ʒ. ij. aloës lotæ ʒ. j. pilul. de cynogloſſo ʒ. ß. Cum ſyrup. violac. fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈. j. horâ ſomni. Trochiſci Solenandri ſuprà deſcripti erunt etiam vtiliſſimi.

Huic vſui etiam maximè conferre poteſt diacodium album, in curatione phrenit. deſcriptum.

Interim reuellenda eſt materia fluens per clyſteres, cucurbit. frictiones & ligaturas extremorum, omniúm-

quę potentissimè per vesicatoria,posteriori ceruicis parti admota; ac denique cauterium occipitio vel brachio, si catarrhus sit diuturnus.

Ad caput etiam roborandum,fluxionem retinendam, eiusque reliquias absumendas conueniunt pulueres, cucufæ, & emplastra.

℞. Succini albi,sandarac.Arab.masticbes, benjoini, nucis moschatæ, ana ℥.j. thuris,gran.Kermes, & rosar, rubrar. ana ℥. ß. santalor. omnium, myrtill. & balaust, ana ʒ. ij. Fiat pului,s,qui inspergatur capiti horâ somni, manè pectine decutiendus.

℞. Gummi iuniperi ℈.ij rosar. rubrar.P.ij. myrtil.ʒ.j. macis, nucis moschat. ana ℈. j. thuris, sem. pæoniæ, cortic. papau.ana ℈.ij.nuc.cupress.℈.ß.Pulnerisentur,& cum floccis panni coccinei, ac sindone rubra, fiat cucufa interpuncta perpetuò gestanda.

℞.Mastiches,cortic. thuris,ana ʒ.ß. sandaracæ,coralli rubri,rosar. rubrar. myrtill.balaust.cortic.granac.ana ʒ. j, ladani ʒ. ij. ceræ, & olei rosacei q. s, Fiat emplastrum, applic.suturæ coronali.

Quia verò huiusmodi catarrhus à calida plerumque hepatis intemperie ducit originem, ideò remedia quæ illius intemperiem emendant, erunt etiam vsurpanda.

Denique hoc in primis notatu dignissimum est,quod etiamnum suprà in catarrhi frigidi curatione propositum est;quòd nimirum non rarò humores excrementitij, à partibus inferioribus ad cerebrum sublati, catarrhos efficiant,& motum acquirant præternaturalem, obstructis meatibus ordinariis, per quos expurgari solebant. Et tunc temporis opportunè curatur catarrhus apertione viarum, simúlque blandâ & continuâ purgatione per iuscula, aut alia decocta, ad multos dies instituta,

CAPVT XVI.

De Dolore capitis.

CEphalalgiæ nomen pro omni dolore capitis generaliter vsurpatur: sed in specie, & magis strictè, recentem capitis dolorem significat; cephalæa verò inueteratum, & hemicrania eum, qui dimidiam tantùm capitis partem occupat.

Sunt & aliæ doloris capitis differentiæ, quibus diuiditur in internum & externum, sympathicum, & idiopathicum; & ex his denuò alius pungitiuus, alius tensiuus; alius grauatiuus, alius pulsatorius.

Dolor capitis internus in meningibus locum habet, qui profundus est, & ad radices oculorum pertingit: externus verò in pericranio situs pilorum radices inuerti non sinit, & ad capitis compressionem exacerbatur. Hæc est Galeni doctrina, quam proponit 3. *de loc. aff. c.* 1. *& l.* 2. *de comp. med. secundùm locos c.* 3. vbi disertè asserit, dolorem capitis internum hoc peculiari signo distingui ab externo, quòd in interno dolor ad radices oculorum pertingat, in externo, verò minimè. Et rationem reddit, quia tunicæ oculorum à cerebri meningibus prodeunt, vnde fit, vt dolor eò vsque facilè propagetur.

Attamen Fernelius huic doctrinæ contradicit *lib.* 5. *suæ Pathologiæ cap.* 1. asseritque externos etiam dolores ad radices oculorum pertingere, quod pericranium, cui insident, oculorum cauum pertingat.

Huic respondet Rondeletius *lib.* 1. *meth. med. cap.* 5. ad dolorem pericranij oculi cauum non dolore, licet illud eo vsque pertingat, propterea quòd pericranij dolor à frigore externo vtplurimùm oritur, quia pars frigida à simili facillimè patitur qualitate. Illud autem

frigus ad oculi cauum non poteſt peruenire,quia à calore oculorum,ſpiritibus & ſanguine conſeruatur. Si verò interdùm ab æſtu, aut ſimili cauſa dolor capitis externus excitetur,tunc cutem capitis tantùm affici affirmat, non autem pericranium in profundiori loco ſitum.

Verùm hæc Rondeletij doctrina non omnem omninò tollit difficultatem. Licèt enim omnia, quæ ille adſtruit, ipſi concederetur, tamen ſi dolor excitetur ab aliquo tumore iuxta pericranium collecto, aut ab alia cauſa continuum ſoluente, nulla ratio erit,cur dolor ad oculi cauum non feratur.

Dicere poſſumus ad Galeni defenſionem, duplici ratione hoc ſignum fuiſſe à Galeno propoſitum. Primò quia membrana, quæ à pericranio ad oculi cauum fertur,eſt hebetioris ſenſûs, atque ita non compatitur dolori pericranij,niſi admodum obtusè: tunicæ verò oculi, quæ prodeunt à meningibus ſunt exquiſitiſſimi ſenſus, atque adeò inſignenter dolent. Deinde membrana illa, quæ à pericranio oritur, non ita intrinſecè & profundè attingit oculum verſus neruos opticos, ſicut tunicæ,quæ à meningibus procedunt. Vnde fit, vt dolor ille externus non poſſit ſeſe extendere ad fundamenta oculorum, vt loquitur Galenus.

Idiopathicus dolor ſtabilis eſt & permanens,nec aliarum partium ſequitur affectus: Sympathicus verò ab alterius partis affectu dependet, ita vt, dum affectus ille ſuſcipit incrementum, dolor capitis intendatur; dum verò remittitur, conquieſcat. Ille autem ſympathicus dolor fit vel ex conſenſu totius corporis, ſicut in febribus contingit; vel determinatæ partis, putà ventriculi, hepatis, lienis vel vteri.

Quænam verò ſit illa pars,quæ dolorem capiti communicet, ex cuiuſque partis affectæ propriis indiciis facile innoteſcet.

Dolor pungitiuus ab acri & biliofo humore, vel vapore membranas feriente excitatur. Grauatiuus à copiofo humore,craffo,frigido,pituita fcilicet, vel melancholia,partes fenfiles comprimente. Tenfiuus fit à flatibus aut humoribus mitioribus intra membranas fefe infinuantibus, eafque diftendentibus. Pulfatoris denique fit à tenui biliofoque fanguine, vel fpiritu redundante; quo turgentes ac diftentæ arteriæ vehementiùs pulfant, membranafque concutiunt, ficque partes vicinas percutiendo fenfum pulfationis in iis efficiunt, vt fufiùs docetur à Galeno.2.*de loc. aff. cap.3.*

Et fuprà propofitis caufæ præcipuæ doloris capitis fatis declarantur,quæ in vniuerfum ad folutionem continui, tanquam ad caufam proximam & immediatam, referuntur. Quæcunque igitur continui folutionem manifeftam vel occultam inferre poffunt, ea capitis dolorem etiam inducere apta nata funt.

Signa etiam diagnoftica tum fpecierum doloris capitis, tum caufarum eas producentium ex fuperioribus defumi poffunt, vt prognoftica tantùm exponenda fuperfint.

Dolor capitis externus perpetuò minùs periculofus & curatu facilior eft interno.

Dolor capitis in febre acuta cum vrina tenui & alba, periculofus. Significat enim raptum materiæ biliofæ ad cerebrum, vnde phrenitidis periculum impendet.

Dolor capitis fortis, fubitò delitefcens, nulla fubfequente euacuatione, aut morbi imminutione, lethalis. Significat enim facultatis animalis abolitionem, quæ obiectum dolorificum ampliùs non fentiat.

In vehementi capitis dolore extrema frigefcere malum; ex doloris enim vehementia magna fit caloris retractio ad partem affectam, vnde periculum imminet inflammationis.

Quibus ex morbo partium inferiorum conualeſcentibus dolor capitis vehemens ſuperuenerit, ſi non præcedat excretio manifeſta, iis in cerebro futurus eſt abſceſſus; materiæ enim morbificæ tranſlationem ad cerebrum ſignificat.

Qui in doloribus capitis æruginoſa vomunt, & cum ſurditate vigilant, ij citò vehementer inſaniunt. 1. *Prorrh.* Significat enim bilis aduſtæ in cerebro collectionem, quæ ventriculum in conſenſum trahat.

Capitis dolores & ſonitus aurium ſine febre, aut vertigo, aut ſurditas, aut manuum torpor, imminentem apoplexiam, aut epilepſiam ſignificat. Hip. *in Coacis.* Fiunt enim iſta ſymptomata à pituitæ craſſæ copia in cerebro cumulata.

Vtero gerentibus capitis dolores ſoporoſi cum grauitate fientes, mali, 1. *Prorrh.* Significant enim humorum transfluxum ad cerebrum, qui cum multi & copioſi ſint in muliere grauida ob purgationis menſtruæ defectum, hinc grauius malum metuendum eſt.

Dolor capitis, qui à morbi principio non apparuit agitato & perturbato corpore obortus, imminentem criſin per hæmorragiam, aut vomitum ſignificat.

Cùm igitur capitis dolor tum à frigida cauſa, tum à calida dependeat, ad vtriuſque oblationem curatio dirigenda eſt.

Ad prioris curationem materia pituitoſa primùm euacuanda eſt conuenienti præparatione adhibitâ, vt ſuperiori capite dictum eſt. Deinde intemperies cerebri frigida corrigenda, ac reliquiæ humoris diſcutiendæ ſacculis ſuperiori etiam capite propoſitis, vel iis, qui in frigida cerebri intemperie deſcripti ſunt. Quibus calentibus confricetur caput deraſum manè, per

ſeſqui

ſeſquihoram ſingulis diebus, dum doloris cauſa fuerit exhauſta.

Poſt frictionem capitis per ſacculos, inſpergatur puluis ſequens, cotone lanâ ſuperpoſitâ.

℞. Nuc. moſchat. caryophyll. piperis, pyrethri, ana ℥. ß. fol. ſaluiæ, baccarum lauri, ana ʒ. ij. ſem. ſinapi, naſturtij contuſ. an. ʒ. vj. Fiat puluis, capiti inſpergatur vt dictum eſt, & manè pectatur ante vſum ſacculorum, vt puluis pridiè inſperſus excidat.

Vtilia etiam erunt errhina, ſternutatoria & apophlegmatiſmi, quorum deſcriptiones ſuprà fuerunt propoſitæ.

Vtilis etiam erit ſyrupus magiſtralis, in hunc modum compoſitus.

℞. Raſ. ligni guaiaci, & rad. chinæ in taleolas diuiſæ, ana ℥. j. ß. Infundantur per horas xij. in ℔. iv. aquæ fontis. Bulliant ad mediæ partis conſumptionem, addendo ſub finem fol. verbenæ M. j. flor. ſtœchados & maior. ana. P. j. In colatura diſſolue ſacchari albi ℔. ß. Coquantur in ſyrupum, & antequam ſit perfectè coctus, in eum coniice in nodulo, ſennæ mundat. ℥. iij. agarici recenter trochiſcati ℥. ij. rhab. opt. ℥. iij. Capiat ℥. ij. vel iij. ſemel in ſeptimana.

Conferent etiam plurimum pilulæ ſequentes, quæ in Italia olim magno in pretio habitæ ſunt tempore Euſtachij Rudij, in Academia Patauina profeſſoris Practicæ primarij, qui earum autor prædicabatur, & pro magno ſecreto habebat; ideóque vni dumtaxat Pharmacopœo conficiendas dederat, ne aliis innoteſceret earum deſcriptio, quam tamen mutuatus fuerat à VVecchero, qui eam poponit ex Andernaco. Illa autem talis eſt.

℞. Colocynth. ʒ. vj. agarici troc. diagrydij, hellebor. nigri, turbith. an. ℥. ß. aloës ℥. j. ſpecier. diarrhod. abbatis

℥.ß. Contundantur purgantia, & ponantur in vase vitreo cum spiritu vini, vt octo digitos supereemineat, & digerantur per octo dies in loco calido, posteà adiiciatur puluis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies. Mox colentur omnia, & fortiter exprimantur. Liquor expressus distilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam crassitiem, quæ pilulis efformandis idonea sit, quarum dosis est. ℈.j.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur, quarum se tantam vim experiendo cognouisse affirmabat, vt nullam cephalalgiam, aut hemicraniam offenderit, quam non curauerit.

℞. Aloës opt. ℥. ß. pulu. electar. de gemmis, trium santal. rosar. rubrar. ana gr. iij. Cum syrupo absinthi, & violar. fiat massa. Detur ʒ.j. bis in hebdomada hora j. vel ij. ante cœnam.

Ac denique in contumaci dolore & inueterato omnia conuenient remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt proposita. Inter quæ non infimum locum obtinent emplastra epispastica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli ausi sunt capiti admouere emplastrum de Virgo cum mercurio, quod multis pituitosis humoribus per sputa euacuatis, inueteratatos capitis dolores interdum cessasse asserunt.

Thermæ sulphureæ, ac bituminosæ in hoc casu efficassimæ sunt, tum balneo, tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt, in dolore inueterato, decocta sudorifica, quibus multos fuisse liberatos, apud celeberrimos Autores legere est.

Quibus non conferentibus, Mercatus ad stibij vsum audet confugere, eúmque cum elogio commendat. *l. 1. de intern. morb. curatione cap.* 8. In dolore autem diuturno plùs præstat caput frequétiùs roborare, quàm pertinaciter vacuationibus insistere. Ideò conferent pulue-

res & cucufæ, aliáque topica, in frigidæ intemperiei cerebri curatione proposita.

Magis tamen probantur pulueres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex eiusdem sorditie dolor excitari potest.

Præterea fieri poterit inunctio ex ol. amygd. in quo serpillum lauri folia, mastiche, spica, mentha, maiorana, thymus, pulegium, nux moschata, caryophilli, & cinamomum, aut horum nonnulla bullierint, addendo, dum fit ebullitio, vini rubri parùm.

Vel sequens oleum arte chymicâ paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔. j. mastiches, nucis moschatæ, cinamomi, ana ʒ. j. caryophyll. zedoar. galangæ, ladani, ana ℥. j. ß. succi ebuli, & cucumer. agrest. ana ʒ. j. ol. chamom. & liliorum, ana ℔. ß. vini rubri ℔. j. ß. serpilli virid. M. j. Pulueranda puluerentur, & coniiciantur in retortam vitream, extrahatúrque oleum, quo derasum caput illinatur.

Oleum succini ad idem est efficax, eóque tempora inungere sufficiet.

Dum prædicta remedia administratur, ab ipso etiam curationis initio, specifica remedia vsurpari poterunt, quale est hoc epithema.

℞. Pulu. zedoar. ʒ. j. aquæ betonicæ, verbenæ, sambuci, ana ℥. j. Misce, applicetur calidè parti dolenti cum pannis scarlatinis.

Inter specifica doloris capitis, à quacumque causa oriantur, principem locum obtinet verbena, cuius aqua destillata, & capiti admouetur, & intùs assumitur ad ℥. iv. cum spiritus salis gutt. iij. Imò verò ipsa verbena viridis, de collo tantùm suspensa, duos ægros sanauit apud Forestum, cùm multa remedia frustra vsurpata fuissent.

Zacutus Lusitanus *Praxis Med.mirab.obseruat.7.8.9.* & 10.quatuor proponit remedia, experimentis ibidem enarratis confirmata; nempè fonticulum in summa manu, hirudines temporibus affixas, apertionem venæ frontis,& iuxta canthum oculi, quorum historias dictis locis videre est.

Circa illas obseruationes hæc notanda. Primò,quòd fonticulus inter pollicem & indicem admotus, aliis experimentis comprobatus est, & rebellem capitis dolorem curauit.

Secundò,in curatione quæ per hirudines fit,Zacutum non esse contentum duas vel tres admouere, vt vulgò solet fieri, sed decem aut duodecim circulariter temporibus affigere, vnde maxima sequitur sanguinis attractio, quæ totam materiam morbificam exhaurire potest.

Tertiò in curatione quæ fit sectâ venâ frontis, notandum est eam venam bis sectam fuisse, vnde inuitur primam sectionem satis non profuisse; cum tamen practici nostri raro eam operationem repetant, si primâ vice non successerit.

Causa calida dolorem capitis primarium & essentialem efficiens, est sanguis, aut bilis. Eademque vtrique conueniunt remedia, sed magis minúsve potentia, pro maiori vel minori causæ efficacia.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum est, præmisso clystere, Maior tamen sanguinis copia educenda est, cùm dolor fit à sanguine: minor, bile redundante.

Deinde medicamentum purgans bilem exhibendum est: non solùm quando bilis causæ principalis rationem obtinet,sed etiam quando sanguis luxuriat,cuius portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si vnicâ euacuatione materia peccans sufficienter

educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita interualla.

Postea admoueantur capiti repellentia, & oxyrthodina; qualia in curatione phrenitidis fuerunt proposita, mitiora eligendo.

Ac consequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias dissoluendas, & dolorem demulcendum, erunt vtilissima.

In dolore capitis qui per febres continuas affligit, pulmo veruecinus ex recenter mactato animali extractus, & calidè admotus, dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplasma ex cucurbita contusa, vel semperuiuo maiore plantis pedum admotum.

Apertio saphenæ, præmissâ sufficienti phlebotomiâ in brachio, capitis dolorem in febribus, sæpè in momento fugat.

Interim reuulsiones per cucurbitulas, tam siccas, quàm scarificatas, & frictiones extremorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decursu, si aluus non sit fluida, clysteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt iniiciendi.

Tum etiam deriuatio rectè & vtiliter celebratur post generales euacuationes & reuulsiones, sectâ venâ frontis, aut eidem admotis hyrudinibus, & vesicatoriis ceruici applicitis.

Dum hæc fiunt, tota humorum massa erit temperanda iulepis, emulsionibus & iusculis, in curatione phrenitidis propositis.

Si denique dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum est, tam externa, quàm interna provt in dicta curatione phrenitidis vsurpata sunt.

Apertio venarum frontis; & hirudines temporibus;

ex Zacuto Lusitano suprà commendatæ,hîc etiam conferre poterunt.

Paræus *lib.* 16.*cap.* 4. hemicraniam desperatam arteriotomiâ in temporibus celebrata curatam esse refert: nullúmque in ea periculum esse testatur. Aperitur arteria vt in plebotomia, & sanguinis impetu ac saltu prosilientis ℥.vj. detrahendæ. Mox appositis, vt decet, plagulis delegatio facienda, & per quatriduum detinenda.

Eandem dicit Botallus in vetustis capitis doloribus, quasi miraculo conferre. Nos etiam illius vsu atrocissimam hemicraniam curauimus, & nullum in ea arteriarum apertione periculum esse aduertimus.

Vulneri emplastrum admouendum est, ex thure,mastiche,bolo armeno & pilis leporinis albumine oui subactis. Deinde fascia admouenda, qualis in vulneribus capitis concinnari solet.

In omni dolore capitis, à quacumque causa fiat, si aliis remediis non cesserit, & doloris atrocitas ad extrema confugere cogat, vesicatorium toti capiti admotum, deraso capillitio, curationem absoluere poterit.

Cauterium suturæ coronali ad motum dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abstulit.

Multò maioris est efficaciæ,si temporibus admoueatur,de quo vide Poterium *obseruationum centur.* 3. *cap.*8. & obseruationes nostras publicò communicatas.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER SECVNDVS.

De affectibus Oculorum.

PRÆFATIO.

OCVLORVM *affectus tam varij sunt atque multiplices, vt difficillimum sit eos perspicuè, atque dilucidè, enarrare ab inuicémque distinguere. Quod tamen vt nos, (quantum fieri poterit,) assequi nitamur, & tractationem istam praxeos vsui maximè accommodemus; eos ita partiemur, vt morbi à quibus visio immediatè læditur, primum exponatur: postmodum verò reliqui morbi explicentur, qui partibus oculum componentibus,*

aut illi adiacentibus, citra vllam aut ſaltem perexiguam viſionis læſionem, contingunt. Læ-*ditur autem viſio imminutè, abolitè, & depranatè. Abolita viſio* τυπλοτης *Græcis, cæcitas* Latinis, *nominatur. Imminuta verò, pro variis imminutionis gradibus, & modis, varia nomina ſortita eſt, quorum præcipua ſunt, Amblyopia, Myopia, Nyctalopia, & acies ſiue acuties veſpertina.*

Cæcitas vel à neruorum opticorum obſtructione abſoluta, (& tunc Amauroſis nominatur,) vel à ſuffuſione integra, vel aliis humorum & tunicarum vitiis grauioribus exoritur. Amblyopia, quæ Latinis *viſus obſcuritas, hebetudo, vel caligo nominatur, in qua obiecta non ſatis latè & perſpicuè cernuntur, in quacumque diſtantia poſita, ab iiſdem cæcitatis cauſis producitur, ſed leuioribus, & imperfectis, vt neruorum opticorum obſtructione imperfecta, ſuffuſione leui, ſpirituum inopia, vel craßitie, & aliis huiuſmodi. Myopia,* Latinis *luſcioſitas dicitur, in qua obiecta non niſi propinqua, & ferè oculis admota cernuntur, diſsita verò minimè, vel ſaltem imperfectè; vt ita affecti notos, & amicos prætereuntes non agnoſcant. Fitque ſecundum Galeni & omnium ferè recentiorem doctrinam, à paucitate & tenuitate ſpiritus viſorij, qui illius non eget medij*

illuminati copia ad perfectè visionem efficiendam, sed ab ea dissipatur. Contrà verò, qui spiritus habent crassos, remota meliùs vident, quia spiritus ille crassus maiori indiget collustratione, qua in maiori medij illuminati copia reperitur. Verùm hæc doctrina falsissima ex Opticæ ignorantia oriunda, ex illius theorematis apertè demonstratur, ex humoris crystallini situ diuerso, has visionum diuersitates emergere. Cùm enim species obiectorum per pyramidem recipiantur in crystallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur; si crystallinus ad anteriora & versùs pupillam magis vergat, obiecta remotiora meliùs videntur, quia vt conus pyramidis ad crystallinum perueniat; & in eo terminetur, obiecta remotiora esse necesse est. Si enim ad oculum magis accedant, conus pyramidis crystallinum transgreditur, & obiecta magis confusa percipiuntur: contrà verò si crystallinus in profundo oculi magis situs sit, & ab vuea tunica magis remotus, obiecta debent oculis esse viciniora, vt conus pyramidis ad eum accedere valeat: vnde patet myopiam non aliter fieri, quàm ex situ crystallini profundiori, atque ita affectum hunc esse connaturalem, neque remediis superabilem. Affectus verò myopiæ contra-

rius, in quo nimirum obiecta remotiora meliùs videntur, senibus plerumque solet contingere: in quibus humoris aquei portio consumpta est, vt crystallinus ad pupillam accedat. Adde quod à longa capitis inclinatione, quæ vitæ decursu fit, vel in legendo, scribendo, vel alia negotia tractando, humor crystallinus sensim ad anteriora vergit. Hæc demonstrantur vsu specillorum; siquidem myopiâ laborantes iuuantur specillis concauis, à quibus radij specierum visibilium disperguntur, sicque efficiunt vt conus pyramidis longiùs protendatur, atque adeò res, quæ ob distantiam maiorem à myopicis percipi non poterat, postmodum percipiatur; protenso nimirum piramidis cono vsque ad crystallinum, qui antea in pupilla, vel humore aqueo seu albugineo desinebat. Senes contrà iuuantur specillis connexis, quibus radij vniuntur, & conus pyramidis abbreuiatur, atque ita res propinquæ meliùs cernuntur, quarum conus antea crystallinum pupillæ propriorem transgrediebatur.

Nyctalopia seu nocturna cæcitas, fit, quando interdiu quidem satis vident, occidente sole obscuriùs, noctu verò nihil; fitque à spiritibus, humoribus, aut tunicis crassioribus, vel pupilla angustiore. In iis enim omnibus maius lumen necessarium est ad rectè videndum,

quo deficiente in Solis occasu, vel noctu ad lucernam, parum aut nihil vident.

*Vespertina acies siue acuties est quando obscurius interdiu, noctu verò melius vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata est, vt videre est apud Hipp.*2.prorrhet.*Vsus tamen retinuit apud recentiores Græcos, vt nyctalopia pro nocturna tantùm cæcitate vsurpatur. Fitque à tenuitate nimia spirituum, qui multo splendore disgregantur: vel à pupillæ dilatatione, in qua nimium lumen interdiu oculum ingreditur, & visionem lædit, noctu verò exiguum lumen magis illustrat, quàm in iis, qui minùs dilatatam pupillam sortiti sunt.*

Quo modo imminutè, & abolitè & deprauatè visio lædatur, diligentiùs exponemus, dum omniũ oculi partium morbos sigillatim explicabimus. Cùm enim omnes particulæ oculum constituentes, ad actionem illius, putà visionem, conferant, iisdem partibus vitiatis, visionem etiam malè affici necesse est.

Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus & neruo optico, ad quarum partium actionẽ, spiritus animalis tanquam agens principale, & vniuersale concurrit. Atque, vt earum partium morbos percurramus à nerui optici vitiata constitutione ordiemur, mox ad humorum & tunicarum affectus progrediemur.

Spirituum autem vitia, vel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alij ſenſus quoque læduntur, vel ab ipſius oculi vitiis, quibus curatis, priſtinam, atque debitam conſtitutionem ſpiritus recipiunt, vt peculiaris eorum tractatio neceſſaria non ſit. Sed in oculorum affectibus curandis, quibus viſio læditur, ea quæ ſpiritus viſiuos reficiunt, & viſum confortare dicuntur, reliquis remediis perpetuò admiſcenda ſunt.

CAPVT PRIMVM.

De Gutta ſerena.

QVando viſio aboletur, nullo ſenſibili vitio in oculis apparente, Amauroſis, ſeu Gutta ſerena, affectus ille nominatur. Fitque, dum ſpiritus animales à cerebro ad oculum tranſineare nequeunt. Cùm autem ſpiritus animales à cerebro, per neruos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in neruis opticis quærendum eſt. Multis autem modis affici poſſunt nerui optici, potiſſimùm verò obſtructione, adſtrictione, & ſolutione continui.

Obſtructio communiſſima eſt, & maximè ordinaria guttæ ſerenæ cauſa, quæ ab humore pituitoſo generatur, à cerebro in neruos illabente, non ſecus ac alij nerui in paralyſi ab eodem humore obſtruuntur, ita vt conſimiles affectus ratione illius obſtructionis, dici poſſint.

Certum tamen eſt, ab adſtrictione & compreſſione neruorum opticorum hunc affectum etiam generari;

quæ quidem compreſſio fieri poteſt, tum ab humore pituitoſo, circa neruos opticos collecto, eoſque comprimente? tum etiam à ſanguine, purè, aliáve materia in eodem loco cumulata. Vnde tumores quælibet in iis partibus geniti, ſimilem affectum poſſunt producere. Docet enim experientia, cerebri inflammationi, tum etiam phrenitidi, in febribus malignis cæcitatem, interdum in vno oculo, interdum in vtroque ſuperuenire. Et refert Platerus *lib. 1. obſeruationum*, cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo in cerebro enato, & neruos opticos comprimente ortum duxerat; quod per diſſectionem cadaueris poſt ægri obitum innotuit.

Denique vulnera capiti inflicta, in quibus nerui optici præſcinduntur, ſine controuerſia efficiunt, vt ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus, quòd oculi in ſtatu naturali conſtituti videntur, nullumque vitium in iis conſpicitur, niſi quòd pupilla nigrior & amplior apparet. Verum in cauſarum differentiis diſtinguendis maxima difficultas eſt. Licèt enim à ſanguine aut pure genitus affectus, ex inflammatione, abſceſſu aut vulnere prægreſſo dignoſcatur, nullum tamen ſignum certum dari poteſt, per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtinguere poſſimus. Coniectura tamen id quodammodo aſſequi poſſumus quandoquidem in obſtructione ſola nerui optici ſolus oculus afficitur. Si vero eiuſdem nerui compreſſio fiat humoribus pituitoſis circa oculorum radices & proceſſus mammillares collectis, vel illa materia alias etiam cerebri partes occupet; tunc reliqui ſenſus læduntur, aut eorum nonnulli. Si verò neruos tantùm opticos obſideat, materia pituitoſa ſo-

lito copiosior per nares excernitur, & grauitatis sensus in anteriori capitis parte, præsertim circa supercilia, percipitur.

Quod ad prognosim spectat, hic affectus, si absolutus sit, id est, si integra sit visus abolitio, ab obstructione nerui optici præsertim oriunda; plerumque incurabilis est: quemadmodum etiam videmus obstructiones aliorum neruorum, à quibus generatur paralysis, vix aut nunquam curari, præcipuè in iis, qui ætate prouecti sunt. Si verò imperfecta tantùm sit obstructio, quæ visus tantùm imminutionem, non autem cæcitatem efficiat, maior salutis spes est, licèt ea non nisi magno labore & longissimo remediorum vsu optineri possit.

Si verò hic affectus fiat ab humoribus in anteriore cerebri parte collectis, & neruos comprimentibus, facilius curari potest. Sic refert Fabricius Hildanus *obseru.* 19. *cent.* 5. virum quemdam, ex assumpto vomitorio vehementi visum amisisse, eúmque, eiusdem medicamenti beneficio recuperasse: quandoquidem vehementis vomitorij, vt humores nimium exagitati, & versùs neruos opticos propulsi, eosdem comprimendo, spiritum ad oculos commeatum impediebant; iisdem verò, eodem medicamento euacuatis, morbus solutus est. Similis ferè historia refertur à Sennerto de quodam studioso, cui cùm medicamentum purgans fortius exhibitum fuisset, subitò obcæcatus est. Idem etiam testatur fœminas quasdam, cùm in vtero concepissent, ex neruorum opticorum angustia obcæcatas fuisse, malúmque hoc post quatuor aut quinque menses, vel tempore partus, omninò desiisse. Nos etiam nonnullos vidimus, qui subitò in maximam visus imminutionem inciderant, vacuationibus vniuersalibus & reuulsionibus quibusdam intra quindecim dies fuisse resti-

tutos. Ex facilitate curationis coniecimus, humorem non intra nerui substantiam, impactum, sed in cerebro tantùm circa eosdem neruos congestum fuisse.

Ad huius morbi curationem, materia neruis impacta vel adhærens, quæ obstructionem vel adstrictionem efficit, euacuanda est. Quod fieri non potest, nisi priùs vniuersum corpus euacuatur, quemadmodum docuit Galen. 4. *meth.* oculum non esse sanandum ante totum caput; neque Caput, ante totum corpus.

Atque vt remedia conuenienti methodo describantur, victus ratio huic morbo conueniens primùm instituenda est, quæ quidem attenuans & moderatè siccans esse debet. Ac primum aër ad calidum & siccum inclinare debet crassus verò, frgidus, nebulosus ac pluuiosus, omnino vitandus. Cibi laudabiles ac boni succi vsurpentur, vitando eos qui crassum succum generant; quales sunt caro porcina, anserina, pisces, legumina, caseus & similia; tum etiam ea, quæ vaporosa cùm sint, caput replent, vt lacticinia & aromata calidiora, piper nimirum, zinziber, &c. Panis conficiatur cum aqua fœniculi, aut eiusdem semen permisceatur sedulo cauendo, ne tritico, ex quo panis conficitur, lolium admistum sit, quod visui maximè obesse tota credidit antiquitas. Vnde apud Comicum, ille qui alteri, visus defectum exprobabat, *lolio*, (inquit) *credo victitare te.* In ciborum condimentis & iusculis; vtatur iis quæ extenuandi vim habent; vt hyssopo, fœniculo, maiorana, betonica, saluia, euphrasia, ac præsertim nuce moschata, quæ cerebrum roborat, visumque clarificat. Raparum vsus frequens esse debet, quia oculos acutiores reddere creduntur. Idem etiam præstant passeres & columbæ frequenter esitatæ. Vi-

℥.ß. Contundantur purgantia, & ponantur in vase vitreo cum spiritu vini, vt octo digitos supereemineat, & digerantur per octo dies in loco calido, posteà adiiciatur puluis diarrhod. Et infundantur adhuc per quatuor dies. Mox colentur omnia, & fortiter exprimantur. Liquor expressus distilletur in balneo, donec in fundo alembici extractum redeat ad eam crassitiem, quæ pilulis efformandis idonea sit, quarum dosis est. ℈.j.

Sequentes verò pilulæ Fernelio tribuuntur, quarum se tantam vim experiendo cognouisse affirmabat, vt nullam cephalalgiam, aut hemicraniam offenderit, quam non curauerit.

℞. Aloës opt. ℥. ß. pulu. electar. de gemmis, trium santal. rosar. rubrar. ana gr. iij. Cum syrupo absinthi, & violar. fiat massa. Detur ʒ.j. bis in hebdomada hora j. vel ij. ante cœnam.

Ac denique in contumaci dolore & inueterato omnia conuenient remedia, quæ pro curatione frigidæ intemperiei cerebri fuerunt proposita. Inter quæ non infimum locum obtinent emplastra epispastica. Quibus etiam non conferentibus, nonnulli ausi sunt capiti admouere emplastrum de Virgo cum mercurio, quod multis pituitosis humoribus per sputa euacuatis, inueteratatos capitis dolores interdum cessasse asserunt.

Thermæ sulphureæ, ac bituminosæ in hoc casu efficassimæ sunt, tum balneo, tum lotione capitis.

Plurimùm etiam conferunt, in dolore inueterato, decocta sudorifica, quibus multos fuisse liberatos, apud celeberrimos Autores legere est.

Quibus non conferentibus, Mercatus ad stibij vsum audet confugere, eúmque cum elogio commendat. *l. 1. de intern. morb. curatione cap.* 8. In dolore autem diuturno plus præstat caput frequētiùs roborare, quàm pertinaciter vacuationibus insistere. Ideò conferent pulue-

res & cucufæ, aliáque topica, in frigidæ intemperiei cerebri curatione proposita.

Magis tamen probantur pulueres, quia virtus pilei non ita cerebro communicatur, & ex eiusdem sorditie dolor excitari potest.

Prætereà fieri poterit inunctio ex ol. amygd. in quo serpillum lauri folia, mastiche, spica, mentha, maiorana, thymus, pulegium, nux moschata, caryophilli, & cinamomum, aut horum nonnulla bullierint, addendo, dum fit ebullitio, vini rubri parùm.

Vel sequens oleum arte chymicâ paratum componi poterit.

℞. Terebinth. ℔. j. mastiches, nucis moschatæ, cinamomi, ana ʒ. j. caryophyll. zedoar. galangæ, ladani, ana ℥. j. ß. succi ebuli, & cucumer. agrest. ana ʒ. j. ol. chamom. & liliorum, ana ℔. ß. vini rubri ℔. j. ß. serpilli virid. M. j. Pulueranda puluerentur, & coniiciantur in retortam vitream, extrahatúrque oleum, quo derasum caput illinatur.

Oleum succini ad idem est efficax, eóque tempora inungere sufficiet.

Dum prædicta remedia administratur, ab ipso etiam curationis initio specifica remedia vsurpari poterunt, quale est hoc epithema.

℞. Pulu. zedoar. ʒ. j. aquæ betonicæ, verbenæ, sambuci, ana ℥. j. Misce, applicetur calidè parti dolenti cum pannis scarlatinis.

Inter specifica doloris capitis, à quacumque causa oriantur, principem locum obtinet verbena, cuius aqua destillata, & capiti admouetur, & intùs assumitur ad ℥. iv. cum spiritus salis gutt. iij. Imò verò ipsa verbena viridis, de collo tantùm suspensa, duos ægros sanauit apud Forestum, cùm multa remedia frustra vsurpata fuissent.

Zacutus Lusitanus *Praxis Med.mirab.obseruat.7.8.9. & 10.* quatuor proponit remedia, experimentis ibidem enarratis confirmata; nempè fonticulum in summa manu, hirudines temporibus affixas, apertionem venæ frontis,& iuxta canthum oculi, quorum historias dictis locis videre est.

Circa illas obseruationes hæc notanda. Primò,quòd fonticulus inter pollicem & indicem admotus, aliis experimentis comprobatus est, & rebellem capitis dolorem curauit.

Secundò,in curatione quæ per hirudines fit,Zacutum non esse contentum duas vel tres admouere, vt vulgò solet fieri, sed decem aut duodecim circulariter temporibus affigere, vnde maxima sequitur sanguinis attractio, quæ totam materiam morbificam exhaurire potest.

Tertiò in curatione quæ fit sectâ venâ frontis, notandum est eam venam bis sectam fuisse, vnde inuitur primam sectionem satis non profuisse; cum tamen practici nostri rarò eam operationem repetant, si primâ vice non successerit.

Causa calida dolorem capitis primarium & essentialem efficiens, est sanguis, aut bilis. Eademque vtrique conueniunt remedia, sed magis minúsve potentia, pro maiori vel minori causæ efficacia.

Primò igitur à phlebotomia incipiendum est, præmisso clystere, Maior tamen sanguinis copia educenda est, cùm dolor fit à sanguine: minor, bile redundante.

Deinde medicamentum purgans bilem exhibendum est: non solùm quando bilis causæ principalis rationem obtinet,sed etiam quando sanguis luxuriat,cuius portio tenuior facilè in bilem vertitur.

Si vnicâ euacuatione materia peccans sufficienter

educta non videatur, repetenda erit purgatio per debita interualla.

Postea admoueantur capiti repellentia, & oxytrhodina; qualia in curatione phrenitidis fuerunt proposita, mitiora eligendo.

Ac consequenter animalia recenter mactata, aut eorum partes, ad materiæ morbificæ reliquias dissoluendas, & dolorem demulcendum, erunt vtilissima.

In dolore capitis qui per febres continuas affligit, pulmo veruecinus ex recenter mactato animali extractus, & calidè admotus, dolorem potenter demulcet.

Ad idem valet cataplasma ex cucurbita contusa, vel semperuiuo maiore plantis pedum admotum.

Apertio saphenæ, præmissâ sufficienti phlebotomiâ in brachio, capitis dolorem in febribus, sæpè in momento fugat.

Interim reuulsiones per cucurbitulas, tam siccas, quàm scarificatas, & frictiones extremorum erunt celebrandæ.

Ac toto morbi decursu, si aluus non sit fluidà, clysteres emollientes, refrigerantes, & leniter purgantes alternis diebus erunt iniiciendi.

Tum etiam deriuatio rectè & vtiliter celebratur post generales euacuationes & reuulsiones, sectâ venâ frontis, aut eidem admotis hyrudinibus, & vesicatoriis ceruici applicitis.

Dum hæc fiunt, tota humorum massa erit temperanda iulepis, emulsionibus & iusculis, in curatione phrenitidis propositis.

Si denique dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum est, tam externa, quàm interna prout in dicta curatione phrenitidis vsurpata sunt.

Apertio venarum frontis; & hirudines temporibus,

ex Zacuto Lusitano suprà commendatæ, hîc etiam conferre poterunt.

Paræus *lib.* 16. *cap.* 4. hemicraniam desperatam arteriotomiâ in temporibus celebrata curatam esse refert: nullúmque in ea periculum esse testatur. Aperitur arteria vt in plebotomia, & sanguinis impetu ac saltu prosilientis ℥.vj. detrahendæ. Mox appositis, vt decet, plagulis delegatio facienda, & per quatriduum detinenda.

Eandem dicit Botallus in vetustis capitis doloribus, quasi miraculo conferre. Nos etiam illius vsu atrocissimam hemicraniam curauimus, & nullum in ea arteriarum apertione periculum esse aduertimus.

Vulneri emplastrum admouendum est, ex thure, mastiche, bolo armeno & pilis leporinis albumine oui subactis. Deinde fascia admouenda, qualis in vulneribus capitis concinnari solet.

In omni dolore capitis, à quacumque causa fiat, si aliis remediis non cesserit, & doloris atrocitas ad extrema confugere cogat, vesicatorium toti capiti admotum, deraso capillitio, curationem absoluere poterit.

Cauterium suturæ coronali ad motum dolorem capitis contumacem aliquando radicitùs abstulit.

Multò maioris est efficaciæ, si temporibus admoueatur, de quo vide Poterium *obseruationum centur.* 3. *cap.* 8. & obseruationes nostras publicò communicatas.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER SECVNDVS.

De affectibus Oculorum.

PRÆFATIO.

CVLORVM *affectus tam varij sunt atque multiplices, vt difficillimum sit eos perspicuè, atque dilucidè, enarrare ab inuicémque distinguere. Quod tamen vt nos, (quantum fieri poterit,) assequi nitamur, & tractationem istam praxeos vsui maximè accommodemus; eos ita partiemur, vt morbi à quibus visio immediatè læditur, primum exponatur: postmodum verò reliqui morbi explicentur; qui partibus oculum componentibus;*

aut illi adiacentibus, citra vllam aut ſaltem perexiguam viſionis læſionem, contingunt. Læditur autem viſio imminutè, abolitè, & deprauatè. *Abolita viſio* τυφλωσις *Græcis, cæcitas* Latinis, *nominatur. Imminuta verò, pro variis imminutionis gradibus, & modis, varia nomina ſortita eſt, quorum præcipua ſunt, Amblyopia, Myopia, Nyctalopia, & acies ſiue acuties veſpertina.*

Cæcitas vel à neruorum opticorum obſtructione abſoluta, (& tunc Amauroſis nominatur,) vel à ſuffuſione integra, vel aliis humorum & tunicarum vitiis grauioribus exoritur. Amblyopia, quæ Latinis *viſus obſcuritas, hebetudo, vel caligo nominatur, in qua obiecta non ſatis latè & perſpicuè cernuntur, in quacumque diſtantia poſita, ab iiſdem cæcitatis cauſis producitur, ſed leuioribus, & imperfectis, vt neruorum opticorum obſtructione imperfecta, ſuffuſione leui, ſpirituum inopia, vel craßitie, & aliis huiuſmodi. Myopia,* Latinis *luſcioſitas dicitur, in qua obiecta non niſi propinqua, & ferè oculis admota cernuntur, diſsita verò minimè, vel ſaltem imperfectè; vt ita affecti notos, & amicos prætereuntes non agnoſcant. Fitque ſecundum Galeni & omnium ferè recentiorem doctrinam, à paucitate & tenuitate ſpiritus viſorij, qui illius non eget medij*

illuminati copia ad perfectè visionem efficiendam, sed ab ea dissipatur. Contrà verò, qui spiritus habent crassos, remota meliùs vident, quia spiritus ille crassus maiori indiget collustratione, quæ in maiori medij illuminati copia reperitur. Verùm hæc doctrina falsissima ex Opticæ ignorantia oriunda, ex illius theorematis apertè demonstratur, ex humoris crystallini situ diuerso, has visionum diuersitates emergere. Cùm enim species obiectorum per pyramidem recipiantur in crystallino humore, ad quem conus pyramidis protenditur; si crystallinus ad anteriora & versùs pupillam magis vergat, obiecta remotiora meliùs videntur, quia vt conus pyramidis ad crystallinum perueniat; & in eo terminetur, obiecta remotiora esse necesse est. Si enim ad oculum magis accedant, conus pyramidis crystallinum transgreditur, & obiecta magis confusa percipiuntur: contrà verò si crystallinus in profundo oculi magis situs sit, & ab vuea tunica magis remotus, obiecta debent oculis esse viciniora, vt conus pyramidis ad eum accedere valeat: vnde patet myopiam non aliter fieri, quàm ex situ crystallini profundiori, atque ita affectum hunc esse connaturalem, nequet remediis superabilem. Affectus verò myopiæ contra-

rius, in quo nimirum obiecta remotiora melius videntur, senibus plerumque solet contingere: in quibus humoris aquei portio consumpta est, vt crystallinus ad pupillam accedat. Adde quod à longa capitis inclinatione, quæ vitæ decursu fit, vel in legendo, scribendo, vel alia negotia tractando, humor crystallinus sensim ad anteriora vergit. Hæc demonstrantur vsu specillorum; siquidem myopiâ laborantes iuuantur specillis concauis, à quibus radij specierum visibilium disperguntur, sicque efficiunt vt conus pyramidis longiùs protendatur; atque adeò res, quæ ob distantiam maiorem à myopicis percipi non poterat, postmodum percipiatur; protenso nimirum piramidis cono vsque ad crystallinum, qui antea in pupilla, vel humore aqueo seu albugineo desinebat. Senes contrà iuuantur specillis connexis, quibus radij vniuntur, & conus pyramidis abbreuiatur, atque ita res propinquæ meliùs cernuntur, quarum conus antea crystallinum pupillæ propriorem transgrediebatur.

Nyctalopia seu nocturna cæcitas, fit, quando interdiu quidem satis vident, occidente sole obscuriùs, noctu verò nihil; fitque à spiritibus, humoribus, aut tunicis craßioribus, vel pupilla angustiore. In iis enim omnibus maius lumen necessarium est ad rectè videndum;

quo deficiente in Solis occasu, vel noctu ad lucernam, parum aut nihil vident.

Vespertina acies siue acuties est quando obscurius interdiu, noctu verò melius vident. Hæc etiam aliquando nyctalopia nominata est, vt videre est apud Hipp. 2. prorrhet. *Vsus tamen retinuit apud recentiores Græcos, vt nyctalopia pro nocturna tantùm cæcitate vsurpatur. Fitque à tenuitate nimia spirituum, qui multo splendore disgregantur: vel à pupillæ dilatatione, in qua nimium lumen interdiu oculum ingreditur, & visionem lædit, noctu verò exiguum lumen magis illustrat, quàm in iis, qui minùs dilatatam pupillam sortiti sunt.*

Quo modo imminutè, & abolitè & deprauatè visio lædatur, diligentiùs exponemus, dum omniũ oculi partium morbos sigillatim explicabimus. Cùm enim omnes particulæ oculum constituentes, ad actionem illius, putà visionem, conferant, iisdem partibus vitiatis, visionem etiam malè affici necesse est.

Componitur autem oculus ex tunicis, humoribus & neruo optico, ad quarum partium actionẽ, spiritus animalis tanquam agens principale, & vniuersale concurrit. Atque, vt earum partium morbos percurramus à nerui optici vitiata constitutione ordiemur, mox ad humorum & tunicarum affectus progrediemur.

Spirituum autem vitia, vel à cerebro malè affecto dependent, & tunc alij sensus quoque læduntur, vel ab ipsius oculi vitiis, quibus curatis, pristinam, atque debitam constitutionem spiritus recipiunt, vt peculiaris eorum tractatio necessaria non sit. Sed in oculorum affectibus curandis, quibus visio læditur, ea quæ spiritus visiuos reficiunt, & visum confortare dicuntur, reliquis remediis perpetuò admiscenda sunt.

CAPVT PRIMVM.

De Gutta serena.

QVando visio aboletur, nullo sensibili vitio in oculis apparente, Amaurosis, seu Gutta serena, affectus ille nominatur. Fitque, dum spiritus animales à cerebro ad oculum transineare nequeunt. Cùm autem spiritus animales à cerebro, per neruos opticos in oculos influant, influxus illius impedimentum in neruis opticis quærendum est. Multis autem modis affici possunt nerui optici, potissimùm verò obstructione, adstrictione, & solutione continui.

Obstructio communissima est, & maximè ordinaria guttæ serenæ causa, quæ ab humore pituitoso generatur, à cerebro in neruos illabente, non secus ac alij nerui in paralysi ab eodem humore obstruuntur, ita vt consimiles affectus ratione illius obstructionis, dici possint.

Certum tamen est, ab adstrictione & compressione neruorum opticorum hunc affectum etiam generari;

quæ quidem compreſſio fieri poteſt, tum ab humore pituitoſo, circa neruos opticos collecto, eoſque comprimente? tum etiam à ſanguine, purè, aliáve materia in eodem loco cumulata. Vnde tumores quælibet in iis partibus geniti, ſimilem affectum poſſunt producere. Docet enim experientia, cerebri inflammationi, tum etiam phrenitidi, in febribus malignis cæcitatem, interdum in vno oculo, interdum in vtroque ſuperuenire. Et refert Platerus *lib. 1. obſeruationum*, cæcitatem à ſe viſam, quæ à tumore globoſo in cerebro enato, & neruos opticos comprimente ortum duxerat; quod per diſſectionem cadaueris poſt ægri obitum innotuit.

Denique vulnera capiti inflicta, in quibus nerui optici præſcinduntur, ſine controuerſia efficiunt, vt ſpiritus animales ad oculos ampliùs influere nequeant.

Dignoſcitur hic affectus, quòd oculi in ſtatu naturali conſtituti videntur, nullumque vitium in iis conſpicitur, niſi quòd pupilla nigrior & amplior apparet. Verum in cauſarum differentiis diſtinguendis maxima difficultas eſt. Licèt enim à ſanguine aut pure genitus affectus, ex inflammatione, abſceſſu aut vulnere prægreſſo dignoſcatur, nullum tamen ſignum certum dari poteſt, per quod compreſſionem ab humore pituitoſo factam, ab obſtructione diſtinguere poſſimus. Coniectura tamen id quodammodo aſſequi poſſumus quandoquidem in obſtructione ſola nerui optici ſolus oculus afficitur. Si vero eiuſdem nerui compreſſio fiat humoribus pituitoſis circa oculorum radices & proceſſus mammillares collectis, vel illa materia alias etiam cerebri partes occupet; tunc reliqui ſenſus læduntur, aut eorum nonnulli. Si verò neruos tantùm opticos obſideat, materia pituitoſa ſo-

tutos. Ex facilitate curationis coniecimus, humorem non intra nerui substantiam, impactum, sed in cerebro tantùm circa eosdem neruos congestum fuisse.

Ad huius morbi curationem, materia neruis impacta vel adhærens, quæ obstructionem vel adstrictionem efficit, euacuanda est. Quod fieri non potest, nisi priùs vniuersum corpus euacuatur, quemadmodum docuit Galen. 4. *meth.* oculum non esse sanandum ante totum caput; neque Caput, ante totum corpus.

Atque vt remedia conuenienti methodo describantur, victus ratio huic morbo conueniens primùm instituenda est, quæ quidem attenuans & moderatè siccans esse debet. Ac primum aër ad calidum & siccum inclinare debet crassus verò, frgidus, nebulosus ac pluuiosus, omnino vitandus. Cibi laudabiles ac boni succi vsurpentur, vitando eos qui crassum succum generant; quales sunt caro porcina, anserina, pisces, legumina, caseus & similia; tum etiam ea, quæ vaporosa cùm sint, caput replent, vt lacticinia & aromata calidiora, piper nimirum, zinziber, &c. Panis conficiatur cum aqua fœniculi, aut eiusdem semen permisceatur sedulo cauendo, ne tritico; ex quo panis conficitur, lolium admistum sit, quod visui maximè obesse tota credidit antiquitas. Vnde apud Comicum, ille qui alteri, visus defectum exprobabat, *lolio*, (inquit) *credo victitare te.* In ciborum condimentis & iusculis; vtatur iis quæ extenuandi vim habent, vt hyssopo, fœniculo, maiorana, betonica, saluia, euphrasia, ac præsertim nuce moschata, quæ cerebrum roborat, visumque clarificat. Raparum vsus frequens esse debet, quia oculos acutiores reddere creduntur. Idem etiam præstant passeres & columbæ frequenter esitatæ. Vi-

tandæ herbæ frigidiores, ac imprimis lactuca, quæ oculis infensa est.

Ciborum quantitas moderata sit, neque vnquam æger iis se immodicè repleat. Cœna sit parcior prandio; & semel, aut bis in septimana, à cœna abstinere vtilissimum est. In pastu loco salis conferet vti puluere sequenti.

℞. Salis communis ℥. ij. euphrasiæ sic. ʒ. ij. nuc. mosch. ʒ. j. cinamom. ℈. ij. M. fiat puluis. Post singulos pastus capiat æger pulueris sequentis cochl. j.

℞. Sem coriand. præparati ℥. ß. semin. anisi, fœniculi, ana ʒ. ij. cinamom. nuc. mosch. ana ʒ. j. euphrasiæ siccæ ʒ. iij. sacchari rosac. duplum pondus omnium, fiat puluis.

Vinum in hoc affectu non conuenit, quia vaporosum est, & caput replet, fluxionibusque promouendis maximè idoneum. Ideo decoctum salsæ parillæ, liquiritia dulcoratum, & coriandro aromatizatum erit vtilissimum. Sed quia diuturnus admodum est affectus, & omnes tam longam vini abstinentiam ferre nequeunt, si illius vsus concedendus sit, eligatur oligophorum, quodque minùs generosum minusque potens est. Multóque vtilius erit, si euphrasia sicca in eo ante maduerit. Atque vt ad longum vsum paretur vinum euphrasiatum, in doliolo musto repleto, vindemiarum tempore, euphrasia demittatur; eoque vino vtatur æger pro potu ordinario.

Somnus consueto breuior sit, & decubitus supinus quantum fieri potest, somnusque fugiatur meridianus, tanquam maximè noxius. Exercitia moderata sint, eorumque loco frictiones inferiorum partium celebrentur. Aluus luxa perpetuò seruetur, & grauia, animi pathemata fugiantur.

Instituta in hunc modum victus ratione, curatio ab

vniuersali

vniuersali euacuatione incipienda est. Ac primùm purgatio instituenda est sequuti medicamento.

℞. Sennæ mund. ʒ. ß. semin. fœnic. ʒ. j. folior. beton. euphras. & verben. ana M. ß. liquiritiæ ß. iij. Coquantur ad ℥. iij. In colatura dissolue diaphœnici ʒ. iij. syr. rosac. ℥. j. Fiat potio, quæ detur manè cum regimine.

Post primam illam purgationem, seriò apud se cogitare debet Medicus, an phlebotomia vsurpanda sit. Quandoquidem ea ab omnibus ferè practicis in hoc casu reiicitur, cùm affectus sit chronicus à frigida intemperie & materia pituitosa oriundus. Vnde metuunt, ne per sanguinis euacuationem cerebrum magis refrigeretur, sicque maiorem pituitæ copiam generet, & ne causa morbi coniuncta magis incrassetur, atque ita difficiliùs discuti ac dissipari valeat. Verùm, vt eorum sententia in senibus & pituitoso temperamento præditis locum habere debet: in iis tamen, qui aut in iuuenili ætate constituti, aut calido temperamento præditi sunt, admittenda non est, præsertim si sanguinis redundantis notæ manifestæ appareant: tunc dubium non est, quin phlebotomia maturè vsurpata plurimum conferre valeat. Imò verò vbi sanguinis mittendi indicationes prædictæ reperiuntur, vtile erit ex Pauli & Aëtij sententia, post venæ sectionem in brachio celebratam, venas capitis particulares & oculis vicinas aperire, nempe venam frontis, temporum, & eas, quæ sunt in angulis oculorum iuxta nasi radicem. Temporibus tamen commodiùs hirudines applicabuntur, quæ etiam ponè aures admotæ, non parum conferre poterunt. Referunt practici nonnulli, ob frontis vulnera, nonnullos à cœcitate fuisse liberatos. In quibus cœcitatis causam verisimile est fuisse neruorum opticorum compressionem à venis & arteriis vicinis sanguine turgentibus,

quas dicta vulnera depleuere. Vnde Spigelius, referente Plempio *in opthalmographia*, in gutta serena non sine fructu mediam frontis venam pertundere solebat, sanguinemque tamdiu euacuabat, donec sua sponte erumpere desineret.

Si verò mensium suppressio hunc affectum præcesserit, ex venis inferioribus sanguis detrahendus est, aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ, si æger earum fluxum antea passus fuerit, qui tunc temporis suppressus sit, vel si hepate calidiori, aut melancholico temperamento donatus sit.

Postmodum verò, totum corpus exactiùs vacuandum est apozemate sequenti.

℞. Rad. fœnic. salsæ paril. ireos Florent. & enulæ camp. ana ℥. j. folior. betonic. maioranæ, melissæ, euphras. fœnic. vrben. & chelidon. maior. ana M. j. liquiritiæ rasæ & passular. mund. ana ℥. j. semin. anisi & fœnic. ana ʒ. iij. sennæ mund. ℥. ij. turbith gummosi & agarici recenter trochisc. ana ʒ. ij. zinzib. & caryophyllor. ana ℈. j. flor. stœchad. anthos, & lauendulæ, ana P. j. Coquantur ad quartar. 5. In colatura dissolue sacchari albi ℥.iiij. Fiat apozema clarificat. & aromatizat. ʒ.ij. cinamomi electi, pro iiij. dosib. matutinis. Finitis apozematis, exhibeantur pilulæ sequentes.

Acc. massæ pilular. lucis maj. & cochiar. min. ana ʒ.ß. Malaxentur cum aqua betonicæ, formentur pilulæ sex deauratæ, quas capiat summo mane.

Præmissa hæc vniuersali euacuatione, causa antecedens reuellenda est, coniuncta verò deriuanda ac discutienda.

In hunc finem frictiones partium extremarum, & præcipuè inferiorum, matutinis horis celebrandæ sunt,

Cucurbitulæ ſcapulis & dorſo ſine ſcarificatione admouendæ. Ac præſertim cucurbitula occipitio cum ſcarificatione admota, tanta efficaciâ humores à partibus anterioribus & neruorum principio detrahit, vt nonnulli poſt illius applicationem, quaſi momento viſum recuperauerint.

Eodem tempore, veſicatorium poſteriori parti ceruicis admouendum, & veſiculæ excitatæ ſeruentur diu apertæ, betæ aut braſſicæ foliis frequenter admotis.

Exſiccato veſicatorio, admoueatur cauſticum occipiti, inter primam & ſecundam vertebram; vel (quod iam apud nos in frequenti vſu eſt) duo cauſtica applicentur poſteriori parti ceruicis, iuxta quartam & quintam colli vertebram, ita vt ſpina dorſi vtrique cauterio intermedia ſit, & vtrumque eodem emplaſtro curari valeat.

Loco cauteriorum, ſetaceum eidem parti admotum efficaciſſimum eſt; ſed noſtrorum hominum mollities illius vſum penè aboleuit.

Si prædicta cauteria non profuerint, ſuturæ coronali admoueri poteſt cauſticum potentiale, quod aliquando profuit, reliquis non conferentibus.

Dum hæc fiunt, ſtatim poſt purgationem vniuerſalem, diæta ſudorifica inſtituenda eſt ex decocto ligni guaiaci, ſaſſafr. & rad. ſalſæ paril. iuxta methodum, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis propoſita eſt. Hoc tamen aduertendo, vt decocto ſudorifico, & circa finem illius addantur ea, quæ oculos peculiariter reſpiciunt, vt verbena, fœniculum, euphraſia & chelidonia maior.

Et ad cerebrum potentius exſiccandum, ſacculi loco prædicto deſcripti, tempore ſudoris capiti admouendi ſunt, ſi nimia illius calefactio non metuatur.

Imò verò, post diætam sudorificam, vsus thermarum sulphurearum & bituminosarum tum balneo, tum capitis irrigatione erit conuenientissimus; cùm huiusmodi aquæ ad frigidam & humidam intemperiem corrigendam, pituitam absumendam, & cerebrum roborandum efficacissimæ sunt.

Præter vniuersales totius corporis & capitis euacuationes, peculiares etiam institui possunt per apophlegmatismos; quibus pituita per palatum è cerebro elicitur: qui quidem formâ gargarismatis aut masticatorij præscribi possunt, iuxta formulas in cerebri frigidæ intemperiei curatione descriptas.

Errhina & sternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt, si tamen post exactam totius corporis & capitis ipsius euacuationem, mitiora & benigniora per aliquot dies vsurpentur, vtilia esse poterunt: siquidem materiam morbificam neruis opticis impactam, sensim educere ac deriuare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores. Alioquin in omni deriuatione, quæ est euacuatio per partem affectam, aut ipsi vicinam, perpetuò metuendum esset, ne ad ipsam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab vniuersalibus euacuationibus, quæ ipsam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex succo betæ & maioranæ cum vino albo extracto, in quo manna dissoluta fuerit.

Potentius autem & nihilominus tutum errhinum parari potest ex puluere nicotianæ, præcipuis cephalicis, & oxydorcicis correcto. Ab eo enim per palatum magis, quàm per nares, pituita educitur & cerebrum ita roboratur, vt non adeò facilè humorum influxum ab

aliis partibus recipiat. Illius igitur compositio talis erit.

℞.Nicotianæ siccæ ℥.j.fol.saluiæ, maioran. beton.euphras. flor. caryophyllatæ nostratis, & rosar.rub.an.ʒ.j. Fiat puluis, qui naribus attrahatur manè per aliquot dies.

Neque sufficit purgatione vniuersali totum corpus ab humoribus excrementitiis semel liberare, sed in eo statu conseruandum est toto curationis decursu; atque adeò purgationibus interpolatis, quæ in dies congeruntur excrementa educenda sunt, quod fiet pilulis vsualibus in hunc modum compositis.

℞.Aloës optimæ ℥.ß.sennæ mund.turbith.hermodactyl. & agaric.recenter trochisc.an.ʒ.ij.diagrydij ʒ.j.macis, caryophyllor.& croci Orientalis ana gr.vij. Irrorentur succo maioranæ & chelidoniæ mai. Deinde iterum exsiccentur in vmbra, & cum oxymelite scillit. fiat massa pilularum, de qua capiat ʒ. ß. vel ℈. ij. bis aut ter in mense.

Dum hæc fiunt, cerebri & oculorum roborationi perpetuò insistendum est, & varia medicamenta vicissim vsurpanda; ne æger, vnum & idem continuò sumendo nimium fastidiat, néve natura idem remedio assuescat: Inter ea verò, quæ hac dote prædita sunt, recensetur theriaca vetus, quæ ʒ. j. pondere sumi potest horâ somni, cum aqua fœniculi, euphras.& chelidoniæ, bis aut ter in septimana.

Commendatur etiam nux moschata manè, ieiunio stomacho, comesta, & dentibus diu attrita, vt vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viscerum calorem; expui potest post comestionem.

Myrobalani conditæ manè assumptæ, visum maximè clarificare existimantur.

Opiata etiam vsualis ita componi poterit.

℞. Conseruæ flor. beton. & anthos, ana ℥.ij. myrobalanos conditas num. ij. theriacæ veter. ʒ.ij. pulueris fol. euphras. ʒ.iij. sem. fœnic. ʒ.ij. nucis moschat. cinam. & caryophyll. ana ℈.j. Cum syrupo ex succis fœnic. rutæ, chelidon. cum melle confecto, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem castaneæ, superhausto vini, aqua fœniculi diluti, momento.

Neque omittenda sunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt & exsiccant; qualia sunt puluis cephalicus capillis inspergendus, cucupha & suffitus, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita sunt.

Denique topica roborantia oculis admouenda, ab Autoribus passim proponi consueuerunt, quæ tamen nullius aut exiguæ sunt efficaciæ; propterea quòd eorum vis ad neruos opticos penetrare non possit. Si quis tamen eorum nonnulla vsurpare desideret, ex suffusionis curatione (vbi ingens copia est) desumere poterit.

In casu desperato, postquam omnia remedia frustrà vsurpata sunt, vesicatorium toti capiti raso instar cucuphæ admotum, multùm aliquando profuit, etiam bis aut ter admotum, vbi priores vesiculæ & excoriatione exsiccatæ fuerint.

CAPVT II.

De humoris vitrei affectibus.

HVmor vitreus crystallino subiectus est, & ideo diaphanus à natura factus, vt species puræ ac limpidæ ad neruum opticum deferri possint. Si igitur per-

ſpicuitas illius, humoris cuiuſuis admixtione turbetur; eíque opacitas inducatur, pro maiori vel minori illius gradu,viſum imminui aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato; ſi nimirum,quædam illius portio,per ictum;& contuſionem ante cryſtallinum transferatur, tunc enim viſio obtenebratur;quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies obiectorum puræ & ſinceræ ad cryſtallinum deferri nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur; ſed ſolâ ratione fieri poſſe iudicatur Vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci; coguntur que praxim medicam exercentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena confundere, idque ſine vllo ægrotantium damno; cùm humores extranei in vitreum effuſi, iiſdem remediis diſcuti debeant, quibus gutta ſerena curari conſueuit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt, quòd ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes & procatarcticæ diligenter aduertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu, & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus, neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt.Id tamen à natura fieri contingit, atque adeo totum negotium illi eſt committendum.

CAPVT III.

De humoris cryſtallini affectibus.

CRyſtallinus humor præcipuum viſionis inſtrumentum, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem & perſpicuitatem retinere debet, vt viſio perfectè exerceri valeat. Et ſi ab ea pituitate deflectat, viſio plurimùm læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur, eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Fitque hic affectus, quando humor cryſtallinus condenſatur per exſiccationem, quæ in ſenectute contingit, concurrente tamen causâ aliquâ exſiccante & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quòd circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum & nebulam videantur. Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat: vnde factum eſt, vt autores quamplurimi glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verùm diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt iſti duo affectus, quòd in ſuffuſione albedo in ipſa pupilla, & ferè iuxta corneam, in glaucomate verò profundior appareat.

Incurabilis eſt hic affectus, præcipuè in ſenibus, in quibus ſiccitas partium emendari non poteſt: Si tamen non ſatis conſtet in cryſtallino affectum reſidere, ſed ſuffuſionis quædam coniectura ſit, illius remedia in vſum reuocari poterunt.

Præterea laborare poteſt humor cryſtallinus ſitu vitiato, cùm nimirum latiori ſua parte, quæ lentis inſta-

compressa est, pupillæ foramini non rectâ opponitur, sed vel sursum declinat,vel deorsum, tumque res geminæ solent apparere, si vnus tantùm oculus hoc vitium patiatur;quia admittitur parallelus qui in vtroque oculo idem esse debet, vt res à duobus oculis percepta eadem appareat.Et si in eadem planitie constituti non sint, res geminæ apparent,quod facilè experitur quicumque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim amisso parallelo res duplices apparent. Hæc tamen visionis deprauatio, quâ obiecta duplicia apparent, non solùm ex causa proposita exoritur;sed etiam à vaporibus aut tenui pituita crystallinum inficientibus, à quibus spiritus visui discinduntur; vnde fit, vt eiusdem rei species in duobus locis recipiatur; quod etiam in ebriis sæpè solet contingere.

Secundò situs crystallini vitiatur,quando versus anteriora aut posteriora inclinat. Si versùs anteriora & pupillam,tunc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò dissitæ, quod in senibus plerumque contingit. Si verò versùs posteriora & neruum opticum magis situs sit,propinqua rectè videntur, dissita verò minimè,& tunc fit Myopia, quæ in præfatione explicata est, dictumque est ibidem hos affectus solis specillis esse reparabiles.

Tertiò situs crystallini vitiatur, quando ad dextra vel ad sinistra nimium inclinat;qui affectus Strabismus nominatur, cùm pupilla rebus videndis non directè, sed obliquè opponitur, neque ipsa in medio oculi apparet, sed ab eo declinat,ita vt in vna oculi parte plus albi appareat,quàm in alia.

Fit tamen hic affectus non solùm à crystallini situ vitiato, sed etiam ex praua musculorum oculos mouentium dispositione, quæ vel naturalis est, vel à dictorum musculorum paralysi aut conuulsione oriunda.

Verùm à quacunque causa producatur, si connaturalis est, incurabilis censendus. Si verò à prædictorum musculorum paralysi aut conuulsione fiat, eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus desumenda est.

Denique ex maiori vel minori inuersione crystallini, aliæ visus deprauationes possunt contingere; quando nimirum quæ recta sunt, curua apparent, vel quando obiecta quasi inuersa videntur; quod contigit Medico cuidam, vt refert Sennertus, qui cùm scalam, librum aliquem è forulis petiturus ascenderet, & oculos fortiùs sursum converteret, accidit vt omnia ei postea inuersa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur; quod ex situ crystallini mutato contigit: siquidem post anni quadrantem, cùm fortè iterum oculos sursum conuerteret, naturalis visio rediit, & omnia in recto situ vidit. Vnde patet violento oculi motu crystallinum è sua sede deiectum, simili postmodum motu ad eundem iterum transmissum fuisse. Eam autem crystallini mutationem ita contigisse existimo, vt crystallinus humor sic fuerit inuersus, vt pars illius anterior, quæ reliquis depressior est, pupillæ directè opposita non fuerit, sed potius pars illius lateralis, quæ cùm gibbosior & magis conuexa sit, species obiectorum inuersas repræsentare potuit, quemadmodum videmus in speculis rotundis obiecta inuersa apparere. Idque ea ratione contingere ex Opticæ præceptis docetur, quòd in medio conuexo, & densiori radij specierum visibilium ita refranguntur, vt sese cruciatim intersecent, & qui à parte obiecti superiori feruntur, eam tanquam inferiorem repræsentent, & vice versa.

Si verò minor fuerit humoris crystallini inuersio ita vt, tum pars crystallini depressa, tum eiusdem con-

uexa pupillæ aliquatenus opponatur, obiecta incurua apparere possunt. Quamuis etiam alia ratione fieri possit illa visus deprauatio, qua obiecta incurua apparent: nempe si portio humoris crystallini pituitoso humore suffundantur. Tunc enim propter diuersam crystallini tenuitatem, & crassitiem, diuersæ fiunt refractiones, quæ causæ sunt illius visus deprauationis, qua obiecta incurua apparent. Hoc dilucido exemplo demonstrari potest, scilicet baculi, cuius media pars in aquam demersa sit; tunc enim incuruus apparet, ex eo quòd portionis in aquam demersæ species, quando ex aqua in aërem defertur, vtpote à medio densiori ad tenuius, refrangitur à perpendiculari: portio verò quæ est in aëre, non refrangitur, quia non transit per diuersa media, quemadmodum ea, quæ est in aqua, inde fit vt baculus incuruus appareat. Eodem modo species obiecti, quæ fertur in portionem crystallini densiorem, magis refrangitur, quàm dum fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ scilicet in statu naturali constituta est, à pituitoso humore minimè suffusa: atque ita, propter varias refractiones, obiecta incurua apparent.

Cùm autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in iis inquirendis frustrà laborandum non est.

CAPVT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de suffusione.

HVmor aqueus à sua naturali constitutione deiicitur, cùm quantitate vel qualitate peccat. Dum

quantitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum & pupillæ dilatationem, aut constrictionem efficit, qui affectus suo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, crassior euadit; quod fit ab humore extraneo in eum effuso, & Suffusio nominatur, quæ hic explicanda est. Licèt enim Galenus 1. *de symptom. caus. cap.* 2. ab ipsius humoris aquei condensatione fieri interdum suffusionem doceat, sine humoris excrementitij affluxu: tamen qui rarissimè id contingit, & imaginatione potius, quàm artis vsu dignoscitur; & si talis affectio detur, prorsus incurabilis est: illa omissa, de ea, quæ fit ab humoris excrementitij affluxu tantùm agemus. Hæc autem ὑπόχυμα Græcis, Latinis suffusio, Arabibus aqua, vulgo *cataracta* nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter se distinguenda esse volunt, vt varios huius morbi gradus significent. Incipiens enim affectus, in quo leuis quædam visus obtenebratio contingit, suffusio ab iis nominatur. Cùm verò vlteriùs progressus est morbus, & aliquid in pupilla collectum, aquæ instar apparet, aquam peculiariter nominant. Cùm denique materia in pupilla omnimodè concreta est, visionemque prorsus aufert, cataracta ab iis nominatur. Fit igitur suffusio, ex serosi vel pituitosi humoris, in illud spatium quod inter corneam & crystallinum est, affusione. Cum autem in illo spatio humor aqueus contineatur, iure merito inter aquei humoris affectus recensetur.

Hæc quidem veræ suffusionis causa est. Alia tamen datur suffusio spuria, quæ fit à vaporibus, à ventriculo aliisque partibus in oculos translatis. A capite etiam vapores ad oculos transmitti, & suffusionem spuriam efficere posse docuit Galen. 4. *de loc affect. cap.* 2. Quamuis autem duæ suffusionis differentiæ inter se distinctæ ab Auctoribus proponantur, vt plurimùm tamen

complicatæ sunt, saltem legitimæ suffusioni spuria complicari solet: quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrum translati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ sunt. Id quidem ex eo docetur, quòd omnes suffusione laborantes, minùs læduntur, ac perspicaciùs vident matutinis horis, quàm meridianis & vespertinis, quia, nimirum à prandio & cœna multi vapores à ventriculo ad oculos eleuantur & visum conturbant. Imò docet experientia, in dictis laborantibus visum est hebetiorem & caliginosiorem statim à pastu, quàm paucis post horis ab ipso. Præterea omnes suffusione laborantes referunt, sibi videri in aëre corpuscula quædam volitantia, velut culices, muscas, pilos, telas aranearum & similia, quæ non fiunt, nisi à vaporibus crassis ad oculum translatis, & in eo sese commouentibus. Licet enim Auctores existiment, huiusmodi repræsentationes dependere à particulis crassioribus humoris pituitosi in oculo contenti, & suffusionem efficientis, hoc tamen credibile non est, quia oporteret humorem illum pituitosum suffusionem efficientem, perpetuò moueri in oculo, vt species illas corpusculorum in aëre volitantium repræsentare posset; quod quidem rationi penitùs aduersatur. Quin potiùs haud dubium est, vapores esse in perpetuo motu, atque adeò phantasmata illa volitantia repræsentare posse.

Humor quidem pituitosus præcipua est, ac magis ordinaria suffusionis causa: alij tamen humores exiguâ saltem portione, ei commisceri possunt: & si bilis misceatur, citrina; si melancholia, nigricans suffusio apparet.

Humores autem isti ad oculos confluere solent, quando aliqua debilitate affecti sunt, sed natiuâ, seu ascititiâ.

Ad natiuam debilitatem pertinet oculorum prominentia;qui enim tales oculos habent,suffusioni obnoxij sunt;oculi siquidem prominentes magni esse solent,atq; adeo virtus diffusa in iis debilior est; tum etiam magni & prominentes oculi , humores & vapores facilè suscipiunt. Debilitatem vero ascititiam faciunt causæ externæ,vt ictus,contusio,balneum,austrina & pluuiosa constitutio,insolatio,fumus, lectio assidua, præsertim ad lucernam,& alia huiusmodi. Quæ etiam causæ humorum fluxionem ad oculos commouere possunt.

Fluunt autem humores à cerebro ad oculos per venas, vueam tunicam , & neruum opticum. Venæ per quas humores deferri possunt ad eas partes,multiplices sunt; quæ scilicet vel feruntur à pericranio, ad coniunctiuam tunicam,inde ad corneam, & vueam ; vel à meningibus cerebri,à quibus rami ad oculi membranas detiuantur. A quibus membranis,præcipuè vero vuea tunica,ad humorem aqueum sibi contiguum excrementitij humores facilè instillari possunt.

Denique per neruos opticos facilè deferri possunt humores à cerebro , per tunicam retiformem & araneam humorem crystallinum : tumque materia suffusionis crystallini superficiei adhæret. Licet autem vtplurimùm suffusio per fluxionem fiat , potest tamen aliquando per congestionem fieri ; quando nimirum oculi nutrimentum probè non immutatur , & facultas expultrix debilis , illius residua excrementa sufficienter non expurgat , ita vt sensim congesta circa pupillam ea excrementa suffusionem efficiant. In quo casu, alij etiam humores plerumque labefactantur , & difficillimi affectus producuntur.

Suffusionis differentiæ desumuntur ex humoris eam efficientis crassitie,quantitate & loco,in quo humor ille residet.

Ratione crassitiei maioris vel minoris, maior vel minor visionis læsio efficitur. Si enim tenuis & serosus humor existat, à quo suffusionem fieri, & punctione euacuari docuit Gal. 14. *meth. cap. vltimo*, visio parum imminuitur, & suffusio incipiens nominatur. Si crassior paulò fuerit, visionis obscuritas maior. Si verò crassissima, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis & loci, vel humor totam pupillam occupat, & tunc visio æqualiter læditur, quocunque modo ad obiecta dirigatur: vel vnam partem pupillæ magis, quàm aliam occupat, & obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa. Si verò humor perexiguus sit, & medium pupillæ occupet, obiecta fenestrata apparent. Si verò materia diuulsa fuerit, & in varia corpuscula, varias pupillæ partes occupantia distincta, culicum species ante oculos versari videbuntur: quæ omnes differentiæ exactè distinguntur à Gal. 1. *de sympt. causis cap. 2.*

Ratione loci etiam, vel situs materiæ, aliæ possunt desumi differentiæ; quòd scilicet aliquando materia in ipso vueæ foramine iuxta corneam tunicam sita est: aliquando iuxta vueam, & inter hanc & humorem aqueum: aliquando ipsi humori aqueo permista ac denique interdum inter crystallinum & aqueum.

Possunt & quædam differentiæ à figura materiæ desumi, quas recenset. Gal. 1. *de sympt. causis cap. 2. & 4. de loc. affect. cap. 2.* Prout enim varia est humoris pupillæ adiacentis figura, ægris repræsentantur in aëre volitantes culices, pili, telæ aranearum, circuli circa candelam, & alia quamplurima.

Diagnosis huius affectus primò dirigenda est ad legitimam suffusionem à spuria distinguendam; postea vero variæ legitimæ suffusionis differentiæ internoscendæ sunt.

Imò verò, post diætam sudorificam, vsus thermarum sulphurearum & bituminosarum tum balneo, tum capitis irrigatione erit conuenientissimus; cùm huiusmodi aquæ ad frigidam & humidam intemperiem corrigendam, pituitam absumendam, & cerebrum roborandum efficacissimæ sunt.

Præter vniuersales totius corporis & capitis euacuationes, peculiares etiam institui possunt per apophlegmatismos; quibus pituita per palatum è cerebro elicitur: qui quidem formâ gargarismatis aut masticatorij præscribi possunt, iuxta formulas in cerebri frigidæ intemperiei curatione descriptas.

Errhina & sternutatoria ab omnibus propemodum practicis damnantur in hoc affectu, quia humores ad oculos attrahunt, si tamen post exactam totius corporis & capitis ipsius euacuationem, mitiora & benigniora per aliquot dies vsurpentur, vtilia esse poterunt: siquidem materiam morbificam neruis opticis impactam, sensim educere ac deriuare poterunt, neque ex profundioribus cerebri partibus quicquam elicient ad partes anteriores. Alioquin in omni deriuatione, quæ est euacuatio per partem affectam, aut ipsi vicinam, perpetuò metuendum esset, ne ad ipsam partem affectam fieret attractio, quæ tamen ab vniuersalibus euacuationibus, quæ ipsam debent præcedere, facilè impeditur. Illa autem errhina componi poterunt ex succo betæ & maioranæ cum vino albo extracto, in quo manna dissoluta fuerit.

Potentius autem & nihilominus tutum errhinum parari potest ex puluere nicotianæ, præcipuis cephalicis, & oxydorcicis correcto. Ab eo enim per palatum magis, quàm per nares, pituita educitur & cerebrum ita roboratur, vt non adeò facilè humorum influxum ab

aliis partibus recipiat. Illius igitur compositio talis erit.

℞.Nicotianæ siccæ ℥.j.fol.saluiæ,maioran. beton.euphras. flor. caryophyllatæ nostratis, & rosar.rub.an.ʒ.j. Fiat puluis, qui naribus attrahatur manè per aliquot dies.

Neque sufficit purgatione vniuersali totum corpus ab humoribus excrementitiis semel liberare,sed in eo statu conseruandum est toto curationis decursu; atque adeò purgationibus interpolatis,quæ in dies congeruntur excrementa educenda sunt, quod fiet pilulis vsualibus in hunc modum compositis.

℞.Aloës optimæ ℥.ß.sennæ mund.turbith.hermodactyl. & agaric.recenter trochisc.an.ʒ.ij.diagrydij ʒ.j.macis,caryophyllor.& croci Orientalis ana gr.vij. Irrorentur succo maioranæ & chelidoniæ mai. Deinde iterum exsiccentur in vmbra,& cum oxymelite scillit. fiat massa pilularum, de qua capiat ʒ. ß. vel ℈. ij. bis aut ter in mense.

Dum hæc fiunt, cerebri & oculorum roborationi perpetuò insistendum est,& varia medicamenta vicissim vsurpanda; ne æger, vnum & idem continuò sumendo nimium fastidiat, néve natura idem remedio assuescat: Inter ea verò,quæ hac dote prædita sunt,recensetur theriaca vetus, quæ ʒ. j. pondere sumi potest horâ somni cum aqua fœniculi,euphras.& chelidoniæ,bis aut ter in septimana.

Commendatur etiam nux moschata manè, ieiunio stomacho, comesta, & dentibus diu attrita, vt vapor illius ad oculos deferatur. Si illius deglutitio metuatur, propter viscerum calorem; expui potest post comestionem.

Myrobalani conditæ manè assumptæ, visum maximè clarificare existimantur.

Opiata etiam vſualis ita componi poterit.

℞.Conſeruæ flor.beton.& anthos,ana ℥.ij.myrobalanos conditas num.ij. theriacæ veter. ʒ.ij. pulueris fol. euphraſ.ʒ.iij.ſem.fœnic.ʒ.ij.nucis moſchat.cinam.& caryophyll.ana ℈.j.Cum ſyrupo ex ſuccis fœnic.rutæ,chelidon.cum melle confecto, fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem caſtaneæ,ſuperhauſto vini,aqua fœniculi diluti,momento.

Neque omittenda ſunt externa remedia, quæ caput roborant, calefaciunt & exſiccant; qualia ſunt puluis cephalicus capillis inſpergendus, cucupha & ſuffitus, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis tradita ſunt.

Denique topica roborantia oculis admouenda, ab Autoribus paſſim proponi conſueuerunt, quæ tamen nullius aut exiguæ ſunt efficaciæ; propterea quòd eorum vis ad neruos opticos penetrare non poſſit. Si quis tamen eorum nonnulla vſurpare deſideret, ex ſuffuſionis curatione (vbi ingens copia eſt) deſumere poterit.

In caſu deſperato, poſtquam omnia remedia fruſtrà vſurpata ſunt, veſicatorium toti capiti raſo inſtar cucuphæ admotum,multùm aliquando profuit,etiam bis aut ter admotum,vbi priores veſiculæ & excoriatione exſiccatæ fuerint.

CAPVT II.

De humoris vitrei affectibus.

HVmor vitreus cryſtallino ſubiectus eſt, & ideò diaphanus à natura factus,vt ſpecies puræ ac limpidæ ad neruum opticum deferri poſſint. Si igitur per-

ſpicuitas illius, humoris cuiuſuis admixtione turbetur; eique opacitas inducatur, pro maiori vel minori illius gradu, viſum imminui aut aboleri neceſſe eſt.

Præterea iſte humor laborare poteſt ſitu vitiato; ſi nimirum, quædam illius portio, per ictum; & contuſionem ante cryſtallinum transferatur, tunc enim viſio obtenebratur; quandoquidem humor vitreus aqueo craſſior eſt, atque ita ſpecies obiectorum puræ & ſinceræ ad cryſtallinum deferri nequeunt.

Prior affectus nullis ſignis cognoſcitur; ſed ſolâ ratione fieri poſſe indicatur Vitreus enim humor introſpici non poteſt, neque illius diſpoſitio internoſci; coguntur que praxim medicam exercentes, cùm nullum vitium in oculis appareat, eum cum gutta ſerena confundere, idque ſine vllo ægrotantium damno; cùm humores extranei in vitreum effuſi, iiſdem remediis diſcuti debeant, quibus gutta ſerena curari conſueuit.

Situs verò vitrei vitiatus ex eo cognoſci poteſt, quòd ſub pupilla albuminis inſtar appareat. A ſuffuſione tamen non facilè diſtinguitur, niſi cauſæ antecedentes & procatarcticæ diligenter aduertantur. Fit enim ſuffuſio à ſimplici humorum influxu: hæc verò vitrei humoris tranſpoſitio ab ictu, & vulnere ſolet generari.

Incurabilis eſt iſte affectus, neque artis operâ vitreus humor ad priſtinum locum reduci poteſt. Id tamen à natura fieri contingit, atque adeo totum negotium illi eſt committendum.

CAPVT III.

De humoris cryſtallini affectibus.

CRyſtallinus humor præcipuum viſionis inſtrumentum, præ cæteris oculi humoribus ſuam puritatem & perſpicuitatem retinere debet, vt viſio perfectè exerceri valeat. Et ſi ab ea pituitate deflectat, viſio plurimùm læditur.

Præcipuus autem cryſtallini affectus, quo illius puritas turbatur, eſt glaucoma, ſeu humoris cryſtallini in glaucum colorem mutatio. Fitque hic affectus, quando humor cryſtallinus condenſatur per exſiccationem, quæ in ſenectute contingit, concurrente tamen cauſâ aliquâ exſiccante & condenſante.

Cognoſcitur hic affectus, quòd circa pupillam inſignis & profunda appareat albedo, & omnia tanquam per fumum & nebulam videantur. Difficilè tamen à ſuffuſione diſtinguitur, quæ talem albedinem in pupilla repræſentat: vnde factum eſt, vt autores quamplurimi glaucoma cum ſuffuſione confundant. Verùm diligenter introſpicientibus ex eo diſtingui poſſunt iſti duo affectus, quòd in ſuffuſione albedo in ipſa pupilla, & ferè iuxta corneam, in glaucomate verò profundior appareat.

Incurabilis eſt hic affectus, præcipuè in ſenibus, in quibus ſiccitas partium emendari non poteſt: Si tamen non ſatis conſtet in cryſtallino affectum reſidere, ſed ſuffuſionis quædam coniectura ſit, illius remedia in vſum reuocari poterunt.

Præterea laborare poteſt humor cryſtallinus ſitu vitiato, cùm nimirum latiori ſua parte, quæ lentis inſta-

compreſſa eſt, pupillæ foramini non rectâ opponitur, ſed vel ſurſum declinat, vel deorſum, tumque res geminæ ſolent apparere, ſi vnus tantùm oculus hoc vitium patiatur; quia admittitur parallelus qui in vtroque oculo idem eſſe debet, vt res à duobus oculis percepta eadem appareat. Et ſi in eadem planitie conſtituti non ſint, res geminæ apparent, quod facilè experitur quicumque alterum oculum digito deprimit, vel attollit: tunc enim amiſſo parallelo res duplices apparent. Hæc tamen viſionis deprauatio, quâ obiecta duplicia apparent, non ſolùm ex cauſa propoſita exoritur; ſed etiam à vaporibus aut tenui pituita cryſtallinum inficientibus, à quibus ſpiritus viſiui diſcinduntur; vnde fit, vt eiuſdem rei ſpecies in duobus locis recipiatur; quod etiam in ebriis ſæpè ſolet contingere.

Secundò ſitus cryſtallini vitiatur, quando verſus anteriora aut poſteriora inclinat. Si versùs anteriora & pupillam, tunc res propinquæ non rectè percipiuntur, meliùs verò diſſitæ, quod in ſenibus plerumque contingit. Si verò versùs poſteriora & neruum opticum magis ſitus ſit, propinqua rectè videntur, diſſita verò minimè, & tunc fit Myopia, quæ in præfatione explicata eſt, dictumque eſt ibidem hos affectus ſolis ſpecillis eſſe reparabiles.

Tertiò ſitus cryſtallini vitiatur, quando ad dextra vel ad ſiniſtra nimium inclinat; qui affectus Strabiſmus nominatur, cùm pupilla rebus videndis non directè, ſed obliquè opponitur, neque ipſa in medio oculi apparet, ſed ab eo declinat, ita vt in vna oculi parte plus albi appareat, quàm in alia.

Fit tamen hic affectus non ſolùm à cryſtallini ſitu vitiato, ſed etiam ex praua muſculorum oculos mouentium diſpoſitione, quæ vel naturalis eſt, vel à dictorum muſculorum paralyſi aut conuulſione oriunda.

M 5

Verùm à quacunque causa producatur, si connaturalis est, incurabilis censendus. Si verò à prædictorum musculorum paralysi aut conuulsione fiat, eorum morborum curatio à capitis affectuum curationibus desumenda est.

Denique ex maiori vel minori inuersione crystallini, aliæ visus deprauationes possunt contingere; quando nimirum quæ recta sunt, curua apparent, vel quando obiecta quasi inuersa videntur; quod contigit Medico cuidam, vt refert Sennertus, qui cùm scalam, librum aliquem è forulis petiturus ascenderet, & oculos fortiùs sursum conuerteret, accidit vt omnia ei postea inuersa apparerent, & homines in platea capite ambulare viderentur; quod ex situ crystallini mutato contigit: siquidem post anni quadrantem, cùm fortè iterum oculos sursum conuerteret, naturalis visio rediit, & omnia in recto situ vidit. Vnde patet violento oculi motu crystallinum è sua sede deiectum, simili postmodum motu ad eundem iterum transmissum fuisse. Eam autem crystallini mutationem ita contigisse existimo, vt crystallinus humor sic fuerit inuersus, vt pars illius anterior, quæ reliquis depressior est, pupillæ directè opposita non fuerit, sed potius pars illius lateralis, quæ cùm gibbosior & magis conuexa sit, species obiectorum inuersas repræsentare potuit, quemadmodum videmus in speculis rotundis obiecta inuersa apparere. Idque ea ratione contingere ex Opticæ præceptis docetur, quòd in medio conuexo, & densiori radij specierum visibilium ita refranguntur, vt sese cruciatim intersecent, & qui à parte obiecti superiori feruntur, eam tanquam inferiorem repræsentent, & vice versa.

Si verò minor fuerit humoris crystallini inuersio ita vt, tum pars crystallini depressa, tum eiusdem con-

uexa pupillæ aliquatenus opponatur, obiecta incurua apparere possunt. Quamuis etiam alia ratione fieri possit illa visus deprauatio, qua obiecta incurua apparent: nempe si portio humoris crystallini pituitoso humore suffundantur. Tunc enim propter diuersam crystallini tenuitatem, & crassitiem, diuersæ fiunt refractiones, quæ causæ sunt illius visus deprauationis, qua obiecta incurua apparent. Hoc dilucido exemplo demonstrari potest, scilicet baculi, cuius media pars in aquam demersa sit; tunc enim incuruus apparet, ex eo quòd portionis in aquam demersæ species, quando ex aqua in aërem defertur, vtpote à medio densiori ad tenuius, refrangitur à perpendiculari: portio verò quæ est in aëre, non refrangitur, quia non transit per diuersa media, quemadmodum ea, quæ est in aqua, inde fit vt baculus incuruus appareat. Eodem modo species obiecti, quæ fertur in portionem crystallini densiorem, magis refrangitur, quàm dum fertur ad portionem illius tenuiorem, quæ scilicet in statu naturali constituta est, à pituitoso humore minimè suffusa: atque ita, propter varias refractiones, obiecta incurua apparent.

Cùm autem in horum affectuum curationibus remedia non conferant, in iis inquirendis frustrà laborandum non est.

CAPVT IV.

De humoris aquei affectibus, ac præcipuè de suffusione.

HVmor aqueus à sua naturali constitutione deiicitur, cùm quantitate vel qualitate peccat. Dum

quantitate peccat, augetur, vel imminuitur præter modum & pupillæ dilatationem, aut constrictionem efficit, qui affectus suo loco erunt exponendi. Dum verò qualitate peccat, crassior euadit; quod fit ab humore extraneo in eum effuso, & Suffusio nominatur, quæ hic explicanda est. Licèt enim Galenus 1. *de symptom. caus. cap.* 2. ab ipsius humoris aquei condensatione fieri interdum suffusionem doceat, sine humoris excrementitij affluxu: tamen qui rarissimè id contingit, & imaginatione potius, quàm artis vsu dignoscitur; & si talis affectio detur, prorsus incurabilis est: illa omissa, de ea, quæ fit ab humoris excrementitij affluxu tantùm agemus. Hæc autem *ὑπόχυμα* Græcis, Latinis suffusio, Arabibus aqua, vulgo *cataracta* nominatur. Auctores quidam hæc nomina inter se distinguenda esse volunt, vt varios huius morbi gradus significent. Incipiens enim affectus, in quo leuis quædam visus obtenebratio contingit, suffusio ab iis nominatur. Cùm verò vlteriùs progressus est morbus, & aliquid in pupilla collectum, aquæ instar apparet, aquam peculiariter nominant. Cùm denique materia in pupilla omnimodè concreta est, visionemque prorsus aufert, cataracta ab iis nominatur. Fit igitur suffusio, ex serosi vel pituitosi humoris, in illud spatium quod inter corneam & crystallinum est, affusione. Cum autem in illo spatio humor aqueus contineatur, iure merito inter aquei humoris affectus recensetur.

Hæc quidem veræ suffusionis causa est. Alia tamen datur suffusio spuria, quæ fit à vaporibus, à ventriculo aliisque partibus in oculos translatis. A capite etiam vapores ad oculos transmitti, & suffusionem spuriam efficere posse docuit Galen. 4. *de loc affect. cap.* 2. Quamuis autem duæ suffusionis differentiæ inter se distinctæ ab Auctoribus proponantur, vt plurimùm tamen

complicatæ sunt, saltem legitimæ suffusioni spuria complicari solet: quia vapores à partibus inferioribus ad cerebrum translati, facilè deferuntur ad eas capitis partes, quæ à morbo aliquo debilitatæ sunt. Id quidem ex eo docetur, quòd omnes suffusione laborantes, minùs læduntur, ac perspicaciùs vident matutinis horis, quàm meridianis & vespertinis, quia, nimirum à prandio & cœna multi vapores à ventriculo ad oculos eleuantur & visum conturbant. Imò docet experientia, in dictis laborantibus visum est hebetiorem & caliginosiorem statim à pastu, quàm paucis post horis ab ipso. Præterea omnes suffusione laborantes referunt, sibi videri in aëre corpuscula quædam volitantia, velut culices, muscas, pilos, telas aranearum & similia, quæ non fiunt, nisi à vaporibus crassis ad oculum translatis, & in eo sese commouentibus. Licet enim Auctores existiment, huiusmodi repræsentationes dependere à particulis crassioribus humoris pituitosi in oculo contenti, & suffusionem efficientis, hoc tamen credibile non est, quia oporteret humorem illum pituitosum suffusionem efficientem, perpetuò moueri in oculo, vt species illas corpusculorum in aëre volitantium repræsentare posset; quod quidem rationi penitùs aduersatur. Quin potiùs haud dubium est, vapores esse in perpetuo motu, atque adeò phantasmata illa volitantia repræsentare posse.

Humor quidem pituitosus præcipua est, ac magis ordinaria suffusionis causa: alij tamen humores exiguâ saltem portione, ei commisceri possunt: & si bilis misceatur, citrina; si melancholia, nigricans suffusio apparet.

Humores autem isti ad oculos confluere solent, quando aliqua debilitate affecti sunt, sed natiuâ, seu ascititiâ.

Ratione crassitiei maioris vel minoris, maior vel minor visionis læsio efficitur. Si enim tenuis & serosus humor existat, à quo suffusionem fieri, & punctione euacuari docuit Gal. 14. *meth. cap. vltimo*, visio parum imminuitur, & suffusio incipiens nominatur. Si crassior paulò fuerit, visionis obscuritas maior, Si verò crassissima, cæcitas omnimoda emergit.

Ratione quantitatis & loci, vel humor totam pupillam occupat, & tunc visio æqualiter læditur, quocunque modo ad obiecta dirigatur: vel vnam partem pupillæ magis, quàm aliam occupat, & obiecta directo intuitu integra non cernuntur, nec vno tempore multa. Si verò humor perexiguus sit, & medium pupillæ occupet, obiecta fenestrata apparent. Si verò materia diuulsa fuerit, & in varia corpuscula, varias pupillæ partes occupantia distincta, culicum species ante oculos versari videbuntur: quæ omnes differentiæ exactè distinguntur à Gal. 1. *de sympt. causis cap.* 2.

Ratione loci etiam, vel situs materiæ, aliæ possunt desumi differentiæ; quòd scilicet aliquando materia in ipso vueæ foramine iuxta corneam tunicam sita est: aliquando iuxta vueam, & inter hanc & humorem aqueum: aliquando ipsi humori aqueo permista ac denique interdum inter crystallinum & aqueum.

Possunt & quædam differentiæ à figura materiæ desumi, quas recenset. Gal. 1. *de sympt. causis cap.* 2. *&* 4. *de loc. affect. cap.* 2. Prout enim varia est humoris pupillæ adiacentis figura, ægris repræsentantur in aëre volitantes culices, pili, telæ aranearum, circuli circa candelam, & alia quamplurima.

Diagnosis huius affectus primò dirigenda est ad legitimam suffusionem à spuria distinguendam; postea vero variæ legitimæ suffusionis differentiæ internoscendæ sunt.

Vera ſuffuſio alterum tantùm oculum plerumque occupare ſolet; aut ſi vtrumque,non tamen ſimul, nec ſimiliter,quod in ſpuria accidit.

Secundò in legitima ſuffuſione tenebroſum quiddã in pupilla apparet,quod in ſpuria non contingit. Hoc tamen ſignum perpetuum non eſt. Si enim à tenui & ſeroſo humore ſuffuſio generetur, cùm ille humor aqueo ferè craſſior non ſit, nulla in oculo immutatio apparet. Quo decepti plerumque Medici, eam ſuffuſionem non agnoſcentes, guttam ſerenam eſſe exiſtimant, cùm nempe nullam inpupilla mutationem percipiant. Sed facilè diſtinguitur hæc ſuffuſio à gutta ſerena.Primò, quòd in gutta ſerena viſio vel abolita, aut valdè imminuta eſt, nulla in oculo læſione apparente. Contrà verò in ſuffuſione;quæ ſenſui non patet, eſt leuis tantùm viſus imminutio,quia humor ſeroſus, à quo illa producitur; tenuis eſt & diaphanus, ita vt à ſpeciebus obiectorum,vitri inſtat, penetrari poſſit. Secundò, ex eo, quod vtplurimum in ſuffuſione viſio in omnibus pupillæ partibus æqualiter non læditur,ſed obiecta aliquando directè oculis oppoſita, aliquando versùs angulum collata, meliùs videntur; quia nimirum maior eſt vtplurimùm humoris craſſities vel tenuitas in vna pupillæ parte,quàm in alia.

Tertiò,in vera ſuffuſione ſymptomata ſunt continua nec vlla habent interualla.In ſpuria verò, per interualla augentur,& remittuntur, provt vaporum anathymiaſis maior vel minor ad cerebrum effertur. Sicque, ieiuno ſtomacho,multò minora ſunt, quàm eo cibis repleto,præcipuè paulò poſt paſtus; tunc enim maior vaporum copia ſurſum attollitur. Qui vapore ad oculos tranſlati, muſcas, culices, aranearum telas, & alia huiuſmodi corpuſcula, viſui quidem repræſentant; non continuò, ſed tantùm per interualla quædam.

quæ

Quæ quidem exigua corpuſcula, in aëre repræſentata, à vaporibus dependent, vt antea dictum eſt: attamen, quia dum oculi à vera ſuffuſione debilitati ſunt, continua ferè fit ad eos vaporum tranſmiſſio, ideo continua eſt propemodum huiuſmodi corpuſculorum in aëre volitantium apparitio. Præterea, in vera ſuffuſione, viſus obtenebratio, qua omnia obiecta, veluti per nebulam aut vitrum denſum conſpiciuntur, (quod eſt proprium ſymptoma & pathognomonicum huius affectus) continua eſt & ſemper eodem modo ſe habet. In ſpuria verò ſuffuſione, nunc maior, nunc minor, & aliquando ferè nulla eſt viſus obſcuritas, prout vapores, vel maiori copia, vel minori, vel nullo modo transferuntur ad oculos.

Denique vera ſuffuſio breui tempore incrementum ſuſcipit, & plerumqee intra ſex menſes confirmata euadit. Interdum etiam paucis diebus creſcit; & refert Fernelius 5. *pathol. cap.* 5. conſummatam ſuffuſionem vno die ſubortam; quod nobis etiam non ſemel videre contigit. Spuria autem per multos annos ſine incremento perſeuerat.

Veræ autem ſuffuſionis differentiæ ſequentibus ſignis erunt diſtinguendæ.

In ſuffuſione incipiente corpuſcula quædam, vt pili, culices, muſcæ volitantes, lanarum aranearum fragmenta, oculis obuerſantur.

Dum verò incrementum ſumit, aër nebuloſus apparet, & obiecta veluti per vitrum denſius conſpiciuntur; color pupillæ immutatus eſt, eaque vel turbida, vel nebuloſa, aut vitreo contaminato ſimilis, aut calore cæruleo infecta apparet. Quando ſuffuſio perfecta eſt, viſio omnino perit, pupillæ calor albus apparet, aut alio colore infectus.

Ex colore etiam quædam ſigna deſumuntur; color

enim margaritæ ſimilis, pituitam adhuc fluidam & diaphanam ſignificant; gypſeus craſſam & compactam; citrinus pituitam cum bile mixtam; niger cum humore melancholico.

Locus ſuffuſione dignoſcitur ex eo quòd ſit materia inter vueam & corneam ſita ſit, pupilla magis obtenebrata conſpicitur, quia materia oculis intuentis propinquior eſt. Deinde pupilla dilatata apparet; ab humore enim in ea contento diſtenditur. Et in affectu confirmato albæ & virides fibræ, aut ſtriæ, ſupra iridem protenſæ conſpiciuntur, aut puncta quædam albicantia circa pupillam apparent.

Si materia inter chryſtallinum & vueam contineatur, contraria prædictis apparebunt ſymptomata; tum etiam pupilla anguſta apparebit, ſi profundior materia ſit: amplior verò, ſi minus profunda.

Prognoſis huius affectus, pro variis illius temporibus, variè ſtatuenda eſt. Incipiens enim ſuffuſio, in qua ægri obiecta poſſunt diſcernere, eaque per nebulam conſpicere videntur, curabilis eſt, iuxta Gal. ſententiam *14.meth.cap.vlt.* & Celſi *lib.6.cap.6.* Quæ tamen ſententia reſtrictione indiget, modo ſcilicet æger in ætate florenti ſit conſtitutus: in ſenibus enim hi affectus incurabiles ſunt; & ſi oculi ex natiua conſtitutione debiles non fuerint; Nos enim nonnullos in ſuffuſionis principio, etiam quinquageſimum annum prætergreſſos, ſola euacuatione vniuerſali, diæta ſudorifica, & veſicatorio, ſine vlla topicorum applicatione, intra quindecim dies curatos vidimus.

Curatio autem feliciùs ſuccedit in aëre calido, & tempore æſtiuo; quia pori aperiuntur, materia morbifica mobilior & obſequentior redditur, ita vt ſponte ſua ſæpe ad aluum deferatur. Qui motus, quantum momenti habeat ad huius morbi ſolutionem, docuit Hip.

Aph. 17. *sect.* 6. his verbis, *lippientem alui profluuio corripi, bonum.*

Si ex febre acuta, peripneumonia, phrenitide, aut dolore capitis intenso suffusio proueniat, difficillimè curatur.

Suffusio confirmata, in qua materia iam concreta est, discuti medicamentis non potest, & sola compunctione curabilis est.

Hæc tamen operatio quæ compunctione perficitur, & acu in oculum immissâ ad inferiores oculi partes suffusio deprimitur, tuta non est, & sæpè malè succedit. Vel enim vuea tunica laceratur, vel ex dolore & inflammatione noua fluxio in oculum iamdiu debilitatum influit, & alia contingunt incommoda, quibus visio in perpetuum aufertur. Cùm tamen aliquando succedat hæc operatio, tentari potest ab iis, quibus nulla alia curationis spes superest; satius enim est, vt docet Celsus, anceps experiri remedium, quàm nullum.

In confirmata suffusione, si altero oculo clauso, pupilla dilatetur, curatio per acus immissionem sperabilis est: si verò non dilatatur, visus nunquam recipitur, docente Galeno 1. *de sympt. causis*, *cap.* 2. quia neruus opticus obstruitur, & spiritus ad pupillam, licèt aperta foret, peruenire nequit.

Licèt autem altero oculo clauso pupilla dilatetur, æger acu immissâ visum non recipiet, si lumen non percipiat; quia spiritus visiuus turbidus & obscurus redditus est, atque adeò visioni ineptus.

Suffusio nigra, & omni splendore orbata, neque medicamentis, neque chirurgia curari potest, quia spiritus visorij destructi sunt. Pellucida verò, & splendorem aliquem ostentans, curabilis est.

Curationem etiam plerumque non admittit viridis, obscura & multum citrina, dura & quæ hydrar-

N 2

gyrum colore & mobilitate repræsentat.

Suffusio,quæ obiecta fenestrata repræsentat;tentanda non est;cùm enim materia in centro pupillæ consistat, periculum est,ne acu immissâ,tota pupilla impleatur,& integra visionis iactura fiat.

Operatio,quæ per acus immissionem fit, feliciùs succedit in oculo pleniore, & naturalem magnitudinem seruante;si verò oculus minor & marcidus euaserit,succedere non potest.

In senili ætate prædicta operatio tentanda non est, neque in puerili; in illa morbus est incurabilis, in hac verò humor mollior est,& non satis maturus. Curationi aptissima ætas est iuuenilis, & consistens.

Si operatio exerceatur quando oculo digito compresso suffusio nonnihil difluit, & latior aliquantulum apparet;postmodum verò ad pristinam magnitudinem, & figuram reuertitur,non succedit; quia suffusio nondum matura est, sed adhuc tenuis & cruda. Si verò digito compressa nullam patiatur figuræ mutationem,matura est, & acu decuti potest.

Notandum tamen istam suffusionis,quam vocant,maturitatem seu concretionem, moderatam esse debere,vt deponi facilè possit. Debet enim esse instar pelliculæ, quæ acu circumuoluitur, & ad inferiora oculi deponitur. Si enim crassior & solidior sit, decuti non potest, quod inde dignoscitur, quod gypsi aut grandinis speciem colore præ se fert. Contrà verò quæ mediocrem maturitatem nacta est,colorem cœli aut maris, ferri aut plumbi non admodum nigri repræsentare solet.

Suffusionis curatio non solùm ad causam coniunctam, sed etiam antecedentem dirigenda est. Atque ita,primò totum corpus, & præcipuè cerebrum exactè euacuandum est. Mox humor pupillam obstruens discutiendus, aut alio quouis modo amoliendus est.

Quæ indicationes, cùm eædem fermè sint, quæ ad guttæ serenæ curationem fuerunt propositæ, eadem remedia, quæ victus rationem, totius corporis euacuationem, humoris peccantis reuulsionem, & capitis atque oculorum roborationem respiciunt, hîc etiam aptari poterunt, vt non opus sit eadem hic frustrâ repetere.

Præmissâ igitur totâ illâ curatione, quæ pro gutta serena instituta est, ad ea remedia veniendum est quæ peculiarem materiæ iuxta pupillam contentæ eductionem respiciunt. Et quamuis topica remedia non multùm conferre existimentur, iuxta Gal. sententiam. 2. κτ̀ τόπους, qui dicit ea plus promittere, quàm præstare: attamen legitimus eorum vsus reiiciendus non est; & docuit experientia, probatissimorum auctorum fide confirmata, suffusiones incipientes, præmissis vniuersalibus, vsu topicorum fuisse dissipatas.

Primò igitur à mitioribus resoluentibus incipiendum est, quæ non valdè exsiccent, ne materia suffusionis induretur, & resolutioni inepta euadat; tum resoluentibus emollientia admiscenda sunt, vt prædicta induratio impediatur, & resolutio faciliùs perficiatur. In hunc finem fotus sequens ab initio vsurpari poterit.

℞. Fol. rutæ. fœnic. euphras. chelidon. maior. ana M. j. sem. fœnugr. ℥. j. flor. chamom. & melilot. ana P. j. Coquantur in tribus partibus aquæ font. & vna vini albi sub finem additi. Colatura foueantur oculi manè & serò, cum spongia molli.

Ex eodem decocto suffitus parari poterit, fumum illius excipiendo oculis, vndique capite contecto.

In ipso morbi principio, dum fluxio fieri incipit, dumque reuellentia remedia vsurpantur, vtile est fouere oculos simpliciter vino rubro austero, quod astrictione sua fluxionem impedit, parte verò spirituosa discutit ac resoluit.

In progreſſu morbi, fœtus ex vino albo, in quo crocus metallorum infuſus fuerit, vtiliſſimus eſt.

Non parum etiam vtilis eſt pueri halitus manè oculis exceptus, ſi priùs aliquandiu puer ſemen fœniculi maſticauerit.

Neque minus conducibile eſt oculos lingere per longum tempus, matutinis horis, linguâ pueri aut catelli.

Ad ſuffitum etiam referri poteſt panis cum ſemine fœniculi contuſo ſubactus, & dum calens è furno extrahitur, per medium ſectus, ſi eius vapor oculis recipiatur; panem ſcilicet ita oculis admouendo, vt fixo intuitu in panem, oculis vapore illius madeſcant.

Remedia prædicta matutinis horis præcipuè vſurpanda ſunt. Noctu verò ſequens cataplaſma admoueri poterit.

℞. Farinæ fœnugr. ℥.j. aloës ℥.ß. croci ʒ.j. Fiat puluis ſubtiliſſimus, excipiatur vino albo in quo crocus metallorum infuſus fuerit, & fiat cataplaſma applicandum calidè hora ſomni.

Multi laudant ſanguinem columbinum, in oculum calidè inſtillatum eo enim calore natiuo animalis, refecta pars valdè corroboratur, & materia excrementitia diſſoluitur. Sed quia in illo ſanguine calor citò euaneſcit, multò conducibilius foret pullum columbinum iuniorem, & nondum plumis contectum, ac per ſpinam ſectum, oculo applicare.

Prædictis remediis, præſertim materiæ coniunctæ diſſipatio obtineri poteſt, ſi illa ſperabilis eſt. Topica enim varia, quæ oculis inſtillantur, collyria vulgo dicta, exiguæ ſunt efficaciæ, & illa ſunt, de quibus dixit Galenus, ea plus promittere, quàm præſtare; tota enim eorum virtus in cornea tunica ferè abſumitur, neque poteſt ad interiores partes penetrare, niſi ea inſigni acrimonia prædita ſint, qua dolores in oculis excitantu-

& fluxio ad illos magis promouetur: vnde non pauci immodico eorum vsu, ex leuiori affectu in omnimodam cæcitatem perducti sunt. Quia tamen multæ reperiuntur apud authores collyriorum descriptiones, quibus præstantissimus effectus ab iis tribuuntur, ne hic aliquid deficere videatur, nos selectissimas non nullas proponemus, vt vnusquisque eorum effectus explorare valeat.

♃. Mellis optimi ℔.ij. rad. fœnic. aristoloch. long. & rotund. ana ℔.j. fol. rutæ, euphras. chelidon. maior. & summit fœnic. ana M.vj. centaur. min. M.iij. rosar. recent. P.iiij. vrinæ pueri impubis ℔ ij. Misceantur omnia simul in vase vitreo, & destillentur in balneo Mariæ. Hæc aqua instilletur in oculos frequenter.

Vel parari potest panis ex tota farina, cum rutæ, chelidon. euphras. betonic. & fœnic. pulueribus, addito melle, qui recenter ex furno extractus, in partesque dissectus, intra vasa duo stannea vel argentea concluditur, inde aqua quædam colligitur, quam guttatim in oculos instillatam mirificè conducere Zechius affirmat. Sequens etiam collyrium ab eodem autore miris effertur laudibus.

♃. Fol. viol. alb. seu leucoij M.j. sem. raphani hortensis ʒ.j. ammoniaci ʒ.ß. Misceantur, & puluerata macerentur per horas 24. in aquæ fœnic. ℔.j. Deinde bulliant vnicâ ebullitione leui. Posteà colaturæ adde succi fœniculi depurati ℥.j. balsami Peruuiani ʒ.ij. Fiat collyrium, quod manè & vesperi instillatum (inquit Zechius) corpore (vt docet) priùs euacuato, antiquas oculorum ægritudines ita detergit ac dissipat, vt cataractam, etiam citra ferrum mirabiliter auferat.

Hollerius aquam describit, aquam dicit restituisse visum cœco nouem annorum, quæ talis est.

♃. Succi apij, fœnic. verben. chamædr. pimpinellæ,

caryophyllatæ, saluiæ, chelidon. rutæ, centinod. morsus gallinæ, caryophyllorum, farinæ volatilis, ana ℥.j. piperis crassiuscule triti, nucis mosch. ligni aloës, ana ʒ. iij. Omnia immergantur in vrina pueri incorrupti; & sextâ parte vini maluatici. Bulliant breui tempore. Tum exprime, percola, & repone in vase vitreo obturato: horâ somni singulas guttas singulis oculis instilla.

Succus anagallidis aquaticæ solus in oculos per aliquot dies instillatus curauit aliquando suffusionem incipientem; cui tamen plurimùm adiumenti attulit cauterium suturæ coronali inustum.

Non minoris sunt efficaciæ succi chelidoniæ & calcitrapæ simul mixti.

Quercetanus in Pharmacopœa aquam ex infusione croci metallorum paratam valdè commendat, quæ in hunc modum componitur.

℞. Aquar. chelidon. mai. ℥.vj. croci metallor. ʒ.j. Infundantur simul. Et huius aquæ tepidæ guttas tres vel quatuor infunde intra oculos ter aut quater in die per longum tempus. Hanc aquam se expertum esse dicit Fonseca visionem restituisse cuidam, qui eam offuscatam habebat per plures menses. Habet autem hoc egregij, vt sine morsu validissimè abstergat, quod vix in alio medicamento reperitur.

Idem Fonseca aquam sequentem tanquam mirabilem prædicat.

℞. Plures hirundines. Contundantur integrè cum suis pennis in mortario, illatum cuilibet libræ adde medullæ panis ℥.iiij. vini albi maturi ℔.iiij. Infundantur per sex dies, & destillentur per balneum vsque ad siccitatem. Deinde expone illam aquam in vase vitreo ad solem per dies viginti, & instilla in oculos manè & serò.

Et floribus rorismarini liquor elicitur nebuils discu-

tiendis admodum idoneus, qui in hunc modum paratur.

℞. Flor. rorismar. q.s. Impleatur ampulla vitrea, quæ probè obturetur, & soli meridiano exponatur ad parietem. Inde liquescit oleosus quidam humor, quo oculi pennâ illinantur.

Auctores fella animalium commendant, quod potentissimè abstergant & discutiant. Sed acrimoniâ sua dolorem excitant, ideò rarò in vsum reuocantur.

Forestus *obs.* 35. *lib.* 11. pisculum quemdam patriæ suæ familiarem commendat, ex cuius iecore succus quidam elicitur, quo suffusiones quasi momento & miraculo curari testatur: eius historiam & vtendi modum vide loco citato. Guillelmus Lozellus se plures curasse refert, nullâ lucis vsurâ fruentes, aquâ sequenti, post vniuersalia remedia vsurpata.

℞. Hepatis hirci sani & recentis ℔. ij. calami aromat. & mellis, ana ℥. ß. succi rutæ ʒ. iij. aquæ chelidoniæ, verbenæ, fœniculi, euphrasiæ, ana ℥. iij. piperis longis, nucis mosch. caryophyllor. ana ʒ. ij. croci ℈. j. flor. rorismarini aliquantulum contritor. M. ß. sarcocollæ, aloës hepaticæ, ana ʒ. iij. fellis auium rapacium, vel caponum, aut perdicum ℥. j. Incidenda incidantur, terenda terantur, de in omnia simul misceantur, addendo sacchari albiss. ℥. ij. mellis ros. ʒ. vj. ponantur in alembico vitreo. Destillentur in B.M. igne lento. Hæc aqua seruetur in vase vitreo benè obturato, tanquam pretiosa, quæ in oculum laborantem instilletur bis aut ter in die.

Zacutus Lusitanus aquam sequentem maximè commendat his verbis. *Ophthalmia diuturnæ noctisque oculorum affectionibus, quæ ex nimia humiditate crassisque humoribus & caliginosis scaturiunt? vt densitati, albugini, vngui, & suffusioni. Et hanc aquam principatum obtinere*

diuino experimento compertum habeo; si corpore exquisitè euacuato, noctu solùm tribus horis post pastum iuxta oculum sex guttas eius instilles actu frigidas: post duas horas, tanquam è fonte perenni, manabunt ichores in copia multa.

℞. Aloës ʒ.iij. rutæ, fœniculi, betonicæ, ana M.ij. verbenæ, tormentillæ, an.M.j. sarcocollæ ʒ.iij. spumæ nitri ʒ.ij.ß. sacchari candi ℥.iij.syrupi rosac.℥.iiij.vrinæ pueri impubis ℔.ß. stercoris lacerti ʒ. iij. marrubij M. iij. euphrasiæ M.j. ß. zinzib. spicæ nardi, piperis longi, caryophyll. tuthiæ, ana ʒ.ij. balsami ʒ. iij. mellis rosati ℥.j. viridis æris ʒ.j.licij ℈.ij.fol.raphani M.j. Puluerandа puluerentur, misceantur omnia, & infundantur in vino albo generoso, in vase destillatorio, addita quarta parte mellis optimi, decem dierum spatio, dummodo quotidie agitentur, & deinde destillentur, & aqua quæ exierit, reseruetur.

Idem Zacutus sequens vnguentum maximè commendat his verbis. *Ad exsiccandas humiditates ad oculos à capite confluentes, simulque valentissimè per canthos expurgandas, vnguentum fit magistrale nulli secundum, applicitum post totius corporis, capitis & oculorum vacuationem vniuersalem. Eo bis in die, manè & noctu tribus horis post cœnam, palpebræ superiores leuiter illinantur. Post horam humoris serosi riuuli per angulum præsertim maiorem effluent vbertim.*

℞. Ol. rosac. ℥. iij. aquæ ros. ℥. ix. camphoræ ʒ. j. tuthiæ ℈.j. mellis ℥.ij.fellis hirci ℥.ß.farinæ lupinorum ʒ.ß. aloës socotrinæ ʒ.j. sacchari candi ʒ.ß. succi marrubij fœniculi, rutæ, ana ℥. ß. myrrhæ ℈.j. ammoniaci ʒ.ß. sarcocollæ ʒ.j. ß. Pulueratis puluerandis, misce, & lento igne coque modicè; & cum pinguedine hircina & arietina, & momento ceræ, fiat secundum artem vnguentum.

Denique, reliquis remediis non conferentibus, mor-

bo propemodum ad desperationem verso, ad experimétum reduci mereretur inunctio ex hydrargyro, quam à se excogitatam ait Fonseca, non tamen in vsum reuocatam, *consultatione*, enim 19. *lib.* 1. sic loquitur: *Aliquando cogitaui inunctionem argenti viui, ea ratione qua adhibetur in morbo Gallico, magna efficacia posse extirpare cataractas incipientes & increscentes, quod visum est in ophthalmiis gallicis, vbi humorum residua visionem impediunt, sed etiam in non gallicis. Isto remedio caput ita expurgari poterit, vt dissoluantur vestigia cataractæ, & aliquando experiri decreuit.* Huic suæ cogitationi maximè applausisset Fonseca, si Skenckhij obseruationem 309. *lib.* 1. vidisset, quæ ex Alexandri Traiani Petroni *lib.* 5. *de morbo Gallico cap* 1. desumpta est. *Quidam*, inquit, *qui antequam morbo Gallico afficeretur, altero oculo cæcus erat, suffusione densissima (vulgus cataractam vocat) oculum occupante hydrargyri inunctione morbo Gallico, & à suffusione, quòd maximè mirum est, euasit. Neque à ratione alienum est inunctione illa cataractas posse dissolui, cùm frequens experientia doceat, praduros tumores ex pituita crassa & concreta genitos, illitu hydrargyri potenter dissolui.*

Cùm nullis medicamentis dissolui potest cataracta, vltimum remedium est Chirurgica operatio, qua acu in oculum immissâ, materia pituitosa suffusionem efficiens condensata, & in pelliculam conuersa ad inferiores oculi partes decutitur, & apertâ veluti fenestra visus recuperatur. Quæ operatio aliquando succedit feliciter, pluries verò infeliciter, ita vt ex ea non pauci visum in perpetuum amiserint. Quando tamen res eò deuenit, vt nulla alia supersit visionis recuperandæ spes, satius est, iuxta Celsi sententiam priùs laudatam, anceps experiri remedium, quàm nullum. Hæc autem operatio propter incertum euentum à Chirurgis

ordinariis non ſolet exerceri;ſed ab Operatoribus vulgo dictis,qui per varias vrbes vagantes,frequentiùs ſeſe in operationibus exercent: atque ita operandi tempus & modus illis prorsùs committendus eſt. Quia tamen à Medico ignorari non debent, apud Practicos non paucos exactè deſcripta inueniri poterunt.

Curata ſuffuſione, ſiue reſoluentibus medicamentis, ſine operatione Chirurgica, prophylaxi per longum tempus incumbendum eſt, quia recidiuæ maximum eſt periculum: oculi enim ex longo affectu debilitati admodum diſpoſiti ſunt ad fluxiones è cerebro denuò excipiendas. Idcircò purgationibus vſualibus incumbendum eſt,fonticuli ad fluxionis auerſionem continuò geſtandi & oculos roborantia frequenter vſurpanda, qualia in guttæ ſerenæ curatione propoſita ſunt. Quibus addi poteſt ablutio oculorum, quæ ſingulis diebus manè vſurpanda eſt in hunc modum. Ab exitu lecti maſticetur ſemen fœniculi aliquandiu, deinde os vino repleatur, eoque vino tantillum in ore calefacto abluantur oculi, donec acrimoniâ ſuâ eos vellicet, & dolorem aliquem inferat, qui ceſſante ablutione ſtatim etiam ceſſare conſueuit.

Præterea viſus conſeruationi plurimùm conferunt ſpecilla,quæ obiecta, prout naturaliter ſe habent, nempe, neque maiora neque minora repræſentant. Nec non vtile eſt, per vices ſpecillis viridibus aut cæruleis viſum recreare.

Ac denique ea omnia vitanda,quæ viſui nocent, & vſurpanda quæ ipſi conferunt, prout in victus ratione, pro guttæ ſerenæ curatione inſtituta, annotata ſunt.

CAPVT V.

De dilatatione pupillæ.

VVea tunica, ex Galen. 1. *de sympt. causis, cap. 2.* variis morbis obnoxia est, ac præcipuè ruptionem, distorsionem, dilatationem & constrictionem pati consueuit.

Ruptio fieri potest, tum à causa externa, vt percussione & contusione, tum ab interna, humore scilicet copioso tunicam vueam distendente & rumpente. Cùm autem ea arte reparabilis non sit, medicam tractationem non postulat.

Distortio vueæ tunicæ non potest contingere, nisi à prima conformatione, cùm illa corneæ tunicæ vndique adhæreat. Ideo Galen. ipse, *loco citato*, nudam illius enumerationem facit, inter differentias symptomatum vueæ tunicæ: in ea autem explicanda non immoratur, quia nullius est vsus in praxi medica. Nos etiam prioribus duabus differentiis prætermissis, dilatationis & constrictionis pupillæ explicationi tantùm incumbemus.

Dilatatio igitur pupillæ, quæ est vueæ tunicæ foramen, per quod species obiectorum oculum ingrediuntur, Mydriasis Græcis appellata, visionem lædit, quod lumen nimia copia oculum ingrediatur: vnde fit, vt ea laborantes in obscuriori loco magis videant, quàm in lucidiori. Quod ostendunt naturales & ordinariæ pupillæ mutationes, quæ in locis splendidis & obscuris contingunt; dum enim visio fit in loco splendidiori & multùm illuminatio, pupilla constringitur, vt minori copia lumen oculum ingrediatur, & ne maiori copia

visionem lædat, spiritus dissipando ac disgregando. Et hinc fit, vt qui à loco valdè lucido in obscurior ingrediuntur, primò ingressu nihil ferè videant: quandoquidem pupilla constricta in loco obscuro, non satis luminis recipit ad visionem integrè perficiendam. Posteà verò cùm aliquandiu in loco obscuro morati fuerint, pupilla sensim dilatatur, vt maiorem luminis copiam recipiat, quæ sit sufficiens ad visionem efficiendam; & tunc res, quæ primo ingressu non videbantur, clarè perspiciuntur. Contra verò, qui à loco obscuro in valdè lucidum transeunt, lumen ferre non possunt ab initio, & eorum oculi grauiter perstringuntur. Quia cùm pupilla magis dilatata fuerit in loco obscuro, vt sufficiens luminis copia oculum ingrediatur, si hoc modo dilatata subitò magno lumini obiiciatur, nimia copia lumen oculum ingreditur, eumque perstringit ac visionem turbat. Vnde patet, lumen visioni necessarium copia mediocri oculos ingredi debere, & ad illius receptionem, pupillæ latitudinem moderatam esse necessariam.

Fit autem dilatatio pupillæ præternaturalis, vel à primo ortu, quæ immedicabilis est; vel post ortum à causis præternaturalibus & aduentitiis, quæ vel internæ sunt, vel externæ.

Internarum proxima est & immediata, tensio vueæ tunicæ: illa autem tensio, vel à siccitate fit, vel à repletione.

Siccitas vueam tendit, & foramen pupillæ amplius efficit; quemadmodum coria perforata, cùm exsiccantur, patentiora foramina efficiunt. Fit autem sicca illa intemperies à vigiliis diuturnis, febribus aliisque causis exsiccantibus.

Repletio vuæ tunicæ, dum eam omni ex parte distendit, ampliorem pupillam efficit; eaque produci-

tur, vel à flatibus & vaporibus in oculum transmissis, vel ab humoribus in eundem confluxis, vel ab aqueo humore supra modum aucto, vel denique à tunicæ ipsius vueæ tumore. His causis addere possumus conuulsionem vueæ tunicæ, quæ in paroxysmis epilepticis præcipuè apparet. Cùm enim tunc omnes partes neruosæ & membranosæ distendantur, vuea etiam tunica suam distensionem patitur. Et hæc præcipuè ac manifestè apparet in puerorum conuulsionibus epilepticis, in quibus tanta fit pupillæ dilatatio, vt totam ferè iridem occupet, & illius ratione visio prorsùs aboleatur.

Causæ externæ sunt percussio vel casus ab alto, vel spiritus retentio, vt in parturientibus & tibicinibus. Percussio & casus fluxionem ad oculos promouent, vnde distensio pupillæ; spiritus retentio flatus & humores ad oculos impellit, à quibus etiam distensio producitur.

Diagnosis huius affectus difficilis non est. Siquidem pupillæ dilatatio oculis est conspicua, præsertim si ante morbosam constitutionem pupillæ amplitudo naturalis Medico innotuerit: tum etiam si cum latitudine pupillæ mediocritatem excedente, visionis læsio adfuerit.

Præterea naturalis amplitudo pupillæ dignoscitur ex eo, quòd clauso, vno oculo, alterius pupilla magis dilatatur; quod non fit in dilatatione morbosa, quia tunica vuea à causa præternaturali distenta ampliùs distendi nequit.

Si denique dilatatio pupillæ in vno tantùm oculo appareat & præternaturalis est,& vnicum tantùm oculum affici significat.

Quod ad prognosim spectat, pupillæ dilatatio ab ortu contracta incurabilis est; quæ verò post ortum

accidit, difficilè curatur, maximè verò quæ à ſiccitate producitur. Quæ verò ab aliis cauſis fit, ſi adhuc recens fuerit, curabilis eſt; cùm affectus oculorum recentes, iuxta Gal. doctrinam, curationem recipiant; inueterari verò nunquam, aut ſaltem difficillimè tollantur.

Curatiò pro varietate cauſarum varianda eſt. Si à ſiccitate fiat, cùm vix illud valeat contingere à cauſa interna, quin totum etiam corpus eadem intemperie afficiatur; Ideò remediis atque alimentis humectantibus & analeptici totum corpus reficiendum eſt, qualia in febre hectica vſurpari conſueuerunt. Peculiariter verò corpus humectandum eſt balneo aquæ tepidæ, & lactis recenter mulcti, quod etiam in oculos frequenter inſtillabitur, præſertim muliebre.

Si fiat ab humore oculum replente, cùm ille à capite defluat, etiam caput & totum corpus erit euacuandum, mox humor oculis impactus diſcutiendus. Quæ quidem, cùm ſufficienter perfici valeat remediis pro ſuffuſionis curatione propoſitis, ea hic fruſtra repetenda non ſunt, ſed à curatione prædicta deſumenda. Quæ etiam ea remedia ſuppeditabit, quæ humori in oculo contento diſcutiendo ac diſſipando idonea ſunt. Iis tamen ſuccedere poſſunt quædam aſtringentia, quæ pupillam nimis dilatatam anguſtiorem efficiant. In hunc finem collyrium ſequens vſurpari poterit.

℞. Roſar. rubr. ſiccar. ℈.ij. croci, ſpice nardi, corticis thuris, ana ℈.ß. tuthiæ præparatæ, ſpodij, acaciæ, ana ℈.j. In puluerem redacta includantur panno lineo raro, & fiat nodulus, qui infundatur in aquæ roſar. ℥. iij. & illa aqua inſtilletur in oculum frequenter, toties nodulum exprimendo, quoties aqua vſurpabitur.

Si

Si fiat à flatibus, post vniuersales euacuationes, ea medicamenta erunt vsurpanda, quæ flatus discutiunt in toto corpore & ipsis oculis. Atque ita illi foueri poterunt decocto fœniculi, rutæ, aneth. rosar. rubr. myrtillorum, facto in aqua peculi rosarum, cum quarta parte vini albi.

Si denique à percussione fiat, pro contusionis magnitudine varianda curatio est; & si adsit inflammatio, instar ophthalmiæ curanda est. Si verò inflammatio non sit, admouebitur in principio cataplasma ex farina fabarum, foliis plantaginis & rosis rubris, cum aqua rosarum paratum. Posteà verò sanguis columbinus frequenter instillabitur, quod in omnibus oculorum vulneribus ac contusionibus excellens est remedium.

CAPVT VI.

De Pupillæ angustia.

PVpillæ angustia visui etiam officit, quemadmodum dilatatio, vt dictum est capite superiori, quandoquidem moderata pupillæ amplitudo necessaria est ad species visibiles perfectè recipiendas. Sic quando in statu naturali, oculo in loco splendidiori posito, pupilla constringitur, ne lumen nimium recipiat, si subitò in obscuriorem locum transferatur, res in eo contentæ primo ingressu vix, aut parum videntur, propter dictam angustiam. Posteà verò quando pupilla dilatata est, omnia ritè percipiuntur. Igitur in loco mediocri lumine affecto, pupillæ latitudo mediocris esse debet, vt mediocre lumen recipiat, ad visionem rectè efficiendam. Si verò pupilla debito angustior sit, sufficiens lumen non reci-

pit; ideò in iis, qui hoc vitio laborant, visio imminuta est. Illi tamen in loco valdè lucido rectè visionem exercent, quia sufficiens lumen tunc temporis per angustum foramen ingreditur, nisi alij oculorum morbi cum hoc affectu coniungantur.

Fit autem pupillæ angustia, vel ab ortu & prima conformatione, & tunc parum nocet: si enim eâ affecti minùs vident in loco obscuro, aut mediocriter lucido, quàm mediocri pupillæ latitudine præditi; in loco tamen lucido meliùs & perspicacius vident. Vnde dixit Gal. 1. *de sympt. causis, cap.* 2. eos, qui à natiuitate pupillam angustam habent, acutiùs videre.

Vel fit angustia pupillæ à causis præternaturalibus, nempè nimia humiditate, siccitate; defectu humoris aquei, & spirituum inopia.

Ab humiditate fit angustia pupillæ, quando ab eadem tunica vuea relaxatur, & relaxata foramen angustius efficit. Licèt enim ab eâdem humiditate fiat pupillæ dilatatio, non tamen contrarij effectus ab eadem causa fiunt quia vt causa eadem dici possit, debet eodem modo se habere ad suum effectum: at non eodem modo se habet humiditas, quando facit dilatationem; eam siquidem efficit replendo & distendendo membranam, angustiam vero efficit relaxando: distendit, quando in illius capacitate continetur; relaxat, quando substantiæ illius imbibitur.

De siccitate eadem est difficultas, quandoquidem illa inter causas dilatationis pupillæ recensita est. Hæc autem est differentia. Quando vuea tunica exsiccatur humoribus in debita quantitate permanentibus, tunc facit pupillæ dilatationem; quandoquidem tensionem suam, quam antea habebat, non amittit, quemadmodum, (vt superiori capite dictum est,) coria tensa quæ exsiccantur, foramina sua ampliora reddunt. Si verò

vuea tunica dum exsiccatur corrugetur & concidat,tensionémque priorem amittat, propter defectum aut imminutionem humorum oculi,tunc pupillæ foramen angustius efficitur.

Et sic constrictio pupillæ à siccitate eadem fermè erit, quæ à defectu humoris aquei contingit,quamuis etiam possit fieri sine exsiccatione, dum humore aqueo effuso tunica vuea concidit.

Denique ex spirituum defectu vel paucitate fit angustia pupillæ, quando propter obstructionem nerui optici, aut aliam causam, spiritus visiuus non potest confluere ad oculum,qui eo repletus tunicarum suarum tensionem conseruat, eoque deficiente illæ laxantur & concidunt; vnde pupillæ constrictio euenire solet. Hoc apparet in valdè senibus, in quibus pupilla angustior efficitur propter spirituum defectum.

Hic affectus ex se facilè dignoscitur,& sensui patet.Si enim vnus tantùm oculus afficiatur, alterius comparatione angustia pupillæ dignoscitur.Si verò vterque oculus laboret,aliorum hominum rectè se habentium oculos inspiciendo laborantis pupillæ angustiores compe-riuntur.

Quo ad prognosim spectat,pupillæ angustia,quæ ab humoris aquei iactura procedit,incurabilis est:quandoquidem ille semel effusus regenerari nequit,præcipuè in grandioribus.In pueris tamen aliquando per vulnus effusus humor aqueus reparatus atque regeneratus est. A siccitate etiam producta pupillæ constrictio, vix aut difficillimè saltem curari potest. Illa verò quæ ab humiditate fit, in suo principio, & adhuc recens; facilè curari potest,inueterata verò difficillimè.

Curatio huius affectus à præcedente non variat, quandoquidem ab iisdem causis producuntur, nimirum siccitate vel humiditate,quæ intemperies,quamuis

contrarios effectus pariant, modo ante explicato, iisdem tamen remediis auferendæ sunt.

CAPVT VII.

De Albugine, seu macula, & aliis corneæ coloribus mutatis.

NAturalis corneæ constitutio euertitur, quando perspicuitatem suam amittit, vel colore alieno inficitur.

Perspicuitatem suam amittit, quando crassior euadit. Crassescit autem cornea tunica per exsiccationem, vt in senibus, quæ affectio irreparabilis est, vel ab humoribus crassis in eam impactis, quod contingit frequenter in ophthalmia, quando vel à nimio resoluentium medicamentorum vsu tenuiores humoris partes discutiuntur, crassæ verò remanent; vel cùm importuno refrigerantium vsu humores incrassantur: & non solum crassior euadit cornea tunica, in ea parte, cui humor ille impactus est, sed etiam album colorem contrahit, vnde Leucoma, seu Albugo nominatur. Fit etiam talis affectus à cicatrice ex vlcere relicta, in qua cornea densior redditur, & diaphaneitatem suam amittit.

Variæ sunt illius differentiæ, prout alia magis, alia minus crassa est; alia corneæ superficiem tantùm occupat, alia in profundo consistit & totam corneam penetrat; alia maior est & totam pupillam obsidet, vel maximam illius partem; alia minor & exiguum pupillæ spatium comprehendit, tuncque propriè macula nominatur.

Colore etiam alieno inficitur cornea, quando san-

guis in eam effuditur, qui affectus Suggillatio nominatur,& tunc omnia obiecta rubra apparent, vel quando bilis sese in eam insinuat, quod in ictericis contingit, & tunc obiecta flaua apparere solent iuxta Gal.doctrinam. Quod tamen intelligendum est de magna bilis effusione in corneam. Si enim leuiter tantùm tincta fuerit cornea,quod plerumque contingit (maior enim bilis receptio in tunica adnata fit quàm in cornea,) tunc obiecta colore flauo minimè infecta, sed prout naturaliter se habent conspiciuntur.

Hi affectus peculiari non indigent diagnosi,quia sensibus conspicui sunt,speciatimverò albugo,quæ crassior est,magis albicat,& magis visum offendit;sic etiam quæ magis superficiaria est, magis albicat : quæ autem profundior, ad nigredinem declinat, vtpote vueæ tunicæ propior,quæ cùm nigra sit, aliquid sui coloris illi communicat. Causæ eam producentes,ex iis quæ præcesserunt facilè dignoscuntur, si nempè ophthalmia, vulnus, aut vlcus præcesserit.

Quod ad prognosim spectat,albugo quæ à pituita fit, humoreve crasso ex ophthalmia relicto,satis facilè curatur,præsertim si inueterata non sit. Quæ verò à cicatrice relicta, difficillimè : quandoquidem in parte exquisita sensu donata, remedia acriora exterendæ cicatrici idonea vix tolerari possunt.

Curatio albuginis ab humore pituitoso in cornea concreto productæ, emollientibus, attenuantibus & discutientibus remediis perficitur,præmissis tamen vniuersalibus , quæ causæ antecedentis sublationem respiciunt & nouum humorum influxum ad oculos prohibent, qui facilè proritari posset à topicis remediis,præcipuè iis quæ acrimonia quadam , aut calefaciendi vi prædita sunt,nisi illius materia prius submoueretur.

Itaque primùm vniuersales euacuationes vsurpandæ

sunt, tum etiam reuulsiones & deriuationes, quæ in cura suffusionis & guttæ serenæ traditæ sunt.

Postmodùm verò ad materiam concretam emolliendam, fotus admouendus est, cum spongiis mollioribus ex decocto fœnugræci, meliloti, chelidoniæ, & fœniculi paratus.

Vel eiusdem decocti vapor oculis excipiatur, & in hunc finem sequens etiam decoctum parari poterit.

℞. Rad. alth. ℥. j. fol. maluæ, euphras. chelid. mai. ana M. j. sem. lini & fœnugr. ana ʒ. iij. flor. melilot. P. j. Fiat decoctio in aqua fontis, cuius vapor recipiatur in oculum manè & serò.

Mox discutientia remedia vsurpanda sunt, qualia in suffusionis curatione descripta fuerunt: illa enim hîc etiam plurimùm conferre poterunt, atque ita collyria attenuantia, & humorem oculo impactum resoluentia, inde erunt desumenda, & præcipuè ea quæ ex melle cum oxydorcicis remediis distillato componuntur. Aqua enim mellis destillata, etiam sola vsurpata, multùm præstat ad omnes oculorum maculas extergendas, si illius vsus diu continuetur.

Ad idem præstat saccharum candum, in aqua euphrasiæ, chelidoniæ, aut fœniculi dissolutum.

Tum etiam valdè conferet, si oculus linguâ pueri vel puellæ, quæ fœniculum masticauerit, frequenter lambatur.

Amatus Lusitanus nubeculas crassas in puella duodecim annos nata, se curasse refert, post decocti salsæ parillæ exhibitionem per viginti dies, sequenti collyrio.

℞. Mellis in ipso fauo ℔. ij. summitatum fœniculi, flor. sambuci, euphras. ana P. ij. sacchari candi ℥. iiij. Destillentur in B. M. & aqua instilletur in oculos.

Semen homini oculo impositum horâ somni, pur-

gat oculum à sordibus,eúmque abstergit,sicque albuginis curationi conducit.

Potenter etiam albuginem discutit succus fœniculi recenter extractus, cui balsami Peruuiani gutta vna admista sit.

Idem præstat oleum ex linteis combustis, cum saliua pueri mixtum,& pennâ illitum.Elicitur hoc oleum,linteo accendendo,& inter duas patinas suffocando,materiâ refrigeratâ,guttæ illius olei patinæ adhærentes inueniuntur.

Albugo verò seu macula à cicatrice producta, curatur iis remediis, quæ cicatricem emollire, attenuare,ac dissoluere possunt; cùm autem ea,quæ cicatricem conterunt,acrimoniâ non careant, maiori curâ vniuersales euacuationes ac reuulsiones præmittendæ sunt, ne fluxio humorum attrahatur ad partem. Illis igitur, vt supra dictum est, vsurpatis; primùm fotus emollientes, aut suffumigia adhibere conuenit, quæ suprà proposita sunt. Deinde abstergentia & discutientia remedia admouenda sunt. Primò leniora, qualia sunt suprà proposita, præsertim aqua mellis composita. Posteà verò ad fortiora veniendum est, qualia sunt fella piscium, vt vranoscopi, pastinacæ, lucij; tum etiam aliorum animalium, vt perdicis, galli, anseris, bouis & aliorum. Eodem modo vsurpari poterunt succi chelidon. mai. centaur.minor.anagallidis & similium, quæ melli permiscenda sunt,tum quòd mel abstergendi & discutiendi vi præditum est; tum etiam quia liquores in oculum infusi,diffluunt ad canthos, nec in pupilla morantur, in qua eorum actio desideratur, sed cum melle inspissato,facilè pupillæ adhærent. Si tamen eorum mordacitas tolerari nequeat, dicti succi aut fella inspissari poterunt mucilagine gummi tragacanthi, psyllij aut cydoniorum, extractâ cum aqua fœniculi, euphras. aut

lia ophthalmica. Formula collyrij ex succis talis esse poterit.

℞. Succi fœniculi, chelidon. & anagallidis, ana ℥.iij. succi centaur. min. ℥. ß. mellis albi ℥.j. M. instar linimenti. Si cum albugine adsit oculorum rubor, vtile erit collyrium ex vino albo, sale & tritico paratum in ophthalmia descriptum. Vel sequens.

℞. Aloës & agarici, ana ℈.j. Pulucrentur, & includantur nodulo, qui maceretur in aqua euphrasiæ, vel fœniculi, & confricentur oculi manè & serò. Aloë abstergit, roborat & fluxionem sistit, agaricus potenter abstergit.

Suggillatio, seu color oculi rubeus ex sanguine in eum effuso productus, si recens adhuc fuerit, optimè curatur sanguine columbino in eum instillato. In illius verò defectu lac muliebre instillari poterit cum pauco thure & croco, vel oui vitellus cum vino admouebitur, quod remedium à Galen. laudatur. 4. *de comp. med. sec. loc. cap.* 8. Si verò contumax fuerit affectus, fouendus erit oculus decocto fœnugr. althææ, fœniculi, rutæ, chelidon. vel illius decocti fumus oculo excipiendus est. Ac denique ea omnia, quæ pro suffusione descripta sunt, ad huius affectus curationem poterunt esse idonea. Speciatim vero, in malo inueterato, quando rubor ad nigredinem declinat, à Galen. commendatur hysopi coma trita, linte inclusa, in aquam feruentem demersa, & oculo admota. Et docet experientia, hoc remedium tantæ esse efficaciæ, vt cruor sensibiliter attrahatur, & linteo adhæreat.

Ac denique color flauus ictericorum, qui in oculis maximè apparet, curato morbo sponte discutitur. Si tamen illius dissipationem accelerare lubeat, suffitu aceti oculis excepto id præstari poterit.

CAPVT VIII.

De Ophthalmia.

TVnica adnata ita corneæ coniuncta est, vt quamplurimi affectus vtramque tunicam occupent. Sicque oculorum inflammatio, licet tunicæ adnatæ propria sit, ad corneam tamen non rarò extenditur, in eáque varios affectus producit, vlcera nimirum hypopyon, albuginem & alia. Sic etiam pustulæ aliique tumores, vulnera & vlcera, vtrique tunicæ communia sunt. Ita vt omnes harum tunicarum affectus seorsim, tractari nequeant. Ideò nos adnatæ tunicæ affectus aggredi cogimur, priusquam corneæ morbos vlteriùs persequamur.

Ab Ophthalmia igitur incipientes, dicimus, illam, quæ, vt verbum sonat, nihil aliud est, quàm oculi inflammatio, ab omnibus authoribus pro tunicæ adnatæ seu coniunctiuæ inflammatione vsurpari. Lippitudo à Latinis post Cornelium Celsum nominatur.

Hæc autem inflammatio, prout maior vel minor est, triplicem differentiam sortita est. Prima τάραξις Græcè, Latinis conturbatio dicitur, quæ iuxta Pauli sententiam, à causâ extrinsecâ oritur, nempè sole, fumo, puluere, oleo & similibus. Sed nihil impedit fieri etiam à causâ interna, vitio scilicet ventriculi post vini potationem, vel alios errores; estque leuis inflammatio seu phlogosis, cum exiguo rubore & dolore miti, quæ tamen in veram ophthalmiam non rarò degenerat, & est illius principium.

Vera autem ophthalmia à causa interna perpetuo producitur, estque vera inflammatio cum tumore, ru-

bore & dolore; lippitudo à Celſo nominatur, quia in ea craſſum excrementum, quod lippa vocatur, oculis adhæret.

Tertia χήμωσις Græcè, Latinè etiam chemoſis appellata; eſt quando inflammatio ita ingraueſcit, vt magna ſit cum dolore vehementi, & vtraque palpebra inuerſa ſit, vt vix ab eis oculi contegantur; & album oculi ſublimius euaſerit, rubrumque magna ex parte iridem occupet. In pueris oculos prominentes habentibus ſæpiùs contigit, fitque à magna plethora & pituitoſis humoribus.

Alia deſumitur differentia ophthalmiæ ex Hipp. *Aph.* 14. *ſect.* 3. quâ nimirùm ophthalmia diuiditur in humidam, & ſiccam. Humida illa eſt quæ iam fuit propoſita, & lacrymarum effuſionem ſecum habet coniunctam. Sicca verò, quæ ex eodem Hipp. ξηροφθαλμία, nominatur, & in ſicciori æſtate & autumno contingit; fit à bile aut melancholia exaſſata, cuius pars humida & aquoſa abſumpta eſt, ideò nullas humiditates aut lachrymas emittit. Alias etiam patitur ſubdiuiſiones ab adiunctis. Si enim fit cum pruritu, ψωροφθαλμία dicitur; ſi cum duritie palpebræ: σκληροφθαλμία nominatur.

Alia etiam deſumi poteſt differentia ophthalmiæ ex Gal. 2. *de diff. febrium cap.* 11. vbi quandam dicit ophthalmiam eſſe periodicam, quæ ſcilicet per interualla repetit in iis, qui illi valdè obnoxij ſunt, & qui caput habent calidum & humidum, oculoſque debiles fluxioni recipiendæ idoneos. In iis autem, poſtquam frequenter per multos annos ophthalmia affecti ſunt, oculi tandem contabeſcunt, & viſus prorſus amittitur, vnde tabida ophthalmia nominatur; vel potiùs ophthalmia in oculi tabem degenerat.

Alia denique deſumitur differentia à cauſa proxima & immediata, quæ eſt fluxio, vel congeſtio. Per fluxio-

nem vtplurimùm fieri solet ophthalmia. Aliquando tamen per congestionem generatur, si nimirùm aliqua intemperies seu imbecillitas coniunctiuæ acciderit, ex qua ὁμοίωσις in parte rectè non exercetur; sed multa excrementa in ea congeruntur, à quibus pars sese eximere sufficienter non potest, vnde inflammatio succedit.

Causa ophthalmiæ coniuncta est sanguis biliosus, pituitosus aut melancholicus, in oculos defluens, vel in iis per congestionem cumulatus.

Fluxionis causæ sunt multiplices, tum externæ, tum internæ, etiam vulgò notissimæ.

Congestionis verò causæ sunt illæ omnes, quæ oculos intemperie aut imbecillitate afficiunt; ita vt, quæ à sola fluxione initium duxerat, successu temporis partem debilitans, illius coctionem vitiet, & ophthalmia partim à fluxione, partim à congestione fiat, quòd in chronica ophthalmia plerumque solet contingere.

Cùm autem ophthalmia per viam fluxionis generatur, à capite, vt plurimùm fluxionem eam deriuari certum est, & omnes propemodum authores hanc vnicam fluxionis originem agnoscunt. Verùm docet experientia contumaces ophthalmias ab hepate non rarò exoriri, & humoribus ab eo in oculos confluentibus; ita vt tunc temporis cauteria occipitio admota, morbum foueant, quæ alioqui fluxioni à capite oriundæ maximè conducunt: tunc enim humorum motum ad partes superiores magis promouent. Et vidimus sæpè veteres ophthalmias, nullisque cedentes remediis, clauso fonticulo, qui diu in occipitio gestatus fuerat, breui & spontè desiisse, cessante nimirùm humorum motu à partibus inferioribus ad superiores, qui à cauterio continuò fouebatur, naturâ humores amandante ad illud emissarium, quorum portio ad oculos, tan-

quam partes vicinas, & à longo affectu debilitatas feretur.

Quæ à capite fit fluxio, vel à partibus interioribus ad oculos defertur, per venas ſcilicet quæ ſub cranio exiſtunt; vel per partes externas,quod frequentius eſt;per venas ſcilicet & arterias, quæ à pericranio per frontem & tempora ad coniunctiuam deferuntur.

Diagnoſis ophthalmiæ facillima eſt, quandoquidem ſanguis in coniunctiuam effuſus oculis obiicitur. Et ſi rubor ſine tumore appareat,atque ab externa cauſa genitus fuerit, ταράξις ſeu conturbatio dicetur. Si verò præter ruborem, tumor & calor cum lachrymis adfuerit,vera erit ophthalmia. Ac tandem,ſi adeò ingrauescat, vt nigrum oculi occupet, & palpebræ inuertantur, χήμωσις erit appellanda.

Signa cauſarum inde repetenda erunt:quòd ſi fiat à plethora & ſanguine propriè dicto,non ſolùm in adnata tunica,ſed etiam in tota facie rubor apparebit, tum etiam venarum latitudo,ſenſuum grauitas,& totius corporis,ac tumor erit inſignis.

Si à ſanguineললbilioſo oriatur, aderit lachrymarum acrimonia,vt non ſolùm oculorum anguli,ſed etiam genæ ipſæ erodantur:dolor aderit pungitiuus & intolerabilis;tumor paruus cum rubore ad citrinitatem vergente:exercitationes immodicæ,inſolatus,ira & acrium eſus præceſſerunt; temperamentum erit bilioſum, ætas florens & tempus æſtiuum.

Si fiat à pituita,aderit dolor grauans,calor exiguus,non intenſa rubedo, dolor paruus, lachrymæ non acutæ,ſed cum multa lippitudine & viſcoſitate.

Si fiat à melancholia,tumor erit exiguus,rubor ad fuſcum vergens,lachrymæ paucæ,pauca viſcoſitas,ſed denſa; temperamentum melancholicum,& alia melancholiam indicantia.

Si ab interioribus capitis partibus fluxio oriatur, dolor capitis apparet,isque magis internus,& ad radices oculorum peruenit. Si verò per vasa exteriora fluxio in oculos irruat, dolor capitis magis externus est, frontis venæ distenduntur, & pulsatio in temporibus persentitur.

Prognosis respicit ophthalmiam imminentem, vel præsentem.

Imminens lippitudo cognoscitur ex eo, quòd pruritus quidam aut puncturæ in oculis cum calore percipiuntur: Illiusque præsagium auget dispositio oculorum ad fluxiones recipiendas; sic qui oculos prominentes habent, huic affectui sunt magis dispositi. Malo etiam huic generando maximè conducit constitutio temporum, quemadmodum docet Hip. *Aph.*11.*sect.*3. ***Si hyems fuerit sicca & aquilonia, ver verò pluuiosum & australe, æstate lippitudines fieri consueuerant, præcipuè in mulieribus, & viris naturâ humidioribus.***

Alui fluxus ophthalmiæ superueniens,bonus,ex eodem Hip. *Aph.*17.*sect.*6. quia humorum abundantia euacuatur, & ad inferiora retrahitur.

Dolor oculorum valdè diuturnus malus est;causæ enim contumaciam arguit, & periculum est, ne suppuratio aut exulceratio succedat.

Ophthalmia in vno oculo incipiens, ad alterum vtplurimùm transire consueuit.

Ad ophthalmiæ curationem causæ externæ primùm submouendæ sunt, tum antecedens euacuanda, reuellenda ac repellenda; coniuncta deriuanda ac discutienda, & pars affecta roboranda. Quibus adimplendis indicationibus tria medica instrumenta de more aptanda sunt.

Victus itaque sit refrigerans & humectans, ex ali-

mentis euchymis, elixis potiùs quàm assis, sordibilibus potiùs quàm solidis, quia mandendo oculi exagitantur. Vitet acria, salsa & piperata; tum etiam vaporosa, quæ caput replent; tum quæ in bilem facilè conuertuntur, vt lac, saccharum, mel & omnia dulcia. Vinum in principio non conuenit, cuius loco ptisana ex hordeo & liquiritia, aut alia refrigerans vsurpanda est.

Somnus valdè vtilis est, quia oculus quiescit à motu, qui dolorem & fluxionem irritat, tum somno dolor sedatur, & materia morbifica concoquitur; æger dormiat eleuato capite, & in latus magis sanum.

Motus omnis corporis vitandus est, & quies imperanda; quæ tantopere vtilis est, vt Celsus primo die à sermone quoque astinere iubeat, ne motu illo materia ad caput attrahatur.

Aluus fluida seruanda est, lippientem enim (ait Hipp.) alui profluuio corripi, bonum.

Vitentur animi pathemata, & præ cæteris ira.

Aër sit temperatus ac purus, expers fumi, pulueris & ventorum; obscurior etiam & tenebricosior: lux enim fluxiones commouet, spiritus agitando. Linteolum nigrum, viride, aut cæruleum oculo obducatur, habeatque æger non solùm oculum ægrum, sed etiam sanum clausum, vel tectum, quia sanus oculus, dum ad obiecta mouetur, ægrum etiam commouet, vnde doloris incrementum. Et hæc ratio est, cur vno oculo tantùm inflammato, maiores fiant dolores, quàm vtroque affecto.

Victus ratione hoc modo institutâ, Taraxis curatio primùm exponenda est. Et cùm ea à causis externis plerumque oriatur, illæ statim submouendæ sunt, ne morbum foueant; & in ophthalmiam conuertant. Mox collyrium paretur, ex aqua rosarum, plantaginis, albumine oui, & lacte muliebri, idque instilletur in oculum

pluries in die, tum pannus lineus in eo malefactus applicetur. Eodem tempore æger somno indulgeat quantum poterit; plurimum enim valet somnus ad materiam morbificam concoquendam & discutiendam. Si his non sedetur affectus, ad veræ ophthalmiæ remedia confugiendum est, quæ hac serie vsurpanda sunt.

Statim ab initio morbi vena secanda est, præmisso clystere; eaque è directo partis affectæ aperienda, sæpéque iteranda phlebotomia, donec sufficiens euacuatio, & reuulsio facta fuerit: docétque Auicenna in vera ophthalmia sanguinem mittendum esse vsque ad lipothymiam. Galen. verò *lib. de curatione per sanguin. miss. cap.* 17. refert historiam cuiusdam œconomi, qui à grauissima ophthalmia liberatus est, sanguine detracto, primùm ad ℔. iij. deinde verò post quatuor horas ad ℔. j. & *cap.* 16. *eiusdem libri*, testatur ophthalmias sæpè sola phlebotomia intra vnam horam fuisse curatas; quód non potuit contingere, nisi magna sanguinis copia detracta fuerit, quemadmodùm eo tempore passim fieri consueuerat. Moderanda tamen est ista sanguinis missio, iuxta temperamenti, ætatis, sexus, virium, & speciei ophthalmiæ rationem. Maior enim quantitas sanguinis detrahenda est in ophthalmia, quæ fit à sanguine, & in corpore plethorico; minor verò in ophthalmia biliosa, melancholica, aut pituitosa, & aliis circunstantiis magnam sanguinis detractionem dehortantibus. Si sanguis in toto corpore redundet, primum basilica, vel mediana aperienda est, postea vero cephalica. Si verò minori copiâ sanguis mittendus esse videatur, statim cephalica erit aperienda.

In iis autem, quibus aliqua sanguis euacuatio consueta suppressa est, per menses, aut hæmorrhoidas, venæ

inferiores aperiendæ sunt, aut hirudines hæmorrhoidibus affigendæ.

Postquam verò sufficiens sanguinis copia per venæ sectionem detracta est, vlteriùs molienda reuulsio per cucurbitulas scapulis & dorso affixas, tum siccas, tum scarificatas.

Ad eandem reuulsionem non parum etiam conferent frictiones & ligaturæ in partibus inferioribus celebratæ.

Reuulsionibus prædictis deriuationes quoque adiungendæ sunt, quæ fiunt per apertionem venarum frontis & temporum, quibus addunt nonnulli apertiones venarum, quæ sunt in angulo oculi. Alij hirudines temporibus admouent; alij ponè aures. Quæ omnia deriuationum genera post sufficientes euacuationes vtilissima sunt.

Galenus 13.*meth.cap.*22. arteriotomiam laudat in arteriis temporum celebratam, quando ophthalmia fit à sanguine valdè calido & feruenti. Et quamuis hoc remedij genus nostris temporibus ferè obsoletum sit, præstantissimum tamen atque vtilissimum est, omnis expers periculi. Solâ enim ligaturâ impeditur sanguinis arteriosi effluxus in minoribus illis arteriis. Neque necessarium est emplastrum à Galeno propositum *loco citato*, ex bolo armeno, thure, mastiche & pilis leporinis, cum albumine oui compositum, quod tamen ad maiorem cautelam, qui hanc arteriam apertionem reformidant, in vsum reuocare poterunt. Quæ de hac arteriarum apertione à nobis sunt dicta, in doloris capitis curatione videri poterunt.

Vesicatoria quoque in hoc affectu vtilissima sunt, tum posteriori parti ceruicis, tum ponè aures admota.

Sanguine sufficienter detracto, purgatio etiam celebranda est, vt biliosi humores, præsertim qui sanguine; feruorem

feruorem & impetum conciliant,euacuetur. Eam autem maximè conuenire docuit Hip. *Aphor. 17. sect. 6.* vbi ait, *Lippientem alui profluuio corripi, bonum.* Galenus 13. *meth. cap. 11. Ex iis,* inquit, *quibus oculi tentari phlegmone cœperant, nonnullos solatione per aluum vno die sanatos vidimus.* Debet autem fieri purgatio ex medicamentis blandioribus, ac sanguinis feruorem cohibentibus vitatis diagrydiatis quæ in sequentem aut consimilem formulam reduci poterunt.

℞. Thamarindor. ℥. ß. senæ mund. ʒ. iij. semin. anisi ʒ. ß. folior. endiu. cichor. fumar. ana M. ß. Coquantur ad ℥. iiij. In colatura infunde rhabar. electi & mirobalanor. citrin. oleo amygdalar. dulcium confricatarum ana ʒ. j. santali citrini ℈. ß. In expressione dissolue mannæ syrupi rosac. ana ℥. j. M. Fiat potio. Vel in forma boli.

℞. Cassiæ recenter extractæ ʒ. vj. cathol. dupl. ʒ. iij. rhabarb. puluerati ʒ. j. Cum sacharo fiat bolus.

In ophthalmia pituitosa pilulæ non rarò præscribuntur, nempè lucis maiores, de agarico, & aliæ huiusmodi: quæ quidem, licèt in statu morbi commodissimæ sint, satius tamen est in principio ab iis abstinere, ne vehementi medicamento humores commoti magis in partem irruant.

Neque vnica purgatio sufficit, sed ea per interualla repetenda, si morbus in longitudinem abeat; præmissis præparationibus conuenientibus per apozemata, vel iulepos humori peccanti appropriatos. In primis verò ab initio morbi humorum feruor temperandus est iulepis refrigerantibus & incrassantibus, vel emulsionibus semin. quatuor frig. maior. lactucæ & papauer. albi in docoćto refrigerante, additâ aquâ rosaceâ.

Præmissis vniuersalibus euacuationibus & reuulsionibus, ad topica veniendum est, quæ quidem ab ini-

P

tio repellentia esse debent. Monent tamen saniores Practici, ne primis statim diebus collyria repellentia oculis admoueantur, quia plerumque humorem in oculos impetu irruentem in parte retinent, & dolorem atque inflammationem augent. Galenus enim *comment. Aph.*31. *sect.*6. Ocularium quemdam reprehendit, qui hisce remediis ab initio inflammationis vti proposuerat. Suspecti enim esse ait ab initio, quod vehementes fluxiones non reprimant, sed ne excernantur prohibeant. Vnde, si acres humores extiterint, corneam exulcerari accidit; si verò multi, distendi & irritari vehementer, & interdum disrumpi. Auicenna verò *fen.* 3. *lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 9. sic loquitur; *Et oportet quantùm possibile est, vt retardetur in ophthalmia collyriorum administratio vsque ad tres dies.* Et paulò post, *Oportet*, inquit, *vt in principio non adhibeantur inspissantia fortia & quæ sint vehementer, styptica, quoniam inspissant tunicas, & prohibent resolutionem, & augent dolorem.* Non tamen ita exactè dierum numerus præfiniendus est, cum morborum tempora in quibusdam breuiora, in aliis longiora esse soleant. Vtiliter tamen astringentia fronti & temporibus statim à principio admoueri poterunt; illis enim venæ, per quas humores defluunt ad oculos, comprimuntur, humorque influens repellitur. Horum formula talis esse poterit.

℞. Boli armenæ, sanguin. dracon. thuris, masthiches, ana ʒ.j. rosar. rubr. balaustior. & farinæ lentium, ana ℈. ij. Excipiantur albumine oui & aceto rosaceo. Fiat cataplasma, fronti & temporibus applicandum.

Ad fluxionem etiam cohibendam, plurimùm valere creditur cataplasma ex succo vrticæ & farina tritici, fronti & temporibus applicatum; quandoquidem vrticæ succus specificâ vi omnem sanguinis fluxum cohi-

bet, & narium hæmorrhagiam iisdem partibus admotus potenter sistit: tum ore sumptus eamdem hæmorrhagiam, aliaque sanguinis profluuia efficaciter cohibet.

Interim tamen, si dolor valdè vrgeat, qui fluxionem ad oculos magis ac magis promouere consueuit, anodyna medicamenta ipsi oculo admouenda sunt; inter quæ lac recens, præsertim mulieris benè sanæ, primum locum obtinet, idque ex ipso vbere in oculos emulgendum & sæpè mutandum; citò enim acescit, sicque oculo infensus est. In eius locum suffici poterit caseus ouillus recens, qui etiam sæpè mutandus est, ne butyrescat, sicque oculum inflammet.

Oui albumen diu agitatum, & in aquam conuersum, maximè commendatur à Galeno, quia dolorem lenit, & fluxionem leniter cohibet.

Pomum sub cineribus coctum dolorem oculorum etiam valdè temperat.

Mucilagines seminum psyllij, cydoniorum, fœnugr. extractæ cum aqua rosar. dolorem valdè leniunt. Illæ tamen biduo quoque renouandæ, quia diutiùs seruatæ, acorem contrahunt.

Ex his variæ formulæ in rem præsentem concinnari poterunt. V.g.

℞. Medullæ pomi dulcis sub cineribus cocti ℥.j. mucilagin. semin. psyllij & cydoniorum extractæ in aqua rosar. ana ʒ. vj. liquoris albuminis oui recentis, & lactis mulieris ana ℥. j. Fiat cataplasma oculo applicandum. Vel

℞. Pulpæ pomi cocti ℥.j. micæ panis albiss. ℥.ß. ouum num. 1. Cum lacte muliebri fiat cataplasma.

Laminæ carnis recentis, hœdinæ, vitulinæ, aut veruecinæ oculis frequenter admotæ, dolorem potenter demulcent.

P 2

Simplicius cataplasma parari potest ex medulla panis, in lacte muliebri, & aqua rosarum macerata.

Si dolor vehementissimus sit atque intolerabilis, ad narcotica confugiendum est; quibus tamen parcè & cum religione vtendum, quia spiritus visorios condensant, humores & tunicas incrassant, sicque visum hebetant. Inter narcotica ocularia primas tenent trochisci albi Rhasis cum opio, qui in hunc modum præscribi possunt.

℞. Aquæ rosar. ℥.ij. liquoris albuminis oui fortiter agitati ℥.j. trochiscor. alb. Rhasis cum opio ʒ.j. Fiat collyrium in oculos instillandum.

Sedato aliquantulum dolore, ad repellentia veniendum est, quæ tamen mitiora esse debent, & iis anodyna quædam perpetuò admiscenda; in hunc finem collyrium sequens præscribi solet.

℞. Acquir. Plantag. rosar. (vel ad magis repellendum peculi rosar. ana ℥.j.ß. liquioris, albuminis oui ℥.j. trochisc. alb. Rhasis sine opio ʒ.j. Fiat collyrium, in oculos frequenter instillandum.

Si dolor sit acerbior, possunt addi collyrio lac muliebre, & mucilagine prædictæ.

Remedium sequens inflammationem potenter sedat, & fluxionem cohibet.

℞. Albumen oui vnius. Agitetur cum frusto aluminis satis magno in patina stannea, & tamdiu moueatur, donec vnguenti consistentiam adeptum sit, quod extendatur supra linteum, & oculis tepidè applicetur. Post duas aut tres horas auferendum est remedium, ne longiori mora & astringendi vi satis insigni, quam ex alumine habet, humores in oculo retineat.

Aqua etiam aluminis destillata in alembico supra cineres, & oculo cum linteis eâ madidis admota, inflammationem efficaciter temperat.

Sal Saturni in aqua rosarum vel oxycrato dissolutum, vel cum pomata permixtum, oculorum inflammationes potenter extinguit.

In augmento morbi, digerentia cum repellentibus miscenda sunt; atque ita collyriis prædictis addi poterunt aquæ euphrasiæ, fœniculi, chelidoniæ & mucilagines seminum lini, althææ, fœnugræci. Gal. 13. *meth.* decoctum fœnugræci præcipuè commendat, quod digerit, concoquit & modicè repellit. Debet autem fœnugræcum antequam decoquatur, vel ex eo mucilago extrahatur, excuti per cribrum, vt puluis quo abundat auferatur, postmodùm verò aquâ frequenter ablui. Collyrij formula talis esse poterit.

℞. Mucilagin. semin. fœnugr. & cydoniorum extractæ in aqua rosarum & euphras. ana ℥. j. ß. trochiscor. albor. Rhasis sine opio ʒ.j. tuthiæ præparatæ ʒ.ß. Fiat collyrium.

Quando morbus ad statum magis vergit, sarcocolla etiam, collyriis additur, quæ paulò potentiùs digerit. Sed cùm siccitate sua & acrimonia quadam oculos lædere possit, priùs lacte nutrienda est, macerando scilicet in lacte per dies aliquot, lacte frequenter mutato. Et parua illius quantitas vnâ vice præparanda est, diu enim asseruata acescit, & oculi infensa est. Illius vsus talis esse poterit.

℞. Florum chamomill. melil. rosar. rubr. ana P. j. semin. fœnugr. optimè mundati ʒ.j. Coquantur in aqua plantaginis. In colaturæ ℥. iiij. dissolue sarcocollæ nutritæ ʒ. j. tuthiæ præparatæ & trochiscorum albor. Rhasis sine opio, ana ʒ.ß. Fiat collyrium.

Aquæ etiam nonnullæ ab authoribus commendantur tanquam efficacissimæ.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat infusionem croci metallorum in aqua euphrasiæ & fœniculi, quæ

ſatis efficax eſt,& nullo morſu oculum afficit, quemadmodum reliquæ ferè omnes.

Crollius & reliqui chymici miris laudibus efferunt ſal Saturni in aqua roſarum diſſolutum, cui etiam ſalis ammoniaci grana aliquot addunt. Huius formula talis eſſe poterit.

℞. Salis Saturni ℈. xij. ſalis ammoniaci gr. iij. aquæ roſar. ℥.iij. M. inſtillentur in oculum manè & ſerò.

Ex plumbo etiam calcinato, vel lythargyro, aut minio in aceto infuſo paratur aqua, quæ cum panno lineo oculi admota, eorum inflammationibus citiſſimè medetur.

In vulgari vſu habetur aqua ex vitriolo albo: in aqua roſar. aut plantag. diſſoluto, quæ inflammationes temperat, diſcutit & fluxionem arcet. Eorum proportio talis eſt.

℞. Vitrioli albi ℈.j. aquæ roſar. vel plantag. ℥.iiij. Vitriolum pulueratum in aqua ad ignem diſſoluatur, Coletur aqua per linteum, & in oculos inſtilletur. Si acrimonia ſua nimiùm eos vellicet, additione aquæ roſac. vel plantag. ad libitum temperabitur. Sequens minoris acrimoniæ particeps eſt,& magis reſoluit.

℞. Radic. ireos Flor.& roſar. rubr. ana ℈.j. aquæ roſar. & plantaginis, ana ℥.iij. Bulliant lento igne ad tertias. Colaturæ adde vitrioli albi puluerati gr. viij. Fiat collyrium.

Vnguenta etiam quamplurima ad ophthalmiæ curationem vſurpari ſolent, ex quibus tria ſequentia cætera longè ſuperant, & mirabiles non rarò effectus producunt. Primum deſcribitur à Renodæo in Pharmacopœa, titulo vnguenti ophthalmici, in hunc modum.

℞. Boli armenæ in aqua roſar. lotæ ℥. j. lapidis calaminaris in aqua euphraſiæ abluti, tuthiæ præparatæ

ana ʒ. ij. margaritarum tenuissimè læuigatarum ʒ. ß. camphoræ ℈. ß. opij gr. v. butyri q. s. Fiat vnguentum secundum artem, ad oculorum angulos, & palpebrarum oras adhibendum.

Secundum est Ioannis Cratonis, quod proponitur in consiliis Medicis à Laurentio Scholzio collectis, consilio 6. in hunc modum.

Accipiatur butyrum, si haberi potest mense Maio factum, aut aliud recentissimum diligenter elotum, vel loco illius medulla bouina è cruribus, vel ceruina; atque huic admisceatur lapidis calaminaris in tenuissimum puluerem triti quantum excipere poterit. Fiat vnguentum.

Tertium habetur apud Penotum in denario, in hunc modum compositum.

℞. Tuthiæ præparatæ ℥. j. ß. camphoræ ʒ. j. viridis æris gr. xij. Tuthiam cum camphora simul contere in mortario, æs seorsim, omnia verò ad pulueris impalpabilis consistentiam. Tum ℞. Butyri recentis ℥. j. aquæ rosar. ʒ. j. Bulliant leniter simul, & ab igne remotis primùm tuthiam cum camphora, deinde æris viride sensim immisce, agitato optimè, & in vase vitreo reconde. Fiat vnguentum, quod per sericum transcoletur. Inunge interiores palpebras, præsertim circa angulos & breuissimè sanabitur. Probatissimum est ad oculorum inflammationes tam materiales, quàm siccas, & palpebrarum pruritus, & lachrymas singulare remedium.

Aliud vnguentum habetur magnæ efficaciæ in cista medica, quod tamen acrimoniæ valdè particeps est, idcirco papebris tantùm admouetur. Illius descriptio talis est. Cæteris omnibus nihil conferentibus hoc remedium profuit in rebelli opthalmia. Quod fit ex succo nicotianæ & butyro maiali simul coctis

ad vnguenti consistentiam, quod clausis palpebris admoueatur, in loco obscuro, quamprimùm patiens oculos aperit, statim mordicare incipit, & fœliciter curat.

In statu resoluentia remedia repellentibus præualere debent. Ideò eadem remedia, quæ pro augmento descripta fuerunt, in statu etiam conueniunt, si resoluentium quantitas augeatur, repellentium verò minuatur. Præcipuè verò vnguenta duo posteriora, non solùm in statu sed etiam in ipsa declinatione, & vsque ad perfectam curationem vsurpari potuerunt.

Fotus in primis ad discutiendam materiam morbificam, in statu idonei sunt, qui in hunc modum parari possunt.

℞. Florum chamomil. meliloti & rosar. ana P.j. semin. fœnugr. vt suprà dictum est præparati, ʒ.ij. Fiat decoctio, quâ foueantur oculi cum pannis lineis tenuibus quadruplicatis. Hic fotus in fine augmenti, & principio status conueniet, & calidè applicabitur hyeme; æstate verò tepidè, aut subfrigidè.

In fine status & declinatione, magis resoluens fotus efficietur, si prædictis simplicibus addantur folia euphrasiæ, maioranæ, betonicæ, & tantillum vini albi.

Præstantissimum etiam, & paucis notum ad discutiendas ophtalmias remedium paratur ex oleo, seu liquore, qui ex lineis accensis, & inter duas patinas suffocatis elicitur; cuius liquioris gutta vna cum saliua pueri permiscetur, & penæ apice oculis admouetur.

In declinatione non solùm remedia prædicta, sed etiam collyria magis resoluentia vsurpari poterunt, in hunc modum.

℞. Thuris & aloës ana ʒ. ß. sarcocollæ nutritæ in lacte muliebri ʒ.j. ß. croci ℈.ß. mucilagin. fœnugr. ℥.ß

aquæ fœniculi & euphrasiæ, an. ℥. j. ß. Fiat collyrium. Vel si magis siccandum & simul dirigendum est.

℞. Sarcocollæ nutritæ ʒ. j. ß. tuthiæ præpar. ʒ. j. aloës ℈. j. myrrhæ ℈. ß. mucilagin. sem. fœnugr. ℥. ß. aquar. verbenæ & chelidoniæ ana ℥. j. ß. Fiat collyrium.

In fluxione pituitosa, potenter resoluentia non solùm in declinatione, sed etiam in statu & augmento aduciùs vsurpari possunt.

Præterea in declinatione, duo insignia remedia ab auctoribus proponuntur, nempè balneum & vini vsus: quæ primùm ab Hipp. tradita sunt *Aph.* 31. *sect.* 6. his verbis, ***Dolores oculorum vini potio, aut balneum, aut fomentum, aut vena sectio, aut medicamentum epotum soluit.*** Galenus *in commentario huius Aph.* distinguit casus & tempora, in quibus prædicta remedia conferunt; quæ etiam à nobis exposita sunt, quoad venæsectionem, purgationem & fomentum spectat. Balneum verò docet Galenus *dicto loco, & cap.* 22. *lib.* 13. *meth.* tunc temporis conuenire, quando ophthalmia fit ab humoribus acribus, & corpus sufficienter per phlebotomiam & purgationem euacuatum est. Quandoquidem humorum acrimoniam temperat, eorumque motum atque fluxionem sistit, maxima eorum parte per insensilem transpiratum excretâ; & quod superest humoris biliosi contemperatum, faciliùs vincitur à natura. Conuenit etiam balneum ex Galeno in ophthalmia pituitosa, præmissis perpetuò euacuationibus ideonis, quandoquidem humores crassi oculis impacti per balneum attenuantur, sicque facilè discutiuntur.

Vni autem meracioris potio, ex eodem Galeno *com. prædicto*, vtilis est, quibus sanguinis copia crassioris in oculorum venulis continetur, sine ple-

thorica in toto corpore dispositione, quia sanguinem illum crassiorem liquat, fundit ac discutit, tum etiam obstructiones aperit.

Ad ruboris & inflammationis reliquias auferendas, fotus sequens parari poterit.

℞. Folior. euphras. pulegij, ana M.j. flor. chamomil. meliloti, rosar. rubr. & paleæ auenæ, ana P.j. semin. fœnugr. ʒ.iij. semin. fœniculi ʒ.j. Fiat decoctio, addendo sub finem parum vini albi, qua foueantur oculi, cum pannis lineis, vel sacculis prædictis simplicibus semiplenis.

Aqua fœniculi sola cum vino astringente permista vtiliter admouetur pro fotu, ad reliquia discutiendas, & oculum roborandum.

Ouum ad duritiem coctum detractâ testâ, & per medium sectum, calidè oculo admotum, ruboris reliquias absumit.

Fotus ex decocto hyssopi soli ruboris reliquias etiam efficaciter discutit.

Ophthalmia inueterata, & quæ per multos sæpè annos perseuerat, diuersam aliquantulum, & longiorem curandi rationem postulat, & illa non rarò magnum Medico curanti facessit negotium; cùm difficillime impedire possit, quo minùs pars nobilissima & delicatissima, à longo tempore debilitata fluxionem recipiat. Adde quòd non solùm per fluxionem fouetur hic affectus, sed etiam sæpenumerò per congestionem, ex intemperie in parte contracta, quæ difficillime corrigi potest.

Ad illius curationem primò aduertendum est, num à calidiori hepatis intemperie, quod non rarò fit, affectus iste foueatur; & tunc remedia calidam illam intemperiem corrigentia primùm administranda sunt. Et in primis post phlebotomia & purgationes conue-

nientes, maximè conferunt balnea,ſerum lactis,& aquæ minerales vitriolatæ, tum etiam hirudines hæmorrhoidibus affixæ.

Si verò ophthalmiæ materia à ſola cerebri intemperie oriatur, cuius ratione humores pituitoſi ad oculos defluant, cum aliqua ſanguinis portione permiſti : tunc temporis cerebri expurgationi incumbendum eſt per pilulas vſuales, (poſt euacuationes vniuerſales, per apozemata, aut alia huiuſmodi remedia,) bis,ter, aut quater, in menſe vſurpatas, quæ ſimiles eſſe poterunt iis, quæ pro frigida cerebri intemperie præſcriptæ ſunt.

Si purgationes prædictæ cum aliis remediis infrà deſcriptis, ad curationem non ſufficiant; ad purgationes mercuriales per interualla repetitas,tanquam ad ſacram anchoram confugiendum eſt.

Tum etiam, ad humoris influentis diuerſionem, cauterium occipitio admotum erit vtiliſſimum. Cuius loco ſetaceum poſteriori ceruici infixum multò feliciùs operabitur, in iis qui hoc remedij genus ferre poterunt. Veſicatorium ſincipiti admotum mirificè profuit in vetula quadam lippitudine contumaci laborante vt refert Foreſtus *obſ.* 11. *lib.* 11.

Rondeletius verò cauterium ſuturæ coronali affixum magis prodeſſe aſſerit, quàm in aliis partibus.

Maſticatoria etiam ad fluxionis deriuationem proficua futura ſunt,minimè verò errhina, quæ propter partium viciniam, humores ad partem affectam attrahere poſſunt.

Si autem cerebrum maiori exſiccatione indigere videatur,ad diætam ſudorificam confugiendum eſt,ex china,ſalſa parilla,& aliis etiam ſudorificis confectam.

His accedent topica reſoluentia & oculos roborantia, qualia ſunt in primis fotus & vnguenta, pro ſtatu & declinatione ophthalmiæ ſuprà propoſita ; quæ

etiam inueteratas ophthalmias discutere plurimùm valent.

Neque omittenda est ablutio oculorum suprà memorata, ex aqua fœniculi & vino rubro, ad ruboris reliquias discutiendas, & oculos robotandos, quæ singulis diebus manè iteranda est. Ad huiusmodi etiam ophthalmias inueteratas aqua sequens magnæ est efficaciæ.

℞. Aloës opt.& tuthiæ præparatæ, ana ʒ.vj. sacchari albissimi ℥.j. aquæ rosar.& vini albi non acidi, an. ℥.vj. Infundantur in ampulla vitrea benè clausa ad solem per 40. dies. Huius aquæ non colatæ instillentur guttæ aliquot in oculum.

Vel ℞. vini albi ℔.iij. aquæ ros.℔.ß. tuthiæ præparat. ʒ.iij. garyophyl. puluer.ʒ.j. camphoræ ʒ.ß. Misceantur omnia in vase vitreo benè clauso, & agitentur per duas horas, ac soli exponantur per mensem integrum, ea cautione vt singulis diebus ante solis occasum ab aëre remoueantur, nec illi vnquam, nisi à sole illuminato, exponantur. Huius aquæ per filtrum traiectæ guttæ duæ, vel tres in oculum instillentur horâ somni, vel etiam horâ vnâ aut alterâ ante exitum è lecto vel cubiculo. Rubotem oculorum etiam inueteratum tollit; lachrymantes oculos, & fistulosos siccat; omnem superfluam humiditatem citra membranas exteriores absumit; visum acuit.

Sequens etiam præstantissima est. ℞. Tritici M.ij. salis triti M.j. Ponantur in vase cupreo, & affundatur vinum album, vt materiæ supernatet altitudine duorum digitorum transuersorum. Tegatur vas, & simul stent in vmbra per 6. aut 7. dies, donec liquor colorem viridem acquirere incipiat, mouendo pluries in die cum spatula lignea. Liquor tandem effundatur per inclinationem, & coletur, si opus fuerit, per chartam emporeticam. Eius

gutta vna instilletur in oculum. Ruborem discutit, fluxionem arcet, oculos abstergit à maculis omnibusque sordibus, & visum acuit.

Solenander plurimùm laudat decoctum foliorum citoniorum, quæ primo vere integra & illæsa colligenda sunt, & diligenter asseruanda, ne situ, puluere aliisque inquinamentis oblædantur, & vsus tempore, eorum manipulus incoquatur aquâ purissimâ, eâque sæpenumerò oculi abluantur; Mirum, (inquit,) quàm oculos præseruant, ruborem discutiunt, & influentem humorem arcent.

Aliquando cum ophthalmia pertinaci, sordes quamplurimæ, puris instar, in oculis colliguntur, quæ vix collyriis aliisque remediis curari possunt. Attamen hoc casu maximè confert gossipium optimæ carptum, aut digitis discreptum, & ad prunas diligenter exsiccatum, cuius paucâ quantitate instar plumaceoli oculi contegantur; fascia superinducta. Manè gossipium aufertur dictis sordibus imbutum: hocque remedio per plures noctes continuato, morbus curatur, qui aliis remediis non cesserat. Et præcipuè succedit in pueris & infantibus tali morbo laborantibus.

Pro huius capitis coronide, non erit abs re Zacuti Lusitani experimentum proponere, qui ophthalmiam desperatam, & omnibus remediis per annum integrum pertinaciter obsistentem, vnguento mercuriali curauit Quamuis enim nulla luis venereæ apparerent indicia; Mercurialis admonitione persuasus, qui *lib. de Morbo Gallico, Cùm videris*, inquit, *morbum quempiam communibus remediis non curari, putato esse morbum Gallicum cognominatum*; ægrotantem interrogauit, num esset passus aliquando luem veneream, aut cum fœda obscœnáque fœmina concubuisset; omnia negauit, vnum solum confessus, se per noctem in lecto huius

contagiosi morbi suspicione non carente decubuisse. Hac solâ fretus coniectura, diætam sudorificam ex decocto salsæ parillæ per viginti dies præscripsit, attamen citra fructuum; quamobrem, licèt in superis partibus premeret affectio, vt timor esset, ne vacuato humore per os, mercurij vi, fluxio rueret in oculos, & ingrauesceret ampliùs affectus; tamen cùm esset diuturnus, & confluentis humoris impetus sedatus, vnguentum mercuriale corpore exquisitè purgato præscripsit, eóque admoto septem dierum curriculo, post copiosam sputi vacuationem, dolores cessarunt; euanuit inflammatio, mitigatus pruritus, qui antea percipiebatur in palpebris cum acrimonia multa: & sic relicto solo in brachio sinistro fonticulo, vt spiraret cerebrum, & seruato victu, pristinam recuperauit sanitatem.

Idem Zacutus Lusitanus in praxi ad historias, ad ophthalmiam inueteratam, & admodùm contumacem, valdè commendat aquam & vnguentum, quæ à nobis descripta sunt cap. de suffusione.

CAPVT IX.

De Hypopyo, seu pure sub cornea.

OCulorum inflammationes, quando insignes sunt, & in magnum tumorem eleuatæ, aliquando per resolutionem terminari nequeunt; sed in suppurationem abeunt, quod maximè metuendum est, & omni ratione auertendum: inde enim vlcera succedunt, & aliquando pus sub cornea colligitur, qui affectus ὑπόπυον dicitur. Contusionibus etiam oculorum non raro succedit, & suggillationibus inde ortis. Interdum

totam pupillam contegit, & visionem impedit. Interdum verò iridis circuitum amplectitur, & vnguis resecti figuram refert, eaque ratione ὄνυξ, seu vnguis nominatur.

Cognoscitur hic affectus non solùm ex colore albicante puris naturam referente, sed etiam ex præcedente inflammatione, aut suggillatione. Commoto etiam oculo, pus sub cornea commoueri videtur: adest color rubeus in oculo; & dolor pulsans, aut saltem præcessit.

Ad curationem, præmissis vniuersalibus remediis, si inflammationis reliquiæ supersint, auferendæ sunt remediis in ophthalmia descriptis. Postmodùm leuiter discutientia admouenda sunt emollientibus permista, ne tenuiori parte resolutâ, crassior materia fiat, & resolutioni minimè idonea. Fiant igitur fomenta ex decocto florum chamomil. meliloti, semin. psyllij, & fœnugr. cum pannis lineis, vel sacculis applicanda. In progressu verò addi poterunt decocto folia euphras. chelidon. & semin. fœniculi: vel sequens collyrium vsurpari poterit.

℞. Aquar. verbenæ, rutæ, chelidon. rosar. & fœniculi, ana ℥.ß. aloës opt. tuthiæ præparatæ, ana ʒ.ß. sacchari candi ʒ.j. Puluerisentur & misceantur, addendo lactis muliebris tantillum; & fiat collyrium; de quo bis terve in die guttæ aliquot oculis instillentur.

Sequens erit valdè efficax.

℞. Croci, aloës, myrrhæ, ana ʒ.j. vini ʒ.iij. mellis ʒ.vj. Dissoluatur crocus in vino Deinde cum aloë & myrrha misceantur. Tandem mel addatur. Hoc remedio oculi illinantur.

Denique ea remedia, quæ in declinatione ophthalmiæ, in oculorum maculis, & suffusione præscripta sunt, hîc etiam conueniunt.

Si resoluentibus medicamentis materia discuti nequeat, ad alia remedia confugiendum est. Gal. 14. *meth.* refert, Ocularium quemdam sui temporis Medicum, cui Iustus nomen erat, concussione capitis multos hypopos sanauisse. Collocans enim eos in sella rectos, ac capita eorum vtrinque à lateribus apprehendens, mox quatiebat, adeò vt manifestè descendere pus ipsi videretur.

Si neque hac ratione pus visum impediens dimoueri valeat, Galenus *loco citato* ad chirurgiam confugit, quem sequitur Aëtius & alij quamplurimi, quæ oculi punctione perficitur, qualis in suffusione fieri consueuit. Quæ quidem operatio vt parum nostris temporibus vsitata est, sic peritissimi chirurgi manum desiderat, & verendum maximè est, ne apertâ corneâ, cum pure humor aqueus effluat.

CAPVT X.

De Phlyctænis.

IN cornea & adnata tunica, quemadmodum in reliquis corporis partibus, generari solent vesicæ paruæ, aqua repletæ, bullis seu vesiculis similes, quæ à combustione aquæ feruentis excitantur, φλυκταίναι Græcis, Arabibus *Bothor* nominantur: suntque tumores quidam parui instar granorum milij, ab acri quodam aut seroso humore oriundi.

Harum pustularum cognitio facillima est, cùm sensibus pateant. Quæ in adnata oriuntur, rubrum colorem referunt: quæ autem in cornea, subnigrum, si in illius superficie consistant; album verò, si in parte corneæ profundiore sitæ sint.

Quod

Quod ad prognoſim ſpectat, phlyctænæ in adnata minùs periculoſæ ſunt, quàm in cornea. Superficiariæ puſtulæ, minùs periculoſæ, profundiores verò magis: metuendum enim eſt, ne tota corneæ denſitas erodatur, & vel humor aqueus effluat, vel vueæ procidentia contingat.

Curatio in materiæ coniunctæ reſolutione tota verſatur, & cauſæ antecedentis auerſione. Et omni modo puſtularum ſuppuratio prohibenda eſt, quæ in vlcus degenerat.

Vniuerſales igitur euacuationes, reuulſiones, ac deriuationes, quæ in ophthalmiæ curatione propoſitæ fuerunt, hîc etiam celebrandæ ſunt.

Poſtmodùm topica adminiſtranda, quæ leuiter repellant in principio, tum etiam diſcutiant; qualia in ophthalmiæ augmento propoſita ſunt, quæ magis conuenient, quando inflammatio puſtulas comitatur, quod plerumque fieri conſueuit.

In progreſſu verò, magis exſiccantia & reſoluentia erunt vſurpanda, qualia in ſtatu & declinatione ophthalmiæ deſcripta ſunt: ac præſertim vnguenta ibidem propoſita, quæ puſtulis illis diſcutiendis & exſiccandis aptiſſima ſint.

CAPVT XI.

De cornea & adnatæ vlceribus.

OPhthalmiæ ſuccedere ſolent vlcera in cornea tunica & adnata, quando in ſuppurationem verſa eſt. Succedunt etiam phlyctænis, ſeu puſtulis, in cornea oriundis, iiſque diſruptis. Fieri etiam ſolent ab hu-

moribus acribus & erodentibus in oculos confluentibus.

Variæ eorum differentiæ ab auctoribus proponuntur, ex variis circumstantiis desumptæ: prout scilicet vel superficialia sunt, vel profunda; lata, vel angusta; varias figuras habentia, & alia huiusmodi. Sic vlcus cauum, angustum, & durum βόθριον, i. fossula nominatur. Latum & minùs profundum κοίλωμα dicitur. Quod in iridis circulo situm est, ἄργεμον appellatur, & à nonnullis *vlcus coronale*. Quod denique profundum, solidius, asperum, & quasi crustosum est, ἐπίκαυμα & ἔγκαυμα vocatur.

Cognitio vlcerum non est difficilis, cùm per se oculis pateant. Si vlcus sit in cornea, vlcusculum album apparet in nigro oculi; si tunica adnata, punctum veluti rubicundum in albo oculi conspicitur, ob illius tunicæ venas sanguine refertas.

Vlcera oculorum curatu difficilia & periculosa sunt, multò magis tamen in cornea, quàm in adnata. Vlcus quod è regione pupillæ situm est, magis periculosum; quia in eo sanato relinquitur cicatrix, quæ corneæ diaphaneitatem aufert, sicque visionem lædit; & si tota tunica erodatur, fit effluxus humoris aquei, & vueæ procidentia.

Curatio huius affectus, quemadmodum & reliquorum vlcerum, detergentibus & exsiccantibus perficitur, quæ tamen mitissima esse debent, propter partis mollitiem, & exquisitum sensum. Præmittenda tamen ea, quæ fluxionem ab oculis reuellunt, eamque reprimunt; qualia in ophthalmia, tum recenti, tum antiqua fuere proposita. Et si inflammatio vlceri coniuncta sit, remedia illam respicientia cum prædictis erunt permiscenda. Quibus etiam dolorem lenientia addere conueniet, quoties ille partem infestauerit.

Detergentia & exſiccantia moderata ſunt, ſaccharum, mel, crocus, myrrha, thus aloë, ſarcocolla, tuthia, & ceruſſa, ex quibus formulæ ſequente componi poterunt.

℞. Decocti hordei & fœnugr. ℥. iv. mellis optimi ℥.ß. vel ſyrupi de roſis ſic.℥.j. Fiat collyrium, quo oculi ſæpè abluantur. Vel

℞. Aquar. verbenæ, & plantag. ana ℥.ij. ſacchari candi ℥.ß. Miſce pro collyrio. Vel

℞. Aquæ mellis in B.M. deſtillatæ, & aquæ roſar. ana partes æquales. Vel

℞. Ouum coctione induratum & à putamine mundatum. Diuidatur in duas partes, & detracto vitello repleatur fouea ſaccharo cando puluerato. Optimè ligetur & ponatur in cella vinaria. Extillabit liquor, qui detergendis vlceribus ſine morſu valdè idoneus eſt. Et ſi potentius remedium deſideres, myrrha puluerata cum ſaccharo cando admiſcenda eſt.

Montanus puluerem ſequentem valdè commendat.

℞. Albumina ouorum recentium num.xx. Ponantur in vaſe ſtanneo ad ſolem, donec exſiccentur, poſteà puluerentur ſubtiliſſimè cum æquali pondere ſacchari, & puluis immitatur in oculos, qui ſine eroſione plurimùm adiuuat.

In progreſſu morbi ſi potentiùs detergendum ſit & exſiccandum, adde collyriis prædictis trochiſcos albos Rhaſis, thus, aloës, myrrham, ſarcocollam & alia huiuſmodi, in parua tamen doſi, ne oculos exaſperent, & iis etiam lac, albumen oui, mucilagines, aliaque anodyna addi poterunt.

Tuthia præ cæteris valet, quia minime dolorifica eſt, & ſine morſu ſiccat, ac cicatricem inducit, ideò collyria & vnguenta ex ea parata vtiliſſima ſunt. Et præ cæteris vnguentum in ophthalmiæ curatione deſcriptum,

quod magnam tuthiæ quantitatem recipit, erit vtilissimum.

Collyrij valdè detergentis & exsiccantis, ac cicatricem inducentis formula talis esse poterit.

℞. Sarcocollæ nutritæ in aqua rosar. cerussæ & aloës lotæ, myrrhæ, tuthiæ præparatæ, ana ʒ.ß. sacchari candi ʒ. j. cum mucilagine gummi tragacanthi extractâ in aqua rosar. Fiat collyrium, quo palpebræ illinantur.

CAPVT XII.

De cornea cancro.

VT singulis corporis partibus cancer solet accidere, sic etiam in oculis aliquando contingit. Et cùm ea quæ communem cancri theoriam & praxim respiciunt, è morborum externorum tractatibus desumenda sint; nos hic tantùm ea, quæ ad oculum peculiariter tali morbo affectum pertinent, paucis attingemus.

Cancer vel occultus est, vel vlceratus. Occultus ad tumorum genera refertur, & in oculo tumor cancrosus, seu cancer oculi nominatur. Vulceratus verò, vlcus cancrosum oculi dicitur.

In vtroque tamen adest durities inæqualis & renitentia, color plumbeus & liuescens, dolor intensus & pungitiuus, caput & tempora præsertim occupans; venæ liuidæ & varicosæ in tumore, & partibus vicinis apparent. Sanguis acerrimus & adustus à parte affecta non rarò effluit, quando cancer vlceratus est. Ac denique à medicamentis tantillùm calefacientibus dolor admodum exasperatur.

Incurabilis est affectus, in oculo quemadmodum in reliquis corporis partibus, quando iam radices egit; nisi operatione chirurgicâ radicitùs extirpetur.

Curatio duplex ab auctoribus proponitur, vera scilicet, & palliatiua. Vera, vt dictum est, in cancro iam genito, & parti valdè radicato, non potest obtineri nisi chirurgiâ. Recens tamen cancer ac ferè incipiens, curari potest frequentibus euacuationibus humoris atrabilarij, præmissâ venæ sectione conuenienti, vt docet Gal. 2. *ad Glauconem cap.* 10. vbi gloriatur se hunc morbum per initia sæpe sanasse adjungendo remediis prædictis optimam victus rationem.

Curatio palliatiua, quæ ad symptomatum mitigationem dirigitur, non solùm per dictas euacuationes, sed etiam topica conuenientia perficitur.

Primùm igitur victus ratio refrigerans & humectans, qualis humori atrabilario debetur, instituenda est.

Posteà sanguis detrahatur è directo oculi affecti, hirudines ponè autem eiusdem lateris applicentur: tum etiam hæmorrhoidibus, si aliquantum tumeant. Cucurbitulæ scapulis admoueantur, & reliqua reuulsionum genera celebrentur.

Purgationes & præparationes humoris atrabilarij, fient per potione, apozemata, iuscula medicata, syrupos magistrales, & alia huiusmodi. Sed præ cæteris multùm confert ad humorem atrabilarium euancuandum, helleborus niger ritè præparatus: eiusque extracto bis aut ter exhibito, cancer incipiens aliquando à nobis sanatus est.

Hæc remedia humoris affluxum ad oculos, dolores & reliqua symptomata vehementia valde imminuunr. Ad id tamen nonparùm etiam conferunt topica remedia; qualia sunt in ophthalmia, ad dolorem leniendum descripta sunt; præcipuè autem collyria eo mucilagini

bus, trochiſcis albis Rhaſis, & ruthia præparata, cum aqua roſarum, ſolani & plantaginis.

Aqua ſequens pro collyrio & oculi ablutione erit præſtantiſſima.

℞. Radic. ſcrophulariæ mai. & geranij Robertiani, ana M.ij. arnogloſſæ; ſolani, borragin. bugloſ. portul. euphraſ. beton. ana M. j. ranarum viridium & albuminum ouorum ana num. vij. ſem. fœnugr. & cydonior. ana ℥. j. radices & ſemina contundantur, & folia incidantur. Deinde affunde aquæ roſar. & euphraſ. ana ℔. j. Miſceantur omnia & diſtillentur in alembico plumbeo.

Pullorum caro ad doloris ſedationem plurimum poteſt, & morbum ipſum aliquando hoc ſolo remedio curatum fuiſſe à nonnullis creditur. Sic Maritus Cordæus, *comment.7. in lib.1. Hipp. de morbis mulierum.* refert hiſtoriam nobilis cuiuſdam fœminæ, cui tota pars dextra faciei cancro, eoque vlceroſo obceſſa fuit diutiſſimè, quæ cum variis auxiliis, à Medicis Italis, Gallis, Germanis, Hiſpanis, petitis vſa eſſet, tandem vulgari hoc barbitonſoris remedio ſanata eſt. Pullos gallinaceos in partes tenues & latas concidebat, quas ſæpiuſculè commutando interdiu admouent parti affectæ. Alij admouent carnes pullorum columbinorum, ſectas & adhuc tepidas.

Denique curatio vera cancri confirmati, ſola extirpatione obtineri poteſt, quæ fit omnimodâ oculi extractione: quàm tutò & ſaluatariter fieri poſſe docet Fabricius Hildanus, & extractionis modum, omneſque illius circumſtantias fuſiſſimè deſcreibit *obſ.1.cent.1.* vt ea hîc fruſtra repetere non opus ſit.

CAPVT XIII.

De ruptura Corneæ.

Cornea tunica tantam aliquando patitur continui solutionem, vt humor aqueus, interdum tunica vuea egrediatur, & illa solutio ruptura corneæ ab auctoribus nominatur.

Huius causa est vlcus, aut vulnus illius membranæ, aut magnus humorem affluxus, à quo dicta membrana ista distenditur, vt media crepet, & contenti humores effundantur: vt in muliere quadam Parisiensi contigisse, refert Paræus *lib.* 16. *cap.* 13.

Incurabilis est plerumque hæc affectio, & visus priuationem relinquit, quandoquidem humores oculi effusi regenerari nequeunt. Si tamen vulnus sit exiguum, ex quo portio tantùm humoris aquei effluat, curationem suscipere potest: quandoquidem aqueus humor interdum regenerari potest, vt docuit Gal. 4. *de sympt. caus. cap.* 2.

Curatio huius affectus glutinantibus remediis tentanda est. Et præmissis vniuersalibus euacuationibus venæ sectione scilicet, & purgatione, si eæ necessariæ sint, astringentia, & glutinantia oculo admoueantur, & in oculum instilletur albumen oui, cui trochisci albi Rhasis admisceantur.

Eadem pars foueatur decocto rosar. rubr. fol. polygoni, rubi, bursæ pastoris, & plantag. in vino astringente parato, si non adsit inflammatio, alioqui in aqua simplici. Vel

℞. Carnis cydonior ℔. ß. rosar. rubr. P. iij. acaciæ ʒ. ij. croci ℈. j. decoquantur in vino astrigenter & fiat

fiat cataplaſma parti applicandum.

Ad integram conſolidationem ſequens collyrium adhibeatur.

℞. Aloës lotæ, tuthiæ præparatæ, & ſarcocollæ nutritæ in lacte muliebri, ana ℈.ß. croci gr. v. cum mucilagine gummi tragacanthi, fiat collyrium.

CAPVT XIV.

De vuea procidentia.

VVeæ procidentia corneæ rupturæ non raro ſuccedere conſueuit, quæ Græcis, πρόπτωσις ῥαγοειδοῦς nominatur. Quatuor illius differentiæ ab autoribus, & præſertim Paulo, proponuntur, quarum prima μυοκέφαλον dicitur, quòd foramam capitis muſcæ habeat; & contingit, quando exigua portio vueæ egreditur. Secunda σταφύλωμα dicitur; & fit, quando maior portio vueæ excidit, vt acini vueæ figuram repræſentet. Tertia verò μῆλον nominatur, quando maxima eſt vueæ eruptio; vt ad pomi magnitudinem accedat. Quarta denique ἧλος, id eſt, clauus dicitur, quando vueæ procedentia inueterata eſt & calloſa reddita.

Curatior huius affectus difficillima eſt, & eò difficilior, quò maior eſt vueæ procidentia: ſi verò minor ſit, vt in myocephalo, curationem admittit; quæ aſtringentibus moderatis perficitur, qualia in cornæ ruptura ſuprà fauere propoſita.

Antiqui, vt Paulus, Aëtius, & Celſus, procidentias inueteratas, quæ medicamentis non cedunt, chirurgiâ perficere tentant, quæ tamen noſtris temporibus obſoleta eſt, propter ſummam illius difficultatem, & ancipitem euentum. Si quis tamen eam tentare cupierit,

exactè descriptam inueniet apud Hieron. Fabric. ab Aquapend. *cap. de staphylomate.*

CAPVT XV.

De Aegylope & fistula lachrymali.

HActenus affectus oculorum, qui in humoribus, & tunicis eorum contingunt, expositi sunt. Superest iam, vt angulorum & palpebrarum morbi explicentur.

Ac primùm sese offert tumor inter maiorem angulum & nasi radicem apparens, qui ægylops & anchylops nominatur. Anchylops quidem, si nondum sit ruptus, ægylops verò, postquam ruptus est.

Tumor iste, seu potiùs tuberculum, duplici modo se habet, cum inflammatione scilicet, vel sine ea.

Quando inflammationem habet comitem, est veluti phlegmone parua furunculo similis, rubore in ambitu perfusus, cum dolore lancinante; Fitque à sanguine tenui & bilioso, per temporum frontis, facieique venas in partem delato. Vnde in abscessum plerumque degenerat, qui apertus vlcus producit, quod sinuosum breui efficitur, vnde fistula lachrymalis nominari consueuit. Si autem fistula per annum perseueret, cariem in osse producere consueuit, iuxta Aph.Hipp.45. *sect.9. In vlceribus annuis os abscedere necesse est.* Et insuper caries iam facta dignoscitur ex cauitate, quæ digito comprehenditur, saniei ex vlcere manantis fœtore, & asperitate per specillum demonstrata.

Sine inflammatione etiam dictum tuberculum sese prodit; tuncque generatur ab humore crasso, & viscido, pulti aut melli per simili, & ad tumores illos accedit,

qui atheromata, steatomata, & melicerides nominantur, quique doloris expertes esse consueuerunt.

Curatio ægylopis valdè difficilis est, tum quòd medicamenta difficilè admoueri possunt, propter oculi viciniam; tum quia, ob partium mollitiem, abscessus in vlcus sinuosum facilè degenerat, vt antè dictum est. At multò adhuc difficiliùs curatur, si abscessus ad nares rumpatur, & pus per illas effluat, quia subiectorum ossium corruptio vtplurimùm consequitur.

Aliquando verò ægylops ad cancri naturam accedit, quod dignoscitur ex dolore pungitiuo, venarum tensione, cutis duritie, atque liuiditate; tuncque satius est omninò non attingere, quia remediis magis efferatur, doloresque acerbiores excitat.

Fistula lachrymalis recenter genita, & quæ orificium habet extrinsecum ac manifestum, medicamentis curabilis est; quæ verò profunda & inueterata, ac cum ossis carie coniuncta, vix sine cauterio auferri potest.

Varia horum affectuum tempora, variam remediorum administrationem desiderant. Ac primùm ægylope incipiente, fluxio quæ ad partem fit, reuellenda est phlebotomiâ & purgatione: simulque repellentia fronti admouenda, quibus aliquando morbi progressus prohibetur, & suppuratio impeditur. In hunc finem ceratum sequens concinnari poterit.

℞. Cortic. malor. granator. acaciæ, balaustior. gallar. nuc. cupressi, aluminis rochæ, boli armenæ, ana ʒ. j. ceræ albæ ℥. iiij. terebinthinæ ʒ. iij. Fiat ceratum.

Post vsum repercutientis remedij, per aliquod tempus resoluentia parti affectæ admouenda sunt: quale est hoc decoctum.

℞. Mellis puri, aloës, ana ℥. ij. myrrhæ ℥. j. croci ʒ. j.

ß. aquæ ℔.ij. Coquantur lento igne ad mediæ partis consumptionem. Hoc decocto imbuatur frustulum spongiæ mollioris, & mediocriter exprimatur, ac parti applicetur calidè. Postea fasciâ deligando, & sæpè iterando.

Amatus Lusitanus ceratum contra ægylopas describit *curatione* 68. *cent.* 5. & multis laudibus effert, quod ita se habet.

℞. Puluer. testar. cochlearum ʒ.ij. myrrhæ, aloës lotæ, thuris, ana ℥.ß. sarcocollæ, sanguin. dracon. cerussæ, ana ʒ.iij. opopanacis aceto soluti, & lapidis hæmatitis, ana ʒ.j. ß. croci ℈.ij. ceræ & resinæ, ana ℥.iij. M. simul ad ignem secundùm artem, & fiat ceratum, angulo oculi applicandum.

Si prædictis remediis tumor resolui nequeat, sed ad suppurationem tendat, illa iuuanda est emplastro diachylo simplici: aut si dolor & inflammatio vrgeat, cataplasma de mica panis vtiliter admouebitur. Si sponte abscessus non rumpitur, ferro aperiendus est, idque quamprimum: si enim apertio differatur, pus partes vicinas erodit, & fistulam incurabilem sæpè producit. Multi cauterio aperiunt, sed ferrum non ignitum tutius est.

Aperto abscessu vlcus detergendum est, & ad cicatricem ducendum, more aliorum abscessuum. Si verò vlcus pertinacius euadat, & in fistulam abeat, curatio sequens illi adhibenda est.

Ac primùm vacuatio vniuersalis per phlebotomiam & purgationem repetenda est. Fluxio à capite auertenda per cucurbitulas, vesiccatoria & caustica idoneis locis apposita, quibus succedere poterit decoctum chinæ, vel salsæ parillæ, per plures dies exhibitum. Eodemque tempore cerebrum exsiccandum suffumigiis, pulueribus cephalicis, & aliis in catarrhi curatione propositis.

Cauterij loco setaceum ceruici vtiliter admouebitur eo enim solo curatam fuisse fistulam lachrymalem refert Fabr. Hildanus *obs.*41.*cent.*1.

Si iecoris intemperies fluxionis causa antecedens (vt sæpè fit) esse videatur, illi peculiariter est prouidendum remediis idoneis.

Ad topica veniendo, vlceris orificum aperiendum, & dilatandum est lentè & paulatim, cum penicillo ex medullâ sambuci, spongiâ præparata, vel radice gentianæ confecto. Eòque satis aperto, sequens medicamentum à Foresto commendatum, *obs.*17.*lib.*11. apponatur.

℞. Mellis communis ℥.ij. viridis æris ʒ.j. aquæ rutæ ℥.iiij. Æs viride pulueriſetur, & cum aliis lento igne decoquatur ad tertiæ partis consumptionem; & colatura per syringam tepidè ac suauiter imponatur. Si acrius medicamentum videatur, aquâ rutæ vlcus abluatur quotidie, & post lotionem exiguum vnguenti apostolorum admoueatur. Hæc remedia viciſſim per tres septimanas continuanda, superponendo emplastrum conueniens, & oculum aquâ rosaceâ defendendo.

Vlcere satis repurgato, ad incarnandum & cicatrizandum, sequens collyrium vsurpabitur.

℞. Thur. sarcocol. aloës, sanguin. dracon. balaustior. alumin. antimonij, ana ʒ.j. viridis æris gr.v. Subtiliter puluerisentur, & cum aqua rutæ fiat collyrium, satis liquidum, instilla ndum leuiter cum stipite rutæ, ter in die, & turunda in eo ma defacta immitatur, superimposito emplastro diapalma. Turunda paulatim minuatur, & circa finem omninò aufera tur, abluendo tantùm partem collyrio prædicto & diap alma imponendo. Hac methodo fistulas recentes cu ratas fuisse refert Forestus *loco citato*, ab insigni quodam sui temporis chirurgo.

Si os carie affectum manifestè appareat, solo cauterio actuali curari potest; cuius adhibendi modus exactè describitur à Paræo, Fallopio, & Aquapendente, *in operibus chirurgicis* Fabric.tamen Hildanus *obs.22. cent.5.* se fistulam lachrymalem cum ossis carie, à quatuor annis infestantem, & pro deplorata habitam, in puero tredecim annorum, solis medicamentis, fœliciter curasse gloriatur; eam dilatando cum spongiis præparatis vsque ad ipsum os, postea euphorbium per se fistulæ inspergendo, & quidem in copia; deinde emplastrum ex solo gummi elemi applicando. His eâ, quâ fieri potuit, diligentiâ per septimanas aliquot adhibitis remediis, squamula ossis se obtulit, quæ extracta est; & postquam per paucos dies semiguttulam balsami Tolutani, semel in die, cum filamentis vlceri imposuisset, fistula breui plenissimè consolidata est.

CAPVT XVI.

De Rhyade, & Enchanthide.

Fistulis lachrymalibus vtplurimùm succedit alius affectus, qui Rhyas nominatur, & est carunculæ anguli maioris absumptio, vel imminutio, à qua & angulus latior euadit. Fit tamen ab aliis causis, nempe ab humoribus acribus, & erodentibus in eam partem decumbentibus; vel à medicamentis cathæreticis, pro fistulæ curatione adhibitis.

Rhyadi opponitur Encanthis, quæ est ipsius carunculæ immodica excretio & eminentia; eaque generatur à sanguine redundante ad partem translato, & vlcere eiusdem partis non satis maturè exsiccato.

Rhyadis curatio ſarcoticis & conſolidantibus medicamentis perficitur, qualia ſunt quæ ſequuntur.

℞. Roſar. rubr. P. j. nucum cupreſ. & myrtillor. ana ℥.ij. aloës, ℥.j. ß. vini auſteri ℔.j. Coquantur ad quartæ partis conſumptionem. Hoc decocto abluatur pars frequenter. Vel

℞. Aloës, thuris, ana ℥.j. ſanguin. dracon. ℥.ß. roſar. rubr. & granor. ſumach. ana ℈.j. aquæ roſar. ℔.j. Bulliant ad quartæ partis conſumptionem. Fiat inſtar collyrij.

Encanthis curatur ablatione carnis ſuperfluæ in oculi angulo adnatæ, quod perficitur excedentibus medicamentis, à mitioribus ad potentiora progrediendo. Igitur alumen vſtum priùs admouendum eſt, quod ſi non ſufficiat, ad vnguentum Apoſtolorum, vel ægyptiacum, vel vitriolum vſtum progrediendum. Quòd ſi ne hæc quidem ſufficiant, ferro abſcindenda eſt caruncula vel cauterio actuali abſumenda.

Antequam autem hæc fiant, corpus priùs præparandum eſt euacuationibus conuenientibus, ne noua fluxio ad partem attrahatur.

In exciſione autem, & cauterij adminiſtratione, vel etiam in abſumptione carunculæ, quæ medicamentis fit, hoc diligenter obſeruandum, ne tota caruncula abſumatur, ſed illud tantùm quod ſuperfluum eſt, auferatur; alioquin in contrariū affectum, rhyadē putà, deducetur.

CAPVT XVII.

De Epiphora.

EPiphoræ nomen humoris fluxum generatim ſignificat, in quamcumque partem irruat. Vſus tamen

obtinuit, vt pro tenuis humoris per oculos effluxu speciatim accipiatur, vnde lachrymæ inuoluntariæ etiam nominantur, quæ per oculorum angulos assiduè defluere consueuerunt.

Ad harum autem lachrymarum præternaturaliter effluentium generationem, concurrunt prauæ partis mandantis & recipientis dispositiones. Pars mandans est cerebrum, quod frigidiori, aut calidiori intemperie præditum serosos humores congerit, eosque ad partes inferiores, & fluxioni recipiendæ idoneas transmittit. Pars recipiens est glandula, iuxta oculi angulum maiorem constituta, & caruncula eidem angulo superposita: quarum partium raritas, aut densitas aut alia quæuis imbecillitas efficit, vt humorum influentium decubitum facilè recipiant. Ideò sæpè solet contingere epiphora in ægylope, fistula lachrimali, rhyade, & encanthidæ; quòd nimirùm humores superflui ad partes laborantes facilè transmitti soleant.

Fertur huiusmodi humor à cerebro in oculorum angulos, interdum per venas internas, & interdum per externas, vt propriis signis paulò inferiùs distinguemus.

Ille autem humor epiphoram efficiens, aliquando frigus est, & nullum aliud incommodum ægrotanti adfert, præter fluxionis molestiam: aliquando verò acrimoniæ & salsedinis particeps dolorem, ardorem, & ruborem, tum etiam exulcerationem palpebris afferre solet.

Signa præsentium lachrymarum nulla sunt, cùm ipsæ satis per se pateant. Apparet etiam ex prædictis, num lachrymæ frigiditatis, an caliditatis, & acrimoniæ sint participes. Superest tantùm distinguere, an per interna vasa, an per externa efferantur. Cùm per internas venas humores defluunt, dolores in intimo capitis persentiun-

tur, & acres sternutationes nonnunquam excitantur. Si verò per venas externas, quæ extra caluariam positæ sunt, humores defluant; vasa in fronte, & temporibus distenta apparent, & caput veluti reuinctum sentitur, & ab abstringentibus remediis exteriùs applicitis iuuantur.

Quod ad prognosim spectat, recentes epiphoræ, & à causis externis præcipuè oriundæ, facilè curantur, maximè verò in iuuenili ætate. Antiquæ & in senibus difficilimè curationem recipiunt. Quæ verò ex aliis morbis procedunt, vt ægylope, fistula lachrymali & similibus, ab illorum affectuum curationibus omninò dependent.

Curatio huius affectus in fluxionis ablatione, & partis recipientis roboratione consistit.

Fluxio auferenda est humoris peccantis euacuatione, reuulsione, deriuatione, & partis mandantis roboratione.

Humor peccans, seu serosus humor in cerebro redundans, euacuabitur venæ sectione & purgatione.

Venæ sectio in frigida cerebri intemperie non conuenit, nisi manifesta plethoræ signa adfuerint. In calida verò intemperie, quando humores acrimoniâ prædití sunt, maximè conuenit, eaque bis, aut ter, si opus videatur, iterari poterit.

Purgatio fieri potest per potiones, apozemata, pilulas, & alia huiusmodi, quæ ægrotantis naturæ aptari poterunt.

Reuulsio humoris effluentis fiet per cucurbitulas, scapulis frequenter admotas, vesicatoria posteriori parti ceruicis apposita, & cauteria occipiti, aut brachiis inusta.

In contumaci affectu vesicatorium sincipiti admotum mirificè prodest, vt narrat Forestus. *obs.* 11. *lib.* 11.

de

de vetula quadam, quæ cum oculos haberet lippientes, lachrymantes, & saniosos, cum intenso dolore, & prurigine, & nullis remediis curari posset; admoto capiti raso emplastro, ex puluere cantharidum, fermento & melle, perfectè curata est.

Rondeletius verò cauterium supra commissuram admotum, magis conferre asserit, quàm si aliis partibus applicetur.

Ad deriuationem conferunt hirudines ponè aures admotæ, & masticatoria horis matutinis vsurpata.

Ne verò humores semel euacuanti de nouo generentur, cerebrum roborandum, atque exsiccandum est. Et quidem, si frigida fuerit illius intemperies, omnia remedia, quæ pro intemperiei frigidæ cerebri curatione, à nobis proposita sunt, vsurpari poterunt. In calidiori verò, ea quæ in calidi catarrhi curatione præscripta sunt, præcipuè cerebrum respicientia, hîc etiam conuenient.

Dum prædicta remedia vsurpantur, parti recipienti prouidendum est topicis remediis. Ac primùm si humor fluat per venas externas, astringentia fronti & temporibus admouenda sunt, & si fluxio fiat ab humore calido, & acri, sequens cataplasma admouendum est.

℞. Boli armen. sanguin. dracon. balaustior. & myrtillor. ana ʒ. j. ß. acaciæ & hypocistidos ana ʒ. j. thur. mastich. ana ℈. ij. rosar. rubr. P. j. Pulueren tur & excipiantur albumine oui, & pauco aceto. Fiat cataplasma, quod linteo inductum, dictis partibus applicetur, & quoties exsiccatum fuerit, renouetur.

Si fiat ab humore frigido, ceratum sequens admoueatur.

℞. Thur. mastich. ana ʒ. j. ß. gummi anime, tacamahacæ, & lapidis hæmatitis ana ʒ. j. gummi iuniperi ℈. ij. terebinthinæ, & ceræ q. s. Fiat ceratum.

Ipsi verò parti affectæ collyria astringentia & exsiccantia aduouenda sunt, in sequentem modum composita.

℞. Tuthiæ præparatæ ʒ.j. sarcocollæ nutritæ ʒ. ß thur.mastich.ana ℈.ß.spicæ nardi gr.vj. Fiant trochisci, qui oui albumine, vel succo cydoniorum excepti, cantho oculi applicentur.

Vel tuthia præparata linteo raro excipiatur, & filo alligetur,in vino austero immergatur,eoque oculus sæpe abluatur. Vel

℞. Tuthiæ præparatæ, cortic. ouorum puluerisator, aloës optimæ ana ʒ.j. Inuoluantur in panno lineo, & fiat pila,quæ infundatur in aqua fœniculi suspensa cum filo,postea sæpè in die exprimatur pila in oculo.

Sola aloë puluerata, & in pilam, vt dictum est, concinnata,& in aqua rosar.posita, non parum conducibilis est: Vel

℞. Aloës,nucis cupres. thur. mastich. myrrhæ, ana ʒ.ij. tuthiæ præparatæ sarcocollæ nutritæ, ana ʒ. j. ß. sanguin. dracon. berberis, sumach, rosar. rubrar. ana ℈. j. Puluerentur tenuissimè, & excipiantur aquâ fœniculi, fiatque collyrium.

In calida fluxione sequens præcipuè conuenit.

℞. Trochiscorum albor. Rhasis sine opio,sarcocollæ nutritæ,lycij,acaciæ olibani ana ʒ.j.ossium myrobalanor. adustorum,coralli albi & rubri ana ʒ. ß. margaritar. ℈.ß.succi mali punici ad medietatis absumptionem cocti,quantum satis. Fiat collyrium.

Si rubor oculorum epiphoræ coniunctus sit,sequens erit vtile.

℞. Granor. sumach contusor. ℈.j. aquæ plantagin. calidæ ℥. j. Macerentur aliquandiu, deinde fortiter exprimantur, addendo aquæ rosar. euphras. aquæ albumin. oui diu concussi ana ℥. ß. sacchari candi sub-

tilissimè triti, & cum pauca aqua colati ϵ. j. Fiat collyrium.

Denique ea collyria, quæ pro ophthalmia inueterata præscripta sunt, hîc etiam aptari poterunt.

CAPVT XVIII.

De terygio, seu vngue oculorum.

VNguis oculi est membranula dura & neruosa, quæ ex angulo oculi maiore prodiens, album oculi primùm contegit, mox & successu temporis ad nigrum extenditur, pupillam tegendo visionem impedit.

Aliquando tenuis est hæc tunica, colore albicante prædita: interdum verò carnosa euadit, venis multis cruentis contexta, diciturque *panniculus*, & *sebel* ab Auicenna. Quamuis nonnulli panniculum ab vngula distinguant, quòd scilicet vngula sit neruea quædam tunica, sine venarum repletione, & tunicam tantùm adnatam contingat: Sebel verò, seu panniculus totum oculum cooperiat, & rubro colore præditus sit, ac venulis intertextus.

Oritur hic affectus ab exulceratione carnis, quæ est in angulo oculi, aut tunicæ adnatæ, vnde scabrities parti & inæqualitas emergit, quam dum facultas nutriens adæquare & complanare nititur, copiosiorem sanguinem affundit, eique incrementum præternaturale producit, aut quoddam veluti tegumentum ei ingenerat. Quia tamen in oculum malè affectum quamplurima excrementa confluunt, ideo non ex sanguine puro sed pluribus excrementis permixto vnguis generatur. Vnde variæ illius differentiæ exurgunt, quod alius durus, alius mollis; alius albo, alius citrino, alius

rubro, alius fusco colore præditus sit; Alius facile separabilis ab adnata & cornea, alius tenaciter adhærens; Alius simplex & prauæ qualitatis expers, alius putridus & cancrosus.

Huius affectus diagnosis ex dictis facilè intelligitur. Tum causæ illum producentes, humores scilicet, ex quibus generatur, ex colore internosci poterunt: rubra enim vngula fit à sanguine puro, citrina à bile, alba à pituita, fusca ac nigricans à melancholia.

Quod ad prognosim attinet, malum hoc difficilè curatur, & non nisi longissimo tempore; siquidem remedia acria vngulæ conterendæ necessaria, non nisi sensim & paulatim vsurpari possunt, propter exquisitum oculorum sensum.

Si oculus affectus minor euaserit, malum est signum, partis enim debilitatem arguit.

Recens vngula & magnitudine mediocris, pharmaceuticis remediis curari potest. Quæ verò aucta est, ad nigrum oculi se extendens, & iam inueterata, non nisi manuali operatione curari potest.

Vngula, quæ crassa est, euersa, eminens, indurata, & nigricans curari non potest, cancrosam enim naturam obtinet.

Curatio ad causam morbi antecedentem & coniunctam dirigenda est.

Ratione antecedentis, primùm victus ratio idonea præscribenda est; qualis in aliis oculorum affectibus à fluxione oriundis suprà proposita est.

Simulque euacuationes, ac reuulsiones in dictorum affectuum curationibus præscriptæ, etiam hîc vsurpari poterunt: nempè purgationes, phlebotomiæ, cucurbitulæ, vesicatoria, & alia huiusmodi.

Ac sufficienter corpore repurgato, ad topica veniendum est, quæ vngulam absumere valeant, a mitioribus

incipiendo; qualia sunt ea omnia, quæ pro macularum curatione suprà proposita sunt. Quæ si non sufficiant, ad fortiora veniendum est, quæ ab auctoribus passim descripta inueniuntur. Forestus collyrium sequens maximè commendat.

℞. Succi fœniculi ℥.iv. succi chedilon. ℥.iij. succi rutæ ℥.ij. succi maluæ ℥ ij. ß. aloës ʒ.j. vitrioli ℈. ij. æruginis æris ℈.j. zinziberis & cinnamomi ana ℈. ß. fellis anguillæ ℥. ß. fellis tauri, bouis, aut porci ʒ. ij. sacchari candi ℈. ij. bulliant succi addendo reliqua, & depurentur. Fiat collyrium.

Sequens etiam ab eodem commendatur.

℞. Lapid. hæmatitis Drach. ij. vitrioli albi, viridis æris vstorum ana ʒ. iij. myrrhæ & croci ana Drach. j. piperis longi Drach. ß. saccari candi ℥. ß. Puluerisentur subtilissimè vt alcohol. Huius pulueris ʒ. j. misceatur Drach. ij. aquæ raphani, & applicetur bis terve in die, prout æger tolerare poterit.

Ante vsum horum remediorum, pars fouenda est decocto emolliente, quod etiam post eorum applicationem iterandum est, ad dolorem leniendum.

Inter remedia minùs vehementia, sequens fructu vsurpari poterit.

℞. Ossis sæpiæ ℈. j. sacchari candi Drach. j. vitrioli ℈. ß. tuthiæ præparatæ Drach. ß. M. Fiat puluis subtilissimus, vngulæ inspergendus.

Si topicis hisce remediis vngula absumi nequeat, ad chirurgicam operationem veniendum est; quæ fit hamulo perforato vngulam ad basim, deinde filium lineum duplicatum, acutu traiiciendo, vtrinque ad basim arctè deligando, atque sic apprehensam incisorio instrumento abscindendo, prov t fusius docetur à Celso, Paulo, Aëtio, Hieronymo ab Aquapendente, in operationibus chirurgicis, aliisque quamplurimis.

Factâ incisione, linteum aquâ rosaceâ & albumine ovi imbutum, est apponendum, ad dolorem sedandum, & inflammationem prohibendam. Ac denique siccantibus medicamentis; collyriis ex tuthia, thure, aloë, trochiscis albis Rhasis, aliisque siccantibus medicamentis cicatrix inducenda est.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER TERTIVS.

De affectibus Aurium.

PRÆFATIO.

AVRES *pluribus morbis conflictari solent, similaribus, organicis, & communibus, vt docet Gal.* 1. de sympt. cauſ. cap. 2. *qui cùm nonniſi per ſymptomata cognoſcantur, ad ſymptomatum ſeriem eos reducere eſt animus. Symptomata verò quæ in auribus contingunt, ad actiones læſas aut vitia excretorum referuntur. Actio læſa, vel eſt auri propria, vel communis omnibus ſenſoriis. Actio auri propria, nimirum auditus,*

læditur abolitè, imminutè & deprauatè. Abolitè in surditate, imminutè in graui auditu, deprauatè in sonitu aurium. Actio communis omnibus sensoriis est sensus tactus, cuius ratione doloribus obnoxia sunt. Vitia denique in excretis, ea omnia continent, quæ ab auribus præternaturaliter egrediuntur. Sicque totus hic tractatus quatuor concludetur capitibus. Primùm erit de surditate, & graui auditu. Secundum de tinnitu aurium. Tertium de dolore aurium. Quartum de exeuntibus præter naturam ex aurium cauitatibus.

CAPVT PRIMVM.

De surditate, & graui auditu.

SVrditatem & grauem auditum eodem capite complectimur, quia fiunt ab iisdem causis, secundùm magis & minùs tantùm differentibus: ita vt valdè excedentes auditum prorsus auferant, remissiores vero eum tantùm imminuant. Imò verò vterque affectus vulgò surditas nominatur; qui enim alios audire nequeunt, nisi altâ voce loquentes, surdi esse dicuntur.

Surditas autem propriè dicta κώφωσις Græcis nominatur, cum nempè auditus omninò aboletur, adeo vt eâ affecti, vel nullum penitùs sonum audiant; vel si sonum aliquem auribus excipiant, illius tamen differentias percipere nequeant. Hi etiam sæpè muti sunt, si nimirum ab ortu surdi nascantur; non solùm ex eo,

quòd per auditum homines loquendi formulas addiscunt; ſed etiam propter maximum conſenſum, qui eſt inter auditus & loquelæ inſtrumenta, per neruum quintæ coniugationis, cuius rami præcipui ad aures quidem feruntur, nonnulli tamen ad linguam, & laryngem protenduntur; vnde fit, vt aurem interiorem vellicando, túſſis excitetur. Et ratio euidens eſt. Siquidem ſurdi à natiuitate; ſi loquelæ inſtrumenta non haberent vitiata, aliquam vocem articulatam ex naturali inſtinctu ederent; quemadmodum reliqua animalia, etiamſi natiuitate ab aliis eiuſdem ſpeciei animalibus ſegregentur, vt nunquam ea audire valeant, vocem tamen ſibi connaturalem proferunt. At ſurdi à natiuitate nullam vocem articulatam edunt, ſed ſonum tantùm confuſum, qui partium loquelæ inſeruientium læſionem manifeſtam arguit. Læſio autem illarum partium potiſſimum eſt ab humiditate, quæ cùm neruum illum afficiat, qui ad aures, linguam & laryngem protenditur, auditum & loquelam ſimul affici neceſſe eſt.

Grauis auditus βαρυηκοΐα Græcis appellatur, eoque affecti ægrè ſomnum percipiunt, nec loquentes intelligunt, niſi alta voce clamantes. Alij verò, ne ſic quidem audire ſatis poſſunt, nec niſi colloquentes aures ipſis loquantur, ac vociferentur.

Vterque affectus à cerebri, vel auri vitio exoritur.

Cerebri intemperies frigida, aut repletio, aut imbecillitas, aut alia quælibet læſio, in ea præcipuè parte, quæ nerui auditorij exortum; aut progreſſum occupat, ſurditatem, aut grauem auditum poteſt efficere.

Auris affectus, vel in exteriore, vel in interiore auris parte verſantur.

In exteriore cauitate auditus defectum efficit obturatio perfecta, vel imperfecta, à tumore, abſceſſu, ſan-

guine, pure, pituita, aliisque rebus, tum intrinsecùs, tum extrinsecus incidentibus. Aduertendum tamen est, meatus exterioris obturationem, integram & absolutam surditatem non posse efficere, sed tantùm grauem auditum; quandoquidem per os etiam soni ad aures deferri possunt. Etenim meatus patens est ab auris interna cauitate ad palatum, per quem soni facilè ingrediuntur & ad aures sese insinuant, qui etiam meatus aurium expurgationi dicatus est. Et sonum per os apertum excipi multa ostendunt experimenta. Videmus enim surdastros, vt meliùs loquentes audiant, aperto ore sermones eorum excipere. Et si vtraque aure diligenter obturata, musica instrumenta baculo contingas, quem dentibus apprehenderis, exquisitiùs audiuntur. Et in via, noctu alicuius procul aduenientis strepitum captamus, & è longinquo magis audimus; si bacculi, aut ensis alterum extremum terræ affigamus, alterum verò dentibus apprehendamus.

In parte auris interiore surditatem, aut granam auditum efficiunt humores in cauitate interiori collecti, & à capite præsertim defluentes: qui plerumque pituitosi sunt, nonnunquam tamen biliosi; vt patet *Aph*. 28. *sect*. 4. vbi Hipp. biliosas deiectiones surdis prodesse asserit; interdum etiam sanguinei, siquidem surditatem, quæ crisim comitatur, ex sanguinis fluxu per aures fieri compertum est. Illi autem humores à toto corpore interdum ad aures transmittuntur, vt in febribus continuis, & præcipuè malignis. Eundem affectum producit mala auditus organorum conformatio; qualis est, si tympanum nimis laxum euaserit à sono violento, vel humectatione. Eâ ratione surdastri quamplurimi in constitutione austrina grauiorem habent auditum, quia membrana ab aëris humiditate relaxatur, aut nimis tensum, exsiccatumque post morbos acutos, vigi-

lias, aut ieiunia, aut diſruptum ab iiſdem motibus ingentibus aut eroſum à pure. Egreditur tamen aliquando pus ex ſuppurata aure, & ſanguis in magnis concuſſionibus ſine læſione auditus; quando exitus eſt inter os & membranam, ſic enim ſeptum illæſum permanet. Vel ſi reliquæ auris particulæ ab ortu; aut aliqua cauſa externa, vt ictu, caſu, aliiſque à debito naturali ſtatu deiectæ ſint. Intemperies denique frigida ab aëre frigidiore, vel aqua frigidiſſima in aurem immiſſa; vel narcoticorum, aliorumque medicamentorum vſu nimio, hunc affectum producere ſolita eſt.

Has omnes cauſas per propria ſigna diagnoſtica ſigillatim diſtinguere difficillimum eſt. Arte tamen & coniectura in hunc modum elucidari poſſunt.

Si à cerebri vitio ſurditas contingat, aut alij etiam ſenſus læduntur, aut aliquis affectus peculiaris in cerebro apparuit, aut dolor capitis, aut grauitas, apoplexia, lethargus, aut alij huiuſmodi.

Obturatio externæ aurium cauitatis oculis ipſis dignoſcitur, ſi ad Solem cauitatem illam introſpicias; túmque apparebit, num tumor, aut materia craſſa, aut alia quæpiam ſubſtantia heterogenea cauitatem illam repleat. Tum etiam, ſi aliquid extrinſecus in aurem illapſum ſit, ex relatu ægrotantis dignoſcitur.

Si vero cauitas interior aliquo humore repleatur, pituitam eſſe iudicabimus, ſi fluxio pituitoſa ægrotantem priùs infeſtauerit, aut ſi ille huiuſmodi fluxionibus frequenter fuerit obnoxius.

Bilioſum verò humorem hunc affectum producere indicabit febris bilioſa progreſſa, aut iam ægrotantem detinens, & acutiſſimi doloris præſentia. A ſanguine verò fieri oſtendit dolor grauans, & ſanguinis redundantia in toto corpore. Et hæc in perturbationibus criticis præcipuè contingit.

Tympani laxitas & humectatio dignoſcitur ex cauſis prægreſſis humectantibus, & humida intemperie aliquam aliam partem affligente: vix enim fieri poteſt vt cauſæ humectantes hanc vnicam particulam affecerint.

Eiuſdem tympani tenſio & exſiccatio nimia, ex totius corporis ſiccitate, & cauſis exſiccantibus prægreſſis erit dignoſcenda.

Tympani etiam diſruptionem aut eroſionem coniicere poterimus; ſi cauſæ vehementes rumpenteſque, aut erodentes enumeratæ præceſſerint.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Surditas à natiuitate, & quæ longo tempore contracta eſt, eáque integra & abſoluta, incurabilis eſt. Quæ verò non abſoluta, ſed diuturna, difficillimè, & vtplurimùm nunquam curatur.

Surditas à bile, aut ſanguine oriunda, cum in febribus continuis, & acutis tantùm ſoleat contingere, cum earum febrium curatione ſolui conſueuit.

Grauit auditus, ſi breui tempore non curetur, in omnimodam ſurditatem degenerat; teſte Gal. 3 *de compoſ. med. ſec. loc. cap.* 3.

Membrana tympani rupta, vel cicatrix in ea relicta incurabilem ſurditatem efficit.

Surditas per interualla creſcens & decreſcens curabilis eſt: ab humore enim mobili, qui interdum minuitur & augetur, eam produci ſignificat.

Surditas quæ à vitio cerebri excitatur, faciliùs curatur, quàm quæ à proprio auris affectu producitur.

Curationem quod attinet; illa ſurditas quæ ab aliquo cerebri affectu dependet, non aliam curationem requirit, quàm quæ dictis affectibus deſtinata eſt, à propriis capitibus repetenda. Quæ à tumore exoritur, ſi

ille durus ſit & inueteratus, curationem non recipit: ſi verò calidus & inflammatorius;illius curatio in aurium doloris curatione proponetur. Si verò à pure in aure collecto producatur, ex capite vltimo huius tractatus curatio erit deſumenda, vbi de his agetur quæ præternaturaliter ex aure egrediuntur.

Si à ſiccitate hic affectus oriatur, curandus eſt, iuxta Rhaſis præceptum, victu humectante, ſomno longiori, & capitis perfuſione cum aqua tepida: quibus addi poſſunt humectantia in aurem immiſſa, vt oleum amygdal. dulc. & ſimilia. Si ab aliqua re extrinſecus in aurem illapſa, ſurditas, vel grauis auditus oritur, ea protinus auferenda eſt eluendo, aut excutiendo, aut extrahendo: & ſi animalcula quædam ſint, quæ auris cauitatem ſubierint, alliciendo, aut enecando. Eluuntur, infundendo quæ viam hanc lubricam reddunt, & humectant, dilatantque, vt lac, oleum amygdal. dulc. vel decoctum aliquod emolliens & relaxans. Excutiuntur impetu quodam, vt ſternutatione motâ; ſic enim ſpiritus impulſu, commotis illis partibus,quod in meatu auris latet, ſæpè excluditur, idque citiùs, ſi priùs viâ, vt dictum eſt, dilatata & lubrica facta fuerit. Prodeſt etiam inclinatâ aure affectâ, ſuprà pedem illius lateris ſaltare; qua ratione pueri poſt natationem aquam auribus influxam excutiunt. Si hæc non ſuccedant, extractio mollienda eſt auriſcalpio, cauendo tamen ne dum intromittitur, illud quod inhæret vlteriùs propellatur. Ideò auriſcalpij cocleare admodùm tenue ſit, vt faciliùs in aure contentis poſtponi poſſit. Vel forcipe ad id accommodatâ, vtrinque acutâ & aſperâ, illa apprehendi & eximi debent. Vel ſi neque hoc ſuccedat, cùm corpora dura ſint,vt nucleus, vel lapis,alio inſtrumento apprehenſa confringenda ſunt, & dein, vti dictum, humore infuſo eluenda. Si auriſcalpium intro-

mitti nequeat, specillum cotone inuoluatur in extima sui parte, deinde immergatur in terebinthinam, aut in aliquod aliud viscidum, pòst immittatur in aurem, vt agglutinet id quod obstruit. Idem fit ex candela cerea, extremâ sui parte visco inducta. Quòd si aliquid visci, aut glutinis post extractionem intus inhæserit, id auriscalpio extrahendum. Sunt qui calamum aperiunt in extremis eius partibus vnam eius partem in aurem immittunt, alteram ore comprehendunt; vt inde frequenti suctu, quod intùs conditum est, attrahant.

Animacula ex aure alliciuntur; admotis quibusdam, quæ illis grata sunt, vt extrorsum repant; vt si lac cum saccharo, in spongiola auri adhibeatur, vel leuiter intrudatur, vel ficus inuersa, vel pulpa pomi dulcis, vel laridum, quo verniculi citiùs eliciuntur; idque præsertim, si aures Soli obuertantur, dum hæc continent. Peculiariter verò hirudines casu ingressæ alliciuntur sanguine immisso in aures. Pulices verò pilis caninis in aurem introductis. Si autem viua sint animalia, enecanda sunt; mortua enim non ampliùs auditui obstrepunt, & faciliùs extrahuntur. Enecantur autem, si saliua auribus instilletur, aut propriâ vrinâ infusâ.

Amara autem citiùs insecta enecant, vt centaurij, vel absinthij succus, aut decoctum aloës, & fella quælibet. Acria idem præstant, vt acetum, succus ceparum, & similia.

At cùm frequentissima surditatis & grauis auditus causa sit frigida intemperies, & humoris pituitosi influxus in eam partem; ad illius oppugnationem hæc præcipuè curatio dirigenda est.

Quia verò huiusmodi pituitæ influxus à cerebro ducit originem, illius ideò curatio ad eam partem dirigenda est, non absimilis ei, quæ frigidæ cerebri intemperiei assignata est; quam prudens Medicus, pro va-

rio intemperiei gradu, eiuſdemque contumacia, moderari poterit.

Summa autem huius curationis erit, vt præmiſsâ victus ratione attenuante, & modicè calefaciente, atque exſiccante, qualis in gutta ſerena præſcripta eſt: vitando in primis ventos auſtrinos, & ab iis aures muniendo; vaporoſa alimenta, & in primis allium & cepe, quæ auditui nocent; tum etiam quæ humores craſſos ac pituitoſos generant; vt, inquam, primùm euacuatio vniuerſalis inſtituatur per pilulas, apozema cephalicum & purgans, tum etiam per phlebotomiam, ſi illius indicationes adfuerint. Cui ſubnectatur, ſi affectus ſit contumax, diæta ſudorifica, eique ſuccedant particularia remedia fluxionem reuellentia, vt cauteria, veſicatoria, errhina, ſternutatoria, maſticatoria, apophlegmatiſmi: peculiariter verò maſticatoria ſunt maximi vſus in hoc morbo, propter meatum qui ab interna aure ad palatum defertur, & aurium excrementa deponit. Ad denique morbo in longitudine abeunte, ad pilulas vſuales, aut ſyrupum magiſtralem, opiatam, cephalicam, puluerem, aut cucupham caput roborantem, & alia huiuſmodi veniendum erit. Quæ omnia in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita ſunt.

In vſu diætæ, ſi affectus ſit contumax, conuenient etiam ſacculi, poſt aſſumptam potionem ſudorificam capiti admouendi; quales in dicta curatione deſcripti ſunt, iique non ſincipiti tantùm, vt ibi dictum eſt; ſed etiam auribus erunt admouendi.

Peculiariter verò conducunt ad huius affectus curationem thermæ ſulphureæ & bituminoſæ, cum balneo, tum lotione capitis Balneo ſiquidem ſudores copioſi prouocantur, & materia fluxionis antecedens educitur. Lotione verò capitis cerebrum roboratur & exſiccatur, humores in ipſam aurem impacti-

diſcutiuntur. Vtendi modus peculiaris à Penoto deſcribitur,& valdè commendatur, his verbis. *Nihil aquè conducit in ſurditate, etiam poſt centum remediorum vſum, quàm vt patiens optimè priùs corpore mundato,& deinde capite purgato, ſulphureis balneis caput madefaciat, hoc modo. Ex ſpongiis magnis conſutis veluti cucupham ferat in capite, ad ſupercilia & infra aures deſcendentem. Sedeat ſub canali balneorum, & verſo epiſtomio aquam accipiat, quæ abſerta ſpongiis, caput continuo calore ſuo fouebit, atque omnes capitis ſuturas ariumque commiſſuras diducens atque aperiens, vapores tollet; vel materiam impactam neruis viiſque auditoris reſoluet per halitum, aut adeò mutabit, vt breui ſit abitura. Bis in die ita ſedere eum conuenit ad horas duas, ac deinceps ſtatim ſudare in lecto, diætamque adhibere tenuem, ex ſuccis & iure carnium; vnóque, niſi oligophoro, planè abſtinendum eſt.*

Tandem ad topica materiam auri impactam diſcutientia veniendum eſt, quæ in hunc modum adminiſtrari poterunt.

℞. Fol. origani, abſynth. puleg. ſerpilli, ſaluiæ, menthæ, centaur. min. maluæ, & altheæ, ana M. j. florum chamomil. melil. ſtœchad. & anth. an. P. j. cinnamomi & caryophyll. ana ℥. ß. Decoquantur in æquis partibus aquæ font. & vini albi ſub finem additi. Colatura foueatur auris affecta cum ſpongia, calidè, manè & ſerò.

Ex eodem decocto poterit fieri ſuffitus in aurem per infundibulum, quem maximè prodeſſe certum eſt, ex eo quòd vapor ex decocto calente eleuatus, penitiſſimas auris partes facilè penetrat.

Fomenti loco adhiberi poteſt panis cum ſemine carui ſubactus, & calens è furno per medium ſectus.

Vel panis ordinarius ex clibano ſumptus, & inferiori cruſtâ ablatâ in ſpiritu vini immergatur, & calidè quantùm

quantùm æger ferre poterit, ad aurem applicetur, vt vapor intromittatur.

Efficacior erit panis ex farina vulgari factus, & cum semine carui, baccis lauri, iuniperi, & nuce moschata subactus antequam coquatur; deinde post leuem coᶜturam, dum adhuc calet, disruptus, & auri laboranti impositus.

Si decoctum pro fomento & suffitu præscriptum fortius desideres, pulpa colocynthidis & radis hellebori albi ad ʒ.j.vel ij. addi poterunt. Idem decoctum in vino albo solo, vel in vino & aceto parari poterit, vt magis penetret, & potentiùs discutiat.

Pro suffitu etiam vtiliter excipi poterit in auris meatum per infundibulum fumus caryophyllorum, caput muniendo linteo calidissimo, dum fumus excipictur.

Post fotum & suffumigium, liquor aliquis in aurem iniiciendus est, eáque postmodum cotone moschato obturanda.

℞. Olei amygdal.amar.& rutacei, ana ℥.j. M. infundantur calidè in aurem. Vel

℞.Olei de castoreo & lilior. albor. ana ℥.j. olei anethini ℥.ß. hellebori albi ʒ. ß. aquæ vitæ ℥.j. Bulliant in B.M. ad aquæ vitæ consumptionem. Colentur ad vsum dictum. Vel

℞. Radic.cyperi, baccar lauri, semin. anisi & cumini pulueratòr. ana ʒ. j. castorei puluerati ʒ. ß. olei rutæ quantum satis. Misceantur, iisque impleatur cepe magnum excauatum quod posteà coquatur super prunas, & exprimatur succus in aurem instillandus.

Olea chymica efficacissimè operantur, qualia sunt oleum rorismarini,maioranæ,saluiæ, fœniculi, de spica, cariophyll. Quæ tamen propter nimiam vehementiam sola non sunt vsurpanda; sed cum prædictis in parua

quantitate admiſceri poſſunt in hunc, aut ſimilem modum.

℞. Oleorum prædictorum ℥.ij. olei de ſpica, fœniculi, aut caryophyllorum, aut alterius cuiuſuis ʒ. ß. vel ʒ.j. Miſce.

Aquæ etiam nonnullæ in aurem inſtillantur, quæ ad ſurditatem maximè conferre exiſtimantur. Sic plurimum laudatur ab auctoribus aqua fraxini, quæ elicitur, ramos virides fraxini vnâ extremitate igni admouendo, & ex altera extremitate aqua ſtillans vſui aſſeruanda. Præcipuè confert quando ſurditas à cauſa calida oriunda eſt, & remedia valdè calefacientia ſuſpecta ſunt. Si caliditas non timeatur, pari aquæ vitæ portione admiſta efficacior euadet. Matthiolus hanc aquam cum ſuccis quibuſdam permiſcet, eamque ſic compoſitam valdè prædicat his verbis. *Fraxini ſpumam, quæ à viridi ligno igni expoſito manat, additis ſuccis cyclaminis, ſcillæ, rutæ: æqualibus partibus, omnibus ſimul parumper feruefactis, plurimùm valere ad ſurditatem ſcimus; ſi in aurem ſanam hic liquor calidus infundatur, cùm ſe cubitum receperit æger: atque eum ſuper affecta aure iacere oportet. Vbi verò vtramque aurem ſurditas occupauerit, in eam fundatur quæ minùs affecta fuerit, & ſuper alteram iaceat.*

Spiritus vini in quo helleborus albus infuſus fuerit, in aurem affectam inſtillatus, magnæ eſt efficaciæ.

Alij multùm commendant ſuccum hederæ depuratum, cum vino albo potenti permixtum.

Fella animalium, vt leporis, capræ, perdicis, maximè laudantur, ſi recentia vſurpentur, cum pari mellis portione miſceantur, & in cepæ pellicula incaleſcant.

Pinguedo anguillæ maximo in vſu eſt. Ea autem colligitur dum anguilla magna in veru aſſatur, & ſuppoſitis lauri foliis excipitur, eáque tepidè in aurem inſtillatur.

Zechius oua formicarum prædicat his verbis, *oua formicarum contrita & cum succo cepæ in aurem infusa, quàm vetustissimam surditatem persanant.*

Sanguis lupi iunioris calens in aurem instillatus surditatem curare creditur.

Denique, si affectus contumacissimus propositis remediis non cedat, non esset abs re extremum tentare remedium, quod à Fonseca proponitur *consult.* 58. *tom.* 2. inunctionem nempè factam ex hydrargyro: quia surditas ex lue venerea contracta ita curari solet; quare etiam hæc, licèt talis non sit, fortè curari poterit. Et ratio huic sententiæ videtur suffragari, quia hydrargyrum tumores duros emollit & discutit, ac humores concretos & partibus impactos potentissimè dissoluit: atque ita pituitam in auris particulis concretam, & reliquis remediis non cedentem fortè poterit dissoluere. Hoc tamen remedium, non nisi in desperato casu tentandum est; anceps enim & dubius admodùm est illius euentus. Siquidem ab inunctione hydrargyri cerebrum valdè labefactatur, & variæ fluxiones concitantur; ita vt nonnullis ex lue venerea per hydrargyrum curatis, ipsa surditas aut grauis auditus interdum contingat: quamuis, vt antea dictum est, ex ipsa lue venerea contingens surditas interdum curetur. Et debitè administrata hydrargyrosis, post sufficientes purgationes, nullam in cerebro noxam vtplurimùm relinquat.

In topicorum remediorum administratione hoc perpetuò obseruandum, vt non frigida, sed semper tepida, aut calidiuscula in aurem immitantur. Præterea nunquam medicamenta instillanda sunt, quin priora abstergantur. Instillato verò medicamento, auris perpetuò cotone moschato obturanda, ille enim solus per se surditati maximè conducit: quod confirmatur à Fo-

resto *obseru.* 15. *lib.* 12. his verbis. *Mulier Delphensis, cùm ex diuturno morbo conualuisset, incidit in surditatem satis diuturnam, quæ cùm satis purgata esset, & deinde à medicamentis abstineret, & longo tempore adhuc surditate laboraret; vetula quædam ei consuluit, vt granum vnum, vel alterum moschi optimi in bombace misceret, & auri perpetuò imponeret. Hoc remedio, præter omnem spem, ab omni surditate liberata est. Ego multos quidem, quibus auris sanie longo tempore maderet curaui solâ impositâ bombyce, vel cotone, in quo moschus reseruatur, quòd & aurem exsiccaret, & simul surditatem tolleret.*

CAPVT II.

De sonitu aurium.

AVditionis sensus deprauatur in sonitu aurium; quemadmodum enim oculus debet esse omnis coloris expers, vt colores omnes obiectorum ritè percipiat; & si aliquo colore præternaturaliter afficiatur, vt in ictero, tunc deprauari visionem necesse est: ita auris nullum in se debet habere sonum vt omnes sonos extrinsecùs aduenientes percipere valeat, & si in ea sonus aliquis præternaturaliter efficiatur, auditus deprauatur. Hæc autem deprauata auditio παράκουσις Græcis, Latinis Obauditio nominatur; vulgò etiam tinnitus aurium appellari consueuit, quamuis tinnitus propriè vnicam tantùm deprauati auditus differentiam constituat, vt in sequentibus patebit.

Fit autem sonitus in aure, ex commotione præternaturali aëris vernaculi, seu congeniti in auris cauitate contenti. Quamuis enim aër ille congenitus naturaliter in aure moueatur, vt docuit Aristoteles, sonu

tamen ex eo motu non exauditur, nisi quando aurem manu concauâ, aut alia re simili obturamus: tunc enim meliùs fit auditio in aure interna, cùm aëris externi ad aurem ingressus impeditur, vt docetur vulgari experimento: si nimirùm testudinis, aut alterius instrumenti musici manubrium dentibus apprehendamus aures obturando; tunc enim sonus quadruplo maior percipitur, quàm si apertis auribus excipiatur; quia sonus testudinis per continuitatem manubrij in os ingreditur, & ad auris cauitatem sese insinuat per patentem canalem, qui ab aure ad fauces exporrigitur. Motus autem ille naturalis aëris implantati, fit à spiritu ἀκουστικῷ, seu auditorio, qui continuò in aurem influit, & aërem illum tenuem & mobilem leuiter exagitat. Si verò aërem ille implanatus solito vehementiùs moueatur, tunc sonus intra aurem percipitur, qui præternaturalis est, & auditum vitiat.

Causæ verò aërem vernaculum præternaturaliter commouentes quamplurimæ sunt. Præcipua tamen & frequentissima est vapor, flatus, aut spiritus in aurem ab aliis partibus transmissus, vel in ipsa aure genitus. Si ab aliis partibus feratur, vel à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari ducit originem. A toto corpore promanat in febribus, vnde Hipp. *Coacis. Bombus in acutis, & sonitus aurium lethalis.* Et ille aurium sonitus fit à spiritu flatuoso, per arterias à toto corpore ad aures transmisso. Frequentiùs tamen accidere consueuit in principio paroxysmorum, & instante crisi per hæmorrhagiam. A parte peculiari flatus eleuati ad aures transferuntur, nempe à ventriculo, hepate, liene, mesenterio, vtero, aliisque partibus. Vnde in vomitu vehementi, melancholia hypochondriaca, & hysterica suffocatione aurium tinnitus frequenter solent contingere. A capite etiam frequentiùs spiritus flatuo-

ſus, ex frigidis & pituitoſis humoribus excitatus à calore debili, in aures defertur per venas, arterias, & quintam neruorum coniugationem; per quas etiam via vapores & flatus ab inferioribus partibus tranſmittuntur.

In autẽ ipſa generatur flatus ex materia pituitoſa in auribus contenta; vnde fit, vt grauis auditus cum tinnitu aurium ſæpiſſimè coniunctus ſit. Ab humore enim fit obſtructio, à qua ſurditas, aut grauis auditus, dum in minori copia redundat: à flatibus verò ex eodem humore eleuatis aurium tinnitus generatur.

Aliæ verò cauſæ ſonitum aurium excitantes ſunt, percuſſio capitis vehemens, ſonus vehementior, aurium, vlcera, calida intemperies, debilitas, & ſenſus exquiſitior.

Percuſſio capitis vehemens, ſpiritus in capite contentos violenter commouendo, facit vt illi in autem confertim propellantur, & ſonitum edant.

Sonus vehemens in aurem violenter impulſus, aërem implantatum maximè exagitat, vt commotio illius diutiùs perſeuerans ſonitum diuturniorem efficiat.

Aurium vlcera, puris, aut ſaniei feruore, ſtrepitum quendam in aure excitare ſolent; quod etiam fieri poteſt à ſpiritibus maiori copiâ in partem vlceratam tranſlatis, & in auris cauitatem effuſis, aëremque implantatum commouentibus.

Calida intemperies arteriam auris interiora ſubeuntem multo ſpiritu replet, vnde contingit, vt pulſatio fiat vehementior, & ſonus pulſans in aure excitetur. Vel copioſior ſpiritus per arteriam illam effuſus in aurem, aërem vernaculum commouet, & ſonitum producit. Et ab iſta cauſa ſonitus aurium diuturnus efficitur, per menſes & annos interdum perſeuerans.

Auditus debilitas ſonitum aurium efficere ſolet, vt

in conualeſcentibus ; quia omnis ſenſus debilitatus ab obiecto non ſolùm vehementiori , ſed etiam mediocri offenditur; ſic illi qui debilem habent viſum, à lumine etiam moderato læduntur.

Ac denique ſenſus exquiſitior : ex Gal. *lib.3. de comp. med. ſec. loc. cap.*1. tinnitum aurium efficit eâdem ratione ; quia ſcilicet obiecta etiam moderata illum nimiùm afficiunt. Ille autem ſenſus exquiſitior præternaturalis eſſe debet, vt affectum præternaturalem efficiat, nam ſenſuum perſpicacitas per ſe actionem deprauatam non poteſt producere: quin potiùs,quò exquiſitior eſt ſenſus,eò minùs aberrare debet. Præternaturalis autem efficitur à calida intemperie , vlcere, aut alio conſimili affectu : quemadmodum partes inflammatæ contactus moderatos deprauatè ſentiunt,nempè dolorificè. Vel ſi exquiſitus ſenſu in ſtatu naturali conſiſtat ; exiſtimandum eſt cauſam tinnitum efficientem eſſe præternaturalem,& excedentem ratione illius exquiſiti ſenſus: vapor enim v. g. ita exiguus , vt à ſenſu obtuſiori non percipiatur , ſicque actionum non lædat, ab eo qui exquiſitiori ſenſu prædiтus eſt percipietur,& tinnitum efficiet ; atque ita in hoc præternaturalis erit , in alio verò ſanitatis limites non excedet.

Variæ dari poſſunt aurium ſonitus differentiæ, quæ à vaporum multitudine, vel paucitate craſſitie,vel tenuitate; motu celeri,aut lento oriuntur: ſi enim vapor, aut flatus multus ſit,craſſus,& celeriter moueatur ; ſenſorio exhibebit ſimilitudinem aquæ rapido curſu cum fragore fluentis , vel tympani , vel id genus inſtrumentorum muſicorum , vel venti reboantis , vel id genus ſimilia. Quòd ſi paucus ſit,craſſus,& celeriter moueatur, arboris confractæ , vel domus collabentis, ſubitæque ruinæ, vel catapultæ ſpeciem refert. Si multus ſit, tenuis,& celeriter moueatur ; ſibilum excitare ſolet , & torrentis

cuiusdam lenioris imaginem. Si paucus sit, tenuis, & celeriter moueatur; tinnitum excitat. Si multus sit, crassus, & lentè moueatur; murmura quædam excitare solet. Si paucus sit, crassus, & lentè moueantur; susurrum repræsentat. Si multus sit, tenuis, & lentè moueatur; sibilum remissiorem refert. Ac denique cùm gradus innumeri dari possint crassitiei & tenuitatis, multitudinis & paucitatis, motus celeris & tardi: pro eorum ratione, innumeri propemodùm sonorum modi in auribus produci poterunt; prout magis, vel minùs; ad hanc, vel ad illam accedere videbuntur.

Diagnosis prædictarum causarum certa haberi non potest, docente Gal. 3. *de comp. med. sec. loc. cap.* 1. artificialem tamen coniecturam ex causis progressis, aliisque circunstantiis elicere possumus.

A flatuoso spiritu fieri sonitum aurium, inde colligi potest; quòd interdum cesset, & interuallo posito reuertatur: tum etiam si præcesserint cibi flatibus generandis idonei.

Per consensum ab aliis partibus fieri ostendunt, si aliqua alia pars affectu peculiari laboret, & affectus per interualla repetat.

A cerebro præsertim fieri testatur dolor capitis præcedens, aut grauitas eiusdem; & vtplurimùm nocumentum aliis sensibus communicatur.

In ipsis auribus vitium esse testatur sonitus continuus, & sine vlla intermissione infestans.

A materia frigida affectum produci cognoscimus; si æger à calidis medicamentis iuuetur, & si sanitatis tempore omnes strepitus facilè præferat.

A vaporibus crassis, vel tenuibus; paucis, vel copiosis, affectum produci ostendunt sonorum differentiæ, quæ in aure percipiuntur, suprà propositæ.

A facultatis imbecillitate exoriri, facile patebit ex iis

quæ præcesserunt; vtpote morbis præcedentibus, ex quibus vix dum ægri conualescere incipiunt.

A calida intemperie,& exquisitiori sensu inde oborto fieri coniicimus;dum æger percipit caliditatem in capite circà aures;causæ calefacientes præcesserunt,& flatus discutientia medicamenta malum augent: tum etiam quòd æger sanitatis tempore magnos strepitus, propter sensum exquisitum,perferre non potest.

Quod ad prognósim spectat, recens aurium tinnitus facilè curatur, chronicus verò difficilè, eòque magis, si à luë venerea ortum duxerit. Qui à causa calida ortum ducit, faciliùs curatur; qui à frigida, difficiliùs.

Diuturnus aurium tinnitus, à materia pituitosa in aure contentà oriundus,in surditatem degenerat: auctà enim materiæ illius copiâ, meatus auditorius obstruitur, & spiritus influxus ad aurem inhibetur.

Curatio huius affectus pro varietate causarum varia esse debet.

Ac primùm curatio sonitus aurium, qui per consensum aliarum partium generatur, à curatione affectuum illarum partium dependet; & ideò ex propriis cuiusque capitibus erit desumenda.

Qui verò ab aure primariò affecta exoritur,peculiarem curationem desiderat; & si à frigida intemperie, crassiorique flatu generetur, eandem curationem desiderat, quæ in graui auditu descripta est, consimiles enim sunt affectus, qui sæpè simul complicantur,aut vnus in alium degenerat;tinnitus enim non rarò grauis auditûs,& surditatis prodromus esse consueuit.

Omnia igitur remedia,tum vniuersalia,tum particularia,superiori capite ad surditatis, & grauis auditus curationem proposita,huc transferri poterunt.

Si ab aurium vlcere tinnitus prouenit, non aliam

postulat curationem, quam quæ vlceri debetur; qualis capite sequenti proponetur.

Si à sensus debilitate procedat, vt in conualescentibus ab aliquo morbo grauiori; instauratione ac refectione totius corporis sponte affectus euanescit, poterunt tamen interim olea quædam temperata in aurem infundi, ad symptoma demulcendum; vt chamæmelinum, anethinum, amygdalar. dulc.

Ac denique, si à calida intemperie, vel exquisitiori sensu ducat originem; victus refrigerans & humectans præscribendus est, tum etiam refrigerantia in aurem immittenda, à mitioribus ad fortiora progrediendo. Ac primùm instillari poterit decoctum hordei, violarum, lactucæ, nymphææ, quibus ad penetrationem aliquid melissæ, aut chamæmeli addi poterit. Quibus non conferentibus, succi lactucæ, portulacæ, hyoscyami vsurpandi sunt; imò ad papaueris succum, & ipsum opium confugit Gal. quibus tamen parcè & summa cum cautione vtendum est, ne calore natiuum partis debilitando, auditum nimis haberent.

CAPVT III.

De dolore aurium.

Avrium dolor ὠταλγία Græcis nominatur, estque grauissimus affectus, tum propter partem affectam, membranam putà interiorem auris cauitatem ambientem, tum propter cerebri vicinam, cuius ratione illud non rarò in consensum trahitur.

Cùm autem omnis dolor à solutione continui oriatur, quæcumque partium illarum sensibilium auris cauitatem ambientium continuitatem soluere possunt,

aurium dolorem excitare solent;quorum præcipua sunt intemperies,tum immaterialis,tum humoralis, seu cum materia coniuncta, vulnera, vlcera, & res externæ in auris ciuitatem illapsæ,vel immissæ.

Frigida intemperies sæpè aurium dolorem excitat, inducíturque à ventis frigidioribus, balneo aquæ frigidæ, aliisque causis impensiùs refrigerantibus. Calida intemperies sine materia, rarò aut nunquam aurium dolorem producit, quemadmodum frigida, nam frigidum partibus hisce neruosis & membranosis inimicum est, calidum verò amicum: neque dolorem in auribus efficere potest, quin multùm excedat, sicque humorum defluxum ad partem alliciat; vnde materialis intemperies producitur. Hac de causa nec Galenus, neque alius Græcorum, calidæ intemperiei mentionem fecerunt,quamuis Auicenna & Arabes ferè omnes eam proposuerint.

Materia verò frigida dolorem aurium efficiens, est pituitosa, vel serosa in aures à cerebro defluens: vel flatus ab eòdem cerebro, aut partibus inferioribus transmissus.

Materia verò calida, vel biliosa est, ex venis & arteriis in prædictas partes illapsa: vel sanguinea, per dictas etiam vias effusa, à qua inflammatio generatur.

Prædictæ causæ solutionem continui occultam producunt, à qua dolor excitatur. Solutiones verò manifestæ, vt vulnera & vlcera, non est dubium, quin dolorem etiam inferre possint. Vulnera fiunt à causis externis pungentibus, incidentibus, & contundentibus, ita vt contusio ad hanc classem referatur. Vlcera verò fiunt, vel post inflammationem abscessu rupto, vel ab humoribus acribus partem erodentibus.

Denique res externæ in aurem immissæ, si duræ, acutæ, aut alio quouis modo mordentes, aut vellicantes sint, dolorem procul dubio efficere consueuerunt.

Diagnosis harum omnium causarum ita instituenda est. Si intemperies immaterialis sit, nulla sentitur grauitas in aure, neque vlla tensio, & nullus tumor apparebit. Frigidam autem esse intemperiem cognosces ex eo, quòd causæ refrigerantes præcesserunt, vt peregrinatio tempore hyberno, à frigore externo dolor intenditur, & admotis calefacientibus lenitur. Calidam verò intemperiem indicabunt externæ calefacientes; vt, insolatio, vel aër calidior, & noxa à remediis calidis in aurem iniectis; leuamen verò à refrigerantibus.

Si ab humore pituitoso dolor excitetur, grauitas quædam in aure & ipso capite percipitur; tum fluxio pituitosa interdum aliquam aliam partem infestabit. Præterea causæ refrigerantes præcesserunt, vt aër frigidus & aquilonius, alimenta frigidiora: adestque tempestas hyemalis, ætas senilis, & similia.

Si à flatu oriatur, dolor erit vehemens sine pondere aut grauitate; interpolatus, non continuus, & cum tinnitu coniunctus.

A seroso humore fieri ostendunt, alij affectus ab eodem producti, & simul ægrum infestantes; vt fluxiones acres & tenues in dentes, oculos, aures, pectus, aliasque partes; & serosi humoris per vomitum, aluum, vrinas, aut sudores euacuatio.

Si ab humore bilioso duca originem, dolor erit pungens & acutus, cum caloris sensu adiuncto; à refrigerantibus iuuabitur, & biliosæ quædam humiditates interdum è capite manabunt: quibus accedunt calidum & biliosum temperamentum, ætas iuuenilis, tempus

æstiuum, victus ratio calidior, aliæque causæ calefacientes, à quibus lædi æger consueuit.

Inflammatio cognoscitur ex dolore intenso & pulsatili, cum calore insigni, & rubore, interdum ad malas, & tempora sese extendente: quibus febris adiuncta est continua & intensa, necnon aliquando delirium, conuulsio, syncope, & frigiditas extremorum.

Vulnus ex sanguine ab aure profluente cognoscitur: vlcus verò à pure vel sanie. Sed quia puris effluxus interdum à cerebro fit per aures, distinctione opus est. Si enim procedat à cerebro, dolor capitis aliaque apostematis cerebri signa præcesserunt; & primò sanies magnâ copiâ effunditur; deinde sensim minuitur, donec ex toto consumpta sit. Potest quidem magnâ copiâ effundi ex abscessu auris; sed inflammationis in aure conceptæ signa præcesserunt. Huic postea vlcus succedit, quod postmodum, siue ab abscessu, siue à fluxione humoris acris duxerit originem, sequentibus signis innotescit. Pauca puris, aut saniei quantitas sensim & continuò profluit; dolor, ardor & punctionis sensus in ipsa aure percipitur, præcipuè dum auriscalpium immittitur. Imò verò vlceris differentias coniecturâ quâdam assequi poterimus. Si enim vlcus sit in osse, cognoscitur ex sanie tenui ad citrinum colorem vergente, & ex affectus longitudine. Si sit profundum, ex puris multitudine: si mundum sit, ex pure laudabili: si sordidum, ex crassitie & copia eiusdem: si virulentum, ex sanie tenui: si putridum, ex fœtore puris: si corrosiuum, ex eo quòd post saniem sanguis egreditur: fistulosum, ex vetustate vlceris, sanie virulenta, & carne callosa ac duriori. Denique extrinsecus in aurem immissa, vel illapsa, aut sensibus percipiuntur in auris cauitate contenta, aut ex relatu ægrorum addiscuntur.

Prognosis doloris aurium varia est pro varietate causarum. Qui à nuda intemperie ducit originem; facilè curabilis est. Qui à materia frigida, pituitosa, serosa, vel flatuosa producitur, non est quidem valdè periculosus, sed chronicus vtplurimùm esse consueuit. Qui verò à calidis humoribus, & præsertim inflammationem efficientibus exoritur admodum periculosus est; cerebrum enim propter viciniam trahitur in consensum, vnde delirium, & conuulsio subsequi consueuit Iuuenes in hoc morbo magis periclitantur. Cùm enim calidiori temperie præditi sint, & sanguini calidiori, intensior fit inflammatio, quæ calorem natiuum cerebri dissoluit, prorsusque hominem extinguit; vnde fit, vt ægri plerumque intra septimum diem intereant. Senes verò, cùm humores habeant frigidiores, minore inflammatione afficiuntur, sicque minùs periclitantur.

Vlcera in auribus dificilè curantur, quia cerebrum vicinum ad eas partes excrementa deponit, ea tamen quæ abscessus consectaria sunt, faciliùs curantur, tum etiam ea, quæ plus laudabile generant. Vbi verò sanies virulenta, fœtida, aut alia prauâ qualitate prædita fuerit, difficillimam curationem arguit; idque magis, si vlcus fistulosum, aut cum ossis carie copulatum fuerit.

Curatio, non secus ac diagnosis & prognosis, iuxta varietatem causarum varianda est.

Si enim à frigida intemperie nuda producatur, calefacientia remedia auri admota ad illius curationem sufficiunt, qualia in surditatis curatione fuere proposita, ac præcipuè fotus & suffitus, tum etiam olea calefacientia ibidem descripta. Calida verò intemperies, si aliquando sine materia contingat, topicis refrigerantibus, quæ paulò inferiùs proponentur; edomari poterit; ac

præcipue oui candido cum lacte muliebri subacto, & in aurem instillato.

Si à frigida intemperie cum materia coniuncta, pituita scilicet, aut flatu, aut serosa materia; eadem curatio erit administranda, quæ ad surditatis curationem fuit proposita. Vt primùm totum corpus euacuetur, cerebri intemperies corrigatur, & topica remedia calefacientia, ac discutientia auri admoueantur, à curatione prædicta desumenda.

Si à calida intemperie, cum biliosi humoris affluxu, aurium dolor producatur, qui chronicus sit, aut per interualla recurrat. Primùm humor ad partem affluens reuellendus erit phlebotomiâ, quâ etiam calida intemperies totius corporis, nedum ipsius hepatis, in quo humor biliosus generatur, emendari poterit. Deinde humoris peccantis euacuatio fiet purgationibus idoneis. Dicta hepatis intemperies calidior emendabitur iulepis, aut iusculis refrigerantibus, sero lactis caprino, aquis mineralibus & acidulis & vitriolatis, balneis aquæ tepidæ, & similibus. Ac denique ea omnia conuenient, quæ in doloris capitis à calida intemperie oriundi curatione fuere proposita. Dolor verò ipse demulcebitur topicis refrigerantibus & anodynis, pro inflammatione infrà describendis.

Inflammatio auris curabitur, misso priùs sanguine, eâ quantitate, quæ tum plenitudini satisfaciat, tum humorem ad aurem affectam confluentem reuellere possit, idque præmisso clystere emolliente, refrigerante & laxante. Debet autem sanguis detrahi magnâ copiâ, iteratis saltem vicibus, id enim postulat morbi magnitudo & acuties. Secanda est autem vena cephalica è directo auris affectæ. Si à suppressione mensium, aut hæmorrhoidum affectus originem duxisse videatur, venæ inferiores aperiendæ

ſunt, demptâ priùs plenitudine per venam brachij. Imò & abſcentibus huiuſmodi cauſis, venarum inferiorum apertio optimam reuulſionem præſtabit ad oppoſita diſtantiſſima, cui etiam vſui conferent hirudines ano affixæ.

Reuulſiones etiam commodè fient per frictiones, & ligaturas brachiorum & crurum; cucurbitulas ſcapulis & dorſo admotas, tum ſiccas, tum ſcarificatas.

Interdum etiam ad deriuandum, cucurbitula ſcarificata ponè aures appoſita, multum iuuat; vt docetur hiſtoriâ luculentâ à Zacuto Luſitano propoſitâ, *obſeru.* 64. *lib.* 1. *praxis admirandæ* his verbis. *Diuinus ſenex lib.* 2. *epidem. ſect.* 6. *poſt medium ſic præfatur. Ad auris dolorem, cucurbitam affigito. Hac memoranda ſententia ſummam attulit opem miſero cuidam, qui ex dolore auris atroci malè habens, omnibus præſidiis deſtitutus, vigiliis debilis, & amens factus, continuò febriens, in horas moriturus ſperabatur. Hic cùm ex vena ſectione, cucurbitulis coſtis, humeris, collo affixis; reuellentibus clyſteribus, expurgatibus, cæteriſque reuulſoriis auxiliis, ſicut & anodynis intra aurem inditis nullam ſentiret vtilitatem, cucurbitulâ ſacrificatâ, iuxta aurium glandulas applicatâ, leuatus eſt; extracto enim copioſo ſanguine inflammatio neque reſoluta, huius auxilij beneficio omninò ſanus permanſit.*

Idem Zacutus Luſitanus, *in praxis ad hiſtorias*, laudat hirudines ponè aures admotas quaternarios numero, quas maximum leuamen attuliſſe refert iuueni cuidam, ſæuiſſimâ auris inflammatione laboranti.

Mirandum etiam interdum effectum profert arteriotomia in temporibus celebrata, ad aurium dolorem atrociſſi

atrocissimum compescendum, sanguinem feruidum & spirituosum educendo, qui symptoma illud grauissimum producebat. Operandi modus à nobis expositus est; in curatione doloris capitis à materia calida oriundi.

Purgatio etiam in hoc affectu vtilissima est, ex cholagogis composita; humores enim biliosi sanguini permixti, eíque fluxibilitatem, & anthirropiam conciliantes, ad inferiora retrahuntur, & foras educüntur.

Postmodùm verò iulepis refrigerantibus, tota humorum massa contemperanda est; qui fiunt ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis, acetosæ, & similium, cum syrup. limon granat. aut papaueris rhœados.

Interim verò, dum prædicta remedia vsurpantur, topica continuò administranda sunt, quæ perpetuò anodyna esse debent propter doloris vehementiam, cuius mitigatio reliquas indicationes superat; quarum tamen ratio haberi poterit, si prædictis anodynis, in principio & augmento, leniter repellentia admisceantur; in statu verò & declinatione resoluentia; quorum exempla talia esse poterunt.

℞. Lactis muliebris recenter mulcti ℥. ij. album. oui agitati, vt in liquorem abeat ℥.ß. M. instillentur tepidè in aurem.

Vel lac solum ab vbere in aurem instillatum, valdè dolorem lenit.

℞. Fol. plantag. & solani, ana. M.j. flor. chamomil. & melil. ana P.j. Fiat decoctio, cuius fumum æger excipiat in aurem per infundibulum.

℞. Ol. viol. nymphææ & rosac. ana ℥.j. M. instillentur in aurem tepidè suffumigium.

Aselli in prædictis oleis infusi & expressi, præstantius

faciunt anodynum; hæc enim animalia eximiam habent vim dolorem ſedandi, eáque ratione in doloribus dentium, hæmorrhoïdum aliiſque vſurpantur. Vel dicti aſelli viui capiuntur,& in oleis cum aqua decoquuntur ad aquæ conſumptionem.

Si ardor ſit valdè intenſius, ſucci refrigerantes oleis prædictis admiſceri poterunt, in hunc modum.

℞. Ol.nymph.& roſac.ana ℥.j.ſucci ſolani & plantag. ana ℥.ß.M.inſtillentur in aurem.

Oxyrrhodinum à Practicis non paucis vſurpatur,ex olei roſacei partibus duabus, & aceti parte vna compoſitum, quod tamen ſuſpectum eſſe debet, quemadmodum omnia quæ potenter repellunt. Periculum enim eſt, ne humor defluens in cerebrum vicinum retrocedat. Eſtque præceptum generale perpetuò obſeruandum,ne inflammationibus, quæ partibus nobilibus proximè ſunt, repellentia moueantur. Admiſceri tamen poſſunt leuiora repellentia cum anodynis & relaxantibus.Sic enim fluxionem moderatè reprimunt, nec tamen eam longiùs propellunt, cuiuſmodi ſunt antea propoſita; quibus etiam ſequens commodè addi poterit.

℞. Ol. roſac. & nymph. ana ℥. j. ß. aquæ roſar. & plantag. ana ℥. ß. lactis muliebris ℥. j. mucilag. ſemin. pſyllij & cydon. extractæ cum aqua roſar. ana ʒ. vj. M. iniice in aures guttulas aliquot huius liquoris tepentis, & circùm aures,lintea in eo liquore macerata, appone.

In dolore vehementiſſimo ad narcotica interdum confugere cogimur; ſed rarò ea vſurpanda ſunt,& maximâ cautione adhibitâ,quia cerebro infenſa ſunt. *Noui quemdam* (inquit Gal. 3. *de comp. med. ſec. loc.*) *ſolo vſum opio,& vocem & ſenſum ægro ademiſſe; vt ne opobalſamo quidam, aut aliis iniectis calefacientibus, homo*

amplius restitui potuerit. Si igitur magna vrgeat necessitas, in hunc modum præscribenda sunt.

℞.Ol.de semin.papaueris ℥.j.ß.camphoræ,opij, an. gr.ij.M.instillentur in aurem.

℞. Ol. amygdal. dulc. ℥. ij. succi maluæ ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. croci ℈. ß. opij. gr. iij. vel iiij. M. vtatur vt supra.

In topicorum administratione diligenter obseruandum est Galeni præceptum,quod habetur *lib. 3. de compos. medic. sec. loc. cap.* 1. vt scilicet auris inflammatione affecta non attingatur, sed medicamenta in eam instillentur per auricularium specillum lanâ mollissimâ obuolutum, & in iis intinctum; tum æger interrogetur, num medicamentum tepidum ei videatur; & num calidius ipsum ferre possit, & ad tantam caliditatem procedatur, vt ipsum non offendat. Tinctum itaque pharmaco specillum ad principium meatus auditorij moderatè imponendum est, vt ex eo in altum medicamentum defluat: idque toties iterandum, donec meatus impleatur; mox lana eodem medicamento imbuta, tum meatus osculo, tum auri vniuersæ imponenda est.

In statu morbi olea leniter resoluentia cum anodynis permiscenda sunt in hunc modum.

℞.Ol chamæmel.amygdal.dulc.& violac.an. ℥. j.ol. lilior.℥.ß.M.

Sed fomenta & suffumigia potentiùs resoluunt, quæ ex decocto sequenti parari poterunt.

℞.Rad.alth.℥.j.fol.maluæ,solani, hyperici; ana M. j.semin. lini ℥.ß. semin. maluæ, alth.& papau.albi, an. ʒ.ij.flor.chamom. aneth. & rosar. an. P.j. Fiat decoctio in aqua, vel lacte, pro fotu vel suffitu. Aqua è stipitibus fraxini educta, in aurem instillata mirificè dolorem sedat, eiusque causam resoluit. Stipites fraxini virides

igni admouendi, & aqua ab eorum extremitatibus stillans vsui reseruanda.

Si tumor resolui non possit, sed ad suppurationem tendere videatur; quod ex doloris incremento, pulsatione maiore, & febre intensiore dignoscitur: naturæ motus adiuuandus erit,& cataplasma sequens admoueri poterit.

℞. Residentiam prædicti decocti, pro fotu & suffitu descripti, cui adde adipis anseris, gallinæ, medullæ vituli, mucilagin. semin. psyllij & fœnugr. ana ʒ.j. olei chamom. violac. an. ℥.j. butyri recentis ℥.j.ß. croci ʒ.ß. Fiat cataplasma.

Cataplasma de mica panis hic etiam erit conuenientissimum, dolorem enim sedat, & suppurationem leniter sine calefactione iuuat, eaque ratione in omni phlegmone fœliciter vsurpatur. Illius compositio talis est.

℞. Medullæ panis albissimi ℔. j. Coquatur in lacte caprino ad pultis consistentiam; deinde adde vitellos ouor. num. ij. ol. rosac. ℥. ij. croci ℈. j. Fiat cataplasma.

Maximè etiam commendatur cataplasma ex cæpa Victorij Fauentini, quod in hunc modum componitur.

℞. Cæpam num.j. butyri recentis ℥.ij. ol.chamom. & rosac. an.℥.j. croci ℈.j. Fiat cataplasma, quod moderatè calidum parti applicetur.

Factâ suppuratione abscessus rumpitur, & pus egreditur per auris membranam rarefactam, aut erosam. Tumque æger in aurem affectam decumbere debet, vt pus commodè effluat; & in aurem infundenda, quæ pus eluere, & abstergere valent.

℞. Decocti hordei ℥.iiij. mellis rosac. ℥.j. M. instillentur tepidè in aurem.

Si à puris acrimonia vlcus generetur, peculiaris cura illi adhibenda eſt, quæ etiam conueniat vlceri ab humorum influxu oriundo.

Ac primùm, quia ex ſententia Gal.4. *de compoſ.med. ſecund. loc.* topica alicui membro adhibere non debent niſi priùs toto corpore repurgato : Euacuationes ſolennes inſtituendæ ſunt per phlebotomiam, & catharſim, ægrotantis naturæ, & temperamento appropriatam; eæque per curationis decurſum repetendæ, quoties opus videbitur. Mox topica abſtergentia & exſiccantia vſurpanda, à mitioribus ad validiora progrediendo. Quorum exempla talia eſſe poterunt.

℞. Melius optimi, & vini albi antiqui an.℥.iij. Bulliant ad deſpumationem, & inſtillentur in aurem, cotone poſtmodùm eodem liquore imbuto obturandam.

Deinde, vt medicamentum potentius efficiatur, ſuccum marrubij; apij, abſinthij, centaurij minoris, aut cyclaminis cum melle admiſce, leuiter decoque, & in aurem inſtilla. Vel

℞. Succi betæ ℥.j.marrubij ℥.ß.mellis opt.ʒ.vj.Coque parum, poſteà adde ſyrupi abſynthij ʒ.ij. M.

Fortius medicamentum ita parabitur.

℞. Succi cyclaminis ℥.j. myrrhæ ʒ.j. croci ℈.ß. thuris ϵ j. viridis æris ℈.ß. vini antiqui ℥.j.ß. Bulliant leuiter ad vini conſumptionem; liquor bis, aut ter in die infundatur.

Nota, ante quamlibet liquoris infuſionem aurem eſſe abluendam hydromelyte tepido, probeque abſtergendam penicillis, ex mundis linteis confectis, vel ſpecillo auriculario cotone obuoluto.

Deterſum vlcus ſufficienter, ad cicatricem perducendum eſt medicamentis epuloticis, in hunc modum vſurpatis.

℞. Aristolochiæ rotundæ, cortic. granat. & gallar. an ℥. ß. Coquantur in æquis partibus vini & aquæ ferratæ ad ℔. ß. Colat. adde succi plantag. & polygoni, an. ℥. j. mellis rosat. ʒ. ij. M. instillentur in aurem Vel.

℞. Thuris, myrrhæ, ana ʒ. j. gummi iuniperi ʒ. ß. sarcocollæ, ladani, an. ℈. j. Fiat puluis, qui excipiatur terebinthina, & fiant pastilli, supra carbones iniiciendi, quorum fumum recipiat æger in aurem per infundibulum.

Vel puluis iste misceatur cum aliquo ex succis prædictis, & auri instilletur. Vel alumen vstum cum vino mixtum in aurem infundatur; potentissimam enim exsiccandi vim obtinet.

Si vlcus contumax fuerit, & vetustam contraxerit; à fluxione foueri necesse est, cuius remotioni incumbendum est purgationibus vsualibus, diætâ ex guaiaco, & salsa parilla, errhinis, masticatoriis, cauteriis, aliisque remediis fluxionem auertentibus. Mox vlceris exsiccationi incumbendum est remediis fortioribus, quale est antea præscriptum, ex succo cyclaminis, myrrha, viridi æris, aliisque compositum. Vel sequens Valesci, quo se aurium vlcere laborantem Presbyterum ab octo annis, curasse refert.

℞. Mellis ʒ. x. aceti ʒ. viij. Coque ad ignem, & despuma, deinde adde viris æris ʒ. j. M.

Hæc remedia manè & serò in aurem infundenda sunt, & antequam instillentur, auris abluenda est sequenti decocto.

℞. Folior absinth. althææ, & ægrimon. an. M j. Fiat decoctio in æquis partibus aquæ fontis, & vini albi sub finem additi ad ℔. ß. In colatura dissolue oxymel. simpl. ℥. j. ß. alum. puluerat. ʒ. j. M. abluatur au-

ris calidè, & postea exsiccetur specillo cotone obuoluto.

Si dolor excitetur à remediorum acrimonia, immittatur ol. amygdal. dulc. vel amarar. cum myrrha, aloë, & croco; & si maior sit dolor, misceatur parum opij; vel instilletur oleum ex vitellis ouorum in mortario plumbeo subactum.

Si vlcus valdè sordidum appareat, vnguentum Ægyptiacum in succis prædictis dissolutum, vsurpandum erit.

Denique plurimùm commendatur à Galen. Aëtio, aliisque, tum Græcis, tum Arabibus, tum neoreticis, scoria ferri, ad vlcus aurium potenter exsiccandum. Galen. 3. *de comp. med. sec. loc.* scoriam ferri cum aceto acerrimo tritam, vel decoctam vsurpat. Hollerius *in commentario illius capitis*, Arabum præparationẽ magis probat, qui scoriam cum aceto terunt, & posteà exsiccant; idque septies repetunt, posteà in pollinem redigunt, & cum aceto acerrimo coquunt longâ coctione, dum mellis crassitudinem acquisierit; atque ita siccant, & in vsum reuocant, cum melle aliisque liquoribus dissolutam.

Si auris dolor excitetur ab aliquo corpusculo in aurem immisso, vt lapillo, nucle cerasi, aut aliis huiusmodi, quæ intensum dolorem parere consueuerunt, & interdum inflammationem, conuulsiones, ac mortem accersere, vt refert Matthæus de Gradi, puero cuidam decem annorum, nucleum cerasi in aurem immissum, & malè à chirurgo tractatum, insignem dolorem, ac mortem intulisse. Eorum corpusculorum extractio sic molienda est.

Primùm aduertendum est, an auriculario specillo corpuscula illa extrahi possint; quod cautè admodum agendum est, ne ab eodem specillo penitiùs immit-

rantur, quod non rarò solet contingere. Ideò si res in aurem immissa totum foramen impleat, satius est abi vsu specilli omninò abstinere, & reliqua auxilia tentare; quæ in hunc modum administranda sunt.

Paulus specillum lana inuolutum in resinam, seu terebinthinam, aut gummi, aut aliud quoddam glutinans medicamentum demittendum esse scribit; ibique vertendum, donec sensim res in aure contentá extrahatur.

Si hoc modo nihil efficitur, oleum calens meatui continuò instillato, vt pars illa relaxetur, & res in aure contenta lubrica fiat; sic enim faciliùs excidere, aut extrahi poterit.

Adhibeantur sternutamenta naribus, naresque claudantur, & os comprimatur; ita enim à vehementi spiritus explosione, id quod in aure continetur, expellitur.

Hæc auxilia indesinenter vsurpanda sunt, donec æger liberetur. Si enim res in aurem immissa diutiùs perstiterit, inflammatio orietur, & postmodum multò difficilior erit corpusculi extractio, & graue impendebit periculum.

Arculanus *in nonum Rhasis* affert, caput lacertæ auri admotum, corpuscula illa extrahere, & propriâ experientiâ confirmat his verbis. *De expertis per me in extractione rerum infixarum in aurem est, vt lacerta viua, aut nouiter mortua applicetur cum capite suo auri, & ligetur, si per tres horas retenta, & cum eam amouebis, inuenies rem infixam adhærentem capiti lacertæ. Et hoc valet in extractione cuiuscumque rei vbicumque fixæ.*

Denique, si prædicta remedia non sufficiant, ad extractionem veniendum est, quæ fit per instrumenta à chirurgica; quæ fusè & eleganter docetur Fabricio

Hildano *cent.* 1. *obseru.* 4. 5. 6. & ab Aquapendente *in operationibus chirurgicis , capite de aurium chirurgia.*

Pulices aliquando in aurem sese insinuant, & in illius cauitate sese commouentes magnam molestiam pariunt. Ad illarum extractionem globulus ex pilis caninis compositus in aurem demittatur, & pulex sese in eum inferet, ob sympathiam quam habent pulices cum canibus. Vel ex lana molli compressa pessulum componito, & in aurem frequenter dimimittito. Vel dictum pessulum terebinthinâ illinito, & altiùs in aurem demittito.

Aqua in aurem introducta natando, aut caput irrigando, sæpissimè molesta esse consueuit, & dolorem efficere. Illa vtplurimùm facilè excutitur, si quis alteri pedi innixus eiusdem lateris cum aure affecta, capite parumper decliuí saliat. Si hoc non sufficiat, extractio molienda est exsuctione factâ per fistulam, aut arundinem peritissimè in aurem immissam; aut folle paruo in eamdem introducto, & posteà dilatato. Extremitas autem fistulæ quæ in aurem dimittitur, cotone obuoluatur, vt foramini auris arctius vniatur, néve aër externus ingrediatur, qui attractionem impediret.

Galenus, & Aëtius assiduè oleum infundunt, & aurem irrigant, mollique lana fouent; deinde molli etiam lanâ extergunt; rursusque infundunt, idem sæpius repetendo.

Ac denique spongiæ mollissimæ, & siccissimæ frustula in aurem demittantur, donec sicca, nec ampliùs humida extrahantur.

CAPVT IV.

De exeuntibus præter naturam ab aurium cauitantibus.

EX auridus multa præter naturam egrediuntur, quæ sigillatim commemoranda sunt: iisque propria remedia sigillatim adscribenda.

Primò igitur rupto abscessu, post inflammationem genito, aut ex vlcere ab humorum acrimonia, pus aut sanies solet effluere; cuius curatio à prædictorum affectuum curatione dependet, quæ superiori capite fuit proposita.

Sanguis etiam aliquando ex auribus profluit, vt in vulneribus capitis, ac percussionibus, in quibus venæ aurium rumpi, aut lacerari possunt. Si autem modicus sit ille fluxus, cohibendus non est, quia intus retentus inflammationem efficeret. Si verò immoderatus sit aut diuturnior, cohibendus est venæ sectione in brachio celebratâ, & cucurbitulis scapulis affixis cum scarificatione. Deinde astringentia & refrigerantia in aurem instillentur, qualia sunt succus plantaginis, polygoni vel decoctum rubi, rosar.rub.masticiches, acaciæ, hypocistidis,balaustiorum,sumach.& simil. in vino & aceto, aut aqua ferrata.

Aquosus humor per aures è cerebro nonnunquam effluit, idque pueris plerumque solet contingere; qui humor cohibendus non est: nam importunè suppressus epilepsiam, aut grauem alium cerebri affectum parit; natura enim per hanc viam licèt minùs idoneam, excrementa deponit; nimiáque humiditas in capitibus puerorum luxurians, non solùm per vias ordi-

narias, huic vsui à natura destinatas, nares scilicet, & palatum; sed etiam per aures, oculos, & totam capitis superficiem, (vnde vlcera & achores capitis) expurgatur. Cùm tamen ista euacuatio symptomatica sit, & humor ad aures profluens, eas tandem exulcerare, & auditum lædere valeat; illius curationi conuenienti methodo incumbendum est.

Ac primùm humores superflui in cerebro redundantes, educendi sunt blandis, & frequenter repetitis purgationibus; tum etiam deriuationibus, per vesicatoria posteriori parti ceruicis admota, causticum occipiti inustum.

Posteà meatus aurium detergendus, & exsiccandus est tali medicamento.

℞. Succi agrim. & absinth. an. ℥. iiij. vini albi & mel. rosac. an. ℥. j. Bulliant parùm, & in aurem instillentur, sordibus priùs abstersis; posteà verò aures cotone obturentur eodem liquore imbuto. Vel

℞. Vini albi ℥. iiij. succor. agrimon. absinth. & centaur. minor. an. ℥. j. Bulliant simul, & in aurem instillentur.

In adultoribus verò, si aquosus humor per aures effluat, & diu perseueret, totum corpus, & ipsum cerebrum euacuandum & apozema cephalico & purgante. Postmodùm humiditas superflua absumenda diætâ sudorificâ; deriuanda vesicatoriis, cauteriis, & cucurbitulis; cæteraque remedia administranda, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione proposita sunt.

Vermes denique in auribus aliquando generantur, ex pùtridis vlceribus, & ex iis emanare solent; qui curatis quidem vlceribus cessant. Quia tamen vlceris sanatio non ita breui tempore obtineri potest, vermium extinctio interim molienda est remediis com-

uenientibus. Hoc vnicum exempli loco haberi poterit.

℞. Ol. amygdal. amar. ſucci apij, centaurij minor. an. ℥. ij. aceti ʒ. ij. Bulliant parum, deinde adde myrrhæ, aloës, an. ℈. j. M. inſtillentur in aurem. Si fortius deſideres, colocynthidis ℈. ß. addi poterit.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER QVARTVS.

De Narium affectibus.

PRÆFATIO.

NARES *varios affectus præter naturam pati consueuerunt, qui ad morborum, vel symptomatum seriem referuntur. Ad morbos referuntur vlcus & ozæna, sarcoma, & polypus. Ad symptomata verò reducuntur, olfactus læsio, fœtor narium, coryza, sternutatio, hæmorrhagia. Ideo quartus hic liber septem absoluetur capitibus. Primùm erit de Narium vlcere, & ozæna. Secundùm, de sarcomate, & polypo. Tertium, de læso olfactum. Quartum, de narium fœtore. Quintum, de coryza. Sextum de*

sternutatione. Septimum denique, de hæmorrhagia narium.

CAPVT PRIMVM.

De narium vlcere & Ozæna.

VLcus narium, aut recens, & simplex est, aut vetustum, & putridum, quod Ozæna nominatur.

Recens & simplex fit, vel à causis externis, vt vulnere, at contusione; vel ab internis, humorum quippe acrimoniâ, ad illas partes decurrentium, ac præcipuè pituitæ salsæ à cerebro profluentis.

Ozæna verò fit ab vlcere simplici, si negligantur; aut propter causæ malitiam, & maiorem acrimoniam magis penetret, putridumque & sordidum efficiatur.

Diagnosis vtriusque petitur ex eo, quòd vlcus simplex nullum, aut exiguum dolorem infert: sed tantùm aliquid sanguinis frequenter emittit, præsertim cùm attingitur, aut irritatur, alioqui crustulâ siccâ eáque nigrâ obducitur, quæ emunctionis impetu nonnunquam excutitur. Ozæna verò maiorem dolorem infligit, crusta illius sordidior est, tum graueolens mucus ex ea profluit. Æger ipse tum sibi graueolet, tum astantibus tetri odoris expiratione molestus est, & à fœdo illo odore ozæna Græcis nominata. Sæpè vlcus illud serpit, & vel narium pinnas, vel earum interstitium, vel interdum tenella illius loci ossa exedit ac putrefacit, exesumque palatum aliquando perforat, idque maximè, si ad cancri naturam accedat, vel ex lue venerea (quod frequenter contingit,) aut elephantiasi originem duxerit.

Quod ad prognosim attinet, vlcera recentia, & ab

humore benigno, minorisque acrimoniæ participe genita, satis facilè curantur. Vetusta verò, sordida, putrida, difficillimè & si in cancrum degenerent, prorsus insanabilia sunt. Si à lue venerea, aut elephantiasi oriantur, curari non possunt, nisi affectus illi priùs auferantur.

Ad curationem, primùm victus ratio conueniens instituenda, quæ humorum acrimoniam contemperet, eorumque generationem prohibeat. Mox totum corpus euacuandum est phlebotomiâ, & purgatione conuenienti, tum cucurbitulæ affigendæ cum scarificatione. Et si fluxio humorum acrium in nares sit vahlè contumax, vesicatoriis & cauteriis, posterioribus partibus admotis, erit deriuanda; tum caput roborantia administranda.

Præmissis vniuersalibus remediis, ad topica veniendum est. Ac primùm aduertendum, num vlcera crustosa sint, & antequam vlteriùs progrediaris, crusta auferenda est eam emolliendo fotu aquæ tepidæ, butyro iusulso, adipe anseris, aut gallinæ recenti, oleo amygdalarum dulcium & similibus. Emollita crusta, vi excutienda non est, ne irritetur vlcus, & fluxio exasperetur, sed expectandum est, dum sponte decidat, nares emungendo, aut saltem leniter & blandè summitate digiti, oleo amydalarum dulcium inuncta, detrahenda.

Ablatâ crustâ, astringentia & exsiccantia remedia vsurpanda sunt. In simplici vlcere sufficit aqua hordei cum melle rosaceo vlcus abluere, deinde vnguento de tuthia, vel albo Rhasis, vel oleo ex vitellis ouorum illinire, quod erit efficacius, si in mortario plumbeo priùs agitetur.

Ad ozænam verò sequentia parabuntur.

℞. Hordei integri P. j. fol. agrimon. plantag. absin-

thij & centaurij min. ana M.j.rosar.rubr. P.ß. Coquantur in aqua ferrata. In colat.dissolue mellis ros.ʒ.iv.Fiat errhinum naribus frequenter attrahendum.

Post aliquam detersionem, sequens decoctum vsurpandum est.

℞.Balaustiorum & cortic.granat. ana ℥.ij. fol. plantag.caudæ equinæ,pilosellæ & herniariæ, ana M. j. radic bistortæ ℥.j.aluminis crudi ℥.j.ß.Fiat decoctio.

Aqua aluminosa ad idem etiam est efficax; tum ea remedia, quæ ad polypum astringendum & exsiccandum capite sequenti proponentur,erunt efficacia.

Ad idem facit vnguentum Ægiptiacnm in aqua hordei dissolutum.

Deinde fiant vnguenta, quæ astringant, detergant, & summè exsiccent; vt vnguentum pompholigos,addito alumine,chalcitide,& cortice mali granati. Vel sequens vnguentum præscribatur.

℞.Omphatij ℥.ß.cortic.mali granati, balaustiorum, ana ʒ.iij.myrrhæ,aluminis, ladani, ana ʒ.ij. chalcitidis, aloës, cortic. thuris, ana ʒ. j. olei rosac. & myrtin.ana ℥.ij, ceræ rubræ quantum satis. Fiat vnguentum, quod applicetur vlceri, vel dissoluatur in vino, aquâ plantag. peculi rosar.aut myrtillor, & frequenter naribus attrahatur ore aquâ pleno.

Si hæc non sufficiant,abluatur vlcus aquâ sublimatâ, bis ter,quaterue in die; siccat enim egregie, & citra vllum morsum detergit. Illius præparatio talis est.

℞. Aquæ plantag. ℥. iiij. sublimati crudi puluerisſ. gr.xij. Bulliant in phiala vitrea ad mediæ partis consumptionem. Potest augeri vel minui sublimati quantitas provt fortius, aut debilius medicamentum efficere volueris.

Vlcere probe deterso, ad illius exsiccationem veniendum est, cui rei conferet puluis rosarum rubrarum exsufflatus

exsufflatus;& si efficaciùs id præstare velis, pulueres vnguenti prædicti addi poterunt.

Rondeletius ad vlcera exsiccanda, post sufficientem detersionem, nihil efficacius esse testatur suffumigio, quod partes illas profundas attingit & siccat; idque parandum esse docet ex potentissimè resiccantibus, vt auripigmento & cinnabari, quibus addenda sunt aliqua oderata, ex quibus fuligo excitatur, & vlcera siccantur, vt myrrha, thus, mastiche, benioinum, &c. quæ in hanc formam reduci possunt.

℞. Ladani puri, hypocistidos, mastich. myrrhæ, an. ℥.iij. styracis rubræ, & calamitæ, cortic. thuris, sandaracæ, auripigmenti, ana ℥.ij. Excipiantur omnia terebinthinâ, & fiant trochisci, quibus sufficiatur æger serò & nè in cubiculo.

Optimum etiam est parare candelas ex cera rubra; nam fuligo talis candelæ narium vlcera potenter exsiccat; maximè si æger contineatur in cubiculo benè clauso & angusto. Quòd autem fuligo recipiatur, idem experimur (inquit Rondeletius) cùm diutiùs in studiolo moram trahimus noctu: nam posteà sputum & excrementa narium fuligine illâ denigrata redduntur. Deinde hæc addit. *Hac ratione nos vlcus curauimus, quod neque ab Italis, neque à Gallis Medicis curari potuerat.*

CAPVT II.

De Sarcomate, & Polypo.

Narium vlceribus excrescentiæ carneæ interdum superueniunt, quæ aliud morbi genus, nempè tumorem præter naturam constituunt. Earum autem du-

plex est differentia, quarum vna Sarcoma nominatur, altera verò Polypus.

Sarcoma est excrescentia carnea in naribus genita, certâ figurâ carens, & vlcerum, quæ partibus externis adueniunt, hypersarcosi quàm simillima.

Polypus verò est excrescentia carnea, radicibus exilibus adhærens, in latum sese porrigens, & ad inferiores narium partes propendens, ita vt polypi piscis speciem referat, vnde nomen sortitus est. Rhasis narium hæmorrhoidas appellat; quoniam hæmorroidibus, quæ in ano succrescunt, quodammodo similes sunt. Hæc autem caruncula mollis est, modo alba, modo rubra, ac interdum liuida, & si multùm excrescat, aliquando extra nares propendet; si verò in summis narium partibus adnascatur, aliquando ad palatum propendet, & communes oris meatus obstruit, & post vuam facilè conspici potest, in austrina constitutione maximè inflatur, tum etiam in plenilunio. Tempore verò aquilonio & sicciore existente, tum etiam in nouilunio plurimùm imminuitur. In hoc etiam à sarcomate differt, quod sarcoma magis in imis narium partibus, quæ carnosiores sunt, solet succrescere; polypus verò in summis ac superioribus, iuxta nasi radicem.

Vtriusque tumoris causa est humor crassus, viscidus ac pituitosus è cerebro defluens, cum aliqua sanguinis portione admixtus. Aliquando humoris melancholici portio quædam admixta est, tuncque metus est ne in cancrum degeneret. Ex superfluo tamen narium nutrimento, in carnem luxuriantem commutato, sarcoma sæpè generatur: ideò curatu facilius est.

Horum affectuum diagnosis, ex his quæ dicta sunt, facilè intelligitur, tum ipsis oculis per se patent.

Prognosis verò ita instituenda est, vt sarcoma plerumque facilem curationem recipiat; polypus verò ad-

modùm difficilem. Ille tamen qui mollis eſt, albus, vel ruber, vel colore ex albo & rubro compoſito prædi-tus, faciliùs curatur; durus verò ac liuidus, difficillimè, & periculum eſt, ne in cancrum degeneret. Item qui in ima aut media narium parte reſidet, faciliùs curatur, qui verò in ſumma parte radicatur, difficilem curatio-nem ſuſcipit, quoniam remedia ad eam partem vix poſ-ſunt pertingere.

Vterque affectus iiſdem remediis curatur, quæ ad hunc ſcopum redigenda ſunt, vt caro ſuperflua auferatur, ſed priùs cauſa antecedens tollenda eſt, humor ſcilicet pi-tuitoſus à capite defluens, quod fiat victus ratione atte-nuante & exſiccante, vacuatione vniuerſali, reuulſione, deriuatione, & capitis exſiccatione. Quæ omnia perfi-cientur remediis in frigidæ cerebri intemperiei curatio-ne propoſitis, cum Medici curantis prudentia vſurpan-dis. Quamuis enim multi authores teſtentur decoctum guaiaci, cum victu exſiccante in hoc affectu plurimùm ſæpè contuliſſe, cauendum tamen eſt, ne calidi humores pituitæ admixti ſint, eorum enim efferatione polypus in cancrum conuerti tandem poſſet.

Poſtmodùm verò caro ſuperflua abſumenda eſt cau-ſticis medicamentis, vel ferramentis idoneis abſcinden-da, & vlcus relictum cicatrice obducendum. In princi-pio tamen, dum adhuc morbus recens, ſolis aſtringen-tibus & validè exſiccantibus interdum curatio obtineri poteſt, & perpetuò mitiora illa remedia priùs tentanda ſunt, antequam ad vehementiora deueniatur.

Primò igitur tentandum eſt medicamentum, com-poſitum ex tribus generibus malorum granatorum, à Galeno propoſitum *lib. 3. de comp. med. ſec. loc. cap. 3.* quod ſic habet. Accipantur tria mala granata, ex tri-bus generibus eorum, acidis ſcilicet, dulcibus, & me-diis, eaque matura, ac recentia terantur ſimul in mor-

tario. Deinde ſuccus exprimatur, & coquatur in linimenti formam. Specillum ex lana, vel linteo confectum ex ſucco imbuatur, & frequenter in narem demittatur. Hoc remedium ſiccat & aſtringit ſine morſu, & excrementitium humorem abſumit.

Sequens verò aqua eundẽ effectum præſtat efficaciter.

℞. Vuarum immaturarum ℔.iij. cortic. mali granati, balauſtiorum, ſumach, ana ℔.ij. Macerentur in aceto & deſtillentur, deinde adde aluminis ℔.j. vitrioli ℥.iij. Deſtillentur iterùm omnia ſimul, & aquâ illâ tangantur partes internæ narium frequenter.

Si hæc non ſufficiant, ad potentiora veniendum eſt, & aquæ prædictæ ſandaracha & auripigmentum adiicienda ſunt.

Vel ſpiritus vitrioli, aut aqua ſeparationis auri, quæ ſecunda vulgò nominatur, aquâ plantaginis temperanda eſt, iiſque polypus frequenter attingendus.

Vel illinatur aqua mercuriali in vlceris narium curatione deſcripta.

Vel immittatur turunda ſucco radicis ari imbuta, & ſi ſuccus acrior fuerit, aquâ plantaginis etiam temperari poterit.

Inter præcipua annumerari debet mercurius præcipitatus rubeus, qui ſi plurimis lotionibus dulcoretur, hyperſarcoſim egregiè abſumit, ſine vllo, aut exiguo dolore. Ille puluis cum melle roſaceo permiſcendus eſt, eoque intincta turunda in nares demittenda.

Emplaſtra etiam in hunc vſum reuocantur, quæ ſine inſigni dolore polypum abſumere valent, quorum formula talis eſſe poterit.

℞. Maſſæ emplaſtri de mucilaginibus ℥. ß. pulueris ſabinæ ʒ.ij. Malaxentur, & incorporentur ſimul. Ex hac maſſa fiant cereoli debitæ magnitudinis, in nares immittendi. Vel

℞. Viridis æris, auripigmenti, vitrioli, aluminis crudi ana ℥. j. ß. antimonij ʒ. vj. Macerentur in aceto, deinde exquisitè terantur, post ſiccentur; eadem triturâ, & maceratione octies repetita; dein in aqua plantaginis denuò macerata ſiccentur. Poſtea recipe olei roſacei ℥. iiij. lithargyri ℥. ij. Nutriantur & coquantur; addendo ſub finem coctionis, prædicti pulueris ℥. ij. Coque in emplaſtrum ſatis glutinoſum, ex quo formentur cereoli, vt ſuprà.

In vſu medicamentorum cauſticorum primò notandum eſt, ante eorum admotionem nares eſſe muniendas vnguento refrigerante Galeni, vel nutrito, vel populeo, vel oui albumine agitato cum oleo roſaceo & ſimilibus.

Secundò obſeruandum eſt medicamenta cauſtica, nè nares lædant, per fiſtulam argenteam immitti poſſe, ita vt fiſtulæ extremitas polypum ambiat, atque ita medicamenta ad eum conferri poſſint naribus intactis.

Tertiò notandum eſt dicta medicamenta deſcreſcente luna eſſe vſurpanda; tunc enim tumor admodum imminuitur, & ita remedia facilius ad radicem vſque immitti poſſunt, cùm tumor eorum introitum non impediat.

Denique ſi medicamentis polypus auferri nequeat, ad operationem chirurgicam veniendum eſt, quæ deſcribitur à Paulo Ægineta, Cornelio Celſo, Hieronymo Fabricio ab Aquapendente, aliiſque recentioribus.

CAPVT III.

De læſo olfactu.

OLfactus, quemadmodum & reliquæ omnes corporis actiones, tribus modis læditur; imminuto,

abolitè, & deprauatè.

Imminuti & aboliti olfactus eædem sunt causæ, secundùm magis & minùs tantùm differentes, intemperies scilicet, abstructio, & adstrictio.

Intemperies frigida & humida cum materia pituitosa coniuncta, vt quemlibet sensum obtundere nata est, sic olfactum in primis imminuit, aut abolet, vnde in catarrho & coryza frequens esse solet huiusmodi olfactus læsio; frigiditas enim sensum imminuit, aut abolet, quatenus calorem natiuum, partis, actionum omnium opificem obtundit, ac debilitat.

Obstructio ab eodem humore pituitoso producitur, qui meatus tum sensiles, seu narium ductus, tum insensiles, seu poros ipsius cerebri, & processuum mamillarium replet, vt odores ad eas partes peruenire nequeant, potest etiam fieri à sarcomate, polypo & aliâ quâuis causâ, narium meatus replente & obturante.

Abstrictio etiam interdum potest contingere ab humore pituitoso in anteriore cerebri parte collecto, & processus mamillares comprimente, vt de visus imminutione à neruorum opticorum astrictione, à nobis dictum est. A natiua etiam narium conformatione eadem astrictio potest contingere, si nimirùm illæ ita depressæ & angustæ fuerint, vt liber odoribus aditus non pateat.

Deprauati olfactus causa est odor prauus nares continuò feriens, qui quidem, aut ex vlcere narium exhalat; aut putridâ pituitâ circa nares, vel os ethmoïdes contenta: nam quæ in ipso olfaciendi sensu, aut prope hunc intra meninges putrescunt, sensum ipsum haudquaquam feriunt, nec ea laborans, sed quiuis assidens deprehendit. Vt enim quippiam odoratum feriat, oportet aliunde ad ipsum sensum deferri. Potest etiam teter ac fœtidus vapor ab aliis partibus, vt ventriculo, gin-

giuis, & cerebro ipso ad processus mamillares exhalare; eosque ita inficere, vt omnes odores eò delati simili fœtore infecti appareant; quemadmodum linguâ bile amarâ infectâ existente, omnia quæ gustantur, sapore amaro prædita esse videntur.

Harum causarum quælibet satis facilè dignoscitur. Frigidam intemperiem, & pituitæ redundantiam ostendunt frigida & humida cerebri intemperies, & mucosa pituita è cerebro stillans.

Obstructio verò, si à pituita originem duxerit, iisdem signis indicabitur. Si à sarcomate, vel polypo, ex propriis capitibus diagnosis erit desumenda.

Locus verò, in quo materia residet, obstructionem efficiens, dignoscitur ex eo, quòd si in narium meatibus hæserit, vocis oblæsio contingit; quia nares ad vocem efformandam plurimùm conferunt. Si verò anteriori cerebri parti, aut processibus mammillaribus dicta materia hæserit, vox integra permanet.

Odor prauus olfactus sensorium feriens, à qua parte ducat originem, ex proprio cuiusque vitio erit dignoscendum.

Quod ad prognosim attinet; olfactus læsio recens, & à simplici coryza genita, facilè curatur; inueterata verò, & à confirmata intemperie proueniens, difficilè: quæ ex mala narium conformatione procedit, incurabilis est.

Curatio pro diuersitate causarum diuerso modo instituenda est. Si à frigida intemperie oriatur, ea remedia illi adhibenda sunt, quæ pro frigido catarrho proposita sunt.

Ad obstructionem verò ab eadem pituita, ductibus narium, aut processibus mammillaribus impacta, auferendam: partes illas expurgantia remedia vsurpanda sunt, errhina nimirum, sternutatoria, & apophlegmati-

tissimi; quæ etiam in frigidæ cerebri intemperiei curatione à nobis proposita sunt.

Si denique à sarcomate, aut polypo nares obstruantur, à præcedente capite eorum curatio erit desumenda.

CAPVT IV.

De fœtore Narium.

NArium fœtor, & fœtor anhelitus valdè differunt inter se; ille enim ex naribus tantùm prodit, hic verò ex variis partibus, ventriculo nimirùm pulmone, gingiuis, aut faucibus vlceratis, quæ vel sensu ipso, vel propriis signis discerni possunt.

At narium fœtor ex putridis vaporibus, vel in naribus ipsis genitis, vt in ozæna, sarcomate, aut polypo putrefactis; vel ad nares transmissis, ex humoribus putridis in ipso cerebro, & parte illius anteriore, vel circa processus mammillares, aut os cribrosum contentis. Putrescunt autem humores pituitosi in dictis partibus, quando in iis præter modum retinentur, præsertim si calida & humida cerebri temperies accesserit. Retinentur verò propter obstructionem earum partium, aut constrictionem nimiam, vt in simis & depressioribus contingit.

Narium affectus talem fœtorem producentes propriis signis suprà propositis dignoscentur, quorum si nullus adfuerit, ab humore putrido in ipso cerebro, aut processibus mammillaribus, aut osse cribroso, contento, grauem illum odorem prouenire coniiciendum erit.

Prognosis fœtoris narium, qui ab vlcere, polypo, aut sarcomate promanat, ex eorum prognosi dependet.

Qui verò à corruptis humoribus in cerebri anteriori parte contentis exoritur; si recens fuerit, facilè curatur; si inueteratus, incurabilis est, maximè si à mala narium conformatione, nempè simitate, & depressione nimia contingat.

Curatio perficitur causarum ablatione, & symptomatis lenitione.

Vlceris, sarcomatis, & polypi curatio suprà posita est. Humor verò putridus incerebro, processibus mammillaribus, aut osse ethmoide contentus, vacuantibus, & abstergentibus auferendus erit.

Ac primùm euacuationes vniuersales instituendæ sunt, quæ totum corpus, & ipsum cerebrum ab excrementis pituitosis liberent, per apozemata, pilulas, & alia id genus; quibus, si magna humorum saburra redundare videatur, diæta sudorifica addi poterit. Mox errhina abstergentia, & materiam coniunctam educentia erunt administranda.

Ac primùm manè & vesperi, è vola manus vinum album attrahatur, in quo centaurium minus, & calamentum incoctum fuerit.

Deinde betæ succus cum aqua maioranæ extractus, loco prædicti attrahatur. Vel

℞. Rad. cyper & calami aromat. ana ℥. ß. rosar. rubr. P. j. myrrhæ ʒ. ij. Coquantur cum vino albo pro errhino.

Ad potentiùs pituitam ex alto eliciendam, sequens componi poterit.

℞. Rad. ireos Flor. ʒ. ß. ellebori albi, piperis longi, an. ℈. ß. sem. anisi & maioranæ siccæ puluer. ana ℈. j. euphorbij g̃. j. ol. nardini, cheirini & violac. ana quantum satis. Fiat vnguentum molle, ex quo intincta minimi digiti extremitate fricentur nares internæ, vel turundâ, aut alio linamento lentis magnitudine in nares immittatur.

Denique ad fœtidum odorem fallendum, ſuaueolentia naribus ſæpè attrahenda ſunt, vt gallia moſchata in vino odoro diſſoluta; aqua angelica, & alia huiuſmodi.

CAPVT V.

De Coryza.

Coryza, quæ & grauedo à Latinis nominatur, eſt catarrhi ſpecies, in qua fluxio è cerebro in nares defluit. Illa autem defluxio eſt humoris crudi in anterioribus cerebri ventriculis contenti, qui à cauſa plerumque externa concitatur, æſtu Solis, nimirùm, vini potu largiori, balneo calidiori, & ſimilibus: quæ pituitam in cerebro collectam fundere, ac liquare poſſunt. Fit etiam à cauſis externis cerebrum refrigerantibus: comprimitur enim tunc temporis ſpongiæ inſtar, & humorem in ſe contentum ad partes ſubiectas amandat. Tum etiam cerebri refrigeratione nouus fit pituitæ prouentus: illud enim caloris penuria malè concoquit alimentum, vnde plurimi excrementi prouentus, quod à facultate expultrice per vias patentes excluditur.

Affectus iſte per ſe patet: in eo enim plurimus humor per nares excernitur.

Inter reliquas catarrhi ſpecies, quæ in nares fit leuiſſima & tutiſſima eſt, ac citò curatur, ſi recens fuerit, & à cauſa externa concitata. Quæ verò diuturna eſt, à contumaci cerebri intemperie oriunda, difficilè curatur. Tùm etiam, ſi à calida heparis intemperie producatur, quæ non rarò catarrhos calidos & acres inuehit, à quibus nares ſæpe exulcerantur; aliosque affectus graues patiuntur.

Curatio huius affectus à catarrhi curatione desumenda est. Easdem enim euacuationes, reuulsiones, & deriuationes postulat. Nisi quod errhina hîc vsurpanda non sunt, ne nimiùm ad partem affectam attrahat, sed apophlegmatismi, & masticatoria post vniuersalia maximè conuenient.

Ac præter dicta remedia, authores nonnulla commendãt, quæ coryzæ compescendæ peculiariter conueniunt, vt vapor decocti maioranæ naribus exceptus, vel aqua maioranæ naribus excepta. Vapor aceti in ferream laminam candentem infusi ad idem confert, idque efficaciùs, si in aceto rosæ rubræ priùs infundantur.

Si fluxio valdè frigida fuerit, suffitus sicci ex nigella, thure, aliisque in prunas coniectis erunt vtilissimi: his enim frigida cerebri intemperies corrigitur, & superflua humiditas absumitur.

CAPVT VI.

De Sternutatione.

LIcet Sternutatio in statu sano sæpissimè contingat, & ita leuis affectio vtplurimùm esse soleat, vt symptomatis nomen non mereatur. Aliquando tamen ita molesta efficitur, vt Medici curantis opem desideret, quemadmodum apud Forestum videre est, qui *obseruatione* 127. *lib.* 10. historiam proponit cuiusdam ancillæ, quæ ita grauem & molestam ex catarrho acri & salso sternutationem patiebatur, vt ad plurium Medicorum opem confugiendum fuerit. Idem confirmat vetus consuetudo sternutantibus benè peccandi, quam nonnulli inde ortam existimant, quòd Gregorij Magni temporibus morbus epidemicus sæuierit, in quo ægro-

tantes sternuando moriebantur; quamuis alij antiquiorem esse illam consuetudinem asseuerent.

Est igitur sternutatio cerebri motus velox, quo per nares confertim acto spiritu, molesta excernere conatur. Per cerebrum autem non solùm cerebri substantiam, sed totum aggregatum ex eo, & eius membranis intelligimus, præcipuè anterioribus, quæ in primis in hoc affectu contrahuntur. Quod ex eo licet colligere, quòd dum caput attollimus, faciliùs sternuimus: tunc enim materia irritans, quæ vtplurimùm vaporosa est, & sursum sua natura fertur, faciliùs ad illam partem derfertur.

Ille autem motus qui in sternutatione contingit, ad cerebri & membranarum facultatem expultricem naturalem spectat, iuxta Galeni doctrinam 2. *de sympt. caus. cap.* 1. vbi distinguens sternutamentum à tremore & palpitatione, dicit palpitationem à solo morbo fieri, tremorem verò à natura & morbo; sternutationem verò à sola natura.

Sibi tamen prima fronte contradicere videtur Galenus, qui *cap.* 4. *eiusdem libri*, tussim & sternutationem voluntariæ facultatis symptomata esse dicit. Nulla tamen contradictio est, seque ab ea disertè liberat Galenus, innuens facultatem animalem in sternutamento concurrere tantùm secundariò, quòd videlicet in sternumento è capite, & à pulmone spiritus emittatur; attamen caput pectori principium motus tradere.

Cùm enim quæ in naso offendunt, persequi properat, vtrisque emittendi spiritus viis simul vtitur, altera quidem, quam ipsum per se facit, altera quam per neruos, veluti per quædam longa brachia, quæ in pectus descendant: vnde idem Galenus *comm. Aph.* 51. *sect.* 7. docet antecedente inspiratione sternutamentum fieri, natura aggregante aëris copiam ad sternutatio-

nem. Tunc enim aër, qui è pectore egreditur, coniunctus ei qui per nares ad cerebrum attrahitur, quidquid narium membrani exquisito sensu donatis, molestum est, cum impetu & sono explodit.

Ex hoc etiam Galeni loco colligitur, irritationem sternutationem excitantem, in naso potissimùm fieri; quod etiam confirmatur aliâ sententiâ, quæ habetur in *comment. Aph.* 51. *lib.* 7. vbi, *soli*, inquit, *ex his ita affectis illi sternutant, quibus mordax est ea quæ à capite fluit humiditas; seu & si quid mordax naribus imponas. Sicut enim tussis motus quidem naturalis est, ad expurgandas eas quæ sunt in pulmone, aspersas arterias; sic & sternutamentum manifestè videtur expurgare narium meatus.*

Verùm obiici potest, quò multi caput nudantes, aut alio quouis modo aëri frigido exponentes, sternutamentum illicò patiuntur, vt videatur tunc temporis cerebrum immediatè irritari. Respondendum est, aërem frigidum esse causam sternutationis, non dum in cerebrum immediatè agit, sed quia cerebrum eiusque membranas exprimendo, in causa est, vt acris materia ad nares descendat. Quamuis igitur in hoc symptomate, cerebri membranæ possint etiam irritari; non priùs tamen sternutatio promouetur, quàm noxa ad narium membranam, quæ exquisitissimo sensu prædita est, peruenerit.

Causæ sternutamenti ex dictis colligi possunt, quæcumque nimirùm tunicam narium internam irritare possunt; quales sunt humores, aut vapores acres, vel à cerebro delabentes, vel à partibus inferioribus transmissit; vnde, in febribus interdum sternutationes contingunt, vt ait Auicenna, quia vapores acres à toto in caput transferuntur; vel exteriùs in nares acria immittuntur, quemadmodum medicamentis acrimoniâ præ-

ficæ vacuatio. Ad pituitam verò in bronchiis pulmonum contentam, potenter expellendam, quæ tussi reiici non potuerat, sternutamentum conferre docet Gal. 2. *de sympt. caus. cap. 5. & 6.*

Curatio, quando necessaria est, dum scilicet sternutatio alia infert incommoda, perficitur; primò causarum externarum amotione, si ab iis excitetur. Si verò fiat à causa interna, illa etiam auferenda est, euacuantibus, reuellentibus, deriuantibus & discutientibus remediis.

Si itaque calida cerebri, aut alterius partis intemperies, vapores acres ad nares & interiores cerebri meninges transmittat, venæ sectio celebranda est, mox purgatio idonea instituenda. Deinde vapores illi reuellantur frictionibus & ligaturis extremorum cucurbitulis scapulis admotis; tum reliqua reuellentia, deriuantia, & discutientia vsurpentur, caput pectinetur, aures vellicentur, oculi confricentur, nares emungantur, spiritus cohibeatur.

Ad acrimoniam denique demulcendam, & narium irritationem compescendam, vtile erit aquæ tepidæ vaporem naribus excipere, vel easdem oleo violaceo, rosaceo, amygdal. dulcium, aut butyro recenti illinire, vel lac tepens naribus attrahere; quo solo remedio Forestus ancillam à graui sternutatione, in principio huius capitis propositâ, confestim liberauit.

CAPVT VII.

De Hæmorrhagia narium.

HÆmorrhagiæ nomen quemlibet ſanguinis fluxum à quacumque parte profluentis vulgò ſignificat. Peculiariter tamen, quando ſimpliciter abſque vlla partis affectæ mentione enunciatur ab Hippocrate, id tantùm profluuium ſignificat, quod è naribus fit, tanquam ſpeciem primariam, & euidentiſſimam; vt annotauit Galenus *com.1. in Epid.*

Eſt autem hæmorrhagia narium, ſymptoma in excretis eorum quæ ſunt toto genere præter naturam. Sanguis autem per nares effluens, aut à venis & arteriis cerebri baſim perreptantibus effunditur; aut à vaſis è palato ad nares deſcendentibus, quæ ſunt inſtar venarum hæmorrhoidalium in ano & vtero.

Cùm verò omne ſymptoma pendeat à morbo; tanquam à cauſa proxima & immediata, huius cauſa erit morbus organicus, vel communis. Organicus duplex eſt, vaſorum apertio, quæ ἀναστόμωσις Græcis dicitur, & rarefactio διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex, eorundem vaſorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur; & eroſio, διάβρωσις appellata.

Cauſæ iſtos morbos immediatè producentes ſunt, ſanguinis quantitas, vel qualitas excedens. Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis eſt. Idem verò qualitate peccans; ſi nimirùm calidior tenuiorque ſit, per anaſtomoſim effluere poteſt, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit, vt faciliùs effluere poſſit. Eædem qualitates diapedeſim etiam efficiunt: Calor enim rarefacit tunicas vaſorum,

ſorum, & ſanguinis tenuitas efficit, vt per poros earum tunicarum transfluere poſſit. Sanguinis denique acrimonia venarum tunicas erodit & exulcerat, & diabroſim parit.

Cauſæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt, mediatè, vel immediatè. Immediatè id præſtant caſus, ictus, vulnus, & alia id genus, quæ venas rumpere, aut diuidere valent. Mediatè verò operantur, quæcumque ſanguinem multiplicare, calefacere, aut attenuare poſſunt; vt victus plenior, & crapula, otium, aut exercitia nimia, magnus clamor, æſtus, longa in ſole mora, & alia quamplurima.

Hæmorrhagiæ differentiæ ex eo deſumuntur, quòd alia critica eſt, alia ſymptomatica, critica fit in febribus acutis, vi naturæ cauſam morbificam per has vias expellere conantis: præſertim in iis, quæ viſceris alicuius inflammationi coniunctæ ſunt, ac in primis hepatis & lienis, quæ per has vias ſæpiſſimè ſoluuntur. Fit etiam interdum ſine febre, naturâ ſeſe à ſuperfluo ſanguine exonerante; vnde vidimus quamplurimos ætate iuuenili periodicam hæmorrhagiam pati, alios etiam per alias vias ſanguinem vtiliter effundere.

Symptomatica verò in morbis chronicis præcipuè contingit, in quibus ſanguis vitioſus ab hepathe debili, & inſigni aliqua intemperie laborante producitur; qui vel ob retentricis facultatis imbecillitatem, per venas illas effluit; vel ab expultrice reiicitur, tanquam onus inutile, cùm ſanguis impurus & vitioſus corpori alendo idoneus non ſit.

Cognoſcitur per ſe ipſa hæmorrhagia. Cauſæ verò illius hoc modo diſtinguuntur. Ea quidem quæ fit per ἀναστόμωσιν, hoc habet commune cum ea, quæ per ῥῆξιν quòd in vtraque ſanguis copiosè fluat; ſed in eo diſtinguuntur, quòd ſi præceſſerit ictus, vel caſus, ῥῆξιν po-

tiùs adesse coniiciendum est. Cùm tamen à plethora & sanguinis multitudine ruptio & apertio vasorum possit contingere, ita distingui possunt; quòd rupto vase sanguis continuò effluat, aperto verò tantùm per interualla: quia vasorum orificia constringi solent, quando humoris copia dilatans ad ea minùs confluit; vasa autem rupta, semper aperta manent; & ideò sanguis continuò effluit, donec solutio continui in iis facta iterùm vniatur. Præterea distinguitur apertio vasorum à ruptione, ex ipsius sanguinis substantia. Si enim tenuis sit, ab apertis vasis potiùs; si crassus, à disruptis emanat. Hinc fit, vt hæmorrhagia plerumque in iuuenibus à vasorum apertione fiat, quia sanguinem habent tenuiorem; in senibus verò à ruptione, quia crassiorem obtinuerunt.

Si à venarum erosione fiat hæmorrhagia; adsunt signa cacochymiæ, vlcerisve, & pus aut sanies interdum egreditur, aut saltem catharrhus salsus præcessit. Si per διαπήδησιν effluat sanguis, ille tenuis est, & admodum paucus.

Causæ verò antecedentes & externæ facilè distinguuntur. Si enim à copia sanguinis hæmorrhagia contingat, adest rubor in facie, & tensio venarum: tum etiam præcessit victus largior & calidior, aut causa aliqua externa fundens & attenuans sanguinem: hæc autem præcipuè contingunt iis, qui calidiori hepate prædicti sunt.

Si à cacochymia affectus proueniat, illa propriis signis distinguetur, quæ bilem, aut melancholiam redundantem ostendunt; propterea sanguis effluens, aut per venam brachij detractus, corruptus, aut prauâ qualitate infectus apparebit.

Si à retentricis facultatis imbecillitate hæmorrhagia contingat, pallidus faciei color, & totius corporis debilitas apparet; tum etiam affectus aliquis præcessit, à quo

hepar in primis debilitatum eſt;ac denique ſanguis paucus & per interualla effluit.

Si ſanguis è venis narium immediatè effluat, aſtringentibus remediis naribus admotis, facilè ſedatur, & nullibi capitis dolor percipitur.Contra verò,ſi à cerebro profluat, in aliqua capitis parte determinata dolor percipitur, fluxus difficilè ſedatur, & in naſo poſita nihil conferunt. Ab aliis etiam partibus ſanguis interdum profluit, vt hepate, liene, vtero; quarum indicia dabunt dolores & tenſiones circa eaſdem partes.

Si ſanguis fluat ab arteria,cum impetu egreditur, calidus eſt,purus floridus & rutilans; ex vena verò rubens in fuſcum tendens, craſſus interdum impurus, & cum paruo impetu egreditur.

Prognoſis imminentis hæmorrhagiæ, præcipuè criticæ, ab actionibus læſis, excrementis & qualitatibus mutatis deſumitur; ſicque futuram hæmorrhagiam indicant inſomnia, & imagines rerum rubrarum; capitis & ceruicis dolor ſubinde ortus, temporum grauitas, & pulſatio magna in arteriis illorum; tinnitus, vel ſonitus aurium, oculorum hebetudo, & marmaryges illis obſeruates, rubor eorumdem, ac totius ferè faciei; lucis auerſio,lacrymæ inuoluntariæ,pruritus naſi ſanguinis ſtilla die indice,ſpirandi difficultas,tenſio hypochondriorum ſine dolore.

Quorum ſignorum ratio talis eſt. Quando ſanguis ad caput deferri incipit, patit in cerebro phantaſmata rerum rubrarum, tum per inſomnia, tum etiam inter vigilandum; vt iuueni Romano contingit, cuius mentionem facit Gal. *lib. de præſagitione ad P. oſthumum cap.* 12.Is enim morbo acuto laborans, rubrum ſerpentem, ad cubiculi laquaria oberrantem videre viſus eſt, quo perterritus,è lecto ſubinde exiliis. Vnde Gal.aduentantẽ hæmorrhagiam prædixit, & ſanguinis miſſionem im-

X 2

pediuit, quam alij Medici præſcripſerant. Dolor capitis, & ceruicis ex eadem ſanguinis tranſlatione ad partes ſuperiores exoritur, qui membranas diuellens diſtendenſque, doloris ſenſum parit. Pulſant autem arteriæ temporum extraotdinario motu, propter earum compreſſionem, quæ à venarum repletione fit. Aurium tinnitus fit ex vaporibus, ad cerebrum magnâ copiâ tendentibus. Viſas hebetudo fit, quia copioſi & craſſi vapores ad ſuperiora elati, meatus obſtruunt, vnde fit, vt denegato aditu ſpiritui animali, hebeſcat viſus. Marmaryges oculis obſeruantes, nihil aliud ſunt, quàm tenuia quædam, & diuulſa corpuſcula variorum colorum, intra corneam tunicam, & cryſtalloidem contenta, ex vaporibus ſurſum elatis producta; quælicèt interiùs ſint, exteriùs tamen poſita, deceptione viſus apparent; quandoquidem oculus externæ aſſuetus viſioni, quæcumque intùs ſunt, extrà eſſe iudicat. Rubor faciei & oculorum, ſanguine fit, qui maiori copia ad illas partes cumulatur. Lucis auerſio ex eo proficiſcitur, quòd diſtenti oculi humorum copiâ, ex nimia luce magis diſtenduntur; quia lux diſgregat ſpiritus, vnde oculi dilatatio, ex qua dolor conſequitur, quem vt euitent ægrotantes, lucem fugiunt. Lachrymæ inuoluntariæ fiunt ex repletione oculorum, & partium adiacentium, quæ præter modum diſtentæ comprimunt glandulas illas humorem continentes, ex quo lachrymæ generantur. Prutitus narium fit ex vaporibus ſurſum aſcendentibus, & nares vellicantibus. Sanguinis ſtilla die indice apparens, v. g. quarto, vel vndecimo oſtendit futuram hæmorrhagia die iudicatorio, nempè ſeptimò, vel decimoquarto, quia diebus iudicibus natura incipit transferre humores ad eas partes. Difficilis redditur reſpiratio, quia dum ſanguis ad ſuperiora transfertur, diaphragma comprimit. Ten-

ſio denique hypochondriorum fit, quia ſanguis in ſuo fonte, & radicibus venarum moueri incipit; ſed fugax eſt ea diſtenſio, & ſine dolore, quemadmodum & difficilis reſpiratio; ſi enim diutùs & contumaciter perſeuerarent, ſigna eſſent potiùs hepatis inflammati.

Præſentis verò hæmorrhagiæ prognoſis ita inſtituenda eſt.

Sanguis è naribus die critico moderatâ quantitate fluens, ſalutaris. Quamuis hæc ſententia à Galeno ſæpiùs inculcata ſit, illi tamen Fernelius reluctatur *lib. 2. de ſanguinis miſsione cap.* 1. dicens nullum ſanguinis profluuium, licèt criticum; ſalubre eſſe. Quoniam licèt deliria, vigilias, capitis dolorem, & reliqua ſymptomata demulceat, vix tamen morbum penitùs euellit, quia ſanguinis portio purior emittititur, impuriori remanente. Idque ex eo probatur, quòd ſanguis ex nare profluens colore & ſubſtantiâ laudabilis apparet; cùm ſanguis eodem tempore è vena detractus, impurus & corruptus appareat.

Speciosa quidem eſt hæc Fernelij doctrina, non tamen abſolutè recipienda. Verùm quidem eſt in plurimis morbis acutis, præcipuè verò in febribus malignis, hæmorrhagiam ſæpè morbum penitùs non ſoluere, quemadmodum nec ſudores in iiſdem febribus perpetuò ſalutares ſunt; quia tales euacuationes à natura irritata ante tempus, materiæ morbificæ malitia plerumque fiunt. Attamen non raro morbi acuti hæmorrhagia ſoluuntur, vt docuit Gal. *lib.3. de criſ. cap. vltimo*, & paſſim alibi. Quod autem ſanguis per nares excretus, purus ſemper appareat, ratio inde deſumitur; quod nimirùm ille guttatim effluat, ſicque ſtatim refrigeretur, vt partes impuræ ſæparari nequeant, & illæ puriores partes reliquis permixtæ rubrum colorem toti maſſæ concilient. Sanguis verò è brachio detractus, quia affa-

tim effluit, calorem in vasculo diu retinet, à quo partes impuræ sæparantur; itavt crassa & fœculenta fundum petat; biliosa verò & pituitosa, quæ magis alterata, & impurior est, supernatet, & ita sanguis impurus, ac sordidus appareat. Contrà verò, si sanguis è brachio guttatim effluat, purus apparebit, quia citò concrescit, antequam partes heterogeneæ à calore secerni potuerint. Imò verò sanguis copiosè effluens, si in pelui latiore recipiatur, purus etiam apparet, quia citò refrigeratur.

Hæmorrhagiæ nimis copiosæ & vehementes pessimæ: nam ad conuulsionem deferunt. Fit enim aliquando, vt natura copia sanguinis grauata; & ad excretionem concitata, modum tenere nequeat, & supercrisim efficiat, quam Medici sæpè cohibere coguntur.

Hæmorrhagia in principio morbi, mala, quia symptomatica est, & fit natura ante tempus irritata ad excretionem, à materiæ morbificæ malitia.

Hæmorrhagia quæ è directò partis affectæ accidit, bona, contra verò, mala: sic in hepatis inflammatione, sanguie effluens è nare dextra, bonus, è sinistra verò, malus. Contrà, liene inflammato, è sinistra bonus, è dextra verò malus; quia omnis bona euacuatio κατ' ἶξιν debet fieri.

Stillæ sanguinis paucæ per nares effluentes, malæ: Significant enim naturæ imbecillitatem & malignitatem morbi. Omnis siquidem excretio in morbis acutis, quæ inchoatur tantùm, & non perficitur, maximè damnatur ab Hippocr. quia maior est securitas in febribus, in quibus natura nihil excernit, quam in quibus pauca & inutilia, siquidem coctioni esse intentam tunc temporis arguitur. Quòd si stilla appareat, signum est ante tempus naturam irritari Stilla tamen die indice prodiens, signis concoctionis vtcumque apparenti-

bus, futuram crisim per hæmorrhagiam die critico significat.

Hæmorrhagiæ longo tempore perdurantes, hepatis imbecillitatem, & refrigerationem, & inde cachexiam atque hydropem portendunt.

Quibus in febribus quartanis sanguis è naribus fluxerit, prauum, Hip. *Aph.* 87. *sect.* 7. quia, vt docet Auic. sanguinis fluxus in melancholicis & pituitosis, noxius, ab eo enim magis refrigerantur.

Quibus febricantibus sanguinis fluxerit multitudo, quacumque ex parte, cùm reficiuntur, alui iis humectantur, Hipp. *Aph.* 27. *sect.* 4. quia, vt docet Gal. *in com.* calore natiuo debilitato ex profluuio sanguinis, neque cibi benè concoqui, neque in sanguinem transmutari, neque distribui possunt per corpus; & propterea aluos fieri humidiores par est, donec processu temporis vires suas natura recuperarit.

In hæmorrhagiæ curatione, primùm aduertendum est, an illa critica sit, vel symptomatica. Critica enim cohibenda non est, sed ad sanguinem quantitatem sanguis fluere permittendus. Ait enim Auicenna, sanguinem è naribus interdum criticâ expulsione ad libras quatuor sine virium insigni lapsu profluxisse. Idque videtur desumptum à Gal. qui *lib. de præcogn. ad Posth. c.* 13. iuueni Romano hæmorrhagiâ correpto sanguinem fluere permisit ad libras quatuor cum dimidia, priusquam remedia fluxum cohibentia vsurparet.

Quod quidem, vt in valdè plethoricis corporibus aliquando vtiliter contingere, ita in aliis vitæ periculum inferre potest; & certum est criticam hæmorrhagiam, quantumuis operâ naturæ fiat modum non rarò excedere. Natura siquidem sanguinis multitudine grauata, & ad illius expulsionem excitata modum aliquando tenere non potest, nimiámque euacuationem facit; vnde

maximam virium deiectionem , & mortem metuere oportet : & tunc cohibenda eſt, quoties nimirum ex ea notabilis virium infirmitas prodierit.

Sic etiam ſanguis , qui ſine febre , ex conſuetudine fluit , cohibendus non eſt , ſed naturæ arbitrio relinquendus, niſi immoderatior fuerit ; multi enim per huiuſmodi hæmorrhagias periodicas , à grauiſſimis morbis immunes fiunt, in quos earum ſuppreſſione incidere conſueuerunt.

Symptomatica verò hæmorrhagia cohibenda eſt. Quod fiet ſanguinem ad nares confluentem reuellendo, ab iiſdem,& vicinis partibus repellendo , venas apertas occludendo , ſanguinis modum præpoſterum inhibendo,& humores acriores , aut tenuiores,ſanguini permixtos, hæmorrhagiæ cauſas præcipuas, euacuando, corrigendo, eorumque generationem prohibendo, & facultatem retentricem hepatis & venarum roborando. Quæ omnia ſequentibus Præſidiis præſtari poterunt.

Ac primùm ſanguinis miſſio inter reuulſoria remedia principem locum obtinet ; quæ maturè celebranda eſt , antequam vires admodùm debiles euaſerint , idque è vena brachij è directo partis, à qua ſanguis profluit; dextri nimirùm , ſi è nare dextra ; vel ſiniſtri , ſi è ſiniſtra ſanguis emanauerit. Et Galen. *lib. de ſang. miſſ. cap.* 11. huius remedij efficaciam confirmat , aſſerens ſe validas ſanguinis è naribus fluxiones repentè venæ ſectione ſedaſſe. Debet autem detrahi ſanguis & ſatis largâ manu,ſi vires ferant, & amplo foramine : Quamuis maxima Medicorum tum antiquorum , tum neotericorum pars aliter cenſeat ; qui anguſto foramine , & exiguâ quantitate ſæpiùs repetita , ſanguinem detrahendum eſſe cenſent, ſicque reuulſionem melius fieri. Nam vt ſanguini motus contrarius concilietur , vehementiori motu agitandus eſt , ſiquidem motus vehe-

mentior debiliorem rapit; ideò quò ampliori foramine, & magis confertim sanguis effluit per venam sectam, eò promptiùs è naribus profluentem sanguinem abducit; ita vt non rarò hæmorrhagia vehemens, phlebotomiâ hoc modo celebratâ, sine phletora in instanti fuerit cohibita. Attamen si vnicâ phlebotomiâ, aliisque remediis inferiùs describendis hæmorrhagia cohibita non sit, illa reiterari poterit pro virium modulo. Tum etiam vena pedis secari poterit, vt reuulsio fiat ad distantissima, quæ etiam sæpè plurimùm confert, vt testatur Auicenna, Paulus & Trallianus.

Post venæ sectionem, vel etiam ante ipsam, fient frictiones & ligaturæ partium extremarum; & cucurbitula satis magna hypochondrio admouenda, dextro, si à nare dextra; sinistro verò, si à sinistra sanguis profluxerit. Galenus enim hæmorrhagiam cohibuit in iuuene Romano, cucurbitulâ hypochondrio admota, sine venæ sectione, vt ipse refert *lib. de præcognitione ad Posthumum cap.* 13.

Non est tamen vsquequaque tuta cucurbitularum applicatio hypochondriorum regioni. Sanguis enim tunc temporis efferuescens, ad hepar, aut lienem nimiâ copiâ attrahi potest, & inflammationem in iis partibus efficere. Cuius rei exemplum habetur apud Fabricium Hildanum *obs.* 47. *cent.* 2. de quodam aulico maximâ hæmorrhagiâ narium laborante, cui præter alia remedia, cucurbitulæ magnæ ad regionem hepatis admotæ sunt. Sanguis quidem substitit, sed inflammatio hepatis sequuta fuit. Cautè igitur agendum est in cucurbitularum admotione regioni hypochondriorum, & ad eam confugiendam non est, nisi reliquis remediis non conferentibus, & post iteratas phlebotomias. Copia enim sanguinis in venis imminuta, minus est periculum, ne sanguis nimia copia ad hepar attra-

hatur, vt inflammationem excitare valeat. Attamen quocumque modo applicentur cucurbitulæ hypochondriorum regioni, ſanguinem, & ſpiritus attrahunt ad illas partes, & ſic calorem earum augent; quod aduerſari videtur ſententiæ Hippocratis *Aph.*13.*ſect.*5. Vbi in his vndè ſanguis fluit, aut fluxurus eſt, frigidis vtendum eſſe præcipit. Interpretes autem volunt ad ea loca frigida eſſe admouenda, vnde motus ſanguinis incipit, qualia ſunt hepar & lien.

Foreſtus commendat cucurbitulas ſupra pedes, inſigni experimento, quod habetur *obſ.* 14. *lib.* 13. his verbis. *Vis generoſus ſanguinis narium profluuio cùm extremè laboraret, neque remedia commodè adhibita iuuarent, circiter duodecim libræ ſanguinis ex vtraque nare per vices effluxere. Cùm ad eum accitus eſſem, & per integrum diem ſanguis effluxiſſet, vt duas ventoſas abſque ſcarificatione, vnam ſupra hepatis regionem, alteram ſupra lienis locum ponere, mandaui quibus parum videbatur fluxus ſubſiſtere. Verum poſt meum diſceſſum, vxor cùm videret ſanguinem iterum ex vtraque nare cum impetu erumpere, & quod ventoſa hypochondriis adhibitæ nullo modo iuuarent; alias duas, vnam ſuprà pedem dextrum, alteram ſupra ſiniſtrum affigi iuſſit, & dictu mirum, ſanguis præter ſpem ſubitò reſtrictus eſt. Verum cum aliquanto tempore ventoſæ cuti adhærerent, æger in animi deliquium incidit, quare iiſdem ventoſis detractis, aqua in faciem conſpenſa excitatus eſt; mox odore vini recreatus ad ſe rediit, & à fluxu ſanguinis narium, miraculi aut incantamenti inſtar, præter omnium ſpem, priſtinæ ſanitati reſtitutus eſt.*

Cucurbitulæ etiam ſcapulis admotæ, tum ſiccæ, tum humidæ fluentem ſanguinem è naribus retrahunt. Attamen non eſt vſquequaque tutum remedium. Poſſunt enim à partibus inferioribus ad ſuperiores ſanguinem

attrahere, & nouo fluxui occasionem præbere.

Quidam practici cucurbitulas brachiis admouent supra musculum bicipitem quibus etiam sanguis ad nares profluens reuellitur.

Crato *in consiliis*, inter reuulsoria remedia proponit incuruationem digiti minimi, in dextra manu, si ex dextra nare fluit; vel in sinistra, si è sinistra. Cùm enim vehemens illa compressio intensum dolorem pariat, ab illo dolore sanguinis retractio fieri potest.

Sed multò potentiùs sanguis & spiritus ad interiora retrahuntur per animi deliquium, cuius interuentu contumacissimam hæmorrhagiam curatam vidimus in Illustrissimo Episcopo Lodouensi, anno 1629. qui febre maligna laborans, cum renis dextri inflammatione, quæ postmodum in abscessum abiit die 27. morbi, tam vehementi correptus est hæmorrhagia, vt intra quatuor horas sanguinis libras duas excreuerit, & eum adhuc sanguis affatim flueret, viresque collaberentur, de hæmorrhagia cohibenda cogitandum fuit, & in hunc finem multa remedia vsurpata. Quibus nihil proficientibus, æger se aluum deponere velle dixit, nec potuit cogi, vt in lecto deiiceret. Præmonuimus, si è lecto surgeret cum tanta virium exolutione, fore vt in syncopem rueret, eam tamen syncopem cohibendæ hæmorrhagiæ futuram esse perutilem. Ita ferè successit, nam postquam surrexisset, animi deliquium passus, à quo statim excitatus est vino exhibito, & aqua frigida in faciem proiecta, posteà copiosè deiecit, & postquam in lectum delatus fuisset, sanguis multo minori impetu fluebat, & exhibito sale prunellæ ad ʒ. j. ß. in aqua frigida dissoluto, statim sanguinis fluxus omnino fuit cohibitus, cùm tamen anteà idem remedium & quamplurima alia frustra in vsum reuocata fuissent.

Quamuis autem animi deliquium à vulgaribus practicis inter hæmorrhagiæ remedia non proponatur; habetur tamen apud Hipp. *lib.* 3. *Epid.sect.*7.his verbis: *Sanguinis venarum supreßiones faciunt, animi deliquium, figura alterata, interceptio, linamentum intortum, appositio. deligatio.* Idem quoque docuit Gal. 5. *meth. cap.* 5. his verbis. *Porrò sanguis confluere prohibetur, & propter animi deliquium, & cum ad contraria reuellitur, & cum ad vicina deriuatur, & per refrigerationem tum corporis totius, tum verò præcipuè ipsius partis afflictæ. Notandum tamen est, animi deliquium tantum conuenire, quando sanguis effluit è venis quæ ad corporis superficiem desinunt, quod innuit Hippocr. dum eidem linamenta, deligationes, & alia eiusmodi præscribit.* Quando enim sanguis à partibus interioribus profluit, vt in hymoptoë, mensium fluxu immodico, aut vulneribus partium interiorum, tunc animi deliquium fluxum augere poteſt, retracto calore ad interiora, & ad eas partes, à quibus ſanguis profluit.

Zacutus Lusitanus *lib.*1. *praxis admirandæ obseru.* 66. refert ſe deſperatam hæmorrhagiam, & nullis aliis remediis cedentem, appoſito cauterio actuali in vtraque planta pedum cohibuiſſe. Quod remedium ſimilem ſucceſſum habuiſſe refert in magna ſanguinis excretione per os, ex venæ raninæ apertione producta, quæ ab acri catarrho eroſa fuerat, & cùm per biduum ſanguis ab libras viginti effluxiſſet, multaque emplaſtica, & aſtringentia parti admota fuiſſent, reuellentia & incraſſantia remedia, tum etiam narcotica vſurpata, cauterio in eadem pedis parte indito, fluxus omninò ceſſauit.

Reuulſionibus prædictis aliquandiu vſurpatis, ſi fluxus nihilominus perſeueret, ad ea remedia veniendum, quæ fluentem ſanguinem repellunt, qualia ſunt ea quæ

anacollemata vulgò nominantur, fronti & temporibus applicanda, quæ in hunc modum componi poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ sigill sanguinis dracon. thuris, masticHes, & aloës, ana ʒ.j. farinæ volatilis, & pilori leporis minutim incis ana ʒ.ß. albumen oui num.j. succi plantag. & solani ana q.s. Fiat cataplasma fronti & temporibus applicandum.

In casu vrgente, promptissime parari potest cataplasma ex bolo armena solo, cum albumine oui & aceto subacta, fronti ac temporibus appositum.

Efficacissimum etiam paratur cataplasma ex gypso cum aceto subacto, & ad crassitiem duorum digitorum fronti & temporibus admoto. Et si prima applicatio non succedat, iterabitur; & certò curare creditur.

Amatus Lusitanus laudat pileum ex dictis astringentibus cum oxycrato subactis, capitis raso appositum; quod in summa necessitate tentari poterit.

Fotus etiam fieri potest ex aqua valdè frigida, vel oxycrato fronti & temporibus, cum linteis frequenter immutatis, quamprimum scilicet calefacere incipiunt. Vel idem fotus fieri potest ex succo plantag. polygoni, equiseti, bursæ pastoris, & similium, addito aceto ad penetrationem.

Vbi notandum, caput non esse aqua frigida perfundendum, neque repellentia fronti admouenda, donec reuulsiones sufficientes præcesserint; alioqui sanguis per refrigerantia intrò compulsus, venas quæ in alto sunt replebit, vt docet Gal. *5. meth. cap. 6.* atque ita fluxus sanguinis augebitur, calore aucto per antiperistasim, à quo sanguinis motus & impetus adiuuatur; aut si sanguis retineatur, conuulsio, apoplexia, dyspnœa, aut alius quispiam grauis affectus excitari poterit.

Solum etiam acetum sanguinem fluentem cohibere

potest, si eo frons cum spongia foueatur.

Eadem spongia aceto imbuta, & in nares immissa ad idem est efficax.

Conspersio faciei aquâ frigidâ, non solùm repellit sanguinem fluentem, sed etiam eundem retrahit ad interiora interuentu timoris, qui ex aqua frigida in faciem ex improuiso iniecta, exoritur. Quemadmodum enim syncope, vt anteà dictum est, fluxum sanguinis cohibet, propter caloris retractionem ad interiora; eadem ratione timor, à quo similis retractio potest conducere. Atque ita, quocumque modo excitetur, conferre potest. Aqua autem frigida, satis magna copia, in faciem coniici debet, nempe ad duos, vel tres cyathos per breuia interualla proiectos.

Vulgò etiam vsurpatur, ad sanguinis impetum ad superiora retundendum, illiusq; ascensum prohibendum fotus ceruicis, ex linteo aceto frigido imbuto, quod collo circumduci debet, & frequenter immutari, antequam incalescat.

Idem oxycratum in ore detentum, & sæpè immutatum, sanguinem etiam ad partes superiores confluentem repellit; tum etiam impedit, ne sanguis è naribus ad gulam defluat, quòd sæpè contingit.

Ad idem valet acetum instillatum in aurem, quæ nari fluenti vicina est, sic enim vena per quam fluit sanguis, restringitur.

Faba, aut numisma argentum radici narium inter cilia admotum, & fascia arctè alligatum, vt fortiter partem comprimat, eundem fluxum cohibet. Tum etiam animaduertendum est, an in temporibus, aut fronte venæ aut arteriæ tumeant: tum enim eas numismate aliquo, aut faba sicca per medium in longitudinem secta comprimere, fascia interueniente, optimum & supremum remedium est. Ad maiorem compres-

ſionem ſupra fabam aut numiſma, albumen oui concuſſum, adiecto gypſo & ſtupâ exceptum, admouendum eſt.

Vapor aceto, in laminam candentem affuſi, naribus exceptus venas apertas conſtringit.

Ad idem confert oxycratum naribus frequenter attractum.

Præter repellentia dicta, in vſum reuocanda ſunt, quæ ipſas venas apertas occludere & conglutinare ſolent. In quem finem multa remedia in nares immitti conſueuerunt.

Galenus *lib. de paratu facilibus, cap.* 13. thus & aloëm in puluerem redacta albumine oui excipit, & cum linteolo, aſperſis priùs pilis leporinis, in nares immittit.

Vel turunda in hunc modum parari poteſt.

℞. Thuris, aloës, ſang. dracon. farinæ volatilis, telæ aranearum, & pilorom leporinorum minutim inciſorum, ana ʒ. ß. Excipiantur ſucco plant. & goſſipio, fiantque turundæ in nares frequenter immittendæ.

Iidem pulueres in nares inſufflari poterunt. Cui etiam vſui maximè conferre teſtantur practici magni nominis cinerem teſtarum, ouorum, & chartarum. Verùm, circa horum puluerum vſum, obſeruandum eſt, dum illi adminiſtrantur, os aqua frigida plenum eſſe debere, ne medicamentum ad os per palatum transferatur.

Potenter etiam ſanguinem fluentem cohibet goſſipium atramento infectum, quod in thecis ſcriptoriis aſſeruari ſolet, ſi aliquantulùm expreſſum, & in turundæ figuram efformatum in nares immittatur.

Idem goſſipium atramento imbutum, & fronti

admotum cum fascia, fluentem sanguinem potenter sistit.

Tandem hæmorrhagiâ prædictis remediis, tum etiam infra proponendis pertinaciter obsistente, ad escharotica veniendum est, quæ venarum extremitates apertas comburendo crustam inducunt,& sanguinem inhibent. In iis tamen magna cautio adhibenda est, quia dum eschara decidit, vasorum apertio plerumque renouatur, & sic fluxus redintegrari solet.

Inter escharotica autem principem locum obtinet vitriolum vstum, quod præterquam quod escharam inducit, ad quemuis sanguinis fluxum cohibendum est efficacissimum.

Si mitius remedium habere desideres, vitriolum aliis permiscendum est in hunc modum.

℞. Gallarum ℔. ß. aluminis quartarium j. Comburantur & calcinentur,fiatque puluis in naris profundum demittendus. Vel

℞. Boli Armenæ, sang.dracon. thuris, aloës, gypsi, vitrioli vsti, sarcocollæ, mastiches,ana ʒ. j. Fiat puluis subtilissimus.

Vitriolum album mitiùs operatur, quàm vitriolum vstum, neque valdè escharoticum est: hæmorrhagiam tamen potenter cohibet,orificia venarum constringendo,si in nares cum turenda ex gossipio confecta, immittatur.

Remedia verò, quæ sanguinis motum cohibendo, refrigerando, incrassando, & veluti coagulando, hæmorrhagiam cohibent, in hunc modum præscribi possunt.

℞. Salis prunellæ ʒ. j. trochiscorum de carabe ʒ.ß. lapidis hæmatitis,coralli rubri præparati, ana ℈.j.syrupi de rosis siccis ℥. j. aquæ plantag. ℥.iij. Fiat iulep. qui detur bis,aut ter in die.

℞. Con

℞. Conseruæ rosarum & miuæ cydoniorum, ana ℥. j. trochiscor. de spodio & de terra sigillata, ana ʒ.j. coralli præparati & cornu cerui vsti, ana ℈.j. Fiat opiata, de qua capiat ac magnitudinem castaneæ bis, aut ter in die.

Oxycratam satis copiosè sumptum hæmorrhagiam efficaciter sedat.

Exterius verò, ad sanguinem refrigerandum, illiusque motum cohibendum, aqua frigida, vel oxycratum variis partibus applicanda sunt: sicque aqua frigida brachiis affundenda, pedes in aquam frigidam immergendi, testes oxycrato frigido fouendi, tum etiam dorsum, propterea quòd vena caua eam regionem occupat, & ita sanguis in ea feruens refrigeratur.

In maximo autem feruore sanguinis, qui prædictis cohiberi nequit, quidam practici totum corpus oxycrato irrigant, vel in balneum frigidum demittunt, quod tamen, iam debili ægro existente, periculo non vacat.

Optimum etiam est hepar & lienem epithemate refrigerante, vel etiam oxycrato tepido fouere, ad sanguinis ebullientis feruorem temperandum.

Denique in contumacissimo affectu, & aliis remediis non cedente, ad narcotica veniendum est, quæ omnem tum fluxionem, tum euacuationem, & quemcumque humoris motum citissimè cohibent, & inter cætera laudanum ad gr.iij. vel iiij. exhibitum, principem locum obtinet.

Cauendum tamen est, ne ægro valdè debili exhibeatur, periculum enim est, ne calor natiuus admodùm debilis, narcoticâ vi omninò suffocetur.

Syrupus de papauere idem præstare poterit ad ℥ j. in iulepo astringente, horâ somni exhibitus.

Tandem specifica remedia, quæ scilicet propr' etate occulta sanguinem fluentem cohibent, multa ab auto-

ribus proponuntur; quorum præcipua & frequente vsu comprobata sunt, quæ sequuntur.

Succus vrticæ miris laudibus effertur ad quemlibet sanguinis fluxum ex quacumque parte prodeuntem, maximâ efficaciâ cohibendum; & ideò tum per os exhibetur ad ℥.iiij. semel atque iterum; tum per nares attrahitur; tum fronti & temporibus admouetur, in formam cataplasmatis cum farina subactus, vel tota vrtica contusa dictis partibus admouetur. Nonnulli asserunt radicem vrticæ in ore detentam sanguinis fluxum statim constringere.

Fimus porcinus inter præstantissima specifica etiam recensetur, si adhuc calens fronti & temporibus admoueatur; vel olfaciendus præbeatur; vel siccus in nares immittatur. Posterioris formula talis esse poterit.

℞. Stercoris porcini exsiccati ʒ. iij. pulueris rosar. ad fœtorem auferendum ʒ. ß. Excipiatur succo plantag. in eoque intingatur bombax in nares immittendus.

Laudatur etiam ab authoribus stercus asininum eodem modo vsurpatum, vt de porcino diximus. Ex narrat. Rodericus à Castro *lib.* 1. *de morbis mulierum cap.* 5. Medicum quendam septuagenarium, hæmorrhagiæ maximè obnoxium, stercus asininum modicè exsiccatum in capsula semper gestare solitum; cui medicamento nullum aliud simile se reperisse referebat, præsertim, si succo vrticæ commixtum, si siccum; aut recens per se naribus adhiberetur.

Zacutus Lusitanus *lib. vlt. praxis Historiarum cap.* 2. stupendam narium hæmorrhagiam, in septuagenario excarni & debili, se hoc remedio curasse refert, qui reliqua remedia frustrà administrata fuerant, & septemdecim sanguinis libræ effluxerant. Stercus itaque asini-

num in exactiſſimum læuorem redactum omni iuri potuique permiſcebat; eodem tabellas cum ſaccharo efformabat, ægróque edendas præbebat cum aqua chalybeata; quo auxilio ſolo, ſeptem dierum ſpatio, æger à fluxu ſaluus euaſit.

Sanguis per nares effluens non ſolùm apud vulgus commendatur, ſed etiam à quibuſdam Medicis præſtantiſſimis probatur, tanquam ſpecifica vi hæmorrhagiam cohibens; eumque frigunt in ſarragine, ægróque inſcio edendum exhibent. Tum etiam ollâ figulinâ exuſtum, & in puluerem redactum, cataplaſmatis adſtringentibus ſuprà propoſitis admiſcent.

Alij laudant puluerem limacum cum cruſta combuſtorum; alij puluerem ranarum etiam combuſtarum, in nares immiſſum.

Refert Pereda vetulam quandam Monſpeſſulanam, ſolâ menthâ naribus impoſitâ, ſanguis profluuium è naribus trium dierum curauiſſe.

Inter cætera autem remedia præſtantiſſimum eſt, & à nobis frequenti vſu expertum, ſpica nardi in tenuiſſimum puluerem redacta, & ad ʒ. j. cum iuſculo, aqua plantaginis, aut alio liquore exhibita; non ſolùm enim ſpecifica vi, ſed etiam hepar roborando, ſanguinis fluxum cohibet.

Finkius teſtatur bufonem exſiccatum, & pulueriſatum in ſindone rubea, axillis ſuppoſitum, vel manibus retentum, vt incaleſcat, ſanguinem ſtatim figere, eumque velut Gorgonis conſpecto capite ſtatim rigeſcere. Alij bufonem ſub dio ſuſpendunt, donec caro vniuerſa abſumpta ſit, os femoris denudatum ſeruant, idque nari inditum, hæmorrhagiam in inſtanti cohibere aſſerunt.

Dum remedia prædicta in vſum reuocantur, de omnimoda cauſæ oblatione cogitandum eſt; quæ vtpluri-

mùm esse solet, humor tenuis, serosus, aut biliosus in sanguine redundans, eique motum præposterum concilians, naturamque ad illius excretionem irritans; vnde fit vt humore illo euacuato, & sanguine repurgato, natura eum tanquam amicissimum, & familiarissimum, ac vitæ thesaurum retineat, neque ampliùs excernat. Ideò purgatio instituenda est, bis terve iterata, si opus fuerit, & purgantibus adstrictione præditis, & refrigerantibus composita, in hunc, aut similem modum.

℞. Tamarindor. ℥.ß. fol. plantag. M.j. Coquantur ad ℥. iiij. In colat. infunde rhabarbari electi ʒ.j. myrobalan. citrin. ʒ.ß. spicæ nardi g̃. vij. In express. diss. syrupi rosacei ℥.j. rhabarb. pulu. ℈.j. Fiat potio.

In affectu inueterato & frequenter recurrente, talis purgatio semel in septimana repetita erit efficacissima; & interim iulepi adstringentes post singulas purgationes, vel opiatæ per aliquot dies exhiberi poterunt. Opiata suprà descripta hic vsui inseruiet. Iulepi verò in hunc modum concinnari poterunt.

℞. Radicum bistortæ & consolidæ maioris, ana ℥.j. fol. plantag. centinodæ, herniariæ, fumariæ, ana M.j. sem. 4. frigid. maior. ana ʒ. j. Coquantur ad ℔. j. In colat. diss. sacchari albi ℥.iij. Fiat. iulep. pro ij. dosibus matutinis.

Loco iuleporum vel opiatæ, aut post eorum vsum per aliquot dies continuatum, syrupus vsurpari poterit ex succo vrticæ cum saccharo partibus æqualibus compositus, & ad cochlearia duo, singulis diebus manè, exhibitus.

Neque sufficit causam hæmorrhagiæ præsentem auferre, scilicet peccantem humorem euacuare; sed etiam noua illius generatio impedienda est, viscera roboranda, eorumque intemperies corrigenda, præcipuè hepa-

tis, in quo humores illi generari consueuerunt. Atque ita iulepi refrigerantes suprà præscripti, huic vsui inseruient; tum etiam tinctura rosarum, ad hepar refrigerandum, & maximè roborandum efficacissima est. Exteriùs verò epithemata eidem parti admoueri possunt, in hunc modum composita.

℞. Aquæ rosar. plantag. portulacæ, acetosæ, cichor. ana ℥.iiij. sem. portulacæ, acetosæ, cichor. ana ʒ.j. trochiscor. de caphura & santali citrini, ana ʒ.ij. aceti ℥.ij. Fiat epithema.

His etiam addi poterunt omnia remedia, quæ pro calida hepatis intemperie curanda, descripta sunt.

Interdum etiam calida lienis, aut renum intemperies, huic affectui præbet originem, & tunc refrigerantia medicamenta, his etiam partibus admouenda sunt.

His omnibus accedere debet idonea victus ratio, quæ ab ipso curationis principio sedulò instituenda; atque ita primùm aër in quo decumbit æger, frigidus sit, & si tempus sit æstiuum, alteretur, irrorando pauimentum aceto & aquâ rosaceâ, tum sternendo folia vitis, salicis, nymphææ, & similia.

Cibi sint incrassantes & pauci nutrimenti, vt pedes vituli, arietis, hœdi, & aliorum animalium, oryza, caseus recens & pinguis, oua indurata, & similia. Fructus acerbiores, astringentes, aut aciduli ex vsu esse poterunt, vt pyra, cydonia, mespila, sorba, & condimenta ex succis granatorum, limonum, arantiorum, acetosæ. Quidam laudant vsum lentium in aceto decoctarum, quia astringendi & incrassandi sanguinis, eiusque acrimoniam retundendi vim obtinent. Abstineat æger, saltem in principio morbi, dum vires adhuc non sunt debiles, à vino carnibus, & ouis sorbilibus & tremulis, quæ copiosiorem & liquidiorem sanguinem generant.

Alimenta autem liquida præſente ſanguinis fluxu, & ſorbilia, quantum fieri poteſt, exhibenda ſunt; vt iuſcula refrigerantia, hordeata, auenata, & oryzata, cum aqua, non iuſculo parata. Maſticatio enim hæmorrhagiam promouet. Si vires ſint debiles, iuſcula carnium, & panatellas exhibere oportet, in quibus amylum ſine calce paratum, aut gummi arabicum diſſoluantur.

Potus ſit aqua chalybeata, & omnes cibi in ea decoquantur; quæ quidem vtilior erit, ſi radices vrticæ priùs in ea incoctæ fuerint.

Quies totius corporis imperetur, ita vt æger nec ambulet, nec tuſſiat, nec vociferetur, nec loquatur; motus enim linguæ, & maxillarum, ſanguinis fluxum commouent.

Teneat caput detectum, & oculos clauſos, ne ſanguinem fluentem videat, quoniam illius conſpectus, mota imaginatione, ſanguinem commouet.

Vigiliæ immodicæ maximè vitentur, quia ſanguinem acriorem, bilioſiorem, ac fluidiorem efficiunt. Somnus contrà humores contemperat, eorumque motum cohibet.

Denique animi pathemata vitentur, quæ ſanguinem ſurſum impellunt, vt ira, riſus, & gaudium.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER QVINTVS.

De Affectibus linguæ.

PRÆFATIO.

LINGVA *tum gustus, tum loquelæ instrumentum est. Vtraque actio læditur per tumores varios, qui linguæ adnasci consueuerunt. Speciatim verò vnaquæque actio à peculiaribus causis imminuitur, aboletur & deprauatur. Quæ omnia vt sigillatim describantur, quintus hic liber in quatuor capita distinguendus est, quorum primũ erit de inflammatione, aliisque linguæ tumoribus. Secundum erit de ranula sub lingua; quæ licèt ad tumoram genus pertineat, seorsim tamen tractanda est, quòd diuersissimam à reliquis tumori-*

bus curationem desideret. Tertium erit de gustu læso. Quartum denique de paralysi linguæ, aliisque motus illius læsionibus.

CAPVT PRIMVM.

De linguæ inflammatione, aliisque eiusdem tumoribus.

QVemadmodum omnes corporis partes, præcipuè carnosæ, inflammatione affici consueuerunt; sic etiam lingua eâdem aliquando tentatur, ex sanguinis in eam affluxu; qui prout vel purus ac syncerus, biliosus, pituitosus, ac melancholicus est, phlegmonem veram, aut eandem erysipelatosam, œdematosam, aut scirrhosam producit; quæ interdum etiam ad suppurationem desinit. Cuius rei exemplum habetur apud Forestum *obs.* 24. *l.* 14. cuiusdam cereuisiarij, qui ingentem linguæ inflammationem patiebatur, quæ in suppuratum abiit.

Patitur etiam lingua, idque multò frequentiùs, tumorem mollem & laxum, ac purè œdematosum, ex pituitæ à cerebro in eam affluxu. Cuius exemplum proponit Gal. *lib.* 14. *meth. cap.* 8. in quodam homine, cui lingua ita tumefacta erat, vt ore contineri non posset.

Interdum etiam lingua in magnitudinem excedentem excrescit, quæ tamen neque sub œdematis, aut scirrhi, aut alterius cuiusuis tumoris genere collocari potest; vt docet Gal. *lib. de diff. morb. cap.* 9. se cuiusdam linguam vidisse, quæ in ingentem molem excreuerat

absque vllo doloris sensu: neque enim prementi manui cedebat, neque dolore infestabatur, sed nudum linguæ incrementum erat, ipsius substantia nullo modo vitiata; quod ex nimia copia vtilis alimenti eius in substantiam conuersi acciderat. Eiusque rei exemplum proponit Claudinus *consult.* 9. puellæ 12. annos natæ, cuius lingua in tumorem excreuerat, qui neque ad œdema, neque ad scirrhum referri poterat, quoniam indolens erat, nec prementi manui cedebat, vt fouea remaneret, nec sensu naturali carebat; cuius prima origo fuerat ex violenta frænuli linguæ disruptione, cuius dolore sanguis ad partem attractus fuit, & continuâ postmodùm eiusdem transmissione tale incrementum productum. In hoc autem casu peculiariter notat Claudinus, tumorem illum in vespera decrescere, manè verò augeri, & semper liuescere. Quorum euentuum rationem reddit, quoniam in coctione & assimilatione sanguinis illius, alioquin pituitosi (qualis in pueris ob ætatem humidissimam & ingluuiem generatur) multi flatus, potissimum autem per noctem, retracto & coacto calore concitantur, qui linguæ tumorem augent. Per diem verò ob motum linguæ, & ambientis calorem dissipantur, vnde tumor parum decrescit. Liuiditatem refert ad aërem ambientem, in quo lingua continuò versatur: ab illius enim frigiditate sanguis ad superficiem linguæ affluxus, antequam assimiletur, concrescit aliquo modo, & sic liuiditatem contrahit; à frigore enim sanguinem nigrescere scribit Gal. 3. *de sympt. causis cap.* 2. quod tamen in aliis corporis partibus non contingit, quoniam ad illas ea sanguinis tantùm portio; quæ pro nutritione sufficit, sed non superfluit, amandatur.

Horum tumorem diagnosis difficilis non est; quandoquidem magnitudo aucta præter naturam, visui sub-

iicitur. Tumorum autem differentiæ ita distinguuntur; Si fuerit inflammatio, adest dolor & caliditas in lingua, tum etiam rubedo, qua etiam facies aliquantulum inficitur. Si verò à pituita tumor duxerit originem, lingua albicat, multumque pituitæ effluit, cuius sapor dulcis, aut insipidus est. Si nudum sit linguæ incrementum, aliorum tumorum, ac vitiosorum humorum signa non ad sunt.

Quod ad prognosim attinet, tumores linguæ vtplurimùm vitæ periculum non afferunt, nisi in tantam molem excreuerint, vt inde suffocatio metuanda sit, aut ex humore quodam maligno atque atrabilario ortum duxerint; vnde cancrosus tumor generari potest; quod duritie, liuiditate ac dolore pungitiuo internoscitur.

Curatio inflammationis linguæ reuellentibus ac repellentibus remediis inchoanda est; atque ita primùm præmisso clystere laxante, venæ sectio celebranda est, & sanguis satis magna quantitate detrahendus, pro virium modulo.

Mox cucurbitulæ cum scarificatione scapulis admouendæ.

Postmodùm gargarismata refrigerantia ac repellentia vsurpanda; & inter cætera commendatur à Gal. 14. *meth. cap.* 8. succus lactucæ, quæ lingua frequenter abluenda est. Vel magis compositum gargarisma parari poterit ex decocto plantaginis, solani, lentis decorricatæ, & cortic. granatorum, addendo syrupum de rosis siccis, vel diamorum.

Post venæ sectionem, purgatio etiam instituenda est medicamento ex cholagogis & phlegmagogis composito, quandoquidem pituitâ è capite defluens, ad horum tumorum productionem particulariter saltem concurrit.

Sedatâ fluxione euacuantibus, reuellentibus, ac re-

pellentibus remediis, humoris parti impacti deriuatio molienda est, & in hunc finem venæ sub lingua aperiendæ, quod si fieri non possit, propter linguæ magnitudinem, cucurbitula sub mento cum scarificatione erit admouenda.

Si tumor ad suppurationem desinat, promouenda erit ficu per medium sectâ, frequenter admotâ, vel gargarismate ex decocto hordei, maluæ, violar. ficuum, passularum, semynum cydoniorum, & fœnugræci composito, addendo syrupum violaceum & iuiubinum.

Factâ suppuratione, si abscessus sponte non aperiatur, scalpello aperiendus est. Mox vlcus detergendum decocto, hordei, agrimonij, plantag. cum melle rosaceo.

Tumor verò mollis & laxus à pituitæ influxu oriundus, curatur primùm reuulsione facta per phlebotomiam, si æger sanguine abundet: deinde purgans medicamentum satis vehemens est exhibendum, quales sunt pilulæ cochiæ minores ex aloë, scammonio, & colocynthide paratæ, quæ à Gal. fœlicites vsurpatæ sunt in quodam sexagenario 14. *meth. suprà citato.* Quòd si æger pilulas deglutie nequeat, medicamentum componi poterit èx senna, agarico, diaphœnicone, & similibus.

Post huiusmodi euacuationes, refrigerantia & repellentia in principio admouenda sunt, quemadmodum in inflammatione dictum est. Et Galenus *loco citato*, dictum sexagenarium oris collutione ex solo lactucæ succo post purgationem vsurpata sanauit.

Potest etiam vtiliter linguæ collutio fieri ex succo limonum, granatorum, acetosæ, & plantaginis: quandoquidem prædicti succi non solùm frigiditate sua repellunt, sed etiam acetositate humiditatem linguæ impactam educunt.

Vtiliter etiam lingua illinetur oxymelite simplici, cui

in augmento addi poterit parum zinziberis, salis gummei, aut ammoniaci.

Collui etiam os poterit decocto origani, pyrethri, cum hydromelite.

Zacutus Lusitanus *lib. 1. historiæ Medicorum principum obs.* 47. in casu valdè præcipiti, vbi linguæ tumor in molem ingentem excreuerat, vt inde suffocatio metuenda videretur, vacuantibus ac reuellentibus remediis frustra tentatis, hirudines quatuor linguæ affixit, & breui tempore copiosa sanguinis vacuatione sequuta, ipsa exilis tenuisque facta est, & sic æger à periculo euasit.

Idem Zacutus *obs.* 48. *eiusdem libri*, decem annorum puero ex catarrhosa fluxione linguæ tumore ingenti laboranti, vt ipsius ore contineri non posset, post reuulsiones per venæ sectionem, cucurbitulas scarificatas, & aceres clysteres: cùm linguæ tumor mollis, laxusque esset, profundis linguæ scarificationibus vsus est, moxque aqua salita linguam ablui iussit, vnde tanta aquosi humoris vacuatio facta est, vt illicò sanitatem æger recuperauerit. Quam obseruationem à Ioachimo Camerario desumpsit, qui libro obseruationum suarum narrat, quemdam tumente lingua suffocatum, ipsam sibi acuto cultello decussatim, incidisse, multóque sanguine effluente fuisse personatum.

Denique tumor linguæ carnosus, seu linguæ incrementum nimium, ex superflua ipsius carne prouueniens, licèt curationem suscipere non posse videatur. Illa tamen à Claudino proponitur, *loco citato*, per operationem chirurgicam; vt scilicet quidquid linguæ superfluum est, cultello abscindatur, adhibitis priùs præparationibus necessariis, quæ omnia dicto loco fusè ab eo describuntur.

CAPVT II.

De Ranula sub lingua.

QVamuis superiori capite varij linguæ tumores à nobis expositi sint; vnus tamen adhuc explicandus superest, qui βάτραχος Græcis, Ranula Latinis nominatur. Cùm enim ille naturam à prædictis maximè diuersam obtineat, ac diuersum planè curandi modum requirat, satius esse duximus peculiari capite illius descriptionem exponere.

Est autem Ranula, tumor qui sub lingua colligitur, in ea parte, quâ illa vinculo alligatur; & tantus vtplurimùm apparet tumor, vt dentes inferiores superet; rimâ autem mediâ, dextram tumoris partem à sinistra dirimente, ranæ posteriorem partem refert, vnde affectui nomen. Alij verò Batrachum inde dictum existimant, quòd eo affecti, loquelæ impedimentum patiantur, & non nisi coaxando loqui possint, ranarum instar. Ad œdematis, aut meliceridis naturam accedit, è quo apertio materia profluit oui candido, aut melli persimilis. Et cùm dicta materia in folliculo contineatur, ideò inter Melicerides à nonnullis reponitur. In iis folliculis interdùm calculus inuentus est, vt plurimorum authorum obseruationibus constat, quas collegit Schenckius *obs.* 388, *lib.* 10.

Diagnosis huius affectus difficilis non est, dum enim subleuatur lingua, quædam veluti carnositas laxa & mollis sub ea continetur, & ab vtraque parte ligamenti quædam prominentia sphærica, ciceris, vel fabæ, vel interdum castaneæ magnitudinem æquans conspicitur,

Periculo vacat vtplurimùm hic affectus. In pueris tamen aliquando suffocationis periculum intentat, propter asperæ arteriæ & laryngis viciniam. In adultis etiam si dolor & febris adsit, vitæ periculum affert, quandoquidem in anginam degenerare potest. Periculosa etiam est Ranula, quæ nigra, aut fusca, & dura est, ad cancri naturam accidens, & illa non est attingenda.

Ad curationem huius affectus, primùm causa antecedens auferenda est venæ sectione, & purgatione ægrotantis naturæ, & ætati accomodata. Et si affectus sit inueteratus, ad cauteria & decocta sudorifica veniendum est.

Postmodum topicis medicamentis resolutio tumoris tentanda est in hunc modum.

℞. Cortic. granat. hyssopi sicci, salis commun. ana ʒ. ij. Fiat puluis sub lingua detinendus, & frequenter iterandus. Refert Forestus puellam 12. annorum, intra biduum fuisse curatam hoc solo remedio, cuius auctor est Nicolaus Florentinus, qui in adultis loco salis communis vtitur sale ammoniaco, quod magis penetrat & potentiùs dissoluit. Forestus verò in studioso quodam prædictum puluerem cum sale communi paratum vsurpauit; tum etiam decoctum ex balaustiis, alumine, & gallis, æquis partibus, paratum; ac denique partem sale tosto & gemmæ fricari iussit, & æger curatus est sine operatione chirurgica, quod rarissimè solet contingere; quia tumores isti ad naturam abscessuum accedunt, & in quodam veluti folliculo continentur, ita vt discussa quadantenus materia contenta, iterùm repleatur.

Si discutientibus remediis tumor curari nequeat, ad illius apertionem veniendum est; quod vtplurimùm faciendum, rarissimè enim per resolutionem curatur.

Apertio autem exiguo foramine facienda non eſt, quia materia in folliculo contenta, iterùm colligitur,& folliculus impletur; (cui rei maximè conducit ſumma partis laxitas, & mollities recipiendis excrementis maximè idonea:) Sed per ſummam tumorem, longiſſima ſectio facienda eſt in vtraque eminentia, vt tota materia ſimul effluat. Poſteà vlcus abluendum eſt, primùm lenientibus,vt decocto maluæ; poſteà verò detergentibus,vt vino albo cum melle roſaceo, aut diamorone;ac demùm oxymelite, donec purum appareat vlcus,& folliculo liberum. Ac denique ad cicatricem inducendam, vino nigro, in quo alumen diſſolutum ſit, os frequenter colluendum.

Foreſtus ſimilem abſceſſum curauit in quadam muliere ruſtica, ſectione vtrinque factâ,& poſtmodùm ore frequenter colluto poſcâ, cui exiguum ſalis admixtum fuerat.

Si affectus ſit inueteratus,& vlcus prædictis remediis exſiccari nequeat, tangatur oleo ſulphuris bis in die, temperato tamen cum aqua roſacea,ita vt ad vnam guttam olei quinque vel ſex guttæ aquæ roſaceæ miſceantur: ita enim intemperies corrigetur, & exſiccabitur pars, quæ ad roborationem, vino nigro, admixto alumine ſæpè abluenda eſt. Si poſt hæc remedia debitè vſurpata morbus redeat, ad cauterium actuale veniendum eſt, cuius adminiſtrationem docet Paræus *lib. 7. cap. 5.*

CAPVT III.

De Gustatu læso.

GVstus quemadmodum reliqui sensus, omnesque corporis actiones, tripliciter læditur; imminutè abolitè,& deprauatè. Imminuitur cùm sapores remissos vix percipit, intensos verò remisse. Aboletur,cùm prædictos sapores,siue intensi sint,siue remissi,nullo modo sentit. Deprauatur denique,cùm obiectum alieno sapore infectum iudicat.

Imminutionis & abolitionis gustus causæ eædem sunt, magnitudine tantùm differentes; si enim leuiores sint gustum imminuunt; si grauiores, abolent. Et illæ causæ sunt, vel defectus spiritus animalis in ipsa parte,vel nerui à tertio pari in linguam translati intemperies, vel lingua ipsa aliquo affectu præternaturali afflicta.

Spiritus deficiunt, vel propter ipsorum penuriam, vt in moribundis; vel propter obstructiones neruorum tertij paris, per quod deferuntur; vel propter tumorem in ea cerebri parte genitum,à qua nerui oriuntur.

Lingua vel humidâ & pituitosâ materiâ obducitur, vel tumoribus, pustulis, aut vlceribus afficitur, & in propria illius actio, seu gustatus imminui, vel aboleri potest.

Gustus deprauatur,quando lingua vitioso aliquo humore inficitur; vt in febribus sæpè contingit, cùm bile infecta lingua, omnia quæ gustantur, amara esse iudicat. Aliàs pituita salsa,vel humore melancholico imbuta, omnia salsa, vel acida ei videntur, obiecta enim externa linguæ admota, vitiosum ipsius succum

commo

commouent qui tunc temporis linguam magis feriens, saporem suum in eam fortiùs imprimit: & ita, quæ gustantur, tali sapore infecta videntur. Contingit tamen non rarò, linguam succorum in se contentorum sapores percipere, etiamsi nullum obiectum externum ipsi admoueatur, vt docet Gal. 1. *de sympt. causis cap.* 4. Et quotidiana confirmatur experientiâ in febricitantibus, quorum lingua bile perfunditur; quæ si valdè amara sit, continuum amarorem in lingua persentiunt, licèt nihil extrinsecum degustetur.

Causarum prædictarum diuersitas ex saporum varietate, & linguæ ipsius dispositione cognoscitur; dulcis enim sapor, & linguæ rubedo sanguinem significat; amaror, & color flauus, bilem; albedo cum dulcedine, pituitam; color fuscus & aciditas, melancholiam. Sapor abominabilis, prauos humores in ventriculo contineri ostendit. Pustulæ, tumores, & vlcera oculis patent. Ac denique, si nulla in lingua permutatio appareat, & gustus imminuatur, aut aboleatur, in cerebro, vel neruis causam latere censendum est.

Curatio admodum varia est; pro varietate causarum. Et ideò, si in cerebro, vel neruis affectus lateat, illi remedia aptanda sunt, præsertim ea, quæ ad paralysis curationem præscribi solent. Cùm verò à prauis humoribus gustus deprauatur, illud symptoma vtplurimùm ab aliis morbis dependet, præcipuè verò febribus, quibus curatis illa etiam symptomata tolluntur.

Si à tumoribus lædatur gustus, illius curatio ex dictorũ tumorũ curatione dependet, quæ supra proposita est.

Si denique à pustulis, aut vlceribus linguæ, affectus oriatur, curatio horum affectuum instituenda est per venæ sectionem, & purgationem humorum acrium; quibus accedent topica refrigerantia, astringentia, & exsiccantia, ad gargarismatis formam redacta; & si vlcera sor-

dida sint, abstergantur melle rosaceo, addito oleo sulphuris, aut vitrioli, eâ quantitate, quæ linguam moderatè feriat: vel etiam ad potentiùs exsiccandum, oleis prædictis, puris & impermixtis, pars affecta, semel atque iterùm tangenda est. Sic enim aphthæ, omniaque oris & linguæ vlcera citissimè sanantur.

CAPVT IV.

De Paralysi linguæ, eiusque motu læso.

Actio linguæ præcipua, loquela est, eaque aboletur, imminuitur & deprauatur à variis causis, quæ ad morbos similares, organicos, vel communes referuntur. Quod ad similares attinet, humida intemperies cum materia coniuncta, linguam molliorem & laxiorem efficit, vt motus suos liberè exercere nequeat. Siccitas etiam nimia loquelam vitiat, vt in febribus contingit. Morbi verò organici sunt, magnitudo aucta, vt de tumoribus antea dictum est, qui liberum linguæ motum impediunt, figura vitiata, vt, si lingua breuior ex natiua conformatione, aut precisione apicis illius, aut si fræno, seu vinculo suo arctiùs alligetur, & obstructio neruorum septimi paris, qui ad musculos linguam mouentes deferuntur. Morbi denique communes sunt solutiones continui, seu vulnera eiusdem partis.

Nimia linguæ humiditas balbutiem efficit, quâ affecti literam R, pronunciare nequeunt; eaque vel natiua est, vt in pueris, qui ob nimiam humiditatem hoc affectu laborant, ab eóque liberantur ætatis progressu, quo superflua illa humiditas absumitur. In quibusdam verò intemperies humina totâ vitâ perseuerat, & illi perpetuò balbi remanent, de quibus agit Hipp. *Aph.32. sect.6.* his

verbis : *Balbi ab alui profluuio diuturno maximè capiuntur.* Galenus *in comm.* dicit eos qui naturâ balbi sunt aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrumque, & à cerebro humido multas profluere humiditates quas in ventrem delabi par est, vnde alui profluuia. Linguâ verò admodùm humidâ naturâ existente, & ventriculum talem esse par est, (vt qui alteram tunicam communem habeat cum lingua,) imbecillemque ex humiditate. Ventriculi autem humidi propria passio est diuturnum profluuium.

Attamen Auicenna propositæ doctrinæ aduersari videtur, dicens *Fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 4. *c.* 18. balbos esse maximè dispositos ad melancholiam, cùm tamen melancholia à sicciori cerebri intemperie procedat. Conciliatur tamen illa contrarietas, dicendo, per balbos, seu traulos Auicennam intelligere, non balbos propriè dictos, qui litteram R, pronunciare nequeunt; sed eos qui linguæ hæsitantiâ laborant, quiue eandem syllabam multoties repetunt, antequam dictionem proferant; hæc enim linguæ hæsitantia, ex calido & sicco cerebri temperamento oritur, in quo adeò promptæ fiunt cogitatiónes; vt linguam præcurrant, eiusque motum, præcipitent, vnde conturbatio ipsius atque hæsitantia exoritur. Prædicta autem balbuties à natiuitate contracta curabilis est.

In quibusdam verò balbuties accidentaria contingit à catarrho, & copioso humoris pituitosi defluxu in fauces & linguam, quæ euacuatione, reuulsione, & deriuatione humoris influentis, tum etiam capitis roboratione & exsiccatione curatur. Cùm autem remedia propositas indicationes adimplentia, paralysi linguæ iam describendæ conueniant, ex illius curatione erunt repetenda.

Ad linguam deferuntur duo neruorum paria, tertium videlicet ad gustandi & sentiendi actionem exercen-

dam; & ſeptimum ad loquelam,& linguam variis modis mouendam. Ex horum igitur neruorum, qui à ſeptimo pari oriuntur, obſtructione,& relaxatione paralyſis linguæ procedit, quæ eſt priuatio, aut imminutio motus illius partis. Eaque ſuccedere conſueuit frequenter apoplexiæ, cerebro ipſo ſecundùm poſteriorem partem humore pituitoſo imbibito; & tunc aliæ quoque partes,& plerumque dimidia corporis pars, paralyſi tentantur. Interdum tamen ſolitaria eſt,neruis tantùm, aut muſculis linguam mouentibus, humore pituitoſo imbibitis & repletis. Ex præciſione etiam eorum neruorum linguæ paralyſis generari poteſt, cuius rei exemplum habetur apud Auic. *Fen. 6. lib. 3. cap. 12.* his verbis: *Quidam homo iam ventoſatus fuit, & percuſſus eſt cum ſcalpello villus nerui in ſubſtantia panniculi coniuncti cum lingua, quare mollificata eſt lingua.* Has autem cucurbitulas, in ceruice & iuxtà occiput admotas fuiſſe coniiciendum eſt;cùm enim nerui linguam mouentes à principio ſpinalis medullæ oriantur,quæ eſt in occipitio, ex profundiori ſcarificatione cuiuſpiam illius rami præciſionem contigiſſe certiſſimum eſt.

Quamuis autem materia hunc affectum producens pituitoſa ſit;interdum tamen craſſior & frigidior, interdum tenuior & calidior eſſe conſueuit; pro ratione humorum in corpore prædominantium, quorum diagnoſis proponitur ab Auicenna *Fen. 6.lib.3.tract.1.cap.6.* his verbis: *Eo quandoque ſignificat quod materia ſit ſanguinea,rubedo linguæ, & caliditas eius. Et quandoque ſignificat quòd materia ſit ſubtilis,& aquoſa,multitudo curſus ſaliuæ aquoſæ,& paucitas iuuamenti ex reſolutiuis, & iuuamentum ab eo, in quo eſt ſtypticitas.*

Affectus iſte,ſi à cerebri vitio dependeat, & apoplexiæ ſit conſectarius, ita vt aliæ quoque partes afficiantur, raro curationem recipit, præſertim ſi æger ætate

prouectior fuerit; si verò simplex & solitarius fuerit, curationem recipit, idque multò faciliùs, si æger in ætate florente constitutus fuerit.

Curatio Paralysis linguæ perficitur sublatione causæ antecedentis, humoris scilicet in cerebro redundantis; & discussione ac resolutione causæ coniunctæ, humoris scilicet neruis linguam mouentibus impacti & imbibiti.

Causa antecedens eliminabitur iis remediis, quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione proposita sunt.

Ac primùm purgatio instituetur potione, aut pilulis dicto loco propositis. Mox si sanguis redundare, & affectus causa principalis, vel adiuuans esse videatur, detrahendus est eâ quantitate, quæ viribus & ætati conueniat. Postmodùm apozema cephalicum exhibendum. Et si affectus contumax esse videatur, ad diætam sudorificam transeundum est; quorum omnium formulæ dicto loco propositæ sunt.

Post vniuersales euacuationes, ad materiæ morbificæ deriuationem deueniendum est, per cucurbitulas & vesicatoria posteriori parti admota; tum etiam cauterium occipiti inustum. Auicenna cucurbitulam sub mento affigit, quod etiam à recentioribus probatur.

Vena etiam sub lingua vtiliter aperitur, præmissis euacuationibus vniuersalibus ad deriuatione humoris musculis linguæ imbibiti.

Ad discutiendum verò & extrahendum eundem humorem, gargarisma sequens frequenter vsurpabitur.

℞. Rad. ireos Flor. ℥.ß. fol. origani, saluiæ, stœchad. rorismar. ana M.ß. cubebarum ʒ. iij. liquiritiæ ℥. j. Coquantur in æquis partibus aquæ & vini albi sub finem additi ad ℔. j. In colatura dissolue oxymelitis scillitici ℥. ij. Fiat gargarisma, quod si non satis efficaciter operetur, addi poterit decocto radix pyrethri ad ʒ. ij. vel iij.

vel etiam ſemen ſinapi pari quantitate. Addi etiam poteſt caſtoreum, niſi ægro nimiùm ingratum videatur.

Ad eundem vſum poteſt frequenter lingua confricari oxymelite ſcillitico ſolo, cui etiam ſemen ſinapi addi poterit.

Succus ſaluiæ ad linguæ paralyſim multùm commendatur, ſi eo lingua frequenter confricetur; cui etiam, ſicut in præcedenti, ſinapi addi poterit.

Pilulæ etiam ſequentes ſupra linguam frequenter detineri pòterunt in eundem finem.

℞. Succi betonicæ & liquiritiæ, ana ℥.j.ß. caſtorei & aſſæ fœtidæ, ana ℥.ß. nucis moſchatæ, & ſpicæ nardi ana ℈.j. Incorporentur cum melle, & fiant formulæ inſtar lupinorum.

Hic etiam conferre poterunt gargariſmata, maſticatoria, & errhina in frigidæ cerebri intemperiei curatione propoſita.

Ad cerebrum verò roborandum, & humoris pituitoſi in eo contenti reliquias diſcutiendas, conuenient ſuffitus, puluis capillis inſpergendus, & cucupha dicto loco propoſita.

Ac denique, ad nouum pituitæ prouentum, quem cerebri intemperies, etiam poſt vniuerſales & particulares euacuationes ſolet efficere, vſualia remedia præſcribenda; nempe ſyrupus magiſtralis, aut pilulæ vſuales, quibus opiata roborans adiungenda eſt eorumque remediorum deſcriptio à prædicta curatione deſumi poterit.

PRAXEOS MEDICÆ, LIBER SEXTVS.

De affectibus dentium, gingiuarum, faucium, vuulæ, & laryngis.

PRÆFATIO.

ARTES *in ore & faucibus contentæ varios affectus patiuntur, quorum præcipuos tantùm describere animus est, & reliquos minoris momenti quive à solis Chirurgis vtplurimum curari consueuerunt, consultò prætermittere. Hic igitur liber septem concludetur capitibus. Primum erit de dolore dentium. Secundum de dentium nigredine, & erosione. Tertium de gingiuarum erosione, & exulceratione. Quartum de fluxu sanguinis ex gingiuis. Quintum de oris & faucium vlceribus.*

sextum de vuulæ relaxatione. Septimum de angina.

CAPVT PRIMVM.

De dolore dentium.

DEntes non solùm secundùm neruos eorum radicibus insertos,& membranulam, dentis cauitatem intùs succingentem; sed etiam in propria substantia sentire docuit Galenus *5. de compositione medicamentorum secundum locos, cap.* 8. *&* 16. *de vsu partium cap.* 2. vbi dicit, dentes & cæteras oris particulas, vnà cum lingua, sapores percipere. Tum etiam *lib. de ossibus, cap.* 5. inquiens,ex ossibus dentes tantummodo mollium cerebri neruorum esse participes, ob idque solos manifestè sentire. Dolor igitur non solùm neruulis & membranulæ interiori,sed etiam ipsi dentium substantiæ contigit.

Fit autem dolor dentium ab humorum influxu, qui vel frigidi & pituitosi sunt, vel calidi & serosi, salsi & acres, vnde particularum dictarum distensio aut vellicatio contingit. Illi autem humores, vel in maxillarum, & dentium alueolorum membranas confluunt, vel in neruulum radici dentis insertum, vel in ipsam dentis substantiam. Quamuis enim multi existiment, dentes humorum affluxum ac distensionem in propria substantia recipere non posse, cum sint corpora densissima. & durissima; id tamen docetur ab Auicenna *Fen.* 1. *lib* 1. *doctrina* 1. *cap.* 5. *& Fen.* 7. *lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 4. *Et quandoque*, inquit, *est materia apostemans dentem ipsum.* Quam sententiam confirmat,ac perspicuè disputat *Fen* 1. *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 1. his verbis. *Non enim est, quemadmo-*

lum quidam existimant medicorum, quòd cerebrum ipsum non apostematur, sic ratiocinantes. Nam quod leue est, sicut cerebrum, & durum, sicut ossa, non extenditur, & quod non extenditur, non apostematur. Hic autem sermo est erroneus, & illud ideo, quoniam leue viscosum extenditur, & ossa etiam apostemantur, & Galenus illud confessus est, & nos monstrabimus sermonem in capitulo dentium. Imò dicimus quod omne quod nutritur, extenditur, & augmentatur cum nutrimento; & similiter est possibile, quod extendatur & augmentetur cum superfluitate, & illud est apostema. Hoc verò docet Auicenna ex Galeni sententia, qui *lib. 5. de compositione med. sec. loc. cap.* Cùm, inquit, *impossibile sit dentes incrementum accipere circa nutrimentum, omninò duabus affectionibus, & his contrariis obnoxij erunt, inopia videlicet, & redundantiæ alimenti, quod eis suppeditatur. Inopia igitur aridiores & macriores, alimentumque non sentientes, & ob id tenuiores eos reddet: redundantia verò consimilem in iis affectionem excitâre potest, qualis est circa carnosas partes inflammatio.* Hæc Galenus. Verisimile tamen est dolorem frequentiùs fieri (si modò ille valdè intensus fuerit) in partibus illis exquisito sensu donatis, neruulo nimirùm, & membranula alueolum succingente, dentiumque radices proximè ambiente: Quæ ab humoribus influentibus, non solùm distensionem ac vellicationem, sed etiam interdum inflammationem patiuntur; si nempè sanguis cum aliis humoribus admisceatur: tunc enim dolor à duplici causa exoritur, distensione videlicet. & compressione, quæ fit à dentis duritie, quam ferre non potest sine dolore, membranula inflammata. Hanc autem membranulæ inflammationem comitatur vtplurimùm gingiuæ inflammatio, quæ ideò à Gal. & Auic. inter causas doloris dentium recensetur.

Fluunt autem humores in dentes & partes adiunctas vtplurimùm à capite: interdum tamen à partibus inferioribus promanant. Cùm enim vitiosi aliqui humores, præcipuè serosi in parte aliqua geniti, in venis cumulantur, natura illorum onus excutere tentans, ad partes debiliores eos præcipitat. Et si dentes propter intemperiem, cariem, aut erosionem tales extiterint, ad eos præsertim fluxio decumbit. Huius rei experimentum proponit Carolus Piso (qui etiam existimat dolorem dentium à seroso humore vtplurimùm fieri) *lib. de morbis ab illuuie serosa, obs.* 7. vbi refert se ipsum dolore dentium per multos dies afflictum, ab assumpto medicamento purgante, post sesquihoram, sinceram aquam ad ℔.j. & ampliùs euomuisse, tanto successu, vt posteà vel decem annis ab huiusmodi dolore immunis prorsus fuerit. Quo edoctus experimento simili affectu laborantibus, medicamenta serosos humores educentia præscripsit fœlici successu. Prætereà hunc affectum à tali causa vtplurimùm dependere, hoc signo probare nititur, quòd assidua saliuatio doloris dentium comes ferè perpetua esse soleat.

Præter causas enumeratas, vermes in dentibus cariosis geniti, doloris dentium causa esse possunt: iíque producuntur ex qualibet materia in illis cauitatibus retenta & putrefacta, siue excrementitia sit, siue ex alimentis putredini obnoxiis, carnibus præsertim & dulciariis, quæ propter lentorem cauitatibus dentium adhærescunt.

Nonnulli etiam existimant, dolorem dentium interdum fieri à spiritu flatulento intra dentis cauitatem, & neruulum incluso, ac membranulam interiorem violenter diuellente; vnde dolor atrocissimus, ac penè intolerabilis excitari solet.

Causæ externæ & procatarcticæ dolorem dentium

producentes, sunt illæ omnes, quæ humorum fluxiones promouere solent; quarum præcipuæ sunt, aër frigidus, vel austrinus, mora in sole ardente, aut in aëre nocturno, crapula; omnes denique errores in victus ratione commissi. His adde eas, quæ partem debilitare, & fluxioni recipienda magis idoneam reddere valent, qualis est præsertim caries & perforatio dentis, quæ pertinaces non rarò dentium dolores efficere consueuit.

Causarum diuersitas variis signis dignoscitur. A calidis enim humoribus dolor oriundus, intensior multò est, temperamentum calidius, ætas florens, tempus æstiuum, caliditatis sensus in parte percipitur, & sæpè gingiuarum inflammatio contingit, à frigidis remediis iuuantur, læduntur autem à calidis. Si verò à frigido humore dolor oriatur, signa prædictis contraria apparere solent.

Si vermis causa doloris extiterit, dolor erit interpopatus, exiguis interuallis desinens ac rediens; tum molus vermis in parte aliquando percipitur.

A spiritu flatuoso dolorem produci testatur illius atrocitas, & diuulsionis sensus, qui in parte percipitur, quive exiguo tempore desinit, ac discutientibus remediis parti admotis facilè curatur.

Prognosis varia est pro causarum varietate. Dolor enim qui ab humore calido, tenui, & sero acri & salso producitur, vehementior quidem est, sed citiùs desinit, ob humoris illius subitas mutationes. Qui verò ab humore frigido & pituitoso excitatur, mitior est, sed multò diuturnior.

Tumor in gingiuis aut maxillis obortus, doloris dentium solutionem affert, translatâ fluxione ad partes exteriores: itavt, non ampliùs ad internam dentis cauitatem decumbat.

Curatio ad doloris causam auferendam, & ipsum dolorem mitigandum, dirigenda est. Licèt enim anodyna parùm prosint, nisi fluxio auferatur: Ita tamen non rarò vrget, vt non solùm anodynis propriè dictis, sed etiam interdum narcoticis ante causæ ablationem demulcendus sit. Humor igitur qui ad dentes confluit, reuellendus, euacuandus & repellendus est: qui verò iam influxit, deriuandus & discutiendus.

Primò igitur, si dolor ab humoribus calidis oriatur, venæsectio celebranda est è brachio eiusdem lateris, quâ fluens humor plurimùm reuellitur. Si verò dolor à frigidis humoribus excitetur, minùs venæ sectio conuenit ratione tamen fluxionis etiam vsurpari poterit, cùm inter reuellentia remedia principem locum teneat. Sed minori copia tunc temporis sanguis detrahendus, nisi pletoræ signa appareant; cuius ratione, etiamsi ea pituitosa sit, liberalis venæ sectio instituenda, iuxta præceptum Galeni, qui largam sanguinis detractionem plenitudini respondentem, omnium dolorum promptissimum esse remedium asseruit; quod nos frequentissimâ experientiâ; tum in aliis doloribus, tum præcipue in dolore dentium, verissimum esse comperimus.

Sequenti die purgans medicamentum exhibeatur, humori peccanti accommodatum, in forma vel potionis, si humor peccans calidus extiterit; vel pilularum, si frigidus & pituitosus humor doloris causa fuerit.

Postmodùm, perseuerante dolore, cucurbitulæ scapulis cum scarificatione applicentur; vel cucurbitula magna inter scapulas sine scarificatione affigatur. Vesicatorium posteriori parti ceruicis, vel pone aures admotum, humores fluentes potentissimè retrahit ad posteriora.

Ad fluxionem etiam inhibendam, astringentia tem-

poribus vtiliter applicantur; qualia ſunt emplaſtra ex gummi elemi, vel maſtiche ſola, ſupra pannum ſericum liquata, cum piſtillo æneo calefacto, emplaſtrum de maſtiche officinarum, vel contra rupturam; vel tale in rem præſentem præſcribatur.

℞. Thuris, hypociſt. ladani, ana ℥. j. ß. picis, maſtiches, ana ℥. j. opij. ℈. ß. olei lentiſci q. ſ. Fiat maſſa emplaſtri.

Radix conſolidæ maioris recens, contuſa & admota tempori in formam emplaſtri, fluxionem efficaciter intercipit.

Fit etiam emplaſtrum ex puluere aluminis & gallarum cum pice ſubacto, efficaciſſimum.

Riuerius Henrici magni Archiater emplaſtrum ſequens pro ſecreto habebat.

℞. Nucum cupreſſi, roſar. rubr. ſeminis naſturtij torrefacti, maſtiches, terræ ſigillatæ, an. ℥. j. ß. Macerentur in aceto roſaceo per horas 24. poſtea ſiccentur, & adde opij in aqua vitæ diſſoluti ℥. iij. picis naualis, colophoniæ, ana ℥. j. ceræ flauæ in oleis expreſſis, ſeminum hyoſcyami, & papaueris albi liquæ q. ſ. Fiat emplaſtrum, quod applicetur arteriis, vel etiam loco dolenti.

In aures quoque immittuntur medicamenta ad dolores dentium; quia venulæ, per quas fertur alimentum ad dentes, per illas partes excurrunt. Ideò infunditur oleum amygdalar. amar. in aurem vicinam denti dolenti, aut excipitur fumus aceti in quo pulegium aut origanum cocta ſint.

Alij acetum in aurem infundunt, quo fluxio cohibetur efficaciſſimè, & in fluxione calida præcipue confert.

In frigida verò fluxione, ſuccus allij cum theriaca mixtus, & in aurem tepidè inſtillatus, mirum in modum

dolorem compeſcit. Idem præſtat allij bulbus detracto cortice in formam ſuppoſitorij ſciſſus, & in aurem intruſus.

Adſtringentia etiam ipſi parti dolenti admouentur in fluxionis principio, eaque refrigerantia, ſi materia calida ſit; frigida verò exiſtente, calida cum repellentibus ſunt permiſcenda. In qualibet autem cauſa, ſi dolor vehemens fuerit, anodyna repellentibus erunt admiſcenda. Materia verò hiſce vſibus idonea talis eſſe poterit.

℞.Rad.biſtortæ, pentaphilli, tormentillæ, ana ℥.j. fol.verbenæ, plantag. & tapſi barbati, ana M.j. nucum cupreſſi, gallarum & calycum glandium, an.ʒ.ij.ſantali rubri, & cryſtallorum ana ʒ. j. ß. roſatum rubr. & balauſtiorum ana P. j. Fiat decoctio in vino ſtyptico, & aceto, qua abluatur pars dolens tepidè frequenter. Hæc in fluxione calida vſurpari poterit ab initio, in frigida verò addi poterunt radix cyperi,cortex buxi, folia hederæ, & ſimilia.

Simplicius medicamentum componitur ex aqua plantag. & roſar. cum aceti tantillo ad formam oxycrati.

Vel gallæ decoquantur in aceto,quo abluantur dentes. Vel

℞. Rad. pentaphylli ℥. ß. fol. ſalicis M. ß. gallarum ʒ. ij. Fiat decoctio in vino ſtyptico, qua colluatur os. Hæc decoctio ſiſtit fluxionem, & dolorem ſedat.

Poſtmodùm ea vſurpanda erunt remedia, quæ dolorem ſedant, eiuſque cauſam diſcutiunt, quorum maximus apud authores, imò & apud vulgus, numerus habetur. Nos efficaciora hîc proponemus; ex quibus eo iudicio delectus habendus eſt, vt quæ non ſolùm reſoluunt & diſcutiunt, ſed etiam fluxionem cohibent,

astringentium admixtione, in principio & augmento magis vsurpentur; quæ verò tantùm discutiunt, in statu & declinatione.

℞. Succi semperuiui & solani, ana ℥. ij. lactis vaccini, aut ouilli ℥. viij. olei rosacei omphacini ℥. j. ß. opij, croci, ana gr.iij. Misceantur,& linteo exceptus liquor maxillæ dentis dolentis tepidè applicetur frequenter.

℞. Medullæ pomorum dulcium coctorum ℥. ij. furfuris aceto macerati ℥. iij. olei rosacei omphacini ʒ.j. croci ℈.ß.opij.gr.ij. Misce fiat cataplasma parti dolenti applicandum. Vel

℞.Farinæ hordei & fabarum, ana ℥. iij olei rosati completi & amygdalar. dulc. an.ʒ. ß. succi semperuiui maioris ℥.j.ß.lactis. q.s. Fiat cataplasma parti dolenti applicandum tepidè frequenter.Vel

℞. Albumina ouor.num.ij. Agitentur cum aqua rosacea, & excipiantur stupis canabinis, quæ aspergantur piperis puluerati ʒ.ij.& parti dolenti applicentur, vt totam genæ sedem comprehendant.

Hîc tamen sedulò aduertendum,ne astringentia maxillis applicentur,si tumor eas occupet;periculum enim est, ne humor ad fauces repellatur, ægrúmque suffocet. Cuius rei exemplum proponit Valescus de Taranta,cuiusdam medici,dolore dentium laborantis,cum maxillæ inflammatione, qui oleum rosaceum cum aceto admouit,vnde incidit in anginam;& mortuus est.

Aliæ oris collutiones in morbi decursu parari possunt in hunc modum.

℞. Vini albi generosi ℥. iiij. radicis hyoscyami albi ʒ. ij. Bulliant ad consumptionem tertiæ partis. Colaturæ adde aceti ℥. j. vernicis ʒ. j. iterumque bulliant vnicâ ebulatione. Colaturâ abluatur os frequenter.

Decoctum verbenæ ſimplex ad eundem vſum à quamplurimis emendatur.

Laudatur etiam decoctum guaiaci in aqua, vel vino paratum, cui ſal interdum permiſceri poterit. Vel

℞. Fol. perſicariæ feræ & cortic. rad. hyoſciam. ana partes æquales. Coquantur in aceto roſaceo, & hoc decocto colluatur os. Et ſi à cauſa calida dolor producatur, radix hyoſciami ſola in aceto decoqui poterit.

Si perſicariæ acrimonia offendat, illius quantitas minuenda eſt. Imo penitùs omitti poteſt in fluxione à cauſa calida, & in illius locum ſubrogari perſicaria maculata; quæ refrigerandi & aſtringendi facultate prædita eſt, cuiuſque ſuccus, aut decoctum ad omnes fluxiones acres & bilioſas coërcendas, per os tutò exhiberi poteſt. Folia etiam hyoſcyami loco radicis vſurpari poſſunt.

Quidam foliis hyoſcyami, & perſicariæ maculatæ pro remedio magnetico vtuntur, eaque decoquunt in aceto, cocta comburunt igne luculento, dentes aceto abluunt, & dolorem euaneſcere aiunt, quamprimùm folia combuſta ſunt. Ego verò affectum aceto tribuere malim quo dentes abluuntur.

In præditis decoctis, ſi aceti acrimonia tanta ſit, vt eam æger difficilè ferre valeat, ex æquis partibus vini & aceti parari poterunt; imò verò in cauſa frigida vinum ſolum vſurpabitur.

Amatus Luſitanus ſandaracham valdè laudat in aceto & vino dacoctam, hoc modo.

℞. Sandarachæ ℥.j. vini & aceti ana ℔.ß. Coquantur, & colatura calida teneatur diutore.

Decoctum radicis vrticæ maioris, cum pauxillo nucis moſchatæ & croci, in æquis partibus vini & aceti paratum, & calidè in ore detentium, humores illapſos mirabiliter extrahit. Ab initio quidem videtur dolor augeri,

ſed

ſed paulò pòſt mitigatur & deſinit.

Radix lapathi acuti, vere, ante germinationem collecta & exſiccata, denti dolenti admota, ſpecificâ proprietate dolorem dentium tollit; quod confirmatur Foreſti experimento, quod habetur *obſ. 6. lib.* 14. vbi etiam dictam radicem recentem in taleolas conciſam denti dolenti feliciter applicauit in puella quadam; quo etiam remedio in aliis quamplurimis, præcedentibus vniuerſalibus remediis, ſe feliciter vſum teſtatur.

Si corpus ritè purgatum fuerit, caput pituitâ non ſit admodum repletum, maſticatoria ad humores à parte affecta extrahendos, erunt efficaciſſima; quæ parantur, vel ex pyrethro ſolo dentibus diu præmanſo, vel ſequens componi poterit.

℞. Maſtiches, pyrethri, & ſtaphiſagriæ ana. ʒ. j. ß. hyoſcyani ʒ. ß. Puluerentur, & miſceantur, ex iiſque fiant globuli in panno lineo raro, quos diu maſticet, frequenter expuendo.

In vulgari vſu habetur oleum caryophyllorum, quo ruſtulum goſſipij intinctum denti admouetur; & ſi feroſus fuerit, cauo illius inſeritur, ſicque humor parti adhærens extrahitur, & illa roboratur.

Oleum camphoræ ad eundem vſum mirè eſt efficax.

Vel in olei caryophyllorum ʒ. j. ſolue camphoræ gr. viij. iiſque eodem modo vtere.

Verùm præ cæteris commendatur, & miris laudibus effertur oleum buxi, quod ſi goſſipio per ſtilum excipiatur, & in foramen dentis gutta vnâ, vel altera iniiciatur, illicò dolorem tollit. Fit autem hoc oleum, conciſo ligno buxi in multas particulas, deinde deſtillatur per deſcenſum, duobus vaſis, altero infra terram, alterò ſupra poſito, & circa hoc apponitur ignis ex carbonibus validior, & oleum exſtillat in vas inferius.

Præter olea prædicta, Chymici etiam laudant oleum

 ligni,

ligni, quod vocant, Heraclei, seu corylini, eodem modo vsurpatum.

Si dolor ita vehemens sit, vt prædictis remediis cedere non valeat, ad narcotica veniendum est, quæ sub variis formulis à practicis proponuntur, & denti dolenti admouentur, quorum tamen effectus, non minùs quàm cæterorum topicorum, admodùm incertus est. Verùm eadem assumpta dolorem certò cósopiunt. Inter cætera laudanum opiatum principem locum obtinet, quòd non solùm dolorem sedat, sed etiam fluxionem cohibet, & tutò exhiberi potest post remedia vniuersalia ad gr. iij., vel iiij. modo à perito artifice præparatum sit.

Topica verò remedia ex narcoticis parata multa circumferuntur. Sequentia duo nobis sint instar omnium.

℞. Opij, myrrhæ, & ladani, an. ʒ.j. Pulueruntur, & cum vino albo decoquantur in formam linimenti, quod pauco gossipio exceptum denti applicetur.

Alterum est emplastrum Riuerij, Henrici magni Archiatri, suprà descriptum.

Si vermes in dente fuerint, amaris enecandi sunt, & inter alia sequens conferre poterit.

℞. Aloës ʒ. j. camphoræ ℈. ß. aquæ vitæ ʒ. ß. Misceantur & cum bombace denti admoueantur.

Notandum est raró dentes dolere, nisi perforati fuerint, & erosio vsque ad cauitatem internam penetret, ac neruum tangat, ideò vt doloris sensus auferatur, neruus adurendus est cauterio actuali, vel aqua forti, aul oleo vitrioli in cauum dentis immisso, quod si frequenter iteretur, & dens valde corrosus fuerit, in fragmenta sensim rumpitur, & extrahitur.

Si hisce omnibus dolor dentium non cedit, & dens valde exesus fuerit, ferro extrahendus est, eoque extirpato

pato

pato dolor ſtatim ceſſat, non amplius reuerſurus. Cauendum tamen eſt,ne dens euellatur eo tempore, quo fluxio impetu ruit,aut caput dolet,aut tumet gingiua, aut dolor atrox ſentitur. Et monendus eſt Chirurgus, ne violenter & affatim, vno ſcilicet ictu dentem euellat, ne violentam extractionem conſequatur maxima cerebri concuſſio, & oſſis maxillæ diſruptio, quem ſæpè magna hæmorrhagia, febris, & interdum mors conſequitur. Euulſo dente,ea pars à qua extractus eſt, digitis vndiquaque comprimatur, vt ad naturalem ſtatim redeat;poſtmodum æger os colluat oxycrato tepido,caueatque ab aëre frigido, ne noua fluxio in alios dentes delabatur.Si verò ſanguis in tanta copia effluat, vt vix cohiberi poſſit;(quod interdùm contingit:etiam ſine maxillæ ruptione, ex vena, vel arteria diſciſſa;& refert Valeriola hiſtoriam cuiuſdam, qui dente, ſine vlla vi & ſine ferro, ſed ſolis digitis extracto, ſanguinis ℔. j. vno impetu eiecit, & altero die ferè tantumdem ex arteria gingiuæ ſuppoſita:) Siſtitur vtplurimùm ille ſanguinis fluxus, appoſito globulo ſolidiori ex linteo confecto, & digitis per horam vnam, aut alteram compreſſo. Quòd ſi non ſuccedat, vitriolum vſtum admouendum eſt, & linteum in aceto maceratum ſuperimponendum,idque digito comprimendum, donec cruſta inducta fuerit. Poſtremum remedium eſt cauterium ignitum, quo ſanguis erumpens ſtatim cohibetur.

Si quis meticuloſus Chirurgi manum refugiat, & aliis remediis ſibi dentem extrahi cupiat, ea tentanda ſunt,quæ ab authoribus paſſim proponuntur, & dentis caſum promouere cenſentur; qualia ſunt, paſta ex lacte tithymali, & thuris puluere ſimul incorporatis cum pauco amylo in cauum dentis immiſſa; radix ranunculi, cortex radicis mori, cinis vermium terre-

ſtrium, pyrethrum in aceto infuſum, radix cucumeris agreſtis in aceto infuſa, & ſimilia. Sed præ cæteris efficaciſſimam vim obtinet ad dentium caſum promouendum elleboraſter, ſi eius folio contrito dens confricetur; ſed diligenter cauendum eſt, ne alij dentes hoc remedio tangantur, eorum enim caſum etiam promoueret. Quidam ruſticus cùm dolore dentium acerbiſſimo premeretur, ſuaſit alter vt elleboraſtro dentem confricaret; ille incautè hoc vtens remedio, maiorem partem dentium maxillæ afflictæ confricuit, & intra paucas horas omnes propemodùm deciderunt. Si quis igitur tam vehemens remedium experiri cupierit, ſuaſerim vt reliquos dentes cerâ diligenter obducat, ita vt ille qui euellendus eſt, nudus relinquatur & actioni medicamenti pateat.

Quamuis tumor in maxillis obortus, vt plurimùm doloris ſolutionem afferat, tranſlata materia ad partes exteriores, vt tamẽ ille citò reſoluatur, quædam remedia vſurpãda ſunt, cui rei conferet ſequens linimentum,

℞. Butyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana. ℥. j. pulueris ireos Florent. ʒ. j. croci ℈. ß. ol. chamæmel. & amygdal. dulc. an. ℥. ß. Fiat linimentum.

Promptiùs operatur cataplaſma ex ficubus, pane & aceto.

Vrtica contuſa maxillæ admota citò dolorem ſoluit.

Hæc eſt doloris dentium præſentis curatio. Si autem ille frequenter recurrere conſueuerit, vt in multis huic affectui obnoxiis cõtingit; prophylaxis adhibenda eſt, quæ in eo conſiſtit, vt humorum ad partes iſtas fluentium generatio impediatur, & dentes ipſi roborentur, ne tam facilè fluxionem excipiant. Si igitur ab humoribus calidis affectus producatur, eadem curatio adhibenda eſt, quæ in calida hepatis intemperie & catarrho calido fuit propoſita. Si verò à frigidis, & pituitoſis

pituitosis humoribus ducat originem, frigidæ cerebri intemperiei, & catarrhi frigidi curatio vsurpanda est, dentium verò roboratio ex sequenti capite erit desumenda.

CAPVT II.

De dentium nigredine & erosione.

DEntes non rarò nigrum, liuidum, aut flauum colorem contrahunt, ab humoribus vitiosis, illorum superficiei adhærentibus, qui longa mora eos tãdem corrodunt, & carie afficiunt: Producuntur etiã iidem affectus à vaporibus tetris sursum exhalantibus, qui ex prauis alimentis ingestis, aut à ventriculi intemperie cibos corrumpente exoriuntur. Plurimùm ad dentes denigrandos confert hydrargyrum, siue toti corpori admotum, vt in lue venerea contingit; siue facies tantùm eo illinatur. Vnde mulieres, quæ fucis ex mercurio vtuntur, dentes nigros, aut fædo colore infectos habere consueuerunt.

Ad curationem, causa antecedens priùs auferenda est, & si humores praui in ventriculo redundantes huic malo originem dederint, euacuandi sunt, & partium eos producentium intemperies corrigenda, optimaque victus ratio instituenda, caque alimenta eliminanda, quæ dentes corrumpere nata sunt, præcipuè verò dulcia.

Infinita propemodùm ad dentes dealbandos proponũtur remedia apud authores, quæ vnusquisque experiri poterit. Nobis vnicum saltem sufficere poterit, quod in instanti dentes dealbat, ab omni sorditie liberat; & à carie præseruat, nempè spiritus sulphuris, aut

vitrioli, in quo exiguus bacillus demergendus est, eiusque extremo dentes confricandi, moxque linteo detergendi. In magna dentium sorditie purum & putum oleum vsurpari poterit; aliàs verò cum melle rosaceo permiscendum, aut aquâ simplici temperandum erit, ne vsu frequenti gingiuas erodat. Montanus *consil.* 113. refert se id didicisse Romæ ex quadam muliere, quam Mariam Græcam appellabant: ad quam cum venisset admodùm iuuenis, atque illa esset annorum 20. posteà quinquagenariam in eodem ferè statu eam reperit; quæ formæ atque vitium integritatem oleo vitrioli acceptă tulisset, atque significasset, se ex eius vsu dentes, quos in iuuentute pessimos habuerat, pulcherrimos habere & firmissimos, gingiuas etiam firmas; & addidisset, quod videretur sibi ob eius vsum tardiùs senescere. Vsa erat autem singulis diebus vnâ aut alterà guttulâ, gingiuas & dentes leuiter fricando.

Cinis tabaci ad dentes abstergendos & dealbandos est etiam mirè efficax.

Ad præcautionem verò, & dentes conseruandos, primùm ij à sordibus, & cibis quotidie mundandi sunt dentiscalpio ex ligno lentiscino, aut alia materia idonea; mox vino os colluendum, dentes verò confricandi puluere sequenti.

℞. Rad. bistortæ, aluminis, & corali albi ana ℥. j. Fiat puluis tenuissimus, quo dentes confricentur. Vel aqua sequenti abluantur.

℞. Aluminis vsti subtilissimè puluerati ʒ.ij. cinamomi integri ℥. ß. aquæ fontis & rosarum, ana ℥.iv. Bulliant in phiala vitrea supra cineres calidos, ad tertiæ partis consumptionem. Hoc liquore dentes confricentur manè, cum linteo in eo madefacto.

CAPVT

CAPVT III.

De gingiuarum erosione & exulceratione.

Roduntur gingiuæ,& exulcerãtur ab humoribus acribus & erodẽtibus ad eas confluẽtibus. Partes autem mandantes sunt cerebrũ,ventriculus,lien;aliæque partes. Lienosi præsertim vlceribus gingiuarum maximè obnoxij sunt,vnde in scorbuto, magna earum partium exulceratio,& corruptio contingit. Interdum etiam ex lumbricis,aut corruptis humoribus ex quibus illi generantur,gingiuarum erosiones solent cõtingere,ita vt illæ diu perseuerantes, lumbricorum intus latentium indicia esse soleant. Sic refert Fabricius Hildanus *obs.* 59.*centur.*1. cuiusdam ciuis Dusseldorpensis puerum erosione gingiuarum à longo tempore grauissimè vexatum,cùm varia multaque remedia tam interna,quàm topica adhibita fuisset,tãdem vitã cum morte cõmutasse. Et aperto corpore tantam inuentam esse vermium copiam,vt aliquibus in locis intestina erosi erint,multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Curatio primùm ad causam antecedentem dirigenda est,& humores vitiosi vacuandi per venæ sectionem & purgationem, acres & calidi temperandi pe apozemata , iulepos , iuscula medicata , & alia huiusmodi. Eorumdem humorum fluxio auertenda per cucurbitulas & cauteria partibus idoneis admota. Ac denique partis præcipuè affectæ vitia corrigenda.

Postmodùm verò ad topica veniendum est, quæ pro magnitudine affectus variãda sunt:ita vt simplici erosioni ea tantùm admouenda sint , quæ astringendi &

exsiccandi vi prædita sunt, atque ita lotio sequens primum vsurpari poterit.

℞. Gallarum immaturarum, calycum glandium, & balaustiorum, ana ℥.j. rosar. rubr. P. j. aluminis crudi ʒ. iij. Coquantur in aquæ ferratæ partibus duabus, & vna vini rubri austeri ; hoc decocto sæpè gingiuæ abluantur.

Si hoc decocto non tollatur erosio, opiata sequens adiungenda est.

℞. Sang. drac. ʒ. iij. ligni aloës rosar. rubr. spodij, cornu cerui ad albedinem vsti & nucum cupressi, ana ʒ. j. myrrhæ & cineris tabaci, ana ℈.iij. aluminis ʒ. j. Fiat omnium puluis, qui excipiatus melle, additis spiritus vitrioli aut sulphuris guttis aliquot. Fiat opiata, quæ extendatur supra linteola instar lamellarum, gingiuis applicanda hora somni.

Spiritus sulphuris aut vitrioli, quemadmodum dentes mundificat & dealbat; sic etiam gingiuarum putredinem arcet solus vel cum aqua, aut melle rosaceo permixtus, vt superiori capite dictum est.

Si vlcus profundum fuerit, aut sordidum, sequenti balsamo illinatur.

℞. Myrrhæ electæ, & sacchari candi, ana partes æquales. Puluerentur, iisque impleatur album oui ad duritiem coctum, & per medium sectum, postea filo probè alligetur, & suspendatur in cella vinaria, supponendo vas vitreum, instillabit liquor, seu balsamum, quo pars sæpiùs in die illinatur.

Quod si prædictis remediis ex parte administratis, affectus non tollatur, & dens vlceri vicinus carie affectus sit, ad illius auulsionem veniendum est, & vlcus citò curabitur, alioqui incurabile prorsus remanebit.

CAPVT

CAPVT IV.

De fluxu sanguinis ex gingiuis.

SAnguis magnâ copiâ interdum è gingiuis fluere consueuit, idque vel criticè vel symptomaticè. Quamuis autem hæmorrhagia critica rarissimè per gingiuas fieri consueuerit;id tamen interdum accidere docet experientia&authorum obseruationes.Sic refert Dodonæus *obs.* 14. cuidam Latomo ecthymatis laboranti sanguinem è gingiuis erupisse, eúmque repressũ ad vrinarios meatus translatum fuisse, vnde cruenta vrina subsequuta est; quæ cùm astringentibus cohibita fuisset, iterùm ad gingiuas se contulit, nec fluxus cessauit, donec æger à morbo liberatus est. Amatus Lusitanus *curatione 5. centur. 5.* refert quibusdam sanguinem è gingiuis vtiliter effluxisse, eóque cohibito nonnulla sanitatis incommoda prodiisse. Zacutus etiã Lusitanus *obs.* 86. *lib.* 1. *praxis admirandæ*, refert aurifabrum quemdam, cùm ex multo labore iuxta fornacem in ardentem febrem incidisset, & esset firmus ac fortis copiosam celebrasse phlebotomiam, cuius vi ita leuatus est,vt in 7. die præcedente gingiuarum pruritu, & labij inferioris ingenti dolore, ex venula gingiuæ inferioris riuuli sanguinei profluerent per tres continuos dies, in tanta quantitate, vt libras ampliùs quinque excederent, & quantò plus sanguinis effluebat, tantò magis remittebatur febris, qua omninò extincta, sanguis sponte suâ cessauit omninò.

Symptomaticè verò sanguis è gingiuis profluit, ob suam acrimoniam, & vitiosam hepatis,aut lienis constitutionem. Sic in scorbuto familiaris est huiusmodi sanguinis è gingiuis effluxus.

Interdum etiam ſanguis copioſè profluit ex dente auulſo, lacerata ſcilicet arteriola, quæ radici dentis inſeritur, vnde tanta interdum ſanguinis copia emergit, vt inde quibuſdam mors contigerit,

Fluxus ſymptomatici curatio perficitur ſanguinis detractione & purgatione, aliiſque remediis viſcerum affectorum vitia corrigentibus. Quibus ſuccedent topica remedia, aſtringendi vi prædita, in gargariſmatum, ſeu collutionum, puluerum, & linimentorum, aut opiatarum formam redacta.

Si euulſo dente copioſa accidat hæmorragia, reuulſio primùm inſtituenda eſt per venæ ſectionem & cucurbitulas, parti aſtringentia admouenda, quale eſt cataplaſma ex bolo armena, terra ſigillata, ſang. dracon. aliiſque aſtringentibus, albumine oui exceptis paratũ: tum gypſum ſolum albumine oui exceptum, ſanguinẽ fluentem potentiſſimè cohibet. Quæ ſi non ſufficiant, patientis digitus loco imponendus eſt, ex quo ſanguis erumpit, & tamdiu detinendus, donec ſanguis ſupra orificium arteriæ coagulatus, non ampliùs effluat.

Si leuioribus hiſce ſanguis cohiberi nequeat, quod ſæpè contingit, ad potentiora veniendum eſt. Valeriola *obſ.* 3. *lib.* 5. refert, in vetula ex dente putrido, ſine vlla vi, ac ſine ferro euulſo, ſed ſolo digito apprehenſo, & leniſſimo concuſſu educto, ingentem ſequutam fuiſſe hæmorragiam ex arteria gingiuæ ſubdita. Quem ſanguinis fluxum cohibuit, cùm leuiora ſiſtere non potuiſſent, chalcitide vſta impoſita, quæ in ſiſtendo ſanguine mirificam vim obtinet; nam & vehementer aſtringit, & cauſtica virtute inſtar ignis fluorem omnem reprimit. Zacutus Luſitanus *obſ.* 84. *lib.* 1. *Praxeos Medicæ admirandæ*, refert hiſtoriam cuiuſdam, qui cùm dentis dolore premeretur immaniter, illum violento concuſſu, ferri ope eduxit. Extracto eo, ex lacerata

cerata arteria gingiuæ subdita, copiosa sequuta est hæmorrhagia; quæ cùm venæ sectione, cucurbitulis, & astringentibus appositis cohiberi non potuisset, neque digito vulneri imposito, neque chalcitide vstâ admotâ, tandem illius consilio, locus puluere gummi Arabici impletus est, quod auxilium ita profuit, vt post tres horas sanguis fuerit omninò restrictus, hoc enim gummi obstruendi, refrigerandi, glutinandi & exsiccandi vim habet. Idem Zacutus *obs.* 85. *eiusdem libri*, refert militem quendam strenuum, dentem, cuius sæuissimo cruciabatur dolore, ferro cùm extraxisset violentiâ summâ, vehementem passum esse sanguinis fluxum ex arteria, cui dens innitebatur. Sanguine biduo vbertim fluente, peritissimi Medici, omnis generis obstruentia extrà apponunt, reuellentia consulunt, arteriam candenti ferro inurunt: At incassùm omnia: nam sanguis maiori impetu prosiliens, eum in statum morti valdè propinquum, viribus penè exhaustis deduxerat. Vocatus Zacutus Galenicum emplastrum ex aloë, thure, & pilis leporini exactissimè trituratis, & mixtis cum candido oui imposuit, quo intra paucas horas sanguis fuit omninò suppressus, & æger à mortis faucibus ereptus. Hoc pretiosissimo auxilio à se primùm inuento gloriatur Gal. *lib.* 5. *meth. cap.* 7. incisam in gibbero arteriam, fuisse conglutinatam, & *cap.* 4. *eiusdem libri*, tum etiam *libro de curandi ratione per sang. miss. cap. vltimo*, huius remedij præstantiam confirmat, & quibusdam historiis illustrat.

CAPVT

CAPVT V.

De oris & faucium vlceribus.

Leuia & superficiaria oris vlcera, vulgò Aphthæ nominari solent, quamuis apud Hipp. & Galenum, interdum hoc nomen pro aliarum partium vlceribus vsurpatum reperiatur; quæ verò profundiùs se demittunt, oris, vel faucium vlcera absolutè nominantur; qualia sunt ea, quæ lue venerea affectis contingere solent.

Hæc autem vlcera generari solent ab acribus humoribus, aut vaporibus à variis partibus in fauces translatis. Sic in febribus malignis huiusmodi vlcera sæpissimè contingunt, & in iis qui calidiori hepatis, aut aliarum partium intemperie laborant, aut corruptorum humorum illuuie scatent; vnde puerulis aphthæ sæpissimè contingunt, ex Hipp. *Aph.* 24. *sect.* 3. tum ob lactis acrimoniam, quæ in transitu partes illas mollissimas exulcerat, vt docet Gal. *in comment. illius Aphorismi*, tum quia lac in ventriculis puerulorum sæpè corrumpitur, & acres vapores ad os transmittit, vt idem Gal. *asserit.* 9. *de compos. med. sec. loc. cap. vltimo.*

Variæ autem sunt huiusmodi vlcerum differentiæ, non solùm quòd alia leuiora, alia deteriora sint; alia pueros, alia adultiores infestent; sed etiam quòd alia cum inflammatione coniuncta sint, alia verò minimè. Hi varij gradus reperiri solent; pro varietate humorum à quibus generantur. Vel enim fiunt à sanguine, vel à bile, vel pituita, vel melancholia, seu potiùs atra bile, quæ non solùm exurentem, sed etiam plerumque malignam qualitatem obtinet, & vlcera κακοήθη generare solet.

Hæ

Hæ autem differentiæ propriis signis distinguuntur, siquidem vlcera rubicundiora à sanguine oriuntur; flauiora à bile, albescentia à pituita; & liuida ab atra bile, fœtida putredinem adesse significant.

Quod ad prognosim attinet, aphthæ propriè dictæ facillimè curantur: vlcera verò profundiora, aut putredinem adepta, νόμαι à Græcis appellata, difficilius curantur. Et in pueris illa periculosiora sunt, tum propter carnis mollitiem, quam huiusmodi vlcera magis depascuntur; tum quòd remedia potentiora, ob eandem carnis mollitiem ferre nequeunt. Vnde fit vt pueri interdum ex hoc affectu intereant, si malignitatem & putredinem comitem habuerit.

Ratione causæ, etiam minùs periculosa sunt vlcera quæ à pituita; magis, quæ à sanguine vel bile; maximè, quæ ab atra bile generantur.

Vlcera nigra & crustosa, pessima & lethalia sunt, præcipuè in pueris.

Fauces exulceratæ cum febre, difficiles sunt, vt docet Hipp. 3. *prog.* quia vt Gal explicat, humoris erodentis malitiam indicant.

Curatio instituitur primùm idoneâ victus ratione, quæ refrigeret & exsiccet; ac causæ antecedentis generationem impediat. Pueris itaque, si à lactis vitio malum contraxerint, nutricis mutatio præcipiatur, aut propriæ nutricis lac corrigatur cibo & potu laudabili; tum etiam venæ sectione & purgatione, si opus fuerit. Præsertim verò nutricibus præscribantur edulia refrigerantia & astringentia, qualia sunt cydonia, pyra, mespila, sorba, lactuca, & portulaca. In adultis eadem præscribantur, & vitentur acria, salsa & piperata.

Deinde causæ antecedenti prospiciendum est vniuersalibus euacuationibus, pro ætatis ratione vsurpatis. Ac primùm phlebotomia humores ad partem fluentes

potenter

potenter reuellit, eorumque acrimoniam temperat, totum corpus refrigerando.

Huic succedere debent cucurbitulæ scarificatæ, hirudines penè aures, & sub mento affixæ, vesicatorium posteriori ceruici admotum.

Posterâ die à venæ sectione purgatio præscribenda est humori peccanti, & ætati congrua.

Eodem tempore, nempè ab ipso curationis principio, topica administrentur, stomatica à Galeno appellata; eaque ab initio mitiora sint, qualia sunt gargarismata, vel oris collutiones ex aquis plantaginis, matrisyluæ, peculi rosarum, syrupo de rosis siccis, & de moris paratæ. Vel decocta ex foliis plantaginis, rubi, centinodiæ, balaustiis, santalo rubro, & similibus, cum syrupis prædictis. Et si inflammatio adfuerit, vtiliter addi poterunt succi solani, semperuiui, portulacæ, & sal prunellæ, in ea quantitate, quæ acrimoniâ non feriat; vel illius loco alumen crudum in parua dosi admisceri poterit.

Si non sit inflammatio, vnicum ac summum remedium est spiritus vitrioli, aut sulphuris, qui in adultis purus ac putus vsurpari poterit, intincto in eum gossipio bacili apici alligato, eóque vlceri admoto, leuissimo contactu; sic enim aphthæ simplices momento ferè curantur. In pueris verò permiscetur dictus spiritus cum melle rosaceo, eâ proportione, vt aciditas linguam leuiter feriat, & cum penicillo ex linteo, baculo alligato, aphthæ illinuntur frequenter, & citò curantur.

Si admodum dolorifica sint vlcera, cum inflammatione coniuncta, lacte frequenter gargarisato demulcentur, vel lactis defectu, emulsionibus sem. frigid. vel mucilag. sem. psylij & cydon. cum aquis rosar. plantag. solani extractis.

Si

Si denique dolor pertinax reuulsionibus propositis, & topicis non sedetur; sed ab illius vehementia copiosi humores acres continuò attrahantur, vnde vigiliæ continuæ exoriuntur, & corporis consumptio sequitur, que vitæ summum periculum minatur; extremum remedium est ad narcotica confugere, quæ dolorem sedant, & humorum influxum inhibent, eorumque dosis metienda est pro ætate & viribus.

Ego aliquando puerum quatuor annorum ab orci faucibus, Dei beneficio, liberaui, exhibito laudani gr. j. cùm eius fauces & lingua profundis vlceribus scaterent, cum tanta inflammatione, vt ne iuscula, nec topica remedia ferre posset, & tanto humorum acrium affluxu, vt illi continuò ex ore, riuuli instar emanarent, & puer dies noctesque insomnes eiulando transigeret.

Si vlcus sordidum ac putridum euaserit, abluatur primùm decocto hordei & melle rosaceo, & in pueris lacte chalybeato, cum conserua rosarum agitato: mox ad fortiora transeundum est, & in primis mel rosaceum suprà laudatum, & guttis aliquot spiritus vitrioli acidum redditum, multùm confert.

Si hæc non sufficiant, aquis; vel decoctis suprà descriptis addi poterunt alumen vstum, collyrium Lanfranci vel vnguentum ægyptiacum, maiori vel minori dosi, provt affectus vehementia postulare videbitur. Si denique à lue venerea faucium vlcus procedat, non nisi lue sublatâ curari potest.

CAPVT

CAPVT VI.

De Vuluæ relaxatione.

VVluæ relaxatio contingit ab humore pituitoso à capite in eam delabente, cui non rarò sanguinis quædam portio admiscetur, & tunc cum relaxatione inflammatio coniuncta est, quæ etiam tonsillis frequenter euenire solet; quarum tamen inflammationum curationem omittimus, cùm iisdem remediis perfici valeat, quæ ad linguæ inflammationem, & oris vlcera cum inflammatione coniuncta proposita sunt.

Humor igitur pituitosus in columellam defluens, eam humectat, emollit & relaxat, vt longior facta partem superiorem œsophagi tangat, & nauseam pariat. Tum etiam laborantes bolum quendam in summo œsophago habere videntur, quem frustra deuorare conantur, vt hoc solo signo sine inspectione, vuluæ relaxatio dignosci valeat.

Illius curatio primum ad causam antecedentem dirigenda est, sicque humores à capite fluentes euacuandi, reuellendi ac deriuandi iis remediis, quæ in catarrhi curatione fuere proposita.

Topica verò in principio sint astringentia & repellentia, qualia in gingiuarum & faucium vlceribus fuere proposita, & in curatione Anginæ capite sequenti proponentur, quibus postmodùm resoluentia & exsiccantia erunt admiscenda. Et licèt gargarismata dictis locis proposita, hîc vtilia sint, tamen vbi nulla est inflammatio, puluerum vsus efficacior est, iis enim vulua relaxata potentiùs constringitur, & exsiccatur. Atque

ita

ta primùm admouebitur cortex granatorum ſubtiliſſimè pulueratus, cui in progreſſu tantillum piperis admiſceri poterit. Vel

℞. Roſar rubr. balauſt. corticis granat. ana ʒ. ß. rad biſtortæ, tormentillæ, gallarum immatur. ireos Florent. ana ʒ. j aluminis vſti ℈. ij Fiat puluis. Vulgus Chirurgorum piper longum pulueratum ad mouent, quod non vacat periculo; ſiquidem metuendum eſt, ne humores affatim à cerebro ad partem affectam attrahantur, & graue aliquod damnum afferant.

Modus autem huiuſmodi pulueres adhibendi talis eſt. Linguâ ſpeculo oris depreſsâ, mox ſpatulâ chirurgicâ, aut cochleari perexiguo ad id concinnato, puluis vuulæ admoueatur: quod pluries in die repetendum eſt, donec humor columellæ imbibitus prorsùs abſumptus ſit. Vt autem puluis vuulæ vndique aſpergi atque inſufflari poſſit, vtile eſt inſtrumentum à Fabricio Hildano inuentum, & deſcriptum *obſ. 21. centuriæ ſecundæ*, quod inde mutuari curioſus quiſque poterit.

Denique ſi relaxata columella prædictis remediis ad priſtinum ſtatum reduci non valeat, ſed elongata permanens grauem continuò moleſtiam inferat; vltimum erit ſummitatem eius præſcindere. In qua operatione quædam cautione exhibendæ ſunt. Prima deſumitur ex Hipp. 3. *prog. text.* 21. vbi, *gurguliones*, inquit, *cum periculo ſecantur, & ſcarificantur, & aduruntur, quoad rubidi magnique fuerint; inflammatio enim ſuperuenit & ſanguinis fluor. Sed hos oportet aliis moliminibus extenuare eniti per illud tempus. Vbi vero penſile fuerit omne id, quod vuam appellant, ſitque pars gugulionis ſumma maior ac orbiculata, ſuperior verò tenuior, per illud tempus admoliri manus tutum eſt. Sed*

præstat vbi aluum subduxeris , vti chirurgiâ , si liceat per tempus , nec æger strangulетur. Galenus *in comm. huius loci* verba Hipp. explicans , dicit gurgulionem inflammatione laborantem non esse præscindendum , aut scarificandum , sed eâ tantùm sedatâ ita vt pars superior saltem gurgulionis extenuata sit.

Altera cautio desumitur ex Paulo Ægineta *lib. 6. cap.* 31. vt scilicet columella ferro non attingatur, quando liuida aut subnigra est , nempè malignitatis cuiusdam particeps , vel ad cancri naturam accedens. Sed ex eodem Paulo , in iis operatio tutò perfici potest , quæ tenues sunt , oblongæ , albicantes , & vt ait Hipp. in suprema parte imminutæ. Huius operationis fœliciter peractæ exemplum habemus apud Amatum Lusit. *obs. 65. cent. 3.* in quodam studioso , qui gurgulionem habebat lori modo oblongum , & exanguem: cui cùm nulla remedia profuissent , portio eius superflua forcipibus præcisa est , & illicò oleo vitrioli contacta , sicque æger ab eo incommodo liberatus est.

Tertia denique cautio in hac operatione adhibenda est , ne nimia gurgulionis quantitas abscindatur : inde enim vocis & respirationis læsionem exoriri docuit Galenus 11. *de vsu part. cap.* 11. & ex integra illius consumptione , vt in lue venerea aliquando contingit, tabes , & mors non raò subsequuta est.

CAPVT

CAPVT VII.

De Angina.

ANginæ nomen in genere ſumptum, omnem faucium & gutturis affectionem ſignificat, quâ reſpiratio, & deglutitio impeditur, nullo exiſtente in pulmone aut thorace vitio. Eaque duplex eſt, legitima, & ſpuria.

Legitima fit ab inflammatione, quâ muſculi faucium & laryngis tumefacti, reſpirationis & deglutitionis vias coarctant & anguſtiores reddunt. Illa autem inflammatio vel larynginem occupat, vel fauces, quæ pharyngis nomine enunciari conſueuerunt. Vtraque pars muſculos habet internos & externos. Ac licèt vt plurimùm pharynx & larynx propter viciniam & continuitatem in Angina patiantur, modò tamen hic, modò ille magis afficitur; vnde non exigua ſymptomatum differentia emergit, quorum ratione quatuor à Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 5. propoſitæ ſunt anginæ differentiæ, quas recentiores Græci, qui paulò ante Galeni ſæculum vixerunt, propriis nominibus, nimis curioſo, (vt idem Galenus cenſet,) verborum aucupio, deſignarunt, vnam vocantes συνάγχην, alteram κυνάγχην, tertiam παρασυνάγχην, quartam, παρακυνάγχην. Si inflammatio interiores proprioſque laryngis muſculos occupet, κυνάγχη; ſi ynteriores pharyngis muſculos, συνάγχη; ſi exteriores laryngis muſculos, παρακυνάγχη, ac denique ſi exteriores faucium muſculos inuadat, παρασυνάγχη appellatur.

Non ſolùm autem plerumque faucium & laryngis muſculi ſimul inflammantur, vt anteà dictum eſt; ſed

etiam interdum ad vicinas partes & ceruicem ipsam exteriorem inflammatio protenditur; vt in diagnosi & prognosi huius affectus dicetur.

In hisce omnibus speciebus, cùm periculosior est morbus deglutione impeditâ, solent assumpta ad nares resilire præcipuè liquidiora, quorum deglutitio difficilior est; propterea quòd liuida, cùm sese latiùs diffundant, non possunt ita facilè à musculis comprehendi, vt ad æsophagum detrudantur, eorumque maiori contractione indigent, quæ ob inflammationem sufficienter non fit; solida verò alimenta cùm magis corpulenta sint, superficiariâ tantùm musculorum actione indigent, & leui eorum contractione degluttiuntur. Contingit tamen aliquando vt solida difficiliùs, liquida verò faciliùs deglutiantur, quod ex partium affectarum diuersitate dependet. Siquidem musculi larynginis non solùm ad vocem efformandam, sed etiam cibum deuorandum destinati sunt; dum enim cibus in œsophagum impellitur, larynx cum lingua sursum effertur. Ad potum verò hauriendum magis linguâ vtimur, quæ dum intùs retrahitur, ex labiis liquorem ducit ad fauces. Si igitur musculi linguam mouentes magis afficiantur; potus deglutio difficilior est: si verò laryngis musculi magis lædantur, cibus difficiliùs ingeritur.

Hîc obiter annotandum, Hippocratem aliquando nomine Anginæ, laryngis tantùm iflammationem intelligere, & sic magis strictè hoc nomen vsurpare, cuius rei exemplum habetur 6. *Epid. sect.* 8. *text.* 1. vbi sic loquitur. *Quibusdam verò faucium inflammationes aderant, aliis anginæ*: vbi nomine anginæ, musculorum laryngis inflammationem intelligit, & à faucium inflammatione distinguit.

Spuria angina febris est expers, & duplex iterum statuitur.

ſtatuitur. Prima & communiſſima eſt,quæ ab humore pituitoſo producitur, in fauces & partes laryngi vicinas delabente. Altera verò fit à luxatione vertebrarum ceruicis, quâ gulæ gutturiſque introitus premitur & coanguſtatur.

Veræ anginæ cauſa, vt & aliarum inflammationum eſt ſanguis vel ſincerus vel bilioſus,pituitoſus aut melancholicus, qui è venarum iugularium ramis in dictas partes effunditur, iſque vel attractus à calore aut dolore illarum partium; vel tranſmiſſus aliunde, ſi partes illæ debiles, aut laxæ, ad ſuſpiciendam fluxionem idoneæ fuerint: tum ſi humorum copia adfuerit in toto corpore, vel in capite, vel in partibus faucibus vicinis. Sanguis enim in toto corpore redundans, vel prauâ qualitate affectus, dum ad caput transfertur, cerebrum verò robuſtum eſt, ab eo non recipitur, ſed per eaſdem venas ad ſubiectas partes retruditur; vnde in iis variæ inflammationes fiunt, parotides, ophthalmiæ, anginæ, & ſimiles.

Iuuenes anginæ magis obnoxij ſunt, quàm ſenes, quia multo bilioſoque ſanguine abundant; tum etiam qui habitu corporis ſunt craſſo, ac multo ſanguine abundant, præſertim in capite.

A nonnullis authoribus annotatum eſt, viros magis eſſe obnoxios anginæ, quàm fœminas: quod videtur Hipp. obſeruaſſe 6. *Epid. ſect.* 7. vbi epidemicam conſtitutionem deſcribens,in qua anginæ,tuſſes,peripneumoniæ vagabantur,pauciſſimas fœminas ægrotaſſe affirmat. Cuius rei non aliam cauſam refert, niſi quòd minùs in publicum prodibant, quàm viri, & ita aëris externi iniuriis ſeſe non obiiciebant. Quæ ratio propoſitioni vniuerſali non conuenit, quòd fœminæ minùs anginæ ſint obnoxiæ,quam viri. Vera autem ratio talis eſſe poteſt, quòd fœminæ ſanguinem frigidiorem, la-

ryngem minorem, & gutturis venas angustiores exilioresque habeant. Quorum ratione partes illæ fluxionem tam facilè non recipiunt.

Ad causas internas reuocari possunt morbi præcedentes, vt febres continuæ, putridæ, ardentes & inprimis epidemicæ: qualis fuit illa, quæ recensetur à Foresto *obs.2.lib.6.* quæ contigit anno 1517. In qua omnes laborantes grauissimâ faucium inflammatione corripiebantur, & intra sexdecim, aut viginti horas moriebantur, nisi ante sex horas ab inuasione sanguis detraheretur. In hac autem angina febris symptomatica non est, sed potiùs essentialis, & angina illius veluti symptoma, quando materiæ morbificæ pars ad hunc locum propellitur. Fiunt autem in febribus epidemicis aliquando anginæ, alias pleuritides, peripneumoniæ, dysenteriæ, & similes affectus, ab occulta quadam vi, & astrorum influxu, quo nunc hæ, nunc illæ partes magis afficiuntur.

Quidquid autem fluxiones humorum ad istas partes exercitare potest, inter causas huius affectus externas recenseri debet: qualis est austrina constitutio diuturna, iuxtà *Aphor. Hipp. 16. sect. 3. Morbi in pluuiarum multitudine magnâ ex parte fiunt, febres longæ, alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ & anginæ.*

Ad hunc etiam affectum producendum maximè facit temporum inæqualitas, quando à calore laxantur partes, & à frigore subitò superueniente humores ad eas propelluntur. Idem præstat subita refrigeratio ab incalescentia, frigidæ potus post eandem: tum etiam si caput pluribus tegumentis incalescat, vel nudum aëri frigido exponatur.

Primæ spuriæ anginæ speciei causa proponitur ab Hipp.4. *de vict. rat. in morb. acut. text. 39.* vbi sic loquitur: *Synanchus fit, cùm hyeme verèque multa fluxio & viscosa*

viscosa à capite ad venas iugulares descendit; cum autem frigida & glutinosa fuerit, spiritus obstruit permeationes.

Alterius denique spuriæ anginæ speciei causa proponitur ab Hipp. 2. *Epidem. sect.* 2. tumor nempe, seu tuberculum iuxta vertebras ceruicis obortum, ac præcipuè illam, quæ dens seu dentiformis ab eodem Hipp. nominatur, à quo tumore vertebræ ad interiora trahuntur, & consequenter cauitas in parte exteriori apparet. Hic autem tumor, vel ab humore pituitoso fit, copiâ suâ vertebras à propria sede dimouente; vel à sanguine in musculos effuso, vnde inflammatio fit, à qua musculi contracti vertebras ad anteriora trahunt: & tunc vera est angina, ab inflammatione scilicet dictorum musculorum oriunda. Potest etiam fieri luxatio vertebrarum ab humore pituitoso earum vincula laxante, & internodia lubrica reddente. Ac denique potest fieri à causis externis, casu scilicet vel percussione, quemadmodum reliquæ omnium totius corporis articulorum luxationes.

Angina primò in genere dignoscitur ex illius signis pathognomonicis, respirãdi nempè, & deglutiendi difficultate, absque aliquo thoracis, aut pulmonum vitio; dolor præterea circa fauces & guttur percipitur: tum etiam in legitima angina, rubor, calor & febris.

Differentiæ verò propriis etiam signis distingui possunt. In synanche enim minor est respirandi difficultas, deglutiendi verò maxima, vt liquida vix transire possint, sed potus ferè per nares reiiciatur.

In Parasynanche minor est respirationis difficultas, imò perexigua, cùm musculorum faucium externorum inflammatio parùm respirationi officiat; dolor etiam & rubor foris in ceruice percipitur, cùm inflammatio partes externas occupet.

In cynanche maxima eſt reſpirationis læſio, ita vt ægri ſtrangulari videantur, & paucis etiam horis aliquando ſtrangulentur; ac non niſi erectâ ceruice, & aperto ore ſpirare valeant. Fauces vehementer dolent, nullus tamẽ rubor aut tumor, neque in faucibus intùs, neq; extrà in ceruice apparet. Lingua liuida eſt,nigra, inflexa,vel retorta,ob ſummam venarum circa linguam repletionem. Acutiſſima etiam febris adeſſe conſueuit. Huius ſpeciei deſcriptionem accuratam videre eſt apud Hipp. 3. *de morbis.* Hoc autem notatu digniſſimum eſt, quod tamen à paucis animaduerſum, nõ tantùm in hac ſpecie muſculos laryngis interiores affici, ſed ipſum etiam pulmonem, vnde tanta reſpirationis difficultas & ſuffocatio exoritur; quod à Dodonæo luculẽter obſeruatum eſt *obſ. medicinalium cap.* 18. Vbi refert hiſtoriam cuiuſdam lanionis, qui cùm meridie circa laryngem & fauces dolorem ſenſiſſet, & quandam in deglutiendo cibo ac potu difficultatem, nocte ſtrangulatus interiit:huius corpore aperto inuenta eſt pulmonis ſubſtantia in pus conuerſa. Alia exempla annotauit anno 1565. in quo multi angina correpti, apparente circa laryngem dolore, & tandem deſinente, in peripneumoniam inciderũt,iiſque defunctis pulmones, vel purulenti fuere, vel abſceſſum habuere; iuxta verò laryngem,aut eius muſculos nihil occurrit, quod vel adeſſe, vel adfuiſſe inflammationem oſtenderet. Et in his caſibus cenſet laryngem non primariò, ſed per conſenſum laboraſſe; & veriſimile eſſe, deſtillante humore à capite, aſperam arteriam,eiuſque ramos impleri,atque diſtendi; deinde eodem ad alia vaſa tranſmiſſo, aſperam arteriam & laryngem à dolore liberari, pulmones verò affici, & hoc modo ex angina in peripneumoniam permutationem fieri. In hac autem angina pulmonem non rarò affici colligere poſſumus ex dictis

Hippocr.

Hippocr. quæ habentur 4. *acut. text.* 30. & 31. vbi duas anginæ ſpecies proponit pro humoris diuerſitate: vnã, in qua fluxio pituitoſa, hyeme & vere, ad venas iugulares fertur: alteràm, in qua humores bilioſi infeſtant, quod æſtate & autumno contingit. De hac autem poſteriori ſic loquitur. *Cum ex capite fluxerit calida & nitroſa fluxio, vtpote acris, mordet, vlcerat, ſpiritu implet, orthopnœam parit, ſiccitatemque multam. Præterea quæ intuenti apparent, haudquaquam tumentia videntur; tendines quoque ceruicis poſteriores contenduntur, apparentque tetani modo intendi; vox abrupta, ſpiritus paruus, ſpiritúſque reuulſio frequens & violenta accedit, talibus arteria vlceratur, incenditurque pulmo, neque externum aërem admittere intrò queunt.* Hæc Hippocrates. Dicit autem calidam & acrem fluxionem orthopnœam parere, quia mordet, vlcerat & ſpiritu implet; feruntur enim ſpiritus ad locum demorſum, hinc pulmonis repletio, vnde orthopnœa, cùm non ſit locus in quem externus aër admittatur, quamtumcunque thorax dilatetur. Eandem ſententiam confirmare videtur Hippocr. 3. *de morbis*, vbi in curatione Anginæ dicit, venam ſecandam eſſe ſub mamma, nam hac parte concomitatur ex pulmone ſpiritus calidus. Et paulò pòſt inquit, faciendum vt quàm citiſſimè ſpuat, & pulmo gracilis fiat; quaſi intumuerit pulmo ex ſpiritu calido replente. Notiſſimum autem eſt, cùm ſpiritus ad partem aliquam defertur magnâ copiâ, cum eo etiam ſanguinem transferri, qui ſi tantâ copiâ affluat, vt à natura commodè regi nequeat, inflammationes & abſceſſus efficere ſolet, vnde non mirum eſt, ſi in tali angina pulmones purulenti euadant.

In paracynanche reſpiratio minùs difficilis eſt, quàm in cynanche: difficilior autem quam in ſynanche; rubor ac tumor aliquis in faucibus deprehenditur.

Angina ſpuria ex pituita dignoſcitur ex febris carentia, & humore pituitoſo ad os magnâ copia confluente.

Spuria verò angina ex luxatione genita cognoſcitur ex motu capitis ac ceruicis læſo, & cauitate quæ in ceruice præternaturaliter apparet, ob vertebram intùs depreſſam.

Cauſarum dignotio ex vniuerſalibus humoris in toto corpore dominãti ſignis elicitur, tum etiam particularibus. Quando angina fit à ſanguine, in facie calor & rubor apparet, & maior diſtẽſio in parte affecta. Quando fit à bile, dolor & calor maior eſt, cum ſiti, oris amaritudine, & acrimoniæ ſenſu. Et ſi à pituitoſo ſanguine fiat, dolor & rubor minor eſt, & febris exigua.

A parte affecta quædam etiam humoris peccantis diagnoſis haberi poteſt. Sanguis enim bilioſus plerumque in laryngi muſculis potiùs inflammationem facit pituitoſus fauces magis aggreditur. Cùm enim exiles ſint laryngis venæ, non niſi ſanguis tenuis ad eas penetrat: Fauces verò quæ laxæ & ſpongioſæ ſunt, pituitoſos humores faciliùs recipiunt.

Denique ex anni tempore humoris peccantis diagnoſis deſumi poteſt. Anginæ enim bilioſæ maximè æſtate, & autumno proueniunt; quòd in æſtate bilis generatur, & in autumno retinetur. Pituitoſæ verò hyeme & vere fiunt, propterea quòd hyeme maximus fit pituitæ prouentus, tum etiam vere; quia collecti humores in hyeme, tunc temporis liquantur, & à capite in partes ſubiectas decumbunt.

Quod ad prognoſim attinet, angina vera morbus eſt acutiſſimus, & valdè periculoſus, propter reſpiratioñe impeditam, & ſtrangulationem, quæ non rarò contingit à conſtrictione meatus per quem fit reſpiratio. Ideò quò maior fit conſtrictio, eò maius periculum; & ſic

prima

prima species anginæ omnium periculosissima est, quia inflammatio musculorum internorum laryngis meatum magis præcludit. Vnde Hipp. *Aph. 34. sect. 4.* sic loquitur. *Si febrem habenti suffocatio repentè superueniat, nullo tumore in faucibus existente, lethale est.* Quam sententiam confirmat *in Coac & progn.* dicitque huiusmodi anginas eadem die & 2. & 3. & 4. strangulare.

Secunda species anginæ, licèt admodum periculosa sit, paulò minùs tamen lethalis est, quàm prima; quia inflammatio musculorum externorum laryngis, tantam tàmque subitam constrictionem non facit. De hac loquutus est Hipp. *3. progn. text.* 17. his verbis. *Quæcumque verò* (id est, anginæ) *dolorem alioquin alteri similem inferunt, in faucibus verò tumorem & ruborem excitant, valdè quidem lethales sunt, præcedentibus verò diuturniores, si rubor fuerit magnus.*

Tertia species minùs periculosa est, quia in ea minùs læditur respiratio, quàm deglutitio ab inflammatione musculorum faucium internorum. Læsa autem deglutitio non ita periculosa est. De hac etiam loquitur Hipp. *lib. anteà citato, textu* 18. his verbis. *Si quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæ diuturniores sunt: maximè verò eis seruantur, si ceruix ac pectus traxerit ruborem, nec sacer ignis intrò recurrat.*

Quarta denique anginæ species, omnium leuissima est, & securissima; quia inflammatio longiùs à gutture abest; hinc Hipp. *Aph. 37. sect. 6.* sic loquitur, *Angina correpto si tumor in collo appareat, bonum; extra enim vertitur morbus.* Idem confirmat *3. progn. text. 20.* his verbis; *Securissimum verò si tumor, aut rubor quam maximè foras vertatur.*

Has omnes differentias vnicâ sententiâ complexus esse visus est Hipp. 6. *Epid. sect. 7.* vbi de signis anginæ Epidemicæ loquens, hæc habet. *In sanatis, qui sibi non*

degniter

deglutire non poterat , his valdè mites & toleratu faciles erant ; pessima verò his , quibus vnà spiritus sublimis erat.

Si anginæ materia in pulmonem transferatur , vel moriuntur ægri , vel in desipientiam aguntur , vel empyici fiunt , vt docet Hipp. *Aph.* 10 *sect.* 5. & 3. *progn.*

In angina valdè vrgente , si spuma circa os appareat, lethale est, ex *Aph.* 42. *sect.* 2. summam enim cordis angustiam significat , feruoremque intensissimum à quo propria pulmonis humiditas exprimitur , & ad spumæ formam in os transfertur.

Angina laborantes , nisi celeriter cocta expuant, sed pauca , viscida, crassa sputa reddant, malè & lethaliter habent : Hipp. *in Coacis.*

Tumores faucium in angina , sine vlla ratione repentè euanescentes , lethales sunt, Hipp. *in Coacis.* Sine vlla ratione , id est , sine præcedente euacuatione per artem , vel crisim facta : significant enim materiæ ad interiora recessus, vnde periculosior morbus in partibus internis excitari potest , vel quod interdum accidit , materiâ ad eandem partem iterùm delatâ , subitò suffocationem inducit.

Anginæ curatio iisdem indicationibus perficitur, quæ in omnium inflammationum curationibus obseruari consueuerunt. Sicque humor ad partem confluens reuellendus & repellendus est ; qui iam fluxit , deriuandus & resoluendus : quòd si resolui nequeat , concoquendus & suppurandus : quæ omnia sequentibus præsidiis perfici poterunt.

Primò victus ratio instituetur tenuissima , refrigerans & humectans ex cremore hordei , iusculis pullorum, aut caponum , herbis refrigerantibus alteratis , & aliis huiusmodi. Si ob œsophagi angustiam ab inflammatione contractam æger deglutire nequeat , vt inde virium

virium defectio & interitus metuatur: ab eo periculo liberari poterit, immisso in œsophagum cathetere, cui syringa aptabitur, per quam iusculum in ventriculum immiti poterit. Practici clysteres nutrientes vsurpant, quibus aliquid nutrimenti ad hepar per venas mesaraicas transferri potest. Potus sit aqua hordei, & reliqua in febribus acutis obseruari solita. Aër sit temperatus, & omnis illius excessus arceatur; frigidior namque meatus constringit., calidior verò fluxionem & inflammationem auget. Æger capite sublimi & erectâ ceruice decõbat, vt faciliùs respiret; somnus, vt in omnibus internis inflammationibus, maximè arcendus est; nam vt docet Hipp. sanguis in somno ad interiora recurrit, sicque humorum confluxus ad partem affectam augetur.

Cùm autem angina sit morbus acutissimus, & vno interdum die hominem de medio tollat, magna remedia summâ curâ & diligentia vsurpanda sunt. Ideò quacunque diei horâ vocetur Medicus, sanguinem statim detrahat, è directo partis magis affectæ, è vena cephalica, aut si ea satis conspicua non sit, è mediana, ad ℔. j ℔. j. ß. ℔. ij. quantùm vires ferre poterunt. In hoc enim remedio præcipua salutis spes constituenda est; non tamen vnâ vice magna illa sanguinis copia detrahenda est, ne æger in animi deliquium incidat, ex quo non exiguum vitæ periculum emergeret; sed partitè, & per aliqua interualla, tertiâ nimirùm, aut quartâ quàq; horâ. Hæc autem sanguinis missio tantopere est necessaria in hoc affectu, vt à nullo contraindicante retardari debeat. Sic fluentibus mensibus aut lochiis, & in quocũque grauiditatis tempore, sanguis magnâ copiâ detrahendus est. Cuius rei exemplum habemus apud Zacutum Lusitanum *lib. praxis admir. cap.* 135. de quadam muliere, quæ grauida septimestris, anginâ sæuâ correpta

repta, septis in vna die phlebotomiâ celebratâ, libe-rata est.

Si morbus nó vehemẽter vrgeat, venæ sectioni prœmit-tatur clyster laxãs; sin minùs, à venæ sectione initiatur.

Dum iteratur phlebotomia eadem die, aliæ reuul-siones fiant per cucurbitulas, tum siccas, tum scarifi-catas scapulis & lumbis admotas, frictiones partium extremarum, & ligaturas dolorificas.

Detracto sufficienter sanguine, ad purgationem ve-niendum est, quæ sequenti die vsurpanda, non expe-ctatâ humorum coctione, quia morbus non dat indu-cias; idque potione purgante, humori peccanti accom-modatâ. Imò verò, si morbus admodùm vrgeat, ve-næ sectio & purgatio eadem die celebranda est, vt se fecisse refert Trallianus *lib.* 4. *cap.* 1. his verbis. *Ego sane memini me, cùm vsus valdè vrgeret, venam manè aperuisse, diluculò venas linguæ subiectas secuisse, & ve-speri ex cremore ptisanæ extractum scammonij exhibuisse, atque ita laqueum ex inflammatione obortum, vix potuisse dissoluere. Imò alium quendam noui, me postquam bra-chiorum duorum venas in cubito secuissem, repurgasse, sequenti die non expectato.* Potio autem purgans ex blandioribus esse debet, si à bile morbus originem duxerit, ne vehementiùs commoti humores ad par-tem affectam irruant. Tum etiam, si à sanguine syn-cero producatur inflammatio, satiùs est à purgatione prorsus abstinere. Si verò pituitosa cacochymia con-currat, ad fortiora confugiendum; & cum sennâ aga-ricus & diaphœnicum præscribi potest. Imò verò ad ea medicamenta, quæ vomitum excitant, etiam satis vehementia, transcendere licet in angina pitui-tosa; & inter reliqua palmam obtinet in hoc casu aqua benedicta, quæ ad ℥. ij. exhibita, miranda præstat, & morbum vtplurimùm intra duas horas dissoluit. Ad-de

de quòd nullo ingrato sapore prædita, facilè pitissando ingeri potest, quod in aliis medicamentis fieri non potest, quæ propter saporis ingratitudinem non possunt, nisi vno haustu ab ægrotis sorberi ; ideò vtplurimùm anginosi purgari nequeunt , donec meatum angustia maiori parte sublata sit. Sed frequentibus clysteribus, purgandi indicationi aliquo modo satisfit. Atque ita quibus aqua benedicta non conuenit , propter inflammationis naturam, vel ægri imbecillitatem (vires siquidem robustæ in huius remedij vsu necessariæ sunt) neque alia medicamenta exhiberi possunt ; frequentibus clysteribus aluus subducenda est , iisque satis acribus, vt reuulsio humorum ad inferiora fiat.

Ad eandem reuulsionem cucurbitulæ scarificatæ ceruici & scapulis admotæ , frictiones & ligaturæ partium inferiorum , & lotiones pedum ex aqua calida plurimùm conferre solent.

At potentiùs reuellit humores à capite defluentes vesicatorium posteriori parti ceruicis admotum, quod statim ab initio post sanguinis missionem admouendum est.

Reuulsionibus sufficienter ac diligenter administratis , ad deriuantia veniendum est , quæ humorem parti impactum euacuant : ac primùm ranularum , seu venarum sub lingua apertio ab Hipp. Gal. & recentioribus commendatur, quâ sanguis inflammationem immediatè efficiens educitur.

Antiqui in angina desperata venas iugulares aperiebant ; quod remedium , licet à recentiorum plurimis etiam cõprobatum, nostris ferò temporibus obsoleuit, quòd periculosum censeatur, ob sanguinis fluxum, qui difficilè cohiberi potest , propter venarum amplitudinem. Verùm experientia docuit , non ita periculosam esse hanc operationem , si debitè administretur. Primò enim

enim caput ægrotantis ad latus intorqueri debet, quantum fieri potest, vt mentum humerum ferè attingat; mox vena aperienda sine ligatura, angusto foramine, secundùm illius longitudinem (sic enim faciliùs coalescit:) & extractà sanguinis quantitate sufficiente, caput reducendo ad situm naturalem, sanguis plerumque sponte cohibetur. Attamen vulneri statim admouendum est emplastrum à Gal. descriptum 5. *meth. cap.* 4 ex pilis leporinis, aloë, thure, & albumine oui confectum, sicque fluxus sanguinis certò cohibetur. Refert Trallianus *lib.* 4. *cap.* 1. plures anginosos venarum iugularium apertione à se curatos esse; & Zacutus Lusitanus *obser.* 89. *lib.* 1. *Prax. admir.* refert historiam cuiusdam Hispani, qui huius auxilij beneficio, ab acutissima angina liberatus est.

Ad deriuationem etiam plurimùm confert cucurbitula sub mento scarificata, cuius ope curatam fuisse mulierem angina canina laborantem, refert Zacutus Lusitanus *obs.* 88. *lib.* 1. *Praxis admirandæ.*

Non minoris efficaciæ sunt scarificationes sub maxillis, & supra collum, altioribus plagis inflictæ, quarum beneficio scribit Beniuenius *lib. de abditis morb. caus. cap.* 38. Nicolaum Rotam à deplorata angina liberatum fuisse; cuius integram historiam transcripsit Sennertus *Pract. Med. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 24.

Dum prædicta remedia vsurpantur, topicis remediis inflammatio gutturis & faucium oppugnanda est, eáque varianda iuxta varietatem temporum, vt in aliis inflammationibus; sicque in principio conueniunt repellentia, ad gargarismatis formam redacta, vt partem inflammatam immediatè attingere valeant.

℞. Aquar. plantag. solani & caprifolij, an. ℥. iij. succi granator. ℥. ij. diamori ℥. iij. salis prunellæ ʒ. j. ß. Fiat gargarisma. Vel ex decocto in hunc modum.

℞. Fol.

℞. Fol. plantag. acetosæ, & summit. rubi, ana M. j granornm sumach ʒ. ß. malum granatum cum cortice & granis contusum num. 1. rosar rubr. P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura dissolue diamor. & dianunc. ana ℥. j. ß. salis prunellæ ʒ. ij. Fiat gargarisma.

De gargarismatis hoc notandum, ea suspecta esse posse, quia gargarizando partes inflammatæ commouentur, quæ quiete indigent. Sed hoc incommodum vitari potest, si gargarismata in ore detineantur resupino corpore, citra vllam agitationem, vt partem affectam contingant.

Sine gargarizatione vsurpari possunt spiritus acidi salis, sulphuris, aut vitrioli, qui aqua temperati vt eorum aciditas ferri valeat, paulatim sorbendi sunt. Transeundo enim per partem affectam, illius inflammationem temperant, & à ventriculo ad hepar & venas translati, sanguinis feruorem coërcent. Quod remedium in faucium & tonsillarum inflammationibus est etiam efficax.

Dum gargarismata repellentia vsurpantur, laxantia & resoluentia linimenta exteriùs ceruici admouenda sunt, vt materia morbifica exteriùs euocetur, eáque in hunc modum parari poterunt.

℞. Olei chamomil. lilior. & amydalar. dulc. ana ℥. j. axungiæ gallinæ, & butyri recentis, ana ℥. j. ß croci ℈. j. Fiat linimentum ceruici admouendum cum lana succida.

Hoc linimentum dolori leniendo etiam conferre poterit, qui si vehementer vrgeat, demulceri vlteriùs poterit gargarismate ex lacte parato, vel emulsione quatuor sem. frigidor. maior. vel mucilaginibus liquidis ex sem. psyllij & cydonior. cum aqua rosarum extractis, addito syrupo violaceo, vel diluto cassiæ cum sero lactis; aut decocto radicis althææ parato.

Transacto morbi principio, eóque ad augmentum & statum progrediente, in gargarismatis digerentia & resoluentia repellentibus admiscenda sunt; quod secundo statim die faciendum, quia morbus acutissimus est.

℞. Fol. hyssopi & plantag. ana M. j. liquiritiæ rasæ & passular. mundat. an. ℥. j. caricarum ping. num. xij. rosar. rubr. & hordei integri, an. P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. In colatura dissolue mellis rosac. & syrupi violac. an. ℥. j. Fiat gargarisma.

Nota, quamdiu viget inflammatio, resoluentibus & adstringentibus aliquid repellentium semper esse admiscendum, ne pars suâ naturâ mollis & laxa magis relaxetur, & fluxioni recipiendæ magis idonea reddatur.

Exteriùs verò magis resoluentia admouenda sunt, addito etiam nido hirundinum, quem specificâ proprietate huic affectui conferre, omnium practicorum consensu sancitum est.

℞. Pulueris nidi hirundinum, & stercoris canis ieiunio macerati, ana ʒ. j. rad. ireos Florent. & flor. chamom. puluerat. ana ʒ. ß. axungiæ gallinæ, & olei lilior. ana ℥. j. ceræ flauæ parum. Fiat linimentum.

Vel formâ cataplasmatis in hunc modum componi poterit.

℞. Nidum hirund. num. 1. fol. maluæ, violar. ana M. j. rad. althææ & lilior. ana ℥. ß. ficuum ping par. iij. flor. chamom. & meliloti, ana P. j. Coquantur, & contundantur; deinde adde farinæ hordei, sem. lini & fœnugr. ana ʒ. iij. croci ℈. j. butyri recentis ℥. j. olei chamomil. & amygdal. dulc. ana q. s. Fiat cataplasma anteriori colli parti admouendum.

Interim etiam eclegmata per interualla vsurpanda, vt materia quæ à parte affecta exudat, vel à capite defluens ipsi adhærescit, sensim abstergatur.

℞. Pulu.

℞. Pulu. elect. diatragacanth. frig.ʒ.ij.diaireos simpl. ʒ.sachari candi & penidati, ana ℥.ß. diamor. ℥.j. syrupi iuiub. q. s. Fiat looch.

Si tumor discuti nequeat, & ad suppurationem vergat; quod plerumque quarto, vel quinto die solet accidere, ea adiuuabitur cataplasmate prædicto, aliisque emollientibus & suppurantibus. Simulque in ore frequenter erunt detinenda, quæ dolori leniendo suprà proposuimus. Vel

℞. Liquirit. ras. & passul. mund. ana ℥. j. caricarum ping. num vj sem. althææ & cydonio . ana ʒ. ij. flor. chamom. P. j. Coquantur in hydromelite. In colatura dissolue sapæ ℥. ij. Fiat gargarisma

Vtile etiam est medullam cassiæ recenter extractam ore detinere, vt paulatim liquescens in gulam descendat, lenit enim, resoluit & maturat.

Si tumor tandem suppuratus fuerit, quod ex symptomatum remissione cognoscitur, nec tamen is spontè rumpatur; æger, aut aliquis ministrorum, digitis in fauces immissis abscessum rumpere conetur: quod si fieri non possit, ægri os per speculum oris valde aperiatur, & vbi apparuerit tumor scalpello incuruo, quod bistoriō vocant, incidatur. Ruptâ vomicâ æger caput inclinet, ne pus in pulmones irrumpat; postmodùm vlcus decocto hordei cum melle rosaceo, hydromelite, aut œnomelite, detergendum; detersum aqua aluminosa exsiccandum, & ad cicatricem perducendum.

Alij candelam ceream oleo amygdal. dulc. illitam in œsophagum immittunt, vt rumpatur abcessus, quod si obtineri non possit, cultro ligneo acuto, vel tandem scalpello aperiunt.

Alij oleo vitrioli abscessum attingunt, & mox plerumque rumpitur abscessus. Arculanus cuspide ferreâ ligno infixâ apertionem abscessus molitur, ne alia oris

partes attingat. Idem remedium probat Fauentinus his verbis; *Accipiat vnum lignum subtile rotundum, in cuius extremitate apponat ferrum acutum, cuius longitudo sit tantæ quantitatis, quanta est medietas digiti, deinde ore aperto ponendo lignum intra dentes ægrotari, ac si esset frænum; deinde ponat cannulam illam cum ferro ad locum apostematis, ac scindat: aperto apostemate, pronus declinet caput inferius, ore aperto, vt exeat sanies.*

Schenckius ex Douyneto, decocto agarici abscessum rumpi asseuerat, & sequenti historia confirmat, ab eodem Douyneto relata, *apologiæ lib. 3. cap. 1. Illustris mulier Gabriella Goufier Domina à Saultono, cum anginâ Autumnali, omnium periculosissima detineretur, venit in mentem legisse me apud Aetium lib. 15. cap. 6. agaricum occulos abscessus absorbere, vel foras materiam euocare; statim agaricum in talleolas concisum in decocto radicis, althææ, ficuum, cum momento gingiberis, & quarta parte vini albi maceraui, addidi syrupum de althæa, potionem ægrotæ dedi, monuique ne illam statim deglutiret, sed aliquod tempus in imis faucibus contineret, si hac potione vitam sibi redimere vellet. Obsequitur ægrota. Interim dum cum illa sermonem confero, ecce magna puris albi copia, tam putridi & graueolentis ore reiicitur, vt filia quæ ad matrem cum pelui adstabat, excipiendi puris ergo, nec opinato, prægraui illius puris fœtore, conciderit animo; reliqui custodes magnâ corporis contentione foras proruperint; accurrunt alia, purulenta detrahunt; detergent; festinant alia, vt intolerabilem grauis odoris fœditatem suffitu quodam depellerent; quâ sublatâ ad ægrotam redij, quam planè & vocis vitio, & respiratione difficili, & graui deglutione, & febre leuatam reperi, & ab omni vita periculo tutam, quâ nunc fruitur incolumis.*

Si pus ad partes externas quodammodo vergere videatur, apertio exteriùs molienda est; quod se feliciter præstitisse refert Lanfrancus, *Chirurgiæ maioris doctrinâ 2. tract. 3. cap. 5.* his verbis: *Quoniam bona casuum variatio multùm corroborat operantem, ponam in hoc loco quid mihi accidit in ciuitate Mediolani, de quadam Domina quinquagenaria quinta, quæ squinantiam phlegmaticam patiebatur, quæ totam occupauit gulam, intùs & extrà, ita quod extrà tumor maximus apparebat, & cum his non loquebatur, nec poterat transglutire. Cùm essem vocatus, tangens pulsum, in vltima inueni debilitate: tangens locum corruptum, sensi materiam in profundo, & cognoui quòd potiùs suffocaretur, quam exteriùs apostema, vel interiùs rumperetur. Tunc mihi praparaui rasorium, & locum palpans cum digitis, inueni maturam materiam inter mentum & epiglottum, plusquam in alio loco congregatam, & vulnus ibi feci profundum, per quod de corrupta & male fœtente materia magnam partem extraxi, magnámque partem dimisi, quam tunc euacuare poteram, secundùm rationem nolui, quam sciuisti. Tunc ægra leniorem habuit anhelitum, pulsusque fuit fortificatus. Tunc administrans ei brodium, per vulnus magna ipsius quantitas exibat, tunc ingeniaui, vt cum argentea cannula, quæ posita in ore totum vulnus transibat, suâ curâ reciperet ad ipsius necessaria nutrimenta: gulam totam, & collum cum medicinis mundificantibus, & residuum materiæ maturantibus, circundabam, donec extraxi de vulnere frustum magnum viscosæ materiæ, & fœtentis, quæ fuerat sicut quoddam intestinum, longum vnius maioris digiti quantitate: quæ quidem materia calore fuerat extraneo condensata. Qua remota, remansit locus sine fœtore, & ægra incepit maximè confortari. Tamen in ea continuaui mundificatiua, & incarnatiuis, & cicatrizatiuis vulnus*

 optimè

optimè sigillaui, & ægra fuit saluti pristinæ restituta.

Hûc referri potest historia Beniuenij, cuius suprà mentionem fecimus, de quodam anginoso, qui cùm ab aliis Medicis pro deplorato relictus fuisset; ab eo liberatus est profundis scarificationibus sub maxillis & ipsâ ceruice celebratis, à quibus multa sanies effluxit.

Si abscessus intùs in ore rumpatur, decocto hordei, aut hydromelite, vt dictum est, detergitur. Verùm aliquando vlcus sordidum redditur, & tunc ad potentiora remedia confugiendum est, in hunc modum.

℞. Fol. scabiosæ & agrimon. ana M. j. nucum cupressi ʒ.j rad. ireos Florent. & aristol. rotund. ana ℥. ß. myrrhæ ʒ. ß. rosar. rubr. P.ij. Coquantur in hydromel. ad ℔. j. Colaturâ colluantur frequenter vlceratæ partes.

Hoc decoctum vlceri sordido abstergendo plurimùm conferet; attamen si non sufficiat, ad collyrium Lanfranci confugiendum est, quod mirabilis est efficaciæ.

Vlcere probè deterso, illius consolidatio molienda est bolo armena, cum melle rosaceo permixto ad formam eclegmatis, cui etiam thus & myrrha vtiliter addi poterunt.

Fit autem interdùm, vt deferuente inflammatione, tumor neque resoluatur, nec suppuretur, sed duritiem contrahat; quo in casu cataplasmatis emollientibus & resoluentibus curatio perficienda est, eáque in hunc modum componi poterunt.

℞. Rad. althææ, bryoniæ, & cucumeris agrest. ana. ℥ j. fol. maluæ, parietariæ, origani, & centaurei min. ana M.j. caricarum ping. par vj sem. lini & fœnugr. ana. ℥. j.

Coquantur

Coquantur, pistentur, & per setaceum traiiciantur; deinde adde pulueris hirundinum combustarum, & stercoris canis ossa rodentis, ana ʒ. iij sulphuris viui ʒ. j butyri recentis, & axungiæ anatis, ana ℥. j. olei anethini ℥. ij. Fiat cataplasma.

Pro coronide aliquid dicendum est de Laryngotomia, quæ ab antiquis proponitur, & à neotericis non paucis proponitur, & propriis experimentis confirmatur. Cùm nempè in angina desperata, qua ægris suffocatio omnimoda præ foribus est, incisio fit in aspera arteria, per quam aëri ingressus datur in pulmonem, & fuliginum ab eodem expirantium egressus. Hanc probat Auicenna *Fen.* 9. *lib.* 3. *cap.* 11. Paulus *lib.* 6. *cap.* 33. Rhasis 3. *continentis.* Alsaharauius, Auenzoar, Albucasis, & Halyabbas *capitibus propris.* Eandem potuit Galenus ex Asclepiade *in introductorio, cap.* 13. Ex recentioribus Brassauolus *comment. in lib.* 4. *Hipp. de victus ratione in morbis acutis, sect.* 35. se propriis manibus hanc operationem fecisse testatur cum fœlici successu. Rarissimè tamen in vsum reuocatur hæc operatio, propter metum infamiæ, quæ Medicis & Chirurgicis impendet, dum æger post operationem occumbit; quod vtplurimùm contingit, & mors operationi potiùs, quàm morbo tribuitur, quantumuis Medicus præmisso prognostico sese aduersùm calumniam munierit. Adde quòd in angina valdè periculosa pulmones plerumque affecti sunt, & multis humoribus repleti, vnde plerumque suffocatio contingit; & tunc incisio asperæ arteriæ nihil conferre potest. Quæ aduertens pericula Hieronymus Fabricius ab Aquapendente, Chirurgus expertissimus, se hanc operationem numquam molitum esse, neque eam à sui temporis Chirurgicis administratam

niſtratam fuiſſe teſtatur. Eam tamen poſſe in vſum reuocari fatetur, modò pulmo & aſpera arteria colluuie non ſit repleta; & operandi modum exactè deſcribit in operationibus Chirurgicis, capite proprio, quem inde deſumere quis poterit.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER VII.

De morbis thoracis.

PRÆFATIO.

THORACIS *nomine comprehendimus eas tantùm partes, quæ respirationi inseruiunt. Licet enim cor in thorace contineatur; illius tamen affectus peculiari libro, qui hunc sequuturus est, exponendi sunt. In hoc verò eos tantùm exponemus qui respirationem lædunt & partes respirationi inseruientes frequentiùs infestant, quales sunt asthma, pleuritis, peripneumonia, empyema, hydrops pectoris, hæmoptoë, & phthisis: quorum vnicuique propria capita destinauimus.*

CAPVT I.

De Asthmate.

RESpiratio læditur à variis causis tùm sympathicè, tùm idiopathicè.

Idiopathica respirationis læsio fit ex vitiato pulmone, atque adeò omnes pulmonis morbi actionem illius lædunt; qui quidem morbi vel in ipsa partis substantia, vel in vasis illius resident.

In pulmonis substantia contingunt inflammationes, tubercula, abscessus, vlcera, tùm etiam interdùm ipsius partis exsiccatio & atrophia; interdùm & humor serosus ac pituitosus spongiosæ pulmonis substantiæ imbibitur, & liberam ipsius dilatationem impedit. Rariùs scirrhi, & calculi, & grandines in eadem parte generantur.

In pulmonis vasis frequentissimè fiunt obstructiones, quæ liberum aëris commeatum impedientes difficilem faciunt respirationem.

Sympathicè læditur respiratio ex consensu aliarum partium, non solùm vicinarum, sed etiam remotiorum. Sic inflammatâ membranâ costas succingente, vel diaphragmate, vel mediastino, respiratio læditur. Sic corde intemperie calida laborante, vt in febribus, aucto respirationis vsu, magna & frequens respiratio euadit; contrà verò eodem frigidâ intemperie laborante, vt in moribundis, imminuitur & tandem omninò cessat; idem contingit in syncope cessante actione cordis, & consequenter cessante respirationis vsu. Sic in empyemate aut hydrope thoracis, pus aut aqua in capacitate thoracis collecta pulmonis dilatationem

tionem impedit & respirationem lædit. Sic musculorum respirationi inseruientium læsio eandem actionẽ vitiat, vt in vulneribus ac tumoribus eorum contingit: tum præcipuè in apoplexia, denegato influxu spiritus animalis ad eos musculos. Musculorum etiam laryngis inflammatio spirandi difficultatem efficit in angina.

Affectus etiam hypochondriorum sympathicè respirationem lædunt, vt tumores hepatis, lienis, pancreatis, pondere suo diaphragma, cui annectuntur, ad inferiora retrahunt, eiusque motum liberum impediunt. Sic etiam vapores & flatus ab illis partibus eleuati diaphragma comprimunt eiusque actionem lædunt, vnde asthma flatulentum exoritur. Idem contingit à flatuum vel serosi humoris copia in hydropicorum abdomine contenta & diaphragna comprimente. Ab vtero denique vapores eleuati respirationem vitiant, vnde hic affectus suffocatio hysterica nominatur.

Inter prædictas respirationis læsiones asthma ab autoribus seorsim tractatur, quia reliquæ ab aliis morbis dependent, suis locis explicandæ.

Licèt autem asthma interdum genericè & latâ significatione vsurpatum, omnem respirandi difficultatem complectatur: in specie tamen eam imprimis significat, quæ à pulmonum infarctu & bronchiorum illius obstructione exoritur; quæ ex se & ratione propriæ essentiæ febre carere solet, licèt interdùm febris ei adiungi valeat. Et iterùm in tres alias species subdiuiditur, quarum vna Dyspnœa nominatur, secunda idem Asthmatis nomen retinet, tertia verò Orthopnœa nuncupatur.

Dyspnœa est difficilis respiratio, in qua crebrior densiorque fit spiritus tractio ex infarctu pulmonum oriunda. Hæc Asthmate & Orthopnœa minor est, &

à minori materiæ obstruentis copia oriunda, & magis ipsam pulmonis substantiam obstruit, quàm bronchia, vnde stertoris carentia, quæ fit ab humoris in bronchiis pulmonis contenti commotione, & allisione cum aëre per ea continuò oberrante.

Asthma est magna & frequens respiratio, in qua diaphragma, musculi intercostales, tum etiam abdominis violenter mouentur, cum stertore & sibilo coniuncta. In vero enim & propriè dicto asthmate bronchia pulmonis humore pituitoso opplentur, qui (vt dictum est) ab aëre commotus talem strepitum edit.

Orthopnœa verò est maxima spirandi difficultas, in qua ægrotãtes non nisi sedentes & erectâ ceruice respirare possunt; & non solùm musculi prædicti, sed etiã superiores pectoris & scapularũ, vehementer exagitãtur.

Dyspnœæ etiam & Orthopnœæ nomen, quemadmodum de asthmate diximus, communiter non rarò in omni difficultate spirandi vsurpatur, quæ in pleuritide, peripneumonia, aliisque affectibus contingit. Idem dicendum est de apnœa, quæ non deprauatam, vt prædictæ, sed imminutam vel abolitam respirationem significat, eaque contingere solet in syncope, hysterico affectu, & apoplexia fortissima.

Humor asthma efficiens est vt plurimùm pituita à capite in pulmonem defluens, eiusque bronchia obstruens. Interdùm tamen fit ab humoribus crudis & serosis à venoso genere per arteriam venosam in pulmonem translatis, & si ad bronchiorum canales profluant, verum asthma cum stertore producunt; si verò in pulmonum substantia, vel in læuibus arteriis subsistant, asthma spurium generant sine stertore.

Hæc asthmatis species, quæ vulgaribus Medicis ignota est, (nullam enim aliam causam præter fluxionem à capite agnoscunt,) confirmatur, non solùm

ex

ex stertoris carentia, sed etiam ex eo, quod in eo vrinæ ægrotantium crassæ & turbidæ esse solent, præsertim in paroxysmo, quia humorum crassorum & crudorum in venis agitatorum portio ad renes & vesicam transmittitur. Et nonnulli asthmatici vrinæ difficultati obnoxij sunt, eâque vigente ab asthmate liberi sunt; asthmatis verò paroxysmo præsente cessat vrinæ difficultas, ob materiæ morbificæ in venis contentæ ad hanc vel illam partem decubitum. Vidimus etiam quosdam asthmaticos alui fluxui obnoxios, ita vt præsente alui fluxu ab asthmate liberi essent; eo verò cessante asthmatis paroxysmi redirent. Adde quæ hæc asthmatis species, quæ sine stertore fit, venæ sectione ita efficaciter oppugnatur, vt eâ in paroxysmo celebratâ, quamprimùm sanguis fluere incipit, ægri statim meliùs spirare incipiant, & in fine illius aut post exiguum saltem interuallum à paroxysmo penitus liberati appareant. Ac denique huiusmodi asthmatici plerumque cachexia & pedum tumore œdematoso laborant. Quod ostendit causam asthmatis tunc temporis ab hepate proficisci, & in venis contineri, ita vt tandem in plerisque hydrops consequatur. Inde Aretæus inter signa asthmatis imminentis flatus in præcordiis & eructationes præter rationem enumerat, quæ procul dubio à materia cruda in præcordiis exagitata proueniunt.

Illa tamen flatulenta materia primò, & per se aliam asthmatis speciem interdùm producit, quæ asthma flatulentum, seu hypochondriacum nominatur; quando scilicet flatus crassi & copiosi ab hypochondriis eleuati diaphragma comprimunt, eiusque motum impediunt, vnde summa respirandi difficultas sine stertore procedit.

Diagnosis huius affectus, & specierum illius, ex propositis innotescit.

In dyſpnœa enim ſpiritus eſt denſus citra ſonum & anhelationem, cum minori moleſtia.

In aſthmate grauitas pectoris eſt maior, ſpiritus crebrior & denſior, cum anhelatione, ſtertore, ac ſibilo.

Orthopnœa verò non niſi erectâ ceruice reſpirare permittit, decumbentibus ſuffocationem minatur.

Signa cauſarum in hunc modum ſe habent.

Si à craſſis humoribus in pulmone collectis aſthma generetur, difficultas ſpirandi ſenſim & paulatim accreſcit, eaque continua eſt & indeſinens.

Si verò humores aliunde in pulmones per interualla affluant, difficilis reſpiratio continua non eſt, ſed per interualla recurrit. Licèt enim aſthma quod à materia in pulmone contenta excitatur, exacerbari plerumque ſoleat à cauſis erternis, ita nimirùm, aëre auſtrino, & ſimilibus. In aſthmate tamen quod à materia aliunde affluente producitur, exacerbatio illa longè manifeſtior eſt. Si aſthmatis materia à cerebro defluat, catarrhi ſigna adſunt. Sin verò nulla catarrhi indicia appareant, per venas materiam affluere coniiciendum eſt. Hepatis affecti & partis mandantis rationem habentis indicium eſt tumor pedum & cachexia.

Si humor craſſus in bronchiis pulmonum contineatur, reſpiratio fit cum ſonitu & tuſſi, tum pituitâ per tuſſim excretâ, ceſſat vel imminuitur affectus.

Si humor in venis aut ſubſtantia pulmonis hæreat, nullus adeſt ſonitus & raro aliquid per tuſſim excernitur.

Quod ad prognoſim attinet, aſthma chronicus eſt affectus, & curatu difficillimus, ſæpeque in cachexiam & hydropem degenerat. Iuuenes aliquando liberantur

ſed

ſed & non ſine magno labore : ſenes verò nunquam. Infantes, niſi maturè curentur, ſuperueniente catarrho ſuffocante, intereunt.

Qui ex aſthmate, vel tuſſi gibbi euadunt, ante pubertatem moriuntur, quia gibboſitas conueniens pectoris incrementum impedit; pulmo nihilominus, debitam magnitudinem acquirens, non habet ſufficiens ſpatium, in quo dilatari commodè poſſit ad liberam reſpirationem; vnde calor cordis non ſufficienter ventilatus marceſcit, & hominem ad interitum perducit.

Aſthmati pleuritis aut peripneumonia ſuperueniens lethalis. Quia pulmo à longo morbo debilitatus non poteſt grauiſſimo modo ſuperuenienti reſiſtere, & materiam morbificam expellere.

Aſthmatis curatio duplex inſtituitur, vna in paroxyſmo, altera extra paroxyſmum.

In paroxyſmo ſtatim vena ſecanda eſt, præmiſſo clyſtere, ſi ſanguis mediocriter abundare videatur: nam depletis ſanguine venis liberior erit reſpiratio. Quòd ſi affectus ſit antiquior, pluriéſque ſanguis fuerit detractus, ſatius eſt à phlebotomia abſtinere, quia calorem natiuum imminuendo, maiorem promouet pituitæ copiam.

Sectio malleoli præſtans eſt, præcipuè in affectu ſympathico.

Poſt venæ ſectionem, vel etiam eâ omiſsâ, ſi non videatur idonea, purgans phlegmagogum erit exhibendum, ex iis quæ in frigidæ cerebri intemperiei curatione deſcripta ſunt, adiectis perpetuò quibuſdam thoracis, quantùm remedij forma permittere poterit.

Vomitoria verò, licet à nonnullis improbentur in hoc affectu, tamen conuenientiſſima ſunt, vt frequens experientia

experientia docuit, & non rarò hoc solo remedio paroxysmus solutus est.

Inter alia autem vomitoria principem locũ obtinet aqua nicotianæ, exhibita ad ℥.j reduci potest in syrupũ cũ saccharo. Dosis cochlearia ij. In cuius penuria vsurpari potest sal vitrioli, vel aqua benedicta. Ratio autem cur vomitoria in hoc affectu tantoperè prosint, elegantissima est. Quia dum pituita tenuior à capite defluens, in ásperam arteriam, & pulmonis bronchia sese insinuat, crassior illius portio in ventriculum delabitur, illiusque parietibus ita affigitur, vt ægerrimè auelli possit. Interim verò dum calor illius debilis materiam illam exagitat, flatus crassiores producuntur, qui ventriculum inflantes diaphragma comprimunt, & difficilem respirationem efficiunt. Vnde fit vt vacuato ventriculo cesset paroxysmus, aut mirum in modum remittatur. Adde quod asthma interdum (imò frequentissimè, iuxta Sennerti sententiam,) ab humoribus crudis generatur citra hepar, & in venis collectis, qui per venam arteriosam ad pulmones feruntur, & bronchia cõprimentes asthmatis causa sunt. Hisce autem humoribus purgandis, & à pulmone reuellendis maximè conferunt vomitoria. Quamuis etiam huius causæ ratione remedia, quæ per inferiora humores expurgant, conuenientissima sint.

Vomitum etiam in hoc affectu leniter mouet, simulque per inferiora purgat succus ireos nostratis ad ℥. ß. & vini hippocrati ℥. j. quem se felicissimo cum successu vsurpasse refert Platerus in obseruationibus.

Potest augeri dosis succi ireos nostratis ad ℥.ij. si minori exhibitus sufficienter operatus non fuerit.

Clysteres etiam acriores frequenter iniici poterunt reuulsionis gratiâ. Eorũ tamen quantitas sit exigua, ne intestina admodùm replendo diaphragma comprimãt.

Tum

Tum etiam frictiones in partibus inferioribus celebrandæ, iisdémque cucurbitulæ plures affigendæ, tum etiám ceruici. Postmodùm humores crassi liquandi & attenuandi; flatus ab iisdem humoribus excitati resoluendi atque discutiendi. In quem vsum vtiliter exhibetur aqua cinamomi ex cochleari, per se, vel cum syrup. violac. mixta; vt

℞ Aquæ cinamo. ℥. ij syrup violac. ℥. j. Misce. Loco syrup. violac. oxymel admisceri poterit, ad lentos humores potentiùs discutiendos.

Vtile etiam est ol saluiæ, rorisma. vel anisi arte chymicâ extractum, ad guttulas iij. iiij. vel v. cum vino exhibitum. Vel his aspergantur tabellæ diatragac. frig. quas æger deglutiat.

Alij commendant croci ℈. j. cum vini cochleari exhibitum. Vtilis etiam est aqua clareta, in hunc modum composita.

℞. Aquæ vitæ ℥. iiij. aquæ tussilag. & scabios. ana ℥. iij. sacchari ℥. ij cinam. ʒ. vj. Traiiciantur per manicam Hippocratis. Capiat æger ℥. ij. vel iij.

Fumus nicotianæ per tubulum haustus paroxysmum cohibet. Idem præstat eadem nicotiana linguæ tantùm admota; idem quoque præstat fumus caryophyllorum per tubulum haustus.

Interim expectorantia vsurpanda sunt, quæ crassiorem materiam per anacatharsim educant.

℞. Syrup. de prassio, de liquirit. & de tussilag. ana ℥ ij. oxymel simp. ℥. j Misce, vtatur ex cochleari sensim lambendo.

℞. terebinth. claræ ℥. j ammoniaci ℈. ij. florum sulphuris ℈. j Misce, fiant pilulæ molles, quarum vna singulis duabus horis deglutiatur cũ syrup. de hissopo ℥. ß

℞. Ol. amygd. dulc. recenter sine igne expressi ℥. vj. sacchari candi ℥. ij. Misce, capiat sensim lambendo.

℞. Rad. enulæ camp. ſaccharo condit. ℨ. iij. ſacchari candi ℥. ß ſyrup. de hyſſopo, & de praſſio, ana ℥ j. gummi ammoniac. aquâ vitæ diſſoluti ℨ. ß. Miſce, fiat looch. Vel

℞. Conſer. violar & rad. enulæ camp ana ℨ. vj pulu. elect.diatragacanthi frig. & diaireos Salomonis, ana ℨ. j. ſyrup violac. & cappill. ven ana q ſ. Fiat looch.

℞. Radic. althææ ℔. j. rad. enulæ camp. ℥. iiij. cydoniorum, vel eorum loco carnis cydonior. condit. ℨ. xvi. Bulliant in aqua ad exſiccationem. Contundantur, traiiciantur per ſetaceum, addendo mellis ℔. ii. Coquantur leuiter; extrahe ab igne, & adde cinam. ℨ. i. flor. ſulphuris ℥. ß. liquirit. cum moſcho, & aqua roſac. aromatizat. ℨ. ii. Fiat electuarium molle, de quo teneat in ore ad magnitudinem auellanæ per interualla. Vtiliſſimum etiam extra paroxyſmum, ſi de eo ſumatur. ℥. ß. manè & ſerò.

Exteriùs etiam pectori admouenda vnguenta & linimenta laxantia & diſcutientia, in hunc modum compoſita.

℞. Ol. chamæmel irini, & amygdal dulc ana ℥. ß. axungiæ gallinæ recent. ℨ. i. pulu. rad. althææ, ireos Florent. ana ℨ. i. farinæ ſem. lini, & fœnugr. ana ℨ. ii. gummi ammoniaci, cum vino diſſoluti ℨ. i. ß. ceræ q. ſ. Fiat linimentum. Vel.

℞. Mucilag ſem. cydonior lini & fœnugr extractæ cum aqua tuſſilag. vel ſcabioſæ, ana ℨ. vi. pulu radicis ireos, hyſſopi, ana ℥. ß. croci ℈. i. ol. lilior. & amygdal. dulc ana ℥. ii. ceræ q. ſ. Fiat linimentum.

Si paroxyſmus protrahatur, veſicatorium applicetur poſteriori partis ceruicis.

Extra paroxyſmum humoris fluxio impedienda eſt; tum qui iam influxit, & in pulmone continetur, incidendus, detergendus, & expectorandus eſt.

Ad

Ad fluxionis impetum cohibendum ea omnia conueniunt remedia, quæ in frigidi catharri curatione suprà proposita sunt.

Attamen circa nonnulla remedia, eo loci proposita, cautiones quædam adhibendæ sunt.

Primò, in apozematis, aut syrupis, aliisque remediis, ne calida nimiùm & exsiccantia præscribantur, quæ partes tenuiores absumendo, reliquum incrassare possunt, & ita affectum contumaciorem reddere. Sed potiùs humectantia permisceantur, qualia sunt passulæ, ficus, liquiritia, iuiubæ.

Secundò, in prædictis remediis loco cephalicorum, thoracica suprà enumerata vsurpentur.

Tertiò, ad deriuationem humoris in capite redundantis, proponuntur errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi Verùm in hoc casu non conueniunt apophlegmatismi, ob vicinitatem partium, per quas decurrit humor ad pulmonem. Sed errhina, & sternutatoria vtiliter vsurpari poterunt.

Quartò, ad caput roborandum, & exsiccandum, inter alia remedia commendantur suffitus; qui tamen in hoc affectu nō cōueniunt, saltem ore & naribus excepti: proptereà quod difficiliorem anhelitum efficiunt, & asthmatis paroxysmum excitant At verò iis operimenta capitis extra ægri cubiculum tutò perfundi poterunt.

Ad detersionem & expectoratiōe humorum crassorum, pulmonum bronchiis impactorum, expectorantia suprà descripta vsurpari poterunt, tum etiam sequētia.

℞. Rad. enulæ camp & polypodi querc. ana ℥. ß. folior. origani, calament. hyssopi, satureiæ, capill. ven. scabios. & tussilag. an. M j. sem. althææ, bombacis, & carthami, ana ʒ. iij liquirit. rasæ & passul. mundat. ana ʒ. vj. iuiubar. sebesten, & ficuum pinguium, ana n. v. Fiat decoctio ad quartariav. in hydromelite. In colat. dissol-

ue sacchari albi quartaria v. Fiat syrup. perfectè coctus, quo vtatur ex cochleari frequenter, sensim lambendo.

Maioris efficaciæ, & paratu facilior syrupus componi poterit in hunc modum.

℞. Rad. enulæ camp. ʒ. iij. tabaci indici ʒ. j. Infunde per noctem in ℥. vj. aquæ vitæ vulgaris. Manè fiat colatura, cui adde sacchari crystallini ʒ. iiij. Incendatur continuò agitando; adde syrupi de erysimo aut tussilagine ℥. ij ol. sulph. q. s. ad gratam aciditatem. Vtatur ex cochleari, vel bacillo glycyrrhizæ contuso, sensim lambendo & deglutiendo.

Sequentia verò remedia pulmonibus ab infarctu liberandis specifica sunt & efficacissima.

℞ Gummi ammoniaci & bdellij in aceto scillitico dissolut. ana ℥. ß. flor. sulphuris ʒ. iij. fol. tussilag. & satureiæ siccor. & puluerat. & diaireos simpl. ana ʒ. ß. Cum syrupo de hyssopo, vel oxymelite scillit. fiat massa pilul. de cuius ʒ. j. formentur pilulæ vj. Sumat num iij. duabus horis ante cœnam, bis in hebdomada. Vel

℞. Aloës soccotrinæ ℥. ß myrrhæ, ammoniaci, ana ʒ. ß. croci ℈. ß. florum sulphuris ʒ. ß. Cum syrup. de tussilag. fiat massa pilul. cuius ʒ. j. capiat duabus horis ante prandium per aliquot dies.

Aqua quæ educitur ex rad. bryoniæ excauata destilletur in B. M. Huius ℥. viij. misce spirit. vitrioli vel sulph. ℥. ß. Capiat singulis diebus cochlear. j. ieiuno stomacho.

℞. Fol. peti, hyssopi, prassij albi, capill. ven. ana M. ij. rad. ireos Florent. & liquirit. ras. ana ℥. ß. Coquantur ad ℔. j ß. In colat. dissolue sacchar. albi ℔. j. mellis albi ℔. ß. Fiat syrup. perfectè coctus, clarif. & aromatizat. tantillo croci & cinam. Capiat cochlear j. vel ij. horis matutinis.

Eiusdem virtutis est eximel, & syrupus de peto

Quercetani

Quercetani in Pharmacopœa descriptus. Tinctura peti sicci extrahitur cum aqua vitæ, melle excipitur pauca illius quantitas, & ad pisi vel fabæ magnitudinem in ore detinetur, sensim deglutiendo; pituitam copiosè trahit à ventriculo & à pulmone.

Mille-pedes seu aselli n. xij. panno lineo inuoluti, in vino albo macerantur; hinc facta expressio potui datur, quæ breui saburratos pulmones deplet.

Oleum sacchari crassos & glutinosos humores in pulmone contentos potenter dissoluit; & expectorat. Sed multò potentiùs atque excellentiùs id præstat oleũ sacchari compositum, cuius formula talis est.

℞. Rad. ireos Florent. & enulæ camp puluerat. ana ℥ß. pulpæ dactyl. & passul purgat. ana ʒ.iij cortic. citrior. & arantior. ana ʒ.ß. benjoini ʒ.ij croci ʒ j. Infunde bidui spatio in spiritu vini sæpissimè rectificato Mox separetur liquor per inclinationem. Admisce liquori sacchari candi puluer. quantum in eo dissolui poterit; & accende spiritum vini, spatulâ continuò agitando, donec in spissum, olei æmulũ liquorem flamma extincta abierint. Cui admisce olei sulph. q.s. ad grãtã aciditatẽ.

Decoctum caulium rubrorum cum pauco saccharo per plures dies sumptum, asthmaticos multùm iuuat.

Efficacior multò est succus caulium rubrorum cum saccharo rosac. vel syrupo tussilaginis exhibitus ad iulepi formam, per plures dies.

Spiritus sulphuris viscidam pituitam dissoluit, & bronchia aperit, si illius guttæ iv. aut v. sumantur cum iusculo, aut syrupo conuenienti.

Terebinthina ad hunc etiam vsum valdè commendatur ad ʒ.ij. vel iij. frequẽter exhibita, cum ol. amygdal. dulc. aut conserua violat. Vel in opiatæ formam reduci poterit, in sequentem modum.

℞. Terebinth. aqua tussilag. diligenter lotæ ℔.j. fi-

cuum pinguium ℔. ß.penid. ℥. iiij. ol amygdal. dulc. ℥. j. Miſce, fiat opiata.

Crocus in condimentis pectori vtilis eſt. Tum etiam bellarium ſinapis cum melle paratum egregiè expectorationem iuuat.

Oxymel cum agarico vtiliſſimum etiam eſt ad pulmones expurgandos, cuius cochlear ij. manè exhiberi poterunt.

Flores ſulphuris cum butyro recenti ad pilularum formam redacti, per triduum exhibiti manè, ad ℈. j. aſthmaticis multum opitulantur. Lac ſulphuris idem præſtat maiori efficacia & minori doſi, quæ gr. viij. tranſcendere non debet.

Tabellæ etiam ſequentes præſtantiſſimæ ſunt.

℞. pulpæ rad. altheæ, & rad. ſymphyti maioris, ana ℥. ij. flor. ſulphuris ʒ. ij. flor. benioni ʒ. ß. ſacchari in aqua lilior. alborum diſſoluti ℥. viij. Fiant tabellæ, quas teneat æger in ore frequenter.

Decoctum galli veteris commendatur etiam non parùm ad hunc affectum expugnandum, eiúſque formula talis eſt.

℞. Rad. enulæ campanæ, & ireos Florentiæ, ana ℥. ß folior. hyſſopi, & praſſij ſiccorum, ana ʒ. vj. ſem. carthami ℥. j. ſem. aniſi, & anethi, an ʒ. ij. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. iij. pulmonis vulpis præparati ʒ. ij. Contundantur, iiſque impleatur venter galli veteris, qui decoquantur in aquæ ℔. xv. donec caro ab oſſibus ſeparetur. Colatura poſt fortem expreſſionem ponatur in loco frigido, vt quod craſſum eſt ſubſideat, pars verò clara ſeparetur. Cuius capiat æger ℥. vj. cum oxymel ſimpl. ℥. j.

Si purgans efficere volueris, addi poterunt folia ſennæ ad ʒ. ii. vel iij. pro ſingulis doſibus. Imò & diſſolui poterit alicui doſi mannæ ℥. ß. vel (ſi fortius purgan-

dum) electarium aliquod phlegmagogum per interualla. Platerus sequentem galli præparationem reliquis anteponit.

℞ Gallum aliquot annorum iugulatum, deplumatum,& euisceratum. Infarciatur sequentibus; pulmonis vulpis frusto recenti, vel præpar.& siccati ℥.j passular. enucleat. & ficuum, ana ʒ.ij rad enulæ ʒ. j herbarum hyssopi, satureiæ, marrubij, thymi, calamanti, pulegij, siccat. ana. ʒ j. sem. fœniculi, anisi, ana ʒ j sem. carthami contusi, rad. polypod. ana ℥.ß. tartari albi ʒ. j. salis ℥.ß. vitellos ouor n ij butyri recentis ℥. ß. Incidantur, & contundantur, vt artis est, & insuantur gallo; decoquãtur donec caro ab ossibus secedat, in multa aqua, vase amplo, ne opus sit nouam affundere. Dein eam colato, & in ℔. x. adde mellis despumati ℔. j. ne citò corrumpatur. Capiat scutellam vnam manè, in qua dissolue mannæ, & cassiæ recentis, ana ℥. ß. continuando ad multos dies, vt mensem, & ampliùs Quod eo meliùs iuuabit, si mox etiam terebinth. ʒ. j cum penidiis in forma boli, aut aliter assumat.

Ludouicus Septalius, *in animaduersionibus practicis*, hæc iura galli veteris damnat, tanquam inutilia, vel potiùs noxia. Ratione illius sunt, quòd experientiæ non respondeant, & irrito successu à se, & aliis Medicis Mediolanensibus fuerint vsurpata. Quòd ex lõga ebullitione nitrosæ illæ partes, quibus maximè prodesse iura illa creduntur subsideant, atque in percolatione reiiciantur: viscidæ autem. glutinosæ, crassæ, tum & perpingues ex cute, pedibus, alarum extremis, musculosis & neruosis partibus promanantes, maximè remaneant. Vnde crassior reddatur materia morbifica, & expectorationi minùs idonea. Purgantia verò, & alterantia longa ebullitione vires suas amittant.

Verùm non debet Septalij experientia, tot tanto-

 rúmque

rúmque celebrium Medicorum, tum antiquorum, tum recentiorum, à quibus hoc genus remedij maximè commendatur, experiētiæ præferri. Si enim quibusdam ægrotantibus à se, aliisque curatis non contulerit, multa alia obstare poterunt; nempè vel praua ægrotantiū dispositio; morbique contumacia, vel cætera ad curationem spectantia non benè administrata, vel ipsum remedium malè præparatū. Quod verò dicit nitrosas partes longâ ebullitione subsidere, & in percolatione reiici, ridiculum est; subsident enim tantùm partes terrestriores. Nitrosa verò substantia in liquore simul recepta nunquàm separatur. Vnde fit vt iuscula, quo diutiùs coquũtur, eò salsiora euadant. Salsedo autem illa incidit, attenuat, deobstruit; tantùm abest, vt iusculū salsedine illa præditum incrassare possit materiā morbificam. Neque habent carnes, aliæque partes gallorum, substantiam ita glutinosam, vt ille fingit, qualis fortè in vitulorum pedibus, aliorúmque animalium reperitur; sed potiùs attenuantem, cùm nitrosa substātia maximè refertæ sint. Ac denique purgantia, & alterātia, si iuxta Pharmaciæ præcepta, & secundùm artem decoquantur, vires suas integras in decocto relinquūt; cùm quotidiana apud nos experientia cōstet, huiusmodi iuscula gallis veteris perbellè purgare. Et si experientiam nostram Septalij experientiæ opponere liceat, bona fide testari possumus, nos ex huiusmodi decoctis mirabiles effectus in asthmaticis affectibus, & doloris colicis diuturnis ac cōtumacissimis percepisse. Hoc tamen in horum iusculorum præparatione immutare solemus, quòd nimirùm pro vna tantùm dosi singulis diebus iterāda præscribimus; metuentes scilicet, ne ad plures dies asseruata corrumpantur, aut saltem deteriora fiant. Formulæ autem à nobis præscribi solitæ in asthmatis curatione exemplum tale erit.

℞. Rad.

℞. Rad enulæ camp. & ireos Florent.ana ℥.j. ß. fol. hyssopi,& tussilaginis, ana M. j. liquirit.ras.& passul. mundat.ana ʒ ij.ficuum pinguium n iiij. sennæ mundat. ʒ. iij polypod. querc. & sem. carthami contus. ana ℥. ß. sem anisi ʒ. j. ß. Coquantur cum tertia, vel quarta parte galli veteris secundùm artem, & fiat iusculum, quod capiat æger per xij. vel xv. dies.

Vino purgante infrà describendo Platerus mulierem curauit dyspnœa laborantem, & ad hydrôpem inclinantem.

℞. Rad. iridis ℥. j. rad. enulæ,scillæ præparat. ana ℥. ß. marrubij M. j. cortic sambuci, ebuli, ana ℥. j. sennæ ℥. j. ß. agaric. ʒ. ij. zinzib.ʒ j. Conquassentur omnia, & adde vini ℔. iiij Coquantur parum in duplici vase. Bibit cubitum itura haustum per dies sex, cessauitque dyspnœa, & tumor euanuit, pulchréque curata fuit.

Notandum autem est, purgantia in hoc affectu esse iteranda, idque sub variis formulis, ne vni eidemque remedio natura assuescat Sic etiam remedia detergentia,incidentia, expectorantia, aliáque per vices immutanda sunt, propter eandem causam.

CAPVT II.

De Pleuritide.

PLeuritis alia vera & legitima est, alia notha seu spuria.

Vera pleuritis est inflammatio membranæ costas succingentis vel musculorum intercostalium internorum.

Notha verò eſt inflammatio muſculorum intercoſtalium externorum.

Dantur etiam alij lateris alarumque thoracis partium dolores, qui ad nothā pleuritidem κατὰ χρηστικῶς referuntur, quando nimirùm mediaſtinum inflammatur, pulmo coſtis agglutinatur, humores ſeroſi vel pituitoſi à capite in thoracis muſculos defluunt, flatus eoſdem muſculos aut thoracis membranas diuellunt, & vapores à ventre inferiori eleuati eaſdem partes vellicant aut diſtendunt, vt in lumbricis ſæpè contingit.

Diximus in vera pleuritide non ſolum pleuram, ſed etiam muſculos meſopleurios internos inflammari, quia impoſſibile eſt quin inflammatio membranæ muſculis contiguis communicetur. Nonnulli prætereà pulmonem etiam in omni pleuritide inflammari contendunt, & ſententiam ſuam autoritate, ratione, & experientia confirmant. Autoritas eſt Hippocratis *lib. de locis in homine*, vbi dicit, vtrâque pulmonis parte inflammata fieri peripneumoniam: ſi verò altera tantùm pulmonis pars inflammetur, eſſe pleuritidem. Idipſum ratio conuincere videtur. Siquidem ſigna pleuritidis ſunt etiam ſigna peripneumoniæ, tuſſis nimirùm, febris continua, reſpirandi difficultas, & ſputum cruentum. Prognoſis etiam & curatio eadem eſt in vtroque affectu. Aſſerunt denique ſibi experientia compertum eſſe, in apertis pleuriticorum cadaueribus pulmonem inflammatum ſemper apparuiſſe. Verùm concedendum quidem eſt in plurimis pleuriticis pulmonem cum pleura ſimul affectum eſſe, facilè enim fluxio in vtramque partem decumbit, cum pulmo pleuræ ſuperiori parte alligetur. Aſſerendum tamen, ſolam pleuram ſæpiſſimè inflammatione affici, illæſo pulmone, aut ſaltem ita leuiter affecto

affecto, vt morbus, illius partis affectus dici nequeat. Authoritas verò Hippocratis à nonnullis reiicitur tanquam ſpuria & aliis quamplurimis contraria, in quibus Hippocr. ſolam pleuram tanquam partem affectam agnoſcit, præſertim *lib.* 1. *de morbis*, vbi pluries repetit, bilem & pituitam ad latus affigi & dolorem vehementem excitare.

Martianus verò eam ita conciliat, dicens, Hippocr. eo in loco agere de peripneumonia quæ fit à defluxione à capite, cuius portio decidit in pleuram, & eâ ratione, vt diſtinguat eam quæ vnam tantùm pulmonis partem afficit, ab ea quæ vtramque, pleuritidis nomine eam afficere Similitudinem verò ſymptomatum in pleuritide & peripneumonia facit morbi vtriuſque natura eadem, quæ in inflammatione conſiſtit, & partium affectarum vicinia.

Quòd verò in plurimis ex pleuritide ſublatis pulmo affectus inueniatur, inde concludendum non eſt, ſemper ita contingere; nam pleuritides vehementiores, quæ mortem inducere conſueuerunt, in peripneumoniam vtplurimùm degenerant. Sed plurimi teſtantur, & nobis etiam experientiâ compertum eſt, in multis & pleuriticorum cadaueribus ſolam pleuram corruptam, & putrefactam inueniri.

Dubitare licet cur pleura frequentiùs quam aliæ membranæ, inflammatione afficiantur; Reſponſio verò deſumitur ab Hippocr. 1. *de morb. text.* 124. iuxta Salij diuiſionem, vbi dicit, latus eſſe partem maximè debilem, quia carne nudum eſt præ reliquis corporis partibus, & non habet aliquid quo renitatur, ideò commotis humoribus ab aliqua cauſa procatarctica, iiſque excalefactis, eorum defluxus in illam partem facilè concitantur.

Materia pleuritidem efficiens eſt vt plurimùm ſanguis

guis biliosus, qui facilius densam membranam penetrat; & Auicenna de pleuritide loquens, *in membranam*, inquit, *non penetrat, nisi humor tenuis & cholericus*. Alij tamen humores hunc affectum producere valēt, modò humorem serosum aut biliosum pro vehiculo secum admixtum habeant; alios humores dico, non excrementitios, sed naturales, qui sub forma sanguinis continentur, & vel sanguis propriè dictus, vel sanguis pituitosus aut melancholicus nominatur. Obseruandum tamen est, humores tenuiores veram pleuritidem magis efficere, crassiores verò notham.

Ille autem sanguis per vasa thoracem nutrientia, venam præsertim axillarem & azygon defertur, & si quantitate, vel qualitate, vel motu peccet, in membranam & musculos vicinos effunditur.

Pleuritidis differentiæ à loco affecto, & causis desummuntur.

Ratione loci, vel situs doloris, diuiditur ab Hipp. 2. *acutor.* in ascendentem, cùm dolor ad iugulum magis tendit, & descendentem, cùm versùs hypochondria vergit. Nonnunquam etiã versùs dorsum magis extenditur, cuius mentionem facit Hipp. 3. *de morbis*; interdum etiam magis versùs anteriora deflectit.

Ratione causæ seu humoris peccantis, alia dicitur sanguinea, alia biliosa, alia pituitosa, alia melancholica.

Insignis alia differentia proponitur ab Hippocrate 1. *acutor.* quæ pleuritis diuiditur in siccam & humidam. Sicca dicitur in ea in qua nihil vel perexiguum expuitur, non solùm in morbi principio, sed etiam in progressu illius. Cuius rei variæ possunt esse causæ, nempè materiæ morbificæ cruditas, crassities & visciditas, vel facultatis imbecillitas, vel bronchiorum obstructio, vel doloris vehementia. Humida

verò

verò est in qua sputum ab ipso morbi initio satis copiosum apparere incipit.

Diagnosis huius morbi per signa pathognomonica stabilitur à Gal. 5. *de loc. aff. cap.* 8. *& aliis in locis.* quæ numero quinario comprehenduntur, nempe 1. Dolor lateris punctorius. 2. Febris acuta continua. 3. Difficilis respiratio. 4. Pulsus durus & serratilis. 5. Tussis frequens & molesta.

Dolor punctorius est membranis proprius, præcipuè à materia biliosa proueniens. Ille autem dolor latus occupans ad vicinas partes se extendit, & nunc ad iugulum, nunc ad hyponchondria exporrigitur per continuitatem membranæ, quæ totam thoracis cauitatem inuestit. Hoc signo pleuritis à peripneumonia distinguitur, in qua nullus aut perexiguus lateris dolor apparet, nisi cum pleuritide complicata sit.

Febris acuta continua ex phlegmone in parte cordi vicina ducit originem, atque adeò symptomatica est: quamuis interdùm febris essentialis pleuritidi coniuncta sit; imò verò illi primam originem dederit. Contingit enim sæpè in principio febrium continuarum, vt sanguis in venis ebulliens expellatur à natura in partem receptioni illius magis idoneam, quales sunt partes laterales, & inflammationem pariat. Huius rei indicium est, quod febris primùm ægrotantem inuadat, mox secundo tantùm, vel tertio die lateris dolor appareat. Quando verò febris est symptomatica, tunc dolor lateris ab initio ægrotantem corripit, febris verò paulò pòst aut eodem tempore apparet.

Respiratio difficilis in hoc affectu necessario contingit, cùm partes inflammatæ distendi sufficien-

ter

ter non valeant ad magnam aëris copiam attrahendam, quæ ad cordis æstuantis refrigerium necessaria est.

Pulsus durus fit ob membranam affectam illiusque tensionem, quæ arterias etiam distendit, & illæ propter eandem tensionem, eam pulsus differentiam efficiunt, quæ serratilis nominatur, quando scilicet, dum plures digiti arteriæ admouentur, vna illius pars magis attolli, quàm alia videtur, vt serram hoc modo aliquatenùs repræsentet.

Tussis molesta in pleuritide contingit, quia natura continuò rem molestam è parte affecta expellere nititur: tum etiam ex illa aliquid in pulmones resudat, quod eius facultatem expultricem commouet, vndè tussis exoritur.

Propositis signis adiungitur sputum cruentum quod quidem neque in omnibus pleuriticis, neque in omnibus morbi temporibus apparet; ideò inter signa pathognomonica non recensetur. Qui pulmonem perpetuò affici in pleuritide affirmant, sputum cruentum à pulmone efferri asserunt, idque à membrana costas succingente ad pulmonem transire posse negant, cum membrana densi sima sit, tum etiam membrana pulmonem inuestiens sit eiusdem naturæ, quæ à sanguine illo extrauasato penetrari non possit.

Verùm hos Galenus manifestè redarguit *5. de loc. aff cap.* 3. vbi primùm ostendit, materiam in thoracis cauitate contentam transsumi in pulmonem, & per anacatharsim expurgari, duobus exemplis luculentis: Vnũ est eorum, qui vulnus in thorace acceperunt, in cauitatem illius penetrans Si enim mulsa in cauitatem pectoris iniiciatur & vulnus confestim occludatur, paruo interiecto tempore mulsa per os cum tussi eiicietur, &

æger

æger mulsæ saporem in ore percipiet. Alterum exemplum desumitur ex ossiū fractura. quæ fit illæsa cute. In ea enim dum callus cōficitur & ossa fracta conglutinari incipiunt portio sanguinis qui ad partem affectam confluxit, ad cutem defertur, eamque peruadit, ita vt vittas fasciasque membro obductas irriget, & conspurcet. Docet etiam modum Galenus, quo sanguis, pus aut alia quæuis materia in cauitate thoracis contenta à pulmone transsumi soleat, nimirùm per orificia extrema bronchiorum siue ramorum asperæ arteriæ, qui per pulmonem disperguntur & ad illius superficiem desinunt. Quamuis enim venæ arteriosæ & arteriæ venosæ orificia ad pulmonis superficiem etiam deferantur, bronchiorum tamen orificia reliquis ampliora & potentiora sunt. Quantò enim aspera arteria ratione caudicis maior est caudice venæ arteriosæ aut arteriæ venosæ, tantò rami maiores sunt ramis & orificia orificiis, cum omnia hæc vasa æquali quâdam diuisione scindantur, quò in vniuersum pulmonis corpus distribuantur. Deinde asperæ & arteriæ bronchioru n eius substantia cartilaginosa est, vndè fit, vt non ita conniuere ac concidere valeant, vt reliqua vasa, eorumque orificia magis aperta maneant, sicque materiam in thoracis cauitate contentam faciliùs excipere.

Ista autem transsumptio materiæ in thorace cōtentæ fit, docente Galeno, in constrictione thoracis, dum expiratio perficitur: tum enim thorax quæ in sua cauitate continentur, premit verùs pulmonem, & in ipsum impellit; vt portio saltem eorum in bronchiorum orificio exprimatur. Neque obstat pulmonis mollities quæ compressioni cedit, atque ita materiam ad eum impulsam recipere non cogitur. Hæc enim mollities

lities facit quidem, vt tota materia impulsa non recipiatur: non impedit tamen, quin portio quædam illius in partis substantiam sese insinuare valeat, quamuis maxima pars in cauitate remaneat ob mollitiem prædictam.

Addamus & nos huic Galeni doctrinæ admirabilem naturæ prouidentiam, quæ passim inuenit vias non solùm manifestas, sed etiam incognitas & sæpè incõprehensibiles, per quas res noxias & molestas expurgare consueuit; de sanie in fracturis dictum est, quæ per poros insensiles musculorum & ipsius cutis expurgatur.

Spuria pleuritis à legitima distinguitur, quod in hac dolor exacerbatur dum æger decumbit in latus oppositum: tunc enim pars inflammata pondere suo diuellit maioremque patitur distensionem; in illa verò musculi externi inflammati comprimuntur quando supra latus affectum æger decumbit.

Tempora huius morbi sequentibus finis indicantur. In principio omnia symptomata pathognomonica debiliora sunt, dolor & febris exigua, tussis sicca vel certè sputum exiguum & crudum. In augmento febris & doloris incrementum adest, sputum copiosius. In statu symptomata vehementiora, inquietudo, delirium, dolor capitis, & si morbus salutaris sit, sputum concoctum, liberum & copiosum. In declinatione sputum perfectè coctum, libera anacatharsis omniumque symptomatum remissio.

Signa causarum diagnostica generaliter desumuntur ex temperamento ægrotantis, anni tempore, regione, victus ratione, aliisque communibus. Specialiter verò à sanguine puro fieri pleuritidem ostendunt: Sputum rubrum & sanguinolentum, dolor tensiuus pegumiu tinuo mixtus; venarum plenitudo præsertim circa

circa tempora & frontem, rubor faciei totius, pulſus plenus, vrina rubea & craſſa, cum corona interdùm liueſcente.

Bilioſum ſanguinem oſtendunt ſputum flauum, febris ardentior, ſitis vehementior, pulſus durior & velocior, dolor pungens acutior, vigiliæ & inquietudines maiores, oris amaritudo, vrina tenuis & intensè flaua.

Pituitoſum ſanguinem demonſtrant, ſputum album viſcidum aut ſpumoſum, dulce & tardè erumpens, febris remiſſa, ſitis pauca, ſaliua & excretio multa, dolor remiſſior & grauatiuus, ſomnus maior, pulſus paruus & minùs durus, vrina pallida & craſſa.

Sanguinem melancholicum oſtendunt ſputum nigricans, tenax & tardè erumpens, febris & dolor remiſſior, vrina rubea, obſcura, tuſſis ſiccior, lingua nigricans, & aſpera, aluus adſtricta.

Prognoſis primùm ex ſymptomatum remiſſione aut vehementia deſumitur. Si enim dolor, ſpirandi difficultas & febris non multùm moleſtauerint morbum remiſſiorem ſignificant; ſi verò dolor vehemens fuerit & tuſſis magna, in qua nihil excernitur, febris item valida & anhelitus difficultas maxima, periculoſam pleuritidem exiſtimare oportet.

Pulſus in pleuritide paruus, frequens & valdè durus mortem prænuntiat. Et ex eo nullum ſanatum eſſe affirmat Gal. 4. *de præſag. ex pulſ. cap.* 5.

Pleuritis exquiſita, in qua nihil expuitur, aut in qua ſputum poſtquam apparere incepit, iterùm ſuppreſſũ eſt, dolore lateris & pectoris grauitate ſuperſtite, periculoſiſſima eſt. Crudiſſimum enim morbum ſignificat, qui aut breui hominem iugulat, vel non niſi longo temporis ſpatio finitur.

Sputum initio & intra tertium diem apparens, bre-

uem morbum significat ; sin verò posteriùs, longum. Hippocr. *Aph*. 1. *sect*. 12.

Flaua bilis pituitæ vel pauco sanguine valdè permixta, cum satis copioso sputo in principio morbi apparente, salutaris.

Sputum valdè sanguinolentum periculosum est; venarum enim aut carnis ruptionem significat, vnde suppuratio expectanda est. Paucus verò sanguis per resudationem effluere censetur.

Sputum album, ac glutinosum rotundum, malum est. Lentor enim & viciditas ab igneo calore materiam adurente proficiscitur.

Sputum viride & æruginosum, malum; nigrum verò pessimum. Summam enim adustionem vel caloris natiui extinctionem significat.

Anacatharsis copiosa, quæ dolorem aliaque symptomata non sedat, mala. Magnam enim materiæ copiam arguit.

Pleuritis in senibus, mulieribus vtero gerentibus, asthmaticis, & iis qui bis terue hunc morbum passi sunt, perniciosa.

Quicumque laterali morbo laborantes in quatuordecim diebus non repurgantur, empyici fiunt. *Aph*. 8. *sect*. 5. Alij ad vigesimam diem expurgationem extendunt.

Diarrhœa pleuritidi aut peripneumoniæ superueniens, mala. *Aph*. 16. *sect*. 6. Quod intelligendum est de pleuritide, in qua tanta est inflammatio, vt hepar & ventriculum in consensum trahat, aut quando prostratis à morbo viribus retentrix facultas ferè abolita est. Si verò pleuritis adeò magna non sit, & in corpore contingat multa cacochymia laborante, alui fluxus interdum salutaris esse solet, præsertim si quædam concoctionis signa præcesserint.

Vomitus

Vomitus biliosus & copiosus in principio pleuritidis, salutem prænuntiat. Leuata enim natura ab illa euacuatione biliosæ cacochymiæ, morbum faciliùs superat.

Pleuritidi si peripneumonia superueniat, malum, ex *Aph.* 11. *sect.* 7. Fit enim translatio materiæ ad partem nobiliorem.

Si pleuriticus dolor cum sputis biliosis sine ratione euanuerit, ægri in delirium incidunt. Hipp. 3. *prorrhet.* Humor enim biliosus sursùm ad caput rapitur, & tunc etiam vrinæ tenues & albæ apparent.

Pleuritis quæ diuturno morbo succedit aut in corpore cachectico accidit periculosa.

Densa & exercitationi dedita corpora citiùs ex pleuritide & peripneumonia intereunt. Hipp. *in Coac.* Et quotidiana docet experientia, fossores pleuritide correptos, omnes propemodùm interire. Quia robusta illa corpora non nisi ex grauissima causa in morbos incidunt, & propter densitatem non facilè transpirant, vt morbi resolutio fieri non possit.

Quibus in morbo laterali plurimus ex sputo strepitus in pectore sonat, & vultus demissus est, oculusque aurigine suffusus, & caligine obductus, in his mors expectanda est. Hipp. *in Coac.*

Quibus pleuriticis lingua circa initia biliosa est, hi intra septimum iudicantur; quibus verò tertio aut quarto die, circa nonum.

Ad pleuritidis curationē primò humor illam committens, reuellendus, deriuandus & discutiendus est. Ac si totus discuti nequeat, concoquendus, maturandus & expectorandus. Tum febri, quæ non rarò essentialis in pleuritide, non semper symptomatica est, propriis remediis succurendum. Quæ omnia sequentibus auxiliis perfici poterunt.

Et quidem ab initio ſanguis detrahendus eſt è baſilica eiuſdem lateris, præmiſſo clyſtere, ſi affectus non valdè vrgeat; alioqui poſt phlebotomiam ille poterit iniici.

Mitti autem debet ſanguis ſingulis diebus, donec dolor, & febris multò mitiores euaſerint. Imò verò interdùm bis in die, cum peracuta pleuritis eſt.

Hippoc. 2. *de rat. victus in acutis*, *text.* 10. inſignem regulam, & in praxi vtiliſſimam poſteritati tradidit; vt mittatur ſanguis vſque ad coloris mutationem. Si nimirùm primâ, aut ſecundâ phlebotomiâ ſanguis apparet crudus, pituitoſus, aut aquoſus; continuanda ſingulis diebus, aut bis in die vacuatio, donec ſanguis detractus appareat rubicundus, vel flaueſcens. Si verò in principio appareat ruber, iteranda toties phlebotomia, donec liuidus, aut niger appareat. Significatur enim ſanguinem illum poſteriorem à parte affecta, aut venis ipſi vicinis effluere, qui quidem à calore partis inflammatæ alteratus eſt, & ex crudo ruber factus, vel ex rubro niger, aut liuidus per aduſtionem.

Licèt autem huius præcepti obſeruatio in praxi vtplurimùm optimè ſuccedat, aliquando tamen coloris illa mutatio pertinaciter expectanda non eſt, ſed priùs à ſanguinis miſſione deſiſtendum; cùm videlicet, aut vires ſunt debiles, aut æger habitu raro, aut valdè reſolubili præditus, aut tempus anni calidiſſimum.

Quamuis autem ſanguinis miſſio in principio morbi præcipuè conferat; ſi tamen ea fuerit omiſſa, aut inſufficienter celebrata, etiam poſt ſeptimum, nonum, aut vndecimum, venam ſecare licet, exemplo Hippocratis, qui 3. *Epidem.* Anaxioni venam ſecuit octauâ die, vel quòd citiùs non fuerit vocatus; vel quòd in pleuritide crudiſſima, quæ vndecimo die vix coqui cœpit, morbus inducias dedit.

Cùm

Cùm verò anacatharsis libera, & liberalis fieri incipit, tunc temporis à phlebotomia abstinendum; quia anacatharsis supprimitur, & æger in vitæ discrimen coniicitur.

Adeò autem necessaria est venæ sectio in huius affectus principio, vt nũquàm omitti debeat, nedum in senibus, pueris, grauidis mulieribus, puerperis, & menstruas purgationes patientibus; quibus omnibus experientia docuit phlebotomiam, præsente hoc affectu, fuisse vtilissimam. Cautiones autem in venæ sectione obseruandæ in mulieribus puerperis, aut menstruas purgationes patientibus, videantur infrà *lib. 15. c. vltimo*, in morborum acutorum puerperarum curatione.

Ab ipso etiam morbi initio, bis aut ter in die exhibendi sunt iulepi refrigerantes, humoris ardorem, & ebullitionem cohibentes, & fluxionem sistentes, in hunc modum compositi.

℞. Aquæ papau. rhœad. ℥. iiij. syrupi violac. vel eiusdem papaueris ℥. j salis prunellæ ʒ. j. Fiat iulep.

Post primam phlebotomiam inungatur latus dolẽs sequenti linimento, partem posteà tegendo lanâ succidâ linteo in utâ.

℞. Ol. lilior. chamæm. & amygdal. dulc. ana ℥. j butyri recentis, & axungiæ gallinæ, ana ℥. j. ß. Fiat linimentum.

Multi addunt cerã huiusmodi linimentis, quę tamen non conuenit, quia obstruit poros; vt neque mucilagines, quæ emplasticę sunt, quia refrigerant & astringũt.

In pleuritide maligna, & pestilenti, vtiliter additur huiusmodi linimentis olei scorpion. Matthioli, vel theriacæ modicum.

Post iteratam venæ sectionem fotus admouendus est, in sequentem modum compositus.

℞. Radic. althææ, & lilior. ana ℥. ij. fol. maluæ, viol.

 parietar.

parietar. ana M. j. ſem.lini,& fœnugr. ana ℥ j. florum chamæm.melilot. ſambuci,violar. ana P.j.Fiat omniū decoctio,quâ foueatur latus dolens,cum veſica ſuilla.

Poſt fotum admouebitur linimentum prædictum; cui in progreſſu morbi addi poterūt olea magis reſoluentia, vt anethinum,irinum,tum etiam puluis ireos, & crocus. Imo verò ipſi fomento addi poterunt herbę diſcutientes, vt origanum, calamentum, hyſſopus,& ſemina valdè diſcutientia.

Multa alia topica,pleuritidis curationi valdè proficua, ab auctoribus vſurpantur,quorum præcipua hæc ſunt.

Priùs inungatur pars vnguento de althæa, poſteà cumini puluis inſpergatur. Vel poſt inunctionem braſſicæ folium ad ignem calefactum, & inunctum admoueatur.

Fauentinus miſcet vnguentum de althæa cum ol. amygdal. Poſt inunctionem aſpergit pulu. cumini, & ſuperimponit folium caulis,& miris laudibus effert.

Item cataplaſma ſequens vtiliſſimum eſt.

℞. Reſidentiam decocti pro fotu ſuprà deſcripti. Contundatur in mortario marmoreo, addendo ol. amygdal. dulc. lilior. & chamæmel. ana ℥. ij. pinguedinis gallinæ ℥. j. farinæ hord. fabar.ana q. ſ. Fiat cataplaſma.

Item gallina viua per ſpinam ſecta, puluere ireos Florent. conſperſa, & admota multùm prodeſt.

Omentum veruecis recenter ab animali extractum, vel in aqua calida calefactū, optimum eſt anodynum. At pulmo eiuſdem animalis idem efficaciùs præſtat.

Oleum ceræ arte chymicâ extractum,linimentis admixtum dolorem lenit, & materiam morbificam potenter diſcutit.

Panis recens è furno extractus,per medium ſectus,& in

in butyro recenti liquato madefactus,& admotus,materiam lateri impactam potenter resoluit.

Post tres aut quatuor doses iulepi prædicti, vsurpari poterũt iulepi pectorales,in hunc modum compositi.

℞. Hord. integri P.j.liquir.ras.& passul.mundat.ana ℥.j.iuiubar.par.xx.sem.quatuor frig. maj.an.ʒ.iiij.flor. buglossi & violar ana P.j.Coquantur ad quartaria v.In colat. dissolue syrup. violac. & iuiubini,ana ℥. ij. Fiat iulep. pro quatuor dosibus,manè & serò sumendis.

Vel si febris valdè acuta sit,cum vigiliis coniuncta, emulsiones vsurpari poterunt in sequentem modum.

℞. Amygdal. dulc.excorticat. & in aqua frig macerat.℥.j.quatuor sem. frig. maior. ana ℥. ß. sem. lactuc. & papau. albi , ana ʒ. ij. Contundantur in mortario marmoreo,sensim affundendo decocti hord.& liquirit. ℔. j. ß. In colatura dissolue syrup. violac. ℥.iij. Fiat emulsio pro iij. dosibus manè & serò sumendis.

Quidam practici vrgentibus vigiliis audent exhibere narcotica , vt syrup.de papau.philonium roman. & laudanum opiatum.Quæ tamen in hoc affectu perniciosa sunt,sputum enim retinent,& pectus coarctãt. Vnde non rarò præceps exitium consequitur.

Quod tamen intelligendum est de integra narcoticorum dosi ; nam in perexigua quantitate exhibita prodesse possunt in dolore vehementissimo,tussi molesta,& inani,à valdè tenui humore oriunda , & vigiliis assiduis. In quibus casibus sæpè laudani gr. j. fœlici cum successu exhibui , & pluries aliquando iteraui.Sed illius vsus præcipuè in principio morbi conuenit ; tunc enim humor influens in partem cohiberi potest,& morbi incrementum impediri.

Quando tussis importuna est , & natura incipit per anacatharsim aliquid euacuare,teneat æger frequenter in ore saccharum rosaceum, candum, aut penidiatum,

vel tabellas diatragacanthi frigidi. Tum vtatur ſyrup. violac. vel iuiubino ex cochleari frequenter. Vel vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Sachari candi,& penidiat. an. ℥. j. pulu. electar. diatragacant.frigidi ʒ.ij. ſyrup.violac & iuiubini, ana q. ſ. Fiat looch, quo vtatur frequenter cum baculo liquirit. ſenſim lambendo. Vel fiat eclegma ex butyri, mellis, & ſacchari æqualibus portionibus.

Oleum ſem.lini vel amygdal.dulc.recenter ſine igne extractum,cum ſaccharo mixtum,& exhibitum,egregiè tuſſim lenit,& dolorē pleuriticum demulcet. Præſertim ſi cū iuſculo,aut alio decocto affatim bibatur.

Si ſputa craſſiora ſint , quædam incidentia , & attenuantia erunt permiſcenda ; vt ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. oxymeli ſimplex , puluis diaireos , & alia huiuſmodi.

Eclegmata,autem ſupino corpore ſumenda,quia ſic meliùs pulmonem ſubeunt.

Progrediente morbo , ad corroborationem virium conditum reſtaurans vſurpari poteſt.

℞. Conſeruæ flor. violar.℥.j.conſeruæ flor.borrag. & rad.bugloſſi,ana ℥. ß.confect.alchermes ʒ. ij. pulu. electarij diamarg.frig.& diatragacanth frigidi,ana ʒ.j. ſacchari roſati ad pondus omnium. Fiat conditum auro coopertum, quo vtatur frequenter ex cochleari.

Purgatio in pleuritide vera non conuenit, niſi omninò ad declinationem peruenerit : & tunc ſequenti medicamento illa poteſt inſtitui.

℞. Sennæ mundat. ℥. ß. ſem aniſi ʒ. j.fol. bugloſſi & capill.ven.ana M. ß. liquirit. raſ. & paſſul. mundat. ana ʒ. iij. flor. bugloſſ. & violar. ana P.j. Coquantur ad ℥.iij. In colat. diſſolue rhab. in aqua ſcabioſæ cum ſantalo citrino infuſi ℈.iiij. mannæ granat. & ſyrup. roſac. an. ℥.j. Fiat potio.

Toto

Toto morbi decurſu vtatur æger pro potu ordinario decocto hordei, & liquiritiæ, vel decocto papau. rhœad cum ſyrup.capill. ven. Potus verò non ſit actu frigidus, quia pectori noceret. Vinum in hoc affectu merum eſt venenum, quemadmodum acida omnia, quæ tuſſim excitant, & conſtringendo anacatharſim impediunt.

In declinatione poſt purgationem, & febrem valdè imminutam,ſi dolor perſeueret, admoueri poterit ipſi parti dolenti cucurbitula cum ſcarificatione. Imò & ſequenti die iterùm applicari,ad ſanguinem denuò extrahendum. Poſſunt etiam applicari ante declinationem, poſt iteratam phlebotomiam, bis aut ter. Et ſi dolor augeatur, vel redeat poſt aliquod tempus, iterùm ſecabitur vena, & pòſt iterum cucurbitula applicabitur.

Zacutus Luſitanus locis ſcarificatis detractâ cucurbitulâ, hirudines ſex admouit fœlici ſucceſſu, vt ipſe teſtatur *obſeru.* 104. *lib.* 1. *praxis admirandæ.*

In eundem finem, ad reliquias materiæ morbificæ diſcutiendas, tentatis priùs fomentis, & linimentis potenter diſcutientibus,vtiliter parti applicabitur emplaſtrum de ſulphure,vel de baccis lauri.

Præter remedia vulgaria huic morbo valdè proficua alia quædam vſurpari poſſunt propria & ſpecifica:nempè raſura dentis apri, cinis priapi, tauri vel cerui; flores papaueris rubri corallus præparatus.

Quercetanus in Pharmacopœa laudat pomum excauatum, & thuris maſculi ʒ. j. repletum, & ad ignem coctum,quod æger deglutiat,ſuperbibendo aquæ card. bened.℥.iij. poſteà verò benè contectus ſudet. Hoc remedium poſt tertium morbi diem vſurpandum eſſe vult, eóque multos aſſerit fuiſſe reſtitutos.

Flores buxi adeò ſanguinem purgare feruntur, vt ſi

eorum pulueris ʒ. j. cum aqua papaueris rhœad. exhibitâ, sanguis post horam mittatur, floridus is manet.

Stercus equinum in aqua cardui benedicti dissolutum, & colatum pleuriticum dolorem, & humorem illum producentem potenter discutit.

Idem præstat stercus album gallinæ, ad ʒ. j. cum eadem aqua exhibitum.

Stercora illa multùm habent salis volatilis, qui maximâ penetrandi ac discutiendi vi præditus est.

Ex duobus illis stercoribus potest fieri potio efficax in hunc modum.

℞. sem. cannabis ℥. j. Contundantur in mortario, deindè adde stercoris albi gallinæ, & stercoris equini, ana. ℥. ß. Dissoluantur in aquæ card. bened. ℥. v. Colentur per linteum, & exhibeantur.

Sanguis hirci syluestris ad gr. x. exhibitus cum aqua prædicta, potenter discutit pleuritidem. In illius defectu sanguis hirci domestici vsurpari poterit. Sed cùm vires illius sint infirmiores, ad ʒ. j. exhibendus. Eius autem præparatio in hunc modum se habet.

Hircum suspende cornibus, & crura posteriora reflecte ad cornua, testes abscinde, & sanguinem fluentem excipe in vase amplo, & exsicca in sole, si æstas sit, vel retrò furnum pistoris. Longissimè distat ab hircino sanguine officinarum.

Fuligo camini ad ʒ. j. exhibita multùm confert, sed multò magis spiritus fuliginis, ab Hartmanno descriptus in praxi medica.

In pleuritide epidemica sudorifica, aut diaphœretica medicamenta vsurpanda sunt, qualia in febribus malignis præscribi solent, quæ tamen hunc morbum, quantùm fieri potest, peculiariter debent respicere.

Diarrhœa pleuritidi superueniens periculosa est. Ideò temperari debet syrupo myrtino, qui eam sistit, & nihilominùs

nihilominùs expectorat : atque ita cum aliis syrupis permiscendus est. Venter & renes astringentibus inũgantur , vt in omni diarrhœa fieri solet. Clysteres iniiciendi , ex decocto hordei excorticati , quod , vt Galen. docet,refrigerat & astringit , additis rosis rubris,& in eo dissoluendo ouorum vitellos.

CAPVT III.

De Peripneumonia.

PEripneumonia eandem habet cum pleuritide essẽtiam , & parte affectâ tantùm distinguitur , quòd illa sit pulmonis inflammatio , hæc verò membranæ costas succingentis. Materiâ etiã aliquatenùs differũt. Siquidem pleuritis frequentiùs fit à bile;peripneumonia frequentiùs à pituita ; quamuis omnes humores, (vt de pleuritide dictum,) hũc affectum producere valeant;humores,inquam massam sanguinis constituentes & sub forma sanguinis contenti. Quemadmodum enim humores crassi densam pleuræ membranam difficilè penetrant,tenues verò & biliosi eam facilè peruadunt. Sic contrà pituitosi & crassi in mollem & raram pulmonis substantiam facilè transferuntur, eique tenaciter adhærent ; biliosi verò & tenues facilè præterlabuntur. Hoc tamen non impedit , quin sanguis biliosus interdum pulmonis inflammationem efficere valeat , quemadmodum Hippocr. 1. *de morbis*. Erysipelas pulmonis describit.

Fit autem inflammatio erysipelatosa ex sanguine bilioso à dextro cordis sinu per venam arteriosam in pulmonem delato. Oedematosa verò ex sanguine pituitoso per viã fluxionis à capite in subiectas partes irruente

irruente. Sola tamen pituita excrementitia per viam catarrhi à cerebro defluens peripneumoniam efficere potis eſt,quatenùs in pulmone putreſcens ſanguinem attrahit, ex cuius admixtione inflammatio oritur, & hæc ſæpiſſimè in ſenibus contingit.

Meſuæus tamen peripneumoniam magis fieri à bile aſſeruit, quia pulmo ſanguine bilioſo nutritur, qui magna copia affluit per viam patentiſſimam,nempè venam arterioſam

Reſpondemus,ſanguinem floridum, tenuem & vaporoſum in dextro cordis ſinu elaboratum ferri in pulmonem, qui propter puritatem facilè regitur à natura, & per arteriam venoſam ad ſiniſtrum cordis ventriculum tranſmittitur, ideoque raro tantum ſubire à naturali ſtatu receſſum, qui peripneumoniam efficere natus ſit. Contrà verò fluxionem à capite irruentem & per vias ampliſſimas ad bronchia delatam, ſi ibi putreſcat, ſanguinem accerſere & peripneumoniam excitare.

Generatur verò peripneumonia interdùm primariò, ſine alterius morbi interuentu: interdùm verò aliis morbis ſuccedit vt anginæ & pleuritidi Gal. *in comm. 11. ſect. 7. Aphor.* docet, duobus modis peripneumoniam pleuritidi ſuccedere; vel quando morbus lateralis in peripneumoniam tranſmutatur, vel quando morbo laterali pulmonis inflammatio ſuperuenit. Hæc autem tranſmutatio fit, quando priore ceſſante morbo aduenit alter; ſuperuenit autem quando altero manente, alter adiicitur.

Cauſa igitur interna & immediata peripneumoniæ ſanguis eſt, frequenter pituitoſus, rariùs bilioſus, rariſſimè melancholicus. Qui vel à toto fluit corpore plethorico vel cacochymico; vel ab aliqua parte ſimiliter repleta aut præternaturam affecta.

Cauſæ

Cauſæ externæ peripneumoniæ & pleuritidis eædem omnino ſunt, quæcunque videlicet fluxiones ad eas partes commouere poſſunt, quarum præcipuæ ſunt Primò motus corporis & exercitium vehemens, præſertim poſt magnam quietem & multas epulas: tunc enim humores ex ciborum multitudine aſſeruati & præcedenti quiete intùs detenti, ſuperueniente exercitio funduntur, attenuantur, & incaleſcunt; ac poſtmodùm ad partes debiliores & fluxioni eorum recipiendæ magis idoneas propelluntur: inter quas thorax & pulmo principem locum obtinent, quia valido exercitio anhelitus magnus & creber efficitur, ſicque partes prædictæ maximè fatigantur & pulmonis ſubſtantia mollis & laxa humorem influentem facilè recipere poteſt.

Secundò inter cauſas externas efficaciores ponitur aer frigidus & aquilonius, auſtrino & tepido ſubitò ſuccedens; à tepidiuſculo ſiquidem aere pori laxantur & humores fluidiores euadunt, qui adueniente aëre frigido comprimuntur & ad partes debiles exprimuntur.

Denique ex Hipp. *lib. de aëre, locis & aquis*, vſus aquarum lacuſtrium & ſtagnantium peripneumoniæ generandæ idoneus eſt; Dicit enim diuinus Senex in regionibus lacuſtribus & paludoſis frequentes pulmonias obſeruari.

Signa etiam peripneumoniæ cum ſignis pleuritidis maiori parte conueniunt. Duo proſſus eadem, febris acuta,& tuſſis,quæ aliquando ſicca, aliquando humida eſt, ſeu cum ſputo magis pituitoſo colorato ex bile aut ſanguine: imò & in progreſſu ſputa fiunt purulenta, materiâ morbificâ à calore coctâ & maturatâ,quod fit plerumque illæſa pulmonum ſubſtantiâ, alioqui enim, eâ exulceratâ, phthiſis ſuccederet. Sic

paſſim

passim videmus in oculis ophthalmia laborantibus & pure sordidis humores in pus conuerti, non suppuratâ neque vlceratâ partis substantia.

Reliqua signa differunt ratione partis affectæ. Difficultas spirandi maior est quàm in pleuritide, ob angustiam instruméti inflammati, vt ægri suffocari videantur, & non nisi erecti respirare valeant. Pars enim ob tésionem & repletionem comprimi nequit, neque ampliùs dilatari, quamuis magna adsit pulmonis dilatatio, paucum tamen aërem capit, ideò celer & frequens est respiratio cum stertore. Augetur necessitas ex febre, cum efflatione calidioris spiritus, & aëris frigidi desiderio.

Pulsus magnus, languidus, mollis, ob pituitam & pulmonis laxitatem; aliqua interdùm durities ex bile & sanguine; inæqualis, ob compressionem arteriæ prope cor, in crassis humoribus magis; interdùm verò intermittens, intercurrens, vndosus, vermicularis, cùm ex immodica humiditate pulmo computruit.

Dolor grauans & profundus ex imo ad pectus & spinam pertingens. Quandoque inter scapulas, quandoque sub vna tantùm scapula dolor percipitur & iugulo ac mammæ communicatur; præsertim in tussi. Quandoque dolorem non sentiunt, nisi cum tussire inceperint. Quandoque etiam dolor apparet punctorius in latere, cum pleuritidi coniuncta est peripneumonia, quod sæpissimè contingit. Licèt autem membrana pulmonem inuestiens sit eiusdem naturæ cum membranas costas succingente, vt docuit Gal. 4. *de loc. aff. cap.* 5. dolor tamen ita intensus non percipitur in peripneumonia, quemadmodum in pleuritide, propter duplicem differétiam, quæ ab eodem Gal. proponitur *loco citato*. Prima est quòd nerui, qui feruntur ad membranam

branam pulmonis, ſunt pauci & exigui; qui verò ad pleuram, plures & inſignes. Altera eſt quòd thorax conſtat oſſibus & carne, quæ reſiſtunt tenſioni, vndè maior dolor; pulmo verò mollis cedit tenſioni, vndè minor dolor.

Rubor genarum apparet ob vapores calidos ad caput exhalantes & tenuiorem ſanguinem ſecum rapiẽtes, cuius color in malis præſertim effloreſcit, quia earum cutis tenuior eſt.

Propôſitis ſignis accedunt anxietas impotentia, iactatio cum caloris ingentis ſenſu in toto corpore. Color linguæ flauus, deindè proceſſu temporis rubeſcens, ſitis ingens, oculorum extumeſcentia, & venarum temporum eleuatio. Delirium, quando peripneumonia fit ab humore bilioſo; & coma, ſi ab humore pituitoſo generetur.

Si à ſanguine bilioſo morbus oriatur, ſputa erunt flaua æſtus maior & ſitis; maior reſpirationis anguſtia cum minori grauitate; expiratus aër calidior febris ardentiſſima, cum pulſu creberrimo, delirium ingens, vrina tenuis, citrina & pellucida Ætas, anni tempus, regio, victus præcedens bili atteſtantur.

Si pituita, (quod frequentius eſt,) morbum producat, ſputum erit album, viſcidum & ſpumans; febris, thoracis incendium, ſitis, linguæ ſiccitas, minora: thoracis grauitas maior, pulſus rarior, & mollior, ætas vtplurimùm ſenilis, habitudo, anni tempus, regio frigida & humida.

Si ex ſanguine puro affectus ortum duxerit, ſputum erit rubrũ, vrinæ rubræ & craſſæ, faciei rubor maior, venarum temporum euidentior eleuatio, cum totius corporis grauitate ac tenſione, & reliquis quæ ſanguinis abundantiam oſtendunt.

Si denique melancholicus ſanguis in cauſa fuerit: ſputum

ſputum apparebit nigrum aut ſubliuidum, lingua à principio nigra, ſicca & ſcabra: aderunt etiam triſtitia & magna inter reſpirandum ſuſpiria, ac reliqua melancholiæ in toto corpore dominantis ſigna apparebunt.

Prognoſis huius affectus in hunc modum inſtituenda eſt.

Peripneumonia pleuritide periculoſior eſt,& vtplurimùm lethalis ob reſpirationis neceſſitatem & cordis viciniam. Hoc ſanè morbi genus, (inquit Celſus) plus periculi quàm doloris habet, & plerumque in calamitatem abire ſolet.

Spem tamen ſalutis oſtentant virium robur,minor ſymptomatum vehementia, ſputa ſubflaua, non multo per mixta ſanguine: circa initia excreta, ſanguinis fluxus è naribus copioſè & die critico erumpens,vel alui fluxus biliosus & ſpumoſus,vel menſium aut hæmorrhoidum conferta eruptio.

Abſceſſus circa aures vel partes infernas debitè ſuppurati & aperti, ſalutem oſtendunt, vt docet Hipp. *in prognoſticis.*

Si peripneumonia in pleuritidem tranſmutetur,bonum eſt Et quamuis id rarò contingat, vt docet Gal. *comment. Aphor.* 11. *ſect.* 7 quia ex morbo periculoſiore ad minus periculoſum fit tranſitus. Et cognoſcitur huiuſmodi tranſmutatio ex ſuperueniente lateris dolore punctorio & imminuta ſpirandi difficultate.

Periculoſam verò ac lethalem peripneumoniam portendunt morbi & ſymptomatum vehementia, ſputi carentiæ,vigiliæ aſſiduæ, delirium vel coma,extremorum frigiditas, ſtertor cum maxima reſpirationis anguſtia, vnguium liuor & incuruatio.

Prætereà pleuritidi peripneumonia ſuccedens periculoſiſſima eſt,vt docet Hipp. *Aph.* 11. *ſect.* 7. quia humoris

moris

moris tranſlatio à parte ignobiliore ad nobiliorem mala eſt; & vires à prægreſſo morbo fatigatæ noui & deterioris vim perferre non poſſunt.

Vrinæ circa initia craſſæ & poſtmodùm ante diem quartum tenues factæ, mortem portendunt. Hippocr. *in Coacis*.

Peripneumoniæ curatio pleuritidi curatione ſimillima eſt. Ac primùm in ea vtramque paginam implet phlebotomia, quantùm vires ferre poſſunt, ſemel aut bis in die, donec morbus miteſcat. Cùm enim pulmo multo ſanguine abundet, & à corde æſtuante magnam illius copiam attrahat; minimè verendum eſt, ter, quater, quinquies, & ſexies ſanguinem detrahere.

Si tamen peripneumonia anginæ & pleuritidi ſuccedat, maiori cum religione ſanguis mittendus eſt, quia vires afflictæ ſunt priori morbo.

Mitti verò debet ſanguis è baſilica vtraque, ſi totus pulmo æqualiter afficiatur; vel ab alterutra, quæ lateri affecto magis reſpondeat; in quo ſcilicèt æger doloré, aut grauitatem maiorem percipiat, & ex quo ſputum potiùs euehi ſentiat.

Mulieribus peripneumonicis, quibus ſanguis menſtruus actu fluit, à talè primò, & mox intra ſex horas à brachio ſanguinem mittere oportet; niſi adeò vrgeat periculum, vt cogat primo acceſſu ſanguinem è brachio fundere. Quo in caſu, toto venæ ſectionis tempore, & parùm ante illud, cucurbitulæ femoribus ſunt affigendæ.

Poſteaquàm verò non videntur vires vlteriorem venæ ſectionem ferre poſſe, cucurbitulæ admouendæ ſunt ſcapulis, & dorſo, tum ſiccæ, tum maximè ſcarificatæ, quantùm vires ferre poſſunt.

Clyſteres etiam emollientes, & lenientes reuulſorij

ſint; ne tamen in iis vehementiora cathartica miſceantur, metu alui fluxus, qui in hoc morbo periculoſus eſt.

Si humor crudus, & pituitoſus à capite irruens morbum efficiat, vel foueat, veſicatorium poſteri ceruicis parti admotum ſummoperè proderit.

Interim vſurpentur iulepi, & emulſiones, in cura pleuritidis deſcriptæ. Pectus illinatur oleo violaceo, amygdal, dulc. butyro recenti, & ſimilibus, vel ſequenti linimento.

℞. Olei violac. & nymphææ, ana ℥. j. ß. butyri recentis, & mucilag. ſem. pſyllij, ana ℥. j ol. roſac. ℥. ß. trochiſc. de caphura ʒ. j. Fiat linimentum. Vel

℞. Ol. violac. ℥. iij. ol. de ſem. cucurbitæ, & lactis muliebris, ana ℥. j. butyri recentis ℥. j. ß. Miſce, fiat linimentum.

Anacatharſis promouetur ſyrupo violac. iuiubino, aliiſque in cura pleuritidis propoſitis. Quemadmodũ eclegmata & condita ibidem deſcripta vſurpari poterunt, hâc cautione adhibitâ, vt in materia tenuiori incraſſantia, in craſſiori attenuantia vſurpentur.

Potus ordinarius ſit decoctum hordei & liquiritiæ, quemadmodum in pleuritide.

Purgatio in hoc affectu non conuenit, niſi declinante morbo; illiúſque materia ſeligenda, qualis in cura pleuritidis propoſita eſt.

CAPVT

CAPVT IV.

De Empyemate.

LIcèt empyematis nomen omnem ſuppurationem ſignificet, vſus tamen obtinuit, vt non niſi pro puris collectione in thoracis capacitate vſurpetur.

Hæc autem puris inter pulmonem & thoracē collectio triplicē agnoſcit cauſam: Prima eſt inflammatio ſuppurata quæ in pleuritide aut peripneumonia contingit: & rupo abſceſſu, pus in thoracis cauitaté effunditur. Idem fieri poteſt in angina, vt docuit Hipp. *Aph.* 10. *ſect.* 5. his verbis: *Quicumque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in ſeptem diebus pereunt; Si verò hos effugerint, ſuppurantur.* Secunda eſt ſanguis in thoracem effuſus, vbi moram trahens neceſſariò ſuppuratur. Sic apud Hipp. *Aph.* 20. *ſect.* 6. *Si in vētrem ſanguis prater naturam effunditur neceſſario ſuppuratur.* Illa autem ſuppuratio (vt docet Gal. *in comm.*) non ſemper eſt vera & propriè dicta ſuppuratio, ſed potiùs corruptio dicenda, ex qua materiā quædam puri analoga generatur. Effluere autem poteſt ille ſanguis in thoracem ex vulnere aut vena quadam diſrupta. Tertia eſt pituita à capite vel aliis partibus in thoracem emiſſa & ibi putrefacta. Sic apud Hipp. *Aph.* 38. *ſect.* 7. *Deſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.* Gal. *in comm.* per ventrem ſuperiorem, thoracem intelligendum eſſe affirmat. Illa autem pituita putreſcens non verum ac legitimum pus, ſed quippiam ipſi analogum producit, quemadmodum videmus tumores pituitoſos vt atheromata, ſteatomata & melicerides, quaſdam abceſſuum ſpecies conſtituere.

Signa diagnoſtica duorum ſunt generum: Quædam recentem & incipientem affectum oſtendunt alia verò diuturnum & confirmatum.

Incipientis ſuppurationis tria proponuntur ſigna ab Hippocr. 2. *Prognoſt.* Primum eſt, ſi pleuritide non peripneumoniâ non expurgatâ febris intenſior, euadat, dum enim pus conficitur, febris intenditur, ex Hipp. *Aph.* 47. *ſect.* 1. Secundum eſt rigor, qui fit, dum puris acrimonia partes vellicat membranoſas. Tertium eſt pondus & ſenſus grauitatis in parte; humor enim in cauitate contentus magis grauat, quàm dum in partis ſubſtantiam effuſus eſt. Addit Gal. 4. *de loc. affect. cap.* 9. fluctuationem. *Nam vbi quis* (inquit) *affatim à decubitu tranſmutatur, idque maximè ſi ab vno latere in aliud ſe conuertens defluere aliquid ſentiat, puris multitudinem ibi contineri haud dubia coniectura eſt.* Quin etiam in his fluctuatio ſæpenumerò haud obſcurè auditur, niſi puris craſſities aut copia quæ totam thoracis cauitatem impleat, fluctuationem impediat. His etiam accedit reſpiratio difficilior. Quamuis enim rupto abſceſſu dolor lateris ſedetur, & hinc diaphragma & thoracis muſculi liberiùs moueri poſſint, quia tamen pulmo à circumfuſo pure grauatur, vt liberè moueri nō poſſit, & præterea quædam puris portio ſpongioſa pulmonis ſubſtātia imbibitur, indè pulmo grauior redditur, bronchiaque à pure imbibito obſtruuntur reſpiratatio redditur difficilior. Ex illa etiam puris in pulmonem & bronchia tranſmiſſione ſputum purulentum exoritur, quod etiam factum empyema ſignificat, non ſēper tamē puris excretio fit propter illius craſſitiem; ob quā ad bronchia peruenire nō poteſt.

Diuturniorem verò ac confirmatum affectum ſignificant febris lenta continuò infeſtans quæ partim putrida, partim hectica videtur, interdiù mitior

mitior, noctu verò vehementior, sudores multi, noctu præsertim aduenientes, tussis frequens & molesta, temporis verò processu maxillæ ruborem contrahunt, oculi concaui redduntur, vngues incuruantur, pedes intumescunt, & pustulæ circa pectus erumpunt, acriore puris parte ad extremam vsque cutem penetrante.

Latus affectum distinguitur ex iis quæ habentur apud Hippocr. 2. *Prognost. text.* 21. Si *empyema* (inquit) *in altera tantum parte existat, hos conuertere ac discere oportet, doleantne in altero latere, & an alterum altero calidius sit atque cubantem supra sanum latus interrogare, an videatur sibi onus aliquod desuper suspendi. Si enim ita est, in quodcunque latus pondus sit, in altero suppuratio existit. Quemadmodum si vtrinque calor & pondus sentiatur, in tota thoracis cauitate pus continetur.* Addit Auicennas etiam coniecturam quam deprompsit ex Hipp. 3. *de morbis.* Applicetur (inquit) *linteum thoraci madefactum secundum vtramque partem, dextram & sinistram, citius enim exsiccabitur illud, quod suprà partem pus continentem appositum est.* Aliud denique signum ab experientia nostra desumptum proponere liceat, quòd ab authoribus non fuit animaduersum; quod nimirùm in latere affecto tumor vtplurimùm œdematosus apparet, ex tenuiore materiæ collectæ portione in thoracis musculos resudante. Et quando, in suspicione empyematis, huiusmodi tumor, aut cutis inflatio in alterutro latere apparet, certò pronuntiare licet, empyema intùs latitare, & apertio lateris tutò fieri posse.

Signa prognostica præcipua proponuntur ab Hipp. insigni contextu, qui habetur 2. *Progn. t.* 63. his verbis, *Suppuratorum ij potissimùm supersunt, quos febris eàdem die dimiserit post ruptionem, ac cibum citiùs appetunt, &*

siti liberati sunt, & venter exigua ac consistentia deiicit; & pus album, laue, concolorque est & vacans pituita & absque labore ac valida tussi expurgatur. Itaque optimè quidem sic ac celerrimè iudicantur, sin minùs, quibus ad hæc proximè accedunt. Moriuntur verò ij quos febris non desierit, aut cum videtur deserere, denuò recalescens innotescit, & sitiunt nec cibum appetunt, aluus humida est, pus viride, liuidum spuunt, vel pituitosum spumosumque. Pereunt si hæc desint omnia. At quibus alia veniant, alia non horum quidem in multo tempore incolumes euadunt. His & nos sequentia Prognostica adiungamus.

Empyici, quibus ob magnam puris copiam totus thorax in respiratione attollitur, celerrimè suffocantur, ex Gal. 4. *de loc. aff. c.* 7.

Empyema si 40. dierum spatio per sputum non repurgetur, in tabem degenerat, quæ mortem accersit, ex Hipp. *aph.* 15. *sect.* 5.

Suppuratio quæ vtramque thoracis partem occupat, periculosior est quàm quæ vnicam. Item quæ sinistram occupat periculosior est quàm quæ dextram, propter viciniam sinistri cordis ventriculi qui à pure, in illa parte collecto, grauiùs afficitur.

Quicumque supputati vruntur vel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si verò subcruentum, fæculentum ac fœtidum pereunt. *Aphor.* 46. *sect.* 7.

Si pus Empyicorum per aluum & vrinam, validis viribus existentibus, satis copiosè expurgetur, salutem portendit. Licet rara sit puris hæc per aluum aut vrinas euacuatio: illa tamen à Galeno, Paulo & Aëtio proponitur; tum viæ, per quas fit, à

à Galeno proponuntur 3. *de loc. aff. cap.* 4. *& comm. Aph.*30.*sect.* 7. In priori sic loquitur: *Hæc quæstio Erasistrati sectatores non parùm vrget, quippe qui putant solum spiritum in arteris contineri. Nobis verò nihil difficultatis affert, vtpotè intelligentibus quod læuis arteria pulmonis, quantùm puris ex rupta vomica suscipit, id in sinistrum cordis sinum deferre potest, quod indè per arteriam magnam in renes fluit.* In posteriori locò dicit, materiam in pulmone contentam primùm ad ventriculos cordis peruenire, & indè vel ad arteriam magnã; vel per cauam venam ad gibba hepatis, deindè illinc ad caua, & ita per porras ad intestina. Ex quibus facilè patent viæ per quas empyema per aluum & vrinas expurgari potest.

Empyici meliùs habentes, & qui ferè expurgati videntur, si sputum fœtidum excernant, cum recidiua intereunt. Hipp. *in Coacis.*

Quibus specillum à pure, velut ab igne coloratur, ij ferè moriuntur. Hipp. *in Coacis.*

Pro huius affectus curatione: Primùm si materiæ in thorace collectæ suppuratio prohiberi nequeat, adiuuanda est cataplamastis conuenientibus.

℞. Rad. althææ ℥. iij. ficuum pinguium n.x. passul. mundat. ℥. j. florum chamæm. & melilot, ana P. j. Coquantur omnia perfectè, deinde contundantur, & per cribrum traiiciantur. Postea adde farinæ sem. lini, fœnugr. & tritici, ana ℥. j. ol. lilior. amygdal. butyri recentis & terebinth. ana. Vnc. j. Fiat cataplasma.

Ad concoctionem, & maturationem intùs etiam adiuuandam, apozema sequens in vsum vocari poterit.

℞. Rad. althææ, & symphyti maior. ana Vnc. j. foliorum agrimoniæ, tussilag. scabiosæ, capill. ven. ana M. j.

quatuor ſem.frig.maior. ana Vnc.j. ſem.aniſi ʒ.j.liquirit.raſ.& paſſul.mundat. ana Vnc.j. flor.trium cord.& chamæm.ana P.j. Fiat decoctio ad ℔. j. ſem. In colat. diſſolue ſyrup. de tuſſilag. de liquirit. ſacchari candi, ana Vnc. ij. Fiat apozema, aromatizat. pulu. rad.ireos Florent. ʒ. j. pro v. doſibus matutinis.

In eundem finem vtatur eclegmate ſequenti.

℞. Pulpæ ficuum pinguium Vnc. j. butyri recentis Vnc. ij. ol. amygdal. dulc. recenter ſine igne extracti Vnc. j. ſacchari candi Vnc. ij. amyli ʒ. ij. Fiat looch, capiat lambendo.

Terebinthina veneta aquâ hordei lota,ad ʒ. iij. exhibita cum puluere liquiritiæ,multùm prodeſt ad maturandum, diſcutiendum, detergendum.

Si denique per anacatharſim empyema ſolui non poſſe videatur(quemadmodum vtplurimùm non fit)ad lateris apertionem veniẽdum eſt,quæ fit inter quartam, & quintam coſtam,ab inferioribus & nothis incipiendo,multis cautionibus adhibitis;quæ apud Chirurgiæ ſcriptores,& præſertim apud Hieronymum Fabricium ab Aquapendente,in libro de operationibus Chirurgicis eleganter deſcriptæ reperiuntur. At verò multò vtilius eſt abſceſſum,qui pleuritidi ſuccedi, aperire,antequàm diſrumpatur, & pus in thoracis capacitatem effluat. Quod dignoſcitur ex tumore,qui iuxta ſuppurationis locum eleuatur,aliiſque ſignis empyemati omnĩ communibus. Tum verò apertio molienda eſt, non in parte thoracis inferiori, & inter quartam, & quintam coſtam, quia aperto foramine longè ab abſceſſu pus nullum exiret;ſed in medio tumore,admoto priùs cauſtico. Si verò nullus tumor appareat, difficillimum eſt apertionem tentare ante abſceſſus ruptionem.

Si tamen eam quis aggredi voluerit, eligere debet locum,

locum in quo æger dolorem & pondus percipit,& qui maiori calore pollet. Fieri autem debet apertio inter duas costas,suprà partem costæ superiorem, quia inferiori adiacet vena & arteria.Quod in omni empyematis apertione obseruandum est. Dum pus, aperto thorace,per interualla educitur,vtatur æger bis in die potione vulnerariâ,quæ sanguinem expurget, vlcera detergat,& putredinem inhibeat.

℞. Saniculæ, buglæ, scabiosæ, betonicæ, hyperici, card. benedict. pilosellæ,pimpinellæ,vincæ peruincæ, agrimon.plantag.ana M.j. sem. hyperici , card. bened. ana ʒ.sem. flor.cord.ana P.j.Coquantur in hydromel. ad ℔.j.sem.cuius capiat Vnc.vj. singulis vicibus.

Hoc eodem decocto poterunt fieri iniectiones in thoracis cauum.

Pro potu vtatur hydromel. vel aquâ hordei saccharatâ , vel saccharata simplici.

Si aperto thorace pus debitè non fluat , sequenti emplastro eliciendum est , quod ex omnibus abscessibus potentissime pus attrahit , & foras educit.

℞. Resinæ pini recentis claræ , & odoratæ ℔.ß.ol. laurini , & terebinthinæ , ana ℥. j. gummi elemi ℥. ij. Primò resina & gummi in igne liquentur,donec simul misceantur. Posteà adde terebinthinam & oleum,omniáque simul bulliant tantillùm , & per linteum crassius transcolentur. Massæ istius portio extendatur super alutam,& fiat emplastrum,quod mutetur semel in die tantùm hyemis tempore;bis autem in die in æstate. Perforetur in medio duabus aut tribus incisuris oblongis , vt pus attractum effluat.

CAPVT V.

De Hydrope pectoris.

EMpyemati simillimus est hydrops pectoris, qui fit à seroso humore in pectoris capacitate collecto. Practicorum vulgus hunc modum non describit, licèt ab Hippocrate graphicè delineatus sit 2. *de morbis* sub nomine hydropis pulmonis, in hunc mundum. *Febris & tussis tenet, & aceruatim respirat, & pedes tument, & vngues contrahuntur, & patiuntur talia. qualia is qui suppuratus est, sed debiliùs & diuturniùs, Et si quis infundas, aut fotum aut suffitum adhibeas, pus non sequitur. Atque ex hoc sanè cognoueris, non pus, sed aquam intùs esse. Et si multò tempore, aure ad latera adhibitâ, audire tentaueris, ebullit intùs velut acetum. Et hoc quidem aliquando patitur, posteà erumpit ad aluum, & statim quidem sanus esse videtur ac morbo liberatus. Verùm progressu temporis aluus incenditur, eadémque illa patitur & adhuc ampliùs. Aliqui etiam intumescunt ventre, scroto & facie.* Hæc Hippocrates.

Hic morbus rarissimè contingit, frequentior tamen est, quàm vulgò creditur; sed plerumque non agnoscitur. Plures illius historiæ à Schenckio collectæ sunt, ex quibus patet, eum non, nisi post dissecta cadauera ex hoc morbo defunctorum, innotuisse. Ideò exactè describendus est, vt Medici curantis peritiam non subterfugiat.

Serosus iste humor vel in ipso pulmone gigni potest, proprio ipsius vitio; dum scilicet proprium alimentum

tum non benè concoquit, sed illud in serosum humorem conuertit, qui sensim ad thoracis cauitatem transmittitur; quod etiam fieri potest vesiculis hydatidibus in pulmone excitatis iisque disruptis, quæ ab Hippocrat. recensitæ sunt *lib. de internis affectionibus*, & à quibusdam autoribus obseruatæ. Vel aliundè in thoracem transmittitur, præsertim ab hypochõdriis, quando scilicet hepar aut lien intemperie, scirrho, aut alio graui morbo afficitur, vndè serosi humoris copia generatur. Serosus ille humor vel per venas ad pulmonem naturâ aut casu debilem transmittitur, vel à cauitate abdominis ad thoracem per cæca spiracula transfertur. Facilem autem esse illam serosi humoris ab vno ventre in alium trasmissionem, docetur experientiâ, quandoquidem hydrops pectoris in hydropem abdominis tandem degenerat, & vice versâ, humor in Asciticorum abdomine contentus, in thoracem sæpissimè transfertur, vnde illi subitò & ex improuiso suffocati pereunt.

Diagnosis huius affectus, (sicut anteà dictum,) difficillima est & omnia ferè signa cum aliis thoracis morbis communia sunt. Hoc tamen illi & empyemati tantùm peculiare, murmur scilicet aquæ fluctuantis, quod intra pectus exaudiri potest, si corpus sursùm ac deorsum transuersimque commoueatur, vel à valido homine scapulis apprehensum agitetur.

Omnia verò signa ex Hipp. suprà recensita, collectiuè sumpta diagnosim satis certam stabilire possunt. Quibus hoc vnicũ addere licet tanquam pathognomonicum, & quo solo hydrops pectoris à cæteris difficultatis respirandi speciebus distinguitur. Quando nimirum spirandi difficultas primo quoque somni tempore inuadit, eumque intercepit, ac per noctem magis vrget,

procedente

procedente verò die ſenſim lenteſcit.

His accedit interdùm brachij alterius vel humeri dolor, vt paralyſis quæ fit ab humore à capite in pectus delabente, cuius portio in brachium vicinum defluit; vel è ſero in pectore contento, & ad brachia per venas axillares exundante? vel à refrigeratione muſculorum intercoſtalium, à quibus ab brachia nerui deriuantur, vel aliâ quauis ſympathiâ viciniæ lege obortâ. Hanc enim pectoris & brachiorum ſympathiam notauit Hipp. *in Coacis*, his verbis: *Si vehementer inflammetur appendentes vtrinque pulmonis partes, vt in latus incumbat, reſoluuntur ea parte corporis.*

Grauiſſimus eſt affectus & difficillimè curationem ſuſcipit. In iis enim qui eo laborant, calor natiuus admodum debilis eſt, vireſque naturales languidæ ex graui aliquo viſcerum affectu: vndè fit, vt quamuis collectus humor in thorace remediis idoneis euacuetur, (quod tamen difficillimum eſt,) nouus ſubindè fiat nouæ materiæ affluxus; vndè morbus non ſolùm fouetur, ſed etiam deterior in dies euadit; ita vt tandem in hydropem aſcitem incidant, multiplicatâ materiâ, & in abdominis cauitatem transfuſâ. In principio tamen, antequam viſcera inſignem læſionem ſuſceperint, curationem interdùm admittere poteſt.

Ad curationem huius morbi duæ indicationes ante oculos proponendæ ſunt, vt ſcilicet materia in thorace contenta euacuetur, & noua illius generatio impediatur.

Materiæ in thorace contentæ euacuatio difficillima eſt, quia non ſunt viæ patentes, per quas educi poſſit. Ideò Hippocr. lateris apertionẽ præcipit, quam tamen, quia in vſum reuocatam non vidimus, neque

felicem

felicem illius ſucceſſum apud vllum autorem legimus,probare abſolutè non poſſumus.Et de ea idem dici poteſt,quod de paracenteſi in hydrope aſcite,capite proprio, diximus.

Satius ergo eſt hydragogis medicamentis humoris illius euacuationem tentare. Cui rei conferent ea omnia quæ in hydropis curatione à nobis propoſita ſunt. Vbi tamen diligenter obſeruandum, quod ſi morbo iam confirmato, & multâ ſeroſi humoris copiâ in thorace collecta, purgans validius exhibeatur, humores illi valdè exagitantur, vndè ſuffocatio ingens ægrotanti contingit, quæ illum ſubitò de medio tollit. Ideò cautè agendum eſt, & in minori doſi, atque iteratis vicibus medicamenta exhibenda ſunt, eaque cum potentioribus aperientibus ac diüreticis miſcenda, vt ſimul viæ aperiantur, & ſeroſæ materiæ portio ad vrinæ vias deducatur.

Inter hydragoga, ea quæ ex mineralibus deſumunr, in hoc affectu maximè conueniũt, qualia ſunt mercurius dulcis, & mercurius vitæ, ita correctus vt per inferiora tantùm euacuet.

Diuretica etiam ſola frequenter vſurpata multum conferre poſſunt, quia materiam antecedentem ad thoracem confluentem auertunt, & per vrinas euacuant; tum etiam conſequutione quadam ab ipſo thorace educunt.

Sudorifica etiam ad ſeroſam illam materiam educendam vtiliſſima ſunt, & nos vidimus virum ſexagenarium vſu decocti ſudorifici ex guaiaco, & ſalſa parato per 15. dies ſudores excitando cum vapore ſpiritus vini, fuiſſe liberatum.

Ad eandem ſeroſi humoris à thorace auerſionem plurimùm

plurimum conferent cauteria cruribus aut tibiis admota.

Generatio verò illius serosæ materiæ impedietur, vitia corrigendo earum partium, quæ hanc materiam suppeditant. Sic pulmone ipso laborante, illi remedia appropriata erunt vsurpanda. Si hepar aut lien intemperie, obstructione, scirrho, aut alio quopiam vitio laboret, illorum affectuum curationes ex propriis capitibus erunt repetendæ.

Vniuersaliter vero ea quæ partes vitales & naturales roborant, semper conuenire poterunt, qualia in virium imbecillitate, hydropis & fluxus hepatici curatione descripta sunt.

CAPVT VI.

De Hæmoptysi, seu sanguinis sputo.

LIcet vulgò hæmoptysis omnem sanguinis, per os excretioné significet, à quacumq; parte procedat, siue à thorace, pulmone, aspera arteria, siue à faucibus, gingiuis, palato, columella, cerebro ventriculo, hepate, & liene; propriè tamen à Gal. 1. *de crif. cap.* 5. hæmoptysis nomen pro ea sanguinis expuitione sumitur, quæ à partibus, vitalibus thorace nimirùm, pulmone, & aspera arteria procedit.

Est symptoma in excretis eorum quæ sunt toto genere præter naturam.

Cùm autem omne symptoma pendeat à morbo tanquàm causa proxima, & immediata; huius causa erit morbus organicus, vel communis. Organicus

ganicus duplex est, vasorum apertio, quæ ἀναστόμωσις, Græcis dicitur, & rarefactio, διαπήδησις appellata. Communis etiam duplex est, eorundem vasorum ruptio, quæ ῥῆξις nominatur, & erosio διάβρωσις appellata.

Causæ internæ istos morbos immediatè producentes sunt sanguinis quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans venas rumpere aut orificia illarum aperire potis est; atque ita rhexim aut anastomosim efficere.

Idem verò qualitate peccans, si nimirùm calidior tenuiorque sit, per anastomosim effluere potest, quia calor orificia dilatat, & tenuitas efficit vt facilius effluere possit. Eædem qualitates diapedesim etiã efficiunt; calor enim rarefacit tunicas vasorum, tenuitatem verò sanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum facilius transfluere possit.

Sanguinis denique acrimonie venarum tunicas erodit & exulcerat, ac diabrosim parit. Id ipsum præstare possunt humores acres vel salsi à capite destillantes, velaliundè ad pulmonem confluentes.

Causæ etiam externæ ad horum morborum productionem concurrunt mediatè, vel immediatè Immediatè id præstans, ictus, casus, vulnus, & alia id genus. Mediatè verò operantur, quæcumque sanguinem multiplicare calefacere, aut attenuare possunt, vt victus plenior aut calidior, mensium aut hæmorrhoidum suppressio, exercitatio nimia, clamor ingens, æstus longa in sole mora, & alia quamplurima.

Frigus etiam externum vasorum disruptionem potest adiuuare, eorum tunicas duriores, & ad extensionem difficiliores reddens. Ad hoc tamen concurra-

re

re debet motus vehemens, aut humorum abundantia.

Diagnosis huius affectus satis difficilis est ratione partis mandantis, quam tamen Gal. paucis absoluit 4. *de locis affectis cap. 6.* quod nimirùm sanguis è gula & ventriculo excernitur vomitione, ex spiritalibus partibus tussi, ex faucibus & gurgulione screatu, ex ore simplici expuitione. Quæ quidem clariori explicatione indigent. Siquidem sanguis è capite ad gurgulionis partes internas, & ad fauces affatim irruens, tussiendo educitur; sicque ab eo qui ex partibus spiritalibus effertur, hoc saltem signo non distinguitur.

Præterea cum sanguis è pulmone & à thorace promanans tussi educatur, alia signa necessaria sunt, quibus hæ partes affectæ inuicem distinguantur.

Primo igitur à capite profluens sanguis, licet tussim interdùm moueat, maior tamen illius portio screatu excernitur, & titillatio percipitur in palato, qualis ex catarrho solet contingere; tum etiam palatum inspectum sordidatum apparet, & cruentum. Ac denique omnimodam certitudinem facit, si eodem tempore aliquid sanguinis stillet è naribus.

A pulmone prodiens sanguis, ab eo qui à thorace, distinguitur ex Gal. *loco citato*, ex eo quod à pulmone est spumosus, maiori copia, & sine dolore; à thorace verò nigricans, paucior, & cum dolore.

Obiici tamen potest, quod sanguis è thorace prodiés per pulmonem fertur, ac per consequens spumosus est, quia cum aëre inspirato permiscetur, quemadmodum

dum ille qui à pulmone immediatè defertur. Et Auicenna dixit ex thorace sanguinem spumescere. Respondendum est aliud esse nonnihil spumæ permixtum educi,aliud ex toto spumescere, quod solius substantiæ pulmonum proprium est. Ita tres spumæ gradus in concreto sanguine notari possunt. Aut enim ex toto spumans est è pulmonis carne, cuius induit similitudinem, est enim pulmo coagulata spuma:aut plurimùm spumans è pulmonis vasis; aut spumæ permixtus ex thorace.

Verùm certissimum thoracis affecti indicium desumitur ex dolore,qui fixus est & perdurans iuxtà illum locum in quo est solutio continui.

Aduertendum verò est sanguinem interdum ab hepate, liene, vtero aliisque partibus in pulmonem transmitti, & per sputum excerni; itavt pectus secundariò tantùm, non primariò afficiatur. Cuius rei diagnosis perquàm difficilis est.Illam tamen coniecturâ assequi poterimus, si nimirùm aliquo prædictarum partium dolore, inflammatione aut aliquo alio affectu laboret, & nullum aliud in pectore vitium adfuerit, aut præcesserit.

Signa causarum ex iis quæ superiùs dicta sunt elici possunt. Si enim per anastomosim venarum sanguis feratur, causæ vasorum orificia aperientes præcesserunt, & sanguis egreditur mediocri quantitate,& sine dolore. Per Diapedesim verò effluens sanguis serosus est, paucus, & sine dolore.

Per rhexim erumpens,copiosus est,si plethora præcessit, vel causa aliqua externa ruptionem vasorum efficere valens.

Si denique per διάβρωσιν seu venarum erosionē sanguis profluxerit, salsæ vel acres à capite destillationes

præcesserunt, sanguis salsedinis, vel acrimoniæ particeps percipitur, & malè coloratus apparet, & præcesserunt causæ humores acres generantes. In principio sanguis paucus expuitur; in progressu verò, aucta erosione, copiosior, tandemque puris sputum cõsequitur.

Prognosim huius affectus Hippocrates generatim instituit *Aph. 25. sect. 4. Sanguinem supernè quidem efferri, qualiscumque sit malum.* Omnis enim vasorum apertio, quæ sanguinem effluere sinit, periculosa est, præcipuè in pulmone, de qua in primis audiẽdus est aphorismus Fit tamẽ interdum vt talis sanguinis excretio innoxiè contingat, natura motu quodam critico sanguinẽ superfluum per illas vias expurgante, & obseruatũ est, quasdam mulieres suppressione mensium laborantes, certis periodis sanguinem ex pulmone, per illius venarum anastomosim innoxiè excreuisse.

Ratione causarum, diapedesis minùs periculosa est: anastomosis magis : rhexis adhuc periculosior ; nisi enim intra tertium, vel quartum diem consolidetur, inflammatio succedit, quæ in suppurationem versa, vlcus producit, à quo phthisis consequitur ; vndè Hipp. *Aphor. 15. & 16. sect. 7. A sanguinis sputo puris sputum, à puris sputo phthisis.* Diabrosis verò omnium periculosissima est & Galenus eam incurabilem pronunciat, propter vlcus insanabile quod illam consequitur.

Hæmoptoës curatio perficitur reuellendo sanguinẽ à pulmone, malam illius qualitatem corrigendo, & venã apertã obturando, astringẽdo & conglutinando.

Primò igitur instituenda est venæ sectio, ex brachio illius lateris, in quo grauitas, aut punctio percipitur in pauca quantitate, & per interualla repetita ad maiorem reuulsionem.

Post

Poſt ſectionem venæ brachij,in pede etiam aperienda eſt:ſicque fiet reuulſio ad diſtantiſſima. Adhuc multò magis cõducit,ſi affectus, ex ſuppreſſione menſium traxerit originem.

Si æger ſit obnoxius hæmorrhoidibus,vtiliter etiam aperientur, admotis hirudinibus.

Cucurbitulæ etiam ſcarificatæ admouebũtur ſcapulis &dorſo,vel cucurbitulæ ſine ferro hypochõdriis & inguinibus. Frictiones & ligaturæ partium extremarũ celebrentur,ac præſertim cucurbitulæ hypochodriis, per interualla repetantur toto curationis decurſu.

Interim iulepus ſequens ab initio ter in die repetendus.

℞. Aquar. plantag & papau.thœad.ana ℥.ij.ſyrupi de roſis ſiccis ℥.j.ſalis prunellæ ʒ j. Miſce, Fiat iulep.

Denique humores ſeroſi & bilioſi, ſanguinẽ tenuiorem & fluidiorem efficientes,repurgandi medicamentis aſtrigendi vi præditis, & eo nomine humores minimè commouentibus, in hunc modum.

℞. Rhab.elect. ʒ. j. myrob. citrin. ʒ. ß.tamarind. ℥. ß. Infundantur in aqua plantag. Expreſſione factâ diſſolue rhab. puluerat. ʒ. ß. ſyrup. de roſis ſiccis Vnc. j. Fiat potio.

Demùm exhibeantur medicamenta, quæ oſcula reſerata occludant vi emplaſticâ, & aſtringente: ita tamen, ne nimiâ aſtrictione ſanguinem in pectore retineant. Qui potiùs ea interdùm permiſceantur, quæ ſanguinem extrauaſatum, & concretum diſſoluant, & expectorent.

Ex omnibus quæ ad hanc rem maximè faciunt, ſequentia præſtantiſſima ſunt.

℞. Boli armenæ:terræ ſigillatæ,coralli vtriuſque,& lapid. hæmat.ana ʒ.ß. ſacchari roſac.℥.ſem.album oui

 cùm

cum aqua rosarum fortiter agitatum n. j. Fiat looch, quo vtatur ex cochleari frequenter.

Vel gustu gratius, & paratu facile in hunc modum componi poterit.

℞. Liquoris albuminis oui fortiter agitati ʒ. ij. sacchari rosac. Vnc. j. amyli ʒ. iij. Misce, fiat looch.

℞. Conseruæ rosar. & symphyti maior. ana ℥. j. boli armenæ, terræ sigillatæ, ana ʒ. j. Cum syrup rosar. siccar. fiat opiata, teneat in ore frequenter & sensim deglutiat.

℞. Conseruæ rosar. siccar. trochisc. de carabe, & de terra sigillata, ana ʒ. sem. margarit. præp. ℈. j. sacchari rosacei ad pondus omnium. Fiat conditum, capiat cochlear. vnum, horâ vnâ ante pastum.

℞. Succi portulacæ ℥. xij. sacchari Vnc. viij. Coquantur in syrupum, quo vtatur frequenter, sensim lambendo. Hic syrupus in hæmoptysi præ cæteris excellit. In portulacæ defectu, ex succo plantag. componi poterit.

Ad idem summè est efficax syrupus ex symphyto Fernelij à Bauderonio descriptus.

℞. Millefolij flore albo, & flore luteo, ana M. ij. radic. tormentillæ recentis, & cum foliis, si haberi possit, sin minùs, siccæ Vnc j. pimpinellæ maioris M. j conseruæ rosar. rubr. ℔. ß. aquæ fontis ℔. xvj. Ponantur in olla vitreata, quæ cum suo operculo diligenter lutetur, vt vapores non expirent. Coquantur postea in B. M. bulliete per horas xvj. Colatura seruetur in vase vitreo, de qua capiat Vnc. vj. manè & meridiè & vesperi.

℞. Trochis. de carabe ʒ. j. aquæ plantag. & rosar, ana Vnc. j. sem. syrupi myrtini, & de rosis siccis, ana Vnc. sem. Misce, fiat iulep.

℞. Spirit. vitrioli ℈. sem aquæ plantag. Vnc. iv. Misce, fiat

fiat potiuncula; subitò sistit sanguinem tussi, vel vomitu reiectum.

Syrupus corallorum ad cochlearia ij. singulis diebus exhibitus, omni sanguinis fluxui conuenientissimus est. At tinctura eiusdem, cum succo limonum recenti extracta, potentiùs operatur.

Quercetanus in Pharmacopœa sequentem aquam describit ad hæmoptysin, quæ est magnarum virium.

℞. Rad. bistortæ, symphyti maior. tormentillæ, ana Vnc j. herbar. centinod. millefolij, veronicæ, pyrolæ, saniculæ, bursæ pastoris cum rad. ana M.j. summitat. rubi lentisci, ana M. sem gran. sumach. myrtill. sem plantag. berberis, papaueris albi, ana ʒ. vj. florum nymphææ, cucurbitæ, cydon. rosar. rubr. ana P.ij. Contusis & commixtis omnibus, macerentur per quatriduum ad ignem balnei, in succor. depuratorum plantag. portulacæ, acetosæ, agrimoniæ, ana ℔.ij. Dein fortiter exprimantur. His adde acaciæ, hypocistid. ana ℥.ij. terræ sigillatæ, boliarmen. veri, ana Vnc ß. electarij diatrag. frig. ʒ.ij. Macerentur denuò per quatriduum, dein per cineres ad siccitatem destillentur. Huius aquæ capiat æger cochlearia duo vel tria; per se, aut cum syrupo conuenienti.

Oleum de carabe chymicè extractum potentissimè penetrat, astringis, & siccat, si guttæ duæ in potu dentur cum aqua plantag. vt docet Cesalpinus *in Speculo artis Medicæ.*

Mercurialis *in consultationibus*, valdè commendat semen papaueris albi, vel hyosciami albi singulo manè, si eius capiat æger ʒ. j. plus minus, cum saccharo rosac. & syrup. de portulaca mixtum. Sic etiam diacodium album, in cura phrenitidis descriptum, vtiliter vsurpari poterit.

Amatus Lusitanus succum vrticæ mirè prædicat, his verbis. *Qui sanguinem ex pectore reiectarunt, & à Medicis tanquam deplorati sunt habiti, solo vrticæ succo conualuerunt. Post multa autem machinata remedia, nullum ita contulit vt sanguis cohiberetur, ac vrticæ succus, quem ad 5. vel 6. dies ebiberunt, singulis scilicet diebus quatuor vncias ieiuno stomaco. Imo & ipsam vrticam incoctam iure pulli aut veruecis sæpe comedebant.*

Sanguis draconis omnem venarum apertionem internam mirè conglutinat ad ʒ. ß. cum aqua plantag. aut alio liquore conuenienti exhibitus, vel cum aliis medicamentis permixtus.

Pilulæ sublinguales vsitatissimæ sunt, & in sequentem modum componi possunt.

℞. Mucag. gum. arab. & tragac. extract cum aqua plantag. ʒ. ij. mumiæ, mastiches, ana ʒ. j. sacchari rosati q. s. Fiant pilulæ sublinguales, quarum vnam teneat in ore perpetuò.

In iusculis etiam puluis sequens permisceri poterit.

℞. Coralli rubri, margarit. præparat. ana ʒ. ß. gummi arabici, tragacanth ana ʒ. ij. Fiat puluis.

Vel in iusculis semina papaueris albi, & sumach, in panno lineo ligata, decoquantur.

Narcotica in hoc affectu multùm præstant, eáque in hunc modum vsurpanda sunt.

℞. Syrup. de papau. iuiub. & de rosis siccis, ana ℥. j. Capiat cochlear j. horâ somni. Vel

℞. Syrup. de papau. & de portulaca, an. ʒ. iij. terræ sigillatæ ʒ. ß. aquæ portulacæ, & plantag. an. ℥. j. ß. Fiat potio, detur horâ somni. Vel

℞. Syrup. myrtini, & de papau. an. ℥. j. boli armenæ ʒ. ß. Misce, vtatur noctu ex cochleari.

Vel etiam interdùm theriaca recens quatuor mensium, vt docet Gal. 5. *method. cap.* 13. philonium romanum,

manum, aut ladanum opiatum vsurpari poterunt.

Refert Platerus, se hæmoptoïcum curasse solâ exhibitione trochiscorum alkekengi, cum opio in lacte caprino dissolut. per aliquot noctes. Idē mulierem simili affectu laborantem curauit purgatione, ex mannæ ℥. j. ß. cum iusculo, venæ sectione, & vsu sequentium tabellarum per multos dies manè, & serò continuato.

℞. Semin. hyoscyami albi subtilissimè puluerati ℈. ij. coralli rubri ʒ ß. gummi arabici ℈. j. violas recentes n. x. succi berberis ʒ. ij. sachari in aqua rosar. & plantag. dissoluti ℥. ij. Fiant tabellæ.

Trallianus *lib.* 7. *cap.* 1. mirum in modum commendat lapidem hæmatitem, quo dicit se multos hæmoptoïcos curasse; exhibendo ad ℈. iiij. cum succo mali punici aut polygoni, iis qui copiosum sanguinem spuebant. In quibus verò sanguis nō copiosè euacuabatur, cum aqua pura tepida. At læuigandum esse curiosè monet, vt sit aëreus & vento persimilis; tum frequenter exhibendum, vt commodiùs distribuatur; & in vino etiam infusum exhibet ad præcautionem.

Antonius Valerius *exercitat. ad cap.* 27. *lib.* 1. *Hollerij de morbis internis*, refert, quendam hæmoptoïcum, qui alternis temporibus multum sanguinis reiecerat, neque vllis remediis sanescere potuerat vsu sequentis pulueris à Iulio Scaligero sibi præscripti, breui conualuisse.

℞. Spodij, rosar. rubr. boli armenæ, terræ sigillatæ, lapid hæmat. ana. ℥. ß. coralli rubri, carabes, margarit. non perforat. ana ʒ. ij. ß. gummi arabic. tragacanthi, ana ʒ. ij. seminis portulacæ, maluæ, arnoglossæ, sem. rosar. rubr. cornu cerui vsti, amyli torrefacti, ana ʒ. iij. Fiat puluis tenuiss. Dosis ʒ. iij. cum aqua pluuiali. Hunc puluerem Scaliger mutuatus fuerat à Serapione, qui eum tradit *cap. de sputo sanguinis*, tan-

quàm remedium expertum; quem etiam valdè laudat Valescus. Ex eo etiam possunt fieri tabellæ; cum saccharo in aqua plantag. & rosar. dissoluto.

Ad hunc puluerem quadamtenùs accedit, sed paratu facilius electarium Hæhdei ad hæmoptysim, in Germania olim celeberrimum, & à Gesnero, Erasto, & Cratone commendatum, quod sic habet.

℞. Semin. hyosciami & papau. albi an. ʒ. x. terræ sigillatæ, coralli rubri, an. ʒ. v. sacchari rosat. antiquissimi q. s. Fiat electarium, cuius dosis ʒ. j. manè & serò. præmissis vniuersalibus.

Quia verò astringentium vsu sputum supprimitur, difficultas spirandi exoritur, per interualla recurrendum est ad ea quæ pectus leniunt, & nihilominus sanguinis sputum cohibent. Qualia sunt ea quæ componuntur ex gummi arabico, tragacantho, amylo, & syrupis de rosis siccis, cydonior. myrtill. iuiubino, de succo portulacæ, aut plantaginis.

Dum astringentia remedia in vsum reuocantur, si aluus non procedat, clystere subducatur, vel purgante medicamento astrictionem aliquam relinquente.

In toto curationis decursu, si sanguinis concreti, in thorace contenti suspicio sit, dissoluendus erit oxycrato. Quod, vt Gal. docet 5. *method.* in hoc casu ita componendum erit, vt potu sit iucundum, nec ob acetum copiosius tussim excitet: ita enim sanguinem soluit, & leuiter astringit; huius capiat æger ℥. vj. tepidè bis, aut ter in die; si tamen adhuc tussim moueat, saccharo dulcorandum erit. Est autem eo vtendum, cùm iam aliquo modo fluere cessat sanguis. Huic etiam rei conferunt carabe, & mumia, quæ cum astringentibus & glutinantibus permiscenda sunt, vt in formulis nonnullis suprà præstitum est.

In eodem curationis decursu, ad feruorem hepatis temperan

temperandum, epithema refrigerans hypochondrio dextro admoueatur.

℞. Aquæ rasar. plantag. & cichorij, an. ℥. iiij aceti rosac. ℥. ij. puluer. electar. triasantal. ʒ. j. ß. camphoræ ℈. j. Fiat epithema applicandum tepidè regioni hepatis.

Post vsum epithematis inungatur eadem pars vnguento rosac. vel cerato santalino, addendo aceti rosac. parùm vnctionis tempore.

Lumbi etiam & spina dorsi illinantur oleo rosac. & nymphææ lotis in aceto, addendo parùm camphoræ, vt sanguinis in vena caua contenti feruor temperetur. Cauendum tamen est ab iis quæ vehementer astringunt, quia sanguinem à vena caua in pulmonem propellerent.

Plurimùm etiam ad sanguinis feruorem temperandum, eiúsque fluxum cohibendum conducit oxycrato frigido testes fouere: maximus enim est consensus inter spiritalia & genitalia membra.

Balneum in hoc affectu conueniret, ad viscerum calorem temperandum. Sed quia relaxare, & vena magis reserare potest, ideò illius vsus fugiendus est.

Pro potu vtatur æger syrupo myrtino, de portulaca, aut de rosis siccis; aut saccharo rosaceo cum aqua hordei, aut cum aqua infusionis lapid. hæmatit. vel terræ sigillatæ; aut cõserua rosarum, cum ea aqua permixta, vel cum aqua infusionis coriandri præparata, & acidula reddita cum spiritu vitrioli; vel cum tinctura rosarum.

Leue decoctum millefolij pro potu ordinario vsurpatum ad quemcumque sanguinis fluxum cohibendum efficacissimum est.

Si acris fluxio in pulmonem è capite irruens, causa sit huius symptomatis; præter suprà dicta, conuenient ea remedia, quæ pro catarrhi calidi curatione suprà posita sunt.

Sedato ſanguinis fluxu, ad impediendam recidiuã, vitanda primùm ea omnia, quæ humores exagitare ſolent; vt vehemens exercitium, ingens calor, incandeſcentia, vociferatio, vina generoſa; cibi prædicti ſale aut aromate conditi.

Conſerua roſar. ſiccar. teneatur in ore frequenter, præſertim ſub lecti ingreſſum.

℞. Conſeruæ roſar. & rad. ſymphyti, ana ℥. j. trochiſc. de carabe, & de terra ſigillatâ, ana ʒ. ß. coralli rubri, & margarit. præparat. ana ℈. j. ſacchari roſacei ad pondus omnium. Fiat conditum, de quo capiat cochlear. i. per interualla horâ vnâ ante paſtum.

Purgetur quater in anno, vel etiam ſæpiùs ſi opus videatur, potione ex rhab. & myrobalanis ſuprà deſcriptâ, cui addatur loco ſyrupi, mannæ granatæ ℥. j.

Vtiliter etiam ſumi poteſt per aliquod tempus à ſedata hæmoptoë, rhab. torrefacti ℈. i. ſingulis diebus manè, horâ vnâ ante paſtum. Imò verò ſi ſanguis plurimùm aqueus, & ſeroſus ſit, (vt plerumque in omni hæmorrhagia ſolet contingere) idem rhab. non torrefactum, ſed tantùm pulueratum dictâ doſi maximè conueniet; ſic enim ſanguis, expurgatis paulatim ſeroſis illius humoribus, priſtinam ſuam craſſitiem recuperare poterit. Vel poterit idem rhab. ſumi ad ʒ. i. ſemel in ſeptimana.

Poterit etiam in vſum reuocari ſyrupus magiſtralis ad ſanguinem mundificandum à ſeroſis & tenuibus ichoribus & humoribus.

℞. Fol. Bugloſ. vtriuſque, fumariæ, lupul cichorij, endiuiæ, agrimon. plantag. polytrichi, ana M. j. ſummit. aſparagi, verbenæ, euphraſiæ, ana M. ß. ſem. cucurbitulæ, & melonum, ana ℥. ß. ſemin. endiuiæ,

cuſcutæ,

cuscute, ana ʒ. ij. liquirit. ras. & passul. mundat. ana ℥. j. prunor. dulcium par. vj. sennæ mundat. ℥. iiij. polypod. querni ℥. ij. agarici in panno raro ligati ʒ. vj. macis ʒ. j. flor. iij. cordial. & cicer. rubeor. ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colat. dissolue succi pomor. redolen. ℥. iij. sacchari albi quartaria quinque. Fiat syrup. perfectè coctus, aromat. santalo citrino. Postea in syrupo infunde rab. electi contusi, & in panno raro ligati ℥. j. capiat ℥. ß. vel ℥. ij. cum iusculo bis in mense.

Cauterium affigatur tibiæ dextræ, vel sinistræ, pro vt hepatis aut lienis affectus huic symptomati occasionem suppeditant.

Denique lactis asinini chalybeati vsus per mensem integrum, ad huius affectus præcautionem erit vtilissimus. Vel ad potentiùs hepar refrigerandum, serum caprillum chalybeatum; illius loco poterit substitui.

Pro potu vtatur aquâ leuiter coctâ cum semine coriandri præparato, vel decocto hordei & liquiritiæ.

CAPVT VII.

De Phthisi.

LIcèt phthiseos nomen generaliter omnem corporis consumptionem significet: propriè tamen & specialiter pro ea corporis extenuatione vsurpatur, quæ vlcus pulmonum consequitur.

Hæc autem corporis extenuatio prouenit à febre putrida & lenta, quæ in hecticam degenerat. Febris verò ab vlcere pulmonis exoritur, à quo propter viciniam,

niam, putridi vapores ad cor continuò exhalant, & in eo febrem accendunt. Poſtmodùm verò calor ille febrilis à corde in totum corpus diffunditur: ſicque partes omnes intemperie calida & ſicca laborantes, & calorem influentem intemperatum ac putredinoſum recipientes alimentum commodè non coquunt, & malè nutriuntur; vndè ſenſim propriæ ſubſtantiæ conſumptio ſuccedit.

Febris autem illa propter longitudinem, & cauſæ perſeuerantiam in hecticam degenerat, cui tamen non rarò putrida coniuncta eſt; quod ex vrinis dignoſcitur, & exacerbationibus, quæ certis horis non rarò contingere ſolent. Imò verò interdùm paroxyſmi febrium intermittentium in phthiſicis obſeruantur.

Vlceris pulmonis cauſa proxima & immediata eſt humor acer & erodens, qui vel aliundè in pulmonem influit, vel in ipſo pulmone generatur.

Influit in primis à cerebro pituita acris & ſalſa catarrhum ferinum efficiens, qui pulmonem exulcerare facilè potis eſt. Interdùm verò pituita effluens à cerebro etiam ſalſedinis, & acrimoniæ expers; exulcerationem pulmonis efficere poteſt; ſi nimirùm in eo diutiùs remoretur, & putredinem contrahat, à putredine autem acrimonia exoriens, partem corrodit & exulcerat.

Non ſemper tamen pituita putreſcens in pulmone, illum exulcerat. Siquidem videmus ſæpè in catarrhō, pituitam putridam excerni, cum tamen pulmo nullam læſionem conceperit. Sed ad vlcerationem efficiendam duæ requiruntur conditiones; vna ex parte materiæ fluxæ, altera ex parte pulmonis. Ex parte materiæ conditio neceſſaria eſt, vt illa talem habeat diſpoſitionem ac temperiem, vt per putredinem acquirat

inſignem

insignem acrimoniam, quæ exulcerationem efficere valeat. Ex parte verò pulmonis concurrere solet mollis præter modum, tenella, ac corruptioni parata illius substantia, quæ vno verbo vitiosa pulmonis constitutio vocatur; ab ortu & semine parentum vt plurimùm contracta, de qua paulò inferiùs agetur.

A vicinis etiam partibus humores pulmones exulcerantes, & putrefacientes solent influere, vt pleura, mediastino, diaphragmate, aspera arteria, & in primis ex earum partium inflammatione suppurata, quæ in empyema conuertitur; de quo Hipp. *Aph. 15. sect. 5. Qui ex pleuritide empyici fiunt, si à ruptione empyematis intra dies 40. repurgentur, liberantur, alioqui transeunt in tabem.*

In ipso pulmone generatur, quando è vase illius rupto vel eroso, aut ex vulnere aperto sanguis effusus putrescit, aut à variolis vlcus in eo relinquitur.

Interdùm verò ex ipso pulmonis vitio praui humores generantur, qui illius substantiam corrumpunt, & phthisim efficiunt. Tale autem vitium plerumque seu vitiosa pulmonis constitutio, à primo ortu contrahitur, & à semine parentum simili labe infectorum. Vnde phthisis inter morbos hæreditarios principem locum obtinet, ita vt multas familias viderimus ineuitabili fato, huius morbi ferociâ è medio sublatas.

Hæc autem vitiosa pulmonum constitutio, non in primis qualitatibus sita est, sed malignam quandam ac venenatam qualitatem agnoscit? cuius ratione contagiosa est.

Quamuis negandum non sit molliorem & laxiorē pulmonum substantiam, atque adeo corruptioni magis paratam, ad huius morbi generationem plurimùm conferre.

Hæc

Hæc autem pulmonum vitiosa constitutio efficit interdum, vt nulla præcedente destillatione, nullo præcedente inflammatorio affectu, aut alia causâ euidente, ægri in tabem incidant, ex solo partis vitio proprium alimentum corrumpente.

A tuberculo etiam in pulmone genito suppurato & disrupto phthisis interdùm generari solet. Est autem tuberculum pulmonis, tumor exiguus in quadam illius particula collectus.

Duplex illius genus ab Hippocr. constituitur 1. *de morbis*, quorum vnum crudum tuberculum ab eo nominatur, quod nunquam ad suppurationem venit, sed sensim increscens spiritus vias præcludit, & tandem ægrotantem interimit.

Alterum est quod ad suppurationem venit, & vomica pulmonis nominatur. Fiunt autem dupliciter per fluxionem, vel congestionem & materia collecta vel in cystide concluditur, vel sine vesicula in ipsa partis substantia. Vesiculæ illius densitas sæpè facit, vt huiusmodi vomica per multos annos in pulmone gestetur, nullis signis indicata, & nulla alia corpori noxa communicata, vndè Hippocr. *Aph.* 41. *sect.* 6. *Quibus suppuratio in corpore existens non innotescit, iis ob crassitudinem puris aut loci non innotescit.* Ita vt multi omnia corporis munia ritè exercentes, ruptâ derepentè vomicâ è medio sublati sint, quorum exempla aliquot proponuntur à Fernelio *lib.* 5. *de part. morb. & sympt. c.* 10. è quorum numero fuerunt duo medici qui nullis signis impendens periculum præuidere potuerunt.

Si pus è rupta vomica effluens in cordis ventriculos feratur, ægri subitò intereunt, si verò ad bronchia transmittatur, per anacatharsim expurgari potest,

potest, si corpus sit validum, & materiæ quantitas exigua, vtplurimùm tamen relicto vlcere in pulmone phthisis indè exoritur.

Causæ etiam externæ ad huius affectu generationem concurrere possunt inter quas principem locum obtinet contagium; hic enim morbus est valdè contagiosus, ita vt videamus vtplurimùm vxores maritis phthisicis assiduò inseruientes, eodem affectu corripi, & vice versa. Sic etiam liberi eiusdem familiæ ex eodem affectu sigillatim intereunt, non solùm propter impressam labem à semine parentum, sed etiam propter frequentationem illius qui primus hoc affectu actu laborauit.

Inter consanguineos enim faciliùs, & promptiùs communicatur huiusmodi contagium: vt tutum non sit fratribus, aut sororibus fratris, aut sororis phthisi laborantis, cubiculum ingredi. Siquidem μιάσματα illa, quæ à phthisicorum pulmonibus exhalant, & cubiculi totius aërem inficiunt, ab aliis, (præcipuè dispositionem aliquam ad hunc morbum habentibus,) in pulmonem attracta, similem in eo dispositionem generant.

Aliæ verò causæ externæ sunt primò aër impensè calidus, aut frigidus; calidus enim humores acres in capite contentos fundit, & liquat, & in pulmonem præcipitat. Frigus constringendo & comprimendo eiusdem humoris defluxum promouet. Sed maximè noxius est aër in primis autumnalis, qui inæqualitate frigoris & caloris acres & salsas destillationes concitat, vndè apud Hipp. *Aph.* 10. *sect.* 3. *Autumnus tabidis malus.* Secundò ad phthisim producendam maximè conferunt cibi potusque acres & salsi, & qui caput vaporibus huiusmodi replent, ac denique omnes aliæ causæ tum

tum internæ, tum externæ, quæ hæmoptoën inducere solent, cum ea plerumque in phthisim degeneret.

Inter causas antecedentes præcipuæ recensentur humores vitiosi in toto corpore collecti, qui vbi à causis externis commouentur, ad cerebrum transmittuntur, & indè in pulmonem confluunt. Huc pertinet mensium, hæmorrhoidum, aut alterius euacuationis consuetæ suppressio, quæ materiam catarrhis & fluxionibus suppeditat.

Prædictæ causæ hunc affectum inducuut, præcipuè in dispositis qui φθινώδεις & πτερυγώδεις ab Hipp. nominantur, qui habent pectus angustum & depressum, collum oblongum, & scapulas alatas, quibus si pulmonis mollities & hæreditaria dispositio accedat; ineuitabili fato, eos ex hoc morbo concidere necessarium est Sunt etiam ad phthisim dispositi qui caput habent debile, quod facilè superfluis humoribus impletur, eosque ad spiritus organa demittit.

Veræ & propriè dictæ phthiseos differentiæ aliæ non sunt, quam quæ à causarum varietate desumuntur. Hipp. tamen plures tabis species proponit notatu dignissimas, quæ non ad veram phthisim, sed ad tabem generaliter sumptam reduci debent, & sine pulmonis exulceratione cõtingunt Ac primùm *lib.6. epid. sect. 8. text* 47. tabem ex gonorrhœa proponit historiâ sequenti. *Satyrus in Thaso cognomento grypalopex cum esset annorum circiter viginti quinque, semen per somnum effudit sapè, & interdiu quoque sapè ipsi prodibat: cum autem ad trigesimum perneniset, tabidus fiebat, & mortuus est.* Ex continua autem & superflua seminis profusione corporis alimentum surripitur, vndè partes solidæ absumuntur & exsiccantur, ac tandem in tabem incidunt.

Alia

Alia tabis species proponitur ab Hippocr. 2. *de morbis*, tabes dorsalis appellata, quæ fit ex nimia venere corporis habitum vniuersum absumente, solidisque partibus alimentum subripiente, hæc recenter sponsis effrenatæ libidini deditis solet contingere, & est præcipua tabis dorsalis species; quatuor enim illius species in Hipp. scriptis reperiuntur. Prima est iam descripta ex immodica venere oriunda. Secunda describitur lib. 2. *de internis affectionibus text.* 13. pendens à nimia sanguinis, & nutrimenti copia in medullam spinalem irruente, ex qua calor eius innatus, ac facultates omnes obruuntur, ac suffocantur. A sanguinis autem copia emaciari corpus docuit Hipp. 5. *in hystoria viri in Oeneade*, qui cùm ab alimentis non restauraretur, sed in dies magis contabesceret, venâ sectâ in vtraque manu, sanguineque extracto quovsque exanguis redderetur, hoc solo remedio perfectè liberatus est, cùm omnia incassum anteà tentata fuissent. Tertia species loco citato proposita est, quando spinalis medulla resiccatur, & indè totum corpus arescit & contabescit.

Huius autem exsiccationis causæ in Hippocratis doctrina duæ inueniũtur. Vna est obstructio venarũ, quæ ad spinam tendunt, quarum humore nutritur, eoq; deficiente, resiccatur. Altera est bilis influxus à capite in spinam, quem Hipp. *lib. de locis in homine proponit.*

Quarta describitur *in libro de locis in homine*, quæ fit ex distillatione in medullam spinalem irruente, his verbis. *Porrò cùm retrò in spinam fluxio processerit, tabes fit huiusmodi: lumbos dolet, & interiores capitis partes vacua videntur ipsi esse.* In eodem etiam *libro numero* 18. hæc habentur. *Cùm verò in medullem fluxio contigerit, tabes occulta ac inconspicua exoritur.* Occultam eam dixit, quoniam hinc languescente corpore

morbi cauſa non ita facilè patet. Inconſpicuam autem, quia nec deſtillationis, nec tabis nocumenta, deſtillatione in medulla ſpinali firmata, & non vltrà progrediente ſenſibus clarè deprehenduntur. Deſinit tamen eſſe occulta & inconſpicua, ſi fluxio non in ſola ſpinali medulla firmetur, ſed vltrà progrediens in os ſacrum, & coxendicem irruat. Tum enim euidentior apparet diſtillatio,& dolores,ac motus impedimenta cum ſumma animi demiſſione, prodeunt.

Hæc ab eodem Hippocrate clariùs explicâtur *lib. de glandulis nnmero* 10. his verbis: *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in ſpinalem medullam; indè autem in os ſacrum impetum facit, quo medulla ipſa fluxionem producit, & in coxendicum acetabula, ſiue iuncturas deponit & ſi tabem fecerit, homo marceſcit, atque hoc modo contabeſcit & viuere non expetit. Statim enim ſcapulæ dolent amboque pedes, ac crura conſequuntur, & ſemper tandem pereunt multo tempore curati. Sic defloreſcit homo, ac moritur.* Hæc tabis ſpecies à Medicis obſeruanda eſt, quia aliquando in praxi occurrit, & iis præcipuè contingit, quibus nerui languidi & tabefacti, huiuſmodi fluxiones facilè recipiunt.

Ad tabis ſpecies etiam referri poteſt tabes ex inedia & fame; cuius mentionem facit Gal. *lib. de Maraſmo*, cum deficiente nutrimento corpus abſumitur, & contabeſcit. Deficit autem nutrimentum in ſolidis partibus, non ſolùm ob ciborum penuriam, quos ventriculis concoquit, & ad hepar genarando ſanguini, totius corporis alimento, tranſmittit. Sed etiam quando chylus in ventriculo ſufficienter concoctus, venas maſaraicas peruadere non poteſt, propter graues earum obſtructiones; vt in ſtrumis laborantibus ſæpiſſimè contingit, quorum meſenterium vtplurimùm glandulis refertum;
eſt

est ; à quibus venæ lacteæ comprimuntur , vndè totum corpus contabescit , & illi tabidi moriuntur.

Priuantur etiam partes solidæ necessario alimento, quando sanguis salsuginosus, & parùm nutritioni idoneus in venis congeritur , qui nisi per epicrasim curentur , vt docuit *Gal. 5. meth.* omninò insanabiles sunt , & ineuitabiliter tabidi euadunt. Ac denique Gal. *lib. de Marasino* , *decimò methods* , & aliis in locis tabem proponit ex inflammatione manifesta, vel occulta , ex syncope cardiaca , vel stomachica , & alias minùs frequentes , quæ dictis locis videri possunt.

Veræ phthiseos signa diagnostica , alia imminentem , alia incipientem , alia verò confirmatum affectum ostendunt. Quæ omnia graphicè describuntur ab *Hipp. 1. de morbis.*

Imminentis phthiseos signa proponuntur ab Hipp. lib. prædicto text. 9. his verbis.

Fit autem & suppuratus , si pituita à capite in pulmonem destillet. Et primùm quidem vtplurimùm latenter defluit, tussimque tenuem exhibet , & sputum paulò amariùs solito , & aliquando tenuis adest calor. In hac sententia quatuor signa continentur phthisis imminentis.

Primum signum est, quod fluxio à principio latenter defluat ad pulmonem. Quia tunc temporis materia destillans quantitate est pauca , quia tenuior humoris portio quæ defluit per parietes asperæ arteriæ, non irritat pulmonem , qui alioqui à principio magis reluctatur , nondùm à morbo labefactatus ; vndè fit vt cùm ex his minima sequatur læsio , hæc materia dicatur latenter defluere.

Secundum signum est , quòd humor illé defluens

tussim tenuem excitat. Cum enim in principio paucus sit, & tenuis, leuem tantùm tussim excitare debet.

Tertium signum est, quod sputum amarius solitò appareat. Quia humor defluens pulmoni exulcerando idoneus dulcedinis, acrimoniæ, vel salsedinis particeps esse necessario debet; quæ qualitates vlteriori calore, & præternaturali alteratæ in amaram qualitatem degenerant; notum enim est dulcia & salsa dum prætermodum coquuntur, amaritudinem contrahere. Cùm autem calor ille præternaturalis in principio non sit valdè intensus, ideò sputum leuem tantùm præ se fert amarorem, & subamarum tantùm efficitur.

Quartum signum est, quòd aliquando tenuis adest calor; id est quandoque illis aliquæ accedunt febres, leuiores tamen, & non vehementes. Cùm enim materia non sit conculcata, sed potiùs ex diuturna mora, & ex loci continentis calore præternaturali aliquam concipiat putredinem, hinc febris non potest esse intensa; habet enim materia putrescens multa spiracula, per quæ difflari potest: quare non est mirum quòd à principio febres non vrgeant, & sint leuiores.

His signis ab Hippocrate propositis adiungere possumus malam thoracis conformationem, & ætatem iuuenilem. Si enim illa duo cum prædictis concurrant, phthisim in procinctu esse, certò pronuntiare possumus.

Praua thoracis conformatio in iis reperitur qui habent thoracem angustum & scapulas prominentes alarum modo, & in similitudinem auium, partem thoracis anteriorem angustam, posteriorem autem latam habent, quare & paruitatem & malam conformatio

formationem thoracis simul possident. Thoracis angustia penuriam caloris natiui, mala conformatio eiusdem imbecillitatem significat. Si enim calidum insitum plurimùm ac vegetum fuisset, thorax amplus & magnus, extensâ ab eo validè materiâ formatus fuisset; tanta autem & talis est hæc dispositio ad tabem, vt eam Hippocrates natiuam tabem appellauerit, quòd ab intimis ortus primordiis, & naturæ principiis concepta sit. Quamobrem necessarium ferè videtur ita affectos in phthisi tandem incidere, nisi ab aliis grauioribus morbis præueniantur. Notandum enim est obiter eos qui talem habent dispositionem, si graui aliquo & acuto morbo corripiantur, vtplurimùm interimi. Cùm enim in his calor natiuus existat paucus in quantitate, & debilis in virtute, causis morbificis vehementibus facilè succumbit. Ideò cautiores Medici in huiusmodi naturis & habitibus, si graui aliquo morbo corripiantur, mortem potiùs quam salutem, aut saltem graue periculum præsagient.

Ætas verò iuuenilis in dispositis ad hunc morbum producendum maximè est idonea, quam definit Hipp. *Aph.9.sect.* 5. à decimo octauo anno ad 35. in illa enim ætate adest maxima sanguinis copia ruptioni venarum efficiendæ idonea: adest etiam eiusdem sanguinis tenuitas, & acrimonia, apertioni, aut erosioni vasorum producendæ disposita. Contrà verò in pueris catarrhi humido multo hebetantur; in senibus frigore torpent; cùm in media ætate propter rationes dictas, frequentiùs exulcerent. Adde quod in adolescentia & iuuentute plurimi errores committuntur in victu, à quibus prauorum humorum copia cumulari solet, & praua qualitas massæ san-

guinis induci ; tum etiam ob vehementiora exercitia in cursu, lucta saltu, armis, & insolatu, ruptio vasorum in pulmone, & ab ea phthisis excitari potest.

Incipientis phthiseos signa proponuntur ab eodem Hippocr. de *morbis anteà citato textu* 10. his verbis : *Temporis autem progressu exasperatur pulmo, & intus vlceratur à pituita inhærente, & putrescente, & grauitatem exhibet pectoris, & dolorem acutum ante, & retrò, caloresque acutiores in corpus incidunt, & pulmo à calore ad se trahit pituitam ex toto corpore, & maximè ex capite, caput verò calefactum ex corpore, & hanc putrescentem subcrassam spuit.* In hoc contextu sex signa continentur phthiseos incipientis.

Primum signum est, quod temporis progressu, exasperatur pulmo ; hoc est tussis vehementior, & molestior efficitur, procedente enim morbo destillatio inualescit, ab eaque pulmo lancinatur, atque irritatur ad expulsionen rei noxiæ. Quæ,quidem tussis non solùm à materia fluente excitatur sed etiam ab ea quæ antea fluxa est. Cum enim illa sufficienter non expurgetur, diuturna mora putredinem contrahit, & prauam concipit qualitatem, à qua pulmo magis irritatur ad expulsionem, vndè tussis vehementior exoritur.

Secundum incipientis atque finientis phthiseos signum est grauitas thoracis, quæ ex materia in pulmone congesta exoritur. Licèt enim pulmo ex se parum aut nihil sentiat, & dolorificos affectus in se ipso non percipiat ; quia tamen thoraci per membranas alligatur, ideò illi grauitatis sensum communicat,quando à maiore copia grauatur.

Tertium signum est dolor acutus antè & retrò. Materia

teria enim in pulmone contenta etiam praua qualitate grauitatis sensum infert, sed non solùm quantitate & putredine, pulmonis membranas pungit, & vellicat, vndè acutus dolor exoritur; dolor enim membranis propris, pungitiuus est. Percipitur autem ille dolor antè & retrò; quoniam hæ membranæ sterno alligantur ex parte anteriore, & dorso ex parte posteriore. Infertur etiam talis dolor à molestissima tussi, quæ tussis, ratione ingentis molestiæ & turbationis quam infert, maligna & ferina ab Hippocrate nominatur.

Quartum signum est, quod calores acutiores in corpus incidunt, hoc est, febres insignes, & vehementes superueniunt. Cum enim in progressu morbi maior ex diuturniori mora materiæ morbificæ, putredo inducatur, maiores indè febres excitari necesse est. Quamuis enim in solo pulmone ab initio materia illa putrescat, attamen ex suppuratione in thorace facta, & vlcere superinducto, putredo, humoribus in venis existentibus communicatur; quibus putrescentibus, varia putridarum febrium genera exoriuntur, & hæ febres de putridarum genere sunt, toto genere diuersæ à febricula illa, quæ ab vlcere pulmoni excitatur ex putridis vaporibus ab eo in cor translatis, quæ febricula cum temporis progressu in hecticam degenerat, & ideò in phthisicis complicatio febris hecticæ cum putrida plerumque annotatur.

Quintum signum est, quod magna pituitæ copia descendat à cerebro in pulmonem, quod indicauit Hippocr. causam referens magni illius defluxus, quoniam scilicet pulmo à colore ad se trahit pituitam ex toto corpore. Hinc patet humores in

in toto corpore contentos fieri materiam fluxionis continuæ, & copiosæ, quæ phthisicos infestat. Pulmo ex putredine concepta caliditatem contrahit, cuius ministerio pituitam attrahit à cerebro, cerebrum verò à toto corpore; & hæc est vna ex præcipuis extenuationis & consumptionis totius corporis caussis. Humores enim omnes tum praui tum laudabiles ad illas partes deferuntur, sicque totum corpus exhauritur.

Sextum signum est, quòd æger pituitam putrescentem subcrassam expuit; quandoquidem materia fluxa iam putredinem concipit, & superueniente vlcere, necessariò pus ex eo excernitur; & ideò purulentum sputum screatur. Est autem pituita subcrassa, id est inter crassam, & tenuem mediocris; quia cum ex mora quam facit in pulmone crassitiem acquisierit, admixtione saniei, quæ ex vlcere pulmonis exudat, tenuior efficitur; atque adeò mediocrem quandam crassitiem acquirit, cuius ratione subcrassa ab Hippocrate nominatur.

Prædictis signis ab Hippocr. propositis hoc tanquàm certissimum adiungendum est, nempè corporis extenuatio cum febre lenta, & continua. Nam præter febres putridas suprà enumeratas, quæ per vices accedunt, & recedunt, & ex humoribus in venis putrescentibus oriuntur, adest semper febris lenta, & assidua ex vaporibus ab vlcere ad cor continuò translatis, quæ nutritionem in toto corpore corrumpit, eique calidam siccamque intemperiem imprimit, vndè extenuatio necessariò consequitur.

His etiam adiungendi sunt sudores nocturni, quibus

quibus vtplurimùm phthisici vexari consueuerunt simulatque somno corripiuntur. Per somnum enim calor concentratur & pulmonis inflammationem auget; ex calore autem intùs augescente magna fit euaporatio quæ in cute condensatur, & in sudorem vertitur.

Addi etiam possunt rigores frequentes nullum typum seruantes, qui ex puris acrimonia membranas vellicante oriuntur.

Ac denique addi potest sputi dulcedo, quæ in pure incipiente generari solet, siquidem illa est principium salsedinis.

Factæ denique ac confirmatæ phthiseos signa proponuntur ab Hippocrate. *lib. prædicto textu vndecimo* his verbis. *Quanto verò magis tempus progreditur, tantò magis pus sincerum expuit, & febres acutiores fiunt, & tussis frequens ac fortis, & inedia vexat, & tamen aluus infernè turbatur: Turbatur autem à pituita, pituita verò de capite descendit. Hic cum ad hoc peruenerit, perit.* His dictis quinque signa confirmatæ phthiseos continentur.

Primum signum est, quòd sputum redditur magis purulentum, imò pus sincerum expuitur.

Secundum signum est, quòd febres fiunt vehementiores, & acutiores, putredine semper vlteriùs procedente, & vlcere magis sanioso, ac purulento reddito.

Tertium signum est, tussis frequens ac fortis; id est, frequentior ac fortior quàm anteà fuerit. Frequentior quidem, quoniam plurima est irritatio, pauca verò expurgatio; vndè natura iteratis vicibus perficere conatur, quod vnica non potest. Fortior autem est tussis non solùm quia maior puris acrimonia facul-

tatem expultricem acriùs stimulax; sed etiam quià emaciatis solidis partibus, thorax quo ad cauitatem amplior factus est, vndè fit tussis quædam rauca, & resonans, vt in illis rebus contingit quæ ex cauo & recondito loco resonant.

Quartum signum est, inedia seu inappetentia, quæ ægrotantes vexat, & maiorem corporis extenuationẽ inducit. Fit autem illa inappetentia ex eo quod distillatio à capite defluens, non solum ad spiritualia membra descendit, sed etiam naturalibus partibus cõmunicatur, ventriculo præsertim, cuius orificum indè labefactatum, functionem propriam nimirùm appetẽtiam amittit. Adde quod ex putridis exhalationibus, quæ partim ratione febrium putridarum, partim ratione putridæ pulmonum affectionis, ori vẽtriculi communicatur, appetitricis facultatis robur destruitur.

Quintum & vltimum signum est alui fluxus, qui à pituita ex capite defluente producitur, vndè successu temporis ventriculus, & intestina labefactantur, ac facultas retentrix debilitatur, hincque alui fluxus exoritur, qui ad interitum ægrotantem deducit vt in prognostico fusiùs dicetur.

His signis ab Hippocrate propositis adiungenda sunt alia. Primum est summa totius corporis extenuatio, itavt in illo statu caro musculosa vniuersa absumpta sit, & ossa omnia se prodant, sola cute contecta. Hinc vngues incuruantur absumpta carne, quæ in summis digitis existebat, vnguesque fulciebat.

His etiam addenda est respiratio difficilis, tum quia facultas est debilis, tum quia bronchia pulmonis, à materia putrida & purulenta obstruuntur; tum quod ipsum viscus maiori parte consumptum & putrefactũ, aerem

aërem sufficientem non trahit ad cordis refrigerium; itaut quod vnica respiratio præstare non potest, pluribus atque iteratis perficere conetur.

Ac denique addendum est, quod in phthisi confirmata, & interitum vergente capilli defluunt; malæ liuescunt, nisi quod post cibum eleuatis sursùm vaporibus rubescunt; pediculi magna copia generantur, & pedes intumescunt.

Neque tamen in eo statu tanta signorum speculatione opus est. Si quis enim vel plebeius (inquit Aretæus) hominẽ viderit pallẽtem, imbecillem tussientem, macie confectum, hunc verâ phthoë laborare pronũtiat.

Aduertendum tamen est diligenter, quod in praxi maximi est momẽti, catarrhum cõtumacem in pulmonem defluẽtem sæpè verã phthisim ementiri; siquidẽ pituita putrida puris æmula per tussim excernitur, hinc ex putredine fiunt febres, ac corporis extenuatio cõsequitur: attamen ita affecti diligenti curatione adhibita facilè liberãtur. Ideò attentè distinguẽdus est hic affectus à vera phthisi; quod fit præcipuè distinctione pituitæ putridæ à vero pure. Quæ distinctio his præcipuè signis perficitur; quod videlicet pus coloris est cineritij & minùs albũ quàm pituita, & interdũ varij coloris, & in aquã tepidam proiectũ, fundũ petit in eaque dissoluitur. Pituita verò aquæ innatat, & propter visciditatẽ cohęret ac minimè dissoluitur; si verò sputi portio dissoluatur alia verò minimè, tale sputũ fit ex pure cũ pituita mixto, quod vtplurimũ in phthisi. cõtingit.

Quod ad prognosim attinet recentis vlceris pulmonis sanatio difficillima est, inueterati omninò impossibilis: quia vlcus continuo pulmonis motu, & tussi magis laceratur, tantùm abest vt coalescere valeat. Tum medicamentorum vis longo tractu ferè exolescit

cit & deperdita pulmonum ſubſtantia nullâ arte reſarciri poteſt. Adde quod vlcus, ſputum, febris & macies contraria remedia expoſcunt. Illa enim quæ vlcus exſiccant, ſputum impediunt, febrem augent, & maciem; humectantia verò quæ febri & maciei obſiſtunt, vlcus ſordidius efficiunt. Interdùm tamen quibuſdam vlcus ſanatum videtur, cruſtâ ſuperinductâ, quæ tamen leui occaſione decidens, morbum renouat, ægrumque ad priorem ſtatum reducit.

Phthiſis quæ ab vlcere paruo & non diuturno prouenit, licèt curatu difficillima ſit, non eſt tamen omninò incurabilis, ſi curatio idonea maturè adhibeatur, & nō pauca curatorum phthiſicorū exempla apud obſeruationum collectores reperiuntur. Spem autem aliquam curationis præbere poſſunt, vires robuſtæ, ſputum album, æquale, vnius coloris, & quod facilè expectoratur. Si humor à capite defluens ad nares conuertatur; indéque febris remittatur; ſi appetitus vigeat; ſitis; abſit; aluuſque quotidie compacta, & aſſumptis conuenientia deponat. Si æger bono habitu præditus ſit, in ætate puerili, aut pectus habeat amplum & hirſutum.

Quibus phthiſicis ſputum grauiter olet, aut alui fluxus ſuperuenit, aut ſputum ſupprimitur, aut facies Hippocratica apparet, mors in propinquo eſt, docente Hip. 1. *prognoſt.* & *Aph.* 11. & 12. *ſect* 5. & *Aph.* 16. *ſect.* 7.

Phthiſis acuto morbo ſuperueniens breui interimit. Ab aliis verò cauſis genita chronica interdùm euadit, & ad multos annos perſeuerat. Refertque Auicenna ſe mulierem phthiſicam vidiſſe quæ per 23. annos vixerit & Matthæus de Gradi dicit aliam mulierē phthiſicam quæ circa furnum & ignem quotidiè occupabatur, plus viginti octo annis vixiſſe.

Curatio

Curatio huius affectus, vt anteà dictum est, plurimùm impossibilis est. Si nimirùm affectus altiores egerit radices: quia tamen incipiens affectus interdùm curari potest, & multò faciliùs, imminens in iis scilicet qui ex dispositione hæreditaria in phthisim incidere procliues sunt; nondum tamen in eam inciderunt; Ideò prophylactica curatio priùs proponenda est, postea verò affectus iam geniti cura erit instituenda.

Ad corrigendam igitur prauam illam in tabem propensionem, conuenit victus refrigerans & humectans, & ea omnia quæ sanguinem corrigere eumque mitem ac blandum reddere possunt, omnemque illius acrimoniam & salsedinem corrigere, qualia sunt aquarum dulcium balnea, lactis vsus & cibaria similis naturæ. Tum etiam decoctum radicis chinæ in potu ordinario exhibitum. Sed multò efficaciùs erit decoctum santalorum, quod non solùm in curatione tabis instantis, vel incipientis; sed etiam in distillationibus salsis, præcipuè autem tenuibus, in diuturnis sanguinis fluxibus, ab illius ardore productis, miranda præstat: & fit simili omninò ratione, quâ guaiaci decoctum componi solet, idque vel in aquis stillatitiis, modo addita portioni vini, vel albi, vel rubri, pro ratione affectus. Paratur autem decoctum santalorum vt guaiaci decoctum, cum primarium, tum secundarium, & eodem modo exhibetur. His addenda est mutatio aëris, quæ ad imminentis affectus præcautionem, & incipientis curationem plurimùm potest. Ac denique illa conuenient remedia quæ in morbi iam facti curatione primo loco vsurpanda proponere aggredimur.

Tota igitur iam factæ & confirmatæ phthiseos curatio versatur in vlceris absterfione & conglutinatione, causarum producentium, vel fouentium ablatione, febris lentæ & hecticæ oppugnatione, ac consumptionis

restau

restauratione.

Primò igitur, quia cacochymia redundans in corpore vlcus pulmonis fouere, & augere solet, blandis purgantibus auferenda est, per interualla repetitis, quandiu corpus non est valdè consumptum, Eæque purgationes componantur ex rhab. manna, cassia, aut syrup. rosac. in hunc modum.

℞. Hordei integri P. ß. liquirit. rasæ, & passul. mundat. an. ʒ. iij. iuiubar. par. ij. flor. bugloss & violar. an. P. semis Coquantur ad ℥. iij. In colat. dissolue rhab. in aqua scabios. cum santalo citrino infusi scrup. iiij. mannæ ℥. j. syrup. rosac. ℥. semis. Fiat potio.

Vel mannæ ℥. ij. cum iusculo pulli, aut communi exhiberi poterunt.

Vel parari potest bolus ex cassiæ ℥. j. cum puluer. liquirit. scrup. j.

In principio phthiseos valentiora etiam purgantia vsurpari possunt, ad catharrum acrem & salsum, præcipuam vlceris causam, potentiùs reuellendum: qualia in catharro calido proposita sunt.

In eodem etiam phthiseos principio, antequam corpus sit emaciatum, conuenit venæ sectio, ad febrem temperandam, & humoris acrimoniam demulcendam.

Ab ipso etiam curationis initio catarrhus, si affectum istum foueat, sistendus, & à pectore auertendus est: alioqui frustrà cæteris remediis pugnatur. Huic autem negotio conferunt ea omnia, quæ in catarrhi calidi curatione proposita sunt.

Ac præter illa remedia setaceum ceruici admotum summè est efficax. Refertque Fabricius Hildanus, se nonnullos phthisicos hoc præcipuè remedio curasse.

Tandem ad vlceris ipsius curationem veniendum est. Cui vsui maximè conferunt, quæ abstergunt, consolidant & expectorant. Ad hanc rem infinita vsurpari solent

solent medicamenta. Efficacissima verò sunt quæ sequuntur.

Lac omnes intentiones ad phthisicorum curationem propositas adimplet. Abstergit serosâ suâ parte, conglutinat caseosâ,corpus nutrit & reficit butyrosâ. Cùm autem varia sint lactis genera, omnibus præferendum est muliebre,vtpotè naturæ nostræ magis familiare,vtiliúsque erit si ex ipso vbere sugatur. Huius vsu se aliquot restitutos vidisse testatur Platerus : ex iísque vnum non solùm conualuisse , sed etiam tantas vires recepisse , vt ne lac sibi in posterum deficeret , nutricem de nouo impregnarit.

At quia multi ab eo lacte abhorrent , vsitatius est asininum. Quod quia valdè serosum est,facilè venas penetrat,& vlcus optimè detergit Huic verò succedit caprillum. Asina nutriatur foliis plantag. rubi , vitis, polygoni,gramine,hordeo & secali.Lac autem recentissimè mulctum , & adhuc calens hauriatur. Idcircò inducta propè cubiculum asina,in vas calefactum mulgeatur. Assumatur primùm in parua quantitate ad ℨ.iij. vel iiij.vt ventriculus illi assuescat, quantitatem illius sensim augendo vsque ab ℥. viij. x. & ℔. j Ne verò acescat, aut coaguletur in ventriculo,vtque pulmoni magis fiat amicum, saccharum rosaceum ei permisceatur eâ proportione,vt ad lactis ℥.viij sit sacchari ℥.j.Post assumptum lac non dormiat æger,sed leui deambulatione per cubiculum se exerceat.Non prandeat donec lac benè coctum à ventriculo secesserit,& æger fame prouocetur ad cibum.Vt denique lac commodè vsurpari possit,non debet adesse magna febris aut dolor capitis , aut hypochondriorum tumor, aut biliosus alui fluxus,iuxta Aphor.Hipp. 64.*sect*.5.

Vulgò sumitur lac semel tantùm in die;sed meliùs est bis in die sumere. Et adhuc melius,si æger solo lacte

cte nutriatur. Nam præter quàm quòd in maiori copia sumptum, maiores exerit effectus; magnum vitatur incommodum, quod ex iusculis & carnibus cum lacte permixtis exoritur, facilè enim putrescunt. Si ergo in morbo desperato curatio tentanda sit, exhibeatur lac præmissâ purgatione, sextâ quaque horâ additâ manu Christi perlatâ, & corallata. Et ne vires deficiant, per interualla potionibus lactis intermedia capiat distillatum restaurans; & continuetur hæc methodus, donec vires refici videantur.

Saccharum rosatum phthisicis vtilissimum est, tum etiam conserua rosar.. Cuius vsu refert Auicenna quandam mulierem phthisicam, &desperatam, ita curatam fuisse, vt non solùm sana, sed etiam pinguis redderetur.

Eadem testatur Mesuæus multos fuisse restitutos; præcipitque, vtconserua rosar. recens sit, non excedens vnũ, annũ magna quantitate, & frequenter assumatur, cum medicamentis, cibis & potibus, tum etiam per se omni horâ. Priùs tamen mundificantia vsurpentur, quia materiam purulentam & excrementitiam in pulmonem retinet.

Quoties verò contingit restringi anhelitum, aut sputum supprimi, expectorantia vt syrup. de hyssopo, de tussilag. eclegmata, & similia vsurpentur.

Si denique contingat calefactio propter desiccationem, detur syrup. violac. iuiubinus, mucilago seminis psyllij, cydoniorum & similia.

Saccharo rosac. se quosdam vidisse curatos, testantur Mõtanus, Vareriola, & Forestus, quo ægri in maxima quantitate vtebantur. Quidam Pharmacopœus phthisicus nobis notus, ingentem sacchari rosacei quantitatem sibi ipsi præparabat; idque perpetuò comedebat, & hoc solo remedio sanatus est.

Phthisicis

Phthisicis etiam maximè confert infusum ex millefol. torment. pimpinell. & conserua rosar. in B. M. paratum, & in cap. de sputo sanguinis descriptum, si per xx. dies illius vsus continuetur.

Decoctum bugulæ in iusculo veruecis, phthisi & internis vlceribus mirè prodest; parùm & clementer ventrem laxat, contra naturam consolidarum.

Trallianus *l.* 7. *c.* 1 se multos phthisicos curasse gloriatur vsu lapidis hæmatitis. Cuius præparationem & vtendi modum proposuimus in curatione sputi sanguinis.

Syrupus ex succo hederæ terrestris commendatur à Quercetano, eiúsque descriptio talis est.

℞. Succi hederæ terrestris ℔. ij. ß. Digeratur vt purificetur ad ignem B. M. Huic succo perfectè deputato adde sacchari rosat. ℔. j. penidiat. ℥. iiij. Coquantur in syruptum, quo vtatur æger ex cochleari.

Huic etiam syrupo idem Quercetanus flores sulphuris admiscet, ad consistentiam looch, de quo exhibet quater in die, eóque se multos phthisicos desperatos, & proclamatos restituisse gloriatur.

Syrupus ex florib. hyperici per infusionem præparatus in B. M. huic etiam affectui, quemadmodum omnibus vlceribus internis consolidandis conuenientissimus est.

Syrupus de symphyto optimus: Nam detergit, consolidat, & astringendo roborat; tum etiam radix symphyti decocta in iusculo.

Hydromelite sequenti quosdam phthisicos fuisse curatos à nonnullis asseritur.

℞. Rad. chinæ in taleolas sectæ Vnc. vj. rad. tussilaginis idoneo tempore collectæ Vnc. iij. rad. bardanæ, & garyophyllatæ, ana Vnc. iij. rad. enulæ cāp. Vnc. ij. fol.

 pulmo

pulmonariæ, scabiosæ totius, veronicæ vtriusque, vlmariæ, nummulariæ, ana M ij. capillar. omnium ana M j. summit. floridarum bugulæ, betonicæ, flor. herbæ paraliseos, & veronicæ rubræ, ana P. iv hederæ terrestris totius M. iij. iuiubar. dactylor. sebesten, passul. mundat. ana Vnc. j. ß. liquirit. hispanicæ Vnc. j. ß. Omnia debitè concisa bulliant debito ordine in aquæ fontis purissimæ ℔. xxxij. ad mediæ partis cõsumptionem, subdito calore lento. Colaturæ clarificatæ addè mellis Narbonensis ℔. iiij. Coquantur iterùm despumando ad supernatãtis oui terminum. Colentur per manicam Hippocratis, addendo cinam inter. ℥. ß, sem. coriandri Drach vj ß, anisi & fœniculi dulcis, ana Drach iij Ponatur liquor in dolium satis capax, & sinatur fermentari; quod promptius fiet si dolium in sole manserit, hoc enim modo intra 40. dies satis erit fermentatum: alioqui multò longius tempus necessarium est. Semper autem vas apertum, & plenum seruari debet, vt optimè despumetur. In hunc finem maior quantitas hydromelytis conficienda est, quàm quæ in dolio contineri possit. Imò verò si morbus vrgeat, recens, & non fermentatum vsurpari potest, dum aliud in dolio fermentatur; quod etiam duplâ, vel triplâ quantitate componi poterit, quia per plures menses est vsurpandum. Huius capiat æger bonum haustum bis aut ter in die.

Syrupus sequens paratu facilior eximias habet vires.

℞. Succor. hederæ terrestris, veronicæ & card. bened. depurat. an. Vnc. viij. in quibus bulliant leuiter fol. adiãthi, polytrich, scabiosæ, & lactucæ, an. M sem. In colat. dissolue sacchari albiss. ℔. j. sem. fiat syrupus perfectè.

fectè coctus, addendo in fine extracti iuniperi Drach. iij. ſucci liquirit & extracti card. bened. an. ℈.iv. Capiat æger cochl. j. horâ vna ante prandium , & ante cœnam, & in ingreſſu lecti.

Cardanus ſe multos phthiſicos etiam deſperatos reſtituiſſe teſtatur ſequenti regimine. Vt ſcilicet non vtatur æger alio alimento , quàm hordeato ſine iuſculo carnium confecto. Potus ſit aqua ſaccharata. Et ſingulis diebus manè capiat Vnc. iiij. decocti caudarum, & brachiorum cancrorum fluuiatilium facti in aqua hordei cum ſacchari Drach. ij.

Admiratione dignum eſt , quod teſtantur Arcæus, Ingraſſias , Fracaſtorius , & Eraſtus, ſe multos phthiſicos curaſſe vſu decocti ligni ſancti , per longum tempus continuato ; cùm illud ratione cauſſæ antecedentis , humoris ſcilicet calidi & acris , maximè aduerſum videatur.

Refert Auenzoar , ab auo ſuo quendam phthicum perfectè curatum fuiſſe, cibando eum pane benè fermentato cum oleo oliuarum. Tum etiam ſeipſum alium ægrotantem eodem morbo , eâdem ratione liberaſſe.

Puluis ſequens à Valeſco de Taranta valdè commendatur , & Haly Abbati tribuitur : eóque præcipuè verum phthiſicum ſe reſtituiſſe affirmat. Eodemque Foreſtus fratrem proprium curaſſe teſtatur.

℞. Sem. papau. albi Drach. x. gummi arab. amyli, tragacăth. ana Drach iii. ſem. portulac. ſem. maluæ, ana Drach. v. ſem cucurb. melon. cucumeris citrulli, cydonior mundat. ana Drach. vj. ſpodij, ſucci liquirit. ana Drach. iij. penidiar. ad pondus omniũ, fiat puluis; detur omni manè Drach. cum ſyrup. de papau. vel iuiu-

bino. Eo etiam vtatur æger in hordeatis, amygdalatis, aliisque cibis.

Capiuaccius & Claudinus probant oleum vitrioli ad vlcus exsiccandum, ad guttas ij. vel iij. cum aqua rosar. vel succo plantag & modico saccharo.

Crollius etiam valdè commendat elixir proprietatis, quod ex spiritu sulphuris. cum spiritu vini, myrrha, aloë, & croco componitur.

Chymici medicamenta ex sulphure, vt flores, lac & balsamum maximè laudant, vt in eorum scriptis videre est. Illorum vsus commodissimus talis esse potest.

℞. Florum sulphuris, & thuris puluerat. ana ℈. j. Includantur pomo appiano excauato. Coquatur pomum, & saccharo consperſum comedatur ab ægro, manè per viij. aut x. dies. Vel

℞. Conseruæ rosar. antiquæ, diamarg. frig. diapenid. ana ℥. j. flor. sulphur. puluerat. ʒ. iij. Cum malle despumato, fiat opiata, de qua capiat magnitud. auellanæ, bis aut ter in die. Vel

℞. Flor. sulphur. ʒ. iv. sacchar. in aqua rosar. dissoluti ℥. iij. Fiant tabellæ, quas teneat in ore frequenter. Vel

℞. Lactis sulphur. ʒ. ß. magisterij perlat. & coral. ana ℈. ß. emulſ. sem. melon. cum aqua tussilag. vel veronicæ factæ ℥. ij. iulep. rosac. ʒ. vj. aquæ cinam. & manus Christi perlat. ana ʒ. ij. Misce, capiat cochlear. vnum vel ij. singulis diebus manè.

Laudant etiam Chymici nonnulli antimonium diaphoreticum, cum triplo salis petræ probè calcinatum, vt omnis vis vomitiua ablata fuerit. Quod singulis diebus exhiberi debet, in tabellas redactum

redactum cum saccharo rosaceo , vel cum conserua rosarum permixtum , vel cum aliis remediis suprà descriptis.

Balsamum Peruuianum ad vlcera pulmonum sananda multùm conducit , si eius gutta vna cum saccharo in pilulam redacta singulis diebus exhibeatur.

Puluis pimpinellæ ad Drach.j. cum iusculo singulis diebus exhibitus maximæ etiam creditur efficaciæ.

Pilulæ Ruffi à nonnullis commendantur tanquàm efficacissimæ, sumẽdo Scrup.j.singulis diebus. Verùm in sequentem modum compositæ mirabiles edunt effectus.

℞. Massæ pilular. Ruffi Vnc. j. antimon.diaphoret. & gummi guaiaci , ana Vnc. ß. cum balsamo Peruuiano fiat massa,de qua capiat Scrup. j. per mensem integrum.

Syrup. corallorum,& gelatina cydonior. huic affectui etiam maximè conducunt.

Rodericus à Fonseca decoctum santali citrini cõmendat, tanquam præstantissimum remedium ad fluxionem à pulmone inhibendam , quod parat in sequentem modum.

℞. Aquæ cichorij,acetosæ,ana ℔.iv. santali citrini minutim concisi . Vnc. iij. Fiat infusio per vnam diem. Deinde fiat coctio in B. M. feruenti , obturato vase , per tres horas. Huius decocti capiat Vnc. iij. manè,& bibat in potu per 40. dies.

Omnia denique remedia , quæ ad venam pulmonis ruptam conglutinandam in hæmoptoës curatione proposuimus,huic etiam affectui prodesse pos-

 sunt

sunt.

Suffumigia etiam vtiliter vsurpari poterunt, ad vlcus pulmonis potenter exsiccandum, & illa ore, naribúsque frequenter attrahenda sunt. Compositio autem talis esse potest.

℞. Gummi hederæ Drach. i. ß. thuris Drach. i. myrrhæ Drach. ß. succini Scrup. i. benjoini, styracis, ana Drach. ß. hypocist. Scrup. ii sem. coriandri, rosar. rubr. santali rubri, ana Scrup. i. Puluerentur, & excipiantur mucilag. gummi tragacanth. vel resinâ lariceâ. Fiant trochisci, super prunas iniiciendi.

Vel simpliciùs fiant suffumigia ex thure, myrrha, mastiche, benjoino, quæ semper sint in thalamo, vt siccus aër & odoratus attrahatur.

Efficacius suffumigium, sed non nisi in robustioribus corporibus vsurpandum, ita componi potest.

℞. Gummi animæ, vel guaiaci ʒ. ii. tabaci indici ℥. ß. fol. siccor. tussilag. ℥. i. hyssopi, marrubij albi, rorismar. auripigmenti, ana ʒ. iij. Fiat omnium puluis, cuius portiuncula indatur fistulæ; quâ fumus tabaci hauritur; accendatur & hauriatur fumus bis in die, longè à pastu, & post dimidiam horam capiat dosim decocti sequentis.

℞. Rad. chinæ, & salsæparill. ana Vnc. ß. fol. scabiosæ, tussilag. hederæ terrestris, vlmariæ, capill. ven. & garyophyllatæ totius, ana M. i. hordei integri P. j. liquirit. ras. & vuar. corinth. ana Vnc. i. Coquantur ad ℔. ij. Colaturæ adde sacchari rosac. ℥. iv. capiat ℔. ß. bis in die, vt dictum est.

Pro delicatioribus suffitus humidus vsurpari poterit,

ex

ex decocto herbarum compositus, qui processus vtilissimus est; sic enim vires herbarum recta via ad pulmonem feruntur. Omnes autem pulmoni appropriatæ, & vlceribus curandis idoneæ vsurpari possunt. Sequens formula pro exemplo habeatur.

℞. Tussilag. viridis M. viij. hyssopi M. ij. Incidantur, & includantur in olla, cum tantillo aquæ; lutetur operculum perforatum in summitate, ita tamen vt foramen sit etiam lutatum. Immittatur olla in clibanum circa medium coctionis panis, qui cùm extrahitur dematur olla; & aperto foramine imponatur infundibulum, atque ita per os attrahatur fumus in pulmones; per nares reiiciendus. Mirabiliter mouet expuitionem.

Exteriùs verò linimentum refrigerans, & leniens pectori admouendum est, manè & serò.

℞. Gummi tragacanth. & arabici, ana ℥. j. Infundantur in aquâ rosaceâ per diem & noctem; adde olei violac. Vnc. j. sem. butyri recentis Vnc. sem. salis prunellæ ʒ ij camphoræ ℈. j lactis muliebris q. s. Misceantur in mortario, & fiat vnguentum.

Ad consumptionem reparandam, aut saltem impediendam, vel retardandam, præter victum analepticum, ad quem præcipuè referuntur hordeata, amygdalata, pineata, oryzata, auenata, & instaurantia varij generis, quæ passim apud auctores inueniuntur; maximè conueniunt lac ab initio laudatum, & balneum aquæ tepidæ, vel ex decocto hordei mundati, & amygdal. contusarum. Quod tamen præsenti catarrho non conuenit, aut quamdiu febris putredinis particeps esse iudicatur, aut quando pulmo multis scatet excrementis.

Potus sit aqua saccharata, decoctum hordei, & liquirit. infusum liquirit. hydromel tenue, vel leue chinæ decoctum.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER VIII.

De affectibus cordis.

PRÆFATIO.

COR *varios patitur morbos, similares, organicos & communes, cùm tamen paucissimi sint, qui Medici curantis ditioni subiiciantur, quandoquidem viscus nobilissimum graues affectus diu ferre non potest, quin homo confestim de medio tollatur, sicque nullus remediis locus relinquatur; Nos ideò qui omnes labores nostros ad vsum artis conferre iam diu constituimus, tres tantùm cordis affectus explicare decreuimus, qui frequentiùs in praxi medica occurrunt, & multorum remediorum apparatu oppugnari possunt. Atque*

 adeò

adeò tria illis capita destinauimus, quorum primum erit de syncope. Secundum de palpitatione. Tertium denique de virium imbecillitate.

CAPVT PRIMVM.

De Syncope.

SYncope definitur à Galeno 12. *meth. c.* 5. præceps omnium virium lapsus. Licet enim in ea solum cor patiatur, & sola facultas vitalis intercipiatur, eâ tamen collabente cæteras perire necesse est, cùm ab eâ continuum, & necessarium influxum recipiant.

Dicitur præceps omnium virium lapsus, vt ab aliis affectibus distinguatur, in quibus vires paulatim deficiunt, donec mors subsequatur; neque obstat doctrina Auicennæ *fen.* 1. *lib.* 3. *tract.* 2. *cap.* 2. proponentis signa syncopes paulatim aduenientis, licèt enim causæ spiritus dissoluentes aliquando sensim & paulatim operentur, attamen ingrauescentes subitò syncopem efficiunt, & ideò Auicenna proponit potiùs signa antecedentia syncopem, quàm ipsam syncopem præsentem.

Demùm hæc definitio videtur etiam apoplexiæ competere, in qua contingit præceps, omnium virium lapsus, quod tamen non est veritati consentaneum, siquidem vires cordis in apoplexia permanent, & pulsus vt plurimùm magnus, ac plenus reperitur. Adde quod respirationis læsio, quæ in apoplexia insignis reperitur etiam vt plurimùm cum stertore, maximè eam à syncope distinguit, in qua respiratio nullo modo læditur.

Quæritur

Quæritur cur cessante actione cordis, actio cerebri statim cesset, cùm spiritus animalis ex vitali generetur per viam coctionis, & in cerebro aliquamdiu manere debeat, licèt vitalis continuò non influat Respõdemus cerebrum vt & alias omnes partes, ad actiones suas perficiendas indigere continuo affluxu caloris influentis, quo cessante illæ statim cessant. Calor autem influens per spiritus vitales defertur.

Alij dantur affectus ad syncopem maximè accedentes & ab ea tantùm secundùm magis & minus differentes, nempè ἔκλυσις, λειποθυμία, & ἀσφυξία, Ἔκλυσις leue est animi deliquium, λειποθυμία seu λειποψυχία, seu ἀποψυχία grauius, syncope grauissimum, quæ si eo vsque deueniat vt in toto corpore pulsatio aboleatur, ἀσφυξία nominatur, quæ proximus ad mortem gradus est.

Apud Hippocratem & Græcos antiquiores vox ista συγκοπὴ vsitata non fuit, qui affectum hunc lipothymiam, lipopsychian & asphyxiam appellarunt. Sed paulò ante Galeni tempora hæc vox inuēta, & in medium adducta est, & in specie grauiori malo tribuitur, quàm sit lipothymia, & lipopsychia; sic apud *Gal. 1. ad Glauc. cap.* 14. lipothymia est syncopè imperfecta, & syncopem semper præcedit.

Ex prædictis patet partem affectam in syncope esse cor spirituum vitalium officinam; quorum influxu insitus singularum partium calor ac spiritus in actum deducitur, ideò cessante illa actuatione ob prohibitum spirituum vitalium influxum, omnium partium vires collabi actionesque cessare necesse est.

Causa huius affectus proxima & immediata est spirituum vitalium defectus, nõ totalis, mortem enim subitaneam afferret; sed tantus vt natura cogatur (ne vires cordis penitùs exoluantur) spiritus ab aliis parti-

bus

bus ad ipsum cor retrahere, vndè illæ à functionibus suis feriari coguntur.

Ille autem spirituum defectus quatuor modis potissimùm contingere solet. Vel quia sufficienti copià non generantur, vel quia geniti dissipantur, & euacuantur; vel quia præter naturam alterantur, & corrumpuntur. Vel denique quia suffocantur, & obruuntur: Non generantur vitio facultatis, vel materiæ. Facultas spirituum generatrix læditur, vel proprio cordis affectu, vel per consensum.

Morbi proprij cordi insigniores sunt intemperies magnæ natiuam temperiem euertentes, aut substantiam partium, & caloris natiui depascentes. Quales sunt febres syncopales, acutæ, & malignæ, syntecticæ seu colliquantes, pestilentes, hecticæ, marasmodes; his accedunt morbi organici, vt constrictio, & dilatatio nimia, & continui solutiones quæ ad ventriculum cordis penetrantes citissimè interficiunt.

Per consensum facultas cordis læditur à reliquis principiis cerebro & hepate, quæ maximam cum corde sympathiam habēt: sæpissimè etiam ab ore ventriculi, ob viciniam sensumque exquisitum; vnde orta est diuisio syncopes in cardiacā, & stomachicam. Cardiaca est illa quæ fit corde primariò affecto. Stomachica verò quæ per consensum stomachi producitur. Non rarò etiam ab vtero exoritur, ex tetris vaporibus ab ea parte ad cor transmissis, vnde præfocatio, apnœa, & syncope hysterica proficiscuntur, prout vapores illi pulmonem, diaphragma, aut cor impetunt, & inuadunt.

Vitium materiæ est defectus, vel corruptio aëris & sanguinis; ex quibus spiritus vitales generantur. Aëris defectus contingit, ex respiratione, vel transpiratione

ratione læsâ; sanguinis verò defectus ex læsâ nutritione. Vtriusque corrupio accidit cum alienam qualitatem induunt; sic aër inquinatus in constitutione pestilenti lipothymiam & syncopem nō rarò inferre solet: Sic tetri odores nonnullis eumdem effectum præstant, imò verò suaues mulieribus quibusdam: sic ex prauis eduliis corruptus interdùm sanguis generatur.

Spiritus dissipant euacuationes nimiæ, tum sensiles, tum insensiles. Sensiles fiunt primò ipsius sanguinis per os, nares, vterum aluum, hæmorrhoides, phlebotomiam, aliaque vulnera insigniora: secundò aliorum humorum, qui licèt excrementitij sint, maiori tamen copiâ excreti maximam spirituum dissipationem faciunt, & syncopem inferunt. Tales autem humores excerni solent per vomitum, aluum, vrinas, sudores, magni abscessus apertionem, præcipuè introrsùm, vt empyematis; tum etiam extrorsum, vt in hydrope, aperto vmbilico, contingit.

Insensiles euacuationes fiunt ex nimia cutis raritate & contentorum tenuitate, & acrimonia, immodico æstu, balneo, vel laconico calidiori, immodico labore. Dissipant etiam vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus, ira vel gaudium vehemens, ægritudines, longæ & acutæ: his adde ingentes dolores cordis, ventriculi, intestinorum, renum, aurium, dentium, & partium omnium neruosarum.

Spiritus alterant & corrumpunt praua viscerum dispositio, & quæcunque malignam & cordi inimicam qualitatem obtinent, vt aër, & halitus fœtidus, venenosus, & pestilens respiratione, vel transpiratione attractus; vel in corpore ex putredine humorū genitus.

Idem

Idem præstat venenum assumptum; vel admotum, vel morsu animalium venenatorum communicatum.

Denique suffocant & obrunt spiritus vitales sanguinis, & spiritus ad cor vehemens refluxus, copiosa fuliginum prauarum circa cor, & membra vicina congregatio; nimia sanguinis frigidi & crassi circa cor, eiusque venas, & arterias, & membrana vicina redundantia.

Syncopem grauissimam quam mors repentina subsequuta est à sanguinis & spirituum subito refluxu ad cor, nuper vidimus in nobili virgine, quæ ab ineunte ætate huic symptomati erat valdè obnoxia; ita vt ex quouis animi pathemate, etiam leuiori in lypothymiam aut syncopem incideret. Cùm autem egregio adolescenti: qui illam ardenter deperibat matrimonio iungeretur, facto celebri parentum consanguineorũ, affinium, & amicorum conuentu, postquam ipsi penna à tabellione tradita fuisset, vt nuptialem contractum subscriberet, vix dimidiam syngraphi sui partẽ exarauerat, cum illa subitò in terram concidit exanimis, & omninò demortua, vndè facilè fuit coniicere, ex vehementi animi pathemate, maximam & subitaneam sanguinis & spirituum retractionem, ad cor factam fuisse, quæ calorem natiuum, & spiritum insitũ suffocauerit, vndè mors repentina subsequuta est.

A sanguine vero frigido & crasso copiosè circa cor & in maioribus vasis congregato syncopem oriundã vidit Petrus Salius Diuersus, vt ipse refert *lib. de affectibus particularibus cap.* 4. in puella quartum decimũ annum agente, quæ cum per diem capitis grauitatem, vertigines, & anxietatem passa esset, die sequenti subitò extincta est. Secto post mortẽ cadauere in arteria magna, & in vena caua totus sanguis concretus apparuit, vt apprehenso illius altero principio, ita integer

ex

ex vena & arteria educeretur ac gladius è vagina extrahi solet. Quale iudicatum fuit subitã hanc mortem à sola interceptione venarum, & occlusione à sanguine concreto, causatam fuisse. Casus iste rarus est, cùm sanguinis concretio in venis in cadaueribus quidem contingere soleat; tanta enim est venarum sanguinis continendi proprietas, velut proprium illius conceptaculum, vt etiam post mortem illum fluidum conseruet, qui in omnibus aliis locis illicò concrescit. Huius autem extraordinariæ cõcretionis rationem desumit Salius ex analogia sanguinis extrauasati, qui simul atque refrigeratur, statim concrescit, quòd magis ei admixti sunt humores frigidiores, crassiores, & viscidiores pituitosi nimirùm & melancholici, quorum ratione intemperiem consequutus frigidiorem, ad concrescendum maiorem aptitudinem, & promptitudinem recipit. Simile quippiam euenire potest sanguini intra venas coërcito, qui vitiosis abundãs succis, crassioribus & frigidioribus venas maiores adeò replet, vt spiritus intercipiens, & penetrare non permittens, eos in extinctionem ducat; iisque extinctis sanguis refrigeretur ac concrescat, propter humores frigidos & concretioni idoneos illi admixtos; qui si præsto non fuissent, sanguis liquidus & incorruptus permansisset. Spagirici hunc effectum referrent ad spiritum quemdam coagulantem & congelantem, ex peculiari & extraordinaria humorum diathesi genitum, quæ cùm rarissimè contingat, rarissimus etiam solet esse iste affectus. Et certè simplex refrigeratio concretionem istam efficere non potest, alioquin in defunctorum cadaueribus hyemis tempore præsertim, sanguis in venis perpetuò concresceret, cùm tamen omni tempore fluidus reperiatur. Spiritum autem hunc congelandi vi præditum, existimare possumus similem esse illi, qui

catalepsim

catalepſim inducit; in qua membra frigida & congelata redduntur, vt inflecti nullo modo valeant. Spiritus huiuſmodi fixantes, & congelantes Chymici in multis animalibus, vegetalibus & mineralibus agnoſcunt: tales etiam è terra interdùm ſuſcitari docent hiſtoriæ quorūdam hominum & brutorum, à terris vaporibus in terræ motibus, aut etiam è cauernis quibuſdam erumpentibus congelatorum, vt repentè corpora illorum rigida facta fuerint, tales denique ſpiritus fulminibus miſceri docet Cardanus hiſtoria octo meſſorum ſub quercu cœnantium, qui fulmine percuſſi, rigidi omninò facti ſunt, & in eadem ſpecie permanſerunt, vt vnus comedere, alter manum poculo admouere, alius bibere videretur.

Signa huius affectus diagnoſtica, vel reſpiciunt ſubiectum, ad illum recipiendum magis idoneum, vel paroxyſmum imminentem vel eundem præſentem, vel denique cauſas illum producentes.

Subiecta magis ad ſyncopem diſpoſita ſunt homines debilitate quadam natiua, vel adſcititia à morbo, aut alio caſu præditi, puſillanimes, fœminæ potiùs quam mares, virgines menſtrua patientes, mulieres grauidæ, tum etiam illi qui ſunt raræ texturæ, icterici, ſplenici & melancholici.

Syncopem imminentem ſignificant in illis præſertim qui illi obnoxij ſunt, improuiſa anxietas, animi perturbatio, capitis grauitas, vertigo, alieni & varij coloris, viridis; & flaui obuerſatio, coloris faciei, tum etiam & pulſus frequens ac ſubita mutatio.

In lypothymia præſente prædicta etiam ſigna reperiuntur, ſed paulò grauiora; quibus non rarò ſudor frigidus adiungitur, tum ægrotantes (quod præcipuum eſt) de animi defectione conqueruntur.

Preſentē verò ſyncopē demōſtrant, præceps omniū virium

nium virium lapsus, pulsus rarissimus, formicans, obscurus, tandemque abolitus; color faciei summo pallore, aut liuore suffusus, totius corporis præsertim extremorũ frigiditas sudor frigidus, syncopticus ideò dictus, præcipuè in temporibus, collo & thorace.

Signa causarum maiori ex parte per se manifesta sunt. Febres enim malignæ, acutæ, syncopales, syntecticæ, syncopem idiopathicam efficientes, per se satis conspicuæ sunt, causæ etiam externæ, repentinam syncopem inducentes, sensibus obuiæ sunt; vt ira & gaudium immodicum, terror subitus & repentinus, odores tetri, hæmorrhagia larga, aliæque euacuationes copiosæ, vigiliæ pertinaces, inedia longa, effrænata venus, dolores atrocissimi.

Humores tenuiores, & corporis raritatem significant, nares acutæ; oculi concaui, collapsa tempora. Flauæ bilis abundantiam ostendunt, morsus oris ventriculi, anxietas, vellicatio, calor & dolor insignis.

Humorum crudorum copiam significant, totius corporis moles amplior; præcordiorum tumor, color faciei albidus, nigricans aut liuescens, pulsus minor, obscurus & inæqualis.

Syncope verò sympathica ex aliarum partium vitio producta, ex earumdem partium affectarum signis innotescit: sic ex affecto ventriculo si proueniat, eiusdem partis affectus præcesserunt vt nausea, vomitus, ventriculi morsus oris amaror, sitis & similia. Idem de aliis partibus esto iudicium. Si verò nullum alicuius partis affectæ iudicium appareat, ex primario cordis affectu syncopem exoriri indicio est.

Ab aliis affectibus syncope propriis etiã signis distinguitur. Ab epilepsia quidẽ quòd in ea sit cõuulsio, non autem in syncope; ab apoplexia, quòd in ea insigniter lædatur respiratio; etiam vt plurimùm cum stertore, &

pulsus non admodum imminuatur, nisi in morti proximis. In syncope verò pulsus ferè aboleatur, & respiratio libera permaneat. Ab vteri suffocatione distinguitur, quòd in ea partes spiritales vt plurimùm maximè afficiantur, ægrotantes strangulari videantur, pulsus tamen non valdè immutetur, neque faciei color, qui statum naturalem seruat, imò frequenter rubicundior apparet; in syncope verò respiratio non læditur, pulsus ferè abolitus est, & facies admodum pallet. Aliquando tamen syncope cum vteri suffocatione coniungitur, & tum pulsus interdùm non percipitur.

Prognosis huius affectus ex Hippocr. primum desumitur *Aph.41. sect.2. Qui frequenter ac fortiter sine causa manifesta deficiunt animo, derepentè moriuntur.* Quia vt ante dictum est, syncope grauior vires cordis penitùs opprimit, vel exoluit, vndè mors consequitur.

Syncope à qua homo non restituitur post irrorationem faciei cum aqua rosacea, post vini exhibitionem, & sternutatoria naribus immissâ, lethalis.

Cum quis à syncope suscitatur, non statim salus promittenda est. Si enim pulsus non restituitur, & color viuidus non redit, ægerque frigidus semper manet, in syncopem citò relabitur, ex qua periculum impendet.

Quæ ab immodicis euacuationibus, timore, tristitia aut alia euidenti causa syncope exoritur, minùs periculosa est, quàm quæ ab interna causa procedit.

Quod ad curationem spectat; cùm syncope à variis causis dependeat, illarum ratione diuersum curandi modum desiderat.

A quacunque tamen fiat causa, vrgente paroxysmo, sequentia conueniunt: Supinus decubitus, iniectio aquæ frigidæ in faciem, sternutamenti concitatio; vini generosi, aquæ cinam. imperialis, vitæ cœlestis, & similium

lium in os immissio. Admotio propè nares panis è furno calentis; vociferatio & ægri agitatio, narium compressio,& digitorum contorsio, pilorum auulsio, frictiones, ligaturæ, & cucurbitulæ.

At ratione causarum diuersarum curatio varianda est in sequentem modum.

Si ex defectu alimenti ducit originem; vino generoso assumpto reparetur, & crustâ panis in eodem madefactâ & assumptâ: tum etiam alimentis sorbilibus,& valdè nutrientibus, vt iusculis,& destillatis restaurantibus & similibus.

Inter alia plurimùm valet ferculum ex ouis, sacchаro,vino, & cinamomo sequenti capite descriptum.

Si ab humorum tenuitate, quâ spiritus facilè exhalant; odoramenta & cibi boni succi, incrassántésque exhibeantur; cutis pori constringantur ol. rosaceo; maneat æger in aëre frigidiori.

Si ab hysterico affectu; remedia illi appropriata adhibeantur.

Si à maligna qualitate; cardiaca, & alexipharmacá vsurpentur, qualia in febrium malignarum curatione præscribi solent.

Si à veneno hausto; venenum illud euacuantia, & tum manifestis qualitatibus, tum peculiari proprietate oppugnantia propinentur. Ideóque vomitus statim prouocetur, postmodùm theriaca exhibeatur. Deinde si sentiatur ardor, vel erosio ventriculi; lac vel butyrum accipiat, vel iuscula pinguia, aut potiones cardiacas refrigerantes.

Si ab immodica euacuatione; æger odoribus, cibo, potu,somno & quiete reficiendus.

Si à nimia profusione sanguinis;ponatur æger supra lectum,capite declini,aquâ frigidâ facies irroretur, detur parum vini aquâ frigidâ diluti.

Si à superpurgatione, detur theriaca recens, vel in eius defectu antiqua cum opij. gr. ij. in vino dissoluta; vel quod melius est laudani gr. iij. Totus venter oleis sequentibus inungatur.

℞. Ol. myrtin. & cydon. an. Vnc j. semis ol. absinthij Vnc. j. aceti rosac. parùm Misce, fiat inunctio frequenter.

Iniiciatur clyster ex lacte chalybeato addendo vitellos ouorum n. iij pilonij romani ʒ ij.

Fiant frictiones brachiorum, & partium superiorum.

Mica panis vino madefacta, aut etiam vinum ipsum exhibeatur.

Ac denique euacuatio quæuis, siue sanguinis sit per nares, vterum, aliásue partes; siue aliorum humorum per vomitum, aut alui fluxum; remediis, propriis capitibus describendis, erit cohibenda.

Quæ à sudore nimio exoritur syncope, curatur remediis sudorem coërcentibus, vt aquâ frigidâ, vel rosaceâ, solâ, aut cum modico aceto, in faciem & manus affatim coniectâ. Aër etiam prædictis aquis, & flabellatione refrigeretur. Epithemata frigida cordi adhibeantur ex aqua rosar. acetosæ, borrag. & pulu. diamarg. frigidi, cum tantillo vini penetrationis gratiâ.

Iulepi etiam refrigerantes ex syrupo acetoso, violaceo, de pomis, aut de limonibus, cum aquis refrigerantibus, & sale prunellæ frequenter exhibendi. Obstruantur pori inunctionibus cutis ex ol. rosac. myrtino mastichino. A vino æger abstineat. Nullo pacto fricetur, sed sæpè locum mutet, & leuiter operiatur. Lectus sequenti puluere sinapisetur.

℞. Flor. nymphææ & rosar. rubr. ana ℥. iij. ladani puri ℥. ß. styrac. ʒ. ij. myrtill. & sumach. ana ℥. ij. Fiat puluis.

Si

Si ex suffocatione spirituum; ad ambitum corporis illi reuocandi sunt frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, & similibus remediis. At si à plenitudine oriatur suffocatio, sanguis copiose, sed per interualla, detrahendus est.

Si à terrore & metu; sanguinis missio etiam vsurpanda est, ne ex affluxu sanguinis, obstructio aliqua vel inflammatio excitetur.

CAPVT II.

De palpitatione cordis.

VT in syncope motus cordis imminutus, sic in palpitatione est deprauatus Malè à quibusdam tremor cordis nominatur, cùm tremor sit passio motus animalis & voluntarij, & non nisi partibus voluntario motu præditis competat.

Galenus *lib. de tremore, palpi. & conuul.* dicit palpitationem à solo morbo fieri, nempè à sola causa morbifica partem attollente & deprimente, sine vllo facultatis concursu; tremorem verò partim à morbo, partim à facultate. Hinc multi palpitationis vocabulum cordi & aliis partibus vniuocè tribuentes, eodem modo fieri existimant in corde, ac in cute & musculis in quibus palpitatio contingi à spiritu flatulento, ad eas partes violenter impulso. Si enim ab eodem spiritu impletū, atq; iterùm euacuatū cor moueatur vtris instar, (in quo tale aliquid à liquore violēter infuso, vel spiritu inflato & rursùm cōpresso contingit) palpitationem pati existimant. Verùm dispar admodùm est ratio; cutis enim & musculi non habent naturalem sese dilatādi, ac constringendi vim, sed tantùm à causis

morbificis motum illum acquirunt. Cor verò cùm naturalem habeat dilatandi ſeſe ac conſtringendi facultatem; Palpitatio cordis ſine motu illius fieri non poteſt. Et fruſtra à nonnullis multa loca congeruntur ex Galeno, quibus probare conantur, palpitationem cordis non fieri à natura, ſed à morbo, vel potiùs cauſa morbifica. Galenus enim in omnibus iis locis, agit tantùm de palpitatione quæ in cute & aliis partibus externis fit; non verò de palpitatione cordis, quæ alterius naturæ eſt; ipſe Galenus 2. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. palpitationem cordis, & arteriarum ab aliarum partiũ palpitatione diſcernit.

Eſt igitur cordis palpitatio, immoderata & præternaturalis illius partis concuſſio, vehementi diaſtole, ac ſyſtole moleſta; quæ tanta interdùm eſt, vt (docente Fernelio) ſæpè ſit animaduerſa thoracis vicinas coſtas effregiſſe; ſæpè & eas, quæ ſupra mammas ſunt, de propria ſede depuliſſe; ſæpè etiam arteriam foras dilataſſe in aneuriſma contracti pugni magnitudine, in quo & tactu, & viſu conſpicua erat pulſatio.

Fit autem immoderata illa cordis concuſſio, & facultate pulſifica ſtimulata, & irritata à re moleſta, & vſu illius plurimùm aucto.

Hîc obiici poteſt, in febribus hæc omnia reperiri. Immoderata enim fit ſyſtole, & diaſtole, facultate irritatâ à re moleſta, vel vſu aucto ob calorem immodicum cordi impreſſum.

Reſpondemus motum cordis in febribus diſtingui à palpitatione tantùm per magis & minus; & motum cordis deprauatum dici palpitationem quando inſignis, & vehemens eſt; ſi verò tantam vehementiam non habeat, pulſus frequens, magnus, velox, aut celer nominatur, ad aliaſque pulſus immutati & præternaturalis differentias refertur.

Cauſæ

Causæ igitur palpitationem cordis efficientes ad tria capita reduci possunt. Vel enim est res molestans & irritans, vel refrigerationis necessitas; vel spirituum defectus: quæ duæ causæ posteriores ad vsum auctum referri possunt.

Causa molestans omnium frequentissima est, ita vt quamplurimi authores hanc vnicam agnouerint, reliquæ verò rariores. Ista autem causa molestans vt plurimùm est vapor, vel flatus qui quantitate, vel qualitate, vel vtrâque cordi molestiam parit. Qualitas autem vel manifesta est vel occulta.

Vapor manifestâ qualitate molestus, vel in ipso corde est, & partibus vicinioribus; vel aliundè ab aliis partibus remotioribus transmittitur; isque subitò in abditos cordis sinus ingressus, expultricem visceris stimulat, quod summo robore naturaliter præditum, potenter insurgit, & vehementiori nisu hostem expellere nititur.

In corde aut partibus vicinis, potissimum pericardio humores frigidi & crassi interdùm colliguntur, è quibus vapores eleuantur, & ad cordis ventriculos transferuntur, vbi palpitationem efficiunt.

Ab aliis verò partibus remotioribus vapores & flatus ad cordis ventriculos eleuantur; putà ventriculo, liene, vtero, cæterisque in ventre inferiori contentis.

Vapor occultâ qualitate molestus cor non rarò afficit in febribus malignis, pestilentibus, in venenis assumptis, & aliquando vermes putrescentes; sanguis menstruus retentus, semenque corruptum, aliaque putrida materia, vapores malignos ad cor mittunt, qui facultatem illius vehementer irritant.

Humores varij cordi molestiam exhibent, quantitate, vel qualitate peccantes; sic sanguis nimiâ quanti-

tate venas, & arterias, tum & cordis ventriculos grauans, vt liberè moueri nequeant, cordis palpitationem efficit, motum illius liberum impediens, quem defectum vt resarciat facultas violentiùs mouet. Sic aqua in pericardio contenta, nimiâ copiâ luxurians, cordis substantiam comprimit, illiusque ventriculos vt liberè dilatari non valeant; idem præstant humores confertim ad cor affluentes, vt fit aliquando in vulneribus, formidine, ac terrore.

Humores qualitate peccantes cordi infensi sunt, eique molestiam afferunt, si venenati, putridi, corrupti, acres, & calidi nimis fuerint, eiusmodi est præcipuè bilis torrida & exusta in cordis substantiam impetum faciens, illiusque vim expultricem irritans.

Tumores etiam, licèt rariùs, huiusmodi affectum excitant, vt inflammatio cordis, abscessus, tuberculum in arteriis pulmonum propè cor exortum; quod Antipatro medico contigisse refert Gal. 4. *de loc. aff.* vndè post pulsum inæqualem, in palpitationem, & Asthma incidit, ex quo subitò interiit. Sic refert Dodonæus se callum in arteria magna, loco cordi proximo obseruasse; vndè palpitatio orta erat, multis annis perseuerans.

Tumores etiam in pericardio excitati, siue humoris expertes, & scirrhosi, siue humorem in se contineant, vt sunt pustulæ hydatides. In corde ipso calculi, officula, & carnis frustula interdùm generantur, quæ palpitationem efficiunt. Sic refert Platerus in quodam diuturnâ cordis palpitatione vexato, & tandem è medio sublato, osseum quiddam in corde deprehensum fuisse. Schenkius verò refert, in sacerdote quodam, qui à teneris annis, vsque ad annum 42. quo è vita discessit, cordis palpitatione laborauerat

rat

tat, in cordis basi carnis excrescentiam repertam fuisse, quæ sex drachmas pendebat, & alterum corculum repræsentabat.

Secunda palpitationis causa supra proposita fuit refrigerationis necessitas, quæ tum præcipuè adest cùm calor præter naturam in corde augetur, à quo spiritus intùs accenduntur, ac propterea motus cordis, & arteriarum augetur, vt quod absumitur restituatur, & calor refrigeretur. Id quidem fieri solet interdùm à causis internis, quod tamen rarissimum est, vt antea diximus, frequentiùs verò ab externis, vt ira, exercitatione vehementi, & similibus. Quemadmodum obseruauit Platerus iuuenem quendam admodum calentem, cùm in ludo paruæ pilæ irâ corriperetur, sicque duæ causæ coniungerentur, palpitatione cordis adeò vehementi correptum fuisse, vt indè mors consequuta sit.

Tertia causa fuit spirituum defectus, qui fit per inediam, vigilias, iram, gaudium, metum, pudorem, morbos vehementes, aliasque causas subitò & copiosè spiritus dissipantes, quem spirituum defectum cor resarcire contendens, vt illos promptiùs & copiosiùs regeneret, & ad totum corpus celeriùs transmittat, motum suum intendit, ac celeriorem efficit.

Notandum est pro coronide palpitationem cordis longè frequentiorem esse, quæ fit per consensum aliarum partium, quàm ipso corde primariò affecto. Habet enim cor cum omnibus corporis partibus consensum per arterias & venas, per quas vapores, flatus, & humores transmittuntur. Quæ omnia suo loco in diagnosi iam proponenda clariùs innotescent.

Diagnosis huius affectus vel ad ipsum affectum, vel ad causas illum producentes.

Affectus ipse sensibus conspicuus est, æger enim

manifestè palpitationem in se percipit, & adstantes manum regioni cordis admouentes motum illum vehementem percipiunt. Imò verò visui etiam & interdùm auditui sese obiicit: subsultans enim arteriam motus præcipuè in iugulo, visu deprehenditur, aliquando etiam audiri testatur Forestus exemplo iuuenis cuiusdam, cuius cor adeò palpitabat, vt prætereuntes fenestræ cubiculi clausæ aurem admouentes, clarè exaudirent.

Causæ palpitationem producentes suis etiam signis distinguntur, calida intemperies dignoscitur, ex pulsus magnitudine, celeritate, & crebritate, febre, & calore thoracis, magna & frequenti respiratione, & frigidorum appetentia.

Si à vapore aut flatu generetur cordis palpitatio, citò fit & citò desinit, à leui corporis motu excitatur; respiratio interdùm difficilis est, interdùm etiam tremor genuum contingit, oculorum tenebræ, sonitus aurium, & dolor non rarò alicuius partis subitò euanescens, cuius autem naturæ, & qualitatis sit vapor aut flatus palpitationem committens ex signis humoris in corpore aut partibus quibusdam redundantis colligitur, cùm vapores, & flatus ab humoribus perpetuò eleuari soleant.

Si ab humoribus cordis palpitatio generetur, affectus non ita subitò inuadit, & diutiùs perseuerat, qualis autem humor causa huius mali sit, ex signis humoris in toto corpore redundantis facilè internosci potest. Ac præcipuè sanguinis copia, à qua frequentiùs quàm ab aliis humoribus hic affectus generatur; cognoscitur. ex pulsu vario & inæquali, ita vt nunc magnus, nunc paruus, tardus iterùmque velox existat, cui etiam respiratio proportione respondet, cor ægrotanti constringi & opprimi videtur, idipsum testantur calor

calor excedens, distensio venarum, rubor faciei, tempus vernum, ætas, regio, & victus ratio sanguinem multiplicans.

Quæ per consensum aliarum partium palpitatio exoritur, ex propriis illarum partium affectarum signis innotescit. Sic ventriculi consensum indicat, inappetentia, nausea humorum pessimorum vomitus, & stomachi morsus. Molesta circa pancreas aut lienem pulsatio, aut alius lienis affectus, materiam in iis partibus latitantem significat, à qua vapores, & flatus, ad cor transmittuntur; sic mensium suppressio, & affectiones hystericæ, ab vtero malum exoriri significant.

Aqua in Pericardio redundans difficiliùs cognoscitur, coniecturâ tamen eam suspicari possumus, si pulsus mollis, & languidus sit, & æger conqueratur sibi, cor velut in aqua innatare, & suffocari. Si malum sit continuum, & in atrophiam vel hecticam degeneret.

Si humores maligni & venenati huic affectui originem dederint, magna in pulsu varietas apparet, virium maxima deiectio, & interdùm lipothymia, aliaque malignitatis signa conspiciuntur.

Si à tumore palpitatio oriatur, notabilis in pulsu apparet varietas, & motus cordis à naturali valdè recedit, admodùm inæqualis, & inordinatus est, & si humor sit calidus, ingens in corpore erit inflammatio, sitis magna, difficilis respiratio, succedit lipothymia, & tandem mors consequitur. Si verò tumor durus sit in pericardio, affectus est continuus, & æger sensim & sine causa manifesta contabescit. Si caro vel quidpiam aliud solidius cordi adnascatur, palpitatio à morbi principio vsque ad mortem continuò hominem infestat.

Denique

Denique ſpirituum defectus cordis palpitationem excitans cognoſcitur ex cauſis præcedentibus, à quibus magna ſpirituum exolutio fieri potuit, tum etiam ex pulſu crebro, celeri & paruo; & quòd ex quouis labore etiam leuiſſimo palpitatio cõtingit. Simile enim quippiam conualeſcentibus accidit, quibus ex deambulatione, aut quauis alia corporis agitatione, etiam leuiori, pulſus immutatio fit ſatis inſignis & palpitationi analoga.

Prognoſis huius affectus ita inſtituenda eſt, vt periculoſus exiſtat, ob læſum cordis motum, quo vita conſeruari debet, & frequenter ad ſyncopem deducat, tandemque hominem de medio tollat. Veriſſima enim eſt obſeruatio à Gal. propoſita *comm. Aph.* 41. *ſect.* 2. *&* 5. *de loc. aff. cap.* 2. omnes qui iuuenes aut in declinante ætate cordis palpitationi maximè obnoxij fuerunt, ante ſenectutem mortuos eſſe. Frequens enim palpitatio ſignum erat facultatem vitalem admodùm debilem fuiſſe.

Palpitatio idiopathica eſt ſympathicâ periculoſior, imò vt plurimùm lethalis. Tum etiam illa quæ ab interna cauſa fit periculoſior eſt illâ quæ ab externa producitur, niſi magna ſit externæ cauſæ vehementia, vt veneni vel alicuius vulneris inſignioris.

Si à cordis tumore, vel ſoluta vnitate palpitatio procedat inſanabilis eſt, & deplorata.

Curatio palpitationis cordis varia eſſe debet pro varietate affectuum, à quibus dependet; ac primùm ea quæ à peculiari affectu cordis aut pericardij curationem non recipit, ideò tota practicorum curatio ad ſympathicam dirigitur, quæ à variis partium inferiorum affectibus dependet, quorum curatio è propriis locis depromenda eſt.

At præter illa remedia, quæ cauſæ ſublationem reſpiciunt;

respiciunt; vsurpanda etiam sunt, quæ symptomatis sedationi, aut lenitioni conferunt, cor reficiendo, roborandóque, nec non flatus & vapores ex humoribus melancholicis, aut crudis, & pituitosis eleuatos discutiendo. Qualia sunt iulepi cardiaci, opiatæ, epithemata, & odoramenta in virium imbecillitatis curatione describenda, tum etiam sequentia.

℞. Conseruæ melissæ, anthos, flor. borrag. & caryophylli nostratis, ana ℥. j. confect. alkerm & theriacæ vet. an ʒ. j. pulu. elect. diambræ, & diamoschi dulcis, ana ℈. j. Cum syrup. de cortice citri, fiat opiata, quâ vtatur frequenter.

℞. Aquar. buglossi, rosar. & flor. arantiorum, ana ℥. ij. syrup. caryoph. nostr. ℥. j. ß flor. aquæ cinamom. ℥. ß. spiritus rosar. ʒ ij. confect. alkerm. ʒ. j. Miscê, dentur cochlear. ij. per interualla.

Liquor sequens ad imitationem succi ex cordibus, sequenti cap. describendi, erit vtilissimus.

℞. Corda porci, aut veruecis num. iij. cinam. & caryoph. ana ʒ. j. sem acetosæ, & lactucæ. ana ʒ. j. sem. vini albi Vnc. ij. aquar. borrag. scabios. & rosar. ana Vnc. j. sem. confect. alkerm. ʒ. j. Bulliant omnia inter duo vasa. De hoc liquore capiat cochl. ij. manè & vesperi.

℞. Rosar. rubr & flor. rorism. ana ʒ. ij. flor. lauendulæ Drach. j. sem. angelicæ cortic. citri, caryophyll. cinamom. macis, ana ʒ. ß. croci Scrup. j. moschi, ambræ, ana gr. vj. Cum sindone rubra fiat sacculus, qui irroretur vino albo, & aquâ rosar. & applicetur tepidè regioni cordis.

℞. Vnguenti rosac. ℥. ß. olei cinam. & caryophyll. an. gutt. vj. moschi, ambræ, ana gr. iv. Misce, fiat linimentum, quo illinatur regio cordis.

Clysteres

Clysteres purgantes, & carminantes frequenter iniecti flatuosam materiam potenter euacuant, & discutiunt.

Sed venæ sectio omnibus remedis præstat in hoc affectu, vrgente paroxysmo. Et Gal. testatur 5. *de locis affectis, cap.* 2. se nunquam inutiliter venam secuisse in palpitatione cordis.

Quidam practici admouent thoraci cucurbitulas sine scarificatione, quibus magnam vim tribuunt discutiendis ac digerendis flatuosis spiritibus, qui in partibus internis inclusi continentur. Alij hypochondriis admouent, quando in iis locis mali minera residet.

At Zacutus Lusitanus cucurbitulam scarificatam regioni cordis admouit cum miro successu, vt videre est in historia ab eo descripta in *Praxi Medica admiranda, obseru.* 133. *lib.* 1.

Alij verò commendant thaponticum verum ad ℈.ij. cum vino exhibitum, aut vinum in quo eadem radix macerata fuerit.

CAPVT III.

De imbecillitate virium

ETsi virium imbecillitas, omnium actionum, scilicet animalium, vitalium & naturalium læsiones generatim comprehendat: strictè tamen, & peculiariter vitales significat, quæ pulsu debili, & infirmo denotantur. Illa autem vitium imbecillitas in omnibus morbis grauibus, in quibus natura vel succumbit, vel ægerrimè resistit causæ morbificæ reperiri solet.

Quemad

Quemadmodum igitur in palpitatione, actio cordis, nimirùm pulſatio eſt deprauata, ſic in virium debilitate eſt imminuta', in quo quidem cum ſyncope coincidit. Ab ea tamen differt, quòd pulſus imminutio in ſyncope tanta eſt, vt ille ſit ferè abolitus, & ægerrimè percipiatur: at in debilitate virium, pulſus manifeſtus eſt, & conſpicuus, neque adeò imminutus quemadmodum in ſyncope.

In hac perpetuò facultas animalis etiam offenditur, vndè motus impotentia conſequitur, quæ ſine vllo cerebri, neruorum, aut muſculorum vitio contingit; ſed tantùm procedit à ſpirituum vitalium defectu, qui ſufficienter cerebro non communicantur, vt ex iis ſpiritus animales generentur.

Cauſa proxima virium imbecillitatis eſt caloris natiui, & ſpirituum defectus; à quibus vita, & robur partium dependet. Contingit autem ille defectus in ſingulis partibus, ex defectu ſpirituum vitalium caloris influentis à corde. Deficiunt autem ſpiritus vitales, vel quòd ſufficienti copiâ non generantur, vel quòd geniti diſſipantur, corrumpuntur, aut ſuffocantur, quemadmodum in ſyncope fieri diximus. Vbi tamen hæc differentia reperitur, quòd in ſyncope cauſæ defectum ſpirituum producentes, ſubitò & derepente effectum ſuum producunt: in virium autem imbecillitate ſenſim & paulatim operantur. Atque adeò in ſyncope & lipothymia ſpiritus vitales penè toti & ſubitò deficiunt; at in virium imbecillitate pauciores, quàm debeaant, ſingulis partibus communicantur.

Prætereà cùm calor natiuus, non ſolùm calore influente, ſed etiam humido primigenio, tanquàm pabulo indigeat; ſi humidum iſtud deficiat, & imminuatur, etiam calorem natiuum debilitari, & vires labefactari neceſſe eſt.

Cauſæ

Causæ autem efficientes, vt spiritus non generentur, vel dissipentur, vel corrumpantur, vel suffocentur in syncopes theoria propositæ sunt.

Diagnosis huius affectus nullâ explicatione indiget, siquidem malum per se patet, & ægri spontè de virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò causarum in syncope fuere proposita.

Prognosis etiam ex varia causarum dispositione dependet: prout enim causæ virium imbecillitatem producentes, leuiores, aut grauiores sunt, maius vel minus indè periculum emergit.

Curatio huius affectus ad duo dirigenda est, ad causarum sublationem, & cordis ac spirituum vitalium instaurationem.

Causæ sunt omnes ferè morbi graues, in quibus vel natura succũbit vel ægerrimè resistit causæ morbificæ. Ergo causarum sublatio omnium ferè morborum curationes respicit, quæ à suis locis erunt desumendæ.

Cordis verò roboratio, & spirituum vitalium instauratio seorsim instituenda est; imò interdùm causarum morbificarum curationi præferenda, cum mortis periculum impendet; cauendo tamen perpetuò, ne vires reficiendo causas morbificas augeamus. Atque adeò in calido morbo cardiaca magis temperata, in frigido calidiora potius vsurpentur.

Primò igitur in alimentis cardiaca permiscenda sunt, vt confectio alkermes, vel de hyacintho cum iusculis, vel etiam cum vino odorifero, aut aqua cinam. si summa sit imbecillitas.

In iusculo etiam decoquatur inter duas patinas frustulum coxæ veruecinæ, detractis membranis & pinguedine. Posteà colatum iusculum capiat æger vno haustu. Vel

Caro

Caro caponis, detracta pelle & pinguedine, in frusta diuisa, ponatur in olla vitreata benè lutata, & maneat in B. M. bulliente per quinque horas. Tum liquoris inde manantis capiat æger cochl. ij. vel iij. cum singulis iusculis.

Vel poterit fieri destillatum restaurans in hunc modum.

℞. Caponem vel gallinam, detracta pelle & pinguedine, ac in frusta diuide. Deinde affunde aquam buglossi, borrag. acetosæ, rosar. & flor arant. ana ℔. ß. pulu. aromat. rosar. triasantal. & cinam. elect. ana ℥. ß. santal citrin. ℥. j. limones incisos num. iij. Fiat destillatio secundùm artem, quæ detur ex cochleari omni horâ.

Succus carnis veruecinæ solus ac simplex in vsu est frequentissimo. Coxa veruecina in veru assatur, & inter assandum, cùm iam semicocta est, mucronato cultro pungitur. Expressus succus parùm adhuc in patina coquitur, & exhibetur per se, vel cum iusculis, aut vitellis ouorum permixtus.

Valeriola succum ex cordibus veruecinis extractum miris effert laudibus. Et Zacutus Lusitanus propriâ experientiâ confirmat, dicítque se hoc remedio per mensem exhibito, diuitem quendam virum liberasse, qui frequenter in syncopem incidebat ex debilitate facultatis vitalis, sanguinis, & spiritus resolutione; cùm multa alia remedia anteà vsurpata nihil profecissent. Extrahendi huius succi hæc est ratio. Accepto veruecis corde, aut hœdi, finditur medium, & probè aquâ eluitur, & vltimò aquâ rosaceâ fouetur; in taleolas oblongas dissecatur, inque vitreato vase testaceo, cum caryophillis aliquot imponitur, sine vllo liquore. Probéque operculato vase, pastâ vel luto sapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore

contabescens in succum eliquatur. Inde pòst extrahitur, & aperto vase sumitur inuentus in vase succus, & ægro propinatur.

Itali in vsu habent sorbitionem ex vitellis ouorum, vino, saccharo, & cinamomo paratam, quæ optima & valdè reficiens est.

Zacutus Lusitanus ex viginti ouorum vitellis ferculum parat, vt videre est *Obseru.* 107. *lib.* 2. *Praxis admiranda.*

Poterunt etiam fieri iulepi cardiaci in sequentem modum.

℞. Aquar. bugloss. rosar. & flor. arantior. ana ℥. j. syrup. de pomis, & de limonib. ana ℥. ß. confection. alkerm. ʒ. aquæ cinam. ʒ. ij. Fiat iulep.

Vel paretur mixtura sequens.

℞. Sacchari albiss. ℥. ij. Humectetur cum aqua cinam. optima, & nonnihil fluidum reddatur saccharum. Deinde adde spiritus vitrioli q. s. ad manifestam aciditatem, essentiæ cinam. gutt. iv. essentiæ macis, nucis moschat. & anisi, ana gutt. iij. essentiæ caryophillor. gutt. ij. Misce, vtatur per se, vel cum iusculo.

Parari etiam poterit opiata restaurans in sequentem modum.

℞. Conseruæ rosar. buglossi, borrag. & caryophylli nostratis, ana ℥. j. cortic. citri condit. & nucis moschat. condit. ana ʒ. iij. myrobal. condit. num. j. confect. alkerm. ℥. ß. spiritus rosar. & essentiæ citri, ana Drach. sem. essentiæ cinam gutt. vj. Cum syrup. de pomis, fiat opiata, qua vtatur frequenter.

Aqua sequens præstantissima est.

℞. Gelatinæ cornu cerui cum vino albo extractæ ℔. iv. sanguinis agni, & vituli manibus agitati, & ab omnibus fibris liberati, ana ℔. ij. vini moscatellini, canarini, aut maluatici ℔. iij. Corda vituli per frusta secta,

cta, & valdè recentia num. iv. micæ panis albissimi recentis, lacte vaccino inebriatæ ℔. ij. sem. succi melissæ recenter expressi ℔. j. sem. aquæ rosar. fragrantis, & flor. arantiorum an. ℔. j mala citria maiora in taleolas secta numero iij. cinam. opt. ℥. iv. macis Vnc. j. Ponantur in alembico vitreo capaci, & destillentur in B M Aquæ dimidia pars, quæ prima prodibit seruetur ad vsum.

Liquor cardiacus excellens, & pretiosus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ griseæ Drach ij. moschi opt. scrup. ij. ligni aloës ʒ j. sem. partis albæ benzoini purissimi ʒ. iij. contusis & simul mixtis affunde spirit. vini, vt quatuor digitis supernatet; & ad leniss. cinerum calorem extrahatur tinctura saturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporeticam colatura: & euocetur dimidia pars spiritus in cineribus lentissimo igne per alembicum. Liquor in cucurbita restans seruetur in ampulla vitrea forti optimè obturata subere cerato, & vesicâ. Cuius guttæ ij. iij. iv. poterunt sumi cum iusculo, vino, iulepis, aliisque liquoribus prædictis, vel cum syrupo sequenti.

℞. Aquæ cinam. Vnc. iv. aquæ flor. arantiorum fragrantissimæ, aquæ rosar admodùm odoratæ, an. Vnc. vi. Misce, & in his dissolue sacchari candi quantùm dissolui poterit; & fiat sine vllo calore veluti syrupus, cuius cochleari vni permisceantur guttæ iv. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate residuo illius liquoris, addito pari pondere rosarum damascenarum, & quadruplo benzoini, poterunt fieri pastilli valdè suaues pro suffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata tum liquida, tum solida, & pulli columbini per medium secti & pulueri-

bus cardiacis consperfi.

Ventriculo admoueantur sacculi ex aromatibus, in vino madefacti. Testes & pudenda foueantur confectione alkerm in vino dissolutâ.

Arteriæ temporum, manuum & pedum eâdem confect. illinantur, addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta offerantur naribus, in sequentem modum composita.

℞. Fol. melissæ, ocymi, & maioranæ, ana Drach. ij. cortic. citri santal. citrin. caryophill. ana Drach. j. croci scrup. sem. ambræ gris. gr. vi. moschi gr. iv. Ligentur in nodulo, & irrorentur aquâ cinam. & rosar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis distillatis ex nuce mosch. cinam. & cariophillis, cum tantillo ceræ fiant balsama, quibus nares illinantur.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER IX.

De affectibus ventriculi.

PRÆFATIO.

VT ventriculi variæ sunt actiones, sic variæ earum læsiones diuersos affectus constituunt. Cùm enim illa pars ciborum coctioni, & chyli confectioni destinata sit, ad illud opus perficiendum p imò instituta est cibi & potus appetentia, quæ imminui, adoleri, & deprauari solet. Abolita ciborum appetentia, anorexia, & apositia nominatur. Imminuta, inappetentia & cibi fastidium. Deprauata verò caninam famem, & picam, ac malaciam constituit. Nimia potus appetentia sitis morbosa nominatur. Vitia prædicta attractricem facultatem respiciunt. Ea

verò quæ ad ciborum concoctionem spectant prout imminuitur, aboletur, aut deprauatur vnico læsæ concoctionis nomine comprehenduntur. Retentio & expulsio læsa in vomitu & singultu versatur. Vomitus tamen variæ sunt species pro diuersa materiæ quæ excernitur natura, & conditione. Quia verò ventriculus sensu tactus exquisito præditus est, propter neruum quem à sexta coniugatione recipit satis insignem doloribus ideò, quemadmodum aliæ partes sensiles, obnoxius est. Ac denique tumores, quemadmodum aliæ partes, præsertim inflammationes, tum etiam abscessus, & vlcera pati consueuit.

Vt igitur omnes ventriculi affectus, qui frequentius in praxi Medica occurrunt, in hac sectione explicemus, eam prorsùs vndecim concludemus capitibus. Quorum primum erit de inappetentia, & cibi fastidio. Secundum de fame canina. Tertium de pica & malacia. Quartum de siti morbosa. Quintum de concoctione læsa. Sextum de singultu. Septimum de vomitu. Octauum de vomitu sanguinis. Nonum de cholera morbo. Decimum de de dolore ventriculi. Vndecimum de ventriculi inflammatione, abscessu, & vlcere.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De Inappetentia, & cibi fastidio.

INappetentia,& cibi fastidium actionem ventriculi abolitam & imminutam comprehẽdit. Abolita vocatur ἀνορεξία, & ἀποσιτία. Imminuta verò δυσορεξία. Vsus tamen obtinuit,vt ἀνορεξία,& ἀποσιτία pro imminuta & abolita appetentia vsurpentur.

Causæ huius affectus variæ sunt atque multiplices, quæ vt in ordinem quendam redigantur consideran-dæ sunt causæ naturales, quæ famem, seu appetitum naturalem efficiunt. Illæ autem à Gal 1. *de sympt. caus. cap.*7. symptomata impropriè nominantur,& quinario numero comprehẽduntur. Quarum prima est inanitio partium. Secunda est inanitarum partium appetentia naturalis,& tractio alimenti à iecore,& venis, vsque ad ventriculum cõtinuata. Tertia est venarum mesaraica-rum (ad quas omnium partium attractio terminatur) suctio & attractio ab intestinis & vẽtriculo. Quarta est suctionis sensus in ventriculo. Quinta appetentia animalis, quæ sensu tactus orificio stomachi implantato per neruum insignem à cerebro communicato, perficitur. Hanc etiam actionem non parùm adiuuat humor melancholicus à liene in ventriculum transmissus, qui aciditate suâ,& astrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat, & corrugat, estque illi instar acetarij, ad excitandam appetentiam. Vt igitur appetentia secundum naturam se habeat, omnes istas causas benè cõstitutas esse necesse est. Si verò aliquod vitium in qualibet earum contigerit, indè appetitus læsio exoritur.

Prima ergo causa, quæ est partium inanitio, si qua-

cunque de causa defuerit, non fit ab illis attractio ab aliis partibus & ventriculo, sicque appetentia non excitatur. Deest autem illa partium inanitio, vel quando repletæ sunt crudorũ succorum copiâ, ob crapulam & ingluuiem; vel ob intermissas exercitationes, aut euacuationes consuetas, vel quando tanta est pinguedinis moles vt partibus ipsis ad alimoniam sufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororum cutis constipatio magna; vel ingens caloris natiui imbecillitas, vt nihil aut perexiguum substantiæ partium dissipare valeat; vel eiusdem caloris ad morbificæ cuiusdam materiam pepasmum reuocatio, neglectâ interim partium nutritione, vt in febribus fieri consueuit.

Secunda causa erat appetentia naturalis, & tractio alimenti vsque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur quando partes, licèt inanitæ sint, non trahunt tamen à venis, ob exolutum illarum robur, sed velut effœtæ, ac muneris sui oblitæ, languent & feriantur; vt solet contingere in febribus acutis malignis, pestilentibus, syntecticis, & hecticis. Idem contingit in immodicis ac diuturnis euacuationibus, vt in fluxu hepatico, vterino, hæmorrhoidali, hæmorrhagia è naribus, sudore diaphoretico, venere effrænata, inedia longa, & similibus.

Tertia causa erat, tractione quæ fit è ventriculo per venas mesaraicas, quæ vitiari solet per obstructiones insignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non possunt materiam chylosam attrahere, neque orificio vẽtriculi diuulsionis sensum inferre. Sic videmus sæpè pueros strumis laborãtes cũ alui fluxu chyloso, eoque diuturno sensim contabescere, & ad marasmum deduci: propterea quod in iis vniuersum mesenterium glandulis refertum est, quæ venas illius obstruunt, & chyli ad iecur cõmeatum impediunt, vnde fit

fit vt ille ſemiconfectus per aluum excludatur, ſicque partes alimento neceſſario priuentur.

Quarta, & quinta cauſa quæ ſunt ſuctionis ſenſus, & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri, & neruorum diſpoſitionem requirunt. Ideo quæcunque illas diſpoſitiones euertere poſſunt, appetentiam quoque deiicere valent. Si quæcunque intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat; præcipuè calida & ſicca. Calor enim ingens humidam ventriculi ſubſtantiam diſſipando, appetentiam auffert. Frigus etiam valdè intenſum appetentiam vitiat, non ſolùm poſitiuum, quando nimirùm viſcera ab externo aëre, aqua, gelu, niue, & ſimilibus ita refrigerantur vt in narcoſim incidant; ſed etiam priuatiuum ab exhauſto calore natiuo, quod Galenus Narcoſim appellat, vt per longas hæmorrhagias, febres ardentes, & ſimilia: quibus exhauritur ventriculi, & aliarum partium robur. Sic etiam humores praui & excrementitij tum calidi, tum frigidi, inappetentias excitare ſolent. Calidi quidem vt bilioſi, & aduſti, putridi aut virulenti, ſiue in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, ſiue ex aliis partibus malè affectis transferantur. Frigidi verò, & pituitoſi, viſcidi, ac lenti in ventriculo collecti, ex malè concoctis alimentis; vel illapſi ex toto corpore, vt in illis qui per vomitiones conſuetas, aliarum partium impuritates in ventriculum allicere conſueuerunt; vel ex cerebro per catarrhos in quibus frequenter ventriculus ab humore pituitoſo grauari conſueuit, ſuppreſſis menſibus, aut hæmorrhoidibus calorem ſuffocando, appetentiam imminuit.

Cerebri etiam & neruorum vitia faciunt vt in ſtomacho ſuctionis ſenſus non percipiatur, in quibus ſcilicet facultas animalis concidit, vel deprauata eſt,

atque adeò iis mens ægrotat, vt in apoplexia, lethargo, phrenitide, mania, & similibus contingit; quemadmodùm etiã in paralysi, propter obstructionem nerui sextæ coniugationis, qui ad ventriculum defertur; vel propter eiusdem obstupefactionem ex vsu refrigerantium, & narcoticorum contractam.

Diagnosis huius affectus per se satis innotescit, æger enim ipse de appetentia deiecta, & alimentorum auersione satis conqueritur. At signa causarum partim conspicua sunt, partim verò artificiosè elicienda.

Ac primùm illæ quæ inanitionis defectum pariunt cognoscuntur, ex victu liberaliori prægresso, corpore admodum repleto, intermissis exercitationibus, aut euacuationibus, somno longiore, & aliis causis crudorum succorum copiam congerere idoneis; tum etiam si corpus obesum, & venæ distentæ appareant. Eundem inanitionis defectum significat cutis densitas, quæ humoris alimentarij dissipationem impedit, tum etiam morbus aliquis grauis, peculiare membrum obsidens, à quo facta est caloris natiui dissipatio in toto corpore, ita vt summa debilitas illius non possit attractum ad partes alimentum sufficienter conficere, eiusque penuriam inferre.

Secundæ causæ signa satis conspicua sunt, nimirùm febres acutæ, malignæ, pestilentes, aut syntecticæ, vel euacuationes immodicæ, aliæque causæ, à quibus magna caloris natiui exolutio producta est in partibus, vt non possint necessarium alimentum attrahere.

Tertiæ causæ signa ad obstructiones præsertim referuntur, quarum signa in hepatis, lienis, & mesenterij affectibus innotescent.

Quartæ

Quartæ & quintæ causæ signa maiori indaginæ opus habent. Ac primùm calidam ventriculi intemperiem, & biliosi humoris redundantiam, significant, æstus in præcordiis, ac præsertim in regione ventriculi, sitis, linguæ, & faucium ariditas; & amaror, febris interdùm adest, & si ab alia parte humores calidi & biliosi influant: illius partis affectus innotescet, vt hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si verò nulla alia pars laborare videatur, in ipso ventriculo intemperiem residere coniiciendum est, aut vitiosorum alimentorum vsu præcessisse. His vt plurimùm accedunt, cardialgia, nausea, vomitus, vel alui fluxus, & ab eorum quæ excernuntur qualitatibus humoris peccantis natura innotescit. Frigida intemperies & pituitosorum humorum copia, ex causis refrigerantibus prægressis, vel natiuum calorem insigniter dissipantibus & extinguentibus innotescit, tum etiam ex grauitatis sensu, in regione stomachi, ructu acido, hum ore viscido & crasso, per os aut per aluum excreto. Idem etiam significant catarrhus frequens aut diuturnus, & affectus alicuius partis quæ humorem pituitosum, aut melancholicum ad ventriculum transmittere potest, vt lienis, vteri, & similium. Cerebri denique & neruorum vitia per propria indicia erunt distinguenda.

Quod ad prognosim spectat, quemadmodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis est, vt docuit Hipp. *Aph.* 33. *sect.* 2. Mente constare, & benè se habere ad ea quæ offeruntur bonum: sic etiam inappetentia, malum omen esse consueuit. Magnam enim à statu naturali peruersionem significat; oriturque, vt docet Gal. *comment. in* 3. *Epid.*. aut à prauis malignisque humoribus ventriculi orificium occupantibus, aut ab

ab ipsius facultatis extinctione, cuius munus erat alimenti indigentiam sentire, idque consequenter appetere. Sic Hipp. *in* 1. *Epid.* de tabidis in Epidemica constitutione mortuis, ait *cibos omnes perpetuò fastidiebant, non sitiebant.* Sic etiam Gal. *comment. in* 3. *Epid* multos se vidisse affirmat in quadam pestilenti constitutione, qui nihil quicquam ciborum assumebant, & de medio tollebantur. Quidam tamen, vt ipse ait, fortiores quippè, qui vim sibi ipsis afferentes, cibum oblatum assumpserunt, superstites fuerunt Ita apud Hipp. 3. *Epid sect.* 1. *Ægr.* 2. *Hermocrates,* qui die 27. mortuus est, *cibum aduersabatur toto morbi tempore, & vltimis diebus ne degustare quidem poterat.* Et sect. 2. eiusdem libri Ægr. 6. *Euryanactis filia abhorrebat omnes cibos toto tempore, neque appetebat quicquam, sine siti, neque aliquid bibebat effatu dignum*; ex quo morbo interiit post diem duodecimam.

Aduertendum tamen est, cibi fastidium esse quidē funestum, si à caloris natiui exolutione prodeat: sed nō esse ita perniciosum si ab humorum prauorū redūdātia & cacochymia oriatur, vt videre est apud Hipp. 7. *oppid.* in Cleomenis filio cibi fastidio citra febrē totos duos menses, laborāte ex pituitæ crudæ, & viscidæ copia, quæ tandem vomitu copioso fuit exclusa Sic in morborum ac febrium præcipuè initiis, non est adeò periculosa innapetentia, quia tunc natura putrescentium humorū perasmo intenta, minùs appetit alimētum, quod illam ab instituto suo reuocaret. Postmodū enim sedatâ febre, & humoribus morbificis exclusis, sponte suâ munus suum repetit intermissum.

In pueris inappetētia grauior est, quàm in alia ætate, propter humidam valdè & dissipabilē substantiā, quo præditi sunt, & quæ maiori restauratione indiget vsu alimentorum, quibus priuantur per inappetentiam.

In

In conualescentibus, cibi fastidium recidiuam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ inappetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi fastidium, & deiectiones synceræ, malum. *Hipp. aph. 6. sect.* 7. cibi fastidium per seipsum prauum est signum in morbis diuturnis: in iis enim qui à talibus morbis sunt euasuri, contrarius affectus solet accidere vehemens scilicet ciborum appetentia. At deiectiones syncerae, iis superuenientes deterius multò præsagium efficiunt; quandoquidem per synceras deiectiones intelligit Hippocr. impermixtas aquosæ humiditati, quando solus humor sero suo destitutus eiicitur, siue is biliosus sit, siue melancholicus. Nam deiectiones huiusmodi exustam esse omnem humiditatem natiuam significant à calore febrili.

In longis difficultatibus intestinorum cibi fastidium malum,& cum febre peius Hipp. *Aph. 3. sect 6.* quando in dysenteria profundiora & putrida vlcera sunt,ventriculus ipsis compatiens non benè concoquit,quâ offensione, magis ac magis ad superiora perueniente, quando os ventriculi vnà afficitur, tum ægrotantes cibi fastidio laborant. Sunt quidem dysenterici non raro ab initio morbi cibum fastidientes,ob prauos humores ab hepate confluentes;pars enim eorum superfluitans,ad os ventriculi effertur, quod tamen non est perpetuò periculosum. Sed in longis difficultatibus intestinorum cùm hic casus aduenerit, duorum alterum est,vel putredo aliqua circa vlcera, vel magna inflammatio,quorum vtrumque admodùm est exitiosum.

Curatio huius affectus si ab aliarum partium vitio dependeat ab earum curatione desumenda est. Si verò ex proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam vel frigidam illius intemperiem cum materia coniunctam

redu

Causæ autem efficientes, vt spiritus non generentur, vel dissipentur, vel corrumpantur, vel suffocentur in syncopes theoria propositæ sunt.

Diagnosis huius affectus nullâ explicatione indiget, siquidem malum per se patet, & ægri spontè de virium imbecillitate conqueruntur. Signa verò causarum in syncope fuere proposita.

Prognosis etiam ex varia causarum dispositione dependet: prout enim causæ virium imbecillitatem producentes, leuiores, aut grauiores sunt, maius vel minus indè periculum emergit.

Curatio huius affectus ad duo dirigenda est, ad causarum sublationem, & cordis ac spirituum vitalium instaurationem.

Causæ sunt omnes ferè morbi graues, in quibus vel natura succũbit vel ægerrimè resistit causæ morbificæ. Ergo causarum sublatio omnium ferè morborum curationes respicit, quæ à suis locis erunt desumendæ.

Cordis verò roboratio, & spirituum vitalium instauratio seorsim instituenda est; imò interdùm causarum morbificarum curationi præferenda, cum mortis periculum impendet; cauendo tamen perpetuò, ne vires reficiendo causas morbificas augeamus. Atque adeò in calido morbo cardiaca magis temperata, in frigido calidiora potius vsurpentur.

Primò igitur in alimentis cardiaca permiscenda sunt, vt confectio alkermes, vel de hyacintho cum iusculis, vel etiam cum vino odorifero, aut aqua cinam. si summa sit imbecillitas.

In iusculo etiam decoquatur inter duas patinas frustulum coxæ veruecinæ, detractis membranis & pinguedine. Posteà colatum iusculum capiat æger vno haustu. Vel

Caro

Caro caponis, detracta pelle & pinguedine, in frusta diuisa, ponatur in olla vitreata benè lutata, & maneat in B. M. bulliente per quinque horas. Tum liquoris inde manantis capiat æger cochl. ij. vel iij. cum singulis iusculis.

Vel poterit fieri destillatum restaurans in hunc modum.

℞. Caponem vel gallinam, detracta pelle & pinguedine, ac in frusta diuide. Deinde affunde aquar. buglossi, borrag. acetosæ, rosar. & flor arant. ana ℔. ß. pulu. aromat. rosar. triasantal. & cinam. elect. ana ℥. ß. santal citrin. ℥. j. limones incisos num. iij. Fiat destillatio secundùm artem, quæ detur ex cochleari omni horâ.

Succus carnis veruecinæ solus ac simplex in vsu est frequentissimo. Coxa veruecina in veru assatur, & inter assandum, cùm iam semicocta est, mucronato cultro pungitur. Expressus succus parùm adhuc in patina coquitur, & exhibetur per se, vel cum iusculis, aut vitellis ouorum permixtus.

Valeriola succum ex cordibus veruecinis extractum miris effert laudibus. Et Zacutus Lusitanus propriâ experientiâ confirmat, dicítque se hoc remedio per mensem exhibito, diuitem quendam virum liberasse, qui frequenter in syncopem incidebat ex debilitate facultatis vitalis, sanguinis, & spiritus resolutione; cùm multa alia remedia anteà vsurpata nihil profecissent. Extrahendi huius succi hæc est ratio. Accepto veruecis corde, aut hœdi, finditur medium, & probè aquâ eluitur, & vltimò aquâ rosaceâ fouetur; in taleolas oblongas dissecatur, inque vitreato vase testaceo, cum caryophillis aliquot imponitur, sine vllo liquore. Probéque operculato vase, pastâ vel luto sapientiæ, in calentem furnum extracto pane inditur, quoad calore

contabeſcens in ſuccum eliquatur. Inde pòſt extrahitur, & aperto vaſe ſumitur inuentus in vaſe ſuccus, & ægro propinatur.

Itali in vſu habent ſorbitionem ex vitellis ouorum, vino, ſaccharo, & cinamomo paratam, quæ optima & valdè reficiens eſt.

Zacutus Luſitanus ex viginti ouorum vitellis ferculum parat, vt videre eſt *Obſeru.* 107. *lib.* 2. *Praxis admiranda.*

Poterunt etiam fieri iulepi cardiaci in ſequentem modum.

♃. Aquar. bugloſſ. roſar. & flor. arantior. ana ℥. j. ſyrup. de pomis, & de limonib. ana ℥. ß. confection. alkerm. ʒ. aquæ cinam. ʒ. ij. Fiat iulep.

Vel paretur mixtura ſequens.

♃. Sacchari albiſſ. ℥. ij. Humectetur cum aqua cinam. optima, & nonnihil fluidum reddatur ſaccharum. Deinde adde ſpiritus vitrioli q. ſ. ad manifeſtam aciditatem, eſſentiæ cinam. gutt. iv. eſſentiæ macis, nucis moſchat. & aniſi, ana gutt. iij. eſſentiæ caryophillor. gutt. ij. Miſce, vtatur per ſe, vel cum iuſculo.

Parari etiam poterit opiata reſtaurans in ſequentem modum.

♃. Conſeruæ roſar. bugloſſi, borrag. & caryophylli noſtratis, ana ℥. j. cortic. citri condit. & nucis moſchat. condit. ana ʒ. iij. myrobal. condit. num. j. confect. alkerm. ℥. ß. ſpiritus roſar. & eſſentiæ citri, ana Drach. ſem. eſſentiæ cinam gutt. vj. Cum ſyrup. de pomis, fiat opiata, qua vtatur frequenter.

Aqua ſequens præſtantiſſima eſt.

♃. Gelatinæ cornu cerui cum vino albo extractæ ℔. iv. ſanguinis agni, & vituli manibus agitati, & ab omnibus fibris liberati, ana ℔. ij. vini moſcatellini, canarini, aut maluatici ℔. iij. Corda vituli per fruſta ſe-

cta,

cta, & valdè recentia num. iv. micæ panis albissimi recentis, lacte vaccino inebriatæ ℔. ij. sem. succi melissæ recenter expressi ℔. j. sem. aquæ rosar. fragrantis, & flor. arantiorum an. ℔. j mala citria maiora in taleolas secta numero iij. cinam. opt. ℥.iv. macis Vnc. j. Ponantur in alembico vitreo capaci, & destillentur in B M Aquæ dimidia pars; quæ prima prodibit seruetur ad vsum.

Liquor cardiacus excellens, & pretiosus in hunc modum componi poterit.

℞. Ambræ griseæ Drach ij. moschi opt. scrup. ij. ligni aloës ʒ j. sem. partis albæ benzoini purissimi ʒ. iij. contusis & simul mixtis affunde spirit. vini, vt quatuor digitis supernatet; & ad leniss. cinerum calorem extrahatur tinctura saturata, fiatque liquoris tincti per chartam emporeticam colatura: & euocetur dimidia pars spiritus in cineribus lentissimo igne per alembicum. Liquor in cucurbita restans seruetur in ampulla vitrea forti optimè obturata subere cerato, & vesicâ. Cuius guttæ ij. iij. iv. poterunt sumi cum iusculo, vino, iulepis, aliisque liquoribus prædictis, vel cum syrupo sequenti.

℞. Aquæ cinam. Vnc. iv. aquæ flor. arantiorum fragrantissimæ, aquæ rosar admodùm odoratæ, an. Vnc. vi. Misce, & in his dissolue sacchari candi quantùm dissolui poterit; & fiat sine vllo calore veluti syrupus, cuius cochleari vni permisceantur guttæ iv. liquoris cardiaci prædicti.

Ex magmate residuo illius liquoris, addito pari pondere rosarum damascenarum, & quadruplo benzoini, poterunt fieri pastilli valdè suaues pro suffitu cubiculi.

Cordi applicentur epithemata tum liquida, tum solida, & pulli columbini per medium secti & pulueri-

bus cardiacis conspersi.

Ventriculo admoueantur sacculi ex aromatibus, in vino madefacti. Testes & pudenda foueantur confectione alkerm in vino dissolutâ.

Arteriæ temporum, manuum & pedum eâdem confect. illinantur, addendo tantillum aquæ cinam.

Odoramenta offerantur naribus, in sequentem modum composita.

℞. Fol. melissæ, ocymi, & maioranæ, ana Drach. ij. cortic. citri santal. citrin. caryophill. ana Drach. j. croci scrup. sem. ambræ gris. gr. vj. moschi gr. iv. Ligentur in nodulo, & irrorentur aquâ cinam. & rosar. ac naribus frequenter offerantur.

Vel ex prædictis oleis distillatis ex nuce mosch. cinam. & cariophillis, cum tantillo ceræ fiant balsama, quibus nares illinantur.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER IX.

De affectibus ventriculi.

PRÆFATIO.

VT ventriculi variæ sunt actiones, sic variæ earum læsiones diuersos affectus constituunt. Cùm enim illa pars ciborum coctioni, & chyli confectioni destinata sit, ad illud opus perficiendum p imò instituta est cibi & potus appetentia, quæ imminui, adoleri, & deprauari solet. Abolita ciborum appetentia, anorexia, & apositia nominatur. Imminuta, inappetentia & cibi fastidium. Deprauata verò caninam famem, & picam, ac malaciam constituit. Nimia potus appetentia sitis morbosa nominatur. Vitia prædicta attractricem facultatem respiciunt. Ea

verò quæ ad ciborum concoctionem spectant prout imminuitur, aboletur, aut deprauatur unico læsæ concoctionis nomine comprehenduntur. Retentio & expulsio læsa in vomitu & singultu versatur. Vomitus tamen variæ sunt species pro diuersa materiæ quæ excernitur natura, & conditione. Quia verò ventriculus sensu tactus exquisito præditus est, propter neruum quem à sexta coniugatione recipit satis insignem doloribus ideò, quemadmodum aliæ partes sensiles, obnoxius est. Ac denique tumores, quemadmodum aliæ partes, præsertim inflammationes, tum etiam abscessus, & vlcera pati consueuit.

Vt igitur omnes ventriculi affectus, qui frequentius in praxi Medica occurrunt, in hac sectione explicemus, eam prorsùs vndecim concludemus capitibus. Quorum primum erit de inappetentia, & cibi fastidio. Secundum de fame canina. Tertium de pica & malacia. Quartum de siti morbosa. Quintum de concoctione læsa. Sextum de singultu. Septimum de vomitu. Octauum de vomitu sanguinis. Nonum de cholera morbo. Decimum de de dolore ventriculi. Vndecimum de ventriculi inflammatione, abscessu, & vlcere.

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

De Inappetentia, & cibi fastidio.

INappetentia,& cibi fastidium actionem ventriculi abolitam & imminutam comprehẽdit. Abolita vocatur ἀνορεξία, & ἀποσιτία. Imminuta verò δυσορεξία. Vsus tamen obtinuit,vt ἀνορεξία,& ἀποσιτία pro imminuta & abolita appetentia vsurpentur.

Causæ huius affectus variæ sunt atque multiplices, quæ vt in ordinem quendam redigantur consideran-dæ sunt causæ naturales, quæ famem, seu appetitum naturalem efficiunt.Illæ autem à Gal 1. *de sympt. caus. cap.*7.symptomata impropriè nominantur,& quinario numero comprehẽduntur. Quarum prima est inanitio partium. Secunda est inanitarum partium appetentia naturalis,& tractio alimenti à iecore,&venis,vsque ad ventriculum cõtinuata. Tertia est venarum mesaraicarum(ad quas omnium partium attractio terminatur) suctio & attractio ab intestinis & vẽtriculo.Quarta est suctionis sensus in ventriculo.Quinta appetentia animalis, quæ sensu tactus orificio stomachi implantato per neruum insignem à cerebro communicato,perficitur.Hanc etiam actionem non parùm adiuuat humor melancholicus à liene in ventriculum transmissus,qui aciditate suâ,& astrictione tunicam interiorem ventriculi vellicat, & corrugat, estque illi instar acetarij, ad excitandam appetentiam. Vt igitur appetentia secundum naturam se habeat, omnes istas causas benè cõstitutas esse necesse est. Siverò aliquod vitium in quali-bet earum contigerit,indè appetitus læsio exoritur.

Prima ergo causa, quæ est partium inanitio, si qua-

cunque de causa defuerit, non fit ab illis attractio ab aliis partibus & ventriculo, sicque appetentia non excitatur. Deest autem illa partium inanitio, vel quando repletæ sunt crudorũ succorum copiâ, ob crapulam & ingluuiem; vel ob intermissas exercitationes, aut euacuationes consuetas, vel quando tanta est pinguedinis moles vt partibus ipsis ad alimoniam sufficiat. Impedit etiam partium inanitionem pororum cutis constipatio magna; vel ingens caloris natiui imbecillitas, vt nihil aut perexiguum substantiæ partium dissipare valeat; vel eiusdem caloris ad morbificæ cuiusdam materiam pepasmum reuocatio, neglectâ interim partium nutritione, vt in febribus fieri consueuit.

Secunda causa erat appetentia naturalis, & tractio alimenti vsque ad ventriculum producta. Illa autem vitiatur quando partes, licèt inanitæ sint, non trahunt tamen à venis, ob exolutum illarum robur, sed velut effœtæ, ac muneris sui oblitæ, languent & feriantur; vt solet contingere in febribus acutis malignis, pestilentibus, synтecticis, & hecticis. Idem contingit in immodicis ac diuturnis euacuationibus, vt in fluxu hepatico, vterino, hæmorrhoidali, hæmorrhagia è naribus, sudore diaphoretico, venere effrænata, inedia longa, & similibus.

Tertia causa erat, tractione quæ fit è ventriculo per venas mesaraicas, quæ vitiari solet per obstructiones insignes illarum venarum, quarum ratione partes inanitæ non possunt materiam chylosam attrahere, neque orificio vẽtriculi diuulsionis sensum inferre. Sic videmus sæpè pueros strumis laborãtes cũ alui fluxu chyloso, eoque diuturno sensim contabescere, & ad marasmum deduci: propterea quod in iis vniuersum mesenterium glandulis refertum est, quæ venas illius obstruunt, & chyli ad iecur cõmeatum impediunt, vnde

fit

fit vt ille semiconfectus per aluum excludatur, sicque partes alimento necessario priuentur.

Quarta, & quinta causa quæ sunt suctionis sensus, & appetentia animalis, bonam ventriculi, cerebri, & neruorum dispositionem requirunt. Ideo quæcunque illas dispositiones euertere possunt, appetentiam quoque deiicere valent. Si quæcunque intemperies ventriculi valdè excedens appetentiam vitiat; præcipuè calida & sicca. Calor enim ingens humidam ventriculi substantiam dissipando, appetentiam auffert. Frigus etiam valdè intensum appetentiam vitiat, non solùm positiuum, quando nimirùm viscera ab externo aëre, aqua, gelu, niue, & similibus ita refrigerantur vt in narcosim incidant; sed etiam priuatiuum ab exhausto calore natiuo, quod Galenus Narcosim appellat, vt per longas hæmorrhagias, febres ardentes, & similia: quibus exhauritur ventriculi, & aliarum partium robur. Sic etiam humores praui & excrementitij tum calidi, tum frigidi, inappetentias excitare solent. Calidi quidem vt biliosi, & adusti, putridi aut virulenti, siue in ventriculo ob vitiatam coctionem generentur, siue ex aliis partibus malè affectis transferantur. Frigidi verò, & pituitosi, viscidi, ac lenti in ventriculo collecti, ex malè concoctis alimentis; vel illapsi ex toto corpore, vt in illis qui per vomitiones consuetas, aliarum partium impuritates in ventriculum allicere consueuerunt; vel ex cerebro per catarrhos in quibus frequenter ventriculus ab humore pituitoso grauari consueuit, suppressis mensibus, aut hæmorrhoidibus calorem suffocando, appetentiam imminuit.

Cerebri etiam & neruorum vitia faciunt vt in stomacho suctionis sensus non percipiatur, in quibus scilicet facultas animalis concidit, vel deprauata est,

atque adeò iis mens ægrotat, vt in apoplexia, lethargo, phrenitide, mania, & similibus contingit; quemadmodùm etiã in paralysi, propter obstructionem nerui sextæ coniugationis, qui ad ventriculum defertur; vel propter eiusdem obstupefactionem ex vsu refrigerantium, & narcoticorum contractam.

Diagnosis huius affectus per se satis innotescit, æger enim ipse de appetentia deiecta, & alimentorum auersione satis conqueritur. At signa causarum partim conspicua sunt, partim verò artificiosè elicienda.

Ac primùm illæ quæ inanitionis defectum pariunt cognoscuntur, ex victu liberaliori prægresso, corpore admodum repleto, intermissis exercitationibus, aut euacuationibus, somno longiore, & aliis causis crudorum succorum copiam congerere idoneis; tum etiam si corpus obesum, & venæ distentæ appareant. Eundem inanitionis defectum significat cutis densitas, quæ humoris alimentarij dissipationem impedit, tum etiam morbus aliquis grauis, peculiare membrum obsidens, à quo facta est caloris natiui dissipatio in toto corpore, ita vt summa debilitas illius non possit attractum ad partes alimentum sufficienter conficere, eiusque penuriam inferre.

Secundæ causæ signa satis conspicua sunt, nimirùm febres acutæ, malignæ, pestilentes, aut syntecticæ, vel euacuationes immodicæ, aliæque causæ, à quibus magna caloris natiui exolutio producta est in partibus, vt non possint necessarium alimentum attrahere.

Tertiæ causæ signa ad obstructiones præsertim referuntur, quarum signa in hepatis, lienis, & mesenterij affectibus innotescent.

Quartæ

Quartæ & quintæ causæ signa maiori indaginæ opus habent. Ac primùm calidam ventriculi intemperiem, & biliosi humoris redundantiam, significant, æstus in præcordiis, ac præsertim in regione ventriculi, sitis, linguæ, & faucium ariditas; & amaror, febris interdùm adest, & si ab alia parte humores calidi & biliosi influant: illius partis affectus innotescet, vt hepatis inflammatio, aut alterius partis. Si verò nulla alia pars laborare videatur, in ipso ventriculo intemperiem residere coniiciendum est, aut vitiosorum alimentorum vsu præcessisse. His vt plurimùm accedunt, cardialgia, nausea, vomitus, vel alui fluxus, & ab eorum quæ excernuntur qualitatibus humoris peccantis natura innotescit. Frigida intemperies & pituitosorum humorum copia, ex causis refrigerantibus prægressis, vel natiuum calorem insigniter dissipantibus & extinguentibus innotescit, tum etiam ex grauitatis sensu, in regione stomachi, ructu acido, humore viscido & crasso, per os aut per aluum excreto. Idem etiam significant catarrhus frequens aut diuturnus, & affectus alicuius partis quæ humorem pituitosum, aut melancholicum ad ventriculum transmittere potest, vt lienis, vteri, & similium. Cerebri denique & neruorum vitia per propria indicia erunt distinguenda.

Quod ad prognosim spectat, quemadmodum bona appetentia in omnibus morbis laudabilis est, vt docuit Hipp. *Aph.* 33. *sect.* 2. Mente constare, & benè se habere ad ea quæ offeruntur bonum: sic etiam inappetentia, malum omen esse consueuit. Magnam enim à statu naturali peruersionem significat; oriturque, vt docet Gal. *comment. in* 3. *Epid.*. aut à prauis malignisque humoribus ventriculi orificium occupantibus, aut ab

In conualeſcentibus, cibi faſtidium recidiuam minatur, propter reliquias materiæ morbificæ inappetentiam producentes.

In morbo diuturno cibi faſtidium, & deiectiones ſynceræ, malum. *Hipp. aph. 6. ſect. 7.* cibi faſtidium per ſeipſum prauum eſt ſignum in morbis diuturnis: in iis enim qui à talibus morbis ſunt euaſuri, contrarius affectus ſolet accidere vehemens ſcilicet ciborum appetentia. At deiectiones ſynceræ, iis ſuperuenientes deterius multò præſagium efficiunt; quandoquidem per ſynceras deiectiones intelligit Hippocr. impermixtas aquoſæ humiditati, quando ſolus humor ſero ſuo deſtitutus eiicitur, ſiue is bilioſus ſit, ſiue melancholicus. Nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem humiditatem natiuam ſignificant à calore febrili.

In longis difficultatibus inteſtinorum cibi faſtidium malum, & cum febre peius Hipp. *Aph. 3. ſect 6.* quando in dyſenteria profundiora & putrida vlcera ſunt, ventriculus ipſis compatiens non benè concoquit, quâ offenſione, magis ac magis ad ſuperiora perueniente, quando os ventriculi vnà afficitur, tum ægrotantes cibi faſtidio laborant. Sunt quidem dyſenterici non rarò ab initio morbi cibum faſtidientes, ob prauos humores ab hepate confluentes; pars enim eorum ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur, quod tamen non eſt perpetuò periculoſum. Sed in longis difficultatibus inteſtinorum cùm hic caſus aduenerit, duorum alterum eſt, vel putredo aliqua circa vlcera, vel magna inflammatio, quorum vtrumque admodùm eſt exitioſum.

Curatio huius affectus ſi ab aliarum partium vitio dependeat ab earum curatione deſumenda eſt. Si verò ex proprio ventriculi vitio contingat, ad calidam vel frigidam illius intemperiem cum materia coniunctam redu

lotor. ana ℥. ij santal. omnium, coralli rubri, coriandri præp. rosar. rubr. ana ʒ. j. gran kermes, & spodij, ana ʒ. ß. ceræ albæ q. s. Fiat linimentum, quo subtepido, & in vola manus tantùm calefacto inungatur dicta regio bis, aut ter in die, addendo eiam aceti rosac. parùm vnctionis tempore

Vel eidem parti admoueantur placenta rosac. aceto irrorata, aut in eodem parùm macerata, quæ remouenda erit priusquàm incalescat.

Denique in perseuerante affectu plurimùm proderit balneum, vel semicupium refrigerans, & humectans, bis, aut ter repetitum. Quo maximè recreanter conualescenter, & in priorem statum atque appetentiam sæpè restituuntur.

In alimentis acetum, & acida omnia erunt vtilissima.

A frigida intemperie producitur inappetentia, quando humores pituitosi, & melancholici in ventriculo collecti, functionem illius destruunt; vel aliundè illapsi à toto corpore, vt in illis, qui per assuetas vomitiones allicere solent aliarum partium impuritates in ventriculum; aut à cerebro, liene, vtero, aliisque partibus. Illiúsque curatio primùm respicere debet intemperiem partium mandantium, quæ corrigenda est remediis, è propriis capitibus desumendis.

Ipsi verò ventriculo medicatio adhibenda est, per euacuationem humoris morbifici, & partis corroborationem.

Vacuatio potest fieri per vomitum, & secessum,

Per vomitum quidem, si æger sit nauseabundus, & facilè vomat, medicamentis ciendo vomitui destinatis.

Si verò illi humores crassi sint, & tunicis ventriculi impacti,

impacti,ægerque vomitui non sit assuetus;per aluum deturbandi sunt pilulis præcipuè,quæ hîc magis conueniunt,quia diutiùs in ventriculo morantur,vt docet Gal. *cap. 7. lib. 4. de sanitate tuenda.* Qui etiam valdè commendat pilulas de hiera,quæ exhiberi possunt ad ℈. ij. vel ʒ. j. manè duabus horis ante pastum, vel recenter in hunc modum componi possunt.

℞. Aloës electæ, succo absintij diligenter nutritæ ℥. j. agarici trochisc. ʒ. ij. rhab. puluerat. & vino albo irrorati ʒ. j. nucis mosch. & spicæ nard ana ʒ. ß. salis tartari,mastich. & cinnam. ana ℈. j. Cum syrup. de absinthio, fiat massa pilular. de cuius ʒ. j. formentur pilulæ vj. deauratæ. Capiat summo manè, si velis integrè purgare, vel sumat. ʒ. ß. horis duabus ante prandium, bis aut ter in septimana. Possunt acui diagrydio si validiùs purgare volumus.

Si metus sit calidioris iecoris, poterunt misceri quædam refrigerantia, vt rosæ rubræ. santala, pulu. diamargariti. & fiet massa cum syrup. de cichor. composito.

Validiores pilulæ non conueniunt, quia humores ab aliis partibus ad ventriculum alliciunt.

Si pilulæ deuorari non possint, hiera propinanda est cum decocto conuenienti. Vel si potio videatur ingrata, fiat infusio fol. sennæ, myrobalan. rhei, & agarici, in vino absinthite, vel decocto stomachico: dissoluendo tantillum electarij de citro solutiui, si magis purgans medicamentum componere sit animus.

Si à pituita admodùm lenta viscidáque oriatur hic affectus, ante purgationem dissoluenda est vsu mellis rosac. oxymel. syrup. de hyssopo, aliísque cum decocto incidente & abstergente. Vel sequenti apozemate vtrumque simul præstari poterit.

℞. Rad.

℞. Rad. acori vulgaris, cyperi, & calami aromat. ana Vnc. ij. cortic. citri ſicci, & rad. ſalſæ par. ana Drach vj. fol. abſinthij pontic. menthæ, maioranæ, chamæd chamæp. ana M. j. ſem. citri & aniſi, ana Drach. ij. ſennæ mundat. Vnc. ij. ſem. carthami contuſi Vnc. j. agarici trochiſcat. Drach. iij. epithymi, flor. ſaluiæ, anthos & lauendulæ, ana P. j. Fiat decoctio ad ℔. j. ß. In qua diſſolue ſyrup. de abſinthio pontic. & conditurae cortic. citri, ana ℥. ij. Fiat apozema clarum, & aromat. pauco cinnam. & pulu. electarii aromat. roſat. pro iv. doſibus matutinis. In quarum prima & vltima diſſolui poſſunt, ad vberiorem purgationem electar. de citro ſolut. ʒ. iij. cum rhab. puluerat. ℈. j.

Terebinthinæ vſus oportuniſſimus eſt, quia viſcera omnia commodè repurgat; maximè ſi ex ea & rhab. pilulas confeceris.

Venæ ſectio in hoc affectu non conuenit, niſi iecur ſit calidus.

Poſt purgationem ſufficientem ad roborantia veniendum eſt, tam interna quàm externa, quæ in ſequentem modum præſcribi poterunt.

℞. Syrup. de abſinthio pontic. ℥. j. Capiat manè ieiuno ſtomacho per aliquot dies. Vel illius loco vinum abſinthies ſubſtitui poterit.

℞. Conſeruæ anthos, menthæ, cort. citri conditi, & & nucis moſchatæ condit. ana ℥. ß. myrobalan condit. num j. confect. alkerm. ʒ. iij. tunicar. interior. ventriculor. gallinæ præparat. ʒ. ij. cinnam. & puluer. aromat roſar. ana Drach. j. Cum ſyrup. de mentha fiat opiata; vel cum ſaccharo roſac. fiat conditum. Vtatur manè, ſuperbibendo parùm vini generoſi.

Dictis remediis vtiliter additur ſal abſinthij, vel ol. de mentha arte Chymicâ extractum.

Vel ſal abſinthij, & cortic. arantior. vel alteru-

Mm trum

trum ad Drach. ſem. in vino, vel iuſculo diſſolutum exhibeatur.

Sequens etiam ſyrup.efficaciſſimus eſt.

℞. Syrup.cydonior,& condit.cort.citri,anà Vnc.ij. aquæ cinnam. Vnc j.ol. ſulphur. gutt.xij. Miſce,capiat cochlear.j. per interualla.

Aqua clareta frequentiſſimo in vſu apud multos habetur, cuius compoſitio talis eſt.

℞. Cinnam.craſſiuſculè triti Vnc ij.Macerentur in ℔.j aquæ vitæ per ſe in vaſe vitreo. In alio vaſe vitreo per ſe, & ſeorſim macerentur ſacchari albiſſ. Vnc. vi. aquæ roſar.℔. ß. Stent hæc omnia ſeorſim in infuſione per duos aut tres dies, agitando quolibet die pluries hæc duo vaſa. Tandem ſimul miſceantur materiæ in ipſis contentæ, & per manicam tranſmittantur. Colatura ſeruetur in vaſe vitreo benè obturato. Sumat cochl. i. aut ii. ieiuno ſtomacho.

Apud Pariſienſes maximo in pretio habetur ſyrupus de abſinthio Penæ. Cuius deſcriptio in hunc modum ſe habet.

℞. Cort. citri ſaccharo conditi & in taleolas diſſecti ℔.ſem. Coquatur in æquis partibus aquæ cichorii & agrimonii vſque ad putrilaginem. Expreſſioni fortiter factæ adde ſucci cydon. & aquæ ſtillat. abſinth. pont. ana ℔. ſem. Quibus ſimul mixtis infunde per quatriduum ſchœnanth. Vnc. iv. in vaſe benè clauſo, vitreato, ſuprà cineres calidos. In expreſſione fortiter facta diſſolue ſacchari albiſſ.q. ſ.Coquantur poſteà in ſyrupum perfectum in quo calente diſſolue ambræ cineritiæ Drach.j.Seruetur poſteà in vaſe vitreo benè clauſo.

In maxima frigiditate ventriculi aqua cinnam. ſola præſtantiſſima eſt. Sin minùs cum aliis medicamentis permiſcenda v.g.cum ſyrupo de abſinthio,de mentha,

corallor.

corallor. quibus etiam ambra grif. vtiliter addi poterit.

Non minoris eſt efficaciæ ſyrupus cinnam. cum aqua vitæ confectus, prout deſcribitur à Quercetano in Pharmacopœa.

Aqua cinnam.cum ſucco cydon. deſtillata præſtantiſſima eſt.

Ad idem præſtat ſpiritus maſtiches, in hunc modum compoſitus.

℞. Maſtiches Vnc. iij. galangæ Vnc.i. ſpiritus vini ℔. ſem. Digerantur ac deſtillentur.

Vtile eſt etiam elixir proprietatis à Crollio deſcriptum. Cuius guttæ xii. aut xv. cum vino exhibitæ, mire ſtomachum roborant.

Tabellæ etiam ad eundem vſum componi poterunt in hunc modum.

℞. Pulpæ cortic. arantior. recent. & pulu. aromat. roſat. ana Drach. ii. ſacchari albi in aqua flor. arantior. diſſoluti Vnc.iv. Fiant tabellæ.

Eundem vſum præſtant tabellæ aromat.roſat. opiata Salomonis,& theriaca vetus.

In affectu inueterato plurimùm conducit decoctum ligni guaiaci, aut ſaſſafras, in plures dies ſumptum, cum leui ſudore, aut ſine eo in debilioribus.

Aquæ etiam thermales ſulphureæ,& nitroſæ; quales noſtræ Bellilucanæ, magnâ copiâ per plures dies ſumptæ, craſſos & mucilaginoſos humores, omnemque ventriculi & inteſtinorum illuuiem potenter abſtergunt & euacuant.

℞. Fol. agrim. centaur. minor. & abſinthij vulgaris ana M. ſem.Coquantur ad ℔.ſem.Diſſolue ſacchari Vnc. j. Fiat potio præſtans, & in cauſa frigida, & calida efficax.

Hartmannus zedoariæ vſum valdè commendat, his verbis. *Frequens vſus zedoariæ ventriculum malè affectum adeò roborat, vt nihil ſuprà. Ideóquè vſum eius toties comprobatum magnifacere licet, cùm nuſpiam non effectus conſequatur petitus. Sæpius autem zedoaria eſt comedenda.*

Coſtæus vini calidi vſum prædicat in ſequentem modum. *In potu ordinario vinum calidum ebibitum ventriculi imbecillitatem corrigit. Non infrequens enim eſt obſeruatio eorum, qui cùm ventris flatibus, doloribuſque ob malam coctionem perpetuò torquerentur, vbi calido potu vti cœpêre, omni prorſus eiuſmodi moleſtiâ ſoluti, meliorem multos iam annos vitam viuunt.*

Cum vino aqua potus ordinarij permiſcenda eſt, quæ priùs cum ſemine coriandri parùm bullierit.

Notandùm autem eſt diligenter, ſi cum frigida ventriculi intemperie calida hepatis concurrat, vt ſæpè fit, calida medicamenta eſſe cautè adhibenda, & temperatiora potiùs vſurpanda.

Zechius ſequentem bolum his verbis commendat, *Vt ſtomachus moderatè calefiat, neque exſiccetur, nullum ex internis valentius hoc præſidium vſurpari poteſt.*

℞. Terebinth. claræ ʒ. ij. maſtich. puluer. ʒ. ſem puluer. aromat roſat. ℈. ſem. Fiat bolus, duabus horis ante cibum dandus.

Puluis digeſtiuus, ad concoctionē ventriculi adiuuandam, in frequenti vſu eſſe conſueuit.

℞. Coriandi præp. Vnc. ß. ſem. fœniculi dulc. & aniſi, ana ʒ. ij. cinnam. caryophyll. ana Drach. ſem. ſacchari ad pondus omnium duplum, fiat puluis, de quo capiat cochl. j. poſt ſingulos paſtus, nihil deſuper comedendo vel bibendo.

balſamum

Balſamum Peruuianum ad roborandum ventriculum, præſtans & efficax remedium, ſi eius guttæ aliquot; cum vino hippocratico; vel alio; horâ vnâ ante paſtum exhibeantur.

Vel balſami Peruuiani gutta vna aut altera, cum ſaccharo permixta in formam pilularum ſumatur per multos dies.

Magis familiaria medicamenta ventriculo roborando & calefaciendo idonea ſunt, vinum hippocraticum; bochetum ex decocto aniſi & coriandri, cum ſaccharo & cinam. paratum pro potu ordinario. Puluis ducis vulgò dictus, ex duabus ſacchari partibus, & vna cinnam. conflatus, omnibus alimentis inſperſus. Sal ad condiendos cibos cõfectum ex puluere coriandri, aniſi, piperis longi, galangæ, & nuc. moſchat. mixto cum pari portione ſalis communis. Piperis grana aliquot integra vel contuſa, ventriculo ieiuno ſumpta. Nuces iuglandes caryophyllis, & cinnam. transfixæ, & ſaccharo conditæ. Cortex citri & arantior. pariter conditus. Semina aniſi, fœniculi, coriandri, & fruſtula cinnam. ſaccharo incruſtata. Quæ omnia ægrotantes ad libitum vſurpare poterunt.

Ex prædictis cortex citri guſtui gratiſſimus eſt. Sequia ſæpè ab exſiccatione duritiem contraxit, vt dentibus facilè comminui non poſſit; cogimur non raròeũ, in mortario marmoreo contundere cum aqua roſarum in formam opiatæ.

Myrobalani condit & nux. moſch. condit in eundẽ finem vſurpari poſſunt; & ſi opus fuerit eodem modo contundi, quamuis vtplurimùm ſufficientem mollitiem obtineant.

Eſſentiæ aniſi, cinnam. cortic. citri, nuc. moſchat. & caryophyll. ad ventriculum roborandum efficaciſſimæ ſunt. Earúmque vſus erit, quemadmodum ſuprà

in affectibus cordi propositus est.

Ex alimentis salsa appetentiam plurimùm excitant. Imo vero & acida vsurpari poterunt in parua quantitate, cum aliis permixta, ne ventriculum refrigerent.

Exteriùs verò admoueantur fomenta, linimenta, & emplastra, in sequentem modum composita.

℞. Rad. cyperi, galangæ, ireos Florent. & cort. citri sicci, ana Vnc. ij. fol. menthæ, hyssopi, saluiæ. rorismar. & maioran. ana M. j. sem. anisi, baccar. lauri, nucis moschat. caryophill. & cinnam. an. Drach iij. flor. stœchad. schœnant. & rorism. ana P. j. Incidenda incidantur., & contundenda contundantur., vt artis est, includantur duobus sacculis interpunctis, qui macerentur in vino generoso, & applicentur regioni stomachi calidè vicissim.

℞. Ol. de absinthio de mentha & nardini, ana ℥. ß. ol. nucis moschat. ʒ. ij. ligni aloës, macis, cinnam. ana ℈. j. Ceræ parùm, fiat linimentum. Quod præstantius euadet; si addideris olei caryophyl. gutt. vj. moschi & ambræ griseæ, ana gr. vij.

Linimentum ex ol. nucis moschat. & balsamo Peruuiano; vel ex oleo absinth. mastic. & balsamo Peruuiano.

℞. Massæ emplastri de mastiche ℥. j. pulu. aromat. rosat. ʒ. j. ol. nucis moschat. q. s. Fiat emplastr. scutiforme; applicandum regioni stomachi.

Crato sequens emplastrum miris laudibus effert.

Ladani ℥. ij. ceræ ℥. iv. olei nucis moschat. ʒ. iij. Fiat emplastri massa ad vsum.

Admonet Galen. 7. *meth.* huiusmodi emplastra diutiùs non esse in parte detinenda, quia tandem calorem dissoluunt.

Multi practici huiusmodi remedia admouent, non solùm parti anteriori supra cartilaginem xiphoïdem; sed

ſed etiam poſteriori ſupra 13. vertebram, quia orificium ventriculi ſuperius ad poſteriora fertur. Attamē tanta eſt craſſities vertebrarum, & muſculorum eis ſubiectorum, vt vires medicamentorum eas partes penetrare nequeant, & ad ventriculum deferri.

℞. Rad. galangæ, & calami aromat. ana Drach. iij maſtiches & caryophyll. ana Drach. ij. nuc. moſchat. n. j. cort. citri ſicci Vnc. ß. ſem. aniſi Drach j. ß. Ex his contuſis fiat ſacculus interpunctus cum ſindone rubra, & cotone moſchato, perpetuò geſtandus ſupra regionem ſtomachi.

Ad idem valdè laudantur pelles vulturis præparatæ, & ſupra regionem ventriculi geſtatæ: earum defecto pellis leporis, aut pannus ſcarlatinus vſurpari poterit.

CAPVT II.

De Fame canina.

CVm ſuperiori capite de appetentia imminuta, & abolita actum ſit, ordinis ratio poſtulat, vt deprauata explicetur. Deprauatur autem appetentia duobus modis; quando ſcilicet vel quãtitate, vel qualitate peccat. Quantitate peccat dum maiori copia alimenta expetuntur quàm naturalis ordo requirit, & ille affectus βυλιμία ſeu fames canina nominatur, qualitate verò, cũ cibi abſurdi, aut ea quæ extra rationem alimēti ſunt, expetuntur; & pica ſeu κίττα appellatur. De priori hoc capite, de altero verò capite ſequenti agendum eſt.

Nomen igitur βυλιμίας ἀπὸ τ̃ βȣ̃ καὶ λιμȣ̃ deducitur, quis βȣ particula aliis vocibus addita ſignificationem auget, ac ſi bouis magnitudini cōferatur. Vocatur

etiam φαγέδαινα, quod nomen vlceribus quoque tribuitur, quæ carnem exedunt, & continuũt incrementum capiunt; eaque ideò autores vlcera φαγέδαινα, id eſt depaſcentia nominant. Fames etiam canina nominatur, quoniam ſic affecti vehementi appetitu canum more in cibos feruntur.

Notandum autem eſt hæc duo nomina, nempè boulimiam, & famem caninam interdùm confundi, & pro vno & eodem vſurpari: interdùm verò diſtingui, & fames canina dicatur, quando poſt nimium aſſumptum alimentum vomitus conſequitur: & ita ægroti canum more afficiãtur, qui cibos nimia quantitate aſſumptos, vomitu reiicere ſolent. Quibuſdam tamen alui fluxus potiùs quàm vomitus accidit, natura copiam illã alimenti, quam ventriculus concoquere non poteſt, per aluum detrudente. In boulimia verò vomitus non accidit, ſed eam interdum lypothymia comitatur. Sunt etiam quidam, qui inſatiabili illo comedendi deſiderio premuntur, non tamen vomunt, nec alui fluxu tenentur; ſed omnes cibos ingeſtos probè concoquũt, & niſi mox alium ſumant, malè habent. Quemadmodum narrat Sennertus de quodam ſtudioſo, nigro corporis habitu prædito, qui non ſolùm de die, ſed noctu etiam comedebat; cibum tamen quem ſumebat, ſine vomitu concoquebat; imò verò cibis delicatis ſatiari nõ poterat, ſed craſſos expetebat, vndè nec panem à piſtoribus confectum, ſed à ruſticis in vicinis pagis emptum, vt ſolidiorem, comedebat; ſæpè manè tempore æſtiuo paſtinacæ ſatiuæ radices tot quot ſex nummis emuntur, crudas ſine damno comedebat.

Ex his patet hunc affectum eſſe ſymptoma actionis deprauatæ, reſpectu quantitatis, quæ actio aucta nominatur, nempè appetentia modum naturalem excedens. Pars affecta præcipua eſt os ventriculi ſuperius. Cauſa continens

continens est sensus suctionis & vellicationis vehemens & immodicus, appetitum subindè irritans.

Galenus 2. *de sympt. caus. cap.*7. causas huius affectus proximas ad duo genera reducit, his verbis. *Vitiosa appetentia, quæ modum in quantitate excedunt, vocanturque à quibusdam canina, tum existunt, cum vel acidus quispiam vitiosus succus ventriculum mordet, vel totum corpus immodicè digestum inops alimenti redditur. Vitiosus namque succus, qui frigidus est, similem suctui morsum infert; appetentiam verò proritat naturalis affectus similitudine.* Causa igitur proxima auctæ præter naturam appetentiæ, iuxta Galeni mentem, est primò humor vitiosus & frigidus in ventriculo hærens, secundò alimenti indigentia ob nimiam digestionem.

Humores vitiosi in ventriculo hærentes famem immodicam excitat, quatenùs nimia sua frigiditate, acciditate & austeritate orificium ventriculi constringunt, corrugant ac vellicant, adeóque sensum naturali suctioni similem, & spuriam famem inferunt. Talis humor est, vel pituita acida in ventriculo restagnans, vel vt plurimùm melancholia à liene in ventriculum transfusa, quæ in statu naturali existens, & moderata quantitate, & qualitate prædita, naturalem & moderatam excitat appetentiam; si verò præter naturam se habeat, & in prædictis excedat, eam intensiorem ac præternaturalem efficit.

Alimenti indigentia, ob quam venæ continuò ex ventriculo sugunt, vel à nimiis oritur euacuationibus, per hæmorrhagiam, alui fluxum, vomitum, sudorem & similia; vel ex nimia substantiæ alimentariæ consumptione, ob calorem partium immoderatum; aut humorum tenuitatem, corporis raritatem, & pororum laxitatem, vigilias, balnea, exercitia im-

modica, venerem effrænatam; quæ omnia humiditatem ſubſtantificam maximè diſſoluunt; ab iiſque facta inanitione, & alimenti penuria, cibus citiùs quàm debebat à ventriculo abripitur.

A lumbricis etiam chylum depaſcentibus poteſt fieri fames canina; quemadmodum refert Trallianus *lib.7. cap.4.* de quadam muliere boulimia laborante, quæ ab vſu hieræ vermem duodecim cubitos longum excreuit, & liberata eſt.

Hermetici aliam huius ſtupendi appetitus cauſam ſtatuunt; nempè ſpiritum quemdam diſſoluentem in corpore genitum, qui inſita proprietate quidquid ciborum ingeritur, tum promptè conſumit, & reſoluit, vt legitimum & neceſſarium nutritioni terminum naturæ non concedat. Hunc ſpiritum vocant famelicum, eſurinum, voracem, ſalinum, acidum, & vitriolatum. Quemadmodum enim, inquiunt, ex variis ſalibus, vitriolo, ſale communi, ammoniaco, & ſimilibus, ſpiritus ſeu liquores, quos aquas fortes vocant, arte chymica eliciuntur, qui lapides duriſſimos, & duriſſima metalla, breui temporis ſpatio in liquorem reſoluunt; itavt aurum, quod ne igne quidem fortiſſimo intra menſis ſpatium diſſolui poteſt, attamen intra horæ quadrantem in aqua regia ſoluatur, & in liquorem aquæ ipſi perſimilem conuertatur.

Hæc doctrina diligenti examine digna eſt. Sicut enim digeſtio ventriculi naturaliter ſe habens ſedulis rerum naturalium indagatoribus quippiam mirabile, & ſtupendum oſtentare videtur: ſic eadem immoderata & præternaturalis reddita, quippiam habet admiratione digniſſimum. Hoc autem admirabile eſt in digeſtione ventriculi naturali; quòd cibi duriſſimi in eo diſſoluantur,

tur,& trium vel quatuor horarum ſpatio in liquorem chyloſum cõuertãtur,ita tenuem,vt per anguſtiſſimos venarum lactearum ramos tranſcolari,ac veluti filtrari valeant : quod canes oſſa duriſſima in eundem liquorem conuertant;hoc certè calori intenſiori validè concoquenti tribui non poteſt,cùm cibi in olla,igne quantumuis luculẽto,intra 24. horas ac plures dies in ſimilem ſuccum conuerti nequeant. Dicunt Galenici à facultate vẽtriculi illud depẽdere. Sed facultas non agit ſine inſtrumento, quod etiam aſſignatur idioſyncraſia partis;quæ tamen idioſincraſia , ſi eſt certa primarum qualitatum proportio , vt vulgò circumfertur, præcipua illius actio erit à calore , frigiditas enim , humiditas & ſiccitas,nihil faciunt ad eximiam illam ciborum liquationẽ,calor autem,vt dictum eſt,non habet illam efficaciam. Eſt igitur illa idioſyncraſia , aliquid aliud ignotum & inexplicabile. Liceat ergo illud inquirere per ea quæ fiunt in macroſmo , quorum analogia quædã eſſe poteſt in microcoſmo. Et ideò dicunt Hermetici acutiores,ſpirituum quemdã ſeu liquorem acidum transfundi à liene in ventriculum , qui ſolidiora alimenta diſſoluit , & in liquorem chyloſum breui tempore conuertit ; ita vt ſpiritus ille ſeu liquor acidus ſit præcipuum digeſtionis inſtrumentum.Et quædam huius rei coniectura ex eo elici poteſt,quòd aues, quæ duriſſima alimenta conficiunt , lienem habeant, ventriculum vndiquaque ambientem , caro enim illa quæ ventriculis auium circumducta reperitur, lienis ſubſtantiam omninò repræſentat ; vndè nobiliorem lieni vſum tribuunt,quàm qui ab antiquis eſt traditus , qui eum ſolummodò limoſæ ſanguinis parti expurgandæ dicatum cenſuerunt ; cùm alimentorum concoctioni, iuxta nouam hanc doctrinam , maximè inſeruiat.

inseruiat. Si igitur spiritus aut liquor ille acidus à liene promanans naturaliter se habens, digestionem naturalem & moderatam perficiat; ille idem spiritus à naturali statu deiectus, & vitiosus redditus, acutior nempè & nimia dissoluendi vi præditus, solida alimenta promptiùs liquabit & conficiet; iisque dissolutis & à ventriculo confestim deturbatis, noua fames, eaque immodica exurget. Nouam hanc doctrinam certam & indubiam non statuimus, sed eam tantùm proponimus, vt à solidioribus ingeniis sedulò examinetur. Eamque inferiùs iterùm discutiemus, dum læsæ concoctionis causas inquiremus.

Signa huius affectus diagnostica satis manifesta sunt. Per se enim ægrotantibus & astantibus apparet appetentia deprauata & excedens, quæ plures cibos assumere cogit; qui tamen postmodùm nimiùm grauantes per vomitum reiiciuntur, & est fames canina; vel si vomitus non subsequatur, animi deliquium adest cum extremorum refrigeratione, & tunc est boulimia.

Signa causarum ex antecedentibus, comitantibus, & consequentibus, facilè desumi possunt. Frigidæ, intemperiei & humorum acidorum in ventriculo restagnatium signa sunt, ructus & vomitus acidi deiectiones crudæ, sitis carentia, & causæ externæ refrigerantes prægressæ. Si à defectu alimenti dependeat, ægri emaciantur, & causæ humiditates corporis dissoluentes adsunt, vel præcesserunt, ac denique lumbricorum signa ex proprio capite erunt desumenda.

Prognosis huius affectus ita instituenda est, vt si à causis externis omninò dependeat, periculosus non sit; modò illæ cito auferantur, à lumbricis etiam oriundus parùm infert periculi, quia illis sublatis affectus etiam tollitur.

Maximè

Maximè autem periculoſus eſt, ſi ingentes euacuationes, aut colliquationes corporis conſequatur; præcipuè ſi poſt ingeſtum alimentum, & ventriculo adhuc pleno exiſtente, animi deliquia contingant, quando enim ea quæ maximè iuuare debent, inutilia exiſtunt, magnam ſignificant ventriculi atoniam

Sic etiam canina appetentia, cum vomitu aut crebra deiectione perſeuerans periculoſa eſt, in cachexiam enim, hydropem, lienteriam, marcores, alioſque lethales affectus degenerare ſolet.

Quod ad curationem ſpectat, quia vtplurimùm fames canina ab humoribus melancholicis aut pituitoſis, ventriculi tunicis impactis, & imbibitis, ducit originem: ad eos præſertim remedia dirigenda ſunt, quæ tum humoris peccantis euacuationem & alterationem; tum partis laborantis roborationem reſpicient.

Euacuatio inſtituenda eſt per vomitum, vel ſeceſſum, remediis ſuprà in curatione inappetentiæ à frigida cauſa ortæ propoſitis. Licèt enim hi duo affectus inuicem contrarij ſint, ab iiſdem tamen humoribus, ſed frigiditatis gradu & ſecundis qualitatibus, admodùm diuerſis, ac ventriculum diuerſimodè afficientibus produci ſolent.

Remedia etiam ventriculum calefacientia & roborantia, tam interna, quàm externa, ibidem propoſita, maximè conueniunt. Quæ non ſolùm conferunt frigidam intemperiem corrigendo, ſed etiam exſiccando & ſitim inducendo. At vrgente ſiti fames imminuitur.

Prætereà vinum meracum ſatis copioſè ſumptum famē potentiſſimè reſoluit, iuxta Aph. Hipp. 21. *ſect.* 2. Idque potentiùs adhuc præſtat illius ſpiritus, aqua vitæ

tæ vulgò nuncupatus.

Famen illam peculiariter obtundunt, quæ ventriculum potenter humectant & relaxant, humorísque aciditatem leniunt. Qualia sunt pinguia omnia, & oleaginosa, vt adipes, olea, extremitates animalium. Quemadmodum Villanouanus refert, quendam hoc affectu percitum, panem calentem, amurcâ olei imbutum, comedisse: & mulierem bouis liquatum adipem, cum pari calentis olei quantitate, duabus vicibus bibisse, & in tantum cibi fastidium vtrumque incidisse, vt nihil per quinque dies comederint, & à priori affectu liberati sint.

Narcotica medicamenta sensum ventriculi nimis exquisitum obtundendo, famem illam caninam possunt imminuere. Et inter alia theriaca recens magis ex vsu est. Quia præter vim narcoticam, humorum etiam malignam qualitatem, quæ à nonnullis in hoc affectu subesse creditur, virtute alexiteriâ corrigere valet.

Quia verò narcotica rarò, & non nisi summâ vrgente necessitate vsurpanda sunt; aliis temporibus theriaca antiqua, propter rationem dictam, tum etiam roborationis causâ erit vsurpanda.

Ambra grisea ad gr. v. vel vj. cum ouo sorbili sumpta, non solùm ventriculum roborat, sed etiam proprietate specificâ huic affectui prodesse creditur.

CAPVT

CAPVT III.

De pica & malacia.

PIca & malacia est appetitus deprauatus quo ægrotantes res absurdas, inutiles, & noxias appetere consueuerunt.

Κίττα, siue pica nominatur, à pica aue, siue ob varietatem coloris quo donata est, siue quòd terræ globos esitat; mulieres autem hoc affectu laborantes, terram, gypsum, & similia, plerumque comedere solent. Malacia etiam ex Plinio appellatur; quia mulieres huiusmodi, præ animi impotentia, & mollitie, à recto & naturali alimentorum appetitu deficiunt.

Producitur hic affectus à prauis & certo modo corruptis humoribus, qui in ventriculo ob læsam illius coctionem colliguntur, vel ab aliis partibus in eum transferuntur.

Ad horum autem humorum productionem maximè disposita sunt corpra pituitosa, & melancholica, præsertim vero mulieres, quibus hic affectus proprius & peculiaris esse videtur; quamuis pueri interdùm, imò etiam viri, sed rariùs, eo affligantur. Ad hanc rem maximè faciunt, prauorum eduliorum vsus, suppressa aliqua euacuatio naturalis, præcipuè menstruorum, animi mœrores, hepatis & lienis intemperies, obstructiones & imbecillitates, vteri affectus varij & similia.

Illi autem humores vitiosi pro variis intemperierũ, aliarumque dispositionum gradibus, variam & dissimilem naturam obtinent, vndè variæ rerum absurdarum appetentiæ oriuntur. Cùm enim huiusmodi humores

mores alias crudi & incocti, alias exusti & præassati existant; sic quorundam appetitus ad res acidas, austeras, acerbas & valdè frigidas feruntur, ita vt fructuum immaturorum, aceti, omphacij, succi limonum, granatorum, & arantiorum, aquæ frigidæ, niuis, glaciei, & similium vsu assiduo & copioso delectentur: alij terrea, sicca, & exusta appetunt, vt garyophyllos, cinamomum, nucem moschatam aliaque aromata, sal, cineres, gypsum, & similia.

Familiaris est hic appetitus virginibus; chlorosi laborantibus, & grauidis mulieribus ob suppressionem menstruorum, quæ in corpore moram trahentia, vitiosam induunt qualitatem, ad partes superiores delata, ventriculum inficiunt prauo illo succo, à quo actiones illius deprauantur, & appetitus in primis statu naturali maximè deiicitur. Pueri interdùm hoc affectu detinentur, præcipuè qui à matre chlorosi laborante oriundi sunt. Neque viri ab eo omninò immunes sunt, quamuis rariùs id contingat, & præsertim illi obnoxij sunt, qui melancholico temperamento præditi sunt, obstructionibus laborant, aut fluxus hæmorrhoidum consueti suppressionem patiuntur.

Apud autores maximè controuertitur an appetitus deprauatus feratur ad ea quæ diathesi ventriculi præternaturali similia sunt, an verò ad contraria. Dubitandi ansam dedit Gal. *cap.* 3. *artis paruæ*, vbi docet ventriculum præternaturam se habentem appetere cōtraria, & in statu naturali appetere similia. Quam doctrinam sequutus Auic. *fen.* 13. *lib.* 3. *tract.* 2. *cap.* 10. sic loquitur. *Quando in stomacho aggregatur humor malus diuersus à consueto in qualitate sua natura, tunc requirit aliquid sibi contrarium. Quapropter incidit quibusdam appetitus luti, imò carbonum, & terræ, & gypsi & rerum*

rerum huius generis; propter qualitatem qua iis est, exsiccantem, aut incidentem, contrariam qualitati humorum. Saniorum tamen iudiciũ eò dirigitur, vt similia potiùs quàm contraria appetantur. Cum enim ad appetentiam excitandã phantasia maximè concurrat, quæ à dispositione corporis maximè excitatur verisimile est dominantem humorem ad similium appetitum phantasiã mouere. Sicut enim biliosi in statu tum sano tum morboso, ignis, & irarum insomnia patiuntur; pituitosi, niuim, glaciei & aquarum: quarum rerum phãtasmata ab humore in corpore prædominante excitantur, sic etiam affecta sede appetentiæ humores vitiosi in ea diu stagnantes, sui speciem phantasiæ imprimunt, quæ ab ea obsessa, similium appetentiam excitat, etiam ratione repugnãte, quæ à vehementi illa imaginationis vi superatur. Adde quod si contraria morbo aut illius causæ appeterentur, continuato illorum vsu, morbus tãdem curaretur, cùm tamen ab iis deterior in dies reddatur. Huic sententiæ quotidiana experientia suffragari videtur, qua docetur virgines chlorosi laborantes, & prægnantes mulieres ea plerumque appetere, quæ illarum temperamento & præsenti cacochymiæ consentanea sunt; vt scilicet illæ quibus salsi & adusti insunt humores, carbones, salem, aromata, & similia expetant: quibus verò melancholia, aut acida pituita dominatur, ad acetum, fructus immaturos, & similia ferantur.

Quod ad Galeni authoritatem spectat, quidam penitùs eam reiiciunt, dicentes quod si verum esset morbosas dispositiones cõtraria appetere, ægrotantes omnes conualescentes, & reliqui cacochymia laborantes, cibos euchymos expeterẽt, quod tamen veritati non est consentaneum. Videmus enim sæ-

pè ægrotantes & conualescentes prauos cibos appetere, laudabiles verò respuere. Videmus etiam corpora excalefacta siue in statu præternaturali, vt in febribus, siue in naturali, vt per exercitia immodica, refrigerationem expetere.

Alij verò hanc Galeni sententiam cõciliare nituntur dicentes, in pica intẽperiem ventriculo impressam esse veluti habitualem & connaturalem, & ideò facere appetentiam similem naturali, quæ est ad similia. Quod in hunc modum explicari potest, dicẽdo, omnem temperiem naturalem appetere similia: præternaturalem verò contraria; intelligendum esse, postremum de intẽperiebus, quæ fiũt sine succi redundantia. Quæ enim sunt cum succi redundantia quando succi admodùm imbibiti sunt in tunicis vẽtriculi, appetũt potiùs ipsis succis, quibus madet, similia, quia humor qui totas tunicas iam penetrat, quamuis noxius sit, molestiam non infert. Contra verò quando humor partẽ tantùm aliquã ventriculi occupat, vel est solùm in cauitate, ventriculus appetit contrarium ei quod sibi noxium est. Si autem humor totum ventriculum occupet, illiusque tunicis imbibitus sit, tunc facultas illius naturalis obruitur, & ita immutatur, vt non appetat nisi similia humori imbibito. Et ita rectè dici potest, illum humorem factum fuisse veluti connaturalem.

Platerus & Sennertus ab hisce difficultatibus facilè se expediunt, ad qualitatem occultam confugientes; huiusque perfugij occasionem quærunt, ex eo quòd si huiusmodi ægrotantes appeterent similia causæ morbificæ, ex eorum vsu copioso maximè augeretur affectus, cùm tamen videamus pi â laborantes, gypso, calce, carbonibus, aliisque rebus noxiosissimis sese ingurgitare, ex iisque leuissimam noxam

noxam percipere, à quibus benè sani ad internecionem vsque læderentur. Præterea dicunt prægnantes mulieres humores salsos & acidos sæpè, reiicere cùm tamen salsa & acida non appetant, sed toto genere diuersa. Ac denique nullā esse inter carbones, calcē, carnes crudas, aliaque, cum humoribus conuenientiā constanter asseuerāt; atque adeò in qualitatibus manifestis non esse acquiescendum cēsent, ex iisque symptomatis huius, & appetentiæ mirabilis causam desumi non posse: sed ad qualitatem quandam occultam & inexplicabilem esse confugiendum.

Fatetur tamen Sennertus probabile esse à simili potiùs quàm contraria qualitate appetētiam istam deprauatam prouenire. Quænam verò sit illa qualitas, explicari non posse, cùm res quæ appetuntur nullam humoribus, vel dulcibus vel salsis, vel acidis, in manifestis qualitatibus vt plurimùm conuenientiam habeant.

Hæc omnia conciliare possumus dicentes, rerum absurdarum appetentiam ab humoribus simili naturâ & temperie præditis excitari, sed illos humores, præter natiuam temperiem, vitio quodam peculiari è corruptela quadam oriundo, esse præditos, quod vitium eum disertè explicari nequeat, ad qualitatem occultam reuocari potest.

Diagnosis huius affectus per se satis facilis est; ex sola enim ægrotantis relatione innotescit. Partem præcipuè affectā esse orificiū ventriculi notissimum est, cùm illud sit sedes appetentiæ. Causa etiam ex supposita similium appetentia, coniecturâ indagari potest. Si enim appetant carbones, salem & similia colligere possumus, ab humoribus salsis, & exustis affectum dependere: quæ omnia clarius innotescēt, humorum prædictorum portio per vomitū vel al-

uum reiiciatur; si ructus acidi, vel nidorosi, sapor amarus, acidus, vel salsus adfuerit.

Quod ad prognosim spectat, chronic⁹ est iste affectus, non tamē admodùm periculosus, si natura vel arte corpus ad pristinū statum reuocetur, quod non valde difficile contingit. Excluditur enim sæpè successu temporis humor noxius crebris vomitionibus vel medicamētis conuenientibus euacuatur, & suppressæ mensium aut hæmorrhoidum euacuationes quæ huic malo ansam præbebant, cum tempore restituuntur. Quæ tamen si negligātur, & natura oneri succumbat grauissimi morbi succedere possunt. Vitiatâ enim prima coctione, necesse est secundā & tertiam corrumpi, vndè graues obstructiones, cachexiæ & hydropes contingunt. Vel etiam si humor maiori copia in ventriculum feratur, & maioris malignitatis particeps sit, cardialgias insignes interdùm producit, ex quibus lipothymia & syncope, & nonnunquam mors succedere solet.

Si mulieres hoc affectu laborantes ab eduliis prauis abstinere incipiant, & laudabilibus vti cum minori fastidio, proximæ salutis, & curationis incipientis signum est certissimum.

Grauidæ mulieres à malacia vt plurimùm liberari solent, circa quartum gestationis mensem, quia fœtus grandior factus, maiorem humorum copiam absumit, & ipsa mater crebris vomitionibus istam illuuiem exclusit. Quod si malum vlteriùs progrediatur, periculosum est. Significat enim altiùs impressam fuisse prauam istam diathesim, quæ difficili negotio exterminari valeat.

Melius est hoc affectu laborantes, acida & acuta appetere; peius si res planè à natura alienas expetent, vt docet Auic. *fen.* 13. *lib.* 2. *tract.* 2. *cap.* 20.

Maiorem

Maiorem enim significat à statu naturali recessum, qui difficiliùs emendari valeat.

Curatio huius affectus varia instituenda est, pro varietate corporum ægrotantium.

In grauidis enim mulieribus pauca celebrantur remedia, ob subiecti ineptitudinem; & aborsus periculum, In illis tamen leuiora vsurpari possunt, & benigniora, ex iis quæ ad ventriculum euacuandum, & roborandum in curatione inappetentiæ fuere proposita. Neque omittenda erit venæ sectio, quæ parcâ manu celebrata, & frequenter, (si opus fuerit,) repetita maximum ad huius affectus curationem momentum habet.

In virginibus autem chlorosi laborantibus curatur iste affectus iisdem remediis, quæ ad ipsius chlorosis curationem suo loco proponentur.

Quæ verò pica contingit in viris, quod tamen rarissimum est, cùm ab obstructionibus hepatis, & lienis dependeat, earum curatione suis locis proponendâ eliminabitur.

CAPVT IV.

De Siti morbosa.

Sitis seu potus appetentia non minùs ac fames tripliciter lædi potest, imminutè, abolitè, & deprauatè. Imminuitur non rarò à dulci & insipido humore, ventriculi tunicas irrigante, vel ab humiditate nimia in toto corpore dominante, vnde fit vt partes potulentam materiam à ventriculo non trahant. Aboletur verò in morbis acutis propter intercessionem primi sensorij, quando mens ægrotat, aut quia concidit omninò facultas naturalis, extincto propemodum calore natiuo; vnde Hippo-

erat. *In causa sitifera non sitire, malum*; cùm tamen sitis imminuta ab iisdẽ causis pendeat; à quibus inappetentia ciborũ producitur. Abolita verò morborũ acutorum sit consectaria; earum ratio peculiaris hîc habenda non est. Sed sufficiet nobis de siti prauata, tanquam frequentiori specialiùs agere. Quæ quidem sitis depravata etiam bifariam diuidi potest, quemadmodum fames, vt vna potulentorum varia genera feratur; altera verò sit aucta, & potus quantitatem, ac frequentiam respiciens. Quæ potus genera absurda respicit, ad picam refertur, quando scilicet ægrotantes appetunt acetum, succum limonum, vel aquam salsam. Superest igitur vt sitim auctam contemplemur, quod symptoma frequentissimum esse consueuit, dum appetitus humidi quantitate peccat, & potus immodicè expetitur.

Causa illius proxima est defectus alimenti humidi, & siccitas venticuli, aliarumque partium quæ stomacho penuriam suam communicare valent.

Illa autem siccitas, vel humoris penuria exoriri solet ab omnibus iis quæ roridam humiditatem ventriculi totiusque corporis absumere, & exsiccare valent; quæ omnia ad calefacientia & exsiccantia referuntur. Exsiccantia per se, & primario exsiccant calefacientia secundariò, humidum absorbendo.

Est autem sitis hæc morbosa idiophatica vel sympathica. Idiopathica fit, cum innata ventriculi humiditas alteratur, & exhauritur ab inæquali intemperie sicca, vel calida, vel vtraque; interdùm & rariùs simplici; frequentiùs cũ materia coniuncta: cum humore scilicet, acri, salso, aut putrido, ventriculi tunicis impacto, vel in illius cauitate incluso. Sympathica verò fit ex consensu totius corporis, vel ali-

qua

quarum partium, quarum venæ exhausto humido, à ventriculo ſugunt: vt in febribus contingit, hepatis, pulmonis & aliarum partium inflammationibus; tum etiam intemperiebus calidis, & ſiccis, præcipuè renum, vt videre eſt in diabete, quæ eo nomine dipſacus nominatur, propter ſitim ingentem, quæ illam comitatur.

Cauſæ externæ ſunt quæcunque impensè calefacere vel exſiccare valent, vt aër valdè calidus & ſicbus, diuturna in ſole vel ad ignem mora, vſus ciborum ſalſorum acrium, & aromatibus conditorum, vſus copioſus vini antiqui, & generoſi, vigiliæ nimiæ, nimia corporis euacuatio, præcipuè per medicamenta purgantia.

Hermetici ſitim immodicam & præternaturalem à ſpiritibus quibuſdam ſitibundis, ex impuritatibus ſulphureis genitis, exoriri contendunt, qui non ſimplici refrigeratione & humectatione, ſed ſpiritibus aliis ſibi analogis ſatiari volunt, quemadmodum videmus in febrium acceſſionibus ſitim intenſam multo aquæ potu parum inhiberi; quæ tamen ſpiritus acidis vitrioli, ſulphuris, ſalis, & ſimilium cum longè minori aquæ quantitate permixtis, faciliùs cedat.

Diagnoſis nihil habet difficile, ſatis enim ægri de ſiti vrgente conqueruntur. Cauſæ etiam propriis ſignis dignoſcuntur, vt calida, & ſicca intemperies ventriculo, aut aliis partibus inhæreſcens; tum humores acres, ſalſi, vel amari, quorum portio interdùm excluditur, vel ſaltem ſimiles ſapores in ore repræſentant. Si in ventriculo continentur, vel ſi per conſenſum aliarum partium ſitis excitetur, affectuum eorundem ſigna ſeſe prodent.

Quod ad prognoſim attinet, ſitis quæ à cauſis

procatarcticis excitatur tutissima est;illa enim potu assumpto facilè sedatur.Quæ verò à causis internis procedit, pro illarum varietate, magis vel minùs periculosa existit.

Sitis quæ in febribus contingit aliisque affectibus curatu facilibus, cum eorum solutione spontè euanescit. Si verò à grauibus morbis & periculosis dependeat,est valdè periculosa;vt in hydrope contingit,in quo sitis potu non sedatur,sed potiùs magis intenditur.

Curatio sitis morbosæ frequentiùs occurrit in febribus,& quarumdam partium inflammationibus, quæ tamen sufficienter descripta est in methodo nostra curandarum fabrium *sect. 2. cap. 2.*

Si verò sitis à sicca ventriculi intemperie ex immoderatis euacuatiocibus,aliisque causis contracta siti,llius curatio perficitur vacuationes illas supprimendo,tum partes inanitas restaurandos remediis humectantibus.

Instituto igitur priùs victu analeptico, qualis in febre hectica, phthisi, & marasmo concedi solet; omnium præstantissima erunt duo remedia à Galen. proposita 7.meth.scilicet lac,& balneum.Quamuis enim Hippocr. *Aphorism. 64. sect. 5.* lac siticulosis interdicat:illud tamen intelligendum est de iis,qui ob biliosi,putridíque humoris copiam, siti afficiuntur, in quibus lac facillimè corrumpitur; non de iis, qui siti ex siccitate, & consumptione laborant. Lactis vsum in curatione phthiseos edocuimus.

Balneum verò fiat ex decocto rad.althææ, & lilior.fol.maluæ,violariæ;vel ex decocto capitis, pedum & intestinorum veruecis.Aut butyrum recens, vel oleum violaceũ in aqua tepida dissoluatur pro

balneo

balneo, quod tepidum esse debet, & frequenter vsurpari.

In exitu balnei inungantur lumbi, dorsum, & ventribulus ol. violac. medullâ cruris vituli, & similibus; quibus immisceatur lactis muliebris, aut caprilli, quantum ebibere poterit.

Vtatur intereà æger syrupis, & tabellis instaurantibus, aliísque remediis, quæ in febris hecticæ curatione latiùs proponentur.

Sequens etiam opiata erit vtilissima.

℞. Conseruæ rad. eryngij & buglossi, ana ℥. ij. conser. flor. violar. & borrag. an. ℥. j. confect. alkermes ℥. ss. diapenidij sine speciebus recenter præparati ʒ. ij. Cum syrupo de pomis redol. fiat opiata, de qua capiat ad magnitudinem castaneæ sitis tempore, superbibendo parum aquæ borraginis.

CAPVT V.

De *Ventriculi concoctione læsa.*

Ventriculi concoctio, chylosis appellata, quemadmodum, & reliquæ omnium partium actiones, tripliciter læditur, imminutè, abolitè & deprauatè, Imminuta concoctio βραδυπεψία dicitur; abolita ἀπεψία, deprauata δυσπεψία; quæ omnes differentiæ vnico cruditatis nomine comprehenduntur. Hæc autem cruditas duplex constituitur, nidorosa scilicet, & acida; cruditas nidorosa fit quando alimentum in nidorosam, & vstam quasi materiam mutatur, vt per eructationem odor ouorum, & piscium corruptorum, vel olei frixi efferatur; qui ructus nidorosi in calidis, ac biliosis naturis frequentius contingunt. Acida verò cruditas fit, cum cibi in acidam naturam mutantur, & ructus acidi exclu-

duntur,& hæc à frigida intemperie procedit. His & tertia addi poteſt cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitoſam quandam materiam mutatur, citra tamen aciditatem.

Cauſæ ventriculi concoctioné lædétes, ad tria capita reduci poſſunt, vitiũ ſcilicet organi, obiecti, & rerum externarum, ſeu extrinſecus aduenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur, ſiue ſimilares ſint, ſiue organici, ſiue cõmunes, qui omnes illius actioné euertere poſſunt. Intemperies tamé frequentiſſima eſt læſæ cõcoctionis cauſa Cùm enim cõcoctio à moderato calore rectè & ſecundùm naturam ſe habente, perficiatur, ſi ille à debita moderatione receſſerit, coctionis læſio cõtingit. Sic frigida ventriculi intemperies, quæ caloris imminutionem facit, ſi remiſſior fuerit, cõcoctionem imminuit, bradypepſiam parit. Si vero intenſior, concoctionem abolitam, & apepſiam producit. Calida verò intemperies concoctionem deprauat, & dyſpepſiam generat. Illæ autem intemperies interdùm ſimplices ſunt, vt in iis qui abortu calore debili, & ventriculi imbecillitate prædіti ſunt; vel calorem acrem & exurentem obtinuerunt, vel plurimùm autem cum materia cõiunctæ; vndè in melancholia hypochondriaca, pituitæ copia, & fermentatio nigri humoris, cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructuſque acidos excitari ſolent.

Vitium obiecti, alimenti ſcilicet, quod eſt ventriculi proprium obiectum, multis modis contingit, dum ſcilicet peccat in ſubſtantia, quantitate, qualitate, tempore, & ordine aſſumendi.

Vitioſa ſunt alimenta ratione ſubſtantiæ, quæ duriora ſunt & concoctu difficiliora, vt carnes ceruinæ,

næ,leporinæ,præcipuè vetustiores,sale vel fumo indurataæ,panis furfuraceus, tubera, radices,legumina,& similia, quæ dyspepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimiâ copiâ assumuntur,& eo nomine à calore vinci & superari nequeunt, vndè cruditates oriuntur, illis maximè familiares, qui genio & crapulæ indulgent. Minor etiam quàm par sit alimenti quantitas, speciem quandam cruditatis inducere potest, quando cibi pauciores, in ventriculo, (in primis bilioso) exuruntur & præassantur.

Qualitate peccant alimenta,quæ nimis frigida & humida,flatuosaque existunt: vel quæ calidiora tenuiorem chyli portionem exurunt,& in nidorosos vapores conuertunt.

Ad hoc genus reducenda est concoquendi & condiendi ratio, varij enim elixandi, assandi, & condimentorum modi, nouas alimentis dispositiones inducunt,propter quas concoctu faciliora,vel difficiliora redduntur.

Tempus & ordo assumendi præposterus concoctionem etiam vitiare possunt;vt si quis horam cibandi consuetam omittens nocte intempestâ,& immediatè ante somnum cibis stomachum repleat:vel si post solidorum & astringẽtium,vt casei,pyrorum cydoniorum, & similium assumptionem, liquida postmodùm,& corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare possunt,si immoderatæ sint: atque ita aër frigidor, calorem natiuum obtundendo, si debilior fuerit, vel calidior,eundem calorem dissipando, coctionem euertere potest; tum etiam exercitationes immodicæ, præsertim à pastu,calorem natiuũ eliciendo à ventriculo ad partes exteriores eũque præter modum dissipan

diſſipãdo,nec non chylum adhuc inperfectum præcipitando versùs inteſtina. Alui & aliorum excremẽtorum ſuppreſſio,aut fluxus immodicus;vigiliæ immoderatæ,ſomnus diuturnus, animi pathemata grauiora,præcipuè mœror, & profunda meditatio ſtatim à paſtu & ſimiles cauſæ externæ, ventriculi actionem non parùm vitiare poſſunt.

Præter cauſas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minùs tritam,& ab antiquis minimè perſpectã;quæ quidem ab iis perſpicuè non demonſtratur; quibuſdam tamen coniecturis minimè contemnendis ſtabilitur;cuius etiam ſuprà in famis caninæ cauſis explicandis mentionem fecimus.Primùm itaque ſtatuũt coctionem ventriculi naturalem à ſolo calore non perfici;ſed promptam illam ciborum ſolidorum liquationem, ac diſſolutionem,qua in chylum conuertuntur,ab alia cauſa dependere; cum experientia doceat cibos in ollas bullientes igne luculento,etiam per plures dies cõtinuato,nũquam talem diſſolutionem pati,cum tamen oſſa in ventriculis canum, breui temporis ſpatio diſſoluantur,& in chyloſum liquorem conuertantur:cũ in ventriculis piſcium nullo calore actuali præditis,cibi quilibet ingeſti,eodem modo diſſoluantur& concoquantur.Cauſam itaque præcipuam huiuſmodi liquationis eſſe ſtatuunt ſpiritum quendam, aut liquorem acidum à liene in ventriculum transfuſum,qui eximiam diſſoluendi facultatem habeat. Quam ſententiam ex Galenicorum doctrina eliciunt,qua ſancitum eſt humorem melancholicum à liene in ventriculum trãsfuſum excitare apperentiam;idque vel conſtringendo,ac corrugando tunicam interiorem ventriculi;vel aciditate ſua vellicando. Quod quidem impugnari poteſt ex eo quod

ſi

si constringendo id facere omnia adstringẽtia idem præstare possent;& si vellicando, acria quælibet potentiùs quàm acida appetentiam excitent. Probabilius igitur existimant humorem illum appetentiam excitare per accidẽs, penuriam scilicet alimenti inferendo, per dissolutionem illius quod ingestũ est; ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni vsum tribuunt, quàm qui ab antiquis fuit propositus; nempè ventriculo subministrandi præcipuum coctionis instrumentum. Huius rei coniectura satis valida ex auibus elicitur, quę durissima plantarum semina dissoluunt, & lienem habent ventriculo vndiquaque circumductum, vt potentiùs spiritum illum dissoluentem inspiret, vel liquorem acidum commodiùs communicet, Validum autem auibus inesse acidum illum spiritum ostendit Helmontius proprio experimento: refert enim se in pueritia cum passerẽ aleret, ipsi aliquando linguam obtulisse, quã ille rostro apprehendens deglutire conabatur: se verò linguæ apice passeris guttur contingentem, maximam in eo aciditatem percepisse. De spiritu verò dissoluente auium ventriculis inhærente probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad iuuandum concoctionem passim præscribuntur in pulueribus digestiuis quos hunc affectum præstare credibile est, ciborum dissolutionem adiuuando, cum iidem gallinarum ventriculi calculosis etiam præscribantur, quibus calculorum dissolutio maximè iuuatur. Idque manifestiùs elicitur ex eo quod ex auium ventriculis sal elicitur maxima calculos dissoluendi efficacia prædictum. Ex quo quidem sale ventriculis auium magna copia infixo, natura sagax & prouida spiritum elicere nouit in viuente animali, cuius adminiculo

culo (concurrente calore natiuo) solidiorum alimentorum dissolutionem moliri possit. Et vulgò notissimum est ex salibus dissoluētibus, putà vitriolo, nitro, ammoniaco, & sale communi, spiritus elici, longè efficaciori dissoluendi vi præditos.

Ille igitur spiritus, seu liquor acidus à liene in ventriculū transfusus, dum secūdùm naturam se habet bonam ac laudabilem ciborum concoctionem efficit; si verò à statu naturali recedat, ventriculi actionē euertere potis est. Sicut anteà dictùm fuit ex hisce præsuppositis, caninam appetentiam excitari, quando spiritus ille seu liquor acidus nimiā actiuitatem, & potentiorē dissoluendi vim obtinuit. Sic etiam ex aduerso, si vis illa dissoluens debilior efficiatur, aut omninò deficiat; coctio ventriculi imminuta, aut abolita sequetur. Hinc dicit Hermontius Aphorismum Hippocratis primum sect. 6. qui sic habet: *In longis lævitatibus intestinorum, si ructus acidus superueniat, qui priùs non erat, signum bonum*, ita interpretandum esse; vt scilicet ructus acidus superueniens significet fermentum illud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, restitui incipere.

Fulciamus & nos nouam hanc doctrinam proprio experimento. Cùm enim anno præterito 1648. alui fluxu pituitoso, & melancholico per quatuor menses integros, afflicti fuerimus, & ab eo ad extremam maciem, & veluti marcorem perducti; quandoquidem omnia alimenta in pituitosam & mucilaginosam substantiam conuertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquere nequeuntis; post multa remedia per totum illud tempus vsurpata, quorum maxima pars parùm aut nihil profuit: tandem aceti acerrimi vsu frequenti, intra paucos dies, à sæuo illo affectu integrè liberati sumus: cuius equidem

equidem aceti vi, acidum illud naturale penè deperditum, plurimùm adiutum, ac restitutum fuisse coniicere possumus. Vsus autem aceti fuit in pastibus cum ouis induratus, quæ frustulatim dissecta, aceto intingebamus & per aliquot dies hoc solo edulio in omnibus pastibus vtebamur. Tum hoc manifestè percipiebamus, quòd si acetū non esset valdè acre, exiguum ventriculo adiumentum ferebat.

Diagnosis hujus affectus iuxta læsæ coctionis differentias, varia est. Ac primùm apepsia, & bradypepsia iisdem insignis indicantur, per magis & minùs tantùm differentibus. Illa autem signa sunt, ructus acidus, alimenri incocti, vel semicocti per os aut aluum reiectio; causæ ventriculum refrigerantes prægressæ; grauitas, tensio, & inflatio in regione stomachi; læsio à frigidis assumptis; vrinæ tenues, aquosæ & decolores. Interdùm tamen vrinæ crassæ & rubræ apparent, ex succo impuro ac fæculento, qui ob primæ coctionis imperfectionem, à chylo sufficienter separari non potuit, sed ad renes vsque transmissus cum seroso humore, impuras etiam vrinas reddit, quales interdùm à melancholicis præsertim, & scorbuticis excerni solenr. Fusiorem huius vrinæ explicationem vide apud Sennertum *lib.* 3. *pract. med. part.* 8. *sect.* 2. *cap.* 7. Dyspepsiam verò seu deprauatam coctionem ostendunt, ructus nidorosi, sapor similis aut putredinosus in ore; sitis & æstuationis sensus; à calidis assumptis læsio.

Si idiopathicè ventriculus laboret, propria eiusdē morbosæ dispositionis signa aderūt. Si verò sympathicè afficiatur, ex propriis partium affectarum signis, ilia sympathia est elicienda. Si verò ex errore causarum externarum, vel obiecti vitio symptoma dependeat, ex earum præsenti aut prægressa constitutione,

tionem obtinet, quæ pro inappetentia à similibus causis orionda fuit proposita, quàm hîc frustrà repetere non opus est.

Si denique Hermeticorum causa pecularis suprà proposita animaduersione digna sit; illi prouidendum erit, primò lienis prauam diathesim corrigendo, & spiritus dissoluentes restituendo substantiâ quadam acidâ, cuius generis sũt spiritus sulphuris, vitrioli, salis, succi limonũ, granatorum, arantiorum, & acetum.

CAPVT VI.

De Singultu.

Singultus est motus ventriculi deprauatus, quo rem sibi noxiam expellere nititur.

A vomitu distinguũtur ex eo quòd materia quæ vomitu reiicitur, in ventriculi cauitate continetur; & ille totus inuertitur, vt materiam illam excludat: in singultu verò materia peccans, tunicis eiusdem infixa est, ideò ventriculus sese constringit, ac fibras suas concutit, vt etiam excludat. Et vt nauseam quoque in hac definitione comprehendamus, dicimus motus ventriculi expulsiuos tripliciter fieri: vel enim natura quandoque vult insurgere ad expellendum, & non potest; aut non sufficienter ad hunc motum irritatur, & tunc nausea fit: aliquando insurgit, & expellit, & fit vomitus: vel denique insurgit, vt expellat, sed non potest expellere, & tunc fit singultus.

Ille autem motus conuulsiuus est, non autem vera conuulsio, quæ solis musculis competit, & partibus voluntario motu donatis.

Causæ singultus immediatæ proponuntur ab Hip-

pocrate, *Aph.39 sect. 6.* inanitio,& repletio,ſicut & conuulſionis. Galenus & Auicenna tertiam addunt, nempè irritationem à materia acri. Alij anxiè laborant,vt materiam irritãtem ad repletionis genus trahant,quò ſententiam Hippocratis illæſam tueantur. Verùm vbi res ipſa loquitur perſpicuè, non opus eſt rerum euidẽtias propter Autorum verba confundere & obſcurare.Quod enim clarius eſt, quam ſingultum fieri à facultate expultrice irritata? Quæcũque igitur irritationem illam efficere poſſunt,erũt cauſæ proximæ ſingultus Jam verò humores & vapores quantitate vel qualitate peccantes, ventriculum irritare poſſunt ad expulſiouem,& ſic repletio,& acrimonia ſunt cauſæ diuerſæ toto genere diſtinctæ. Inanitio verò quomodo ſingultum excitare poſſit,non eſt facile explicare. Cùm enim illius eſſentia conſiſtat in defectu,nemo dixerit,naturam inſurgere ad defectum expellendum; quin potiùs mouebitur ad illum reficiendum ac reparandum; & ſic attractricem potiùs, quàm expultricem facultatem mouebit.Si verò interdum ſingultus magnas euacuationes ſequatur, vt in acutis,& malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit;id non euacuationi ſimpliciter tribuendum, ſed potiùs malignæ cuidam qualitati à morbo,vel medicamento ventriculo impreſſæ.

Materia autem ſingultum efficiens, vel in ipſo ventriculo colligitur,vel aliundè ab hepate,liene, inteſtinis,aliiſque partibus,vel etiam toto corpore communicatur.Sic alimẽta vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti,ſingultum idiopathicum producunt. Sympathicum vero inferunt vicinarum partium inflãmationes tranſmiſſo ad ventriculum ichore,aut vapore acri:tum etiã quòd tumor,hepate præſertim inflammato:

maro, ventriculum comprimit, vndè facultas expultrix assiduè irritatur. Denique à toto corpore possunt transferri ad ventriculum humores, vel vapores acres, in affectibus totum corpus occupantibus, vt interdùm in febribus acutis & malignis contingit.

Diagnosis huius affectus per se conspicua est. Causæ verò signa ita distinguenda sunt, vt si idiopathicè contingat, affectus magis continuus sit, & humorum in ventriculo contentorum signa appareant; & affectio vomitu sedetur. Humor verò peccans in ventriculo collectus, vomitu, aut ructu, aut oris sapore, aliisque signis internosci poterit. Si denique ab alterius cuiusdam partis morbo oriatur, eiusdem signa ex propriis capitibus erunt desumenda.

Quod ad prognosim attinet. Singultus qui à causa aliqua procatarctica, vt cibo, potu, aut frigore exoritur, periculosus non est; tum etiam ille qui crisim per vomitum interdùm antecedit; sed tunc reliqua signa in bonum consentire, & salutaria esse debent.

Si quis in laboriosa febre singultiat, morbo laborat pessimo. Hippocrat. *in Coacis*. Fit enim ille singultus ab humoribus acribus & malignis, tunicam ventriculi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem stimulantibus. Et dicit Vallesius se nullum vidisse seruatum, in extenuatis, aut febre ardente, vel maligna correptis, cui singultus superuenerit. Sic apud Hippocr. 3. *Epid. sect.* 2. *Ægr.* 12. Mulier quæ in Mēdacium foro habitabat, die 12. frequentes singultus patiebatur, & 14. interiit. Obseruauit etiam Platerus singultum in febribus ardentibus superuenientem, & perseuerantem, plerumque mortis esse prænuntium, eundem etiam in dysenteria esse lethalem.

A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum, Hippocr. *Aph.* 3. *sect.* 7. duo hęc signa si vomitui superueniant

eniant in morbis acutis,& ad aliquod tempus perseuerent,ideò lethalia habenda sunt, quia inflammationem cerebri, aut ventriculi denuntiant; quæ inflammatio non modò ipsius singultus ac ruboris oculorum causa sit;sed etiam vomitus. Si enim vomitus citaretur ab acribus humoribus os ventriculi eiusque tunicas mordentibus;excretis per vomitum illis humoribus,cessaret vomitus & singultus;nec à vomitu vllus vapor acer ad oculos deferretur,qui oculus rubros efficeret: At cùm vomitus non solùm nō profuerit,sed etiam post se singultum & oculorum ruborem inuexerit;certissimum est illa tria vomitum,singultum,& oculorum ruborem,ab imflammatione cerebri,aut ventriculi dependere. Cerebrum enim inflammatum sanguinem ad oculorum venulas exprimit præ copia,& in extimam oculi tunicam effundit vndè oculorum rubor, cui ventriculus consentiens per neruos sextæ coniugationis admodùm insignes, ab ea cerebri inflammatione facilè in vomitum; ac singultum impellitur. Ventriculus quoque inflammatus vomitum,& à vomitu singultum,& vnà cum singultu ruborem oculorum inuehit,facto concursu sanguinis feruidioris ad oculos propter maximum consensum, qui inter istas partes intercedit: quem facilè ostendunt suffusionum initia, imaginumque ante oculos apparitiones, quæ plerumque vitiato vintriculo contingunt; vndè meritò Hippocrates *In libro de locis in homine*, à vomitu oculos maximè lædi asseruit.

A iecoris inflammatione singultus, malum. Hippocr. *Aph.* 17.*sect.* 7. singultus tum iecoris inflammationi superuenit, vt docet Galen. *in comment. huius Aphorismi*, quando inflammatio auctior,& deterior euasit,tūc enim magna inflammatio in hepate

eo

eo vsque accreuit, vt vehementer superiori ventriculo incumbat; & singultum inducat: imò verò affluente materiâ nonnunquam inflammatio aut erysipelas gignitur in ipso ventriculo. Sin minùs, ab ea ventriculi tunicis imbibita, morsus excitatur.

Curatio huius affectus ad illius causas dirigitur, quæ vt anteà dictum est, vel sympathicè hunc affectum producunt, vel idiopathicè. Sympathicè afficientes causæ sunt aliarum partium affectus, quibus curatis singultus etiam aufertur, quamuis ea remedia quæ symptomati demulcendo idonea sunt, interim vsurpari valeant, quæ inferiùs proponentur.

Idiopathicus verò affectus fit, à pituita, flatibus, bile, aliôve humore acri, aut malignæ qualitatis participe.

Qui fit ab humore pituitoso, tunicis ventriculi imbibito, curatur remediis humorem illum incidentibus, detergentibus, expurgantibus, ac ventriculum roborantibus; qualia in curatione inappetentiæ à frigida causa oriundæ fuerunt proposita. Quibus sequentia, velut affectui magis appropriata, adiicienda.

℞. Castorei ʒ.j. succi menthæ ℥. iiij. Misce, capiat æger cochl. j. vel ij. vrgente singultu. Eodémque remedio potest iungi ventriculus calidè, bis aut ter in die.

Acetum scillit. sumi potest frequenter, ad materiam tunicis ventriculi impactam incidendam & resoluendam, vel illius loco oximel scilliticum.

Caryophylli in ore frequenter detenti non parùm iuuant.

Vtile est etiam elixir proprietatis à Crollio descriptum.

Seminis anethi ʒ.ij. vel iij. decoquantur leuiter in viui generosi .viij. de quibus .j. capiat æger, manè

duntur,& hæc à frigida intemperie procedit. His & tertia addi potest cruditatis differentia, quando ob calorem debilem cibus imperfectè coquitur, & in pituitosam quandam materiam mutatur, citra tamen aciditatem.

Causæ ventriculi concoctioné lædẽtes,,ad tria capita reduci possunt, vitiũ scilicet organi,obiecti,& rerum externarum,seu extrinsecus aduenientium.

Organi vitium omnes ventriculi morbos complectitur;siue similares sint,siue organici,siuecõmunes, qui omnes illius actioné euertere possunt.Intemperies tamẽ frequentissima est læsæ cõcoctionis causa Cùm enim cõcoctio à moderato calore rectè & secundùm naturam se habente,perficiatur,si ille à debita moderatione recesserit,coctionis læsio cõtingit. Sic frigida ventriculi intemperies,quæ caloris imminutionem facit,si remissior fuerit,cõcoctionem imminuit, bradypepsiam parit. Si vero intensior, concoctionem abolitam,& apepsiam producit.Calida verò intemperies concoctionem deprauat, & dyspepsiam generat. Illæ autem intemperies interdùm simplices sunt,vt in iis qui abortu calore debili,& ventriculi imbecillitate præditi sunt;vel calorem acrem & exurentem obtinuerunt, vel plurimùm autem cum materia cõiunctæ;vndè in melancholia hypochondriaca,pituitæ copia, & fermentatio nigri humoris,cruditates, flatus, inflationes, fluctuationes, ructusque acidos excitari solent.

Vitium obiecti,alimenti scilicet,quod est ventriculi proprium obiectum, multis modis contingit, dum scilicet peccat in substantia,quantitate, qualitate,tempore,& ordine assumendi.

Vitiosa sunt alimenta ratione substantiæ,quæ duriora sunt & concoctu difficiliora,vt carnes ceruinæ,

næ, lepotinæ, præcipuè vetustiores, sale vel fumo induratæ, panis furfuraceus, tubera, radices, legumina, & similia, quæ dyspepta nominantur.

Quantitate peccant alimenta, quæ nimiâ copiâ assumuntur, & eo nomine à calore vinci & superari nequeunt, vndè cruditates oriuntur, illis maximè familiares, qui genio & crapulæ indulgent. Minor etiam quàm par sit alimenti quantitas, speciem quandam cruditatis inducere potest, quando cibi pauciores, in ventriculo, (in primis bilioso) exuruntur & præassantur.

Qualitate peccant alimenta, quæ nimis frigida & humida, flatuosaque existunt: vel quæ calidiora tenuiorem chyli portionem exurunt, & in nidorosos vapores conuertunt.

Ad hoc genus reducenda est concoquendi & condiendi ratio, varij enim elixandi, assandi, & condimentorum modi, nouas alimentis dispositiones inducunt, propter quas concoctu faciliora, vel difficiliora redduntur.

Tempus & ordo assumendi præposterus concoctionem etiam vitiare possunt; vt si quis horam cibandi consuetam omittens nocte intempestâ, & immediatè ante somnum cibis stomachum repleat: vel si post solidorum & astringentium, vt casei, pyrorum cydoniorum, & similium assumptionem, liquida postmodùm, & corruptioni obnoxia ingerat.

Res denique externæ coctionem vitiare possunt, si immoderatæ sint: atque ita aër frigidor, calorem natiuum obtundendo, si debilior fuerit, vel calidior, eundem calorem dissipando, coctionem euertere potest; tum etiam exercitationes immodicæ, præsertim à pastu, calorem natiuũ eliciendo à ventriculo ad partes exteriores eũque præter modum dissipan

dissipãdo, nec non chylum adhuc inperfectum præcipitando versùs intestina. Alui & aliorum excremẽtorum suppressio, aut fluxus immodicus; vigiliæ immoderatæ, somnus diuturnus, animi pathemata grauiora, præcipuè mœror, & profunda meditatio statim à pastu & similes causæ externæ, ventriculi actionem non parùm vitiare possunt.

Præter causas enumeratas Hermetici nonnulli recentiores aliam adducunt minùs tritam, & ab antiquis minimè perspectã; quæ quidem ab iis perspicuè non demonstratur; quibusdam tamen coniecturis minimè contemnendis stabilitur; cuius etiam suprà in famis caninæ causis explicandis mentionem fecimus. Primùm itaque statuũt coctionem ventriculi naturalem à solo calore non perfici; sed promptam illam ciborum solidorum liquationem, ac dissolutionem, qua in chylum conuertuntur, ab alia causa dependere; cum experientia doceat cibos in ollas bullientes igne luculento, etiam per plures dies cõtinuato, nũquam talem dissolutionem pati, cum tamen ossa in ventriculis canum, breui temporis spatio dissoluantur, & in chylosum liquorem conuertantur: cũ in ventriculis piscium nullo calore actuali præditis, cibi quilibet ingesti, eodem modo dissoluantur & concoquantur. Causam itaque præcipuam huiusmodi liquationis esse statuunt spiritum quendam, aut liquorem acidum à liene in ventriculum transfusum, qui eximiam dissoluendi facultatem habeat. Quam sententiam ex Galenicorum doctrina eliciunt, qua sancitum est humorem melancholicum à liene in ventriculum trãsfusum excitare apperentiam; idque vel constringendo, ac corrugando tunicam interiorem ventriculi; vel aciditate sua vellicando. Quod quidem impugnari potest ex eo quod

si

si constringendo id facere omnia adstringẽtia idem præstare possent;& si vellicando,acria quælibet potentiùs quàm acida appetentiam excitent. Probabilius igitur existimant humorem illum appetentiam excitare per accidẽs,penuriam scilicet alimenti inferendo,per dissolutionem illius quod ingestũ est;ex qua penuria appetitus excitatur. Atque ita longè nobiliorem lieni vsum tribuunt,quàm qui ab antiquis fuit propositus;nempè ventriculo subministrandi præcipuum coctionis instrumentum.Huius rei coniectura satis valida ex auibus elicitur,quę durissima plantarum semina dissoluunt, & lienem habent ventriculo vndiquaque circumductum, vt potentiùs spiritum illum dissoluentem inspiret,vel liquorem acidum commodiùs communicet, Validum autem auibus inesse acidum illum spiritum ostendit Helmontius proprio experimento: refert enim se in pueritia cum passerẽ aleret, ipsi aliquando linguam obtulisse,quã ille rostro apprehendens deglutire conabatur:se verò linguæ apice passeris guttur contingentem, maximam in eo aciditatem percepisse. De spiritu verò dissoluente auium ventriculis inhærente probatur ex praxi medica, in qua gallinarum ventriculi ad iuuandum concoctionem passim præscribuntur in pulueribus digestiuis quos hunc affectum præstare credibile est,ciborum dissolutionem adiuuando, cum iidem gallinarum ventriculi calculosis etiam præscribantur, quibus calculorum dissolutio maximè iuuatur. Idque manifestiùs elicitur ex eo quod ex auium ventriculis sal elicitur maxima calculos dissoluendi efficacia præditum. Ex quo quidem sale ventriculis auium magna copia infixo,natura sagax & prouida spiritum elicere nouit in viuente animali,cuius adminiculo

culo (concurrente calore natiuo) solidiorum alimentorum dissolutionem moliri possit. Et vulgò notissimum est ex salibus dissoluētibus, putà vitriolo, nitro, ammoniaco, & sale communi, spiritus elici, longè efficaciori dissoluendi vi præditos.

Ille igitur spiritus, seu liquor acidus à liene ni ventriculū transfusus, dum secūdùm naturam se habet bonam ac laudabilem ciborum concoctionem efficit; si verò à statu naturali recedat, ventriculi actionē euertere potis est. Sicut anteà dictùm fuit ex hisce præsuppositis, caninam appetentiam excitari, quando spiritus ille seu liquor acidus nimiā actiuitatem, & potentiorē dissoluendi vim obtinuit. Sic etiam ex aduerso, si vis illa dissoluens debilior efficiatur, aut omninò deficiat; coctio ventriculi imminuta, aut abolita sequetur. Hinc dicit Hermontius Aphorismum Hippocratis primum sect. 6. qui sic habet: *In longis sæuitatibus intestinorum, si ructus acidus superueniat, qui priùs non erat, signum bonum*, ita interpretandum esse; vt scilicet ructus acidus superueniens significet fermentum illud acidum, quod à morbo fuerat deperditum, restitui incipere.

Fulciamus & nos nouam hanc doctrinam proprio experimento. Cùm enim anno præterito 1648. alui fluxu pituitoso, & melancholico per quatuor menses integros, afflicti fuerimus, & ab eo ad extremam maciem, & veluti marcorem perducti; quandoquidem omnia alimenta in pituitosam & mucilaginosam substantiam conuertebantur, ex debilitate ventriculi ea perfectè concoquere nequeuntis; post multa remedia per totum illud tempus vsurpata, quorum maxima pars parùm aut nihil profuit: tandem aceti acerrimi vsu frequenti, intra paucos dies, à sæuo illo affectu integrè liberati sumus: cuius equidem

equidem aceti vi, acidum illud naturale penè deperditum, plurimùm adiutum, ac restitutum fuisse coniicere possumus. Vsus autem aceti fuit in pastibus cum ouis induratus, quæ frustulatim dissecta, aceto intingebamus & per aliquot dies hoc solo edulio in omnibus pastibus vtebamur. Tum hoc manifestè percipiebamus, quòd si acetũ non esset valdè acre, exiguum ventriculo adiumentum ferebat.

Diagnosis huius affectus iuxta læsæ coctionis differentias, varia est. Ac primùm apepsia, & bradypepsia iisdem insignis indicantur, per magis & minùs tantùm differentibus. Illa autem signa sunt, ructus acidus, alimenri incocti, vel semicocti per os aut aluum reiectio; causæ ventriculum refrigerantes prægressæ; grauitas, tensio, & inflatio in regione stomachi; læsio à frigidis assumptis; vrinæ tenues, aquosæ & decolores. Interdùm tamen vrinæ crassæ & rubræ apparent, ex succo impuro ac fæculento, qui ob primæ coctionis imperfectionem, à chylo sufficienter separari non potuit, sed ad renes vsque transmissus cum seroso humore, impuras etiam vrinas reddit, quales interdùm à melancholicis præsertim, & scorbuticis excerni solent. Fusiorem huius vrinæ explicationem vide apud Sennertum *lib.* 3 *pract med. part.* 8. *sect.* 2. *cap.* 7. Dyspepsiam verò seu deprauatam coctionem ostendunt, ructus nidorosi, sapor similis aut putredinosus in ore; sitis & æstuationis sensus; à calidis assumptis læsio.

Si idiopathicè ventriculus laboret, propria eiusdẽ morbosæ dispositionis signa aderũt. Si verò sympathicè afficiatur, ex propriis partium affectarum signis, illa sympathia est elicienda. Si verò ex errore causarum externarum, vel obiecti vitio symptoma dependeat, ex earum præsenti aut prægressa constitutione,

tionem obtinet, quæ pro inappetentia à similibus causis oriunda fuit proposita, quàm hîc frustrà repetere non opus est.

Si denique Hermeticorum causa pecularis suprà proposita animaduersione digna sit; illi prouidendum erit, primò lienis prauam diathesim corrigendo, & spiritus dissoluentes restituendo substantiâ quadam acidâ, cuius generis sũt spiritus sulphuris, vitrioli, salis, succi limonũ, granatorum, arantiorum, & acetum.

CAPVT VI.

De Singultu.

SIngultus est motus ventriculi deprauatus, quo rem sibi noxiam expellere nititur.

A vomitu distinguũtur ex eo quòd materia quæ vomitu reiicitur, in ventriculi cauitate continetur; & ille totus inuertitur, vt materiam illam excludat: in singultu verò materia peccans, tunicis eiusdem infixa est, ideò ventriculus sese constringit, ac fibras suas concutit, vt etiam excludat. Et vt nauseam quoque in hac definitione comprehendamus, dicimus motus ventriculi expulsiuos tripliciter fieri: vel enim natura quandoque vult insurgere ad expellendum, & non potest; aut non sufficienter ad hunc motum irritatur, & tunc nausea fit: aliquando insurgit, & expellit, & fit vomitus: vel denique insurgit, vt expellat, sed non potest expellere, & tunc fit singultus.

Ille autem motus conuulsiuus est, non autem vera conuulsio, quæ solis musculis competit, & partibus voluntario motu donatis.

Causæ singultus immediatæ proponuntur ab Hip-

pocrate, *Aph.39 sect. 6.* inanitio,& repletio,ſicut & conuulſionis. Galenus & Auicenna tertiam addunt, nempè irritationem à materia acri. Alij anxiè laborant,vt materiam irritãtem ad repletionis genus trahant,quò ſententiam Hippocratis illæſam tueantur. Verùm vbi res ipſa loquitur perſpicuè, non opus eſt rerum euidẽtias propter Autorum verba confundere & obſcurare.Quod enim clarius eſt, quam ſingultum fieri à facultate expultrice irritata? Quæcũque igitur irritationem illam efficere poſſunt,erũt cauſæ proximæ ſingultus Jam verò humores & vapores quantitate vel qualitate peccantes, ventriculum irritare poſſunt ad expulſiouem,& ſic repletio,& acrimonia ſunt cauſæ diuerſæ toto genere diſtinctæ. Inanitio verò quomodo ſingultum excitare poſſit,non eſt facile explicare. Cùm enim illius eſſentia conſiſtat in defectu,nemo dixerit,naturam inſurgere ad defectum expellendum; quin potiùs mouebitur ad illum reficiendum ac reparandum; & ſic attractricem potiùs, quàm expultricem facultatem mouebit.Si verò interdum ſingultus magnas euacuationes ſequatur, vt in acutis,& malignis febribus, & purgatione ex helleboro contingit;id non euacuationi ſimpliciter tribuendum, ſed potiùs malignæ cuidam qualitati à morbo,vel medicamento ventriculo impreſſæ.

Materia autem ſingultum efficiens, vel in ipſo ventriculo colligitur,vel aliundè ab hepate,liene, inteſtinis,aliiſque partibus,vel etiam toto corpore communicatur.Sic alimẽta vel medicamenta acriora, humores acres, aut lumbrici mordentes in ventriculo contenti,ſingultum idiopathicum producunt. Sympathicum vero inferunt vicinarum partium inflãmationes tranſmiſſo ad ventriculum ichore,aut vapore acri:tum etiã quòd tumor,hepate præſertim inflammato:

maro, ventriculum comprimit, vndè facultas expultrix assiduè irritatur. Denique à toto corpore possunt transferri ad ventriculum humores, vel vapores acres, in affectibus totum corpus occupantibus, vt interdùm in febribus acutis & malignis contingit.

Diagnosis huius affectus per se conspicua est. Causæ verò signa ita distinguenda sunt, vt si idiopathicè contingat, affectus magis continuus sit, & humorum in ventriculo contentorum signa appareant; & affectio vomitu sedetur. Humor verò peccans in ventriculo collectus, vomitu, aut ructu, aut oris sapore, aliisque signis internosci poterit. Si denique ab alterius cuiusdam partis morbo oriatur, eiusdem signa ex propriis capitibus erunt desumenda.

Quod ad prognosim attinet. Singultus qui à causa aliqua procatarctica, vt cibo, potu, aut frigore exoritur, periculosus non est; tum etiam ille qui crisim per vomitum interdùm antecedit; sed tunc reliqua signa in bonum consentire, & salutaria esse debent.

Si quis in laboriosa febre singultiat, morbo laborat pessimo. Hippocrat. *in Coacis*. Fit enim ille singultus ab humoribus acribus & malignis, tunicam ventriculi interiorem vellicantibus, & facultatem illius expultricem stimulantibus. Et dicit Vallesius se nullum vidisse seruatum, in extenuatis, aut febre ardente, vel maligna correptis, cui singultus superuenerit. Sic apud Hippocr. 3. *Epid. sect.* 2. *ægr.* 12. Mulier quę in Medacium foro habitabat, die 12. frequentes singultus patiebatur, & 14. interiit. Obseruauit etiam Platerus singultum in febribus ardentibus superuenientem, & perseuerantem, plerumque mortis esse prænuntium, eundem etiam in dysenteria esse lethalem.

A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum, Hippocr. *Aph.* 3. *sect.* 7. duo hęc signa si vomitui super-

 ueniant

eo vsque accreuit, vt vehementer superiori ventriculo incumbat; & singultum inducat: imò verò affluente materiâ nonnunquam inflammatio aut erysipelas gignitur in ipso ventriculo. Sin minùs, ab ea ventriculi tunicis imbibita, morsus excitatur.

Curatio huius affectus ad illius causas dirigitur, quæ vt anteà dictum est, vel sympathicè hunc affectum producunt, vel idiopathicè. Sympathicè afficientes causæ sunt aliarum partium affectus, quibus curatis singultus etiam aufertur, quamuis ea remedia quæ symptomati demulcendo idonea sunt, interim vsurpari valeant, quæ inferiùs proponentur.

Idiopathicus verò affectus fit, à pituita, flatibus, bile, aliove humore acri, aut malignæ qualitatis participe.

Qui fit ab humore pituitoso, tunicis ventriculi imbibito, curatur remediis humorem illum incidentibus, detergentibus, expurgantibus, ac ventriculum roborantibus; qualia in curatione inappetentiæ à frigida causa oriundæ fuerunt proposita. Quibus sequentia, velut affectui magis appropriata, adiicienda.

℞. Castorei ʒ.j. succi menthæ ℥. iiij. Misce, capiat æger cochl. j. vel ij. vrgente singultu. Eodémque remedio potest iungi ventriculus calidè, bis aut ter in die.

Acetum scillit. sumi potest frequenter, ad materiam tunicis ventriculi impactam incidendam & resoluendam, vel illius loco oximel scilliticum.

Caryophylli in ore frequenter detenti non parùm iuuant.

Vtile est etiam elixir proprietatis à Crollio descriptum.

Seminis anethi ʒ.ij. vel iij. decoquantur leuiter in viui generosi .viij. de quibus .j. capiat æger, manè

& serò. Idem semen inclusum linteolo naribus frequenter obiiciatur.

In affectu contumaci pilulæ sequentes erunt efficacissimæ.

℞. Castorei & myrrhæ, ana ʒ.iij. salis gemmæ ℥.ß. diagryd. & mastiches, an. ʒ.j. agarici recẽter trochisc. ʒ.iij. aloës electæ ad pondus omnium. Excipiantur succo menthæ, & fiat pilular. massa, de cuius Drach.j. formentur pilulæ vj. deauratæ. Capiat ij. vel iij. manè duabus horis ante cibum, bis in septimana.

Simpliciores pilulæ, & non parùm efficaces fieri possunt ex puluere hieræ cum oxymelite, quarum Drach. j. exhiberi poterit.

Intermediis verò diebus vtatur puluere sequenti.

℞. Sem. anethi ℥ ß. zedoariæ. ligni aloës, nuc. moschat. caryophyll. pulu. diambræ, an. Drach.j. Capiat manè ℈. ij. cum pauco vino odorifero. Vel adde salis communis ℥. iij. vtatur prò condimento ciborum ordinariorum.

Ventriculo admoueatur sequens cataplasma.

℞. Rad. aristoloch. longæ, ireos Florent. baccar. lauri, fol. rutæ & menthæ siccor. an. Drach. iij. castorei, & myrrhę, ana Drach. ij. caryophyll. & hypocistid. an. Drach. vj. Cum melle anthosato fiat cataplasma.

Tandem in affectu contumaci ad decoctum guaiaci, & thermar. sulphurearum vsum, tanquàm remedia generosissima, confugiendum erit.

Qui à flatibus producitur, iisdem remediis curatur, quibus adduntur flatus discutientia. Admoueantur etiam cucurbitulæ regioni ventriculi, quæ instar miraculi, flatulentos infimi ventris affectus repentè mitigant & tollunt.

Qui ab humore acri & biliosso oritur, præter ea remedia, quæ pro inappetentia à calida intẽperie genitæ fuerunt

fuerunt proposita,huic etiam affectui conuenientissima,curari debet phlebotomiâ(si plethora adfuerit) vomitione,aut purgatione blandâ,tertio quoque die repetita in hunc modum.

℞. Rhab. elect. puluerat. & aquâ endiuiæ donec mollescat irrorati ℥.ß.pulpæ tamarind.ʒ.ij.sem.endiuiæ.portulac.& spodij,ana ʒ.j.santali citrini, & diagrydij,ana ʒ. ß. Cum syrup. de limon. fiat massa pilar.de cuius ʒ.ß. formetur pilulæ iv. vel v.quæ dentur manè,vt dictum est.

Aliis verò diebus sumat conseru. rosar. & borrag. pauco puluere triasantali aspersam, vel opiatam in prædicta inappetentiæ curatione descriptam.

Emulsiones frequentes ex seminibus frigidis paratæ dicti humoris acrimoniam potenter demulcent, vel in affectu minùs calido lac amygdal.dulcium.

Syrupus de pomis,cum syrupo cydonior.mixtus, ex cochl. exhibendus.

Iusculum affatim,& sæpè propinandum.

Aqua frigida,vel calida,aut ptisana copiosè bibēda.

Oleum amygdal.dulcium humorum acrimoniam retundit.

Foueatur regio stomachi cum spongia in aceto rosac. macerata.

℞.Cerati santalini,& vnguenti rosac. ana ℥ j.mastiches ℥.ß. cortic. citri,& carnis cydonior, ana ʒ.j. Cum succo semperuiui,& pauca terebinthina, fiant emplastra duo, quorum vnum anteriùs, aliud posteriùs stomachi sedi applicetur.

Inungatur regio hepatis vnguentis refrigerantibus,Qui ab ea parte humores in stomachum confluere soliti sunt.

Si verò malignæ cuiusdam qualitatis suspicio sit,

theriaca,aliáque alexipharmaca erunt præscribenda, & regio ventriculi ol.scorpion.Matthioli inũgenda.

A quacunque vero causa oriatur singultus,sequentia vtiliter vsurpari poterunt.

Primò humoris peccantis euacuatio per vomitum, si æger facilè ferat,& reiteranda vomitio,si affectum imminuat, non autem prorsùs auferat;etiam fortioribus exhibitis,si necessitas exigat ; quemadmodùm docet Platerus in sua praxi.Cuius rei experimentum proponit in obseruationibus , his verbis. *Chirurgus æger factus mox singultire cœpit, adeò continuatis vicibus dies , noctésque , vt nec dormire , nec rectè loqui , aut cibum capere posset. Ad extremum hoc pacto debilitatus, cùm nihil iuuisset , & iam in agone esset , dedimus illi non sine metu , ipso tamen summoperè rogante, vomitorium satis validum chymisticum,quod Medicus ad manum habebat.Vnde immensam bilis æruginosæ & nigræ copiam euomuit aliquoties, cessauitque singultus , ipséque sensim conualuit.*

Si æger vomitum auerscetur, per inferiora expurgandus est.

Præparandus humor ante vacuationem , aut ipsius iterationem,incidentibus , & abstergentibus. Posteà sequentia conueniunt.

Curcubitnla admota dorso in regione ventriculi, vel etiam parti anteriori eiusdem.

Ventriculi per fasciam constrictio,quò minùs dilatari queat.

Extremorum ligaturæ.

Semen anisi assumptum , quod peculiariter singultum sedare creditur.

Clysteres frequentes, qui humores noxios à ventriculo reuellunt.

Animalia

Animalia iuniora ventriculo admota.

Acetum ſcilliticum ex cochleari vſurpatum.

Sternutatio materiam in ventriculi tunicis impactam excutit. Quemadmodùm Chryſimachus Medicus apud Platonem, Ariſtophanem ſingultientem, qui ſpiritus cohibitione, & aquâ frigidâ gargariſatâ curari non potuerat, ſternutamento excitato curauit.

Galen. 8. *de come. medic. ſecundùm loc.* proponit medicamentum Aſclepiadis. Cuius ſingula examinat ſimplicia, ídque probat, quaſi omnes habeat facultates ad hanc intentionem idoneas; ſcilicèt diſcutiēdi, & euacuandi materiam noxiam per aluum & lotium, roborandi ventriculum, & poſtremò mitigandi actimoniam humorum. Compoſitio eſt talis, quæ recipit coſti, vel illius loco galangæ croci, ſpicæ nardi, roſar. recent. maſtiches, ana ℈. iiij. aſari aloës, ana ℈. ij opij ℈. j. cum ſucco pſyllij fiant paſtilli, de quibus detur ℈. j. ſingulo mane.

Ad huius imitationem breuiùs parari poſſunt pilulæ pro vna doſi, ex aloës ʒ. j. laudani opiati gr. ij. vel iij. Si animus ſit magis purgare, addi poſſunt diagrydij gr. iij. vel iv.

Quàm inſignes vires habeant in hoc affectu medicamenta ex aloë parata, teſtatur Duretus his verbis. *Permulti cùm ſingultiendo frangerentur, ductâ aluo per quinque dies hierâ picrâ, glutinoſis & nigris humoribus eiectis, ſingultiendi finem fecerunt.*

Platerus in obſeruationibus refert, ſe puerū decem annorum per octiduum dies noctéſque ſingultiētem curaſſe aquâ nucum viridium, cum raphano priùs in aceto maceratarum, deſtillatâ, quam vomitionis excitandæ gratiâ propinare ſolebat. Verùm etſi minimè vomuerit, tamen ſtatim ſingultum deſiiſſe, & cùm ſub

noctem denuò haustum bibisset, ab hoc symptomate penitùs fuisse liberatum.

Forestus narrat se hominem; graui singultu laborantem, curasse vnico haustu decocti seminum anethi carui, portulacæ, & papau. albi in cereuisia tenuiori.

Clandinus valdè commendat diaphœnicum cum philonio romano, vbi causa & symptoma valdè vrgent.

Narcotia denique sola pertinacem singultum, & aliis remediis minimè cedentem, facilè compescunt, sensum partis obtundendo nimis exquisitum.

CAPVT VII.

De Nausea & vomitu.

NAusea & vomitus differunt tantùm per magis & minus, & vterque affectus est motus ventriculi, quo res in cauitate sua contentas expellit, vel expellere nititur. Est igitur nausea inane vomendi desiderium cum anxietate, & tenuis ac pellucidi humoris per simplicem saliuationem, excretione. Eam excitare solet, quidquid ventriculo quantitate, vel qualitate molestiam infert; nec tamen propter ventriculi imbecillitatem; aut orificij eiusdem superioris robur, vel materiæ crassitiem, & viscidıtatem excludi potest.

Vomitus verò qui Græcis ἔμετος, vel ἐμεσία nominatur, est motus ventriculi depravatus, & concussiuus, quo vis expultrix irritata, contractis fibris partis inferioris, laxatisque superioris, materiam in capacitate conten-

contentam sibi molestam, sensibiliter per superiora violento impetu reiicit. Dicitur motus deprauatus, tum ratione obiecti molestantis; tum ratione motus ipsius, qui fit à fundo versùs orificium, quasi per subuersionem; cùm motus ventriculo naturalis, versùs intestina & pylorum compulsiuus fiat.

Vomitus differentiæ à causis desumuntur, quæ vel internæ sunt, vel externæ; ideò vomitus primùm diuiditur in naturalem, & artificialem. Naturalis rursùm, vel extra constitutionem morbosam accidit, vel in ipso morbo præsente; vndè triplex exurgit illius differentia, vt alius sit periodicus, alius criticus, alius symptomaticus.

Periodicus est qui extra morbosam constitutionem, & velut naturâ assuetâ exercetur pręcautionis gratiâ, & certis temporũ spatiis repetitâ, vndè apud Hippocratem legimus antiquos bis in mense, continuis; aut interiectis diebus, vomere solitos. Et nostris etiam temporibus multi reperiuntur, qui per quædam interualla, alij singulis mēsibus, alij singulis septimanis, alij singulis diebus humorum biliosorũ, & frequentiùs pituitosorum copiam, vomitu reiicere cõsueuerunt; quibus euacuationibus tanquàm prophylacticis à multis morbis præseruantur. Et hic vomitus verè symptoma non est, quia sine vllo morbo præsente excitatur, sed potiùs motus naturæ nominandus.

Criticus vomitus non rarò contingit in morbis, eoque materia morbifica, (priùs coctione præparata,) salutariter euacuatur, vel tota; vndè perfecta morbi solutio; vel majori parte, vndè magna illius imminutio succedit.

Symptomaticus vomitus fit à natura irritata & debilitata, & sine ægri alleuatione contingit, quia vel

non

non satis copiosè, aut confertim fit, vel continuo materiæ morbificæ affluxu fouetur & perseuerat.

Aliæ vomitus differentiæ petuntur ab excretis. Quandoque enim materia quæ excernitur alibilis est; aliàs excrementitia. Alibilis materia est cibus, aut chylus, aut sāguis purus, vel permixtus. Excrementitia materia est pituita, bilis, melancholia, serum, pus, lumbrici: & similia.

Vomitus artificialis generali vocabulo à nobis appellatur quicumque à caussis externis inducitur.

Illæ autem causæ externæ, quæ vomitum excitare valent sunt præcipuè ictus, vel casus, compressio circa epigastrium; aër austrinus, vel contagiosus, aura venenata, fœtidus odor, exercitationes violentæ aut molestæ, vt succussatio equi insueta, nauigatio in mari, potissimùm flante austro, aspectus vel imaginatio rei fœdæ, & exosæ, & similes causæ externæ, quæ naturam irritando vel humores commouendo vomitum excitare solent. Ac præ cæteris assumpta maximam vim habent ad vomitum excitandum, non solùm medicamenta, emetica ideò nominata, & venena toto genere nobis infesta; sed etiam alimenta, vel suâ naturâ noxia, vel aliqui peculiariter exosa; vt est apud Hippocr. de illo qui ab esu fungorum vomitu vehementi excitato interit. Idem contigit aulico Antonini Imperatoris ex caseo putri magnâ copiâ comesto. Idem præstat alimentorum qualitas, pinguis, & oleosa, tum etiam ordo assumendi præposterus, quando humectantia & relaxantia post astringentia sumuntur, denique alimenta, nimia quantitate ingesta, quantumuis euchyma, & laudabilia, vomitum excitare possunt, vt crapulæ deditis sæpè contingit Tunc enim natura nimiâ mole grauata, inutile pondus, cuius coctioni par esse non potest excludere tentat; ad quam etiam exclusionem excitatur malâ quali-

tate, quæ illis alimentis per corruptionem, ob prauam coctionem, inducitur.

Causæ internæ sunt antecedentes vel coniunctæ. Antecedentes vel à corpore vniuerso; vel à peculiari aliqua parte in ventriculũ confluunt. A toto corpore feruntur in plethora, cachexia, febribus, aliisque affectibus totum corpus occupantibus. A parte aliqua peculiari deriuantur sæpè humores in ventriculum, in hepatis iuflãnatione, lienis, aut meserterij obstructione, suppressis menstruis, aut hæmorrhoidibus, catarrhosa constitutione, & similibus. His addenda est praua pori cholidochi cõformatio, quãdo scilicet nõ in duodenũ intestinum, sed in ipsum ventriculum implantatur, vndè picrocholi αὐω nominãtur qui vomitu bilioso, propter prauam hanc conformationem frequenter diuexantur. Fit etiam vomitus interdùm in peristaltico intestinorum motu, quando obstructa intestina, in colico, vel iliaco affectu, humores liberum exitum non inuenientes, ad superiora propellunt. Lumbrici etiam non raro in ventriculum ascendentes ab intestinis eiusque tunicam interiorẽ vellicantes vomitum efficiunt. Ac denique abscessus disruptus in liene, mesenterio aliisque abdominis partibus, vomitum purulẽtum & saniosum excitare solet.

Causæ vomitus coniunctæ sunt eædem causæ suprà memoratæ, quando ad vẽtriculum fluxerunt, quãdiu enim in aliis partibus cõtinebantur, erãt causæ antecedentes. Postquàm verò ad ventriculum translatæ sunt, in eoque commorantur, causæ coniunctæ rationem obtinẽt. Tales causæ sunt præcipuè humores varij, quorũ etiam nonnulli in ipso ventriculo generantur, pituita potissimùm, cuius maximus prouẽtus non raro fit in ventriculo, per cruditates, & apepsias, quãdo stomachus debilis alimenta probè non concoquit,

quit, eáque in pituitosum excrementum conuertit. Sic etiã in ventriculo interdùm generatur bilis porracea ex corruptis alimentis, vt docet Gal. *comm. in. 2. prognostic.* & hoc luculẽter apparet in pueris lactentibus, qui ex lactis corruptione in ventriculo, fæces porraceas, & æruginosas excernere consueuerunt.

Hæc tamen bilis porracea, ex corruptis alimentis in ventriculo genita non est eiusdem naturæ cum ea quæ ex bile flaua per adustionem & torrefactionem generatur.

Signa vomitus diagnostica per se manifesta sunt. Causæ verò prout variæ sunt sic etiam variis signis innotescunt.

Primò igitur si ventriculi ipsius vitio vomitus contingat; eiusdem partis laborãtibus signa apparent, vt cibi fastidium, grauitas, tensio, & inflatio in regione stomachi, tarda & difficilis concoctio, ructus acidi, vel nidorosi, aliaque signa debilitatem & intemperiem illius partis demonstrantia. Sic etiam si ex morbo organico vel communi ventriculo inhærente, vt tumore, vel vlcere, vomitus oriatur, eorum morborum signa sese produnt. Si verò per sympathiam totius corporis, aut aliarum partium vomitus contingat; effectus totum corpus, vel aliquam partem obsidentes apparebunt.

Totum corpus afficitur in febribus, cachexia, ictero, atrophia. Partes verò peculiares, à quibus frequẽtiùs humores ad ventriculum transmittuntur, sunt cerebrum, hepar, intestina, & vterus.

Si è cerebro humores ad ventriculum confluant, distillationis signa apparebunt, tum etiam vomitus erunt spumosi, ac pituitosi, nausea erit magis molesta quo tempore cibus assumitur.

Si ex hepate humor transmittitur, is plerumque biliosus

biliosus esse consueuit;atque adeò bilis vomitu reiicitur,& vomitus antè cibum quàm eo assumpto molestior est;tum aliquis affectus,vt dolor,tumor,aliusque in hepate apparet.

Si ex intestinis materia ad ventriculum feratur, dolor colicus aut iliacus aderit,vel lumbricorum signa sese ostentabunt.

Si denique per vteri sympathiam vomitus concitetur, conceptio aderit,vel mensium suppressio, vel alia ex vtero symptomata prodibunt.

Quibusdam etiam signis coniicere possumus,vtrùm humor in cauitate ventriculi contineatur,vel tunicis ipsius hæreat.Si enim in cauitate sit,leuissimo conatu reiicitur, & inest ventriculo tensio, & anxietas ab assumpto alimento, quæ non cessat, donec humores vomitu reiecti sint, qui soli plerumque excernantur, alimentum verò retinetur. Si verò humores tunicis adhæreant,ab ingesto cibo præcipuè vomitus contingit, & alimenta sine humoribus reiiciuntur;citra verò cibum nausea admodùm molestat, & quod reiicitur crassum, ac viscidum est, magnoque conatu extunditur.

Causæ externæ ex ægrorum relatu innotescent,vt si nimio cibo & potu sese ingurgitauerint,vel ictum aliquem grauem in illa regione acceperint; vel prauum aliquod edulium aut venenosum ingesserint.

Imminentis denique vomitus signa proponuntur à Galen. *lib. 3. de cris. cap. vltimo*, qualia sunt, dolor capitis, vertigo tenebricosa, tremor labij inferioris, oris ventriculi morsus,frequens & copiosa saliuatio.

Prognosis huius affectus in hunc modùm instituenda est.

Vomitus

Vomitus ex bile flaua,& pituita mixtus, qui nec valdè craſſus eſt,nec admodùm copioſus,& qui duos iſto humores habet exquiſitè permixtos, bonus. Talis enim vomitus in ſubſtantia,quantitate,qualitate laudabilis eſt. Ex omnibus enim humoribus excrementitiis,pituita,& flaua bilis ſunt omnium mitiſſimi,ſi autem quantitate,& conſiſtentia mediocri, ac benè inuicem permixti per vomitum efferantur,omnes laudabilis vomitus conditiones obtinebit.

Vomitus bilioſi aut pituitoſi die critico erumpentes,boni.Non ſolùm enim vomitus permixti ex vtroque humore boni ſunt;ſed etiam qui fiunt ſeorſim ex alterutro humore, ſi talis humor morborum committat,quo æger detinetur. Sic in bilioſis febribus, bilis criticè erumpens,aut pituita in pituitoſis,morbi ſolutionem efferunt, aut ſaltem maximam ſalutis ſpem pollicentur.

Longo alui profluuio laboranti ſpontaneus vomitus ſuperueniens:morbum ſoluit. *Aph.15. ſect. 6.* fit enim reuulſio materiæ morbificæ in contrariam partem. Et illa reuulſio oſtendit naturam refici,ac vires reſumere. Vt enim Medicus eorum quæ ad partem aliquam fluunt retractionem molitur;ita natura,cum præualere incipit,humoris ad partem affectam confluentis,repulſionem facit,dum illa pars refici ac roborari incipit.

Vomitus paucus,& laborioſus in acuta febre,malus:nihil enim eorum quę decretoria ſunt,exiguè ſecerni conuenit,ſed quę ita vacuantur omnia duorum alterum ſignificant;aut materię copiam,quam natura tolerare nequeat, ſed ex ea aliqui ſymptomaticè effundat; vel naturæ imbecillitatem, quæ ſuperflua expellere fruſtrà nitatur.

Vomitus variegati ex multis humoribus conſtãtes mali

mali: significant enim varios humores in corpore latitare, qui eò maius negotium naturæ facessunt, quò difficilius est pluribus inimicis resistere. Si enim aduersùs varia aliméta pugnare naturâ graue est, quantò difficilius erit, & periculo plenum tentare varios humores præter naturæ modum existentes concoquere, & edomare. Præcipuè in morbis acutis, in quibus breue est tempus pugnæ, quod deberet esse longissimum, vt maior spes victoriæ ex parte naturæ haberi possit.

Vomitus porraceus, æruginosus, liuidus, niger, aut fœtidus, lethalis. Significat enim huiusmodi vomitus bilem porraceam, æruginosam, aut atram in corpore redundare. At hæ omnes bilis species malignos morbos, atque lethales solent producere. His verò si fœtor adiunctus sit insignem humorum corruptelam significat, cum qua natura diu consistere nequeat.

Vomitus synceri, & impermixti in acutis febribus, mali. Hip. 1. *prorrhet.* Humor enim syncerus non solùm crudus est, sed etiam incoctilis, quippe qui tum actum coctionis, tum potentiam excludat. Hippocrates *ἄκειτον* vocat humoré omné mixtionis expertem, vel omne excrementum feruidum, & crudum, quod suo sero dilutum non est. Cuius generatio vel partis alicuius vitio fit, vel feruore, ac incendio febrili; exhaustâ aquosâ, & serosâ parte. Ideoque in acuta febre magnum intùs incendium latere ostendit, plerumque à natura inuincibile.

Quod ad curationem spectat, si vomitus ab aliarum partium affectu dependeat, non aliis indiget remediis, quam iis quæ morbo à quo procedit, conueniût.

Si verò fiat ab humoribus biliosis, pituitosis, aut melancholicis quantitate, aut qualitate suâ ventriculum stimulantibus; humores illi vomitoriis medicamentis excludendi sunt.

Si verò crassi & glutinosi sint, incidendi & abstergendi, quemadmodùm in curatione inappetentiæ dictum est.

Vomitus etiam in hoc casu plurimùm confert, qui prouocandus est emetico mediocri, non imbecillo, quale est oleum tepens; neque etiam vehementi, quod à lõginquis partibus trahat, vt quæ ex antimonio parantur. Sed illud tantùm maximè conuenit, quod validâ detergendi ac dissoluendi glutinosum illum humorem virtute præditum est; talis est gylla Teophrasti, seu vitriolum album præparatum; ac paulò efficaciùs id præstat sal vitrioli, ex vitriolo ad intensam rubedinem calcinato extractum.

Si vomitoria non arrideant, clysteribus frequentibus, & catharticis blandis materia peccans detrahenda est, addito rhab. quod purgando astringit, & ventriculum roborat.

Sic in vomitu bilioso pilulæ sequentes præscribi poterunt.

℞. Aloës opt. aquâ rosar. lotæ Drach. iij. rhab. pulu. & aquâ borrag. irrorati Drach. j. mastiches, santali rubri, coralli præpara. an. ℈. j. Cum syrupo rosar. solut. fiat massa pilular. cuius capiat ʒ. ß vel. ʒ. alternis diebus, donec sedatus sit vomitus. Vel

℞. Rhab. pulu. ʒ. j. cortic. myrobal. citrin. ℈. j. spodij, & rasuræ cornu cerui, an. gr. vj. Fiat. puluis, qui detur bis in septimana, cum pauco iusculo.

Vel fiat bolus ex hieræ picræ, aut catholici ʒ. iij. cum ʒ. j. rhab. puluerati.

In vomitu vehementissimo dètur laudani grana iij. cum cochiar. min. ℈. ij. ß. Sedabitur vomitus, & 5. post horas purgatio fiet per inferiora; Satis magna ponitur purgantium quãtitas, quia infringitur à laudano, quod ideò miscendum est cum diagrydiatis, & colocyn

colocynthiatis. Si restitet medicamentum, clystere acriori euocandum.

Post sufficientem purgationem, vomitus cohibendus erit partem roborantibus; vt syrupo cydon. de granatis acidis, conseruâ rosar. veteri, vel rad. symphyti, miuâ cydon. vel iulepo sequenti, si vehementissimus vomitus sit valdè biliosus, vt in cholera morbo.

℞. Succi granar. acidor, ℥. vj. succi menthæ depurati ℥. ij. aquæ oxalidis ℔. j. sacchari albi ℔. ß. Fiat iulep. in cuius clarificatione leuiter bulliant in nodulo, santali citrini, rosar. & spodij, ana ʒ j. Capiat ℥. iiij. manè & serò.

℞. Terræ sigillatæ, boli armeni, coralli rubr. margarit. præp. sem. portulac. & acetosæ, an. ʒ. j. rasuræ cornu cerui, fol. menthæ siccor. an. ℈. j. rosar. rubr. P. ß. Fiat puluis aspergendus iusculis, & panatellis, aut sumendus ex cochleari, cum pauca aqua ferrata: Ex eo etiam poterunt fieri tabellæ cum saccharo aqua plantag. dissoluto; vel opiata cum syrupo cydon. addendo conseruam rosar. aut rad. symphyti.

Mastices aliquot grana puriora, manè sumpta non parùm valent ad vomitum compescendum.

Balsami Peruuiani gutt. iij. in ouo sorbili, aut cum saccharo in formam pilularum redactæ idem efficaciùs præstant.

Laudatur etiam decoctum fabarum aut lentium, abiectâ priori aquâ, & addito pauco aceto. Succus cydon. crudus miraculosè vomitum sistit, si eius cochlear j. vel ij. exhibeantur.

Camphora naribus frequenter admota, vel illita, atque etiam sumpta cum paucâ aquâ rosar. & tantillo pulu. diasmochi, ad idem est efficax.

Spiritus vitrioli cum aqua plantag. vel communi mixtus,&ad moderatam aciditatem exhibitus, vomitum etiam potenter cohibet.

Si verò admodùm pertinax fuerit vomitus, spiritus vitrioli quantitas augenda est, vt aqua valdè acida reddatur. Cum vino generoso vtiliter etiam misceri potest. In spiritus vitrioli penuria, acetum fortissimum vsurpari potest, cuius cochlear vnum, vel alterum purum & impermixtum exhibendum est.

Salis absinthij scrup.j.cum succi limonum cochleari mixtus, remedium est præstantissimum, præsertim in vomitu, qui à febribus malignis solet contingere.

Si vomitus vires valdè deiiciat, detur laudanum cum miua cidon. vel syrupo de rosis siccis:& illicò applicetur cucurbitula ventriculo,& catapl. ex fermento, pulu. absinth. & cortic. arantior. subactis cum succo menthæ.

Exteriùs verò regioni stomachi admoueantur fotus ex spongia noua, in aquam rosaceam,& acetum rosarum immersa, iisque subfrigidi. Vel dicta spongia bulliat in aceto forti,& calidè ventriculo applicetur. Vel componatur fotus ex decocto rad. bistortæ, fol. plantag. portul. menthæ, summitatum rubi, & salicis. Deinde inungatur vnguento sequenti.

℞. Acaciæ, hypocist. granor. sumach. & myrtill. an. ʒ.ij. mastiches & granor. kermes, an. ʒ.j. olei myrtini ℥.ij. ceræ q. s. Fiat vnguentum, vel sequens cataplasma admoueatur.

℞. Carnis cydonior. in aqua rosac. & aceto decoctor. aut cydoniati fortiter contusi ℥. iij. pulueris mastiches, granor. kermes, mirtill,& sem. plantag. an. ʒ.ij. Cum succo menthæ, vel cydonior. vel syrupo de absinthio, fiat instar cataplasmatis.

Vel

Vel crusta panis in aceto rosac.macerata,& sequenti puluere consperfa.

℞.Rosar.rubr.balaustior.sem. coriandri præp.ana Drach.j.ß.mastiches, corralli rubri,sem.acetosæ,spodij,ana Drach.ß.santali citrini ℈.j.Misce, fiat puluis.

Vel emplastrum sequens applicabitur.

℞.Massæ empl.de mastiche Vnc.j.pulu.myrtill. & rad. distortæ, ana Drach. ß. cum oleo lentisc. Fiat emplastrum scutiforme.

Si vomitus sit vehementissimus,& febrem symptomaticam inducat,& corpus sit plethoricum ; vtile est nonnũquam sanguinem detrahere,ad præcautionem inflammationis, quæ in partibus internis ex concussione illa potest contingere. Id tamen cautè agendum,& parcâ manu,metu deiectionis virium.

Prætereà cõueniunt cucurbitulæ dorso & vmbilico admotæ,frictiones,& ligaturæ partium extremarum.

Fauces & collum obuolui possunt linteis oxycrato imbutis,vt humores repellantur.Manuum iniectio in aquam frigidam omnem vomitum compescit.

Ac tandem reliquis non conferentibus ad narcotica veniendum erit,quæ omnes euacuationes citissimè cohibent.

In vomitu pituitoso(si vomitoriis prædictis sedari nequeat) exhibendæ sunt pilulæ de hiera , addito rhab. & agarico,aut alia cathartica huic vsui idonea.

Posteà ad ventriculum roborantia veniendum est, qualia in curatione inappetentiæ proposita sunt;quibus addi possunt sequentia.

℞.Conseruæ rosar.& rad.symphyti,ana Vnc.j.confection.de hyacinth.Drach.iij.pulueris electar.diambræ, & aromat.rosat.ana Drach. ß.trochisc. de spodio , terræ sigillatæ,& granor. kermes,ana ℈. j. cum syrupo cydonior. fiat opiata.

Spiritus vitrioli cum aqua absinthij, vel succo menthæ mixtus, vomitum potenter cohibet, & ventriculum roborat.

Vel aquæ imperialis cochl. j. aut duo post vomitum exhibeantur, si magna sit ventriculi frigiditas.

Exteriùs verò sequentia admoueantur.

℞. Absinthij, menthæ, melissæ, ana M. iij. Coquantur in s. q. vini & aceti, ad tertiæ partis consumptionem. Fiat potus pro stomacho.

Postea admoueatur emplastrum prædictum, vel cataplasma ex cydoniis, substituendo puluerem nucis moscat, & caryophyll. loco myrtil. & plantag. Vel

℞. Absinthij, & mentæ viridis, ana ℔. j. crustæ panis assatæ, & in aceto rosac. infusæ ℔. j. pulpæ cydonior. vel cydoniati Vnc. ij. masticheS Vnc. ß. macis, & nucis moscot. ana Drach. ij. Omnia pistentur fortissimè cum oleo cydonior. & fiat emplastrum.

Vel fiat cataplasma ex cydoniis in aceto fortissimo coctis & contusis, addendo parùm sem. sinapi, & pulueris caryophyllorum.

Vel admoueatur crusta panis torrefacta, & in vino generoso, cum succo menthæ madefacta, & pulu. nucis moschat. caryopgyll. thuris, mastiches, & granor. kermes sinapisata.

Villanouanus plurimùm commendat fermentum acre, quod aceto acerrimo, & succo menthæ maceratum applicatur ventriculo, & bis aut ter renouatur. Certissimè enim sedat, post conuenientes euacuationes, & reuulsiones.

In diuturniori vomitu, vbi magna est ventriculi laxitas, ad valdè astringentia veniendum erit, in sequentem modum composita.

℞. Rad. bistortæ, tormentillæ, cort. malorum granator. balaust. & hypocist. ana Drach. ij. fol menthæ, & absinthij

sinthij siccor. ana M. ß. granor. sumac. & myrtill. ana Drach. j. rosar. rubr. P. j. cinnam. caryophyll. & mastiches ana Drach. ß. gallar. viridium, & nucum cupressi, ana Drach. ij. Fiat decoctio in aqua ferrata, & vino rubro, in qua dissolui possunt grana aliquot moschi, quia odorata maxime faciunt ad vomitus compescendos, Cuius decocti capiat æger manè ℥. ij. & ex eodem foueatur regio ventriculi.

Post fotum admoueatur emplastrum, vel cataplasma aliquod ex suprà propositis.

CAPVT VIII.

De Vomitu sanguinis.

SAnguinis è ventriculo per os exclusio, quæ vomitus sanguinis vulgò nominatur, hoc cùm omnibus aliis hæmorrhagiis cõmune habet; vt per anastomosim, rixim, diabrosim, aut diapedesim, sanguis è venis egrediatur; qui quidem venarum affectus in hæmoptysis theoria pathologicè expositi fuerunt.

Causæ etiam sanguinis vomitum efficientes, cum hæmoptysis causis coincidunt.

Ac primum causa coniuncta istas sanguinis effusiones producens, est illius quantitas, vel qualitas excedens.

Sanguis quantitate peccans, venas rumpere, aut orificia illarum aperire potis est: sicque rixim, aut anastomosim efficit, quod in plethoricis corporibus, & athletico habitu præditis contingit.

Idem verò qualitate peccãs, si nimirùm calidior, tenuiórque sit, per anastomosim effluere potest; quia calor orificiat dilata, & tenuitas efficit, vt facilius effluere possi-

possit. Eædem qualitates diapedesim etiã pariunt; calor enim rarefacit tunicas vasorum, tenuitas verò sanguinis efficit, vt per poros earum tunicarum faciliùs transfluere possit.

Sanguinis denique acrimonia, venarum tunicas erodit, & exulcerat; ac diabrosim producit.

Causæ antecedentes, eædem sunt, quas coniunctas appellauimus, loco tantùm differentes, quando enim sanguis quantitate, vel qualitate peccans, venas immediate aperit causa coniuncta nominatur; Idem verò sanguis in venis contentus causæ antecedentis rationem habet.

Ad causas etiam antecedentes referuntur, partes mandantes, quarum præcipuæ sunt, caput, hepar, lien, & vterus.

Plerumque fertur sanguis à capite ad ventriculum per palatum, & œsophagum: sæpè etiam catarrhus serinus ex pituita acri & salsa genitus ventriculum erodit venasque illius aperit.

Ab hepate, & liene, per venas quæ ad ventriculum feruntur, & cum illis partibus communicant.

Ab vtero denique sanguis refluens in suppressione mensium ventriculi venas aperit, ita vt quædam mulieres repertæ fuerint, quæ purgationes menstruas per vomitum sanguinis periodicum passæ fuerint.

Frequentiùs cõtingit sanguinis vomitus ab hepate, & liene, quàm ab aliis partibus: & à liene etiã, sæpiùs, quàm ab ipso hepate: maiorẽ enim consensum habet lien cum ventriculo, quàm hepar. Patet siquidem ex anatome maximum ramũ venæ portæ, in lienẽ dimitti, à quo venæ multæ ad ventriculum feruntur tum ad partem superiorem, tum ad inferiorem, seu fundum ventriculi & quidem insigniores; ita vt interdùm flatibus, & sanguine distentæ, medij digiti crassitem æquent

quent; quod ex dissectione cadauerum innotuit. Præterea vas breue patentissimum, vt excrementum melancholicum, in statu naturali continuò in ventriculum eructat; sic in præternaturali sanguinem magnâ copiâ in illius capacitatem effundere potest. Aduertendũ autem hîc est nõ solum per vomitum, sed etiam per aluum in hoc affectu sanguinem excludi, tum quia portio illius qui ad ventriculum confluxit, ad inferiora deturbatur, tum etiam quia venæ mesaraicæ aperiuntur, & in intestina sanguinem profundunt; qui quidem sanguis in longo intestinorum anfractu dinigratur, & picis liquidæ instar reiicitur.

Causæ externæ sunt omnia, quæ vulnerare aut contundere possunt, tum etiam æstus vehementior ob ebullitionem quæ in sanguine commouetur, vnde iuuenes ad 35. annum sanguinis vomitui, aliisque hæmorrhagiæ speciebus maximè sunt obnoxij, frigus etiam immodicum constringendo, venam ruptionem moliri potest: idipsum efficiunt motus intempestiui, & abores, ac exercitationes insuetæ, clamores, & vociferationes magnæ, quæ sanguinem in venis vehementer commouent.

Ac denique omnes causæ quæ hæmoptoën excitare possunt, proprio capite recensitæ. Sanguis enim in venis, & arteriis à quacunque causa, siue interna, siue externa vehementer commotus, ad eam partem faciliùs irrumpit, quæ debilior, & illius receptioni magis disposita est, atque ita si ventriculus, aut venæ, quæ ad ipsum feruntur, talem dispositionem habeat, vomitus sanguinis excitabitur, potiùs quàm alia quæuis hæmorrhagiæ species.

Diagnosis huius affectus, in eo potissimùm versatur, vt pars à qua sanguis profluit nobis innotescat.

Si ex ipso ventriculo sanguis effundatur, situs par-

tis,& in ea doloris aut grauitatis sensus ferè continuus, illud demonstrabit. Deindè minor est illius copia, graciles enim sunt stomachi venæ, cum nausea sanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur; tum sanguis aliquando cum cibo, aliàs cum bile, vel pituita mixtus eiicitur.

Si à capite sanguis profluat, quædam circa fauces, & palatum titillatio percipitur; pars sanguinis aliquando per nares emungitur, muco permixta, capitis dolor, aut grauitas præcessit, quæ post talem hæmorrhagiam sedatur.

Ex liene, & iecore sanguis copiosior effunditur, & plerumque tumor aut dolor in illa parte apparet. Ex liene crassus, globosus, ac niger, ex iecore rubicundior, & quodammodo spumosus. Pręthereà sanguis qui ab hepate fluit, magis, per partem inferiorem elabitur, quàm per vomitum, qui ab hepate per venas mesaraicas plerumque fluit ad intestina, & ab iis, (vt vomitum efficiat,) ascendere debet in vētriculum; faciliùs verò descendit in aluum, cùm via sit procliuior. Contrà qui à liene fluit, ver vomitum potiùs quàm per intestina purgatur, quia venæ à liene ad ventriculum sunt breuiores, & minùs amplæ.

Si denique vomitus sanguinis fiat à suppressione mensium, ipsa suppressio ab ægrotantis relatu innotescet, & sanguinis excretio periodica erit, quæ augebit coniecturam, si nullus aliarum partium affectus conspiciatur.

Quod ad prognosim spectat, vomitus sanguinis à quacumque causa oriatur non est expers periculi, vel enim ex nimia sanguinis effusione mortis subitaneæ periculum imminet, vel si in ventriculo grumescat, corrumpatur, & putrescat: lipothymias, syncopen, & suffocationes parit.

Minùs

Minùs tamen periculoſus eſt vomitus ſanguinis ex ſuppreſſione menſium oriundus, quàm ſi ex hepate vel liene procedat: prouocatis enim quomodocumque menſibus, curari ſolet, vt docuit Hippocr. *Aph.* 34. *ſect.* 5. his verbis: *Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio ſit.* Ex in his ſæpè ſolâ venarum inferiorum apertione menſtrua prouocantur, aut ſaltem paucis aliis remediis melanagogis adhibitis, & ſic vomitus ſanguinis cohibetur.

Qui ex vomitu ſanguinis in hydropem aſcitem prolabuntur, ex eodem pereunt. Teſtatur Dodonæus, ſe neminem à tali hydrope ſeruatum vidiſſe, & docet experientia ex quacumque ſanguinis profuſione hydropem excitatum, eſſe lethaliſſimum: quia ex ſumma caloris natiui diſſipatione exoritur, quæ irreparabilis eſt.

Ad huius affectus curationem opus eſt remediis, ſanguinem à ventriculo reuellentibus, eiuſdem intemperiem corrigentibus, & apertionem venarum conſtringentibus ac glutinantibus. Quibus iungenda erunt, quæ partem primariò affectam reſpiciunt, à qua ſanguis in ventriculum tranſmittitur, quibus pro varia earum natura & affectu, proſpiciendum erit.

Ac primùm quia victus ratio in hoc affectu maximum momentum habet: illius præcipua capita hîc ſubnectenda ſunt.

Alimenta igitur ordinaria debent eſſe aſtringentia, & emplaſtica, tum etiam refrigerantia, actu & poteſtate talia; vt hordeata, amygdalata, oriſata, panatellæ, gelatinæ, & in primis amylum, ſine calce paratum, cum lacte coctum; quod ad hæmoptyſim compeſcendam eximium eſt; his omnibus ſemper aliquid ſucci mali punici, vel aceti roſacei addi poterit. His accedere

cedere

cedere poterunt oua indurata aceto intincta; mica panis aquâ frigidâ macerata; iuscula pullorum cum oxalide, portulaca, plantagine, & granis vuæ immaturæ parata; pedes & intestina veruecum, hœdorum & vitulorum, ad putrilaginem vsque decocta. In principio mensæ sumatur aliquid adstringens, vt malum cydonium, pomum, aut pyrum austerum sub cineribus coctum, miua cydoniorum, aut gelatina ex cerasis acidis, mespilis, aut sorbis confecta.

Abstineat æger ab omnibus cibis acrioribus, salsis, piperatis, & frixis: tum etiam euchymis, quæ multum sanguinem generant, nisi aliquando vires collabi videantur, ad quarum refectionem illa aliquando, sed parcâ manu erunt exhibenda. Parcè admodùm ægri nutriendi sunt, quo minùs enim sanguinis generabitur, eò minor erit fluxio, & partes inanitæ sanguinem magis attrahendo; illius effluxum prohibebunt.

Potus erit perexiguus, ex aqua ferrata cum pauco succo granatorum. Vinum interdicendum est, nisi si crassum & austerum; quod nos tortiuum appellamus; & tunc etiam febris carentia esse debet.

Aër sit frigidiusculus, extra ventorum flatus, Solis, & Lunæ radios. Somnus sit modicus, & non diurnus. Quamuis enim in somno omnes fluxiones cohiberi dicantur; hæc tamen ex diuturniori caloris concentratione renouari potest. Aluus sit semper libera, & omnia animi pathemata vitentur.

Diætâ in hunc modum institutâ, ad chirurgica, & pharmaceutica remedia progrediendum est.

Ac primùm venæ sectio statim celebranda est parcâ manu; & repetitis vicib⁹, vt maior fiat reuulsio. Idque ex basilica cubiti dextri, si à iecore; vel sinistri, si à liene

liene malum exoriri videatur; vel ex vena malleoli, si ex mensium suppressione profluxerit.

Fiant frictiones & ligaturæ partium extremarum. Clysteres detergentes iniiciantur.

Applicentur cucurbitulæ natibus, cruribus & lumbis; imò & hypochondriis, vt sanguis retineatur.

Camphoræ scrup. sem. exhibeatur cum oxycrati, vel aquæ plantag. ℥. iiij. Quod remedium Rondeletius in consilio quodam, tanquàm præstantissimum, commendat.

Oxycrati cyathus exhibeatur, si sanguinis concreti suspicio fuerit: eo enim facilè dissoluitur sanguis, & à ventriculi venis propellitur, eædémque constringuntur.

Eodem oxycrato ventriculi regio foueatur subfrigidè.

Absente vomitu, vt venæ constringantur, sequentia vsurpanda.

℞. Album oui n. j. aquæ rosar. & aceti, ana ʒ. j. ß. Agitentur fortiter, deinde adde amyli ʒ. ij. Misce, vtatur æger ex cochleari. Vel

℞. Corall. præpar. terræ sigillat. boli armenæ, lapidis hæmat. & trochisc. de carabe ana ʒ. j. aquæ plantag. & syrupi myrtini, ana ℥. ij. Misce, vtatur vt suprà. Vel prædicto puluere vtatur cum iusculis. Vel

℞. Succi plantag. ℥. iiij. Exhibeatur actu frigidus, manè & serò. Testatur Galen. hoc succo nihil esse præstantius, ad quodlibet sanguinis profluuium cohibendum.

Succus portulacæ, & polygoni cum saccharo sumptus ad idem est efficax.

℞. Aquæ plantag. & portulac. ana ℥. j. ß. syrupi myrtini ℥. ß. syrupi de papauere ʒ. ij. vel iij. salis pru-

nellæ ℥.j.Misce,fiat iulep. frequenter iterandus. Vel ex decocto prædictar. herbar. idem iulepus vtiliter componi poterit.

℞. Conseruæ rosar. antiquæ, & rad. symphyti ana ℥.j.cydoniati ℥.sem. myrobal. condit. n. j. trochisc.de carabe, & de terra lemnia,ana Drach. ij. corall. præpar.& croci Martis,ana ʒ. j. Cum syrupo de ros.siccis fiat opiata,quâ vtatur frequenter. Trochisci de carabe non solùm astringunt, sed etiam sanguinem concretum dissoluunt;ideò frequenter vsurpandi.

Syrupus corallor.vtiliter etiam vsurpari poterit,sed multò vtiliùs eorum tinctura, cum succo limonum recenter parata.

Vbi magno impetu sanguis excernitur,nec prædictis remediis illius vomitus sedatur, vt mortis periculum immineat;ad narcotica veniendum est,vel assumpta,vel per clysterem iniecta.

Exteriùs verò inungatur regio ventriculi ol.rosac. & myrtino, Lotis in aceto, & post vnctionem aspergatur puluis coralli,boli armenæ,terræ sigillatæ; vel inungatur vnguento sequenti.

℞.Succi plantag.& centinod.ana ℥.j.sem.aceti rosac.℥.j.olei omphac.℥.vi.Bulliant ad succor. consumptionem. Deinde adde sang.drac. masticհes,cortic. granat.& myrtill.ana ʒ. ii. caphoræ ℈. i. ceræ rubræ q. s. Fiat vnguentum.

Pro potu vtatur aquâ ferratâ, cum syrupo cydonior, & spir. vitr. Iuscula etiam cum aquâ ferratâ decoquantur.

Foueantur hypochondria & lumbi subfrigidè decocto plantag. & portulac.facto in oxycrato.

Manus demittantur in aquam frigidam : sic enim omnis vomitus sedatur.

Posteà

Poſteà vnguentum refrigerans Galen. in aceto loтum dictis partibus illinatur.

Celebratâ ſufficienter phlebotomiâ, ad cauſæ ſublationem,& integram morbi ſolutionem, purgatio blanda & frequens inſtituenda eſt, quâ ſãguis à ſeroſis & bilioſis humoribus hunc affectum producentibus repurgatur. Cuiuſmodi purgationes à Medico prudenti celebratæ miranda præſtant, vt nos experientiâ didicimus.Debent autem fieri ex rhabarb.myrobolanis;tamarindis,& tryphera perſica;quæ medicamenta purgando aſtringunt,& humores nullo modo exagitant,vt inde non metuenda ſit vomitus ſanguinis concitatio.Illa autem exhiberi poterunt, vel in forma boli,cum ſyrupo myrtino, aut de roſis ſiccis;vel potionis,cum decocto cichorii,acetoſæ, portulac.& ſimilium.

Dum purgatio celebratur, quæ per tres aut quatuor dies poteſt continuari, parcâ purgantium doſi; veſpertinis horis exhiberi poterit opiata prædicta, aut ſyrupus corall.aut aliud ex prędictis medicamentis aſtringentibus & roborantibus.

Denique ad præcautionem,rhab.pulu.ʒ.1.ſemel in ſeptimana, per longum tempus exhiberi poterit;vel ſyrupus magiſtralis ad hæmoptyſeos præcautionem deſcriptus. Tum reliqua ferè remedia, quæ ad illius affectus curationem & præcautionem propoſita ſunt, in hoc etiam caſu conuenire poterunt.

CAPVT

CAPVT IV.

De Cholera morbo.

CHolera morbus est violentissima humorum biliosorum acrium, aut corruptorum, per vomitum & aluum excretio.

Cholera dicitur ἀπὸ τῆς χολῆς, à bile flaua, vt docet Gal. ex sententia Gnidiorum medicorũ 2. *meth. cap.* 2. cùm ex bile flaua, & humore prauo bilem æmulante, suprà & infrà erumpente hoc malum oriatur. Attamen Alexander Trallianus *lib.* 7. *cap.* 14. non vult hoc nomen ab humore bilioso esse deductum, quia non semper bilis euomitur, sed etiam sæpè serosus, & pituitosus humor, sed potiùs ἀπὸ τῶν χολάδων, id est ab intestinis, quæ ab antiquis χολάδες nominata sunt; quoniam ab intestinis, & interraneis humores isti eructantur. Prior tamen etymologia magis probanda est, quia non solùm à Galeno, sed etiam ab Hipp. 7. *epid. textu.* 19. Celso *l.* 4. *c.* 11. & Aureliano *lib.* 3. *acutor. cap.* 19. recipitur. Et quamuis biliosus humor non semper reiiciatur, est tamen acer, mordax & corruptus, ac bilis naturam accedens.

Partem affectam alij statuunt ventriculum, alij intestina, alij ventriculum, & intestina simul; verùm Galeni sententiæ inhærendum est afferentis 3. *de sympt. causis cap.* 2. partem primariò affectam esse ventriculum, cuius facultas expultrix vehementer irritatur, vt per vtrumque orificium humorem noxium expellat; secundariò verò, gulam, & intestina affici dubium non est.

Est igitur hic affect⁹ symptoma facultatis expultricis læsæ

læsæ, & vehementer irritatæ:non potest autem dependere à retentrice debilitata,qui in ea humore paulatim effluuut,vt in lienteria,& cœliaca passione.Fateri tamen oportet,vehementiorem fieri affectum, & retētrix debilis expultrici nō resistat. Cōcurrit etiam ad hoc opus concoctio læsa,ob quam praui humores in ventriculo generātur,& expultricē irritāt;sed hæc causæ tantùm antecedentis rationē habet.Hipp.4.*de victus ratione in acutis textu* 104.duas proponit choleræ species,vnā humidam, alterā verò siccam. Humida est illa quæ hæctenùs descripta est,quaue sola propositā definitione describitur,tanquam frequētior & magis vsitata.Sicca verò lōgè infrequētior est, fitque à spiritu flatuoso à vētriculo & intestinis exeūte,partesque per quas transit,mordicāte.Generātur isti flatus,vel à ventriculi calore igneo cibos corrūpente,& in nidorē conuertente;vel à cibis flatuosis & nidorosis,vt sunt cepæ, raphani & similia.Sennertus aliam causam addit ab Hermeticorum doctrina mutuatam, nempè humores salsos,& adustos circa hypochondria cumulatos,& alterius humoris permixtione efferuescētes.Quantam enim(inquit)spirituū copiam sales & spiritus salini cū spiritibus acribus permixti suppeditent ex olei vitrioli,& aquarum fortium cum sale tartari mixtione apparet.Tale ergo quidpiā etiā in corpore humano accidere & ex humoris salsi atque adusti cum aliis spiritus commixtione,magnam spiritus flatuosi copiam excitari posse incredibile non est.

Causa proxima huius affectus est humor biliosus, exustus,acidus,salsus,vel putrescens in vētriculo, intestinis,hepate,liene,mesenterio,vel pancreate collectus:vel alimētum praua substantia præditū, medicamentū vehemens & deleterium,aut venenum assumptum.Hipp.7.*Epid.tex.*90.causę ferè omnes, à quibus

praui isti humores generātur: diligenter enumerat, his verbis. *Cholericæ sursùm & deorsum eruptiones è nimio esu carnis potissimùm suillæ crudioris: item ex cibis insuetis, & ebrietate vini veteris, & dulcioris, ex granis pini, locustis, nucibus rācidis atque ex aliorum vsu porri, & ceparū, maximè à lactucis costis, brassica, & similibus crudioribus, à placentis etiam, & dulciariis, & mellitis, fructibus horariis, potissimum cucumere, & pepone. Fiunt autem magis æstate, quia tunc faciliùs corrumpuntur, vel inconfecta manent.*

Adnimaduersione dignū est, vnde tanta humorum copia deriuetur, quæ per vomitum, & in aluū in cholera morbo reiicitur. Vulgò respondetur illos humores in mesenterio, & locis ei vicinis contineri, Nonnunquam etiam è toto corpore confluere. Quòd cùm veritati consentaneum sit; dicere tamen possumus humores corruptos in ventriculo, aut partibus vicinis contentos, malignâ qualitate alios quoque humores corrumpere, eosque à natura irritata ad ventriculum & intestina protrudi; quemadmodùm venenata medicamenta, vt antimonium; colocynthis, elaterium, & similia bonos humores corrumpendo, hypercatharsi efficiunt.

Signa huius affectus diagnostica sunt, humoris biliosi, acidi, vel aliis modis corrupti, per vomitum, & secessum, frequens & copiosa excretio; ventriculi & intestinorum morsus; inflatio & dolores, sitis cum æstu & anxietate; nausea vehemens, quæ frigidâ nonnihil sedatur, sed calefacta statim reiicitur; pulsus non rarò paruus, & inæqualis; sudor interdùm diaphoreticus, crurum & brachiorum conuulsio, syncope, extremorum frigiditas, aliaque grauissima symptomata.

Causæ etiā hunc affectum producentes facile internosci poterunt. Ac primùm externæ, ex ægrorum, & astantiū relatu innotescēt. Si nimirùm æger alimēta

in

in nimia copia, vel praua qualitate infecta ingesserit: si venenum aliquod, aut vehemens medicamentum hauserit. Internæ verò ex humorum qui reiiciuntur qualitate, eorumdẽ intùs genitorũ copia dignoscuntur. Primariũ esse affectum, & ventriculi vitio oriundum coniicimus, si reliquæ partes benè constitutæ sint, nulloque affectu laborent. Præthereà adest nausea perpetua, angustia, morsus, & dolor ventriculi, materia reiicitur viridis, & æruginosa. Si verò in venis sit genita, febris vt plurimùm maligna adest.

Prognosis huius affectus ita instituenda est, vt nimirùm morbus dicatur acutissimus, subitam plerumque mortem inferre solitus. Si tamen ex assumptorum vitio oriatur, minùs periculi est, quia iis exclusis affectus plerumque soluitur.

Quo grauiora sunt in cholera symptomata, vt syncope, cõuulsio, & extremorũ frigiditas, eò breuiorem historiã, & mortem propinquiorẽ expectare oportet.

Hippocrates *in coacis* choleras quasdam criticas esse docuit, quæ lipyriis febribus adueniũt, & alio modo ex illius sententia solui non possunt, nisi ingenti bilis eruptione sursùm & deorsùm factâ: quæ tamen crises rarissimè cõtingunt & valdè suspectæ esse debent, vtpotè bonæ crisis & salutaris cõditiones nõ habentes.

Si vomitus mitigari & sedari incipiat, si faciei color cadauerosus, & habitus Hippocraticus in meliorem restituatur, salutis spes affulget.

In huius morbi curatione primùm affectu incipiẽte, euacuatio aliquantulùm permittẽda est, dum praui & corrupti humores exierint. Tum etiam interdũ eorũ exclusio molienda, vomitione concitatâ hauctu aquæ tepidæ, cum syrupo acetoso mixtæ, aut iusculo pulli magnâ copiâ sumpto; & si non vomatur, humorum acrimoniam saltem cõtemperat. Vel dictorum humo-

tum exclusio perficiatur rhab. exhibito cum syrupo de absinthio, in formam pilular. redacto; necnon clysteribus nonnullis detergendi vi præditis.

Præterea clysteres pingues & lenientes identidem iniiciendi, ex lacte, ol. rosato, butyro insulso, loto cum aqua rosar. vel ex decocto pulli, carnis vitulinæ, vitellis ouor. quibus interdum, vrgente affectu, narcotica permiscenda.

Clysteres etiam ex oxycrato plurimum conferunt; vel ex decocto lactucæ, portulacæ, plantaginis addito aceto, syrupo de nymphæa, & vitellis ouorum.

Internis etiam humorum acrimonia demulcenda; vt decocto portulac. & plātag. cū syrupo cydonior. & de rosis siccis, & sale prunellæ, si ardor & sitis vrgeant.

Ac denique vomitus cohibendus iis medicamentis tam internis, quàm externis, quæ pro vomitu bilioso fuerunt descripta.

Inter quæ narcotica principem locum obtinent, ac præcipuè theriaca recens, quæ ad Drach. j. exhibita vehementes illas euacuationes velut in momento cohibet. Idem præstat laudanum opiatum, ad g̃. iv. exhibitum.

Si magna sit virium exolutio (vt sæpissimè contingit) integra laudani dosis tuta non est; sed melius est g̃. j. vel ij. tantùm exhibere, & semel in die repetere, atque etiam bis, si res admodùm vrgeat. Si enim impetus humorum cohibetur, & naturæ dantur induciæ, vt eos concoquere ac edomare valeat.

Cohibito vomitu, & alui fluxu remediis supra propositis; & viribus aliquantulùm instauratis cardiacis remediis; ægri à periculo liberati videntur; quod non solùm astantes, sed etiam medicos interdū fallit: symptomata enim post vnū aut alterum quietis, & intermissionis diem, fortiora ac vehemētiora resurgunt, & ægrum

ægrum, à priori insultu valdè debilitatum, de medio tollunt. Cui ingenti periculo occurrendum est, non solùm vires instaurantibus, & humoris feruorem demulcentibus suprà propositis, quæ etiã sedato insultu continuari debent; sed præcipuè venæsectione, quę sanguinem illum torridum & æstuantem reuellit, & & maximè contemperat: eáque semel, bis, térue erit iteranda, si vires à prima euacuatione nullo modo debilitatæ, sed potiùs recreatæ appareant. Quidam practici in ipso insultu, etiam valdè prostratis viribus venam secare audent, quas dicunt esse oppressas, non exolutas. Attamen sine periculo tunc temporis sanguis mitti non potest: Et interdum ægrotantes paulò post illam euacuationem è medio sublati sunt, non sine remedij opprobrio. Ac licet virium oppressio quædã agnoscenda sit ab humore superfluo, & naturæ infesto in venis contento: maxima tamen earum exolutio negari non potest, ab horrendis euacuationibus per vomitũ, & secessum subsecuta. Satius ergo est humorum impetum primùm cohibere, mox pacatis symptomatis ad venæ sectionem confugere.

Quia verò in hoc affectu vires ex maximis euacuationibus citissimè concidunt, earum instaurationi diligenter incumbendum est iis auxiliis, quæ in virium imbecillitatis curatione proposita sunt.

CAPVT X.

De dolore ventriculi.

DOlor ventriculi est tristis eiusdem partis sensatio, à rebus mordentibus, aut distendentibus, sicque continuitatem illius soluentibus excitatus.

In ventriculo autem tres partes plurimùm inter se discrepantes, considerandæ sunt; orificium nempè illius superius, orificium inferius, pylorus nominatus, & reliquum illius corpus totam cauitatem constituens.

Orificium ventriculi superius exquisitissimo sensu donatum est, propter neruum insignem, quem à sexta coniugatione mutuatur, & ideò dolores in eo fiunt acutissimi, qui viscus nobilissimum, sibique vicinum, cor nimirùm in consensum trahit; vndè cardialgia, & cardiogmos nominatur. Tantus enim est ille cordis cum orificio ventriculi superiori consensus, vt veteres illud orificum καρδίαν nominauerint.

Si verò membranæ ventriculi cauitatem constituentes, aut pylorus dolore afficiantur, dolor ventriculi simpliciter nominatur, & interdùm, colica ventriculi, præcipue quando à flatibus excitatur.

Proxima huius doloris causa est solutio continui, à rebus mordentibus, vel distendentibus excitata. Illæ autem res mordentes, vel distendentes præcipuæ, & frequentiores sunt, humores, vel flatus. Quibus addi possunt lumbrici tunicas ventriculi vallicantes.

Humores acres, vel maligni, vt bilis porracea, æruginosa, vel atra, pituita salsa, corrupti ichores, pus fœtidum, ex disrupta hepatis aut thoracis vomica, in ventriculũ effusum, & quicunque alij humores acrimonia præditi, dolores in ventriculo excitare possũt.

Vapores etiam acres ex iisdem humoribus eleuati, hunc dolorem efficere consuerunt.

Flatus verò in cauitate vẽtriculi contenti, inflationem, & tensionẽ dolorificam efficiunt; sed multò magis intra tunicas illius coërciti, qui affectũ contumaciorem efficiunt; cùm difficiliùs inde excuti valeant.

Morbi etiam tum ipsius ventriculi, tum partium vicinarum,

cinarum, hunc dolorem parere consueuerunt, vt intemperies quælibet excedens, tum calida, tum frigida & multò magis inflammatio; interdùm verò scirrhus, aut alius tumor durus, grauantem dolorem efficiens: Ac denique vulnera, & vlcera eiusdem partis, vicinarum etiam partium tumores, & inflationes ventriculum comprimendo, dolorem ipsi inferre possunt.

Humores autem & flatus, ventriculi dolorem excitantes, vel in ipso ventriculo generãtur, vel à toto corpore, aut quibusdam illius partibus in eum confluunt. A toto corpore in febribus, vel dũ corpus prauis humoribus refertũ est. Ab aliis partibus verò fluũt præcipuè ab hepate, liene, & cerebro; ab hepate bilis, à liene melancholia, vel atra bilis; à capite pituita salsa.

Ab aliis etiam causis extraordinariis, & infrequentioribus talis dolor excitari potest, vt de lapidibus in ventriculo genitis narrat Schenckius *lib. 3. obseruationum*. Et de corio lardi fumo exsiccati refert Fabricius Hildanus *obseruat. 33. bib. 4.* cuius frustrum deglutitum matrona quædam in ventriculo seruauerat per duos annos, continuis excruciata doloribus, idque tandem assumpto vomitorio medicamento, vomitu reiecit & liberata est.

Causæ externæ hunc affectum producente, sunt alimenti vel praua qualitate infecta, aut summa acrimonia prædita, quæ per se talem dolorem inferre possunt; vel flatibus generandis idonea; vel nimia quantitate assumpta; ita vt putrescant & acrimoniam induant; vel calidiora plus iusto, vt ex iis copia bilis ducatur. Sic etiam medicamenta fortiora, vel acriora, vel deleteriâ facultate prædita, vel nimia quantitate assumpta, vel non satis correcta; & venena exhibita hunc dolorem facilè inferre possunt.

Signa diagnostica ad partem affectam, & causam di-

rigenda sunt. Ac primùm situs doloris orificiũ ventriculi seperius affici ostendit, quando scilicet sub cartilagine xiphoïde percipitur. Sed multò certiùs hanc partem affici significãt, & veram esse cardialgiam, dolor acerbissimus ab exquisito partis sensu promanans anxietates, & iactationes, vt æger in vno situ consistere non possit; quibus etiam sæpè accedunt lipothymiæ, & animi defectiones, propter cordis consensum, cuius summa est cum ventriculo sympathia, non solùm propter vicinam, sed etiam propter magnam spirituum dissipationem, quæ per istos cruciatus contingit. Interdùm etiam cerebrum trahitur in sympathiam, ob insignem neruum qui huic particulæ implantatur: & vapores acres, qui indè rectâ viâ ad caput eleuantur, vndè cephalalgiæ, & hemicraniæ, & aliquandò vertigines, & epilepsiæ oriuntur.

In aliis verò ventriculi partibus dolores fiunt quidem acerbi, sed tam grauibus symptomatis comitati non sunt, atque adeò dolores colicos æmulantur, situ tantùm doloris differentes.

Causæ istos dolores efficientes propriis etiam signis distinguuntur, quorũ magis perspicua ab excretis desumuntur. Si enim bilis vel pituita vel flatus, vel lumbrici per os, aut aluum excernãtur, facilè est coniicere ab huiusmodi causis affectum dependere. Attamen etiamsi nulla materiæ morbificæ excretio fiat, signis peculiaribus bilis, aut pituitæ, aut flatuum redundantiam internoscere possumus; tum etiam signa lumbricorum intùs latitantium ex proprio capite erũt desumenda. Quemadmodum etiam morbi peculiares, tum ventriculi ipsius, tum partium vicinarũ hũc affectum producentes ex propriis cuiusque signis innotescent. Colligitur etiam diagnosis humori, dolorẽ committentis, ex tempore inuasionis, incremẽti, aut cessatio-

nis

nis doloris. Quibusdã enim antè cibum dolor exacerbatur, & hoc bilis dominium significat, quæ ieiunij tempore exagitatur, & in ventriculum attrahitur, aut magis intenditur, & acrior euadit, Aliis statim ab assumpto cibo dolor cõmouetur, quia humores crudi & mordaces, qui anteà quieti erant, & ventriculi tunicis infixi, ab assumpto cibo commouentur, vel qui in fundo ventriculi hærebant, sursùm attolluntur, & orificium ventriculi afficiunt. Aliis dum cibus concoquitur dolor exacerbatur, quia vapores acres, & mordaces eleuantur ex materia morbifica, à calore aucto in ventriculo tempore concoctionis. Aliis quatuor aut quinquè horis à pastu, quia concoctione deprauata cibi corrumpuntur, & corrupti vẽtriculum vellicant. Quibusdam denique post somnum dolor exacerbatur, & ille fit à catarrho, fluente humore à cerebro per somnum, qui maiori copia cumulatus, dolorem in vigilia producit. Sedatur verò interdùm dolor à cibo, quia ciborum benignitate humoris acrimonia demulcetur.

Quod ad prognosim spectat. Certum est cardialgiã reliquis vẽtriculi doloribus esse lõgè periculosiorem, propter exquisitũ oris ventriculi sensum, & maximum illius cum partibus principibus consensum.

Maior vel minor causæ morbificæ prauitas, & symptomatum vehementia maius vel minus periculum portendit.

Febris continua & acuta cum insigni ventriculi dolore coniuncta magnum minatur periculum, quod docuit Hippocrat. *Aphor. 65. sect. 5. In febribus circa ventriculum vehemens æstus, & cardiogmos, malum.* Magnam enim ventriculi inflammationem; vel humorum vitiosorum copiam in ventriculo contentam, significat.

Ventriculi dolor à lumbricis, vel flatu oriundus, vt plurimùm minùs periculosus est, quia causam minùs rebellem, & parti minimè affixam habet. Aliquando tamen ex lumbris in ventriculo contentis, eumque mordentibus grauissima symptomata oriuntur, ex quibus ægri derepente intereunt. Sic etiam vbi intemperies flatus generans rebellis facta est, ac veluti habitualis, non caret periculo, quia in hydropem siccum degenerat ex Hippocr. *Aphor.* 11. *sect.* 4. In Cardialgia extremorum frigiditas, mortem proximam prænuntiat.

Curatio huius affectus pro causarum varietate maximè varianda est. Si enim ab aliarum partium affectibus oriatur, illorum affectuum therapia adhibenda est. Si verò in ipso ventriculo causa stabuletur, dolor vel à flatu, vel ab humoribus acribus & biliosis, vel ab inflammatione, abscessu, aut vlcere procedit.

Qui à flatu generatur, curandus est remediis discutientibus, & euacuantibus flatulentam illam materiam, tum etiam pituitam, à qua flatus concitantur.

Ac primùm iniiciendus est clyster emolliens & laxans, cui statim succedat alter carminans, & discutiens, ex decocto fol. origani, calamenthi, pulegij, rutæ, centaurij minoris; sem. anis. fœnic. dauci, cumini, & similium. In quibus dissoluatur benedicta laxatiua, ol. anethinum, rutaceum, mel anthosatum.

Si dolor perseueret, ex oleo rutac. aut nucum, & vini generosi, aut hippocratici partibus æqualis clyster erit componendus, addendo aquæ vitæ ℥. ii.

Vel paretur clyster ex vino albo, cum olei iuniperi, aut cinam. aut caryophyll. chymicè extracti gutt. viij. qui miraculi instar liberat.

Posteà

Posteà admoueatur fotus sequens regioni stomachi.

℞. Rad. cyperi,galangæ, calami aromat. ana ℥.j. fol.mēthæ,origani,pulegij,maioranæ,hyssopi,saluię, ana M j. sem. anisi, fœniculi, carui, dauci & baccar. lauri,ana ℥ sem. flor. cammomil.meliloti, authos, & lauendulæ,ana P.j.Contundantur, & incidantur,includantúrque duobus sacculis, qui bulliant in vino generoso; dein expressi,ventriculo,& toti ventri alternatim admoueantur.

At in materia minùs frigida potest parari fotus sequens,maximè laudatus à Foresto, vt qui reliquis remediis non conferentibus, ægrum à dolore citissimè liberauerit.

℞. Rad.althææ ℥.sem.rosar.rubr.flor.cham. summitatum absenthij,ana M.j.Coquantur in aqua communi,& chamæm. ad ℔.j. sem. in fine addendo vini Rhenensis optaquæ rosac. & aceti, ana parùm. Fiat fotus.

Post fotum fiat illitus ex ol. rutaceo, & anethino mixtis cum aqua vitæ, quibus aliquid addatur ol.saluiæ, aut caryophyll.chymicè extracti.

Post inunctionem admoueatur emplastrum de baccis lauri; vel eius loco cataplasma ex melle, & semine cumini.

Interim dum hæc fiunt, si nausea adsit, excitabitur vomitus blandiori vomitorio, aut catharticum exhibebitur pituitam euacuans.

Purgato corpore exhibeatur ol.amygdal.amar.recenter extract. & cum vino albo mixtum: aut vinum Hipp.aqua clareta, vel aqua cinam.

Iulepus sequens ad dolorem sedandum,flatus discutiendos, pituitam detergendam, & ventriculum roborandum efficacissimus est.

℞.Fol.

℞. Fol.absinthij vulg. centaurij minor.& agrimon. ana M.sem.Coquantur ad ℥.v. In colat. dissolu. sacchari albi Vnc.j. Capiat manè per biduum.

Amatus Lusitanus valdè commendat aquam è florib. chamæm.destillatam,tanquam præcipuū.leniendis ventriculi, & intestinorum doloribus,auxilium: cuius Vnc.iij.calidè exhibeantur. Vel in aquæ illius penuria, decoctum flor. chamæm. vsurpari poterit, maximè laudatū à Foresto:Qui se mercatorem quendam, ingenti stomachi dolore affectum cum insigni clamore, hoc solo decocto semel exhibito curasse refert. Quo epoto, emissis ructibus in sudorem solutus est, & incantamenti instar omnis dolor euanuit, vt nullis aliis præsidiis opus fuerit. Ex hoc autem decocto,cum semine anethi parato, aut etiam agarico, vel radice asari: dissoluendo oxymel, syrupum acetosum, aut rosatum solutiuum, parari potest vomitorium, ab initio morbi exhibendum, quod euacuando mitigare dolorem poterit.

Docet Galen.cucurbitulam ventriculo admotam illius dolores citissimè resoluere instar incantamenti. Hæc tamen cautio adhibenda est, vt nihil aut parùm humoris crudi in ventriculo lateat; alioqui dolorem intendit.

Vtiliter etiam admoueri potest eidem parti panis recenter è furno extractus,per medium sectus, tum per se,tum pulueribus aromaticis conspersus.

Tandem dolore pertinaciter adhærente, confugiendum est ad balneum ex decocto herbarum emollientium, & calefacientium,quod tutissimum & efficacissimnm est: flatus enim diffundendo, & per poros apertos resoluendo, à dolore liberat. Quod citiùs efficietur, si in ipso balneo remedium aliquod discutiens ægro exhibeatur. Concurrente enim vtroque.

que præsidio, tum interno, tum externo, opus ritè peragitur.

Balneum esse debet valdè calidum, vt faciliùs flatus discutiantur, & humores crassi colliquentur.

Quòd si propter doloris vehementiam clysteres vel iniici, vel retineri nequiuerint; in ipso balneo catharticum propinandum est, & in eo horam integram, aut dimidiam immorandum, donec vis cathartica ventriculum & viscera attingat.

Aliquando autem, vbi ex doloris vehementia periculum imminet, ad narcotica est confugiendum. Quibus prudenter exhibitis, admirandus non rarò subsequitur effectus.

Nonnulli etiam cum purgantibus narcotica permiscent, vt simul & dolor sedetur, & materia peccans educatur; quale est medicamentum Elidæi à Foresto laudatum, quod sic habet.

℞. Diaphœn. ℥. ß. philonij Romani ℈. ij. Cum aqua vel decocto chamomillæ, fiat potio.

Dolore prorsùs sublato, in iis qui ei sunt obnoxij, semel aut bis in mense purgatio iteretur, vt proxima flatuum causa auferatur: tum remedia roborantia vsurpentur, qualia in læsæ concoctionis curatione proposita sunt.

Qui verò à bile dolor excitatur, curandus est humoris peccantis euacuatione, vomitorio blando, aut cathartico medicamento; aut clysteribus frequentibus, emollientibus quidem, non acribus, aut calefacientibus.

Postmodùm demulceatur humorum acrimonia iulepis refrigerantibus & incrassantibus; emulsionibus semin. frig. maior. lacte recenter mulcto, oleo amygd. dulcium recenti, vitellis ouor. & similibus.

Interim

Interim non omittantur opiatæ, aliáque roborantia, in superioribus curationibus descripta.

Ac tandem necessitate vrgente, ad narcotica confugiendum est.

Extrinsecùs admoueatur cataplasma ex mica panis in lacte decocta, additis vitell. ouor. & croco.

Vel admoueatur panis recenter ab igne extractus, per medium sectus, & in aceto madefactus.

Vel foueatur eadem pars decocto flor. chamomill. violar. & nymphææ. Aut quod multò præstãtius, demergatur æger in balneum aquæ tepidæ; id enim ad huius affectus curationem præcipuam vim obtinet.

Dolore sedato, si fortè reuerti contingat, æger purgabitur bis in mense, & viscerum intemperies calida corrigetur victu refrigerante, & remediis conuenientibus.

Qui verò dolor fit ab inflammatione, abscessu vel vlcere, remediis in sequenti curatione proponendis oppugnabitur.

CAPVT XI.

De inflammatione, abscessu, & vlcere ventriculi.

Licèt in ventriculo, quemadmodum in omnibus aliis partibus omnia tumorum genera contingere possint, non hic tantùm de inflammatione, seu phlegmone agemus, quæ frequentior est, cùm reliqui tumores rarissimè eueniant, & eadem methodo qua reliquarum partium internarum tumores, curari valeant.

Est

Est igitur inflammatio ventriculi, tumor præter naturam à sanguine per venas quibus alitur à venæ portæ ramis deriuatis, in ventriculi substantiam eiusque membrana effuso.

Ille autem sanguis vel purus est ac syncerus, & phlegmonem propriè dictam producit, vel cum bile, pituita, aut melancholia permixtus, & phlegmonem erysipelatosam, œdematosam, aut scirrhosam efficit.

Causæ externæ plurimæ esse possunt; quæcunque videlicet sanguinem feruidiorem efficiunt, vt alimenta calidiora, & meri potio, vel cum ad illam partem promouere possunt, vt contusio ventriculi, dum præsertim cibo turget. Quibus addi possunt calidissima, & acerrima assumpta, vt cantharides, sublimatum, & similia.

Signa huius affectus diagnostica sunt, ingens dolor, ardens & pungens, distendens & pulsans, & in dorsum vsque protensus, tumor adest tactu conspicuus; imò & interdum visu. Scapulæ deorsùm trahuntur; respiratio difficilis est, sicut & deglutitio, atque eructatio, Cruentum nonnunquàm aliquid euomitur, febris adest ardentissima sæuissimis comitata symptomatis.

Si inflammatio est pura à solo sanguine oriunda, mitior aliquantulùm est; si verò erysipelatosa, symptomata grauissima sunt, & speciatim febris lipyria adest, in qua exteriora rigent, & interiora vruntur, & sitis adest inextinguibilis, quæ etiam febris inflammationi intestinorum erysipelatosæ aduenire solet.

Huic ventriculi inflammationi plurimùm affinis est inflammatio, quæ vel summam iecoris partem, quá ventriculus obtegitur; vel incumbentem illi

aodon.ir.is

abdominis regionem occupat; quæ sola symptomatum vehementia & pernicie distinguitur; nempè ventriculum obsidens inflammatio omnia sæuissima & periculosissima præ se ferre consueuit.

Ex prædictis facile est prognosim elicere, & affectum valdè periculosum, imò vt plurimùm lethalem, nuntiare.

Periculosior tamen est qui totum ventriculum aut superiorem eius partem occupat, vel qui ad erysipelatis naturam accedit.

Galen. *in 3. prorrhet.* nauseam, & conturbationem ventris plurimam, ac frequentem prauam esse docet; ostendit enim prauos humores ventriculi tunicis pertinaciter adhærere, easque vellicare, & ad expulsionem irritare.

Si inflammatio non interimat, neque resolutione curetur, in abscessum degenerat, qui cognoscitur doloris & febris remissione, tumore perseuerante.

Rupto abscessu vlcus relinquitur, quod puris excretione, per vomitum & secessum reiecti innotescit.

At verò vlcus ventriculi non solùm ex abscessu disrupto, sed etiam ab aliis causis producitur, quæ hîc etiam numerandæ sunt, ne quippiam in illius Theoria deficiat.

Causæ igitur vlceris ventriculi sunt, vel internæ vel externæ.

Internæ sunt humores acres in ventriculo geniti, vel aliunde in eum transmissi, vt bilis flaua, vel atra, vel pituita salsa.

Externæ causæ sunt medicamenta acria erodentia, aut venena. Huc etiam referri possunt, vulnera ventriculi malè curata, quæ in vlcus degenerant: tum etiam ruptio alicuius venæ insignioris, quæ coalescere

cere ſufficienter non potuit poſt vomitum ſanguinis copioſum.

Cognoſcitur vlcus in ventriculo genitum præcipuè ex pure quod vomitu aut ſeceſſu reiicitur. Cui ſigno primario alia addenda ſunt. Primò enim percipitur in ventriculo dolor pungens cum ardore coniunctus, præcipuè dum quippiam excedente aliqua qualitate præditum aſſumitur, acre ſcilicet, ſalſum, vel acidum; aut intensè calidum, vel frigidum. Adeſt præterea deiecta appetentia, ructus fœtidus, febris lenta, & aſſidua.

Prognoſis funeſta vt plurimùm inſtituenda eſt, niſi vlcus ſit perexiguum, & ſuperficiem tantùm occupet, ac febrem coniunctam non habeat. Membrana enim ventriculi vlcerata, vtpote pars ſpermatica difficillimè coaleſcit; alimenta in ventriculo malè affecto non benè concoquuntur, & ante abſolutam coctionem reiiciuntur vlcus lancinantia. Præterea medicamenta parùm præſtant, quia detergentia vlceris curationi neceſſaria dolorem excitant; exſiccantia verò, quæ alteram vlcerum curandorum indicationem implent, impediuntur continuò ab eſculentis, & potulentibus & chyloſa materia, aliiſque humoribus, qui in ventriculo debili continuò reſtagnant.

Curatio prædictorum affectuum ſigillatim inſtituenda eſt.

Ac primùm inflammationis curatio inchoanda eſt à venæſectione pluries repetita in vtroque brachio, quantùm vires ferre poſſunt. Ac licèt ob ſyncopen, & extremorum refrigerationem, vires ab initio deiectæ videantur: illa tamen virium infirmitas eſt ab oppreſſione, quæ vacuationem poſtulat, atque ita venæ ſectionem prohibere non debet.

Præterea apertio hæmorrhoïdum, ſi æger huic eua-

cuationi assuetus sit, sanguinem à ventriculo vtiliter euellere poterit. Quod etiam minus vtiliter præstabunt cucurbitulæ scapulis, dorso, & naribus admotæ, tum siccæ, tum humidæ; frictiones & ligaturæ partium extremarum; & calefactio earumdem partium, (quæ frigere plerumque solent (admotis linteis calentibus, & inunctione olei irini, nardini, aliorumque calidorum.

Purgantia in hoc aff. ctu improbantur, quia humores conturbant & in partem affectam attrahunt.

Attamen Auic. tamarindorum decoctum, aut cassiæ ℥. ß. cum aqua endiuiæ, vel sero lactis dissolutam commādat, singulis diebus vsque ad septimum diem exhibitam. Quia molliendo, non trahendo expurgat, mitigat acrimoniam, & lenit dolorem. Satius tamen est ab omni purgatione in principio abstinere. Septimo elapso, apparentibus quibusdam concoctionis & declinationis indiciis, potest etiam institui purgatio ex rhab. ʒ. j. cum santal. rubr. ℈. j. in aqua borrag. infusa, addendo syrupi rosac. ℥. j. vel ij. vt sordes parti hærentes paulò valentiùs educantur.

Interim clysteres emollientes, refrigerantes, & lenientes singulis diebus erunt iniiciendi, quorum formula talis esse poterit.

℞. Iuris pulli, vel decocti maluæ, & violariæ ℔. j. cassiæ recenter extractæ ℥. j. olei rosac. & violac. ana ℥. ij. sacchari ℥. j. ß. vitell. ouor. num. ij. Fiat clyster.

Alterantia verò & roborantia per os assumenda, eadem esse poterunt, quæ in curatione doloris ventriculi ab humore bilioso fuerunt proposita.

Peculiariter autem conferre possunt syrupi de nymphæa, & de succo portulacæ, potissimùm in principio, quia repellentis medicamenti vicem implere possunt.

Conferunt

Conferunt etiam non parùm emulsiones iv. sem. frig. maj. & sem. papau. albi: dolorem enim leniunt, & calorem contemperant. Tum etiam iulepi sequentes.

℞. Aquæ rosar. ℥. iij. aquæ plantag. Vnc. ij. succi acetosæ, vel vini granat. Vnc. j. ß. facchari rosar. Vnc. j. Bulliant parùm & colentur. Capiat Vnc. ij. bis aut ter in die.

Si dolor vehementer vrget, syrupus de papau. exhiberi potest.

Pro potu vtatur decocto hordei cum syrup. violac. & frigidum bibatur.

In progressu morbi, alia medicamenta prædictis erunt permiscenda, quæ resolutionem adiuuent. In hunc finem iulepi sequentes præscribi poterunt.

℞. Syrup. nymphææ, de pomis, & de succo portulacæ, ana Vnc. j. syrupi de absinthio pontico Vnc. ß. aquar. lactucæ, acetosæ, & fœniculi, ana Vnc. iij. pulueris electar. diamarg. frig. ʒ. j. Fiat iulep. pro iij. dosibus, bis in die sumendis.

His addere licet opiatas instaurantes, narcotica & similia. Quæ omnia varianda erunt multis modis, pro Medici iudicio & prudentia.

Terebenthina cum aqua absinthij lota, si bis, terve detur, vel resoluit, vel maturat ventriculi apostema.

Exteriùs verò fotus sequens in principio admoueatur.

℞. Rad. acetosæ Vnc. ij. fol. end. cichorij, & maluæ ana M. j. feminis lactuc. & papau. albi, ana ʒ. iij. santali albi & rubri, ana ʒ. ß. florum violar. & nymphææ, ana P. j. Fiat decoctio, addendo aceti rosacei parùm; foueatur regiò ventriculi tepidè.

Vel ex aquis stillatiis end. lactuc. & nymphææ, cum tantillo aceti, & pulu. triasantali, idem fotus parari poterit.

Post fotum inungatur eadem pars oleo rosac. & violac. inuicem permixtis, vel vnguento sequenti.

℞. Ol.rosac.Vnc.j.ß.ol.violac. aceti rosac. succi hieracij, ana Vnc.ß.Bulliant ad succor.consumptionem, deinde adde santali rubri ʒ j.rosar.rubrar. ℥.ß. spicæ & camphoræ, ana ℈.ß. ceræ albæ q. s. Fiat vnguentum.

Cataplasmata in principio non conueniunt, quia partem pondere suo grauant, & calorem retinendo inflammationem augent.

In declinatione, sit contingat, & tumor resolutione finiatur, quod maximè est exoptandum; fotus resoluens admoueri poterit, in hunc modum compositus.

℞. Rad.ireos Florent.Vnc.ij.fol.menthæ, maioranæ, pulegij, & absinthij pontici, ana M. j. seminis fœnugræci & anisi, ana ℥.ij.granor.kerme. ʒ. j. florum stœchados, anthos, chamomillæ, ana P. j.Fiat decoctio, addendo sub finem parùm vini albi; quâ foueatur regio ventriculi.

Post fotum inungatur eadem pars oleo absinthij, nucis mosch. nardino, & similibus, quibus additâ cerâ, & pulu. ireos Florent. aut cinam. potest concinnari vnguentum. Emplastra vero, & cataplasmata, quia pondere grauant partem, hic non conueniunt.

Si verò tumor ad suppurationem tendere videatur, Foueatur pars decocto flor. chamæm. & rosar. rubr. Posteà cataplasma sequens admoueatur.

℞. Rad.althææ Vnc.ij.fol.branch.vrsinæ, & rosar. ana M.j.Coquantur optimè & contundantur; deindè adde farinæ hordei, sem.lini, fænugræci, & pulu. chamæm.ana Vnc.sem.santali albi & rubri, ana ʒ.ij.Cum oleo rosat. & chamæm. & pauca pinguedinæ gallinę fiat

fiat cataplaſma ſæpè renouandum.

Rupto abſceſſu, vlcus detergeatur hydromelite in potu exhibito. Cui addenda eſt interdum manna thuris, Galen. præcepto. Vel aquâ hordei cum ſaccharo roſaceo in principio, & conſtitutione calidiori exhibendâ.

Vlcere verò in vetuſtatem abeunte; ſiue ab hac cauſa, ſiue ab alia quauis, vt in humoribus acribus, & erodentibus; vel aſſumptis cauſticis, & venenatis rebus, genitum fuerit, conuenient primùm iuſcula, herbis refrigerantibus & modicè aſtringentibus alterata, hordeata, amygdalata, cum ſaccharo roſac. parata, lac. recèns mulctum cum ſaccharo, & tantillo mellis, ac tandem chalybeatum: tum etiam aqua ferrata pro potu ordinario, aut in qua boli armenæ, vel terræ ſigillatæ fruſtula maduerint. Cui addi poterit vinum rubrum auſterum, ſi perexigua caliditas in parte apparuerit.

Deinde apozema ſequens in vſum reuocetur.

℞. Hord. integri P. j. fol. ſcabioſæ, agrimon. pimpinell. & capill. ven. ana M. ß, ſem. melon. Drach. ij. roſar. rubr. ſiccar. P. j. Fiat decoctio ad ℔. i. In qua diſſolue ſyrup. de roſis ſiccis ℥. iij. Fiat apozema pro iiij. doſibus frequenter iterandis.

Ad interna etiam vlcera plurimùm confert decoctum rad. chinæ, vbi febris abfuerit, per viginti aut plures dies ſumptum, leuiter ſudores prouocando, ſic enim vlcus paulatim exſiccatur. Si verò tabes, & corporis conſumptio timeatur, decoquatur prædicta radix in iuſculo pulli gallinacei, vel columbini, cum herbis prædictis & hordeo mundato.

In diuturniori vlcere potus aquar. mineralium vitriolatarum, ferratarum, aut aluminoſarũ, quales ſunt

Rr 3 noſtræ

noſtræ Meinenſes, per menſem integrum ſumptæ, non parum conferunt.

Toto morbi decurſu, ad ventriculum ab illuuie repurgandum, conferunt leuiora cathartica; vt rhab. tamarindi, myrobal. ſyrup. roſac. & catholicum, ſemel in ſeptimana vſurpata.

Denique ad vlceris occluſionem ſequentia vſurpari poterunt.

℞. Boli armenæ, terræ ſigillatæ, corall. rubr. lapid. hæmat. aquâ roſar. diligenter lotor. ana Drach. i. ſang. dragon. gummi arabici, & tragacanth. ana Drach. ß. ſem. papau. albi leuiter contuſi, & aſſi, hypociſt. thuris, & ſarcocollæ, ana ℈. j. ſacchari roſac. Vnc. j. Fiat puluis, cuius capiat Drach. j. cum aqua plantag. aut conſerua roſar. ſingulis diebus.

Vel ex eodem puluere poteſt fieri opiata, cum conſerua ſymphyti, & roſar. ſyrup. cydonior. aut myrtino exceptis. Vel etiam poſſunt fieri trochiſci ex eodem puluere, cum mucilagine ſem. pſyllij, aut tragacanthæ. Quibus omnibus viciſſim vti æger poterit, ne eiuſdem remedij tædio afficiatur.

Exterius verò, ad vlceris occluſionem, admoueri poterit regioni ventriculi fotus ex decocto abſinthij, roſar. malicorij. gallar. balauſtior. myrtillor. thuris, maſtiches ac ſimilium. Ac deinde pars eadem inungenda erit vnguento aſtringente, vel emplaſtrum aſtringens eidem admouendum.

PRAXEOS

PRAXEOS MEDICÆ LIBER X.

De affectibus intestinorum.

PRÆFATIO.

VMMA *totius nutritionis perfectio in tribus hisce operationibus consistit; optimè scilicet ingerere digerere, & egerere. Prima quæ appetitum respicit, & secunda quæ concoctionem, ad ventriculum pertinet. Tertia verò respicit intestina; quorum egestio moderata, & secundùm naturæ leges peracta, maximum toti corpori commodum afferre solet. Contrà verò si deficiat, vt in astrictione alui; vel exuperet, vt in variis alui fluxibus contingit; maxima inde incommoda, & grauissimi morbi emergunt. Præterea superfluorum retentio in intestinis do-*

lores colicos, iliacos & hæmorrhoïdales, inferre solet. Ac denique putredines in intestinis genitæ, non solùm alui fluxus prædictos, sed etiam lumbricos, generare solent. Vt hæc omnia sigillatim exponantur, vniuersus hic tractatus vndecim comprehendetur capitibus. Quorum primùm erit de dolore colico. Secundum de Iliaco. Tertium de astrictione alui. Quartum de lienteria affe-ctione cæliaca. Quintum de diarrhæa. Sextum de dysenteria Septimum de tenesmo. Octauum de fluxu hepatico. Nonum de lumbricis. Decimum de fluxu hæmorrhoïdali. Vndecimum de hæmorrhoidum dolore.

CAPVT PRIMVM.

De dolore colico.

Colicus dolor nomen desumit à parte affecta quæ est colon intestinum; quod longum & anfractuosum est, & totius ferè corporis excrementis recipiendis destinatum, illa autem excrementa diutiùs retenta, dolores huiusmodi parere consueuerunt.

Causæ igitur colici doloris sunt materiæ excrementitiæ quæcunque solutionem continui, distendendo, pungendo, aut erodendo efficere possunt, eæque sunt, flatus vel humores.

Flatus ex cruditatibus, aut frigida ventriculi, vel intestinorum intemperie geniti, si commodè non excludantur, propter induratas fæces, aut alias causas in-

testina

testina obstruentes, magnâ copiâ in intestinis crassioribus, colo præsertim cumulantur, dolorem intensissimum efficiunt.

Humores enim crassi, frigidi, & pituitosi tunicis intestinorum impacti, eiusmodi dolorem efficere possunt; tùm mordendo, si acrimonia quadam aut salsedine prædìti sint: tum refrigerando partem, quæ consequenter concoctionem & diuulsioné patitur, quemadmodum Galenus de se ipso narrat, se dolorem colicum acerbissimum patientem, pituitam vitream actu frigidam excreuisse; tum denique flatus emittendo, qui facilè ex humore crasso, viscido ac lento à calore debili eleuantur.

Humores denique biliosi & acres, tùm etiam melancolici & acidi, pungendo ac vellicando intestina, huiusmodi dolores efficiunt. In harum autem causarum actione dubitare licet. quomodo colicus iste dolor suas exacerbationes & remissiones habeat, eâdem materiâ in intestinis remanente, quæ quamdiù præsens est, distentionem aut morsum inferre debet. Cui dubio respondemus materias illas interdum quietas permanere, & nullum tunc temporis aut exiguum dolorem efficere: interdum verò commoueri, & excitari per fomentationes varias, quæ in humoribus contingunt, vel solet fieri in epilepsia, hystericis affectibus, & febrium accessionibus.

Aduertendum autem est diligenter, flatus illos aut humores non tantùm in cauitate intestinorũ residere, tunc enim facilè excluduntur, ab euacuantibus, detergentibus, & carminantibus medicamentis; sed plerũque ipsis intestinorum tunicis infixos esse; vnde fit vt non tam facile inde auelli possint, morbumque longiorem ac contumaciorem efficiant, qui prædictis remediis nõ ita facilè oppugnari valeat. Sic humores

craſſi, pituitoſi, aut melancholici, per venas inteſtinorum in eorum ſubſtantiam ſenſim ac paulatim confluunt, & non ſtatim dolorem efficiunt, donec ſufficient copiâ cumulati naturam irritent ad expulſionem, ſicque commoti & exagitati dolorem inferunt; vel flatus ex ea eleuantur, qui inter inteſtini tunicas concluſi, eas diſtendunt; ac diuellunt; facilemque exitum non inuenientes dolorem inferunt diuturnum. Bilis etiam eodem modo per venas inteſtinorum, in eorum tunicas effuſa, iiſque imbibita, dolores acerrimos excitat, qui diuturni, ac contumaces eſſe conſueuerunt, quia difficillimo negotio ab inteſtinorum ſubſtantia auelli poteſt.

Eſt alia colicæ bilioſæ ſpecies, quæ in paralyſim degenerat, veteribus parùm nota, quæ fit ab humore bilioſo, non in colon inteſtinum, quemadmodum prædicta, ſed in abdominis membranas repentè effuſo, qui cò transfertur à cyſtide fellea, vel meſenterio in criſi diuturnam febrium, aut à vehementi iracundia, aliáque cauſa externa, quando propter obſtructiones ad vias communes effundi non poteſt; ſed motu præpoſtero ad prædictas abdominis mēbranas repentè excutitur. Hinc dolor exoritur crudeliſſimus colicum imitatus, qui tamen neque clyſteribus, neque fomentis, neque aliis remediis cedit; ſed ad plures menſes perſeuerat, vnde corpus contabeſcit; febris interdum alicuius ex intermittentibus typum referens, moleſtat; interdum, idque ſæpiùs continua, ac lenta, ac tandem doloribus remittentibus, paralyſis ſuccedit, humore illo per abdominis membranas in ſpinam dorſi ſenſim irrepēte. Illa autem paralyſis partes ſuperiores magis occupat. Crura verò & tibiæ plerūque dolēt, in paucis reſoluūtur omninò, bile ſcilicet ob leuitatem ſuperiora petente. Imò verò interdum

interdum in ipsum cerebrum irrumpit, & conuulsiones epilepticas producit, vndè mors vtplurimùm solet succedere.

Dantur & aliæ colici doloris causæ, sed minùs frequentes, nimirùm calculi in intestinis geniti, & lumbrici glomerati intestina obstruentes: compressio intestinorum à tumoribus vicinarum partium: vel angustia ab inflammatione, aliisque tumoribus intestinorum, vel contorsio eorumdem à flatibus excitata, quæ via est ad iliacam passionem; interdùm etiam materia quæ colicam excitat est venenata ac maligna, & colicam pestilentem efficit, sicut Paulus Ægineta refert, colicam pestilentem in Italia exortam multas Romanorum prouincias infestasse. Omnia denique corpora dura intestina obstruendo, vel distendendo, colicum dolorem efficere valent; vt calculi in intestinis geniti, nuclei cerasorum magnâ copiâ ingesti, caseus durus, & similia. Sic refert Platerus præfectum quendã colicis doloribus diu vexatũ conuulsionibusque laborantem, post clysmatum vsum casei indurati magnam copiam per aluum reiecisse, qui per longum tempus in intestinis hæserat, propterea quod antequam ægrotaret, eo sese immoderatè repleuerat.

Causæ externæ sunt aëris constitutio frigidior aluum comprimens & constringens, ac indurans: vel calidior, à qua fæces etiam indurantur; ex iis enim à calore omnis humiditas exsugitur: vsus ciborum, & potuum hominis temperamento minùs conuenientium, fructuum crudorum, & stypticorum, ciborum crassorum, & concoctu difficilium, quies nimia, & somnus immodicus; exercitia intempestiua, immoderata Venus, aliæque causæ externæ, quæ ventriculi coctionem inuertere possunt.

Diagnosis huius affectus in genere satis facilis est.

In

In primis enim dolor acerbiſſimus eſt,adeò vt ſi leuior fuerit,verè colicus appellari non debeat,ex ſententia Galeni *lib.6. de locis affect. cap.* 2. Deinde dolor iſte interdum vagus eſt, & modò in hac, modò in illa parte grauiùs vrget;ita vt nunc hepatis, nunc lienis, nunc ventriculi,nunc renum regionem occupet,nunc ſupra, nunc infra vmbilicum appareat; ac ſæpè in ſiniſtro latere plus vrgeat,ex eo quòd in ea parte ſit quædã anguſtia,primùm à Bauhino obſeruata.Quando enim excrementa in ſuperiori ac capaciſſima coli parte,in globos magnos, prout capacitas illius ferebat,indurata,à flatu versùs illam partem magna cum violentia pelluntur,fit vt non niſi magno cum dolore permeare poſſint, quo ſymptomate dolor colicus cum ſplenico & nephritico ſæpè confunditur;ab iiſque ſatis difficili negotio reliquorum ſignorum comparatione diſtinguitur. Interdum verò dolor magis fixus,& in vna parte ſtabilis,terebro perforanti, aut palo infixo ſimilis. Ducto in conſenſum ventriculo, vomitus ſæpè excitatur, quo interdum pituitoſa, interdum bilioſa,porracea, & æruginoſa reiiciuntur. Poſt cibum dolor intenditur, quia repletus ventriculus comprimit inteſtina.Aluus vt plurimùm aſtricta eſt,vt nihil per aluum ægrotantes,ne flatum quidem emittere poſſint.Si verò aliquid excernatur,vel ſponte vel arte,id maiori parte flatulentum eſt,ac bouino ſtercori ſimile,& aquæ ſupernatans, vtpote maiori parte pituitoſum, quia pituita per aluum excreta, aquæ & ſeroſis excrementis ſupernatare conſueuit. Tanta autem interdum eſt ſupradicta alui aſtrictio,vt ſæuiente dolore medicamenta purgantia exhibita, etiam vehementoria,nihil operentur.

Signa cauſarum in hunc modũ diſtinguenda ſunt. Si dolor fiat à pituita,non adeò vehemens eſt, niſi

flatum

flatum habeat adiunctum, qui ex iis locis in quibus continetur nequeat erumpere: tunc enim grauissimi dolores fiunt; modò in vna parte, ac si illa terebro, vel infixo palo perforetur;modo in pluribus,si flatus ille diuagetur. Ægri à calidis iuuantur, à frigidis læduntur.Præcessit victus ratio generandæ pituitæ idonea, vrina crudior, & albidior interdum est, non tamen perpetuò,quod iuniores & inexpertos medicos fallere solet,interdum enim etiam in colica pituitosa, ac flatulenta,vrina flaua ac rubicunda apparere consueuit;propter vehementem dolorem,qui spiritus & humores in venis & arteriis contentos accendit & inflammat. Quod sapienter annotauit Auicen,*fen.* 13. *lib.* 3.*tract.* 3.*cap.* 11. *Non oportet*,inquit,*vt decipiatur aliquis, per id quod fortè sit de siti, & inflammatione, & rubedine aquæ, vt existimet quòd ægritudo sit calida, illud namque est commune omnibus.*

Si à flatibus colicus dolor oriatur, dolor tensiuus aderit,& quædam ventris inflatio;ægri flatuum multitudinem, & ventris rugitum percipiunt;à flatuum exclusione maximè leuātur, victus ratio flatibus generandis idonea præcessit, vt aquæ frigidæ potio intempestiua,vsus frequēs leguminum,raparum, castanearum, olerum, fructuum, & similium. Et si flatus in cauitatibus intestinorum contineantur, dolor vagus est,neque in vno loco consistit, & per interualla renouatur.Si verò intra corū tunicas coërceatur, dolor fixus est,quia flatus locū mutare non possunt;continuus & pertinax,quia flatus exitum non inueniunt.

Si colicus dolor ab humore acri &bilioso oriatur;ille acerbissimus est,vellicās,& pungitiuus;æstus adest, sitis,& plerūque febris,vrinæ quæ sunt valdè biliosæ. A calidis alimētis & medicamentis malū intenditur,à frigidis verò leuatur.Materiæ biliosæ excretione malum

imminuitur, & victus ratio bili generandæ idonea præcessit.

Dolores reliquarum partium in imo ventre contentarum à colico dolore propriis signis facilè distinguuntur, excepto dolore nephritico, cuius signa cum doloris colici signis tantam habent affinitatem, vt Medicos non raro etiam peritissimos, in eorum distinctione errare contingat. Quod ipsi Galeno contigit, qui vt ipse fatetur, *de loc. aff. cap.* 5. colico dolore vexatus, se nephritico laborare, ex lapide alteri vreterum impacto arbitrabatur; donec humore per aluum excreto, & inde sedato dolore, colicum esse animaduertit. Sequentibus tamen signis hi duo affectus satis dilucidè inuicem distingui possunt, si accuratè examinentur.

Primò, dolor nephriticus fixus in rene est; & ab eo ad testem exporrigitur, secundùm longitudinem vreteris. Colicus verò vagus est, & cinguli instar medium ventrem affligit.

Secundò, à pastu colicus dolor augetur, ob compressionem intestini, quæ fit à ventriculo repleto: nephriticus verò neutiquam augetur, sed potiùs imminuitur; quia aliquid humoris alimentarii ad renes transfertur, quod dolorem aliquantulùm demulcet.

Tertiò, in colico dolore vomitus est vehementior, & aluus strictior; quia colon intestinum fundo ventriculi adiacet, & intestina distenta, aut vehementer irritata sese constringunt, vt inimicum expellant. Vtrumque tamen symptoma vtrique affectui commune est, vt eorum intensio, & remissio difficilem habeat diagnosim; quandoquidem dolor nephriticus intensior maiorem vomitum, & alui adstrictionem maiorem, efficere potest, quàm dolor colicus remissior.

Quartò.

Quartò in colico dolore,ab excretionibus per aluum, & per vomitum maius leuamen emergit,quam in nephritico.

Quintò,in dolore nephritico, vrina primùm clara, & tenuis, & transcolata, posteà aliquid subsidet, & tandem arenulæ,aut lapilli excernuntur. At in colicis vrinæ ab initio crassiores existunt.

Quod ad prognosim spectat, colicus dolor vtplurimùm,si leuior ac remissior sit, neque admodùm diuturnus, neque constans in vna parte,sed vagus,& instabilis, per vices intermittat, & aluum omnino non constringat; curabilis est,& periculo vacat. Si verò dolores sint acerbissimi, in vno loco firmiter fixi, nunquam intermittentes;nihil per aluum excernatur vrgeant vigiliæ;ac demùm sequatur vomitus.singultus,delirium,refrigeratio extremorum,& sudores frigidi,lethalis est affectus.

Colicus dolor contumax à materia acri, & biliosa præsertim oriundus, in alios affectus eosque grauissimos sæpè degenerat, arthritidem,epilepsiam,& frequentiùs paxalysim.

Colicus dolor epidemicus, contagiosus, & pestilens,lethalis vt plurimùm esse consueuit.

Curatio huius affectus pro varietate causarum varia instituenda est.

Ac primùm flatulentæ & pituitosæ eadem curatio adhibenda est;quæ incipit à clystere emolliente, cui postmodùm succedat carminans & discutiens, (qualis in dolore ventriculi à simili causa descriptus est,) qui reiterandus est eâdem die bis, ter, quater,donec dolor disparcat. Si tamen vno aut altero clystere aluus non deponat,vt interdũ contingit, teri suppositorio sollicitandi est. In vno autem præ dictorum clysterum vtiliter adducitur aquæ benedictæ ℥.iiij.

Vel

Vel colocynthidis ʒ.ij.vel iij.in clystere emolliente & carminanto decoquuntur.

Si clysteres dolorem non soluant;in iis pertinaciter insistendum non est,sed satius est leui aliquo medicamento vti. Obseruatum est, cùm æger quidam triginta clysteres sine fructu accepisset;alium Medicum mannæ ℥.j.ß.cum ol.amygd. dulc. Vnc.ij.in iusculo gallinæ pingui exhibuisse,& ægrum à dolore liberasse. In odore tamen qui fit à pituita crassa,fortiora medicamenta exhibenda.

Posteà verò fomenta,inunctiones,balnea, emplastra, aliáque remedia, conuenient, quæ in doloris ventriculi curatione supra proposita sunt. Quibus addenda sunt specifica nonnulla,huic affectui maximè proficua.

Intestina lupi vino albo abluantur,posteâ in furno exsiccentur in vase terreo,donec in puluerem reduci queant.Huius pulueris capiat æger Drach.j.cum vino albo: subitò dolorem sedat.

Aqua simplex bulliat,eíque feruenti adde ol.commun.quartam partem, & grana aliquot piperis crassiusculè triti; capiat æger cochl. iij. vel iiij. calidè, quãtùm ferre poterit,Sedatur dolor ferè in momẽto.

℞.Aloës opt.Drach.j.laudani opiati gr.iiij.diagrydij.gr.vj.Misce formentur pilulæ vj.deauratæ, capiat æger horâ commodâ;dolorem post horam sedant, & posteà humores noxios euacuant. His etiam pilulis substitui potest medicamentum ex diaphœnico & philonio Romano, in dolore ventriculi descriptum. Hippocr.*lib.de internis affectib.*proponit purgationem ex peplio & meconio.

Olei amygdal.dulc.aut amarar.recentis Vnc.vj. exhibitæ dolorem demulcent, & materiam intestinis adhærentem per inferiora deturbant.

Cmu

Cum ſequentibus etiam mixtum vtiliſſimum eſt.

℞. Ol. amygdal. dulc. vel alterius in papaueribus, Vnc. iiij vini generoſi Vnc. j. ſem. ſyrupi de papau. Vnc. j. Miſce, fiat potio.

Cum manna etiam exhibitum oleum amygdal. dulcium in iuſculo pingui, vt ſuprà dictum eſt, dolorem lenit, & materiam peccantem euacuat.

Semen ameos puluerat, cum vino exhibit. ad ʒ. j. vrgente dolore eum ſubitò ſiſtit, & ſecundâ exhibitione morbum plerumque aufert, admouendo ſimul cataplaſma ex terebinth. ℥. iij. ſtupis exceptum, ſinapiſatum pieris, & ſang. drach. ſubtiliſſ. puluerat. an. ʒ. j.

Galbanetum Paracelſi humori diſcutiendo idoneum eſt, ſi totus venter eo illinatur. Illius deſcriptio à Cratone talis proponitur.

℞. Gummi elemi, hederæ, galbani, ol. laurini, ana partes æquas. Diſtillentur in arena per retortam; ſeruentur ſeorſim, primùm aqua; deinde ol. clarum; tertiò ol. craſſum inſtar mellis, quo imprimis vtendũ eſt.

℞. Calami aromat. Vnc. j. galangæ ʒ. iij. flauedinis exterioris corticis arantior. Vnc. iiij. cinam. electi, ſem. aniſi & fœniculi, ana Drach. iij. cumini Drach. vj. baccar. iuniperi recent. Vnc. ß. baccar. lauri Drach. iij. Puluerentur ſubtiliſſimè, & infundantur in vini maluat. opt. ℔. vj. Stent in infuſione in loco calido per v. dies. poſteà diſtillentur in balneo Mariæ. Doſis Vnc. j. præmiſſis euacuationibus.

Ventri admoueatur vtiliter gummi caragna, & tacamahaca; & priùs cucurbitula magna vmbilico, affigatur.

Etiamſi emplaſtra prædicta ventri non admoueantur; omittenda tamen non eſt cucurbitula vmbilico admota, quæ ipſo Galeno teſte dolorem à flatibus excitatum diſcutit inſtar incantamenti.

Si affectus sit diuturnior, decocto guaiaci per multos dies continuato fœliciter curari poterit, purgando per interualla, & clysteres frequenter iniiciendo. At si colicus dolor fiat à pituita vitrea, decoquatur guaiacum cum vino, quemadmodum vsurpauit Amat Lusit. cum fœlici successu, *curat.* 32. *cent.* 1.

Sedato dolore apozema pituitam euacuans prescribendum est, quo reliquiæ omnes educantur, vel eius loco decoctum galli veteris cum incidentibus, attenuantibus, & catharticis compositum. Vel iulepus efficacissimus in colica ventriculi descriptus.

Colica iliosa curatur clysteribus emollientibus, & acrimoniam humorum temperantibus.

Foueatur venter decocto emolliente & anodyno, aut quod melius erit, paretur semicupium ex eodem decocto.

Conueniet etiam cataplasma infimo ventri ex farina hordei, & sem. lini coctis in ol. chamæmel.

Tum etiam epithema refrigerans hepatis regioni admotum, in hunc modum compositum.

℞. Succi endiuiæ, & cichorij, ana ℔. ß. succi lactucæ, & aceti rosac. ana Vnc. ij. Misce, fiat epithema.

Iulepi exhibeantur ex aquis papau. rhœad. lactucę, endiuiæ, acetosæ, cum syrup. violac. de pomis, & de limonibus.

Si doloris atrocitas vrgeat, ad narcotica confugiendum erit.

Mitigato aliquantulùm dolore, expressio rhei in aqua cichorij, cum syrupo rosaceo exhibenda erit, & frequenter repetenda, donec tota humorum saburra euacuata fuerit.

Si purgatio ista benignior morbo eradicando non sufficiat, confugiendum est ad mercurium dulcem, qui aliquoties exhibitus cũ purgantibus diagrypiatis, curationem

rationem absoluit. Quibus suspectum est diagridium, solus exhibeatur mercurius dulcis, in pilulam efformatus, cum conserua rosarum; superhaustâ infusione sennæ, & rhab. additâ mannâ, & syrupo rosaceo.

Posteà vtiliter vsurpantur aquæ acidulæ, & vitriolatæ.

Sæuiente dolore ad balneum, & laudanum confugiẽdum est, cui aliquando purgantia misceri poterũt, sed maiori dosi, quia eorum vis retunditur à laudano.

Galbanetum Paracelsi, quamuis calidum, ad humorem discutiendum idoneum est, si totus venter eo illinatur. Illius descriptio suprà proposita est.

Phlebotomia in hac colicæ specie aliquando conuenit, cum metus est, ne caloris vehementia sanguis incalescat, febrísque generetur. Si verò febris adfuerit, statim celebranda est.

Vrgente admodùm siti, aqua frigida exhibenda est, docente Galen. *lib.* 12. *meth. cap.* 7. Eiúsque vsu testatur Amat. Lusit. se talem dolorem subitò, incantamenti instar, sustulisse. Eâdem se vsum fœliciter tum sumptâ, tum admotâ, testatur Septalius duabus historiis, *lib.* 7. *animaduersionum practicarum* descriptis.

Ad colici doloris, qui in paralysim degenerat, curationem, aluo variis clysteribus solutâ, primisque viis cathartico apertis, demittatur æger in balneum tepidum, ex decocto emollientium paratum, bis, ter, quater, quinquies in die, vt acrimonia humoris temperetur, ac pori membranarum aperiantur. Postero die cathartico accommodato humor ille purgetur. Deinde repetatur balneum. Idque alternis diebus faciendum, si vires ægri ferre queant; donec expurgatis humoribus, & sedato dolore, æger, in tuto sit.

Interim clysteres continuentur;præsertim qui ex lacte parantur, ad dolorem demulcendum vtilissimi sunt,quibus cassia,ol.violaceum,& liliorum admisceri poterunt.

Venter ol.chamæmel,anethino,amygdal. dulc. lilior. cum butyro frequenter inungatur.

His seri lactis & acidularum vsus tandem subliciatur.

Ac denique, affectu in longitudinem abeunte, ea quæ in melancholiæ hypochrondriacæ curatione relata sunt,hîc aptari poterunt.

Neque omittenda est,ab ipso morbi initio,phlebotomia, eáque purgationi præmittenda, ac sæpè iteranda, si sanguis prauâ qualitate infectus appareat, aut si dolor rheumatismi particeps esse videatur.

Denique omnia remedia,quæ in colica biliosa proposita sunt, hîc etiam aptari poterunt. Quibus non conferentibus, nonnulli Medici confugiunt ad potionem sequentem, quam licèt sordidam, & delicatorum hominum ore indignam exhibent,& dolorem statim mitigare affirmant.

℞.Stercoris equini ℥.j.Minutim diuidatur,& infundatur in ℔.j.aquæ papau. rhœad. in aqua *spiritus vini* guttæ viij.vel x. dissolutæ fuerint. Colentur cum expressione leui, & diuidantur in tres doses satis amplas, sumendas horis exacerbationis doloris.

Si verò affectus in paralysim degeneret, lenienda est spina dorsi & paralyticæ, balsamo resoluente, & neruos roborante, modò febris adfuerit. Si enim absit, lana succida oleo, aut vnguento digerente imbuta, partibus paralyticis alligatur, cauendo diligenter frigus, quo humor partibus impingitur,illiúsque difflatio impeditur.

Galbanetum Paracelsi hîc præcipuè confert,si partibus

tibus prædictis, tum etiam vmbiculo admoueatur.

CAPVT II.

De Iliaco affectu.

ILeos seu Iliaca passio nomen accipit, vt nonnulli volunt, ab ileo intestino, quod vt plurimùm in hoc affectu laborat, quamuis alia tenuia intestina, imò & interdùm crassa eodem tentari valeant. Vel potiùs ab εἰλεῖν, quod circumuolui & circumcingi significat; Ideò Latinis, voluulus seu conuoluulus nominatur, quòd in eo intestina manifestè conuolui, & motu præpostero ad superiora moueri videantur. Χορδαψὸς etiam nominatur, quòd intestina manum admouenti chordæ quasi tensæ, & veluti conuolutæ speciem repræsentent. Barbari *miserere mei* vocant: quòd miserabile sit malum, & vt plurimùm lethale, atque adeò miseratione diuina opus habeat.

Est autem iliacus affectus, motus intestinorum præposterus & inuersus, in quo aluus omninò constricta est, & quæ per inferiora deiici deberent, ad ventriculum feruntur, ac per vomitum reiiciuntur.

Notum est intestina motum habere naturalem, quo chylus & fæces ad inferiora sensim propelluntur, qui peristalticus nominatur. Hic notus fit per fibras orbiculares, & transuersas intestina contrahentes, & comparatur motui lumbricorum terrestrium, qui partes corporis successiuè mouent. Inuertitur autem

motus iste aliquando à causis præternaturalibus; vt intestinorũ fibræ, quæ à superioribus versùs inferiora contrahi debẽt, ad superiora cõtrahuntur, & quæcunque in intestinis continentur, non versùs aluum; sed versùs ventriculum protrudãtur: & tunc affectio iliaca generatur. Simile quidpiam in vomitu animaduertimus; dũ enim fibræ œsophagi à parte superiore versùs ventriculũ se contrahunt, fit deglutitio ciborum; cum verò inuerso hoc agendi ordine à parte inferiore, versùs superiora se cõtrahunt, vomitus excitatur. Fit autem motus iste peristalticus inuersus à facultate intestinorũ expultrice vehementer irritata, quæ quando materias superfluas & excremẽtitias per inferiora deturbare non potest, eas ad superiora violento motu propellit. Adeò autem violentus interdũ est ille motus, vt non solùm chylus, & flatus, & humores excrementitij, sed etiam fæces non rarò per vomitum excernantur; imò verò ea quæ per anum immittuntur, vt clysteres, & suppositoria rapiãtur, ac vomitu reiiciantur. Sic refert Matthæus de Gradi puellam quamdam annos natam duodecim ileo laborantem, postquam per triduum non solùm fæces, sed etiam clysteres injectos vomitu reiecisset, tandem suppositoriũ oblongum in anum immissum, post breue tempus vomitu excreuisse. Cùm verò deinde suppositorium aliud filo ad coxam alligaretur; illud statim, disrupto filo, sursùm ascendit ad ventriculum, idque ægra cũ parte fili appensi euomuit. Et cum tertiò suppositorium aliud quatuor filis fortibus alligaretur, illud etiam paulò post, ruptis filis, per os cum parte filorum, reiectum fuit. Tandem cùm medicus iuberet, vt mater aliud suppositorium immitteret, tanta violentia sursùm attractum fuit; vt mater ne rursùm raperetur, il-

lud extrahere coacta fuerit. Similes quædam historiæ apud autores reperiuntur quas breuitatis causa omittimus.

Illa autẽ facultatis expultricis intestinorum irritatio à pluribus causis dependet: quarum præcipuæ & frequentiores ab obstructionem referuntur. Quæcunque igitur intestina vehementer obstruere possunt, vt nihil per inferiora descẽdere valeat, hunc affectum producere solent. Postquam enim facultas diu enixa est fæces & alias superfluitates per viam ordinariam excernere, fine suo frustrata, & exclusionis necessitati satisfacere tentans, aliâ viâ aggreditur, & motu præpostero, ad superiora propellit, vt superfluitates illæ per vomitum reiiciantur.

Causæ autem obstruentes sunt fæces induratæ ac tentæ; flatus crassi magnâ copiâ in intestinis collecti, eáque vehementer distendentes; inflammatio, aliíque tumores magni, qui cauitatem internam intestini penitùs occludunt; & intestini circumuolutio, ac complicatio, vt veluti nodus in ipsô fiat: quæ quidem complicatio, & constrictio intestinorum in hernia sæpè contingit, tum etiam in colico dolore, cui sæpè succedit ileos, quia intestina flatibus distenta se conuoluunt vt interdum veluti nodum efficiant.

Causæ verò infrequentiores intestinorum facultatem expultricem ita irritantes, vt motum suum inuertere cogantur, sunt exulcerationes insignes, aut humores acerrimi, intestina vellicantes. Quando enim fæces aut alij humores, ad inferiora delabentes partem vlceratã attingunt, eam acriter vellicãt, ita vt ea irritata rem noxiam præterfluere non patiatur, sed sursùm impetu propellat, quem motum reliqua intestina per sympathiam irritata sequũtur, donec materiã noxia ad ventriculum feratur, qui motum eundem se-

Signa causarum in hunc modum se habent. Si ileos ab inflammatione fiat, (quod vtplurimùm cõtingit,) morbus est acutissimus, qui velociter ad statum properat, febris adest intensa, dolor vehementissimus, vomitus biliosi, & pituitosi citissimè apparent; quos, breui fæcum reiectio consequitur, & reliqua signa exitialia suprà proposita.

Si à fæcibus induratis, alui constrictio præcessit per plures dies perseuerans, & in principio non est dolor qui posteà accedit; morbus longiùs protrahitur nec adeò est acutus, vt in inflãmatione, nec dolor adeò vehemens, neque adeò intensa febris, imò interdũ nulla.

Si à flatibus vel pituita iliacus affectus generetur, ille dolori colico vt plurimùm succedit, & præcesserunt signa colici doloris à pituita vel flatibus oriundis superiori capite proposita.

Quod ad prognosim spectat. Ileos omnis periculosus est, sed vnus alio longè periculosior. Ille igitur est magis exitialis, cui vomitus superuenit primùm quidem materiæ biliosæ, vel pituitosæ; postmodùm verò fæculentæ; & ex his nullum saluari asserit Galenus *6. de loc. affect. cap.* 2. Docet tamen experientia nonnullos euadere, quando ex fæcum retentione vel hernia intestinali affectus exoritur.

Quibus in stranguria ileos superuenit, intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosior vrina fluxerit. Hippocr. *Aph.*44.*sect.*6. Si stranguria fiat ab humoribus crassis & pituitosis, qui etiam magnâ copiâ in intestinis. & in venis redundent, superueniente febre possunt illi concoqui, liquari, & attenuari, ac per vrinas excerni, vndè solutio ilei contingit. Licèt Gal. *in comment. huius Aphorismi* se ignorare asserat quæ Hippocrates dixit in hoc aph. eâque ratione, & experientiâ confirmari non posse.

Si ſymptomata remittantur, & medicamenta, vel alimenta ore aſſumpta, per inferiora deſcendant, ſalus expectanda eſt.

Curatio huius affectus iuxta cauſarum varietatem varianda eſt. Ac primùm ſi à fæcibus induratis, vel à craſſa & viſcida pituita obſtructio inteſtinorũ dependeat, emollientia, & relaxantia remedia interna. & externa erunt vſurpanda.

Primò igitur iniiciantur clyſteres, & decocto althææ, maluæ, violariæ, chamomillæ, & meliloti, cum ſem. lini & fœnugr. vel ex ol. communi ſolo ad ℔.j. in quo butyri tertia pars diſſolui poterit; vel ex decocto inteſtinorum, & omenti veruecis, in quo diſſoluatur butyrum, mel, & ſal gemmeum. Quibus decoctis, ſi flatus adfuerint, vt plerumque ſolent, carminantia, & diſcutientia addere conuenit.

His demùm clyſteribus emollitâ aliquantiſper materiâ; purgantia priùs mediocria, mox paulò vehementiora erunt admiſcenda; ac tandem ad vehementiſſima tranſeundum erit.

Interim fomenta & linimenta emollientia toti ventri erunt admouenda, diúque continuanda, omentum caſtrati in aquâ feruente calefactum, ventri applicandum; &, quod vtilius multò, balnea emollientia administranda, quæ erunt efficaciora, ſi ex oleo ſolo componantur.

Interiùs verò exhiberi poterit oleum amyd. dulc. vel ſolum, vel dum vino albo permixtum. Quibus, ſi dolor valdè vrgeat, ſyrup. de papau. addi poterit, vt in colici doloris curatione dictum eſt.

Ad denique. ſi vehemẽs dolor & flatuum copia adfuerit, reliqua remedia in colidi doloris curatione propoſita vſurpari poterunt. Non omiſſis purgationibus, quæ opportunè inſtitutæ mali causã euacuant.

Quæ

Quæ fit ab inflammatione inteſtinorum, curanda eſt venæ ſectione frequenter repetitâ, ſi vires ferant, cùm in brachio; tum in pede; cucurbitularum admotione inguinibus cum ſcarificatione. Clyſteres etiam emollientes, & refrigerantes iniiciendi erunt, in hunc modum compoſiti.

℞. Rad. alth. Vnc. ij. fol. malu. violariæ, ana M. j. ſem. cucurbit. Vnc. ß. ſem. lini & pſyllij, ana Drach. ij. flor. nymph. & roſar. ana P. j. flor. chamæm. P. ß. Fiat decoctio, in cuius ℔. j. diſſolue ol. roſat. Vnc. ij. caſſiæ recenter extractæ Vnc. j. Fiat clyſter. In progreſſu verò addendum erit. ol. violac. & chamæmelinum.

Prædicta emollientia in oxycrato decoqui debent,

Vel lac recenter mulctum cum pauco ſaccharo & albnmine oui, vel mucilag. ſeminis pſyllij. Vnc. j. ad dolorem leniendum iniici poterit.

Vel parari poteſt clyſter ex lacte amygdal. dulcium, aut cremore hordei, ex illius mundati decocto expreſſo, addendo butyri recentis & ſacchari parùm.

Ex oxycrato ſimplici parari poteſt enema, & ſingulis diebus iniici, quod ad inflammationem inteſtinorum cohibendam plurimùm valet.

Inunctiones fiant ex oleo violato, amygd. dulc. & chamæm. additis mucilag. ſem. lini fœnugr. cydonior. axungiis gallinæ, anatis & butyro recenti.

Tum etiam fotus admoueantur ex decocto ſimplicium, pro enemate ſuprà deſcriptorum.

Tum ex oxycrato ſimplici fotus in principio parari poterunt. In progreſſu verò prædicta ſimplicia in oxycrato decoquantur.

Necnon cataplaſma, ex reſidentia eius dem decocti, vel ex farina hordei, fœnugr. lini, cum butyro, axungiis oleis prædictis compoſitum.

Ac denique balneum aquæ dulcis tepidum, huic

etiam affectui erit conuenientissimum,in quo emollientia & refrigerantia bullierint.

Post venæsectionem exhibeatur olei amygd. dulc. Vnc.ij. ad dolorem leniendum, & si dolor valdè vrgeat, ad narcotica veniendum erit.

Si vomitus non adsit, prouocandus est haustu aquæ tepidæ cum ol.violaceo,eo enim purgătur superiora, & humores reuelluntur ad partem affectam defluentes. In toto morbi decursu propinandi sunt iulepi & emulsiones,in ventriculi inflammatione propositæ.

Potus sit aqua hordei.Et in principio morbi, abstineat æger ab omni aliměto per viginti quatuor horas,vt materiæ morbificæ portio absumatur ; posteà iusculum pulli exhibeatur. Summâ enim curâ tractandus est hic affectus,quia vt plurimùm lethalis est.

Præcipuum autem curationis negotium in abstinentia versatur ; idque exemplo à vulneribus intestinorum deducto ; qui enim ita vulnerati sunt , penè fame conficiuntur per 40. dies. Hoc igitur affectu laborantes per 4. aut 5. dies, tria tantùm cochlearia iusculi sumant singulis diebus, vt vomitus impediatur,qui morbum grauiter auget.Adde quod alimentum exhibitum nullum solatium affert ægrotanti, non enim in nutritionem cedit,sed planè corrumpitur , & chylus à ventriculo in intestina prolabens, cum excrementis retentis permiscetur , & vomitionem auget.

In potu paulò maior potest esse libertas , quia facilè transit ad hepar, & illius materia morbo expugnando idonea esse potest , si oxycratum exhibeatur valdè temperatum, & in parua quantitate.

Denique à circumuolutioni intestinorum quandoque contingit iliacus affectus,quod rarissimũ est;vel à flatibus producitur intestina cŏtorquentibus;vel ab

herniæ

hernia, quæ enterocele nominatur.

Qui à flatibus exoritur, iisdem remediis curatur, quæ ad flatulentam colicam præscripta sunt. Si verò omnibus iis remediis satis diu vsurpatis, aluus non aperiatur; sed omnia assumpta per vomitum excernantur, vt spes salutis in angusto posita sit; extremũ remedium erit vsurpandum, quod proponit. Hipp. 3. *de morbis*, vt, scilicet, follis fabrilis ano adaptetur; & eo flatus in ventrem immitatur. Postmodùm clyster emolliens cum trochiscis alhandal iniiciatur, vt fæces educantur. Valet hoc remedium, non solùm ad ileum ex contorsione intestinorum; sed etiam ad eum qui fit ex obstructione graui, & contumaci: dilatando enim intestina obstructionem soluit. Amat. Lusit. *curat. vlt. cent.* 1. testatur se iliacum desperatum hoc remedio curasse; tum etiam Epiphanius Ferdinandus, *in historiis suis Medicis, hist.* 74. refert, Neapoli filium Ioannis Altimari, Medici expertissimi, qui ex colica & iliaca peribat, hoc eodem remedio ab orci faucibus fuisse reuocatum. Verùm Aurelianus hoc remedij genus improbat, ex eo quòd ventus à folle immissus frigiditate suâ multum lædere potest. Attamen hoc incommodum euitare facile est, si iuxta ignem follis aëre impleatur.

Aliud prætereà remedium valdè inusitatum à Paræo proponitur, quo multos ab ileo desperatos imminẽte morte, liberatos esse refert, haustis scilicèt, argenti viui in aqua sola libris tribus. Pondere enim suo intestinũ velut vinctum expedit, & euoluit, præduraſq; & obstruentes fæces deorsùm deturbat. Quod remedium ab aliis etiam authoribus non paucis approbantur, qui & illud innoxiè sumi posse testantur.

Verùm tanta mercurij quãtitas valdè pertimescenda est, ne frigiditate suâ calorem natiuum extinguat,

&

& sanguinem in venis coagulet. In casu igitur desperato satiùs est minorem quantitatem exhibere. Quidam exhibent Vnc.ij. in ouo sorbili, & iterandum censent, si prima exhibitio non succedat. Vnius tamen vnciæ exhibitionem fœlicem successum habuisse in obseruationibus nostris videre est.

Quando verò iliacus affectus procedit à prolapsu intestinorum in scrotum, tota cura eò dirigenda est, vt illa in suum locum reponantur. Quod fiet blandâ & prudenti manu Chirurgi, locum affectum diù anteà fouendo decocto emolliente, & oleis relaxantibus, clysteribus etiam emollientibus, carminantibúsque frequenter injectis; ægrum ita collocando, vt caput sit valdè decliue, crura verò elata. Imo nõnulli, cùm pedibus suspenderentur, citissimè liberati sunt.

Si hernia fiat cum inflammatione intestini, fotu ex aqua frigida curatur. Si flatus intestinum distendant, fotu ex spiritu vini discutiuntur. Vtriusque curationis exempla vide in obseruationibus nostris.

CAPVT III.

De astrictione alui.

PEr astrictionem alui nõ intelligimus omnimodam alui suppressionem, qua nihil per inferiora deiicitur, qualis in ileo contingit. Sed tãtùm pigram, & tardam alui dejectionem, quâ fæces, & cibi reliquiæ rarò nec pro assumptorum ratione excernuntur. In hac fæces necessariò indurantur, quia diutiùs retentæ caloris vi continenter exsiccantur, ab iisque nonnihil succi semper exsugitur per venas mesaraicas, nõ modò

ad

ad tenuia,sed etiam ad crassa intestina propagatas. Est symptoma facultatis expultricis imminutæ,vel retẽtricis auctæ. Causa tamen est multorum morborum; ideò excreta & retenta in numero sex rerum nonnaturalium recensentur, quæ debitam naturæ legem non seruantes, infinitos morbos producunt. Sicque aluus astricta vapores ad caput mittit,catarrhos aliosque cerebri affectus producit, ventriculi coctionem aliarumque partium actiones perturbat.

Causæ huius symptomatis quamplurimæ sunt. Ac primùm fæcum durities & siccitas non solùm est effectus astrictionis alui, vt suprà dictum est, sed etiam causa efficiens,quia fæces induratæ difficiliùs excernuntur,& facultatem expultricem non irritant.Duræ autem fiunt, & sicciores,præcipuè & frequentiùs,ab hepatis calore excedente,qui omnem humiditatem in intestinis contentam potenter attrahit,& fæces sicciores relinquit. Cui rei etiam plurimum conferre potest motus vehementior,præsertim equitatio; excrementorum paucitas ex inedia proueniens;vel dum acrimoniam non habent,quæ intestina vellicare possit,quod ex cibis frigidioribus contingit, & quando bilis flaua ad intestina non descendit,vt in ictero fieri videmus. Ac denique morbi intestinorum non pauci,hanc alui constrictionem efficere possunt,vt frigida & sicca intemperies,tumores,obstructiones, ani stupor,& paralysis;aliíque non pauci.

Signa diagnostica ex causarum diagnosi depẽdunt, quæ ex propriis fontibus haurienda. Calidæ enim hepatis intemperiei signa ex proprio capite desumenda sunt. Tumores etiam, aliíque intestinorum morbi propriam habent diagnosim. Ac denique causæ externæ,vt ciborum paucitas, vel frigiditas, equitatio, & similia ex ægrotantis relatione innotescent.

Quod

Quod ad prognosim spectat, constrictio alui magis vel minùs periculosa est, pro maiori vel minori grauitate causarum. Si enim ab inflammatione, aut alio intestinorum tumore fiat, valdè periculosa est. Ab aliis verò causis oriunda minùs habet periculi. Contumax, & diuturna plerunque esse solet, quando à fæcibus induratis producitur: indè enim sæpè colici dolores excitantur, qui semel sedati, frequẽter tamen recurrunt, tum propter bonam fæcum exsiccationem: tum quia licèt purgantibus aluus sufficienter soluta videatur, & excrementa liquida permulta euacuata sint: non pauca tamen interdùm excrementa solida, & dura in intestinis subsistunt, quæ nouos dolores pariunt, & non nisi clysteribus quam plurimis, etiam post purgationem iniectis auelli possunt.

Curatio huius affectus à causarum suarum sublatione dependet, quæ ex propriis capitis desumenda est. Cùm tamen illa curatio, vt plurimùm longa esse consueuerit; præcipuè quando à calida hepatis intemperie, aut sicca intestinorum dependet; & interim aluus astricta grauissima parit incommoda; ac illius correctioni seorsim incumbendum est. Quod fiet in vniuersum remediis emollientibus, simulque alui excretionem promouentibus in sequentem modum.

℞. Rad. alth. & lilior. ana Vnc. ij. fol. malu. alth. mercurial. violar. branc. vrsinæ, ana M. j. sem. lini & fænugr. ana ℥. ß. sem. anisi ʒ. j. ß. prunor. dulc. par. iij. flor. chamæmel. & melilot. ana P. j. Coquantur ad ℔. j. ß. In colatura dissolue olei liliorum, & sem. lini. ana Vnc. ij. butyri recentis Vnc. j. ß. catholic. duplic. & diaprun. simp. ana Drach. vj. Fiat clyster, iniiciendus quoties opus fuerit.

Interdùm verò loco huius clysteris vtatur sequẽti.

℞. Decocti intestinorum veruecis ℔. j. butyri recentis

centis Vnc.ij.cassiæ recenter extractæ,catholici optimi,vel diaprun.simpl.ana Dnc.ß.sacchari rubri Vnc.j. Fiat clyster.

Parari etiam potest bis.aut ter in mense clyster ex oleo communi solo ad ℔.j.

Adnitendum tamen est aliis remediis aluum mollire,quandoquidem frequentiori clysmatum vsu natura segnior euadit,& tandem assuescit nunquàm aluum deponere,nisi clysteribus irritata.

In hunc finem pruna dulcia , vel poma cocta cum saccharo,per horam ante prandium erunt assumenda, vt docet Galen. 2. *de alim. facult. cap.* 31. Alioqui si immediatè ante prandium assumantur,nihil operantur. Vel iusculum pulli,aut commune,in quo fol.borrag.betæ, & poma aliquot bullierint , vel ol.amydg. dulc.recenter extracti sine igne cochlear.j. cum syrupo capill. ven. pari quantitate, vel cohlear. ij. syrupi sequentis.

℞. Mucilaginis sem.psyllij , & cydoniorum cum aqua maluæ extract.℔.j.ß. sacchari albi ℔.j. Fiat syrupus secundùm artem.

Vt pruna meliùs operentur, vinum lympathum aute & post eorum assumptionem hauriendum est ; ita tamen vt tota illius quantitas dimidium cyathum non excedat. Idem præstabit butyrum recens per horam ante prandium assumptum , magnitudine nucis maiusculæ,superbibendo vinum lymphatum.

Semel in septimana vtatur aliquo ex sequentibus.

℞ Cass. recent.extract. ℥. j. cremor.tart.ʒ.j. Cum saccharo fiat bolus.

℞.Mannæ granat.℥.j.ß.Capiat manè cum iusculo. Vel

℞.Olei amygdal. dulc. & mannæ granat. an. ℥. j.

T t dissoluantur

dissoluantur cum iusculo,& capiat manè duabus horis ante prandium.

℞.Pulpæ cassiæ ℥.ij. pulpæ tamarind. & mannæ granat,ana ℥.j.fol sennæ tenuiss. puluerat. ℥. ß. cremor.tart.ʒ.ij.Cum syrupo rosato solutiuo fiat opiata capiat ℥.ß.vel Vnc.j.

Vel in decocto prunorum, mannæ ℥.ß.vel ℥.j.dissoluatur, capiat horâ vnâ ante prandium, quemadmodum prædicta omnia per horam ante pastum exhibenda sunt,sic enim meliùs operantur.

Ptisana ex cichor. agrimon. & acetosa in aquam feruere incipientem coniectis,& per noctem infusis, pro potu ordinario vsurpata, vel sola, vel cum vino permixta,aluum liberam seruat.

Iusculum sequens aluum certissimè laxat, eámque diebus consequentibus laxiorem relinquit.

℞.Fol.betæ,& mercurialis,an.M. j. Coquantur in iusculo communi, & quod capiat per horam ante prandium.

Vel parari potest conserua rosar.laxans,ex rosis pallidis non explicatis,præcisis vnguibus,cum manna & saccharo,ana partibus æqualibus,cuius dosis Vn. j.

Denique balneum,vel semicupium frequens ex decocto herbarum emollietium paratum,ad partes omnes naturales humectandas, & aluum emolliendam, erit vtilissimum.

CAPVT

CAPVT IV.

De lienteria, & cœliaca passione.

Lienteria est species alui fluxus, in quo cibus non immutatus, sed provt fuerat assūptus, per aluum celeriter excernitur. In cœliaca verò passione alimenta cruda, & imperfectè cocta per aluum reiiciuntur. Vnde patet duos istos affectus differre inter se tantùm, per magis & minùs, vt lienteria ad actionē abolitam; cœliaca passio ad imminutam referatur. Licèt autem cibi vel omninò inconcocti, vel imperfectè cocti reiiciantur; non ideò tamen ad concoctionem læsam hi affectus referuntur; sed potiùs retentionem. Malè enim vel nullo modo concoquuntur, quia citò deiiciuntur, nec satis diu in ventriculo retinentur, vt concoctionem subire valeant. Hinc etiam colligitur in hoc affectu, licèt inter morbos intestinorum referatur ventriculum valdè affici, & plerumque magis quàm intestina; vnde Galenus *6. de locis affect. cap.* 2. lienteriam, & cœliacam passionem tum ventriculi, tum intestinorum vitio fieri scribit.

Causæ lienteriæ, & cœliacæ affectionis plurimæ proponuntur ab auctoribus, quas omnes ad tria capita referre possumus, frigidam ventriculi, & intestinorum intemperiem; earundem partium irritationem, & summam facultatis retentricis debilitatem ex graui ac lethali morbo.

Frigida intemperies magnam crudorum, pituitosorum, ac glutinosorum humorum copiam generat, qui ventriculi rugas obducit & oblinit, vt alimenta in eo retineri nequeāt. Vnde mirari licet Galenus *6. Aphorism.* 1.

rism. 1. in veteres Græcos inuehi, qui hunc affectum lienteriam, sed læuitatem intestinorum idcirco nominarunt, quòd interna ventriculi superficies læuior reddita cibos non retineat: quandoquidem ventriculus non tam asperitate tunicæ interioris, quam innata sese constringendi proprietate, cibos tandiu contineat, donec concoctio peracta sit. Vt enim concedendum est præcipuam retentionis causam esse facultatem; sic etiam fateri oportet, facultatem illam instrumentis indigere certo modo dispositis, sine quibus actioně exercere non potest: atque adeò cùm tunica ventriculi interior aspera & rugosa facta sit, vt alimenta in ventriculo cōmodè retineantur; non est dubiū quin, si illa asperitas tollatur, dum rugæ implentur humore pituitoso; retentio ventriculi lædatur, ita vt alimenta incocta præterlabantur. Simile quidpiam in vtero contingit, cuius tunica interior aspera, & rugosa facta est, vt semen faciliùs retineat ad conceptionem; at si lentis & glutinosis humoribus obducatur, non retinet, & semen statim effluit; vnde sterilis non paucis mulieribus inducitur.

Aduertendum tamen, si quis hanc nomenclaturam rigidè examinare voluerit, ventriculi læuitatem potiùs, quàm intestinorum, hoc symptoma esse nominandum; neque tamen omnes illius species comprehendere, sed illam tantùm quæ ab humore pituitoso producitur, quæ cùm omnium frequentissima sit, reliquarum denominatio ab ea sumi potest.

Irritatio ventriculi, & intestinorum ab acribus humoribus fit, qui vellicando partes illas ad excretioně præmaturam excitant; quemadmodum in vesica contingit, quæ ab vrinæ acrimonia vellicata frequēti micturitione laborat, vnde stranguria exoritur. Galenus 6. aphor. 1. dicit ab illis humoribus acribus fieri in ventriculo

triculo vlceroſam diſpoſitionem, eo modo quo aphthæ in ore puerorum fieri conſueuerunt.

Summa facultatis retentricis imbecillitas in grauibus & lethalibus morbis ſæpè lienteriam efficit; vt videre eſt frequentiùs in dyſenteria, quæ naturâ ſuccumbente, in lienteriam degenerat, vẽtriculo in conſenſum inteſtinorum grauiter affectorum pertracto; eiúſque facultatibus omninò deiectis. Sic etiam in febribus malignis, alui fluxus lientericus ſæpiſſimè contingit, in quo iuſcula ſtatim ferè ac aſſumpta ſunt, per aluum incocta reiiciuntur. Idem poteſt contingere à rebus venenatis, aut noxioſiſſima qualitate præditis aſſumptis.

Eſt & alia cauſa à prædictis diuerſa, quæ peculiariter cœliacam paſſionem efficere cõſueuit, nempè obſtructiones venarum meſaraicarum, quæ tranſitum impediunt chyloſæ materiæ ad hepar; vnde neceſſe eſt illam per aluum reiici. Verùm vt hæc affectio fiat, oportet omnes venas meſaraicas, aut maiorem illarum partem obſtrui; quemadmodum contingit in pueris ſtrumoſis, quorum meſenterium glandulis innumeris refertum inuenitur, à quibus venæ meſaraicę præcluduntur: & hi continuo alui fluxu chyloſo & cœliaco laborant; multùm comedunt, & in dies emaciantur, donec in maraſmum incidant.

Aëtius & Celſus multique eorum ſequaces aliã etiam lienteriæ cauſam proponũt, nempè leuem & denſam cicatricem inteſtinis ex magna dyſenteria relictã; ob quam venarum oſculis obſtructis alimẽti diſtributio impeditur, & ita fit lienteria. Quæ tamen cauſa non videtur recipienda, quandoquidem oportet vniuerſa inteſtina fuiſſe vlcerata, & in iis poſtmodùm genitam cicatricem omnes propemodùm venas meſaraicas occluſiſſe, quod rationi nullo modo videtur conſenta-

neum; siquidem impossibile est vniuersa intestina vlcerari, quin homo intereat.

Signa horum symptomatum præcipua ex antedictis patent. Si enim alimenta cruda, & inalterata celeriter, & frequenter per inferiora descendant, lienteriam significant. Si verò aliquantulùm immutata, & nonnullam chyli speciem adepta effluant, cœliacam affectionem ostendunt.

Signa verò causarum inde colliguntur, si lienteria aut cœliaca passio fiat à frigida intemperie, & pituitosa excrementa per aluum deiiciuntur, sitis, & doloris carentia; & si à capite fluat pituita, quod frequenter contingit, deiectiones sunt spumosæ; maior est fluxus post somnum, & aliæ causæ caput alterantes, aliáque catarrhi signa apparent.

Si verò ab irritatione proueniat, mordicatio interdùm in ventriculo sentitur; calor in hypochondriis percipitur, sitis interdum vrget, & deiectiones acres, ac biliosæ apparent.

Quod ad prognosim attinet, lienteria, & cœliaca passio diu perseuerans periculosa est, quia toti corpori nutrimentum subripit, vnde atrophia, vel hydrops consequitur. Et si grauissimos acutissimósque morbos consequatur, lethalis vt plurimùm esse consueuit.

Curatio huius affectus pro varietate causarum illum producentium varianda est. Ac primùm qui ab humore pituitoso producitur, iis remediis curari poterit, quæ pro inappetentia à frigida causa oriunda fuerunt proposita; eligendo ea quæ maiori astringendi vi prædita sunt, vt ventris fluxum possint compescere.

Incipiendum itaque erit à purgatione humoris peccantis

peccantis, medicamentis compositis ex aloë, rhab. & myrobalanis.

Clysteres hîc parùm conferunt, cùm ventriculus præcipuè laboret; nisi immoderata deiectio accedens vt in aliis alui fluxibus, eos requirat. Túmque astringentes & roborantes esse debent, iuxta formulas, quæ in sequentibus curationibus proponentur.

Post sufficientem purgationem roborandus ventriculus opiatis, pulueribus, fotibus, emplastris, aliisque remediis dicto loco propositis, in quibus, vt dictum est, astringentia non erunt omittenda, vt mastiche, cortex citri, sem. coriandri, rad. bistortæ, tormentillæ. corallia, &c.

Ac præter illa remedia conueniet opiata sequens ab Amato Lusitano maximè commendata, quâ senem quendam lientericum, post multa alia remedia frustrà vsurpata, liberatum esse refert.

℞. Conseruæ ros. antiquæ ℥.vj. theriacæ opt. ʒ.vj. miuæ cydonior. quantum satis. Fiat opiata, de qua capiat ℥.ß. manè, nihil superbibendo.

Quæ fit ab humore bilioso curanda erit iis remediis, quæ ad vomitum biliosum fuerunt proposita: tum etiam iis, quæ in diarrhœæ biliosæ curatione describentur.

Quæ è retentricis facultatis imbecillitate oritur, in graui & lethali, aut saltem valdè periculoso morbo, curanda est, primùm fomentis ventriculi regioni admotis, in hunc modum compositis.

℞. Rad. bistortæ, tormentillæ, & corticis citri sicci, ana Vnc. ij. fol. menthæ plátag. & absinthij pôtici, ana M. j. nucis moschatæ caryophyll. & cinnam. ana ʒ. iij. rosar. rubrar. P. iiij. Contundantur, & incidantur, vt artis est, iisque impleantur duo sacculi interpuncti, qui macerentur in æquis partibus aquæ ferratæ, & vi-

ni rubri astringentis; vel in vino solo, si magna febris non adfuerit, & applicentur regioni ventriculi calidè vicissim.

Posteà admoueatur vnguentum, vel emplastrum aliquod ex iis, quæ pro vomitu bilioso proposita sunt.

Totus venter etiam oleis, vel linimentis astringentibus inungatur.

Clysteres iniiciantur ex iusculo communi, in quo rosæ rubræ bullierint, dissoluendo saccharum & vitellos ouorum; tum etiam interdùm confectionem de hyacintho, si æger sit valdè debilis.

Ac denique per os, roborantia, & astringentia, in curatione vomitus proposita, exhiberi poterunt; tum etiam ea, quæ pro alui fluxu proponentur.

In cœliaca passione alimenta cruda, & imperfectè concocta per aluum reiiciuntur. Differt tantum à lienteria secundùm magis & minùs, iisdémque remedia profligatur.

Si verò omninò chylosæ sint deiectiones, non à vitio ventriculi, sed ab obstrictione venarum mesaraicarum dependet hic affectus, qui satis frequens est & infantibus præcipuè familiaris. Ideóque remediis obstructiones aperientibus curandus est, & hepar roborantibus; quia illius imbecillitas sæpè coniungitur, non autem astringentibus, nisi alia alui fluxus species subsequatur. Horum materia in hepatis affectuum curationibus fusè describitur.

CAPVT V.

De Diarrhœa.

Diarrhœa est illa species alui fluxus, quâ humores excrementitij sine sanguine aut alimẽto, & sine exulceratione

exulceratione intestinorum excernuntur.

Hisce conditionibus diarrhœa propriè dicta ab aliis alui fluxus speciebus distinguitur; quia in lienteria, & cœliaca passione alimentum incoctum, aut semiconfectum eiicitur; in dysenteria & tenesmo, sanguis cum humoribus excrementitiis permiscetur, quemadmodum in fluxu hepatico, & hæmorrhoidali sanguinolenta excretio reperitur.

Plurimæ sunt illius differentiæ, quæ vt dilucidè exponantur, ad tria capita referendæ sunt quorum primùm respicit materiam quæ excernitur; secundum continet locum â quo illa materia profluit; tertium verò modum & causam efficientem, quæ alui fluxum producit.

Ratione materiæ quæ excernitur, alui fluxus diuiditur in biliosum, pituitosum, melancholicum, & serosum.

Ratione loci à quo humores profluunt; vel alui fluxus prouenit à toto corpore, vel ab aliqua parte peculiari, puta cerebro, ventriculo, intestinis, hepate, liene, mensenterio, vtero, aliisque partibus.

Tertiò ratione modi, & causæ efficientis; alia diarrhœa est critica, alia symptomatica; alia à causa interna vt intemperie, vel praua alia partium internarum diathesi; vel externa, vt medicamento, aut veneno assumpto.

Istæ autem differentiæ simplices vt plurimùm non reperiuntur, sed in vno eodémque alui fluxu sæpè cõplicantur. Sic alui fluxus biliosus est ab hepate, vel toto corpore; pituitosus à cerebro, aut ventriculo; melancholicus à liene, serosus, à toto corpore.

Complicantur etiã vt plurimùm istæ differentiæ ex varia humorum miscella; ita vt non raro bilis, & pi-

tuita

tuita,& serosus humor, eodem alui fluxu excernantur.

Est & alia diarrhœæ species à prædictis diuersa, quæ συντηκτική,seu colliquatiua nominatur, orta ex colliquatione substantiæ corporis, & humorum ab intensè calida partium solidarum intemperie: qualis contingit plerumque in viscerum inflammationibus, febre ardente intensiori,hectica, & pestilenti;in quibus materia pinguis,quasi adipe,vel oleo perfusa,per aluum deiicitur.

Denique ad alui fluxus species,refertur fluxus,stercorosus, in quo magna copia stercoris liquidi frequenter eiicitur,qui ex cibis excrementitiis in ventriculo corruptis, aut magna excrementorum copia in intestinis cumulata,exoritur.

Diagnosis in genere manifesta est; quando scilicet per aluum deiiciuntur excrementa liquidiora, & frequentiora,quàm instituto naturæ conueniat.

Signa etiam differentiarum quæ petuntur,à materia conspicua sunt;cùm sensibus ipsis pateat vtrum excrementa biliosa,pituitosa,melancholica,vel serosa deiiciantur.

Partes verò mandantes difficiliorem habent diagnosim,tamen ita distinguendæ sunt.

Si à toto corpore humores profluant, adest, vel præcessit febris continua,vel aliquis alius totius corporis affectus,vt cachexia,leucophlegmatia;vel ingestorum ciborum & potuum copia præcessit, & nullius partis peculiaris affectus innotescit.

Si autem critica sit illa diarrhœa,fit cùm bonis ægri rebus,ac facili tolerantia,& inde morbi solutio, aut maxima illius imminutio consequitur.

Contingit etiam interdum critica diarrhœa sine vllo morbo,in corporibus nonnullis prauos humores cumulare

cumulare solitis, quæ cùm robore insigni prædita sint, prauos illos humores dum copia luxuriant, & naturam grauant, per interualla deponunt; vt docuit Galen. 7. *meth. cap.* 11. de quo etiam alui fluxu Celsus mentionem facit *lib.* 4. *cap.* 19. his verbis: *Vno die fluere aluum sæpè pro valetudine est; atque etiam pluribus, si febris absit, & intra septimum diem conquiescat; purgatur enim corpus, & quod intùs læsurum erat vtiliter effunditur.*

Inter criticos etiam referri debet alui fluxus serosus qui sine vllo morbo præcedente, contingit hominibus, quibus serum in venis plurimùm redundat, idque potissimùm tempore autumnali; cum videlicet frigus autumni nocturnum, vel matutinum, apertos ab æstate prægressa cutis & partium externarum meatus offendens; ac propterea sese altiùs in corpus insinuans, serosos humores in venis contentos exprimit ad inferiora, quos deinde natura à nimia illorum copia grauata, per venas mesaraicas ad intestina protrudit, quamuis sæpissimè accidat eos per vrinas excerni, vnde contingit multos in principio autumni, & primis illius frigoribus, magnam vrinarum copiam per aliquot dies profundere.

Si verò diarrhœa symptomatica sit, magnum facit laborem ægrotanti, vires plurimùm deiicit, & morbus cui superuenit, augetur, vel saltem in eodem statu perseuerat.

Iste autem fluxus symptomaticus in febribus ardentibus & malignis sæpè fit colliquatiuus, & inde dignoscitur, quòd excrementa oleo aut pinguedine perfusa apparent; tum corpus confestim emaciatur & absumitur, ac ferè in marasmum perducitur.

Si à cerebro diarrhœa oriatur, deiectiones fiunt spumosæ, vt docuit Hipp. *Aph.* 30. *sect.* 7. Quod tamen

non

non est perpetuum; quandoquidem pituita potest à cerebro defluere citra flatuũ permixtionem,quę vnica est spumositatis causa;tum etiam humoribus genitis,aut contentis in ventriculo & intestinis,possunt permisceri flatus, vnde excrementa erunt spumosa, licèt non à capite profluant. Ideò huic signo alia adiungenda sunt,nempè si cerebrum aliquo affectu manifesto laboret,vt catarrho,surditate,lethargo, apoplexia,aut insignis saltem capitis grauitas,aut dolor, aut somnolentia appareat,& noctu magis alui fluxus quàm alio tempore fatiget.

Si à ventriculi vitio procedat, alui fluxus signa aderunt quæ vitiatam ventriculi coctionem demonstrare solent; verbi gratia, si alimenta corrumpantur, recipiántque acrem & nidorosam qualitatem,ex qua deinde irrita facultas expultrix, cogatur ea per aluum expellere, túmque signa calidæ ventriculi intemperiei aderunt. Sic etiam si cruda & pituitosa deiiciantur, & tarda, ac imminuta fuerit alimentorum concoctio;à frigida intemperie læsam ventriculi coctionem arguimus, ac denique vitium in ventriculo residere cognoscimus,si æger antea prauis eduliis sese impleuerit, quæ facilè in ventriculo corrumpi potuerint.

Ab intestinis procedit alui fluxus, præcipuè cum illa lumbricis referta sunt; & tunc signa lumbricorum apparebunt,ex proprio capite desumenda.

Si ab hepate procedat alui fluxus,deiectiones erunt biliosæ,quia bilis in hepate generatur,& signa calidæ intemperiei,inflammationis,obstructionis, aut alterius cuiusdam hepatis affectus apparebunt.

Si à liene diarrhœa procedat, deiectiones maiori parte nigræ,aut ad nigrum vergentes erunt, in sinistro hypochondrio tensio,grauitas aut dolor, & alia

lienis

lienis laborantis signa conspicientur.

Si à mesenterio procedat; tensio vel dolor in illa parte apparebit. Verùm humores in mesenterio collecti; ab hepate vel liene plerumque oriuntur.

Si ab vtero procedat alui fluxus; suppressio mensium, vel symptomata affecti vteri aderunt, quæ magis sæuire solent, & præsertim alui fluxus ingrauescit, quo tempore menstrua fluere consueuerunt.

Prognosis diarrhœæ in hunc modum instituenda est.

Alui fluxus, qui cum facili tolerantia contingit, & ex quo æger leuamen aliquod percipit, bonus. Contrà verò qui laboriosus est ac vires deiicit, malus, Ille enim criticus censendus est, hic verò symptomaticus.

Alui excrementa liquida quæ in progressu morbi sensim crassescunt, bona virtutem enim benè operantem significant, quæ prauos humores concoquit, cum concoctio fiat incrassando.

Fluida alui excrementa cum dolore, & laboriosa, ac frequenti deiectione, mala. Significant enim maximam humorum acrimoniam, quæ intestina vehementer vellicat, stimulat, pungit & erodit.

Liquida deiectio quæ non sentientibus effertur, valdè mala. Aut enim errorem mentis, & delirium significat; aut caloris natiui exolutionem, quam sensus abolitio consequuta est.

Liquida deiectio quæ cum morbo acuto incipit, & cum eodem perseuerat, mala. Significat enim magnam materiæ morbificæ copiam, vel malignam qualitatem, quæ naturam cogit ad præcocem istam diarrhœam.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhœa superuenerit, malum soluit. Hipp. *Aph.29 sect.7.* Materiæ enim

enim in toto corpore restagnantis euacuatio fit. Id autem limitatione indiget. Verus siquidem est Aphorismus, si talis alui fluxus in morbi principio, & adhuc constantibus viribus accidat; alioqui non morbum, sed ægrum de medio tollit.

Mulieri vtero gerenti, si aluus multùm fluat, periculum est ne abortiat. Hipp. *Aph.* 34. *sect.* 5. alimenta enim fœtus nutritioni necessaria per aluum maiori parte excernuntur, & vires deiiciuntur, tum vincula vteri continuo humorum ad illis partes affluxu laxantur; tùm fœtus ac vterus tetro excrementorum continenter deiectorum vapore inficitur.

Alui deiectiones vitellinæ, virides, æruginosæ, liuidæ, nigræ, variegatæ, aut valdè fœtidæ, malæ. Hæ deiectiones malæ sunt propter eas rationes, quas de simili vomitu capite proprio retulimus.

Quod ad curationem spectat: cùm diarrhœa symptomatica plerumque oriatur ex prauis corruptisq; humoribus biliosis, pituitosis, melancholicis, aut serosis, & præcipuè biliosis, acrimonia sua facultatem intestinorum expultricem irritantibus; illius curatio ab humoris peccantis euacuatione auspicanda est, quod fiet medicamento, quod purgando astringat; ne humoribus commotis alui fluxus nimiùm irritetur, quod in similem modum concinnari poterit.

℞. Rhab. elect. ℥. j. myrobal. citrin. ʒ. ß. santal. citrin. ℈. ß. Infundantur in aqua plantag. In expressione dissolue rhab. puluerati ʒ. ß. syrupi rosac. Vnc. j. Fiat potio. Poterit addi catholicum, vel aliud medicamentum purgans, pro conditione humoris expurgandi.

Vomitus etiam interdum conuenire poterit, quia reuellit & euacuat materiam morbificam.

Si sanguinis redundantis indicia fuerint, & robur virium,

virium, phlebotomia initio celebranda est. At si febris adfuerit, sanguis detrahendus est, etiamsi nulla plethora appareat.

Ante & post purgationem, clysteres detergentes iniiciendi sunt, quorum descriptio talis esse poterit.

℞. Hordei integri P. ij. furfuris macri & rosar. rubrar. ana P. j. liquirit. rasæ & passul. integr. ana ℥. j. Coquantur ad ℔. j. In colatura dissolue sacchari albi ℥. j. vitellos ouor. num. ij. Fiat clyster.

Corpore sufficienter euacuato, tum medicamentis purgantibus, tum ipso alui fluxu, astringentia & roborantia vsurpanda erunt, tum per os assumenda, tum per clysterem iniicienda, tum ventri admouenda: quorum formulæ à curatione dysenteriæ erunt repetendæ.

Prætereà verò sequentia vtiliter vsurpari poterunt

℞. Aceti chalybeati partem vnam, aquæ chalybeatæ partes duas: fol. & fructuum myrti, cydonior. mespilor. sorborum, ana M. ij. nucum cypressi par. vi. Coquantur ad medias. Colaturâ foueatur totus venter, tepidè frequenter.

℞. Ol. masticheS, cydonior. & myrtin. ana Vnc. j. sang. drach. thuris, & gummi tragacanth. ana ʒ. j. ceræ quantum satis. Fiat vnguentum, illinendum post fotum. Vel

℞. Micæ panis assatæ, & in aceto chalybeato infusæ, & carnis cydonior. sub cineribus coctorum, vel cydoniati, ana ℥. iij. thuris, mastiches, sang. drac. ana Drach. ij. Cum syrupo de absinthio cydoniorum. Fiat cataplasma.

℞. Mastiches ʒ. ij. Bulliant in ℔. iij. quæ fontis pro potu ordinario. Præstat aqua ferrata, quia aluum turbat, sed in affectu calido nō valet: in cuius curatione conueniet vti tinctura rosarum, vel conserua rosar.

cum

cum aqua fontis permixtâ cum aquâ extinctionis auri, cum syrupo cydoniorum agitatâ.

Amatus Lusitanus refert quendam curatum diarrhœâ biliosâ largo frigidæ potu in æstate. Nos verò cuidam viro sanguineo, diarrhœâ biliosâ æstate mediâ laboranti, cum siti intensa, præscripsimus salem prunellæ in potu ordinario, tum etiam iulepis, cum aqua lactucæ & portulacæ, ter in die sumendis, & intra viginti quatuor horas curatus est.

Si humor fuerit valdè acer & adustus, parciùs & mitioribus medicamentis purgandus est æger, alioqui affectus ingrauescit; sed refrigerantibus & humectantibus temperandus est; tum etiam sanguine parcâ manu detracto.

In eodem casu plurimùm confert semicupium tepidum, cuius exemplum habetur in obseruationibus nostris.

Folia plantaginis in iusculis decocta, ad hunc affectum vtilissima sunt.

Ne verò diarrœa in dysenteriam transeat, ad demulcendam humoris acrimoniam, clysteres ex lacte chalibeato vsurpandi sunt; tum etiam emulsiones ex seminibus frig. maj. & sem. papau. albi.

Ad eandem diarrhœam biliosam syrupus sequens erit conuenientissimus.

℞. Succi cydonior. Vnc. vj. succi endiuiæ & acetosæ ana Vnc. iij. sem. acetosæ, & plantag. ana Drach. ij. corall. rubr. ʒ. j. aquæ plantág. ℥. iv. Coquantur ad mediæ partis consumptionem. Colentur & fortiter exprimantur. Adde sacchari parem colaturæ quantitatem, & fiat syrupus, de quo capiat Drach. ij. manè & serò.

In omni autem diarrhœa, præmissis vniuersalibus, bolus sequens vsurpari poterit.

℞. Conseruæ rosar. antiquæ ℥. ß. cydonior. condit. ʒ. j.

ʒ.j. pulueris tormentillæ ℈. i. boli armeni ℈. ß. cum saccharo. Fiat bolus frequenter iterandus. Vel si affectus sit diuturnior, ex eiisdem aut similibus maiori quantitate præscriptis, opiata concinnari poterit, ad plures doses sumenda.

Vel ad potentiùs astringendum vtatur æger puluere sequenti.

℞. Sang. drac. thuris, mastich. mumiæ, terræ sigill. lapidis hæmatit. trochisc. de carabe, ana Drach. i. boli arm. veri Drach. iij. Fiat puluis, de quo capiat ℈. ij. cum liquore idoneo.

Rhab. bis infusum, & posteà aquâ rosar. lotum bis aut ter, & exsiccatum, vtile.

Tabellæ triasantali quadruplicato rheo, bis in die exhibitæ, pondere Drach. ii. alui fluxus materiam auferunt, & viscera corroborant.

Conyzæ folia super prunas iniecta, vt fumus in cathedra perforata recipiatur specificâ vi alui fluxui medentur. Tum si eadem herba cum aceto trita, regioni stomachi admoueatur.

Suffitus etiam tapsi barbati in cathedra perforata receptus, insignis est efficaciæ, cuius exemplum habetur in obseruationibus nostris.

Syrupus corallorum ad idem est efficax, & multò magis illius tinctura, vel magisterium.

Conserua cynorrhodi per se ad diarrhœam biliosam vtilissima est, tum etiam, si opiatis astringentibus permisceatur.

Vbi verò ex fluxu frequentiori, & acriori, periculum est ne vires deficiant, laudanum opiatum cum mastiche, & terra sigillata vtiliter exhibetur.

In contumaci alui fluxu, clyster ex musculo & theriaca recenti vtilis.

Pilulæ de bdellio bis aut ter in septimana, vel alter-

 nis

nis diebus vſurpatæ:ad diuturnos,& contumaces alui fluxus ſiſtendos vtiliſſimæ ſunt.

Ad idem valet meſpilorum vſus frequens, vt ſe experientiâ comprobaſſe teſtatur Foreſtus *obſ.* 1.*lib.* 22. his verbis. *Qui diuturno alui fluxu laborabat,& omnem ſuam ſubſtantiam fruſtrà in Medicorum ope conſumpſerat, conſilij causâ, vt ab hoc malo liberari poſſet, ad me acceſſit. Cui conſilium dedi, vt meſpila etiam immatura in maxima copia deuoraret Quibus comeſtis alui profluuium paucis diebus ceſſauit. Vti & cuidam euenit mercatori Zelando, ad Ioannem Spirinchium quendam Medicum Louanienſem celebriorem profectò, vt ab eo curaretur. Qui cum multis menſibus laboraſſet profluuio, & tandem etiam dyſenteriâ,neque ab vllis Medicis curari poſſet, tandem meſpilis comeſtis, ex eiuſdem Medici conſilio, ſanitatem conſequutus eſt, & Medico trecentos aureos,pro ſola meſpilorum preſcriptione numerauit, quibus ſolis in priſtinam ſanitatem fuerat reſtitutus.* Hæc Foreſtus.

Verùm aduertendum eſt, vt ante meſpilorum vſum corpus ab excrementis, & omni cacochymia liberum præſtetur.

In diarrhœa inueterata ſequentia vtiliſſima ſunt.

℞.Raſ.eboris ʒ.iij.confect.alkerm.ʒ.j. ſacchari in aqua roſ.diſſoluti Vnc.iiij.Fiant tabellæ.

℞.Croci martis reuerberati gr.vj.bezeoard.miner. ℈.ß.conſeruæ roſ.ʒ.ij.ſpirit, vitr.gut.iii. Miſce, fiat bolus qui detur bis in die,longè à paſtu.

℞.Succi perſicariæ maculatæ & ſemperuiui maj. an. ℥.iij.bulliant ad tertiæ partis conſump.& dentur manè. Certò curant quemlibet fluxum quantumuis inueteratum.

Mercurius diaphoreticus per aliquot dies ad gr.xij exhibitus,omnes corporis impuritates aufert,quæ cõ-

tumaces

tumaces interdùm alui fluxus parere consueuerunt.

Decoctum granorum iuniperi in vino paratum, per triduum exhibitum multùm confert. Tum puluis cicadarum cum vino albo exhibitus ad Drach. j. Hæc duo conferunt, materiam alui fluxum committendum deriuando ad vrinæ vias. Paratur autem decoctum iuniperi in sequentem modum.

℞. Granor. iuniperi M. i. vini rubri. ℔. i. ß. Bulliant ad duarum tertiarum consumptionem; colaturam capiat manè per triduum.

Potus aquarum sulphurearum, totum corpus expurgando, & ventriculum roborando, inueteratam diarrhœam curat. Cuius rei exemplum habetur in obseruationibus nostris.

Si diarrhœa fiat catarrho, cerebro prospiciendum est velut parti mandanti, iis remediis, quæ in catarrhi curatione proposita sunt. Si verò pendeat ab hepatis, aut lienis obstructione, vel imbecillitate; illis affectibus mederi oportebit, prout in peculiaribus eorum curationibus docebitur: túmque astringentium medicamentorum vsus nullus, aut parcissimus esse debet. Platerus in cura hæmorrhoidum, dicit sanguinem calentem iniectum mirabiliter aluum fluētem cohibere.

CAPVT VI.

De Dysenteria.

DYsenteria est frequens, & cruenta alui deiectio cum ventris dolores, ac torminibus, ab intestinorum exulceratione dependens.

Dysenteriæ nomen apud veteres plerumque sumitur communitér pro omni cruenta alui deiectione:

ſtrictè tamen & propriè eam tantùm alui fluxus ſanguinolenti ſpeciem ſignificat, quæ ab vlcere inteſtinorum exoritur.

Gal. 3. *de ſymptomat. cauſ. cap.* 2. quatuor cruentæ deiectionis ſpecies proponit, quibus etiam dyſenteriæ nomen communiter vſurpatum tribuitur.

Prima eſt, quando propter aliquam partem præciſam corporis; aut intermiſſam aliquam exercitationem, aut ſanguinis euacuationem per alias partes, putà nares, vel vterum ſuppreſſam; ſanguis copia luxurians, per venas meſaraicas ad inteſtina detruditur, & per aluum euacuatur.

Secunda differentia eſt, quando propter iecoris imbecillitatem ſanguis aquoſus, & loturæ carnium ſimilis excernitur, quod in fluxu hepatico contingit, de quo intra tractabimus.

Tertia differentia eſt, quando ſanguis melancholicus & ſplendens eiicitur, qui propter nimiam moram in hepate, aut liene vſtione concepit, & cum humore melancholico permixtus eſt; ſplendor vſtionem ſignificat, quandoquidem ſanguis qui ex refrigeratione nigreſcit, ſplendorem non habet; imò verò eum quem priùs habebat, amittit.

Quarta differentia eſt, vbi breuibus quibuſdam interuallis ægri cum humoribus, & excrementis ſanguinem reiiciunt, cui interdum puris aliquid admixtum eſt, idque cum dolore, & torminibus, quibus inteſtinorum vlcus arguitur. Et hæc eſt propriè dicta dyſenteria, de qua tantùm hic agimus.

Cauſæ internæ dyſenteriam efficientes ſunt, humores acres & exulcerantes, vt bilis flaua, porracea, æruginoſa, & atra; tum etiã pituita ſalſa ab intenſo calore genita, vel per putredinem in ventre ſalſedinem adepta, & ad inteſtina delata, vbi propter lentorem diutiùt

diutiùs hærens assiduè detergendo, tandem exulcerat.

Hîc dubium non leue proponitur, ab autoribus, quomodo bilis flaua interdùm breui temporis spatio dysenteriam faciat cùm tamen non raro bilis porracea, & æruginosa simplicem faciat diarrhœam ad longum tempus perdurantem, quæ tamen nunquam in dysenteriam degenerat; cum bilis porracea & æruginosa ex flaua generetur vlteriori adustione, & proindè maiorem habeat acrimoniam.

Respódet Mercatus, cum humorũ acrimonia requiri lentoré & visciditaté, cuius ratione diutiùs morentur in intestinis, eaque magis corrodant. Et ita si flaua bilis lentorem habeat dysenteriã efficiet, contra verò si porracea & æruginosa fluidior sit, & minoré in intestinis moram faciat, simplicem producet diarrhœam.

Sennertus hanc responsionem probabilẽ esse dicit, eam tamen omninò dubiũ non soluere existimat, quod sæpè alui fluxus dentur, in quibus visciditas & lentor cum acrimonia reperitur, & tamen dysenteria non excitatur. Contrà verò visciditas & lẽtor sæpè non adest in biliosis humoribus dysenteriam excitantibus, ideò censet humores qui dysenteriam pariunt, peculiarem & occultam quamdam qualitatem habere, quâ peculiariter intestinis infensi sunt, eaque exulcerant, sicut lepus marinus pulmonem, & cantharides vesicã exulcerant, non autem alias partes. Illam verò qualitatem malignam & intestinis vt plurimùm infensam probat ex eo quòd dysenteria plerunque contagiosa est, ita vt miasmata ex deiectionibus dysentericorum exhalãtia sola intestina efficiant in iis qui contagium recipiunt, non autem alias partes. Idem contingit in aliis morbis epidemicis & contagiosis, in quibus venenũ grassatur parti cuidã peculiari infensum. Sic dãtur pleuritides, peripneumoniæ, & anginæ pestilẽtes. Sic venenũ

canis rabidi soli cerebro infensum est. Id apertiùs in medicamentis purgantibus videre est, quæ peculiarem vim obtinent, humores in corpore commouendi, & ad intestina propellendi; cùm enim illa non solùm ore sumpto, sed etiam vmbilico admota, imò vapore ipsorum naribus attracto, aluum mouere, & purgare soleant; verisimile est illa per poros cutis, & vasorum extremitates in venas & arterias penetrãtia, agitationem quamdam & fermentationem in humoribus excitare, quia vitiosi humores à bonis separantur, & ij deinceps naturam stimulantes ad intestina propellũtur, vi medicamenti ad ea loca expulsionem dirigẽte. Pari etiam ratione, sed modo diuerso, sudorifera ad cutem, & diuretica ad vesicam insitâ vi humores propellunt. Ex quibus licet colligere, cõtagium dysentericum quocunque modo, & loco intra corpus admissum fermentationem quamdam in humoribus excitare, & sibi similem dispositionem imprimere, quæ intestinis inimica, ad ea cursum humorum promouet; eaque labefactat, atque exulcerat; & illa demùm tali dispositione infecta humores, & alimenta inficiunt; vnde vera & propriè dicta dysenteria emergit.

Quæritur etiam apud autores, quidnam sit illud mucosum, & album, quod magna copiâ plerunque in dysenteria excernitur, cum sanguine, aliisque humoribus permixtum. Quidam putant esse pinguedinem intestinorum abrasam; alij mucum quo intestina oblinũtur, ad faciliorem transitum, excremẽtorum; alij pituitam à cerebro, aliisque partibus defluentem, alij pus ex visceribus manans. Nos verò statuimus hãc mucosã substantiam nihil aliud esse, quàm intestinorũ excrementum præternaturale. Intestina siquidẽ labefactata, & à naturali constitutione deiecta, proprium alimẽtũ ritè conuertere nequeunt in suam substantiam, sed illud

imperfectè

imperfectè assimilãdo in mucosam illam substantiam commutant, quæ cùm nutritioni illatum partium inepta sit, expellitur foras, & pars, demum nutritionis indiga nouũ attrahit alimentũ, quod denuò cum perfectè transmutari non possit ob vitium partis, in substantiam illam heterogeneã, & mucosam conuertitur, cuius magnus est prouentus, quoniam pars ad sui nutritionem continuò sanguinem attrahit à venis, qui in mucosam substantiam cõuertitur, atque adeò par; suo genio fraudata nouum iterùm attrahit sanguinem ad sui nutritionem, quam perpetuò intendit, qui cùm propter deprauatam homiosim in prædictam substantiam commutetur, magnus fit mucosi illius excremẽti prouentus. Idem in quamplurimis aliis partibus contingit, & præsertim in iis quæ magna & profunda vlcera patiuntur. Pars siquidem vlcerata cùm ob prauam diathesim probè nutriri nequeat, sanguinem cõtinuò attrahit à venis, qui in purulentam substantiam commutatur, vndè totum corpus sẽsim exhauritur, & tandem contabescit. Neque solum partibus vlceratis hoc vitium contingit, sed etiam aliis nullo vlcere aut abscessu affectis, ita vt licèt excrementum prædictum puris naturam æmuletur, non sit tamen verùm pus, quod non nisi ex vlcere vel abscessu procedit. id præcipuè apparet in ophthalmia, in qua oculus simplici inflãmatione affectus, copiosum excremẽtum puri simile continuò emittit, quod ex sola partis intemperie & deprauata homiosi procedit; idem contingit sæpè asthmaticis & aliis qui pulmonum affectibus laborant; eorũ enim pulmones malè affecti proprium alimentum malè concoquunt, & in excrementum pituitosum atque interdũ puri simile conuertũt, quod per anacatharsin expellitur; in iis tamen nullum vlcus est in pulmone, quod multi Medici etiã periti statim pro

 nunciant

citur quòd si dolor sit supra vmbilicum, tenuia intestina afficiuntur, si verò infra, crassa maximè laborant, quod tamē rationi manifestè repugnat, cùm & tenuia & crassa intestina ad partem superiorem & inferiorem circumagantur. Meliùs igitur elicietur ista diagnosis ex qualitate doloris, & iis quæ excernūtur. Si enim tenuia intestina affecta sint dolor est acutissimus, vt ægri aciculis compungi videātur, quia tenuia intestina magis mēbranosa sunt, & sensu exquisitiori prædita. Deindè aluus statim post tormina & dolores non deponit; ac denique sanguis cum stercoribus omnibus permixtus est. Cum enim via à superioribus intestinis ad anum longior sit; sanguis, & purulenta materia antequam per aluum excernatur, in longiore itinere magis cum stercoribus permiscetur. Si verò intestina crassa afficiantur; dolor est minùs vehemens & diuturnus; à torminibus & cruciatu ventris statim fit excretio; cruor, & purulenta materia alui excrementis supernatat, aut parùm permixta apparet. In maiori exulceratione veluti carunculæ exernuntur.

Signa causarum ab excrementorum colore præsertim desumuntur, quatenùs illa citrina, flaua, viridia, albicantia, vel atra conspiciuntur. Quibus adiungenda sunt signa abundantium in corpore humorum quæ ab ætate, temperamento, anni tempore, & vitæ genere desumuntur.

Prognosis huius affectus in hunc modum instituenda est.

Si tenuia intestina exulcerentur, maius est periculum, substantiâ enim pollent magis neruosâ, & hepati vicinoria bile synceriorem recipiunt.

Dysenteria ab atra bile proueniens lethalis ex Hipp. *Aph.* 24. *sect.* 4. quia tale vlcus ad cancri naturam accedit, qui etiam in externis corporis partibus rarò cura-

tionem admittit. Si tamen per crysin excreta atra bilis dysenteriam mouit, adeò periculosa non est. Cauendum tamen hîc est ne sanguis concretus, aut diutiùs retentus pro atra bile accipiatur.

Dysenteria à flaua bile aut cibis acribus prouenions facilè curabilis est.

A pituita salsa dysenteria veniens, & crudelior & contumacior est, quàm quæ à flaua bile, quia propter lentorem diutiùs intestinis hærens, grauiùs affligit, & magis exulcerat.

In longis difficultatibus intestinorum cibi fastidium malum, & cum febre peius. Hipp. *Aph.* 3 *sect.* 6.

Si dysenteria detento veluti carunculæ deiiciantur, morriferum. *Aph.* 26. *sect.* 4. profundum enim vlcus significat, quod intestini particulas abradit.

Vigiliæ immodicæ, deiectiones syncerae, nigræ, fœtidæ, sanguinis excretio cōpiosa, superueniens lienteria, singultus, vomitus biliosi, iecoris & præcordiorum dolor, sitis intensior, lethalem vt plurimùm dysenteriam prænuntiant.

Podagricis, & lienosis superueniens dysenteria, bonum. Hipp. 2. *progn.* & *aph.* 46. *sect.* 6. hæc tamen dysenteria talis reuera non est, sed potiùs ad simplicem diarrhœam referenda, quæ materiam morbificam, illos morbos producentem, euacuat.

Senes & pueri ex hoc morbo sæpiùs pereunt, quàm in media æstate constituti Hipp. 2. *progn.* pueri quidē, quia citò dissoluuntur ob mollitiem, tùm quia præceptis minùs obtemperant: senes verò quia viribus sunt exhausti, & quia magna status naturalis euersio significatur. Talia si quidem excrementa dysenteriæ producendæ idonea, non facilè gignunt.

Curatio huius affectus perficitur medicamentis humores acres lenientibus, abstergentibus, euacuantibus

tibus;vlcus consolidantibus,fluxúmque constringentibus,

Humoris peccantis euacuatio statim ab initio molienda est,vt citò educatur,antequàm grauiùs lædat: imò verò repetenda,donec magna ex parte sublatus sit.

Et si tutum non videatur singulis,vel alternis diebus purgare; fieri potest tertio, vel quarto quoque die.Huic vsui cæteris præstat medicamentis rhabarbarum,vel in substantia cum iusculo vsurpatum ; vel in potionis formam reductum, vt in diarrhœæ curatione,vel in sequentem modum.

℞. Fol. plantag.M. ß.liquirit.ras. & passul. integr. an Drach.iij.rosar.rub.P.j.tamarind.Drach. vj. corticis myrobal.citrin.ol.amygd.dulc.confricat.Drach.ij. Coquantur ad Vnc. iij. In colatura dissolue rhab. in aqua plantag. cum spica infusi Drach. j. syrupi cydonior.℥.j.Fiat potio.Vel

℞.Tamarindor.Vnc.sem.myrobolan.citrin. Drach. ij.Coque in aqua hordei & plantag. In colatura infunde rhab.Drach.j.sem. santal. citrin.℈. ß. Colaturæ Vnc.iiij.adde syrupi rosar.solut. Vnc.j.Fiat potio.

Commendatur à nonnullis decoctum myrobal. in plures doses exhibitum,hoc modo paratum.

℞.Corticum myrobal.cepulor.Drach.x.citrin.ʒ.v. passular. minor. Vnc. ij. Coque omnia in aquæ Vnc. xxvj.ad consumptionem tertiæ partis. Posteà colentur. Adde colaturæ sacchari Drach. x. Clarificetur, aromatizando cinnam. Vnc. sem.

Penotus sequentem potionem laudat, tanquam singulare remedium ad dysenteriam , & diarrhœam desperatam.

℞.Corticis guaiaci contriti Vnc.ij.Bulliāt in sufficienti quantitate aquæ ad medias, cui impone rosar. rubr.

rubr.balauſt.ſem.ſplantag. an. Drach. ij. Bulliant per horam. Deinde colaturæ adde rhab.puluerat.Drach.j. cathol.Drach.iij.Fiat potio.

Quamplurimi practici rhab.torrefactum exhibent, vt vis purgans ex parte auferatur. Sed Amatus Luſitanus ſecundā rhabarbari infuſionem vſurpat, dicitque primâ infuſione omnem eius acrimoniam auferri, & melius eſſe hoc modo vſurpatum, quàm torrefactum: illâ enim torrefactione empyreuma acquirere non pauci exiſtimant. Præparatio autem talis eſt.

℞.Rhab.elect.Drach. j. ſem. Infundantur in aquæ plantag.iij.per aliquot horas.Colentur & leuiter exprimantur, iterúmque infundantur in nouæ aquæ plantag.Vnc.iij.In expreſſione diſſolue caſſiæ recenter extractæ Vnc. ſem.Fiat potio.

Si propter humorum crudorum copiam magis purgare eſt animus, ſyrupus roſaceus, cathoiic.aliáque mitiora admiſcenda ſunt, abſtinendo à vehementioribus.

Vomitus aliquando conuenire poteſt, ſi æger ſit nauſeabūdus, & humores in ventriculo reſtagnare videantur; fit enim reuulſio à parte affecta. Quod disertè innuit Amatus Luſitanus *curat.44.cent. 2.in ſcholio* his verbis: *Si ad inteſtina corriuantem bilioſum, & acrem humorem dyſenteriam gignentem, Medicus per ſuperiora retrahere poſſet, & eum per vomitum vacuare, dubio procul ineptum eſſet, contra Galeni præcepta libro artis Medicinalis, & methodi ſuæ curatiuæ, per inteſtina, vlceribus ſcatentia, materiam ducere. At cùm hæc Medicus non ſic aſſequi poſſit, tametſi tentare pro viribus debeat, conſequens eſt medicamentis purgatoriis id efficiat, præſertim rhabarbaro.* Illud ipſum docuerat Hipp. *Aphor. 15. ſect. 6. A longo alui profluuio habito, ſpontaneus vomitus ſuperueniens morbum ſoluit.* Galen. verò *in com. huius Aphor. Hoc*, inquit,

quit, *exemplum ex eorum quæ rectè fiunt à natura, quæ Medicum imitari oportet.* Idem confirmat Mercatus, his verbis: *Aliò humores tranferes, sanguine misso, si opus fuerit, item expurganti pharmaco exhibito, vel vomitibus, maximè in salsa pituita, nam hac viâ diuturnas dysenterias curari conspeximus.* Angelus Sala in dysenteria sequens præscribit vomitorium.

℞. Sal. vitriol. ʒ. ß. vel Drach. j. syrup. cydon. & aq. beton. an. ℥. j. aq. cin. Drach. x. Misce & propina.

De phlebotomia in hoc affectu magna est dissensio inter authores. At peritorum sententia est præsente febre & intestinorum inflammatione, quæ non rarò vlcer copulata est,) debere celebrari in principio morbi, antequàm vires ab alui profluuio diuturniori fuerint attritæ: sic enim fit reuulsio sanguinis & humorum acriorum ad intestina profluentium. Imò verò Valescus de Taranta, & Amatus Lusitanus in antiqua dysenteria sanguinem detrahunt. *Valdè senex*, inquit Valescus, *dysenteria à tribus iam mensibus miserè torquebatur. Vocatus in consilium, reluctantibus omnibus aliis Medicis, iussi venam aperire. Mox conualuit.* Amatus verò si habet. *Ad virum illum, qui dysenteriam diuturnam, & forte triginta dierum, ingenti cum febre patiebatur, & post multa ac varia adhibita remedia, imbecillis & gracilis est factus, perseuerante etiam fluxu ventris multo cum sanguine; Medicus cordatus ingressus est, qui sanguinem ex basilica dextri brachij extraxit. Sed quanto iuuamine, audite. Illicò, mirum dictu, sanguis cohibitus fuit, perseuerante adhuc fluxu ventris. Cæterùm sacc haro ad aliquot dies, & nonnullis ingestis clysteribus, ac topicis astringentibus remediis applicitis, aluus in totum restricta est.*

Interim varij iniiciantur clysteres, primùm lenietes

& detergentes;posteà verò glutinantes & astringentes. Non rarò autem in vno eodémque clystere omnes prædictæ indicationes permiſcentur, aut earum plures.

Clysteres lenientes & anodyni parantur ex lacte, vel solo, vel cum vitellis ouor. n. ij. aut iij. vel mucilag. ſeminis psyllij & cydonior. Vnc. iij. vel ad ſimul astringendum, cum ſacchari, aut mellis roſacei Vnc. j. vel ad glutinandum ſeui hircini recentis Vnc. j. aut ferro, auro, vel ſilicibus ignitis in lacte extinctis, vt ſeroſa illius portio abſumatur, ſicque glutinoſum magis euadat.

In lactis verò defectu, lac amygd. dulc. vel cremor. hord. ſeu orizæ, quem oryzogalon vocant, ſola vel inuicem mixta, tùm etiam iuſculum veruecis, pulli aut caponis, vel capitis & inteſtinorum veruecis vſurpari poterunt, iiſque reliqua permiſceri. Vulgare autem eſt roſas, & caudam equinam cum capite veruecis decoquere. Vel decoctum ſequens erit præſcribendum.

℞. Rad. alth. Vnc. j. hord. mundat. vel oryzæ P. j. ſem. lini, & cydonior. an. ℥. j. ſem. pſyllij Drach. ſem. flor. chap. chamæm. P. j. Fiat decoctio in lacte, vel iuſculo, addendo ſeuum, vitellos, & alia præſcripta.

Vel fieri poteſt ex lacte ſolo, cum rad. alth. decocto, in principio ad tergendum, & dolorem demulcendum.

Dolore admodùm vrgente, narcotica interdùm dictis clyſteribus admiſcenda ſunt; vt philonij Perſici Drach. j. vel ij. pilul. de cynogloſſo ℈. j. vel ij. ſyrup. de papau. Vnc. j. ſem. laudani opiati gr. v. vel vj.

Si inflammatio inteſtina obſidere videatur, quod ex dolore ventris continuo, & contrectando ſeſe exaſperāte, tùm etiam febre, ac linguæ ſiccitate dignoſci poterit;

poterit; iteretur phlebotomia, clysteres iniiciantur ex aqua rosarum, in qua sal Saturni dissolutum fuerit, & venter oxycrato foueatur.

Idem Sal Saturni per os exhiberi poterit ad gr. x. cum conserua rosarum.

Clysteres detergentes fiunt ex decocto hordei, furfur. macri, & rosar. rubr. cum saccharo, aut melle rosac.

Ad maiorem verò detersionem, & vlceris glutinationem addi poterit terebinthinæ Drach. j. cum vitello oui dissoluta. In sordidioribus vlceribus, ad fortiora interdùm detergentia erit confugiendum, vt betam, & parietariam, in prædicto decocto vsurpandam. Fortissima verò sunt centaurium absinthium, gentiana, mutia, ex Gal. 12. *meth. cap.* 1. & similia; quorum vsus hoc tempore rarissimùs est propter dolores, qui grauiores multò solent euadere.

Zacutus Lusitanus ausus est vti arsenico, cum fœlici tamen successu; vt videre est *obser.* 18. *lib.* 2. *Praxis Medicæ admirandæ.*

Chymici nonnulli oleum ceræ in clysteribus dissoluunt ad Drach. j. eóque venter inungunt.

Ad vlcus glutinandum, clysteres primò leuiter siccantes, & parùm astringentes conuenient, ad eos postmodùm descendendo, qui maiori siccandi astringendique vi præditi sunt Atque ita fient primùm ex lacte chalybeato, in quo rosæ decoctæ sint, vel ex decocto hordei, aut oryzæ torræfactæ, & rosar. rubr. P. i. addendo vtrique clysmati interdùm vitellos ouor. assos n. ij. aliquando & mel rosac. & cùm magis operari vis, succi plantag. Vnc. j.

Ad magis astringendum & glutinandum, in hunc modum parabitur.

℞. Radic. consolid. maj. & tapsi barbati, ana Vnc. i

fol.

fol.plantag.& consolid.ana M.i.rosar.rubr.hord. torrefacti,ana P. j. mirtillor. Drach. ij. Fiat decoctio in aqua cisternæ.In colaturæ ℔. j. dissolue mellis rosac. ℥.j.album.oui num.j.vel mucilag.gummi tragacanth. Vnc.i.seui hircini Vnc.ij. succi millefolij vel polygoni Vnc.i.Fiat clyster.Vel

♃ Rhad.bistort.vel tormentill.Vnc.i.sem.rad.consol.mai.Vnc.j.fol.burs.pastor.polygon.equiseti,& pilosell.an.M.i.balaust.calycum glandium, nucum cupressi,an.Drach. ii. oryzæ tostæ P. j. Fiat decoctio in aqua fabrorum.In colat. ℔. j. dissolue succi plantag. Vnc.ii.vitellos ouor.assos num.ij.Fiat clyster.

Angelus Sala mirum in modum commendat clysterem sequentem.

Caput veruecis per medium sectum decoquatur, donec caro ab ossibus separetur.Iuri colato adde sũmit.hyperici M.ij.vel iij.rad.tormentill. crasso modo contusæ Vnc. ii. Infunde per 3. vel. 4. horas supra cineres calidos. Colatura bis, terve in clysteris formam iniiciatur.

Succus plantag.solus,vel lacte, & decocto hordei contemperatus vtiliter iniicitur.

Gummi tragacanth.Drach.ij.vel illarum infusio in aqua peculi rosar.& plantag. clysteribus vtiliter permiscetur;vel cum succo plantag. permixta,addito seuo hircino,efficacissimum enema cõponet. Loco tragacanthæ,aut etiam cum illa, vtiliter vsurpari poterũt gummi arabicum,thus, masticheſarcocolla.Quę omnia in prædictis liquoribus soluta, glutinando operantur, nec vt valdè astringentia vlcus exasperant. Amatus Lusitanus valdè probat clysteres ex Emplasticis prædictis paratos, quia internam intestinorum superficiem,contra fluentis materiæ morsum, crustæ instar obducunt,eósque ita componit.

♃. aquæ

℞. Aquæ hord. Vnc. x. album. oui optimè concussum n. j. gummi arabici, adipis caprini, ana Vnc. sem. ol. rosac. Vnc. ij. bol. armen. & gum tragacanth. ana Drach. j. Misce, fiat clyster.

At ne clysteres isti emplastici suo lentore acres materias, tanquam carcere retentas, intestinis affigant; ad clysteres detergentes deueniendum est, qui non diu sunt retinendi; tum etiam clysteribus astringentibus detergentes identidem interiiciendi sunt.

In clysteribus astringentibus vtiliter admisceri poterũt, acacia, hypocistis, sanguis draconis, lapidis hæmatitis succus rubeus, attritione cum aqua rosar. vel plantag, elicitus, bol. armen. terra sigill. trochisc. de succino, albi Rhasis ad Drach. j. vel ij. Alij verò pulueres qui à nõnullis pręscribuntur, noxij potiùs sũt, cùm in liquore subsideant, partémque vellicando irritent.

Imò verò satius est, etiam prædictos pulueres in liquore, vel decocto infũdere, & factâ colaturâ iniicere.

Dum clysteres iniiciuntur, medicamenta iisdem viribus prædita per os exhibenda sunt: idque multò frequentiùs, quãdo superiora intestina vlcerata sunt, ad quæ clysterum materia peruenire nequit.

Lac caprinum, vbi magis detergere, vaccinum, vbi magis glutinare est animus, cum saccharo rosac. vtiliter exhibetur, modo febris absit. At chalybeatam efficaciùs conglutinat; illius Vnc. iij. cum succi plantag. & sacch. rosac. ana Vnc. j. præstans efficiunt medicamentum. Vel symphyti maioris radix in lacte chalybeato vtiliter decoquitur & exhibetur.

Vel fiat panis ex subtilissima & purissima hordei farina cum vitellis ouor. Coquatur in furno post extractionem panis. Micas eius lacti saccharato immisce ad pulticulæ consistentiam, de qua æger capiat cochlear. v. vel vj. bis aut ter in die.

Iusculum carnis vitulinæ, optimè & diu coctæ, vlcerum dolores lenit.

Cremor oryzæ mundæ benè coctæ, vlcera cõsolidat.

Refert Lerius in sua historia, multos dysentericos in longinqua nauigatione fame proponendùm enectos, oryza in lacte decoctâ, additis vitellis ouor. & succo hederæ terrestris, fuisse restitutos.

In lacte etiam amygdalino oryza poterit decoqui, & vtrumque lac priùs auro vstulari.

Hordei verò cremor cum sacchato paratus detergit & refrigerat.

Iusculum ex decocto pimpinellæ cum butyro paratum, & per triduum exhibitum, manè, & serò, dysenteriæ curatiouem mirabiliter promouet; idque magis, si eiusdem decoctum eodem tempore pro potu ordinario exhibeatur.

Cortices duorum arantiorum subuiridiũ in ℔.viij. aquæ decocti pro potu ordinario, curationẽ accelerãt.

Rasura cranij humani Drach.j.bis aut ter exhibita cum iusculo, aut alio liquore idoneo, dysenteriæ curationem citissimè absoluit.

Macilaginis gummi tragacanthæ extractæ cum aq. rosar.cochlear.ij.vel gum.arabic.Drach.sem.in singulis iusculis & panatellis vtiliter dissoluitur; tũ etiam gelatinæ cornu cerui cochlear j.

Tandem decocta astringentia ad integram sanationem, corpore benè euacuato, exhiberi poterunt. Quæ fient ex rad.bistortę, tormẽtillæ, symphyti; fol.plãtag. millefol. bursæ past. equiseti, pilosellæ, acrimoniæ; sem.plantag.acetosæ, sumach, vinaciorũ, rosis rubris, &c. in aqua cisternæ; dissoluendo syrup. cydonior. myrtin.aut de rosi.siccis; tum etiã interdùm acaciam, hypocist. bolum armenam, aut spodium.

Succus cydoniorum coctus sine additione ad consistentiam

sistentiam syrupi, vel rob, & ad cochlear i. vel ii. frequenter exhibitus valdè prodest. Similes succi ex pyris, cornis, aliisque fructibus austeris parari possunt.

Intestina veruecis pinguia decoquantur in olla, donec iusculum redeat ad mediam scutellam; huic adde olei dulcis parem quantitatem, capiat æger per os. Dysenteriam non valdè contumacem vnâ vel alterâ exhibitione sistit. Idem præstant oleum & aqua rosarum pari quantitate exhibita.

Vitelli duo ouorum indurati, & in aqua rosarum dissoluti instar panatellæ, condiantur saccharo, & paucâ nuce moschata, & bis aut ter exhibeantur.

Succus plantag. crudus ad Vnc. iij. vel iv. exhibitus solus, vel cum aliis permixtus præstantissimus est: & si inflammatio adfuerit, eam compescit.

Testatur Hollerius hederæ terrestris succum propinatum plurimos à morte liberasse.

Iulepi ex aquis, vel decoctis, & syrupis astringentibus frequenter etiam exhibendi.

Syrupus corallorum, tinctura, & magisterium huic affectui sunt valdè idonea, quibus vtatur æger ex cochleari frequenter, vel syrupis sequentibus.

℞. Syrupi de agresta, myrtini, de succo plantag. cydonior. de ros. siccis, & de succo portulacæ, ana ℥. j. Misce ad vsum dictum.

In fine dysenteriæ valdè confert succus absinthij & menthæ benè depuratus, & cum saccharo in syrupum redactus: habet enim mentha cum absinthio mixta miram vim corroborandi ventriculum.

Imò verò, si dysenteria à multo fructuum vsu contigerit, in ipso principio valdè conducit syrupus de absinthio cum aqua cinamomi, vel theriacali; ventriculo interim admouendo fomenta & emplastra roborantia.

Malum cydonium excauatum, cerâ albâ derasâ impletum, & sub cineribus coctum, ac posteà exhibitum per aliquot dies, specificum est dysenteriæ remedium.

Quercetanus idem remedium parat ex pomo curtipendulo excauato, & gummi arabici ac rasuræ ceræ albæ, an. Drach j. repleto, & ad ignem cocto. Pomo deuorato, statim exhibet haustum decocti astringẽtis.

Alij vsurpant pullum columbinum cerâ infarctum, & assum, ac in prandio exhibitum.

Mespilorum vsus dysenteriam inueteratam curat, vt testatur Forestus historiis duabus *lib. 22. obs. 1.* propositis, qui locus supra citatus est in diarrhœæ curatione.

Bruyerinus verò *lib. 8. de re cibaria cap. 22.* scribit seipsum desperatâ dysenteriâ laborantem, de anus cuiusdam consilio sorba cruda largissimè deuorasse, indéque sanitati restitutum fuisse.

Nec omittenda est illa vua quercina, à Martino Rulando descripta, quam dicit esse concretitiũ quiddam in forma vuæ, ad radices quercuum sub terra, tempore veris pullulans, saporis styptici, colore foris purpureo, intùs candido, & quasi lactifero, qui in æstate pereat, & quasi fiat lignea; ideòque tempore veris debeat exsiccari in vmbra, & deindè puluerisari; hócque puluere nihil præstantius esse ait in dysenteria, omníque sanguinis profluuio. Illius etiam vuæ mentionem faciunt Encelius, Bauhinus, & Skenckius.

In omni fluxu à putridis humoribus, roborentur intestina pane biscocto, qui in aceto fuerit decoctus, & posteà exsiccatus. Bis terve repetitâ eâ præparatione ille puluerisetur, & iusculis indatur ad mediocrem crassitiem.

Pulueres

Pulueres ad eundem affectum varij etiam parantur in sequentem modum.

℞.Rad.bistort.& tormētill.an. Drach.ij.sem.acetos. & plātag.an.Drach.j.corall.rubr.& margarit. præparati an.Drach.Fiat puluis tenuissimus, de quo capiat Drach.j.cum iusculo,vel liquore idoneo.Possunt add. huic pulueri ad maiorē astrictionem,rosæ rubræ,myrtilii,balaustia,cornu cerui vstum, vel spod iū,aut trochisci de spodio;vel ad maiorem adhuc astrictionem, sanguis draconis,acacia,gallæ,bolus armena,terra sigillata, lapis hæmatites. Si simul glutinare desideres,adde sem.psyllij,amylum, gum.tragacanthum.

Bolus armena orientalis ad ℥.j.cum jusculo, statim sedat dysentariā,si purgatio sufficiens præcesserit. Vel

℞.Pulueris tragacanthæ Drach.j. nucis moschatæ, corallij præparati,an.Drach.sem.Misce capiat in duas vel tres doses,cum ouo sorbili,aut cum iusculo.Vel

℞.Gummi arab. Drach.j.coralli præparati,boli armenæ.an.Drach.sem.Misce,vtatur loco prædicti. Vel

℞.Cornu cerui vsti,boli armen.corall. vtriusque, santalor.omnium,mastiches, an. Drach. sem. thuris, tragacanthæ,an.℈.sem.Misce, fiat puluis, de quo capiat Drach.sem.frequenter.

Forestus valdè commendat puluerem sequentem, aliquoties vsurpatum.

℞.Myrobalan.citrin.& rhab.parùm torrefacti,an. ℈.j.Fiat puluis pro vna dosi.

Hercules Saxonia sequenti puluere dicit omnes dysenterię recentes,nisi fluxio admodùm vrgeat,statim & certò sanari.

℞.Ossis sepiæ vsti Drach.ij.spongiæ pice imbutæ, & in ollula vstæ,& cortic.ouor.indurator.ablatâ pelliculâ interiori,an.Drach.j.Fiat puluis Dosis Drach.j. in liquore idoneo.

Non minoris efficaciæ, imò frequenti experientiâ confirmatus est puluis granor.actes, à Quercetano descriptus in pharmacopœa, illiúsque vtendi modus ibidem videri potest.

Opiatæ etiam in sequentẽ modũ præscribi possunt.

℞. Conseruæ rosar. antiquæ & cydoniati, ana Vnc. i, conseruæ rad. symphyti. ℥. sem. coralli præparati ʒ. j. ß. croci Martis, boli armenæ, terræ sigill. sem. plãtag. an. ʒ. i. spodij ℈. ii. Cum syrupo de rosis sicc. vel myrtino, fiat opiata, de qua capiat magnitudinem castaneæ, bis au ter in die. Vel cum saccharo rosac. ad pondus omnium, poterit fieri conditum ad vsum frequentem.

Myclera Nicolai ad dysenteriam, & reliquos alui fluxus vtiliter vsurpatur.

Sapienter monet Crato, ante septimum diem, priusquàm vlcera intestinorum probè abstergantur, astringentia per os non conuenire, nec foris etiam applicanda esse. Verum post septimũ à leuioribus incipiendum. Montanus verò astringentia penitùs abdicat, detergentibus, lenientibus & incrassantibus contentus. Verùm materiâ morbificâ probè euacuatâ, retentricis facultatis imbecillitas, quâ fluxus alui fouetur, astringentibus remediis opportunè tollitur.

Vtile ergò fuerit, post purgationem sufficientem bolum armenam, terram lemniam, puluerem granorum actes, aut alia astringentia, & exsiccantia per plures dies cum saccharo exhibere, & vsque ad integram sanationem. Quòd si astrictio nimia nocere videatur; purgandum iterùm, & denuò astringendum; ac rursùs purgandum. Aduertendum autem terras prædictas dupliciter conferre, astringendo scilicet, & malignam qualitatem quæ dysenteriæ coniuncta est, oppugnando. Obstructio verò quæ ex horum astringentium vsu metuitur, sacchari admixtione prohibetur.

Ad

Ad vlcus leniendum & consolidandum, electuarium sequens vtilissimum est.

℞.Mucilag.sem.cydonior.mucilag. rad. consolidæ, & gummi tragacanthæ, omnium extractarum cum aqua rosar. ana Vnc. j. amyli Drach. j. coralli rubri Drach.ij.boli armen. præp. Drach. j. balaust. Drach. sem.rob.de sorbis, vel cydoniati Vnc. ij. sacchari rosac.Vnc.j.Fiat instar electuarij,dosis Drach.ij.

Narcotica per os aliquoties exhibita miranda præstãt:dolorem enim sedant,fluxum cohibent, somnum conciliant, & sic quoque vires reficiunt. At multò erunt vtiliora,si astringentibus,& roborantibus permisceantur. Exempli gratiâ.

℞.Conseruæ rosar.antiquæ Drach.ij.laudani opiati gr.iij.confectionis alkerm.℈.ß.Fiat bolus.

In dysenteria maligna & epidemica,bezoardica & sudorifica multùm possunt.Compertum enim est,per huiusmodi remedia, euacuatâ, materiâ dysenteriam cassere:ideóque mox à principio,& dũ reliqua fiunt, humoris peccantis natura aduertenda est. Si enim is malignus sit, qualis in dysenteria epidemica esse solet, frustrà laboratur reliquis medicamentis, nisi simul, & quidem statim in principio, alexipharmaca exhibeantur. Ad hunc vsum reuocari possunt ea omnia,quæ febribus malignis conueniunt. Ac præter ea quæ diaphoretica sunt, vt lapis bezoardicus, aqua theriacalis; conferent etiam plurimùm cornu cerui, terra sigillata,bolus armena,vnicornu,corallium, carabe, scordium, hypericum, plantago, tormentilla, pimpinella,& alia innumera.

Exteriùs verò admoueantur toti ventri olea cydonior. rosac.& si magis astringendũ,omphacinum,vel addita aceti tertiâ parte,& concoquendo cõsumptionẽ aceti;si ventriculus simul affectus sit,addatur ma-

ſtichinum, vel abſinthinum.

Poſt inunctionem, eadem pars conſpergatur pulvere aliquo aſtringente, conflato ex myrtillis, cortice granator, gallis, nucibus cupreſſi, calycibus glandium, roſis rubris, balauſtiis, thure, maſtiche. Cui ad maiorem aſtrictionem addi poſſunt bolus armena, terra ſigillata.

Ex iiſdem pulueribus, oleis prædictis exceptis additâ cerâ, poſſunt parari vnguenta ad eundem vſum. Vel etiam vnguentum comitiſſæ ſolum, aut aliis permixtum admoueri poteſt.

Cataplaſma ad diarrhœam præſcriptum hîc conuenire poteſt; tum etiam ſequens, quando potentiùs aſtringere deſideras.

℞. Bol. armen. ʒ. vj. thuris ℥. ß. ſang. drac. maſtiches, mumiæ, ana ʒ. ij. Fiat puluis, qui excipiatur albumine oui, & aceto, & cum panno ventri ſub vmbilico apponatur. Vel

℞. Telæ aranear. ℥. iij. album. oui diu concuſſum n. j. Frigantur in ſartagine, & calidè vmbilico applicentur.

In dyſenteria epidemica laudatur cataplaſma ex theriaca, & terra ſigillata ventri appoſitum.

Cataplaſma ſequens hepar roborans, à Solenandro multùm commendatur in omni alui fluxu, tam hepatico, quam dyſenterico, & antiqua diarrhœa. Neque ob aſtringentia metuendum eſſe docet, quia hepar roborantibus temperantur.

℞. Eupatorij, ſchœnanthi, ana M. j. ſpicæ indicæ P. ſem. maſtiches, ana ℥. ſem. ligni aloës ʒ. iij. myrobalã. chebul. & emblic. torrefact. ana ℥. j. bol. armen. terræ ſigil. lapid. hæmatit. ana ʒ. vj. coriãdri præp. Vnc. j. ſem. ſpodij ʒ. ij. roſar. Vnc. j. ſpecierum triaſantal. ſine camphora Vnc. ſem. ſcoriæ ferri pręp. Vnc. j. farinæ hordei Vnc.

Vnc.ij.olei de mastiche,& myrtill. ana quãtum satis. Fiat emplastrum,quo totus venter contegatur,à cartilagine xiphoide ad os pectinis.

Fotus etiam fieri potest toti ventri, ex decocto astringentium facto in aqua ferrata, cum vini rubri, vel aceti portione. Vel

℞. Rosar. rubr. M.ij. absinthij, menthæ,ana M.j. nucis moschat.rad.cyperi,mastiches,galangæ, ana ℥. j. Cum linteo albo fiat sacculus iustæ magnitudinis, qui in vino rubro, vel aceto calefactus ventri imponatur. Vel

℞. Absinthij, menthæ,plantag. fol.quercus,summitatum rubi, caudæ equinæ, centinodiæ, ana M.j. flor.chamæm.P.ij.rosar.rubr. M. sem. myrtillor. ℥.j. sem.sumach,plantag. coriandri, ana ʒ. vj. nuc. moschat. num. iij. Fiat decoctio in aqua chalybeata, & vino rubro,quâ foueatur venter.

Rulandus ventri admouet sacculum ex furfuribus in aceto decoctis.

Si dolor valdè vrgeat,ventri admoueantur lintea, in lacte chalybeato calente madefacta.

Quòd si fomenta non sufficiant, ad insessus deuenire possumus,qui à Mattheo de Gradi, Sauanarola, & Iachino præcipuè laudantur.Idémque Iachinus ad pueros maximum esse secretum asserit. Nam calore actuali nonnihil humores ad cutem auertunt;qualitate verò astringente fluxum cohibent. Iis tamen vtendum non erit, si corpus humoribus vitiosis refertum fuerit;si dysenteria fuerit maligna,& febrem comitem habuerit. Fiunt autem ex teneris germinibus quercuum, baccis cupressi viridibus, nucibus pineis viridibus, vel pini foliis, & corticibus, aliísque in aqua decoctis.

Ex prædictis fotuum decoctis possunt fieri suffumi-

gia, si nempè eorum vaporem recipiat æger in sella perforata.

Præcipuè commendatur suffitus ex decocto tapsi barbati, qui etiam in diarrhœa laudatus est.

Fauentinus commendat suffumigiũ ex terebinthina supra laminam candentem iniecta, bis in die exceptum.

Idem laudat fomentum sequens, ano admouendum.

℞. Melissæ ℔.j. verbasci M.j. Includantur sacculo oblõgo, qui posteà in vini rubri styptici, & aceti fortissimi ana quantum satis, coquatur ad tertias, & calidus ano imponatur.

Rulandus verò ano admouet fotum ex decocto glandium in aceto paratum.

Idem Fauentinus hanc lotionem proponit, tanquàm secretum ad sistendum fluxum dysentericum.

℞. Scoriæ ferri aceto præparatæ, limaturæ chalybis aceto præparatæ, ana ℔.j. Bulliant in ℔.ij. aceti fortissimi ad mediæ partis consumptionem. In hoc decocto æger plantas pedum, & volas manuum detineat per dimidiam horam, manè & vesperi.

In affectu diuturno, & vbi vlcera contumacia intestina occupant, mercurius crudus ad eorum curationem plurimùm confert, si cum vnguento rosaceo permisceatur, eòque venter illinatur.

Huic addi possunt clysteres pro sordidis vlceribus suprà propositi.

Lac vaccinum eodem tempore exhiberi poterit cum syrupo myrtino.

Item balsami veri Drach. j. cum nebula exhibita, vlcera interna mirabiliter consolidat.

Ad dolores leniendos, omentum castrati, aut veruecis recẽter mactati, ventri admotum & fasciis alligatum

tum, multùm poteſt, præcipuè in pueris, & pluries idem remedium iterari debet.

Si hepar, aut ventriculus, aut cerebrum huic fluxui occaſionem præbeant, propria remedia illis erunt adhibenda, ea perpetuò ſeligendo, quæ aſtringendi & roborandi vim habeant.

Pro potu ordinario exhibeatur aqua, cum conſerua roſar. agitata, tinctura roſar. decoctum fol. quercus, vel aqua infuſionis terræ ſigillatæ, vel aqua ſimplex auro vſtulata, cum ſyrupo cydonior. myrtino, aut de roſis ſiccis. Vel abſente febre leue decoctum maſtiches cum ſyrupis prædictis. Potus chalybeatus, ex ſententiâ Cratonis, exhibendus non eſt: non enim aſtringit, vt vulgò creditur, ſed turbat aluum. Alij laudant decoctum graminis, qui ſiccando prodeſt, & per vrinam diuertendo.

Denique obſeruatione dignum eſt, quod tradit Aëtius *lib.* 3. *cap.* 8 & Paulus *lib.* 1. *cap.* 35. inueterata alui profluuia per venerem exſiccari. Quod priùs dixerat Hipp. *Epid. in fine: Impudens ſcortatio difficultati inteſtinorum medetur.* Huius rei veritatem experientiâ didicit Amatus Luſitanus *curat.* 47. *cent.* 1. *Dyſentericus* inquit, *cùm grauiter opprimeretur, noctu cum vxore hymenæum excreuit, & illicò deiectiones ceſſarunt, indéque ſanus euaſit.*

Hîc pro coronide addatur, quod in curatione diarrhœæ, ex Platero in cura fluxus hæmorrhoidum relatum eſt; ſanguinem feruidum iniectum mirabiliter aluum fluentem cohibere, vel humanum, vel alterius animalis.

CAPVT

CAPVT VII.

De Tenesmo.

TEnesmus est assidua desidendi cupiditas, quâ nihil præter mucosum quoddam, & subcruenaut purulentum excernitur.

Causa proxima huius affectus est vlcus recti intestini, à quo sanis quædam aut materia purulenta continuò emanat, & facultatem expultricem irritat; vnde assidua desidendi cupiditas emergit. Prætereà mucosũ quidam cum sanguine aut pure permixtũ excernitur ex deprauata homiosi partis vlceratæ, quæ proprium alimentum probè non concoquit, & sibi assimilat; sed in substantiã illam heterogeneam & mucosam conuertit; vt de aliis vlceribus intestinorũ in dysenteria fusiùs exposuimus. Cùm verò in dysenteriæ theoria dictũ sit à nobis, omnia intestina in eo affectu posse vlcere tentari, hinc sequi videtur etiam recti intestini vlcera ad dysenteriam esse referenda. Vsus tamen inualuit, vt quando solum intestinum rectum afficitur, peculiari tenesmi nomine donetur; cùm tamen aliis intestinis affectis, si rectum etiam afficiatur, licèt dysenteriæ nomen obtineat, frequens illa desidendi cupeditas, reperiatur, & ita tenesmus & dysenteria sunt eiusdem naturæ, & easdem habent generationis causas, vt tota eorum effectuum differentia in loci affecti diuersitate consistat. Atque ita omnes dysenteriæ causæ superiori capite propositæ tenesmum etiam producere valent, vt eas repetere non opus sit.

Ad diagnosim huius affectus nihil aliud requiritur quàm eum à dysenteria distinguere, quod facilè obtinetur,

netur,per ea quæ in definitione proposita sunt.In tenesmo enim assidua est egerendi cupiditas,in dysenteria verò interpolata, & dilucida habens interualla; præthereà in tenesmo post magnū desidendi conatum exiguus mucus,isque sanguinolentus,aut purulentus excernitur, in dysenteria verò tum excrementa,tum humores singulis deiectionibus excernuntur,

Signa causarum eadem sunt, quæ in dysenteriæ causis dignoscendis fuere proposita.

Quod ad prognosim attinet:Celsus *lib.*4.*cap.*19.tenesmum facilè tolli asserit,& nunquā per se hominem iugulare.Gal. *tamen* 5. *de vsu partium c.*4. inter morbos qui ventri accidūt grauissimos emunerat, & certè ratione molestiæ & durationis,grauis morbus dici meretur;periculosus tamen non est, nisi atra bile excitetur, tunc enim ad cancri vlcerati naturā accedit. Prætereà grauia incommoda afferre potest, vt abortum mulieribus.Sic apud Hipp.*Aph.*27.*sect.*7.Mulieri vtero gerenti, si tenesmus superuenerit, abortum facit. Assiduus enim deiiciendi conatus vterum recto intestino vicinum maximè fatigat; deinde musculi fæcum exclusioni destinati,ad fœtus etiam exclusionem inseruiunt;ideò quando illi assiduè ventrem inferiorem comprimunt, abortum faciunt. Denique vlcera recti intestini ano vicina,si diutiùs durent, in fistulam immedicabilem degenerant.

Tenesmi curatio à dysenteriæ curatione parùm abest.Atque ita,primum humores acres & erodentes, ab hepate, aliisve partibus profluentes, expurgandi sunt medicamentis astringendi vi præditis, quale est imprimis rhab. quod eò vsque iterandum est, donec exhausta & inhibita fluxio videatur.

Si adsit inflammatio,(quæ febre potissimùm dignoscitur,) aut multitudo sanguinis, phlebotomia vsurpanda

panda est. Imò rerò si inflammatio post venæ sectionem perseueret, vt etiam stranguriam efficiat, (quod non rarò solet contingere,) venarum hæmorrhoidalium apertio per hirudines erit vtilissima.

Tum clysteres, nunc lenientes, cùm dolor vrget plurimùm; nunc abstergentes, glutinantes, aut astringentes, pro variis vlceris temporibus iniiciendi sunt, quorum formulæ ex dysenteriæ curatione desumendæ sunt.

In clysterum autem vsu obseruandum est primò, vt sæpè & in parua quantitate, scilicet ad ℔. ß. iniiciantur, quia difficilè ob conatum assiduum retinentur; deinde vt canalis in podicem blandissimè inseratur, nè locum irritet, doloremque augeat.

Tum pars affecta sedulò tractanda est fotibus, insessibus, suffumigiis, suppositoriis, & inunctionibus.

Fotus in hunc modum concinnari poterit.

℞. Fol. tapsi barbati, & absinthij. ana M. vj. Decoquantur in lacte recenti, & includantur duobus sacculis, qui alternatim ano & toti ventri calidè applicentur. Vel

℞. Flor. chamæmel. & rosf. ana M. j. vini rubri ℔. ij. Infundantur per duas horas supra cineres calidos. Foueatur anus calidè quantùm ferre potest, cum linteis quadruplicatis. Posteà super spongiam in eodem liquore expressam sedeat æger ipsamque sedendo comprimat.

Vel impleantur duo sacculi furfure tritici, & in aceto bulliant. Sedeat æger, modò super vnum, modò super alterum calidum, quantùm ferre potest.

Si multùm sanguinis excernatur, fotus in hunc modum componi poterit.

℞. Fol. verbasci cum radic. M. ij. rosar. rubr. P. j. cortic. granat. & gallar. ana Vnc. sem. Coquantur in duabus

duabus partibus aquæ ferratæ, & vnâ vini rubri pro fotu: quem efficaciorem efficies, si aluminis Vnc. sem. addideris.

Insessus ad dolorem leniendum fiunt ex emollientibus, in aqua vel iure extremitatum veruecis decoctis; quibus, si ardor increuerit, addi poterunt violæ, solanum, cucurbitæ, & melonis ramenta. Ad vlceris verò sanationem, ex astringentibus pro fotu suprà descriptis erunt componendi.

Suffitus vlceri exsiccando idonei sunt, ex thure in ignem coniecto, vel ex decocto sabinæ facto in oxycrato, aliisque in curatione dysenteriæ propositis; quorum fumum excipiat æger in cathedra perforata. Sequens autem maximè laudatur à Foresto.

℞. Mastiches ℥.j. thuris ℈.j. myrtillor. ℥.j.ß. rosar. rubr. ℈.ij. Fiat puluis pro suffimigio.

Suppositoria in hoc affectu multùm possunt, quæ blanda ac lenia esse debent, ne partem admodùm sensibilem exasperẽt. Fiunt autem cõmodè ex seuo hirci, vel capræ, in formam suppositorij secto, & indito, dolorem enim sedat, & vlcus consolidat. Sed ad dolorem sedandum erunt præstantiora, si semen papaueris, vel hyoscyami subtilissimè tusum permisceas, & in nodulum chartaceum suppositorij formâ effundas. Longè magis, si horum loco, oleorum ex dictis seminibus expressorum guttas tres cuilibet suppositorio addideris, vel opij gr.j. in olei amygd. dulc. ℈.ß. dissolutum.

Ad vlcus sanandum efficacius fiet si seuo, vt dictum, soluto, vel simplici, vel narcoticis additis, amylum & gummi tragacanth. tritum, vel infusum priùs in aqua plantaginis misceas. Vel in sequentem modum componi poterit.

℞. Gum. tragacanth. quantùm satis. Affunde tantil-

lum

lum aquæ plantag. vt intumescat tantùm, neque nimiùm liquescat; adde mucilag. sem. psyllij, aut cydonior. tantundem, & vitellum oui assum. Misce, iisque parùm calentibus adde ceræ albæ liquatæ q.s. ad suppositorij consistentiam. Huic etiam narcotica addi possunt. Tum etiam, quemadmodum in prædictis, ad maiorem erosionem curandam, pulueres cerusæ, tuthiæ, boli, balaustior. aliorúmque circa acrimoniam siccantium; qui tamen subtilissimè læuigari debent, ne partis sensum exasperent.

Olea & vnguenta admoueri poterunt, tum ventri, qualia in dysenteriæ curatione proposita sunt; tum ano, vt vnguentum rosac. popul. vel ex mucilaginibus, vitellis ouor. oleo rosac. &c. paratum, ad inflammationem & dolorem demulcendum, aliáque in hæmorrhoidum dolore proponenda; vel ad vlceris sanationem vnguentum album Rhasis, pompholygos, in hydromelite liquatum, & alia innumera.

Denique in grauiori affectu ad narcotica confugiendũ est, non solùm admota, sed etiam assumpta. Cæteris autem præstat laudanum opiatum ad gr. iij. vel iiij. cum mastiche & terra sigillata exhibitum, vel in clystere permixtum, ex decocto flor. chamæm. parato.

CAPVT VIII.

De fluxu hepatico.

FLuxus hepaticus est ille, in quo serosi & sanguinei humores loturæ carnium similes excernuntur.

Producitur hic affectus ab hepatis imbecillitate & atonia, propter quam bonum & laudabilem sanguinem producere non potest; sed chylosam materiam in sanguinem

ſanguinem tenuem, & ſeroſum conuertit, qui cùm alendis partibus idoneus non ſit, à natura expellitur ad inteſtina, vnde fluxus iſte hepaticus contingit.

Illa autem imbecillitas & atonia à qualibet intemperie produci poteſt. A quocumque enim primarum qualitatum exceſſu robur hepatis natiuũ, & vis illius ſanguifica deiicitur. Quod tamen dubitationem habet ab experientia deſumptam, quandoquidem videmus ſæpè graues hepatis intemperies, & inſignes primarum qualitatum exceſſus, alios morbos producere: iſtum verò ab illis minimè induci. Contrà verò fluxum hunc hepaticum ſæpè apparere ſine inſigni primarum qualitatum exceſſu. Vt igitur affectus iſtius natura integrè ſtabiliatur, dicendum eſt cum ſapientiſſimo Varandæo præceptore meo, præter vulgarem intemperiem aliquid ſuperius, & maius reperiri, quod iſtum affectum producere valeat. Et illud dicit eſſe occultiorem quamdam intemperiem, quæ exolutionem ſiue conſumptionem humidi primigenij, ſiue radicalis in hepate inducit, ad quam ſequitur caloris innati ipſius maxima exolutio.

Hanc prauam diatheſim & occultam intemperiem producere poſſunt febres ardentes, & ſyntecticæ; intemperies viſcerum calidior oleoſam ſubſtantiã colliquans; occulta putredo; humorum corruptela; refrigeratio ſumma à pituitæ vel melancholiæ copia in corpore præter naturam cumulata, & calorem natiuum opprimente, ac corrumpente. Id ipſum præſtare poſſunt cauſæ externæ, vt larga frigidæ potio, niuis aut glaciei hauſtus, olerum frigidorum ac crudorum vſus immodicus; venena aſſumpta, & medicamenta cathartica vehementiora. Sic enim vinum meracum copiosè hauſtum, ſalſa, acria, & piperata, aliáque inſigni qualitate prædita, iecoris ſub-

ſtantiam, exhauriunt,& extorrent; his addere licet omnes alias cauſas quæ impenſè refrigerando vel calefaciendo, hepatis robur ac tonum diſſouere poſſunt.

Verus igitur ac legitimus fluxus hepaticus hactenùs expoſitus eſt, qui hunc peculiariter habet characteriſmum, vt in eo deiectiones liquidæ ac ſeroſæ, & loturæ carnium ſimiles appareant, & hic ab hepatis imbecillitate procedit, ob quam ſanguificatio non rectè perficitur, ſeu ab intemperie maligniori calidum & humidum natiuum partis vitiante.

Datur verò prætereà fluxus hepaticus ſpurius, qui à ſimplici intēperie, ſine vllo humidi primigenij vitio procedit, à qua quidem intemperie, ipſa facultas non læditur, ſed tantùm illius opus corrumpitur: ita vt loco puri sãguinis, impurus & corruptus proueniat, vel bonus ſanguis in prauum degeneret, cùm in legitimo fluxu hepatico nunquam bonus & laudabilis ſanguis in hepate generetur.

Corrumpitur autem, vel impurus redditur ſanguis fluxum iſtum ſpurium committens, vel ex permixtione bilis flauæ, aut atræ, alteriúſque cuiuſdam materiæ impuræ; vel ex diuturniori in hepate locisque vicinis mora, ob quam craſſior redditur, aut aduritur, aut etiam interdum putreſcit; vel propter vitium lienis fæculentam ſanguinis portionem non trahentis. Et in hoc ſpurio fluxu ſanguis interdum craſſus, interdum niger, interdum variis humoribus diuerſis coloribus infectis, permixtus excernitur.

Signa huius affectus ex his quæ dicta ſunt facilè elici poſſunt.

In fluxu enim hepatico legitimo deiectiones liquidæ, & loturę carniū ſimiles apparēt, quod in aliis fluxibus ſanguineis nō contingit: ſaltem vt in omnibus

deiectio

deiectionibus tales materiæ appareant,in dyſenteria enim ſi aliquando talis excretio fit,id rarò contingit, & conſequenter bilis, pituita & fæces varij coloris excernuntur. Adde quod in dyſenteria adſunt dolores & tormina ventris,in fluxu verò hepatico nullus eſt dolor.

Cauſarum verò ſigna propriis characteribus diſtinguenda ſunt. Si enim à calida intemperie hepatis imbecillitas & atonia inducta ſit, febres ardentes aut colliquantes præceſſerunt;vel vomitus æruginoſi aut deiectiones, ſitis, & febris adeſt, corporis ſquallor, & inappetentia, & deiectiones valdè fœtidæ apparent. Si verò à frigida intemperie ortum duxerit,deiectiones minùs fœtent, nec ſitis, nec colliquatio adeſt; totum corpus frigidius efficitur, & liuido colore perfuſum.

Interdùm tamen ex humorum putredine febris exoritur, prædicta ſymptomata aliquantulùm immurat; ſed cauſæ prægreſſæ examinandæ ſunt, quæ vtramque intemperiem facilè manifeſtare poſſunt. In hac etiam frigida intemperie ægri maximo vini generoſi meracioris deſiderio tenentur.

Humidior verò ac ſiccior intemperies ex contrariis effectibus deprenhenduntur. Humidior enim plurimam ac crebram deiectionem facit, & valdè tenuem; contra verò ſiccior paucum, & craſſiorem reddit, quam tamen ingens potus cupiditas comitatur.

Cauſæ denique externæ ex relatu ægrotantium & adſtantium facilè innoteſcent.

Spurius verò fluxus hepaticus omnia ferè ſigna habet communia cum dyſenteria, niſi quòd in eo nullus adeſt ventris dolor,neque tormina moleſtant, neque vlla ramenta aut carunculæ in deiectionibus conſpiciuntur.

Prognosis huius affectus non nisi mala & vtplurimū funesta institui potest. Cùm enim pars princeps grauissimè laboret, exhaustu scilicet & cōsūptione humidi primigenij, cuius reparatio vix sperabilis, est nōnisi certum exitum vt plurimùm expectandū est, præcipuè quando à calida intemperie affectus ducit originem.

Quando enim in febribus hic affectus contingit, colliquationes corporis, & putredines ingentes breui succedunt, quæ citò ægrotantes de medio tollunt. In febribus verò malignis & pestilentibus propter causæ cacoëthiam, periculum augetur. Quando verò hic affectus à frigida intemperie ducit originem; diuturnior esse solet, & in hydropem immedicabilem plerumque degenerat.

Denique fluxus hepaticus spurius licèt admodùm periculosus sit, minùs tamen habet periculum legitimo; quia à simplici & vulgari intemperie, & praua humorum diathesi tantùm exoritur, tono & robore hepatis integro remanente, & sublatis causis sanguinem vitiantibus euinci potest.

Curatio huius affectus perficitur remediis hepar roborantibus, eius intemperiem corrigentibus, fluxūque cohibentibus. Et quia longè frequētiùs atque vt plurimùm à calida intemperie ducit originem, ideò huic in primis intemperiei curationem aptabimus, cum ille qui à frigida intemperie producitur rarissimè contingat, & eandem cum hydrope curationem desideret.

Primò igitur quamuis nullus vacuationibus locus esse videatur, cùm fluxus immodicus sui tantùm cohibitionem indicet; rhab. tamen vel solùm, vel cùm myrobalanis exhibitum, iuxta formulas in dysēteriæ curatione propositas, interdùm prodesse poterit, quia hepar roborat; idque imprimis, si quædā impuritates deiectionibus permixtæ videantur. Imo verò nonnulli

ægrotantes

ægrotantes rhab.Scrup.j.cum conſerua roſar.in multos dies exhibito liberati ſunt.

Clyſteres hic parùm proſunt, cùm hepar affectum ſit. Attamen ex lacte chalybeato, vel decocto leniter aſtringente interdùm iniici poterunt,ne inteſtina nimia relaxentur.

Ad iulepi hepar roborantes, eiúſque intemperiem corrigentes, in hunc modum componi poterunt.

℞.Rad.cichor,gramin.acetoſ.ana Vnc.j.fol.endiu. agrim.cichor.plantag.cuſcutæ,ana M.j.abſinthij pontici M.ß.ſantali rubr.Drach.j.ſem.raſur.eboris & ſpodij,ana Scrup.ij. coriandri præparati Drach. j. roſari rubr.P.j.Coquantur ad ℔.j.ß.In colatura diſſolue ſyrupi cydoniorum & aceto ſimpl.ana Vnc. ij. Fiat iulep.pro iv.doſibus,ſerò & manè ſumendis. Vel

℞.Aquæ plantag.Vnc.iij.ſyrup.de roſis ſicc. Vnc. j.ſpiritus vitrioli q. ſ. ad moderatam aciditatem. Fiat iulep.frequenter iterandus.

Poterit etiam æger vti frequenter ex cochleari ſyrupis ſequentibus.

℞.Syrupi myrtini, cydonior. & de roſis ſiccis,ana Vnc.j.ſyrup de cichor. ſimpl. aut compoſ. cum rheo, Vnc.j.ſem.Miſce.

Fit ſyrup. præſtantiſſimus ex tinctura roſar. facta in aqua roſar.& cum ſaccharo roſac. redacta in ſyrupum.

Puluis etiam ſequens ad Drach. ſem. vel Drach. j. ſemel aut bis in die,in ouo ſorbili,iuſculo, aut alio liquore idoneo vſurpari poterit.

℞.Sem.plantag.& acetoſæ, ana Drach. j. ſem. endiu.portul.cuſcut. coriand. præp. ana Scrup. j. roſar. rubr.trochiſc.de ſpodio,gum. tragacanth. torrefacti, ana Drach.ſem.pellicul.interiorum ventriculor. gallinæ exſiccator. Scrup. ſem.Fiat puluis tenuiſſimus.

Vel tabellæ triasantali duplicato rheo ad ʒ.ij. pro dosi exhibitæ, ad hepar roborandum erunt vtilissimæ, tum etiam opiata sequens.

℞. Conseru. rad. cichorij ℥.j. conseru. rosar. veter. ℥.ß. pulpæ passular. corinth. ʒ.vj. croci Martis ʒ.j. coralli præpar. rasuræ eboris, & cornu cerui, ana ℈.j. Cum syrupo de ros. siccis, fiat opiata, addendo spirit. vitriol. ℈.ß. De qua capiat magnitudinem castaneæ tribus horis an pastum. Potest etiam addi hepar lupi præparatum, quod ab authoribus commendatur tanquàm specificum.

Passulæ maiores vel corinthiacæ, quia hepati amicæ, in hoc affectu commendantur, ideò magnâ copiâ cum seminibus sunt comedendæ. Quod vt commodiùs fiat, priùs in mortario erunt contundendæ.

Vel rob passularum fieri potest, coquendo eas in vino rubro, vel alio generoso, si calor non obstiterit; & posteà succum ex iis exprimendo, rursumque in formá rob decoquendo. Quod simplex vsurpari poterit, vel cum sequentibus componi in formâ opiatæ.

℞. Passular. corinthiac. ℔.ß. Coquantur ad pultis consistentiam in vino veteri. Transfundantur setaceo, & colaturæ admisce corticis condit. pistati Vnc. sem. pulu. electar. triasantal. & diamarg. ana Drach. j. coralli præp. & rosar. rubr. ana Scrup. iv. iecoris lupi præp. Drach. iij. Fiat opiata.

Syrupus corall. ad hepar roborandum & fluxum cohibendum præstantissimus est. At longè præstantior illius tinctura. Cui etiã substitui poterit extractum vel magisterium, in aqua plantag. exhibitum.

Succus ex surculis tenuioribus vrticæ per se ad ℥.ij. vel cum aqua & aceto exhibitus manè per triduum, fluxum sistit, & sanguinem corruptum purificat.

Quia verò in hoc affectu corpus valdè absumitur, destillatum

destillatum restaurans fluxui etiam cohibendo doneum, vel per se frequenter exhibendum, vel omnibus cibariis permiscendum est.

℞. Caponem pinguem & perdicem, iisque deplumatis & exenteratis, repleantur ventres fol. cichorij, agrim. & carnis testudinum, ana M. j. conseruæ rosar. ℥. iij. sem. plantag. coriandr. præp. ana ʒ. ij. myrobolan. citrin. ʒ. j. fol. sanguinariæ M. ß. trochiscor. de carabe, & de spodio, ana ℈. iv. pulu. elect. de gemmis, triasantali & diamarg. frig. ana ʒ. j. Irrorentur omnia vino styptico, & simul in ventres auium immissa coquantur in aquæ ℔. iv. ad mediæ partis consumptionem vase clauso. Posteà reponantur omnia in alembico vitreo cum vini optimi Vnc. iij. Distillentur in balneo Mariæ ad vsum dictum.

Pro potu vtatur æger tincturâ rosar. vel decocto cichorij & graminis cum syrupo cydonior. addendo aliquot guttulas spiritus vitrioli.

In cibis hordeata & amygdalata, ac præcipuè oryzata conueniunt.

Exteriùs verò applicentur ventri eadem remedia, quæ in dysenteriæ curatione præscripta sunt, addendo hepatica nonnulla, vt absinthium, rosas, santala omnia, spodium, &c. Quæ inunctiones ventris ad hepatis vsque regionem debent pertingere.

Hepati verò sequens epithema admoueri poterit.

℞. Fol. endiu. & cichorij, ana M. j. cuscutæ & absinthij vtriusque, ana M. ß. rosar. rubr. P. j. santali rub. ʒ. j. sem. spodij Scrup. ij Coquantur ad ℔. j. sem. In colatura dissolue aceti rosac. ℥. ij. Iterùm bulliant leuiter & colentur. Fiat epithema.

Eadem pars sequenti vnguento illinatur.

℞. Cerati santalini ℥. ij. olei cydonior. & absinthij, ana Drach. iij. Misce, fiat linimentum.

Denique si vigiliæ plurimùm ægrotantem infestent, vt non rarò solet cötingere, quia hic fluxus noctu solet ingrauescere, ad narcotica erit deueniendum, qualia, in superioribus alui fluxibus fuerunt proposita.

CAPVT IX.

De Lumbricis.

QVamuis lumbrici in variis corporis partibus generentur quia tamen id rarissimè contingit, & frequentissimè in intestinis magnus fit eorum prouentus, ideo nos tantùm de his in hoc loco agere instituimus.

A nonnullis ambigitur, ad quod genus affectuum præter naturam lumbrici referendi sint: omnem tamen dubitationis ansam facilè auferre possumus, dicentes, sub diuerso respectu ad omnia genera referri posse. Prout enim intestina vellicant & pungunt, vel obstruunt aliosque morbos producunt, causæ morbificæ dici possunt. Provt verò sunt substantiæ superadditæ iis quæ naturaliter in intestinis contineri debēt, inter morbos in numero aucto toto genere præter naturam à Galeno recensentur; quemadmodum & calculus: ac denique prout excernuntur per aluum præternaturaliter, aut etiam per os, ad vitium excretorum sunt referendi.

Tria lumbricorum genera proponuntur à Galeno *comment. aphor. 26. sect. 3.* teretes seu rotundi, qui in tenuibus intestinis frequētiùs generātur, vndè sæpè in ventriculū ascendunt, ascarides, seu tenues lumbrici, filorum particulas referentes, qui in parte inferiori crassorum intestinorum, & iuxta sphincterem musculum

lum residere solent: & lati lumbrici, fasciæ etiam nominati, quia lati & longi sunt instar fasciarū quibus infantes obuoluūtur. Ista species rarior multò est cæteris, & medico praxim exercēti vix ter aut quater in vita videre cōtingit. Magnæ tamen de eo apud authores habentur controuersiæ, aliis scilicet asserentibus esse vermem vnicum; aliis verò ex plurimis vermiculis simul vnitis compositum, quos vermiculos cucurbitinos appellant, & lati lumbrici particulas esse asserunt; alij verò quartam lumbricorum speciem faciūt, cucurbitinos continentem, quorum rationes, & experimenta sigillatim recensere, & toties ab aliis decantata repetere, instituti nostri ratio non patitur; sed ea curiosus lector apud Rondeletium, Platerum, Sennertum, aliosque innumeros videre poterit.

De causa etiam lumbricorum efficiente admodum controuertitur, aliis calorem putredinosum; aliis natiuū accusantibus, aliis vtrumque vicissim concurrere asserentibus. Primi omnia insecta ex putredine secūdū Aristotelem exoriri contendunt. Secundi asserunt calorem putredinosum esse intensum, igneum, & destructiuū; atque adeò corporis viuentis generationi non esse idoneū. Tertij vt pugnantes hasce sententias concilient, dicunt à caloro putredinoso materiā disponi ad generationem vermiū, eámque ita præparatam à calore natiuo per viam cōcoctionis in lumbricos cōuerti. Quæ tamen conciliatio subsistere non potest. Siquidem ex axiomate physico, eiusdē est materiam disponere, & formam inducere; atque ita præparatio materiæ, & inductio formæ, ab eodem agente proficisci debet. Deinde in cadaueribus generantur vermes, in quibus nullus est calor natiuus. Dicendum est calorem, qui putredinosus est respectu materiæ putrescētis, fieri natiuum respectu lumbrici, quia

calor naturalis & putredinalis differunt tãtùm gradibus; sed ad diuersorum animalium generationem diuersi caloris gradu requiruntur; atque adeò calor qui putredinosus est respectu nostri, potest esse naturalis respectu alterius animalis. Sic calor qui leoni naturalis est, nobis est febrilis; & per consequens putrefactiuus. Multi confugiunt ad calorem Solis, qui est causa vniuersalis omnium generationum. Sed agnoscenda est perpetuò causa peculiaris, à qua immediatè producitur effectus, concurrente & cooperante causa vniuersali. At longè grauior hic etiam occurrit difficultas, ex eo quòd vulgatissimo theoremate sancitum est, nihil posse seipso nobilius generare; atque ita calorem non esse præcipuũ agens in generatione lumbricorum, qui ad substantiæ categoriam referendi sunt; calor verò est accidens, & quicquid de sole dicatur, perpetuò forma lũbrici, vtpotè forma viuentis, nobilior est formâ solis, quæ tantùm est forma mixti. Hæc dubitatio in grauem illam atque prolixam, de generatione æquiuoca disputationem nos coniicit; in cuius ambagibus præstantissimi quidam philosophi integris voluminibus sese exercuerũt, ad quos lectorem remittimus, & in primis Fortuniũ Licetum *lib. de spontaneo viuentium ortu*. Sufficit hoc loco dicere, multorum opinionem eò reduci, vt credant multiplicia rerum semina in variis substantiis latitare, quæ iuxta varias illarum permutationes, in lucem emergunt; prout videlicet materia per putredinem, aut aliam quamuis alterationem, ad hanc vel illam formam recipiendã magis disponitur, & semen illi dispositioni magis analogum suscitatur in actum, formámque sibi propriam in materiam introducit. Hæc sententia non valdè recedit à veteri philosophia, quæ docet formas educi è potentia materiæ. Sed hi tutiùs esse existimãt, semina

semina rerum in materia recondere, quæ verè sint efficientia, quàm solam materiæ potentiam agnoscere, quæ nullam habet efficiendi vim, cum illa enim materiæ potentia inquirendum est aliquod efficiens, quod formas illa educat, aut potiùs in eam introducat.

Causa materialis lumbricorum vulgatissima est pituita dulcis, putredinem concipiens, cuius putredinis ope eam acquirit dispositionem, vt in lumbricos trãsmutetur, verùm nullo modò necessarium putamus, vt alimenta vermibus generandis idonea in pituitam priùs conuertantur. Ex iis enim immediatè, dum putrescunt, vermes generari possunt, quemadmodũ videmus in carne, caseo, castaneis, pomis, pyris, cerasis, aliisque innumeris fructibus vermes per putredinem produci. Ita fit in corpore nostro præcipuè puerorum qui ingluuiei maximè deditì sunt, prædictis alimentis sese ingurgitant, & plerumque noua assumunt, antequam priora fuerint concocta. Hinc fit vt illa putredinem concipiant, ex qua lumbrici oriuntur.

Hoc verò tyrones aduertant, quod in praxi quotidiè obseruatur, pueros lactentes, quibus carnes exhibentur, à lumbricis maximè infestari propterea quòd tenelli eorum stomachi solidum illud alimẽtum concoquere non possunt; ideò corrumpitur, & in lumbricos facessit. Adde quod lac citissimè conficitur in ventriculo, & cõfectum ad intestina deturbatur; quod si carnem admixtam habeat, quæ tam citò confici non potuit; illa cum lacte simul in intestina demittitur, ibique putrescit, & in lumbricos conuertitur.

Obseruent etiam iuniores, ex lacte solo nunquam lumbricos generari: ita vt, quoties de morbo infantis alicuius ambigitur, vtrum scilicet ex lumbricis laboret, quos mulierculæ perpetuò accusant, omnesque morbos

morbos infantiles, ac pueriles, ad lumbricos referunt;quemadmodùm omnes mulierum affectus vtero adſcribuntur.Medicus certò pronuntiare poſſit,infantem illum, ſi lacte ſolo veſcatur, neque carnem aut iuſculum ex ea guſtauerit, lumbricis non laborare. Hoc docuit diſertè Galen. *comm. aph.* 26. *ſect.* 3. dicens in pueris lac ſugentibus vermes non genenari Cuius rei ratio perſpicua non eſt.Multi dicũt in pueris lactentibus calorem non eſſe ſatis fortem ad lumbricorum generationem. Et fulcitur reſponſio autoritate Galeni dicentis *loco citato*, ad generationem lumbricorum requiri calorem fortẽ;vndè fieri dicit, vt lumbrici magis generentur in pueris adultioribus quàm in infantibus, quod docet Hipp. *Aph. prædicto.* Cui tamẽ doctrinæ ipſe Hippocrates refrigerari videtur 4. *de morbis*, dicens in pueris dum vtero clauſi ſunt generari vermes:at illi non habent intenſiorem calorem,pueris lac ſugẽtibus. Et idem Hippocr.aliam reddit rationẽ cur pueri in vtero concluſi vermes generent: *quia*, inquit, *faces in iis retinentur; poſtquam verò in lucem exierunt, non generant, quia in iis ampliùs faces non retinentur.* Quod tamen ſatisfacere non videtur,ſiquidem in puerulis extra vterum fæces ſæpè retinentur,& lumbrici tamen in iis non proueniunt, quamdiu ſolo lacte vtuntur. Cùm igitur prædictæ rationes ſolidã ingenia non expleant;nouas hac in re ſapientiũ cogitationes expectamus,& interim quid nobis videatur,paucis aperiemus,id doctiorum criterio libenter ſubiiciẽtes.Dicimus igitur lac putreſcẽs aciditatem cõtrahere, quæ inepta ſit lumbricorum generationi;imò verò illi fortiter obſiſtat:acida enim omnia vermes enecare notiſſimum eſt.Hinc ſuccus limonum ad hanc rem vtiliſſimus,& vſitatiſſimus eſt.Et in potu ordinario aqua ſpiritu vitrioli acidula reddita,in
hoc

hoc affectu mirabilis est.

Inter causas materiales lumbricorũ dulcis primum locum obtinere vulgò existimatur. Quod tamen dubitatione non caret, cùm vulgari axiomate sancitum sit, dulcia facilè bilescere, & bilẽ amaritudine lumbricos enecare; cui tamen dubitationi facile est respondere, in corporibus biliosis, & caloris acrimoniâ præditis dulcia facilè bilescere, quia vlteriori coctione amaritudinem contrahunt, vt in coctione artificialis quotidiè experimur. Verùm in aliis temperamentis minùs calidis dulcia non bilescunt, sed potiùs in pituitã conuertuntur; dum à vẽtriculo citius, quàm par sit, attrahũtur ad intestina, & ita cruda, ac semicocta putrescũt ac lumbricis generandis materiam idoneam præbent.

Sed manet adhuc difficultas de saccharo & melle, quæ substantiam habeant putredini minimè obnoxiam; imò verò cætera omnia, quantumuis putredini obnoxia, ab ea præseruent; non possunt ex iis lumbrici generari. Quæ ratio cùm omninò conuincat, dicimus ex saccharo & melle lumbricos non generari cùm habeant substantiam incorruptibilem; sed iam genitos excitari, ac commoueri, quia lumbrici dulcia maximè appetentes, ad mellis & sacchari occursum sese exagitant, & versùs ventriculum feruntur, nec non citissimum incrementum capiunt; vndè symptomata emergunt lumbricorum consectaria.

Signa lumbricorum præsentium, & in intestinis latitantium varia sese offerre solẽt, non omnia quidem in omnibus; sed plura in pluribus. Frequentiora tamen & magis ordinaria sunt, oris fœtor peculiaris ad aciditatem vergens, ideò mulierculæ nostræ acidum anhelitum vocant, & deiectiones stercori bubulo similes ac griseo colore infectæ; ita vt argillam dissolutam repræsentent. Alia signa in frequẽtiora sunt febres cõtinuæ

nuæ, quæ pluries in die exacerbantur ex motu vermium,cum anxietate,sudore frigido interdùm,& animi deliquio,nauseâ,vomitu,& siti inexplebili.Pulsus est inæqualis,genæ alternatim rubent,aut liuescunt, oculi splendent;narium pruritus adest; dentium stridor,& interdùm tremor.Tussis adest sicca, & exigua; saliua præter solitum ex ore effluit. Interdùm etiam capitis grauitas & sopor,interdùm deliria,interdùm conuulsiones epilepticæ. Dolor in ventre plerumque affligit, morsum & erosionem repræsentans; interdùm etiam venter inflatur ac distenditur, instar hydropicorum;interdum,horrifica est in somno expergiscentia,nonnulli in somno tremunt,ac surgunt,atque iterùm sopiuntur; interdum totum corpus præter rationem decrescit, & nonnumquam æger fame canina laborat, atque insatiabili; quod in lato lumbrico magis contingit,qui omnia alimenta assumpta deuorat & absumit. Præterea vermes cucurbitini, si excernantur latorum sunt indicia. Ascarides verò ex pruritu ani molesto cognoscuntur,& fœces non rarò iis conspersæ apparent.

Pro coronide,inter signa lumbricorum in corpore latentium censeri debet gingiuarum erosio, vel putredo,quod sequenti obseruatione confirmatur.Puer quidam erosione gingiuarum à longo tẽpore grauissimè vexabatur. Multa, variáque remedia tã interna, quàm topica ipsi præscripta,& adhibita fuerunt,frustrà tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutauit.Aperto corpore tanta inuenta est abundantia vermium,vt aliquibus in locis intestina eroserint, multique in vacuo ventris reperti fuerint.

Quod ad prognosim spectat,lubrici plures paucioribus sunt deteriores,maiores minoribus.Nõ rarò periculosi sunt, & graues morbos accersunt,vt febrem intensam,

intensam, & inordinatam, syncopem, aphoniam, delirium, epilepsiam, colicam, vel caninam appetentiam.

In morborum principio vermes prodire, malum, tam viuos, quàm mortuos, potissimum si soli, & sine stercore, exeant; viui enim summam cruditatem, aut alimenti penuriam significant, mortui verò magnam putredinem, à qua enecantur.

Lumbrici in declinatione morbi, & iam coctione apparente, cum excrementis exeuntes, salutem portendunt: ostenditur enim tum naturam excrementis dominari.

Curatio lumbricorum ad eorum expulsionem dirigenda est, cùm sint toto genere præter naturam. Illa autem expulsio commodè perficietur catharticis medicamentis; quæ vermes enecant, & expellunt, tùm etiam putridam materiam, ex qua generantur, euacuant.

At verò inter purgantia præstantissimum est rhab. quod etiam præsenti alui fluxui & febri conuenit. Illius tamen exhibitionem præcedere debent lumbricos enecantia, aut saltem quæ ipsos ad inferiora intestina detrudant, per os assumpta; tum quæ eosdem deorsùm euocant, per clysterem iniecta. Quorum formulæ vulgò in hunc modum se habent.

℞. Aquar. gramin. & portul. an. Vnc. j. sem. syrup. de limon. Vnc. j. confect. de hyacinth. Drach. j. pulueris contra vermes ℈. j Fiat potio, quæ detur statim, & paulo post clyster sequens iniiciendus est.

℞. Hord. integ. furfur. macri & rosar rubr. an. P. j. liquirit. ras. & passul. mundat. an. Vnc. ß. coquantur ad ℔. sem. vel quartaria tria pro puerulo. In colatura dissolue sacchari rubri Vnc. j. vitellum oui n. j. Fiat clyster. Potest addi cassia, vel catholicum, si magis laxare est animus.

Quibus

Quibus remediis semel aut bis vsurpatis, potio sequens propinanda est.

℞.Rhab.electi Drach. j. santali citrini scrup. sem. Infundatur in aquæ graminis, aut portulacæ Vnc. ij. vel iij. In expressióe dissolue rhab.pulue rati, & pulu. contra vermes, an. scrup. j. syrup.rosac. Vnc.j. Misce, fiat potio. Vel

℞. Rhab. pulue rati, & corallinæ, an. Drach. sem. plus, minùs, pro ætate; aquæ gramin. Vnc. ij. syrup. violac. Vnc.j. Fiat potio.

Si febris magna non adest, hieræ picræ Drach. ij. plus, minùs, potioni admiscendæ sunt: illa enim propter amaritudinē lubricos potēter enecat & expellit.

Siverò prædictis remediis non cesserit affectus, ad sequentia transeundem est.

℞.Rad.gram.& acetos.an.Vnc.j.fol.endiuiæ, cichorij, acetosæ, & portulacæ, an. M. j. summitatum hyperici, scordij, & centaur. minor. an. P. j. corallin. Drach. iij. Coquantur ad ℔. j. In colatura dissolue syrup. de limonib. Vnc. iij. Fiat iulep. pro iij. aut iv. dosibus, bis in die sumendis.

℞.Vnguenti de arthanita Vnc.iij. mercurij crudi ʒ. j. Misce, inungatur totus venter.

Deinde purgatio repetenda est, imò frequenter iteranda, donec impuritati corporis sit satisfactum.

Imò verò prædicto decocto senna, agaric. rhab. &c. addi poterunt, & tunc semel tantùm in die erit exhibendum.

Rondeletius valdè probat electar. diacarth. tanquam remedium potentissimum ad vermes deiiciendos, & pituitam expurgandam, ac etiam chylum corruptum, ex quibus generantur & nutriuntur vermes; tum etiam infusionem agarici in oxymelite. Quæ remedia præcipuè conuenient, si febris non adfuerit.

Quia

Quia verò sæpè non nisi magno labore, & longo tempore verminosi affectus in nonnullis pueris expugnari possunt, quamplurima remedia, eáque præstantissima, ab autoribus inuenta & vsurpata sunt, tum interna, tum externa.

Inter interna primùm recenseri debent pulueres varij, quorum formulas apud authores passim videre est.

Ad præcipuos verò sequentes referendi sunt, quorum dosis erit à scrup. j. ad Drach. j. pro ætate puerorum, cum liquore idoneo.

℞. Sem. santonici, quod contra vermes vulgò vocant, Vnc. sem. corallinæ Drach. iij. rasuræ cornu cerui Drach. ij. Fiat puluis. Vel.

℞. Sem. contra, corallinæ, & corn. cerui, ad summam albedinem vsti, ana partes æquales. Vel

℞. Pulu. hieræ simp. ʒ. ij. sem. contrà, scordij. centaur. minor. corallinæ, an. Drach. j. Fiat puluis.

℞. Rhab. & agarici, an. ʒ. j. trochisc. alhandal. scrup. j. diagryd. scrup. ß. corallinæ, cornu cerui vsti, an. ℥. ß. myrrhæ. zedoar. flor. tanaceti, an. scrup. j. salis absinthij & tartari, ana, Drach. ß. Fiat puluis tenuissimus.

In hisce autem pulueribus aduertendum est, vt ex calidioribus medicamentis compositi, in calidis naturis & febricitantibus, carò & in minori dosi vsurpentur.

Mulierculæ vulgò pueris à lumbricis malè habentibus exhibere solent sem. contrà saccharo incrustatum vel nudum sem. cum melle permixtum. Quod remedium præstantissimum est; siquidem lumbrici dulcium rerum auidi mel deuorant, & cum melle semen quo interficiuntur.

Quia verò semen aliud valdè calidum est, temperari potest si in aceto infundantur per duas horas;

posteà verò cum melle coɑo misceatur ad formam opiatæ, quam Amatus Lusitanus prædicat, tanquàm primùm aduersus lumbricos remedium.

Cornu cerui vstum à Foresto maximè laudatur cum passulis, aut alio quouis modo exhibitum, vt nonnulli hoc solo remedio curati sint; iis præcipuè conuenit, qui lumbricis cum alui fluxu laborant. In qua affectum complicatione commendat etiam succum plantaginis, & decoctum centinodiæ in potu exhibitum. Quibus addi possunt topica ventri admota, partim astringentia, partim lumbricos enecandi virtute prædita.

Vulgò etiam vsurpatur à mulieribus oleum commune cum vino exhibitum. Illud autem lentore suo, animalium eorum, quæ solà transpiratione viuūt, spiracula occludens, ipsa suffocat & interimit. Vinum etiam acrimoniâ suâ, eadem interficit. At præsente febre, melius est oleum cum succo limonum, vel granatorum admiscere; vel, quod multò præstantius, est, oleum amygdal. amar. cum prædictis succis vel aqua florum arantiorum.

Stocherus in Empirica sua, oleum è ligno exsiccato coryli, seu auellanæ per descensum paratum laudat, si vna, vel duæ guttæ puero exhibeantur: grandioribus verò, tres, vel quatuor cum mica panis. *Immediate*, inquit, *interficit, & educit per secessum; imò verò lumbricos pediculos extra corpus leui contactu enecat*. Volunt autem authores peritissimi hoc oleum è ligno corylino extractum esse oleum illud heraclinum, quo Martinus Rulandus pueros à lumbricis ferè in momento liberabat, labra & vmbilicum eodem illinendo; vt passim in illius centuriis videre est.

Nos autem experti sumus, oleum iuniperum ad guttam vnam exhibitum cum iusculo, puerulis hisce

à lum

à lumbricis laborantibus multùm opitulari, modò febris absit.

At reliquis omnibus remediis fortè præstaret mercurius crudus, si eum per eos exhibere auderemus; quod tamen magnorum virorum suffragia fieri posse testantur. Quorum nonnulla in medium proferam: vt qui hoc remedij genus tentare voluerint, id minimè sine authore fecisse existimentur.

Matthiolus epist. 4. ad Stephanum Laureum, Medicum Cæsareum. *Cum, inquit, agentum viuum nullâ aliâ lethiferâ facultate (vt Dioscoriaes inquit) interimat, quàm quòd suo ingenti pondere intestina laceret: nihil sanè verendum videtur minimâ quantitate id posse moliri vnquam; præsertim cùm suâ grauitate sphæricâ formâ, facilè è corpore per inferiora labatur. Idcircò mirari non debemus, si Brassauolus, tam clarus ætatis nostræ Medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum viuum nullo incommodo, scriptum reliquit; & eo tam fœliciter vsus sit alter quidam clarissimus Medicus Patauinus, quanquàm parandi, dandique rationem minimè vnquam docere voluit. Atqui ego, etsi hoc medicamento nunquàm sum vsus; vidi tamen dari sæpè illud, scrupuli, vel sesquidrachmæ pondere à Goritiensibus obstetricibus, ægrè parturientibus mulieribus, nullo prorsus incommodo, sed fœlici semper euentu.* Hæc Matthiolus.

Fallopius *tract. de morbo gallico cap. 76. Si bibatur,* inquit, *argentum viuum, illud non facit, quod vnctum. Vidi mulieres, quæ libras eius biberunt vt abortum facerent; & sine noxa. Ego exhibeo in vermibus puerorum, & nullum parit symptoma; solùm necantur vermes.*

Platerus in curatione lumbricorum: *Argenti viui,* inquit, *guttã vnam vel alteram, vel ℈. ß. aliqui deglutiendũ proponãt: quod vermes, quibus maximè aduersũ, citò fugat,*

poteſtque innoxiè , vt alibi etiam dictum, ſumi.

Apud Fabricium Hildanum *obſeru.*71.*cent.*2.in qua deſcribitur hiſtoria cuiuſdã mulieris lumbricis laborantis, à Gilberto Saraceno ad dictum Fabricium miſſa.ſequentia habentur,poſt quorundam remediorum enumerationem. *Hiſce additum eſt ex hydrargyro præſtantiſſimum remedium illud enim ad ſeſquidrachmam purum,& per corium traiectum hauſit,nec ab eo infeſtare ceſſarunt eum dira hæc animalia.*

Ioannes Baptiſta Zappata *lib.de ſecretis mirabilibus, cap.*5. inſignes proponit hiſtorias lumbricis laborantium mercurij vſu ſanatorum,in quibus infinito alia remedia,tum aloë & abſinthium fruſtrà vſurpata fuerant. Illius autem exhibendi modus duplex ab eo proponitur. Primus talis eſt.

℞.Arg.viui ℥.j.pro puerulis verò ℈.j.vel ij.benjoini ℈.ß.aquæ vitæ rectificatæ guttas iv.vel v.Miſceantur ſimul in mortario vitreo, cum piſtillo vitreo. Poſteà adde conſeruæ roſar.aut violar. q. ſ. ad incorporandum,vt fiat bolus,quem capiat æger manè per ſe,vel in pane hoſtiario. Secundus modus talis eſt.

℞.Sacchari valdè rub.parùm,aquæ commun. guttas iij.vel iiij. Miſceantur in mortario vitreo ad conſiſtentiam mellis. Deinde adde arg.viui quantitatem dictam. Incorporentur ſimul, addendo olei amygd. dulc.guttas vj.aut vij. quæ impediant ne mercurius viuificari poſſit. Miſceantur omnia. Tandem cum pauca conſerua roſar.Fiat bolus.

Baricellus in hortulo geniali hæc habet. *Hydrargyrum, quod à multis venenum exiſtimatur, fœliciſſimo ſucceſſu contra vermes exhibetur , tantaque certitudinis illud in Hiſpania reputatur; vt mulieres tenellis pueris, qui lactis vomitu laborant, ad quantitatem granorum iij. in propria ſubſtantia propinare audeant. Hàc autem*

viâ

uiâ morbus cessare videtur frequentatis experimentis. Ego quidem viduam mulierem curaui, quæ nouem dierum spatio, vomitibus continuis ex vermibus laborauerat, & fere triduo non comederat, nec cibum retinere valuerat. Huic cùm hydrargyri ℈. ij. cum tantillo cydonij mortificati propinassem, absque vlla molestia per aluum centum & plures emisit vermes, & eâdem die liberata est, & solita exercuit domi & foris negotia; magnâ profectò parentum admiratione, cùm priùs debilis & emaciata esset. Aliis, etiam exhibui, & bono semper euentu; domique continuò aquam habeo, in qua hydrargyrum infusum retineo, illamque puerulis pro vermibus libentissimè concedo: nec adhuc quempiam ex illo noxam accepisse expertus. Vsus est hoc remedio ad vermes necandos Matthiolus, Horatius Augenius, & plerique alij celebres viri; qui omnes huius auxilij maximè extollunt beneficia. Datur pueris in substantia ℈. j grandioribus ℈. ij. vel ʒ. j. Corrigitur illud & mortificatur in mortario vitreo cum saccharo rubro, idque tamdiu conteritur, vt in partes inuisibiles dissoluatur. Ne autem in pristinam formam iterùm redeat, olei amygdal. dulc. guttulas binas addere oportet; & cum sac haro rosac. violato, vel cydoniato ieiuno stomacho languentibus propinatur. Hæc Baricellus.

Sanctoribus *in meth. vitand. error. lib. 5. cap. 11. Nisi,* inquit, *in lumbricis necandis ad valida præsidia confugiamus, vt ad aloën non lotam, vel ad mercurij ℈. j. cum aloës & terebinthina pauxillo, ad pilulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.*

Qui mercurij crudi vsum reformidant, eodem præparato vti possũt, nẽpè mercurio dulci, nõ solùm ter, (vt vulgò fit) sed etiã sexies sublimato: vlteriori enim præparatione malignitas illius magis retunditur; admixtis aliquot granis diagrydij, vt citiùs è corpore eliminetur, simulq; lubricos, eorúmq; materiã expellat.

Quantitas autem illius augenda, vel minuenda est pro ratione ætatis. Exempli gratia pueris octo, aut decem annos natis ita præscribi poterit.

℞. Mercurij dulcis gr. xij. diagryd. gr. vj. fiat puluis, qui detur cum pomo cocto saccharo conspersо, vel panetella saccharata.

Pro potu ordinario, aqua suprà laudata erit vtilissima ex hydrargyri infusione parata, vel in qua hydrargyrum per horam integram in ampulla vitrea semiplena agitatum fuerit.

Vtilis etiam est aqua in qua stannum fusum sæpè extinctum fuerit. Si verò hydrargyro vti lubeat, satiùs est aquam cum eo parum ebullire: sic enim efficacior redditur.

Non minoris fortè est efficaciæ aqua fontis, cum spiritus vitrioli aut sulphuris guttis aliquot acidulá reddita: sunt enim acetositates illæ specifica materia quâ moriuntur vermes. Aqua verò, provt puer est grandior, magis vel minùs acida est efficienda.

Vulgò autem vsurpatur pro potu ordinario, decoctum graminis, aut coriandri præpar. cum syrupo limonum, aut granatorũ mixtum. Vel decocto graminis saccharum cum aceti tantillo admisceri poterit.

Dum prædicta remedia vsurpantur, clysteres toto morbi decursu frequenter iniiciẽdi sunt; primùm attrahentes lũbricos, ex dulcibus cõpositi, vt ab initio dictum est. Qui non solùm ex decocto liquiritiæ, passularum, & ficuum parari possunt; sed etiam ex iusculo pulli admixto saccharo, & melle rosaceo, vel ex lacte si febris abfuerit; alioqui facilè corrumpitur.

At si lumbricos in crassis iam intestinis esse coniiciamus, quia tunc vix ampliùs in tenuia possunt ascendere, medicamenta illos enecantia per clysterem infundere possumus, in hunc modum composita.

℞. Rad.

℞.Rad.gram. Vnc. j. fol. betæ, malu. mercurial. & portul, ana M.ß.corallinæ P.j.coriãdri præpar.& sem. contrà, ana Drach.ij. In ℔. ij. aquæ fiet decoctio. In colaturæ ℔.j.dissolue olei rosac.Vnc.ij.cassiæ recenter extractæ ʒ.vj.hieræ picræ ʒ.ij.mellis violacei ℥.j.Fiat clyster.

Si fortiorem desideres.

℞.Rad.gentian Vnc.j.absinth.vulgaris,& abrotoni, ana M.j.centaur. min. M.sem.lupinor. Vnc.ß. sem. contrà Drach. ij. Fiat decoctio.In colaturæ q.s. dissolue olei absinthij Vnc.j. sem salis Drach.j.sem.Fiat clyster, qui iterandus est,& in posteriori, vt vermes enecari educantur, dissolue benedictæ laxatiuæ, & hieræ picræ, ana Drach.iij.vel Vnc.sem.

Si præsés sit alui fluxus, clyster sequẽs iniiciẽdus est.

℞.Rad. tormentillæ,& aristol. rotund. ana ℥. j. ß. cortic.granat.& myrobolan.ana ℥.j.lẽtium P.i. baccarum myrti ʒ.j.rosar.rubr.P.j.Fiat decoctio.In colatura dissolue olei menthæ; vel absinthij ℥. j. Fiat clyster.

Exterius verò ventri admoueri solent topica varia, non solùm anteà proposita, sed etiam sequentia.

℞.Rad.gentian.℥.j.rad.aristoloch.ʒ.vj.cortic. arãtior.℥.j.colocynthid.ʒ.j.cornu cerui vsti ʒ.ij.croci ʒ. ß.Fiat puluis, qui subigatur cum oleo de absinthio, vel amygd.amar.& additâ fiat vnguentum.

Item oleum simplex cum pulpa colocynthid.decoctum efficacissimum est.

Item oleum de absinthio & hyperico, toti ventri manè & serò admouendum.

℞.Ol.absinthij, menthæ,& amygd. amar. ana ℥.ß. succi absinthij, rutæ, ana ℥. ij. tormentillæ, dictamni albi zedoar, ana ʒ.ß. fellis bubuli ʒ. iij.aloẽs ℈.j.Puluerissentur,& cum modica cera fiat vnguentum. Vel

℞.Colocynthid Drach. vi.Terantur, & cum felle

bouis & vino imponantur vmbilico. Quo remedio & vermes interficiuntur,& venter soluitur.

℞.Myrrhæ ʒ.ii.mastich.℥.viij.aloës hepat.℥.xviii. sal.comm.℔.j.Contusa omnia destillentur per retortam lento igne, & magnâ diligentiâ: exibit primò aqua,deindè oleum:Quod si illinatur infantium vmbilicus, omnem putredinem corrigit, quæ in eorum mesenterio restagnat.

Cataplasma etiã in hunc modũ concinnari poterit.

℞.Farinæ lupinor. ℥. ij.myrrhæ,aloës, ana, ʒ. ij. fellis bouis quantum satis,olei de absinthio.℥. ij. Fiat cataplasma ventri admouendum.

Si alui fluxus diutiùs perdurauerit, cataplasma sequens admoueri poterit.

℞.Ol.cydonior.& absinthij ana ℥.j.succi portulacæ cum aceto extracti Vnc. j. sem. farinæ lentium Vnc. j.farinæ lupinor.Vnc.sem.coralli rubr.cornu ceru.vsti. ana ʒ.iij.Incorporentur simul,& cum pauca terebinthina fiant ad formam cataplasmatis.

Ex sola hiera picra cataplasma conflatum efficacissimum est.

Fotus etiam interdùm adhiberi possunt, quando magna ventri inflatio & tensio apparet,in hunc modum compositi.

℞.Fol.absinthij abrotoni,tanaceti, scordii, maluę & violarię,ana M.j.lupinor.contusor. Vnc. sem. centaur.P.i.Coquantur in aqua & aceto.Foueatur totus venter calidè frequenter.

Denique ad latos lumbricos,& ascarides,clyster ex amaris compositus erit vtilissimus. Cui addi debent purgantia toties repetita, donec corporis impuritas, ex qua illi generantur extirpata fuerit.

CAPVT

CAPVT X.

De hæmorrhoidum fluxu immodico.

LIcèt moderatus hæmorrhoidum fluxus ſalutaris ſit,& à multis morbis, iiſque grauiſſimis hominem præſeruare, ac liberare ſoleat, quemadmodùm docuit Hipp. in Epidemiis,& Aphoriſmis, nëpè pleuritide, peripneumonia, nephritide, mania, melancholia, aliiſque innumeris. Immoderatus tamen periculoſiſſimus eſt, aliòſque morbos pernicioſos inducit, nempe totius corporis imbecillitatem, omnium viſcerum refrigerationem,& præſertim hepatis, attrophiam, cachexiã,& hydropem propter caloris natiui deperditionem, effuſo vitæ theſauro,& totius corporis fomento.

Ille autem fluxus immodicus eaſdem habet cauſas, quæ alia ſanguinis profluuia excitare ſolent; ſanguinem nimirùm quantitate, vel qualitate peccantem. Dum quantitate peccat,& magnâ copiâ ad venas hæmorrhoidales defertur, eas impensè dilatat,& oſcula illarum aperit, quod quidem fit tunc temporis robore facultatis expultricis: ſed nimia interdùm copiâ ſanguis ad eas venas propulſus, retentricem opprimit, vnde fit, vt illã in officio ſuo deficiente, fluxus fiat immodicus, qui artis miniſterio cohibendus eſt. Dum verò ſanguis qualitate peccat, acrimoniâ, vel tenuitate nimiâ facultatem iritat expultricem, quæ non ſolùm inutilem, ſed etiam vtilem ſanguinem per illas venas excernit. Sanguis autem huiuſmodi fluxum immodicum efficiens acrior redditur ex permiſtione bilis, aut ſeri acrioris.

Cognoſcitur immodicus hæmorrhoidum fluxus ex viribus proſtratis,& imbecillitate, quàm æger percipit.& ex diuturnitate fluxus,ac copia ſanguinis excreti;cum etiam fœdo totius corporis colore ad citrinum vergente,vt ægri ictero laborare videantur.

Si à ſanguinis quantitate prodeat,affectus præceſsêre cauſæ ſanguinem multiplicantes, & patientes in principio leuiter fuerunt, alacrioréſque fiunt;poſtmodùm verò perſeuerante fluxu,debilitantur,ac vires eorum maximè deiiciuntur.

Si verò à ſanguinis acrimonia,vel tenuitate nimia fluxus immodicus oriatur ; cauſæ bilem generantes aut ſerum acre multiplicantes præceſſerunt ; temperamentum corporis adeſt bilioſum, & exuſtum ; ſanguis magno impetu effunditur,effuſus admodùm rubicundus , rutilus , ac veluti flammeus apparet;cùm aliàs,ſi ſola quantitate peccet,ſubniger & melancholicus eſſe ſoleat.

Prognoſis ex prædictis ſufficienter colligitur,cùm graues affectus,qui fluxum hæmorrhoidum immodicum conſequuntur,enumerauimus.

Ad curationem,ſanguis immodicè fluens cohibendus , aut ſaltem moderandus eſt;quòd fit reuellentibus deriuantibus,incraſſantibus,& aſtringentibus remediis.

Ac primùm phlebotomia in omni ſanguinis profluuio reuulſiorium eſt remedium. Ideò in profluuio hæmorrhoidum ſanguis ex vena brachij erit detrahendus : maiori quidem copia , ſi plenitudinis quædam ſigna appareant . & nondùm maxima ſanguinis quantitas per hæmorrhoidas effluxerit. Alioqui in exigua quantitate,& partitis vicibus tantum erit detrahendus.

Sanguinem etiam per dictas venas effluentem reuellunt

reuellunt frictiones, & ligaturæ partium inperiorum: tum cucurbitulæ, scapulis, mammis, & hypochondriis admotæ, quæ ad maiorem reuulsionem in scapulis scarificari poterunt: in omnibus autem locis prædictis plures, & frequenter erunt admouendæ.

Purgatio etiam blanda humores biliosos sanguini impetum conciliantes ad intestina deriuat; eáque fieri debet expurgantibus astringendi vi præditis, vt rhabarbaro, myrobolanis, & tamarindi, qualis ad vomitum sanguinis ruit proposita. Docetque Mercurialis tamarindos, præcipuè, ad compescendum huiusmodi sanguinem fluentem, miram quandã potestatem habere, tam decoctos, quàm in substantia vsurpatos. Imò pruna nostratia acidula, quæ aliquo modo tamarindos æmulantur, frequenter esitata ante alios cibos, huic rei etiam conducere. Illorum præterea vsus erit conuenientissimus, vt aluus laxa seruetur; ac si non suffecerint, alia etiã addenda erunt, quæ ad alui astrictionem fuerunt proposita; quandoquidem vsu medicamentorum astringentium aluus constipatur, & in conatu, qui ad fæces duriores expellendas necessarius est, hæmorrhoides magis aperiuntur, ac copiosum sanguinem effundunt.

Postmodùm ad ea remedia veniendum est, quæ sanguinem incrassant, & venas laxiores constringunt; qualia sunt ea, quæ ad sanguinis vomitum, & sanguinis sputum, in formam iulepi, pulueri, opiatæ, aliorumque suprà proposita sunt. Deueniendum etiam ad narcotica, vt ibidem dictum est, si maxima necessitas postulauerit.

Ac præter illa remedia, valdè laudãtur ab auctoribus pilulæ de bdellio; quas tamen reiicit Rõdeletius; proptereà quòd verò de bdellio Pharmacopœi careãt, &

illius

illius loco myrrham vſurpent, quæ ſanguinis fluxum promouet. Verùm huic obſiſtit Solenander, illiúſque experientiæ propriam opponit, aſſerens ſe in vſu harum pilularum, vt ſunt præſcriptæ, atque cùm vſitato bdellio compoſitæ, effectum, quem promittunt, tam euidentem comprehendiſſe, vt de compoſitione dubitare vix queat. Niſi quis putet ab adiectis ſiccantibus & aſtringentibus, hoc qualecumque quod recipiunt myrrhæ, obtuſum ſuperatúmque eſſe. His addere poſſumus, Bauderonium in Pharmacopœa, alióſque recentiores aſſerere, verum hodiè bdellium, Dioſcoridis deſcriptioni conueniens, ex Iudæa nobis afferri, & à myrrha non difficilè diſtingui. Illarum autem pilularum vſus talis eſſe poterit.

℞. Pilular. de bdellio ʒ.j. trochiſc. de carabe, & de terra ſigillata, ana ℈.j. Cum mucilag. ſem. cydonior. extracta cùm aqua roſacea, fiat maſſa pilularum, de qua capiat ℈.j. bis in die, ante prandium & cœnam.

Topica remedia eodem tempore vſurpanda ſunt, in varias formulas redacta.

Fotus ex verbaſci, ſeu tapſi barbati decocto in aqua ferrata, vel vino aſtringente parato, conuenientiſſimus eſt: hæc ſiquidem planta hæmorrhoidum fluori, & dolori appropriata eſt. In vſu verò fomenti diligenter obſeruandum, vt frigidè vel ſaltem temperatè admoueatur.

Magis compoſita decoctio in hunc modum præſcribi poteſt.

℞. Radicis biſtortæ ℔.ß. folior. plantaginis, verbaſci, ſummitatum rubi, & quercus, ana M. ij. ß. granorum ſumachi, balauſtior. gallar. viridium, & malicorij, ana M.j. myrtillor. ʒ. ſem. roſarum rubrar. P.ij. aluminis ℥.j. Coquantur in tribus partibus aquæ ferratæ, & vna vini rubri auſteri pro fotu.

Martinus

Martinus Rulandus fomentum laudat ex duobus sacculis, alternatim calidè admotis, ex rubro panno conflatis, & glandibus confusis, ac quercus foliis repletis, & in forti aceto multùm decoctis, quibus ocyùs fluxus consistit.

Ex decoctis superioribus, auctâ dosi simplicium, potest fieri insessus, quo vtatur æger subfrigidè, vt de fomento dictum est.

Vnguentum comitissæ ac fluxum cohibendum vtilissimum est, eóque inungi debet dorsum & hæmorrhoides, vel in rem præsentem tale componi poterit.

℞. Olei rosat. omphacini, & myrtillorum, ana ℥. ij. succi plantaginis & tapsi barbati, ana ℥. j. sem. aceti vini rubri Vnc. j. Bulliant ad succorum consumptionem, deinde adde boli armenæ, sanguinis draconis, thuris, & scoriæ ferri subtilissimè puluerat. ana ʒ. j. ceræ q. s. Fiat vnguentum.

Rondeletius magis probat vnguenta quæ sine oleis parantur, quia magis astringunt, eáque in hunc modum parat.

℞. Succi plantag. bursæ pastoris, & tapsi barbati, ana Vnc. ij. syrup. acetosi simplicis Vnc. iij. Coquantur simul leuiter. Posteà misce sanguinis draconis Vnc. j. boli armenæ, terræ sigillatæ, & radicis bistorti subtilissimè puluerat. ana ʒ. j. sem. cerussæ lotæ ℈. ij. Misceantur ad formam linimenti.

Si hæmorrhoides sint exulceratæ, sequens parari poterit.

℞. Olei rosac. Vnc. ij. thuris & aloës, ana ʒ. j. sarcocollæ, sanguinis draconis, boli armen. ana ʒ. sem. spodij, carabes, ana ℈. j. amyli ʒ. iij. succi plantag. Vnc. j. Fiat vnguentum.

Pinguedo anguillæ, quæ dum torretur exudat, vnguentis

guentis addita, proprietate quâdam agens illa efficaciora reddit.

Cataplasma etiam doctis partibus vtiliter admouetur, in hunc modum compositum.

℞. Boli armenæ, aloës, mastiches, thuris, sanguinis draconis, ana ℥. sem. off. myrobolan. indorum, & gallarum, ana ʒ. j. Subigantur cum albumine oui & succo plantag. fiat cataplasma.

Vel pili leporis combusti, & tela aranearum minutissima, misceantur cum albumine oui, & fiat cataplasma, quod ipsi venæ apertæ, si appareat, vtiliter admouebitur, aut in podicem blandè inseretur.

Suppositoria huic vsui sunt valdè idonea, quia penitiùs in partem demittuntur. Horum autem forma talis est.

℞. Colophoniæ, thuris ana Drach. iij boli armenæ Vnc. sem. cerussæ, plumbi vsti, ana ʒ. j. acaciæ ʒ. sem. Subtilissimè trita excipiantur seuo hircino pro formandis suppositoriis.

Iniectiones per syringam in anum fiunt, ex succo plantaginis, aliisve supradictis ad fotum propositis. Sanguis cuiusvis animalis recéter extractus, & adhuc feruidus iniectus, mirabiliter sanguinem ex aluo profluentem cohibet.

Pulmo arietis adhuc calens & cruentus, podici subiectus, magnam in sistendo sanguine habet efficaciam.

Suffitus etiam in eundem finem vtiliter vsurpantur, ex decoctis fotuum prædictorum parari. Quibus etiam addi possunt, qui in dysenteriæ curatione fuerunt propositi. Tum etiam sequens.

℞. Thuris, aloës, mastiches, rosl. rub. myrtillor. & absinthij, ana ʒ. sem. trochisc. de carabe ʒ. j. Fiat puluis crassior, carbonibus iniiciédus. Cuius fumus recipié-

dus est in cathedra perforata per infundibulum amplum, cuius angusto orificio aptetur tubulus ex ligno, vel argento, in anum demissus.

Suffitus ex decocto tapsi barbati omnium ferè vtilissimus est.

Si venæ ipsi fluenti remedia applicari possint, reliquis præferenda sunt. Ideóque vt illa apparere possit, æger supra mensam collocatus podicem exprimere debet, quasi deiicere velit, donec cõspicua sit; adhibito insuper, si opus fuerit, instrumento ad eum nonnihil inuertendum. Túncque venæ cataplasma prædictum, ex telis aranearum & pilis leporinis, vel alia remedia validissimè siccantia adhibenda sunt; vel bolus armena, alumen, aut vitriolum vstum. Oleo etiam vitrioli venam tangere efficax est remedium, vel in extremo periculo aquâ forti appellatâ.

Quibus non conferentibus, Hippocrates *libro de victus ratione in acutis, & libro de Hæmorrhoidibus*, deligationem, sectionem & vstionem hæmorrhoidum proponit, vnicâ seruatâ; quæ tamen operatio, tanquam laboriosissima & valdè periculosa, nostris temporibus obsoleuit. Quamquàm Massaria hanc semel operationem se vidisse referat; cuius historiam proponere erit vtilissimum: siquidem ex ea operandi modus, eiusque euentus apertè docetur. Ea autem talis est. *Federicus Corsicus Vincentinus laborauerat primùm dolore, deinde immoderatâ fluxione hæmorrhoidum. Et cùm ille multa præsidia expertus fuisset frustra, tandem Patauium se contulit. Vbi Medici communi consensu statuerunt, sanguinem esse cohibendum. Sed cùm ille varia præsidia, tum interna, tum externa ab iis viris proposita frustrà expertus fuisset; vno verbo, cùm nullum suis malis remedium inueniret, statuit hanc manus operationem experiri. Cùm autem apud nos nullus esset chirurgus idoneus, aduocato*

chirurgo

chirurgo Neapolitano, qui hanc rem profitebatur, Fabricio, hæmorrhoides incisæ, ligatæ; & combustæ fuerunt. Summa autem huius administrationis est huiusmodi Hominem primùm accommodatè vinciunt, vt nullo modo possit dimoueri Deinde extrema capita hæmorrhoidum, quotquot illæ fuerunt, ab intestino excarnant leuiter, & separant; tum propria quâdam acu forti obductâ filo ferè ad extremum tota perforant, & strictè obuinciunt, consuúntque. Hoc pacto, demùm forcipe amputatâ venarum portiunculâ, quæ ex sutura superest, ignito ferro eam comburunt. Opus sanè est dolorificum, & fastidiosum à ligatura, sectione, & vstione. Federico febris, atque insignis dolor superuenêre. Sed nonnulla sua præsidia adhibente chirurgo, ille paucis diebus, & à febre, & à dolore, & sanguinis fluxione, non sine multorum admiratione, liberatus, integram suam sanitatem visus est recuperasse. Verum tamen non est prætermittendum; cùm ille sibi nimiùm fideret, neque solùm prætermisisset sectionem venæ, & purgationem, vt necessarium fuerat; sed & nullam probam viuendi rationem seruasset, proximo anno febre pestilenti correptus obiit. Vnde obseruandum venit diligenter Hippocratis præceptum Aph. 12. sectionis sextæ, vt vna hæmorrhois aperta seruetur Nisi, vt docet Aëtius, maluerit æger, quæ à suppressione imminent pericula, victu frugali, exercitio, venæ sectione, & purgatione cohibere.

In ordinaria autem curatione, quę per medicamenta fit, hepatis & lienis ratio habenda est, cùm venæ mesaraicæ visceribus hisce inserantur, præsertim si hæc calidiora sint, aut debiliora. Ideóque non inutiliter epithemata, atque vnguenta refrigerantia & roborantia applicantur; qualia in fluxu hepatico fuerunt proposita, & fusiùs in earum partium calida intemperie, & inflammatione describentur. Aliquãdo etiam obstructiones

ctiones viscerum,& venarum mesaraicarum huic malo dant originem. Quæ omninò soluendæ sunt, vt æger ab hoc affectu liberetur. Et nos aliquando fluxum hunc contumacem,pilulis ex chalybe,in hepatis obstructione descriptis,prorsus sustulimus.

Toto autem curationis tempore vtatur æger pro potu ordinario aquâ ferratâ,vel decocto millefolij.

Eodem tempore,præ ceteris omnibus,summâ curâ sanguinis vitium emendandum est,quod primaria huius fluxus causa esse videatur. Ideò si acer & biliosus fuerit,infuso rhei & tamarindorum sæpe repetito corrigendus est. Si calidus & tenuis,incrassantibus & refrigerantibus.Si aqueus,desiccantibus.Si multus, victu tenui.Nam frustrà de sistendo fluore consilium suscipitur,nisi mali origo prius tollatur.Quod abundè obseruauit Solenander *conf.* 22.*sect.* 4. sequenti historia,*Memini*(inquit) *me Annam,ex Ducibus Cliuensium prognatam, grauissimò hæmorrhoidum, diuturnoque fluxu curantem,magnâ diligentiâ,summóque nisu,quia viderem viribus labefactis, spiritibúsque dissolutis summum discrimen imminere,profluuium obfirmasse.Verùm cùm illa inde primo die recreata,sequentibus mirificè grauari,& circa præcordia tumere,atque inflari inciperet,reuocatus sextò die,coactus venis reclusis profluuium rursus moui. Neque potui securè & tutò stringere priùs,quàm corpori, lenibus vacuationibus,hepatíque necessariò aliis alterantibus atque roborantibus prospexissem.*

Curato tandem hæmorrhoidum fluxu,de præcautione cogitandum est ne iterum redeat. Quod fiet victus ratione conuenienti,phlebotomiâ bis aut ter in anno vsurpatâ,purgatione vsuali ex syrupo magistrali aut alio medicamento, cum caustico tibiæ admoto, aliísque huiusmodi,quæ variãda sũt iuxta varias corporum dispositiones.Præterea aquæ minerales vitrio-

latæ, aluminosæ, & ferratæ erunt conuenientissimæ. Fonseca commendat ad pręcautionem huius affectus decoctum lentisci, vel eiusdem infusionem in vino, paratam hoc modo.

℞. Rasuræ lentisci ℥. ii. Infundantur in libris xij. vini per 24. horas in loco tepido. Deinde colentur, & de hoc vino bibat pro potu ordinario per mensem integrum. Habet enim vires sistendi hæmorrhoides, tum etiam ventriculum roborandi.

CAPVT XI.

De dolere Hæmorrhoïdum.

VEnæ hæmorrhoidales in recti intestini extremitatem, & anum desinentes sæpe tumore afficiuntur, ex quo grauissimus dolor non rarò excitari solet.

Fit autem ille tumor ex eadem causa, quæ fluxum hæmorrhoidum excitare potest; sanguine videlicet quantitate, vel qualitate peccante; qui si viam non inueniat, & venarum illarum extremitates aperire nequeat, in iisdem congeritur, easque replendo tumorem efficit cum inflammatione, & dolore, qui acerbitate sua omnes intentiones curatiuas ad se trahit. Causa autem præcipua, cur sanguis ex illis venis effluere nequeat, est eiusdem crassities, quippe qui melancholicus est: dicuntur enim vulgò hæmorrhoidales venæ, præcipuè internæ. humorem melancholicum à liene excipere; & interdum expurgare.

Multæ proponuntur ab authoribus hæmorrhoidum differentiæ, à magnitudine, numero, figura, & loco desumptæ

desumptæ:vnde aliæ magnæ,aliæ paruæ; aliæ plures; aliæ pauciores;aliæ vuis, moris, verrucis, aut vesicis similes,vnde vuales, morales,verrucales, aut vesicales nominantur:aliæ denique internæ,vel externæ dici consueuerunt.

Ex his diagnosis facilè elicitur. Siquidem ex tumore in ani extremitatibus apparente, eiusdemque magnitudine, colore & consistentia, variæ illius differentiæ cognoscuntur. Prætereà tamen ab aliis affectibus distinguendæ sunt qui ano accidere consueuerunt, quales sunt,rhagades, condylomata, thymi, fici,aliique.

Rhagades sunt vlcera quædam in fissuras diducta, quæ iis ferè similes sunt, quæ in manibus, & labiis à vehementi frigore excitantur. Nullam habent cum hæmorrhoidibus similitudinem; sed eas cum subsequentibus paucis exponimus,vt omnes affectus anum obsidentes cum hæmorrhoidibus innotescant, licèt illi ad morbos externos propriè referendi sint.

Condylomata sunt tumores quidam pelliculæ ani, quæ quum naturâ suâ rugosa sit,si ad eam confluentibus humoribus,rupa aliqua intumescat, affectio illa dicitur condyloma. Distinguitur ad hæmorrhoide, quoniam hæc maior est,nigra,& rotunda,venam aliquam occupans,cùm illa sit oblonga,concolor,& venas non attingens.

Thymi sunt tubercula carnosa, quæ non modò in ano, sed etiam in pudendo virili, ac miliebri solent exoriri,verrucæ consimilia,& florum thymi formam referentia,vnde nomen sortita sunt. Parui sunt huiusmodi tumores,colore candido,vel subrubro, & doloris expertes;cum hæmorrhoides sint maiores nigriores, & vtplurimùm dolorosæ.

 Fici

Cucurbitulis etiam idem beneficium consequimur, admotis hypocondriis ad reuellendum, coxi verò ad deriuandum.

Purgantia potentiora in hoc affectu non conueniunt, quia humorem ad partem attrahunt, & tumorem irritant. Attamen aluus continuò emollienda est, quia dura excrementa & cum aliquo conatu emissa, dolorem exasperant. Ad alui autem lenitionem infusum cassiæ, manè & serò exhibitum, maximè conueniet in hunc modum paratum.

℞. Folior. lactucæ, buglossi, & summitat. maluæ, ana M. j. liquiritiæ ras. & passul. mundatar. ana ℥. ß. Folior. buglossi, borragin. & violariæ, an. P. j. Coquantur ad ℥. viij. In colatura infunda cassiæ recenter extractæ ℥. j. Colentur & clarificentur. addenda postmodùm syrup. violacei ℥. j. Capiat bis in die, vt dictum est.

Interdum etiam, ad humoris acrimoniam demulcendam, emulsiones quatuor seminum frigidorum, cum prædicto decocto extractæ, exhiberi poterunt.

Interim topica varia parti admouenda sunt, ad dolorem leniendum, inflammationem auferendam, & tumorem discutiendum. Oleum amygdalarum dulcium recenter extractum, parti dolenti admotum, dolorem demulcet. Idque multò afficaciùs præstant olea ex nucleis malorum persicorum, vel seminibus cucurbitæ, papaueris, & hyoscyami.

Præ cæteris autem efficacissimum est oleum buxi est enim narcoticum. Et sicuti dentium dolores quosvis ad miraculum sedat, ita & reliquos dolores, ac præsertim hũc hæmorrhoidalẽ mitigat, si illius gutta vna supra hæmorrhoides apponatur cũ stylo gossipio inuoluto; aut si cum oleo seminis lini misceatur, eã

proportione, vt prædicti olei ℥. ß. olei buxi ℈. j. recipiat.

Quercetanus valdè commendat oleum nucum expressum, in quo millepedes, seu aselli bullierint. In oleo communi, eóque dulci, possunt etiam aselli decoqui, & dolorem mirabiliter sedant.

Oleum ouorum simplex, vel in mortario plumbeo agitatum ad idem est efficax.

Linimenta & vnguenta ad eundem vsum varia præscribi possunt. Quorum alia dolorem tantùm leniunt; alia tumorem etiam discutiunt & exsiccant; alia vlceratis hæmorrhoidibus medentur. Eáque cum linteis, & lana, aut gossipio parti admouenda sunt.

℞. Vitellum oui n. j. olei rosac. vel violac. quantum sufficit. Fiat linimentum. Cui si vnguentum populeum addatur, efficacius erit ad dolorem sedandum; tum etiam in dolore acerbiori opij grana aliquot admisceri poterunt. Vel

℞. Axungiæ gallinæ Vnc. sem. pulpæ pomi cocti sub cineribus ℥. j. croci orientalis Drach. sem. vnguent. popul. Vnc. sem. vitellum oui n. j. Fiat linimentum. Vel

℞. Olei violac. Vnc. ij. vnguenti populei Vnc. ß. cum ouo integro fiat vnguentum. Vel album oui, cum lac muliebri agitatum parti admoueatur cum pannis lineis hoc liquore imbutis. Vel

℞. Mucilag. sem. psyllij. Vnc. ij. olei violac. Vnc. iij. Fiat linimentum. Vel

℞. Mucilag. semin. psyllij & fœnugr. extract. cum vino, an. ʒ. ij butyri recentis Vnc. iij. seui hœdini, Vnc. j. Agitentur simul in mortario plumbeo. Fiat linimentum.

Vel

Vel butyrum solum in mortario plumbeo ductum ad solem donec nigrescat, est egregium remedium.

Pomata etiam recens parti admota, est valdè anodyna. Vel

℞. Succi portulacæ & mellis, ana Vnc.iiij. Misceantur in mortario plumbeo ad formam linimenti Vel

℞. Vnguenti rosac. Vnc. ij. mercurij. crudi Drach. ij. Misce. fiat linimentum. Vel

℞. Diachyli albi cum oleo chamæmel. mollificati Vnc. ij. croci ℈. j. opij gr. iij. Fiat vnguentum.

Horstius plurimùm commendat linimentum ex linaria herba cum floribus, cocta cum adipe porcino. Cui expresso, & parumper refrigerato vitellum oui permiscet, idque cum lana vel gossipio dolenti parti applicat. Dicitque hoc linimentum eiusmodi dolores ad miraculum vsque confestim sistere, seque illud accepisse à Ioanne Wolfio, celeberrimo in Hassia Medico, qui Principi suo Hassiæ Landgrauio, tanquàm secretum eximium, reuelare noluit, donec ipsi annuatim bouem saginatum promitteret.

Ad tumorem discutiendum simul & dolorem leniendum, sequentia linimenta vtiliter vsurpari poterunt.

Porrorum radices, sub prunis cum stupis madefactis decoctæ, & cum butyro pistatæ dolorem, & tumorem auferunt. Idem præstat cepe rubrum, cum pulpa lilij decoctum, & cum oleo myrtino pistatum & subactum. Vel

℞. Ol. nucl. persicor. & olei amygdal. amarar. an.

Vnc. ij.ſtyracis liquidæ,& bdellij,ana Drach. ii. Omnia diſſoluta in oleo incorporentur in mortario; fiat linimentum.

Balſamum ſulphuris ex floribus ſulphuris, & ſpiritu terebinthinæ paratum, præſtantiſſimum eſt ad dolorem ſedandum,& tumorem diſcutiendum; tum etiam vlcera earum partium mundificat, & detergit. Idque potentius,ſi loco ſpiritus terebinthinæ,oleum hyperici & ouorum ſubſtituantur. Tum etiam in tumentibus & valdè inflammatis hæmorrhoidibus, loco prædicti ſpiritus oleum roſaceum, aut violaceum ſubrogari poterit.

Cataplaſmata etiam ad eodem vſus commodè vſurpantur.Ex quibus vulgatiſſimum eſt, ad omnes dolores ex inflammatione demulcendos,cataplaſma de mica panis, compoſitum ex medulla panis albi in lacte decocti, addendo oleum roſaceum, & vitellos ouorum.

Aqua-pendens commendat cataplaſma ex plantagine,parietaria,& malua in aqua coctis, & cum oleo roſaceo decoctis ſubactis: cui interdum; cùm magis exſiccare eſt animus,farinam hordei & milij admiſcet Si verò dolor vrgeat,lac omne adiicitur. Idem etiam laudat cataplaſma ex radicibus porrorum, in oleo communi,aut myrtino coctis, tum etiam ex ſcofularia in aqua decocta.

Folia ſambuci viridis concoquantur ad putrilaginē in aqua communi. Poſteà extendantur ſuper pannum magnitudine volæ manus. Applicentur calidè, ægro prono exiſtente;priùs tamen parte affectâ oleo communi illitâ.Renouetur ſæpè applicatio,& continuetur per multas horas. Ante applicationem foueatur pars decocta eorundem foliorum.

Eadem

Eadem folia sambuci contusa, & frigidè admota, tertiâ applicatione dolorem sedant.

Portulaca etiam contusa,& admota,dolorem sedat, tumorem imminuit, vlcera consolidat, & excrescentias carneas absumit.

Cepa alba sub cineribus cocta, & cum butyro recenti subacta instar cataplasmatis, dolorem sedat, & timorem discutit.

Fotus admouentur eidem parti,ad dolorem sedandum, ex decocto tapsi barbati,maluæ, bismaluæ, parietariæ, seminis lini, fœnugræc.althææ, flor. chamæm.& anethi, in lacte parato. Vel lactis defectu, idem decoctum parari potest in hydrelæo,vel iusculo intestinorum veruecis.

Incessus ex eodem decocto,auctâ quantitate simplicium,parari potest.

Aqua frigida sola pro fota vtilissima. Insessus in eadem præstans;hyeme sit tepida.

Fotus etiam vtilissimus fit ex aqua rosarum,in qua sal saturni dissolutum fuerit,præsertim si pars admodùm inflammata fuerit.

Ad tumorem discutiendum conuenit fotus ex alumine in vino rubro decocto.

Polypodium quercinum , hipericum coquantur in æquis partibus aquæ,& vini, & prono corpore decoctio instilletur in hæmorrhoides guttatim ex spongia expressa. Hæmorrhoides sensibiliter detumescunt.

Ad idem conferunt aquæ thermales , pro fotu cum spongiis admotæ,vel insessus in iisdem calidiusculè.

Aqua-pendens admouet spongiam, ex aqua calcis expressam,& supra partem alligat.

Suffitus ex decocto supradicto , dum feruet, excе-

ptus, vel ex paucioribus, aut solo tapso barbato in lacte cocto cum tritico secalino, dolorem quoque compescit. Vel

℞. Semperuini maj. M. ij. Decoquantur in vino albo, & fumum excipiat æger in sella perforata.

Ad hæmorrhoides absumendas & exsiccandas conueniet suffumigium ex pulueribus lolij, tapsi barbati, scrofulariæ, super prunas coniectis. At efficacius fiet suffumigium, si sulphur simul vtatur. Imò verò ex sulphure solo suffumigium paratur, & per tubulum exceptum hæmorrhoides cæcas, & latentes potenter exsiccat. Suffitus ex lapide pyrite in aceto extincto optimus ad hæmorrhoides absumendas.

Ad easdem hæmorrhoides cæcas & latentes, mirum in modum confert iniectio sequens, frequenter vsurpata.

℞. Succi & plantaginis & olei violac. ana ℥. iv. balsami naturalis Vnc. sem. Misce, fiat iniectione in anum

Amatus Lusitanus *curatione* 91. *centur.* 2. suppositorium sequens hisce verbis prædicat. *Romana quæ ad pontem facti Angeli habitat, cùm vteri procidentiam pateretur, de dolore hæmorrhoidum querebatur. At cum illi multa, & selecta medicamenta admota essent, quibus non iuuabatur, ad balanum ex seuo hircino cum opio confectum confugimus, quo dolor euanuit; nec postea rediit. Ad posteà calidis roborantibus, locum, prout post admota stupefacientia fieri solet fouimus.*

Idem Amatus *curatione* 6. *centur.* 3. sequens topicum commendat. his verbis. *Reuerendissimus ille, qui ab hæmorrhoidum dolore grauiter cruciabatur, post varia & multa à medicis tentata præsidia, hoc remedio a nobis presentato vsus fuit, & breui ab illo infestissimo dolore liber euasit. Habet autem remedium sic.*

℞. *Arantium pomum, & id cultro excaua, in quo oleum*

rosa

rosaceum & pseudonardi, lauendulæ dictæ, semina infunde, & ad cineres calidos admoue, & calidum applica, & sæpè innoua; est enim mirum.

In communi vsu est pulmo hœdinus, ex animali adhuc calens parti appositus; vel illius laminæ inter duas patinas calefactæ, cum tantillo aquæ etiam admouentur. Sic enim dolor admodùm demulcetur.

Ad hæmorrhoides vlceratas conueniunt tum balsamus sulphuris prædictus, tum vnguenta sequentia.

℞. Olei ouor. recentis Vnc. ij. Agitentur in mortario plumbeo, & applicentur.

℞. Ol. rosar. Vnc. iv. cerussæ Vnc. j. lythargyri Vnc. sem. ceræ nouæ ʒ. vj. opij ℈. iv. Fiat vnguentum. Vel

℞. Thuris, myrrhæ, croci. ana Drach. j. opij gr. ij. vitellum oui n. i. olei rosac. & mucilag. semin. psyllij, ana q. s. Fiat vnguentum.

Si non facilè resolui possint, post conuenientes reuulsiones aperiendæ sunt, confrigando panno aspetiori madefacto in succo ceparum, in quo dissoluta fuerit aloes Drach. i. Est secretum Hartmanni. Promptius tamen & cum minore dolore, scalpello, aut hirudinibus admotis aperiuntur.

Per os etiam assumuntur specifica nonnulla ad dolorem sedandum, & hæmorrhoides absumendas idonea; quorum præcipua hæc sunt.

Decoctum millefolij, in potu ordinario per triduum exhibitum, hæmorrhoidum dolorem fœliciter solet discutere.

Semen trifolij hæmorrhoidalis ad Drach. j. cum vitello oui per plures dies exhibitum, ad idem est efficax.

Tapsi barbati puluis exhibitus cum lacte, vel alio modo, valdè probatur ad hæmorrhoides tuméres absumendas.

ſumendas.Puluis millefolij,& tormentillæ idem præſtare valent.

Succus tapſi barbati per ſe,vel cum ſaccharo roſaceo,aut penidiato mixtus;vel cum ſaccharo in ſyrupum redactus,ad idem vtilis eſt.

Denique pilulæ de bdellio frequenter vſurpatæ, tumentes hæmorrhidas abſumunt,earúmque cauſam inſenſibiliter detrahunt.

In iis qui huic affectui valdè obnoxij ſunt, cauſticum tibiæ vtiliſſimè admouetur.

FINIS.

INDEX

Rerum, quæ in hoc Tomo primo continentur.

A

C

D

E

F

G

H

I

K

L

M

N

O

P

Q

R

T

V

FINIS.

